FRIDERICI HOFFMANNI MEDICINAE SYSTEMATICAE TOMI QUARTI

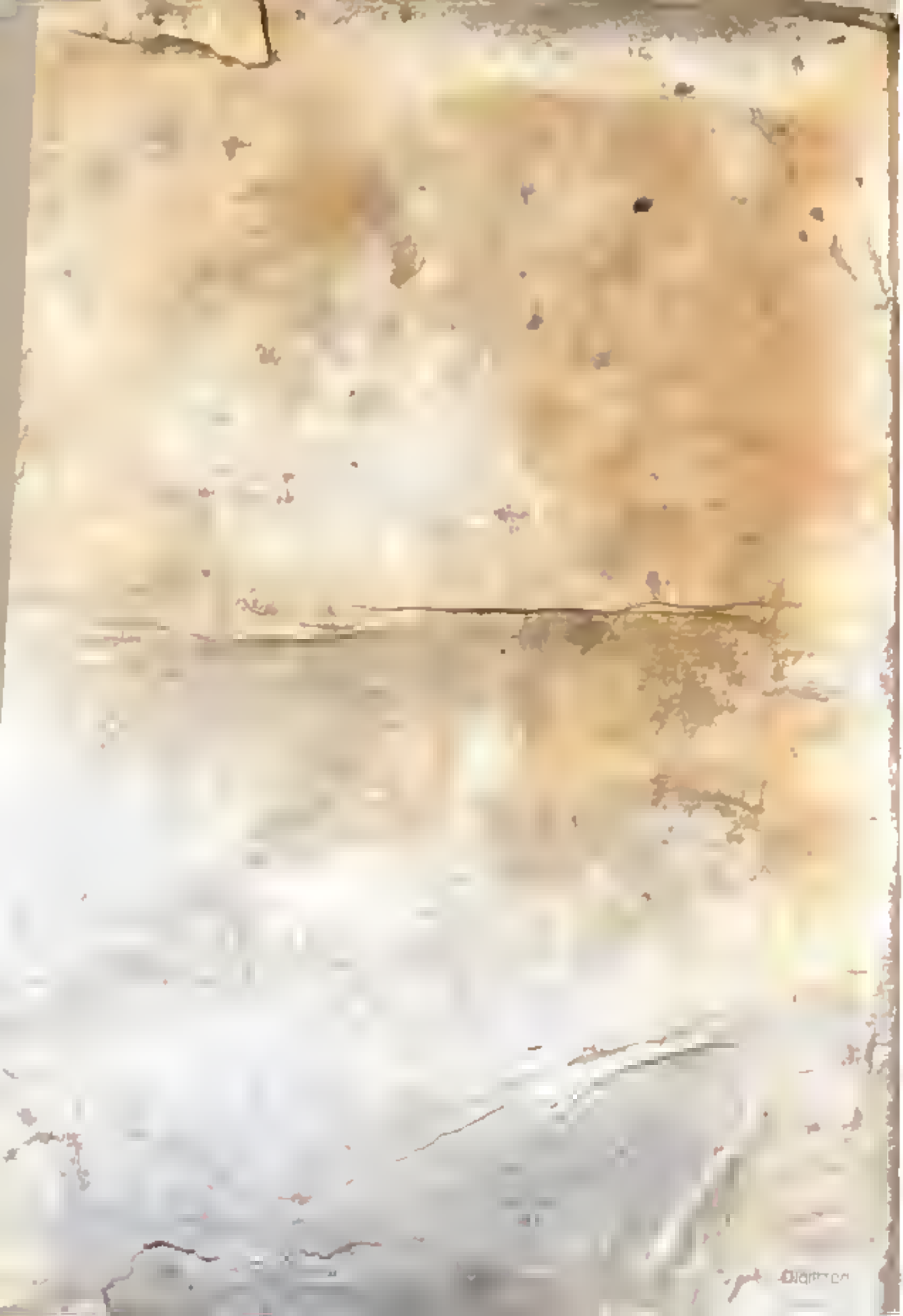

Google

FRIDERICI HOFFMANNI MEDICINÆ SYSTEMATICÆ.

TOMI QUARTI,

Quo ſpecialis Morborum Pathologia, & huic ſuperſtructa ſolida Therapia cum medendi Methodo cautelis clinicis, & Morborum enarrationibus adjuncta Epicriſi, exhibentur,

PARS TERTIA

DOCTRINAM SPASMODICORUM

Et Convulſivorum morborum perſpicua & demonſtrativa Methodo tradens.

VENETIIS, MDCCXXXVII.

Ex Typographia Balleoniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

OMNIBUS ET SINGULIS

MEDENDI SCIENTIÆ DEDITIS.

QUI

ARTEM

HIPPOCRATICAM

EXPERIMENTO PERICULOSAM

Et judicio difficilem secuta sacri & rationali curandi Methodo tractare, & continua observatione ac sedula meditatione artis incrementa in salutem humani generis promovere gestiunt,

HUNC TOMUM

DE LONGIS ET GRAVIBUS ADFECTIBUS

Qui agit sacratum & Dicatum Voluit

AUCTOR.

PRÆFATIO.

EXhibeo nunc candido & erudito Lectori tertium therapeutices tomum, qui ad medicinam ſyſtematicam rationalem pertinet. In hoc præcipue atroces convulſivi generis morbos, qui vel univerſum corpus occupant, vel certis tantum partibus graviter infeſti ſunt, explicandos & pertractandos ſumſi. Videtur quidem horum affectuum ætiologia & rationalis evolutio non adeo facilis, ſed valde ardua, eo, quod non ex cauſſis mechanicis, ut febres, hæmorrhagiæ, & ſpaſticæ affectiones, explicari poſſe videantur, ſed altius & eminentius quoddam principium ex parte pro cauſa agnoſcere: nempe animæ voluntarem, utpote in epilepſia, & univerſalibus iſtis morbis convulſivis partes voluntati, & animæ imperio ſubjectas graviter exerceri, atque in cerebro, quod & medicorum, & philoſophorum conſenſu pro ſede & domicilio animæ habetur, originem ſuam petere, conſtans & rara

rata ab omni ævo medicorum eſt ſententia. At vero quam obſcura, abdita, & multis difficultatibus, atque diſſenſionibus natura animæ humanæ, ejuſque potentia, & operandi ratio in corpus ſit innexa & implicita, nemo facile inficiabitur: neque doctiores medicorum uſque eo inter ſe conveniunt, an anima immediato & incorporeo actu, membra moveat, & percipiat, an medio quodam materiali, fluido nimirum nerveo mobiliſſimo, quod veteres ſpirituum animalium nomine indigitarunt, ad hos actus opus habeat. Ut itaque ego in re difficili & non exigui momenti & conſiderationis meam, quatenus ad praxin medicam ſpectat, ſententiam proferam, dico primum corpus humanum neutiquam eſſe puram machinam, ex diverſi generis partibus & organis, ſumma & divina ſapientia inter ſe connexis, ad motus, qui potiſſimum conſervationi ejus vitali inſerviunt, conſtructam, ſed cum altioris originis & naturæ, ſpirituali nempe principio, quod & percipiendi, & intelligendi, & res invicem diſcernendi, & certos quoſdam motus dirigendi potentiam habet, mutua & intimiori unione eſſe conjunctam. Num vero exquiſitior hujus principii incorporei & ſpiritualis cognitio Medico ut medico ſumme & abſolute ſcitu ſit neceſſaria, id eſt, de quo valde dubitamus. Neque aliud HIPPOCRATEM voluiſſe mihi perſuadeo, dum in principio libr. *de nat. hum.* qui genuinus ejus fœtus unanimi Criticorum conſenſu habetur, ita ſcribit: *Quicunque de natura humana amplius differentes audire conſueverit, quam quod ad medicinam pertinet, hunc non eſt commodum hunc meum ſermonem audire*. Jam vero in his, quæ ſequuntur, prolixe demonſtrat, corpus humanum ex certa & temperata elementorum & humorum proportione, qui pro differentia æratum, temporum anni, regionum, victus, & aeris differunt, conſtare, & ad hanc medicum in morborum cauſſis inveſtigandis, & adpoſitis ad eas expugnandas inveniendis remediis unice reſpicere & attendere debere. Quibus certe clare innuit, verum medicinæ objectum eſſe corporis humani mechaniſmum, neutiquam ve-

ro mortaliſſimum, ut nonnulli noſtri temporis Medici opinantur) illum autem a cauſſis maxime externis & corporeis ſuſtineri, & mutari; & hinc ſanitatis, mortis, vitæ, morborum, & ſanationis originem & fontem eſſe. Equidem non negandum, animam ad movenda certa membra, imperium & directorium quoddam habere, uti in voluntariis id clare adparet motibus; neque negandum eſt, animam humanam motus & animales, & vitales, & naturales turbandi, & invertendi magnam poſſidere potentiam, ut in gravioribus animi adfectibus, & viribus corruptæ phantaſiæ adparet luculentiſſime. Quod autem anima motuum vitalium, & animalium quoque proxima & efficiens cauſſa ſit, in quam medicina vim quandam ſanantem exſerere poſſit; ab hac ſententia utique me prorſus alienum eſſe profiteor. Nam rebus paullo altius perpenſis, clare intelligimus, animam ſine mediis & cauſſis phyſicis ac mechanicis nihil plane poſſe in humano corpore, nec intelligere, nec cogitare, nec ſentire, nec motus certos dirigere, vel eo etiam ordinatos immutare, aut inordinatos in ordinem revocare, multo minus motus vitales, cum quibus maxime medico negotium eſt, ut ſunt cordis, arteriarum, & omnium vaſorum fibrarumque efficere. Quod aſſertum, tanquam longe in medicina utiliſſimum, ut paullo firmioribus argumentis corroboretur; operæ fore pretium arbitror. Ecquis doctiorum medicorum ignorat, læſo & non integro organo ſenſorio, ut oculo, aure, vel etiam motorio, ut muſculo, animam nec movere, nec ſentire, nec videre, nec audire poſſe, eoque vitio per artem medicam reſtituto, integros rurſus evadere ſenſus. Videmus quoque organis & ſenſoriis & motoriis recte, & ſecundum naturam conſtitutis, beneque conformatis, animam nihil efficere poſſe; licet efficaciſſime velit, niſi affluxu ſanguinis arterioſi, vel liquidi nervoſi bene conſtituti illa robur & vigorem accipiant. Neque amplius obſcurum eſſe poteſt, tota cerebri ſtructura ſalva, ſalvis nervis & membranis, ſalvis etiam ſenſuum organis, ceſſante vero vel

defi-

deficiente ſanguinis, ob cordis languidiorem ſyſtolen motu ad caput, omnem ſenſum, omnem memoriam, omnem cogitationem, & intellectum ſimul & ſemel perire. Simulac vero hic motus per congrua remedia reſtituitur, ut videmus in ſyncopticis, illico animæ operationes rurſus obſervantur. Sanæ rationis in homine uſum a placido & temperato ſanguinis per cerebri vaſa progreſſu dependere, Divus Senex paſſim in ſcriptis ſuis docuit, adeo, ut L. de flat. aſſerat, ſapientiam hominem per bonam diætam præſtari poſſe. In omni delirio, ſive aberratione mentis, vitium & cauſſam vel in ipſius cerebri ſubſtantia, aut ejus membranis, præſertim dura matre, vel in minus temperato vitioſi ſanguinis motu conſtare, ex eo ſatis recte colligitur, quod ſublato hoc, per remedia convenientia, vitio mentis reſtituatur ſanitas. Surrexerunt noſtro tempore medici quidam, qui æſtimare auſi ſunt, animam ſine ope & ſine medio fluidi cerebri & nervorum omnes motus & ſenſus in corpore efficere poſſe. hoc fundamento maxime innixi: quod tubuli & eorum cavitates in nervis non conſpici poſſint. Sed qualis hujus argumentationis ſit infirmitas, vel ex eo intelligi poteſt: quod teſticuli & hominis & animantium nil niſi congeries ſint minimorum, ſubtiliſſimum ſuccum vehentium & ſecernentium vaſculorum; licet eorum cavitates oculos viſumque plane effugiant. Plantarum folia & flores, & fructus quoque tenuiſſimo ſucco per minutiſſimos canales nutrici, tam certum eſt, quam quod certiſſimum. Qualis vero ſit uſus & cerebri & nervorum, ipſi hujus ſententiæ auctores ignorant. Quum autem in doctrina medica potiſſimum a poſteriori, & per effectus, in rerum & cauſſarum cognitionem pervenire liceat; & quotidiana doceat experientia, a tenuiſſimo fluido, quin a ſolis effluviis & exhalationibus, animales actiones plane interturbari, perverti & ſiſti poſſe, uti patet in ebrioſis, in iis, qui narcotica medicamina majori copia ſumſerunt, vel copioſum carbo-

num accerſorum fumum inſpiratione hauſerunt, diſſipatis hinc cunctis & animalibus, & viralibus vitibus, quæ tamen ſolo ſæpius analepticorum remediorum uſu, vel naturæ amico & ſuaveolenti odore protinus reſuſcitantur: ecquis igitur negare auſit, fluida ſummæ activitatis & virtutis motricis ad motus & ſenſus præſtandos concurrere debere. Hiſce ſatis ſolidis argumentis aliud majoris fere ponderis ſubjungendum eſſe puto, animam in corpore humano plane nihil poſſe efficere ſine motu vitali: cujus eſſentia & formalis ratio in alterna & reciproca cordis, arteriarum, ac vaſorum & fibrarum ſyſtole & diaſtole, & inde fluidorum ſanguiniſque pendente progreſſu & circuitu conſiſtit. Nunc vero celebris oritur quæſtio: unde hic vitalis motus cauſſam & originem ſuam trahat? Recentiores quidam animam, & quidem rationalem, hanc eſſe, omni modo & labore contendunt. Sed nullo unquam argumento id demonſtrarunt. Verum ego cum aliis ſolertioribus rerum naturalium ſcrutatoribus primam & veram virtutis motricis & ſyſtalticæ actuve vitalis, quæ in fibris, & tunicis muſculoſis, corde, arteriis, canalibuſque viget, cauſſam in parte ſubtiliori expanſiva, elaſtica ſpirituoſa armoſphærici aeris, cum fluidis corporis noſtri intime permixta, rectiſſime quærendam eſſe duco. Nec hominem, nec ullum animal ſine reſpiratione, ſine aeris in pulmones vel ſanguinem ingreſſu vivere poſſe, nullus amplius dubitandi locus eſt; adeo, ut ſubtracto aere, vel eo non renovato, vita animantis mox pereat. Atque ſicut flamma candelæ incluſa vaſi aere pleno mox extinguitur, ita etiam id accidit cum omnis generis animantibus: quoniam uti inteſtinus partium ſulphurearum, quæ flammam conſtituunt, motus eodem modo, inteſtinus partium ſulphurearum ſanguinis, ab aeris fluido ſuſtinetur. Ad flammam itaque pariter ac vitam conſervandam renovato ſemper opus eſt aere, quo vaporibus qui refertus eſt, expellatur, atque recens & novus in ejus locum ſuccedat. Cauſſam vero reſpirationis, ad vitam ne-

neceſſariæ, ſi quis inde repetere velit, quod aeris ingreſſus in thoracem ad expanſionem vaſorum pulmonalium, & conſequenter ad libertotem ſanguinis ex uno cordis ventriculo in alterum progreſſum, tantummodo ſummæ ſit neceſſitatis, eum valde errare exiſtimo. quia animantium, vel a ſubtracto aere, vel ab eo vapotibus nimium referto mortuorum pulmones, aperto corpore valde inflati adparent. Ego multos homines, qui ſuffocatione mortui fuerunt, novi, in quibus poſt diſſectionem tota thoracis cavitas pulmonibus inflatis diſtenta fuit. In aere itaque, catholico illo ſummæ activitatis fluido, elaſtico, vitam ſeu potius ejus pabulum, imo cauſſam quærendam eſſe, non ſine ratione & fundamento, veteres æque ac recentiores Philoſophi affirmarunt. Divus Senex paſſim in ſcriptis ſuis, L. de flat. de morb. fact. de diæta &c. aerem ſenſum & motum præſtare membris, & maximum in omnibus, quæ corpori accidunt, auctorem, dominum, & morborum quoque cauſſam eſſe, diſerte & expreſſis verbis aſſeverat. & hano ob cauſſam etiam in libris ſuis Phyſicis de aere, aquis, natura humana, de locis in homine &c. a natura regionum, locorum, a diverſa temporum anni & rempeſtatum conſtitutione, prout aere plus vel minus ſalubri ſtuuntur, tantas mutationes in corpore humano ratione roboris, ſaniratis, morborum, viriumque derivat, & ut ad hæc attendant, medicos monet ſummopere: quin imo ob eandem cauſſam ſapientiſſimus ille & antiquiſſimus medicorum ad ſanandos longos morbos aeris & locorum mutationem commendat, quod aſſertum ipſa etiam experientia confirmavit. Vero itaque ſimillimum eſt, medicum in doctrina, quæ agit de vita, morbis, eorum cauſſis, uſque ſanandis, ad cauſſas maxime phyſico-mechanicas, evidentes, & tactioni ſenſibuſque obvias, ſine quibus etiam id, quod præeſt noſtræ machinæ, ſpirituale principium nihil agere vel operari poteſt, reſpicere, & inde demonſtrationes & explicationes ſuorum dogmatum mutuari debere: ſiquidem is recte ſuo fungitur munere, qui cauſſis morbo-

borum continentibus & proximis recte occurrere, & ſeſe opponere didicit, non ad valde remotas, multo minus obſcuras, abditas, & incomprehenſibiles, quas inter principem anima ſibi vindicat locum, attendendo. Et ut hæc exemplo illuſtremus: omnibus obvium eſt, a graviori quodam animi adfectu, v. g. ira, terrore &c. graviſſimas corpori noſtro induci adfectiones, cujus generis ſunt epilepſia, motuſque convulſivi ſpaſmodici, qui totam naturalem motuum evertunt œconomiam. Nihilominus in eura, non ad ipſam hancce cauſſam remotam, ſed ad proximam, quæ effectus eſt perturbatæ animæ, ut videlicet motus irregulares & inordinati convenienti diæta & medicina in ordinem redigantur, humorum intemperies corrigatur, & quod vitiatum corruptumque inde fuit, ex ſphæra corporis convenienti modo, & per congruas vias eliminetur, reſpicere oporter rationalem medicum. Hac doctrina, quæ antiquiſſima & HIPPOCRATICA eſt, & quæ pure phyſicis mechanicisque nititur principiis & rationibus, medicinam dogmaticam noſtram & ſyſtematicam tam docendo, quam ſcribendo, uſque eo promovimus, & ea etiam in conſcribendo ſicuti univerſo noſtro ſyſtemate, ita quoque hoc tertio Therapeutices Tomo uſi ſumus; in quo potiſſimum de morbis, qui actiones animales lædunt, & convulſivi dicuntur, agimus, eorumque cauſſas & modum, quo functiones ſecundum naturam pervertunt & turbant, clare & perſpicue demonſtravimus. Quos inter morbos principem fere epilepſia tuetur locum, cujus origo & geneſis, & mali ſedes ac cauſſa, ejuſque effectus in corpus uſque eo valde obſcura & perplexa latuit; & quidem ut puto, eam ob cauſſam, quod duræ matris mechanica ſtructura, & uſus ad functiones animales, & quæ fiunt in cerebro, & nervorum ſyſtemate, nec anatomice nec phyſice recte cognita perſpectaque fuit. Quod videlicet illa, ut VIEUSSENS *in Neurol. L. I. cap. II.* & PACCHIONIUS *tr. de dura matre, & in epiſt. ad Doctorem Veſti*, Venerum medicum, probe annotarunt ex duplici ſerie fibrarum muſculoſo tendi-

dinoſarum, obliquo modo ſeſe interſecantium, & decuſſatim ſibi invicem intertexrarum compoſita, muſculum ſui generis membranaceum conſtituat, qui dilatatione ſua ſanguinis introitum in arterias cerebri adjuvat, & qui alternativa ſui conſtrictione, cerebrum ejuſque vaſa comprimendo, ſubtiliſſimum fluidum, e ſanguine ſecretum, in corticalem ejus ſubſtantiam, & ab hac in tubulos nervorum medullares exprimit & propellit, adeo, ut dura ſic dicta mater cerebrum & nervos involvens ſit primarium illud motus progreſſivi fluidi, quod in nervis eſt, inſtrumentum, ſicut cor ipſius ſanguinis, dum nimirum motu gaudens ſyſtaltico & diaſtaltico ſanguinem per totum corpus circumagit. In morbis itaque gravioribus capitis, cerebri & nervorum, hanc partem quam maxime præter naturam & quidem, vel a ſanguinis nimia ibidem congeſti mole, ſtagnatione, vel ejus intemperie ſtimulante ſalina, acri, cauſtica affici, certiſſimum eſt. Unde illius actio & functio naturalis variis modis, ſive ab intenſione motuum, nimirum ſpaſmo, ſive ab atonia, aut remiſſiori & langueſcente motu læſa, graviſſimos univerſi corporis ſpaſmodicos ac convulſivos parit morbos. Neque ibimus infictas, graves illas animi perturbationes, ut eſt vehemens ira vel terror, immediate & proxime in principem hanc actionum animalium partem, duram nempe matrem, hoſtilem ſuum effectum & potentiam exſerere; unde graves generis nervoſi capitiſque morbi ſuam trahunt originem: & ſicut per hos affectus ſyſtole ejus nimis augetur, ſeu ſpaſmus inducitur; ita diuturna animi triſtitia & angor hanc virtutem ſyſtalticam nimium imminuendo, & relaxando fibras, morbis producendis aptiſſima ſunt. Et hoc maxime obtinet in iis morbis cerebri gravioribus, nec non convulſivis, qui univerſam motuum œconomiam perturbant. Aliter ſe res habet in motibus convulſivis certarum partium v.g. cordis palpitatione, ſingultu, vomitu, aſthmate convulſivo, tuſſi &c. ubi ipſæ partes motu ſyſtoles & diaſtoles inſtructæ immediate a cauſ-

fis

ſis materialibus præter naturam læduntur & afficiuntur; motus vero voluntarii ſalvi manent ac integri. Horum ſingulorum morborum & ſymptomatum geneſin & rationalem explicationem, ſumma facilitate & perſpicuitate, quantum in nobis fuit, in hoc Tomo perſequuti ſumus, & ſecundum cauſſarum & naturarum differentiam ex indicantibus, & contraindicantibus, genuinum medendi ordinem, ac convenientem remediorum adplicationem cum neceſſariis obſervationibus, & cautelis ſpecialiſſimis adjunximus: & denique clinicis morborum hiſtoriis, candide & ingenue adductis, doctrinam noſtram illuſtrare laboravimus. Quiſque hinc diligens & peritus Lector facile perſpiciet, quanta obſervatione, quanta attentione, quantoque judicio opus ſit, pro circumſtantiarum ratione ſalubre & appoſitum remedium invenire & recte adplicare, ne contra noſtram voluntatem, quod proh dolor! perſæpe evenit, plus noceamus, quam proſimus. Quemadmodum vero in doctrina medica, ita quoque in medendi methodo, antiquiſſimum medicinæ parentem ſequuti ſumus; quæ, ut rem in compendio proferam, in eo conſiſtit, ut cauſſis evidentibus atque proximis, quæ vel numero, ſive quantitate, vel menſura ſive qualitate, vel pondere ſive motu peccant, probe cognitis circumſpectiſque, juxta definitionem ab HIPPOCRATE *L. de Flat.* traditam, ratione quantitatis, temperiei atque motus, quæ ſuperflua ſunt, auferamus, & quæ in his deficiunt, per congrua adjiciamus medicamina. Recte enim dixit gravis ille auctor, medicinam nihil eſſe, niſi adpoſitionem & ablationem: adpoſitionem quidem eorum, quæ deficiunt, ablationem, quæ excedunt; & addidit, illum, qui hoc optime facere poteſt, optimum cenſeri medicum, quantumque quiſpiam in eo deficiat, tantum ab ipſa arte deficere. Sicut igitur ſanitatem, ſive integritatem ac vigorem actionum humanarum, in eo potiſſimum ſitam eſſe obſervamus, ut novo ſemper aere, noviſque reficiamur alimentis, atque ut excreta ingeſtis nunquam non reſpon-

deant.

dcant : ita e contratio ab ingeſtis vitioſis, & eorum, quæ excerni debebant, retentione, materiales morborum cauſſas progigni tam certum eſt, quam quod certiſſimum. Quoties enim cunque ſagax medicus primam morborum originem inveſtigare geſſit : nullum eorum, niſi a retentis per alvum, per urinam, per tranſpirationem ſordibus excrementitiis, & ſuppreſſis inutilium atque ſuperfluorum, quin etiam ſanguinis excretionibus v. g. per vaſa uterina, hæmorrhoidalia, & in juvenili ætate per nares, aut ſordibus, quæ per cutim efflorucrunt, improvide repreſſis, oriri animadverrer. Præcipuum itaque ſicut naturæ, optimæ morborum medicatricis, ita & ſequacis artis opus eſt, ut debito modo, ordine, tempore, congruoque loco excrementitiæ morboſæque materiæ e corporis ſphæra per convenientes removeantur medicinas ; cujus generis ſunt ſanguinis detractio per venas & cucurbitulas, aliarumque ſordium evacuatio per alvum, per vomitum, per urinas, per ſudorem, & tranſpirationem, per abſtinentiam, per motum, per veſicatoria, fonticulos, ſetacea, & id genus plura. de quibus, eorumque uſu, antiquiſſimi medicorum, & in iis Hippocrates atque Celsus *Lib. II.* fuſius egerunt. Ad hanc ſalutarem materiæ perniciosæ excretionem juvandam, permultum profecto ſic dicta alterantia, quæ mobilem & ad evacuationem opportunam reddunt materiam, viaſque ſimul reſpiciunt, & has obſtructas reſetant, contribuere deprehenduntur. Et cum motus denique ſolidarum pariter ac fluidarum partium, qui formale morborum conſtituunt, vel nimis aucti, vel nimium depreſſi ſunt, eoque ipſo cutationis ſucceſſum mirum quantum ſæpius remorantur : præbuit quoque ea benigniſſimum Numen nobis remedia, quæ non modo vires motuſque languentes erigendi ac reſuſcitandi, verum etiam excedentes placide conſopiendi, reprimendique egregia pollent efficacia. Hac itaque ſimplici, facillima, antiquiſſima,

naturali ; & humanæ rationi ac experientiæ convenientissima physico mechanica methodo , nos usque eo , ut in omnibus morbis , ita quoque atrocibus illis & terribilibus generis nervosi , de quibus præsens agit tomus, affectibus sanandis , non sine prospero sub divina gratia successu usos fuisse , attentus , ab omnibus præjudiciis vacuus , & qui veritatem sine ambitione sectatur , lector perspiciet clarissime . Valde , Lector benevole, hisque felicirer fruere : si Deus suppeditabit vitam , viresque , hunc Tomum mox sequetur quartus & ultimus .

CON-

CONSPECTUS CAPITUM

QUÆ

HOC TOMO CONTINENTUR.

Sect. I. Cap. I.	de Epilepsia	pag. 1
II.	Motibus convulsivis	26
III.	Motibus spasmodicis vagis	44
IV.	Catalepsi	61
V.	Malo Hysterico	71
VI.	Malo Hypochondriaco	94
Sect. II. Cap. I.	de Palpitatione cordis	128
II.	Asthmate convulsivo	146
III.	Tussi rheumatico convulsiva	173
IV.	Singultu	195
V.	Spasmodicis œsophagi morbis	209
VI.	Vomitu	224
VII.	Dysenteria	245
VIII.	Cholera & diarrhœa biliosa	268
IX.	Abortu	289

NOI REFORMATORI DELLO STUDIO DI PADOA.

HAvendo veduto per la Fede di Reviſione, & Approbatione del P. F. Tomaſo Maria Zennari Inquiſitore nel Libro intitolato *Federici Hoffmani medicinæ rationalis ſyſtematicæ Tomi 4.* non v'eſſer cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Sebaſtiano Coleti Stampatore*, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venezia, & di Padoa.

Dat. 31. Luglio 1735.

(Zan Pietro Paſqualigo Reff.
(Michiel Moroſini Kav. Reff.
(

Agoſtino Gabrieli Seg.

1735. 22. Novembre.

Regiſt. nel Magiſt. Eccell. contro la Beſtemia.

Angelo Legrenzi Seg.

CA-

CAPUT I.

DE

EPILEPSIA.

§. I.

Ratio denominationis variæ epilepſiæ.

INter tot calamitates & affectiones, quibus genus humanum poſt triſtem & miſerum lapſum ſubinde infeſtatur, nulla mihi ferocior, nulla triſtior, nulla terribilior videtur, quam univerſalis illa externarum partium præter voluntatem concuſſio, & vehemens agitatio, cum ſenſuum tam internorum, quam externorum interceptione ſtipata, quam vocant epilepſiam. Non enim ſolum ſub hoc dira malo corpus variis, iſq; indignis plane deformatur modis, ſed etiam ipſa mens ac animus ſede ſua quaſi dimovetur. Hic quoque horribilis ægrotantium aſpectus, & inſignis ſymptomatum vehementia cauſſam quærentibus offert, cur veteres hunc morbum κατ' ἐξοχὴν exteriori magnum, Herculeum, Divinum atque ſacrum. Dicitur enim magnus atque Herculeus ob ſuam vehementiam, & quoniam vix ſuperari arte humana poteſt; Divinus, quaſi a Deo ſto vindictam miſſus, & opem humanam eludens, & denique ſacer, quod ſacram corporis partem, mentiſque, quæ ſanctiſſima eſt, ſedem occupat.

§. II.

Deſcriptio epilepſiæ.

Sed ne in nominibus ſubſiſtamus, aggrediamur rem, & epilepſiam deſcribimus, quod ſit invicta, præternaturalis ac ſumme violenta partium nerveo membranoſarum, hinc muſculoſarum & totius corporis conquſſio convulſiva, cum ſenſuum abolitione ſtipata, a membranarum cerebrum, ſpinalem medullam, ac nervos cingentium ſpaſmodica ſtrictura, & hinc fluidi mobilitſimi impetuoſiore in organa motoria, parciore in ſenſoria influxu, naturales ſuos mutuans.

Morbi hiſtoria.

§. III.

Progreſſus hujus morbi una cum ſymptomatibus ita ſe habet. Interdum ſubito & præter omnium opinionem invadere ſolet, unde Græcis epilepſia dicitur, ſæpius vero illius acceſſionem præcedunt, atque ſignificant quædam ſymptomata. Horum potiſſima ſunt: totius corporis laſſitudo, capitis gravatus ac dolor cum quadam ſenſuum perturbatione, inquietum ſomnus, inſolitus pavor, viſus obtenebratio, aurium rumor; in quibuſdam cor incipit valde palpitare, præcordia inflantur, reſpiratio intercipitur, murmura ſentiuntur in ventre, alvus emittit fœtida; urina mingitur larga, artus refrigeſcunt: in quibuſdam a partibus extremis aurea frigida aſcenſus ad ſuperiora verſus cor & cerebrum percipitur. Tum quidam ſubito in terram concidunt (unde morbus caduci etiam nomine venit) pollices arctiſſime intra volas manuum includuntur, ut vix magna vi extrahi poſſint, oculi contorquentur, invertuntur, ut non niſi album conſpiciatur, pene omnis ſenſatio, ut nullo clamore, nullo odore, ullo fortiori, nullo tactu acutiori excitari poſſint, ſpuma cum ſibilo ex ore proveuit, lingua dentibus laceratur, artus vehementer tremuot, & ſuccutiuntur. Variantur vero & convulſiones, & ſenſuum læſiones tam gradu, quam ſpecie: nam interdum loco motuum convulſivorum ſpaſmus valde rigidus membra corporis totius prehen-

dit, ut hæc diſſeuta nec per vim explicari liceat, ac totum corpus ſubinde tam rigidum ſit, haud ſecus, ac ſi lignea ſtatua quis movere velit. Erigitur quoque penis in infantibus, in adoleſcentibus ſemen ejicitur, & ſæpius urina ad magnam diſtantiam prorumpit. Tandem horum ſymptomatum ſequitur remiſſio, ut longiori vel brevtori intervallo ad ſe redeant; tum vero adhuc de dolore, torpore & gravedine capitis, omniumque artuum laſſitudine conqueruntur. Qui ulteriorem ſymptomatum recenſionem cognoſcere cupit, adeat inter veteres COELIUM AURELIANUM *Lib. I Cap IV. &* ARETÆUM *Lib. I. Cap. V.*

§. IV.

Paroxyſmorum ratio. Ipſi horum mali paroxyſmi, qui pro cauſſarum ac corporum diverſitate vel crebriores aut rariores, vel longiores aut breviores ſunt, plerumque certa temporis periodo, certis diebus aut horis, vel etiam menſibus, circa lunae mutationes & quadras, præſertim novilunium & plenilunium, maxime in ſequinoctiorum tempus convertuntur, & quod maximum eſt, a levi ſæpe cauſſa & occaſione, e. g. a quavis ſubita animi perturbatione, terrore, iracundia, repentina lætitia, a ſeria animi contentione & meditatione, a poto inebriante, a nimio calore vel frigore, vel veneris exercitio, protinus recrudeſcunt.

§. V.

Subjecta epilepſiæ. Neque vero ignorari oportet, nullam eſſe ætatem, in quam frequentius epilepticum malum tyrannidem ſuam exerceat, quam infantilem, adeo, ut a nonnullis eandem ob rationem vocetur morbus infantilis ac puerilis. Hinc crebrior atteſtatur experientia, maximum numerum, & dimidiam fere infantum partem ſingulis annis in quavis ubi be convulſionibus vel a dentitione difficili, vel a gravibus inteſtinorum vermibus, quæ meconium retentum aut lac corruptum produxerunt, ſubortis interire. Et omnes fere infantum morbos, ſive fuerint chronici, ſive acuti, præſertim vermibus complicatos, plerumque cum epilepticis ac convulſivis ſuparis motibus, to propatulo eſt, ſicuti vel ſolo morbillorum aut variolarum exemplo luculenter patet. Præterea nec fugiet eos, qui in frequenti artus verſantur exercitio, ſeriem huncce morbum ſubjecti ſpongioſioris, molliorisque ac ſucculentioris corporis habitus, texturæque tenerioris, & tam animi quam corporis ratione ſenſibilioris longe eſſe frequentiorem, quam eos, quæ robuſtiorem obtinent naturam. Teſtantur id ruſticorum liberi, qui ſub variolarum exclusione, a lacte per cibos animique pathemata corrupto, & ſub dentium eruptione non tam facile epilepſia corripiuntur, quam infantes ſenſibiliores, teneriores, in urbibus delitiatius enutriti.

§. VI.

Quæ ſepius eſt hereditaria. Neque eſt ullus morbus magis gentilitius, & qui tam facile a parentibus in liberos devolvatur, quam epilepſia, cujus materiamentum in partium nervoſarum & membranaceorum texturis nimis ſenſibili & ad motus anomalos ſuſcipiendos admodum apta, hæreditario jure ad infantes propagata collocandum eſt. Neque porro minus ii, qui caput a natura vel errore in dieta commiſſo a primis annis valde debile & imbecille habent, atque coryza, oculorum ac aurium defluxionibus, glandularium colli tumoribus, achoribus & capitis tinea crebrius divexantur, vel in pueritiæ tali e ſi epoentes patiuntur narium hæmorrhagias, præ aliis inſignem ad epilepticas paſſiones obtinent proclivitatem.

§. VII.

Noſtrum propoſitum de cauſſa epilepſiæ. His præmiſſis, ad cauſſam atque ſedem mali epileptici tranſgrediendum eſt. Hanc in cerebri læſione ſuam eſſe, nemo eſt, qui in dubium vocabit. In quo vero conſiſtat hæc læſio, & quomodo producatur, id hactenus minus diſtincte explicatum deprehendi. Quibus religiosi ſemper placuit prætextus, illis *Deos* appellare haud verentur,

tur, quaſi fatis eſſet in Deum rejicere, quæ intellectui claro ac diſtincto, vulgatiſque principiis haud adeo reſpondent: alii vero ad venenum inebrians, & narcoticum ſive ſtupefactivum, alii ad fermentum ſpecificum, alii ad materiam acrem nervos irritantem, alii ad violentam ſpirituum animalium vim exploſivam in fibris muſcularibus & nerveis exiſtentem confugiunt: quidam in furorem Archæi, alii in turbulentum & confuſum principii vitalis ſeu animæ rationalis motum cauſſam rejiciunt. Sed hi medici ſere ſunt, qui non res, ſed nomina pro cauſſis habere ſueverunt, quorum in adplicatione & demonſtratione nullus omnino eſt uſus. Qui vero cauſſas ſenſibus manifeſtas præ commentitiis allegare amant; illi CAROLI PISONIS doctrinam ſequentes, colluvtem ſeri viſcoſi poros cerebri vel obſtruentem, vel æqualem fluidi nervei in partes influxum ſuppreſſum pro vera epilepſiæ agnoſcunt cauſſa.

§ VIII.

Vera epilepſiæ cauſſa.

Nos vero ex phyſico-mechanicis cauſſis gravissimum hunc capitis affectum a fluidorum motu atque circulo per vaſa cerebri minus recte ſe habente deri vamus. Quemadmodum enim, ſi ſanguinis temperati per cerebri vaſa liber & æquabilis progreſſus fuerit, & hinc debita lymphæ ſpirituoſæ ſecretio, & per nervos diſtributio, omnes utique functiones, quæ animæ imperio ſubjectæ, & animales vocantur, recto ſuccedunt ordine: ita e contrario in omni, eoque gravi capitis morbo, ubi ſenſationum & motuum voluntariorum ingens obſervatur læſio, ſicuti quam maxime fit in malo epileptico, ſanguinem per caput haud expedite progredi, rectiſſime colligitur. Atque hoc eſt, quod jam olim antiquiſſimus artis noſtræ auctor HIPPOCRATES notavit, dum *libro de flatibus* § 21. ita ſcribit: *Sacer morbus fit, cum obſtructiones multis modis circa venas coëuntes, & ſanguinis motus prohibentur, atque alio quidem loco conſiſtit, alio lentius penetrat, alicubi autem citius quia ſunt inæqualitate tranſitus ſanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqualitates per omne contingunt corpus.* Quæ ſane graviſſimi Senis ſententia ita eſt comparata, ut noſtro tempore, detecto ſanguinis circulo, tanquam ſcientifico totius medicinæ principio, ex eo non aptius epilepticus morbus, quoad ortum & cauſſam evolvi & explicari poſſit.

§ X.

De circulo humorum per caput.

Quum vero circulus humorum per caput atque cerebrum peculiarem præ reliquis partibus obtineat indolem haud alienum erit, pauca de illo commemorare, ut ipſi minora epilepſiæ aethiologia eo melius innoteſcat. Primum enim haud ignorari oportet, quod arteriæ, quando caput ingrediuntur, tunicam ſuam robuſtiorem deponant, & membrana duntaxat tenui, ſenſu & motu carente dotatæ, in intimam corticalem cerebri & cerebelli ſubſtantiam diſtribuantur, ut ſcilicet ſpirituoſam lympham ad motum edendum aptam & neceſſariam, quæ ad nervos & membranas nervoſas defertur, ſeparent, ſanguis vero reflectus per ſinus venoſos in dura matre, mediantibus venis jugularibus, ad cor ceu motus circularis fontem revehatur. Deinde vero, notatu digna eſt ſingularis plane duræ ſic dictæ matris ſtructura, quæ ex peculiari fibrarum nervearum & muſcularium apparatu compoſita eſt: quarum hæ tam linea recta quam obliqua feruntur, & circa ſinus duos laterales magis arcuatæ & circulares deprehenduntur, illæ vero nerveo carneæ inſtar columnarum abono parete in tribus ſinubus majoribus diſſectis ad alterum abeunt, ubi cellulæ quoque ovales ſecundum venarum ſeriem, quæ illos ingrediuntur, diſpoſitæ conſpiciuntur: quæ fibræ non modo impediunt, quo minus ab irruente ſanguine ſinus plus juſto dilatentur, ſed & id efficiunt, ut, cum ſucceſſive ſeſe contrahant, ſan-

guinis progreſſus ad venas jugulares & cor promtior fiat, & expeditior. Columnarum autem officium eſt, ut ſanguis tectus paullo craſſior, & ſubtili lympha deſtitutus meatu conqualſetur & rellulæ denique ſunt inſtar valvularum, quæ impediunt, quo minus elapſus cruor regredi atque eadem vaſa rurſus intrare poſſit. Hæc plane peculiaris & artificioſiſſima ſinuum venoſorum fabrica clare ſatis demonſtrat, hos ipſos ad promovendum ſanguinis verſus cor circulum, eoſdem ferme ſyſtoles ac diaſtoles motu, haud ſecus ac arterias vel cordis auricolas omnino gaudere.

Dura mater gaudet motu ſyſtoltico ac diaſtolico

§. X.

Præter hunc ſingularem ſinuum venoſorum motum, inſignis quoque duræ matri motus tonicus, ſeu potius elaſticus adſcribendus eſt, qui in omnibus reliquis corporis noſtri nerveo inſtrularibus tunicis & membranis, quæ influxu liquidi nervei & arterioſi animantur, viget. Fiunt etenim membranæ, quæ non ſolum cerebrum atque cerebellum, earum etiam medullam ſpinalem, & omnes machinæ noſtræ nervos regit, ambit & cingit, motus dilatatorius & contractorius haud tantum ad ſanguinis per caput circuitum, ſed quoque ad liquorem fluidi ſpirituoſi, in nervia undulantis ſecretionem promovendam, egregium ſane confert momentum. Nam quandocunque pulſu arteriarum cerebri hæc membrana elaſtica elevatur & expanditur, tubuli nervorum ad recipiendum ſubtilius fluidum magis reddantur tenaci; quando vero poſt expanſionem, dum proprio ſuo elatere, qui per appulſum ſanguinis arteriaſi, ex tribus inſignibus ramis, carotida nimirum interna, externa, atque vertebrali advecti nec minus ex influxu fluidi nervoſi adaugetur, rurſus ſeſe conſtringit, cortucem cerebri quodammodo comprimit, tum fluidum tenuiſſimum ex eo in ſubſtantiam medullarem, & nervorum principia eo melius propellitur. Hinc ergo tam duræ matris, quam ſinuum ejus majorum motus, ſyſtalnici & diaſtaltici reciproci, ubi ſunt æquales & conveniens fiunt modo, recte ſe habet circulus ſanguinis per caput, atque ab eo dependentes functiones optime peraguntur; rum contra ab hiſce motibus læſis graves capitis morbi propullulent. Quæ omnia apud BAGLIVUM, qui primus ſolidorum naturam & motum in pathologia introduxit, *Lib. I. de fibra motrice pag.* 295, fuſius declarantur.

§. XI.

Cauſa proxima mali epileptici.

Quodſi ergo ſanguis craſſus vel etiam copioſus intra duræ matris ſinus ſtagnaverit, motus illius ſyſtalticus, & ab eo pendens regreſſus ad cor facile impeditur, & hinc major, quam par eſt, ſanguinis per arterias advecti copia ibidem congeritur, ut nunc non amplius ſubtiliſſimæ ejuſdem particulæ, ſed rudiores, aqueæ & aereo elaſticæ magis expanſivæ indoles, ſenſus & motus omnino turbantes, in cerebri ac nervorum tubulos tranſeant. Ab hoc autem portro ſanguine in ſinubus duræ matris & venis jugularibus ſtagnante, vaſa minimum dilatantur, hinc nervoſæ fibræ comprimuntur, & inde ſtrictura, ſpaſtica nervoſæ huic membranæ infertur, quæ proxima ac principalis malt epilepticæ cauſſa eſt. Nam hæc ipſa ejus eſt indoles, ut tenuiſſima piæ matris arterioſa vaſcula, & ruttralem cerebri ſubſtantiam nimis comprimat: unde præter voluntatis imperium fluidum illud ſubtiliſſimum copioſius & majori impetu in cerebrum & nervorum tubulos influat. Quoniam autem dura mater, omnium fere Anatomicorum conſenſu, & radix & principium eſt omnium membranarum: aliter fieri nequit, quin arctum cum ipſa foveat conſenſum, qui in motus inordinatos rum motionum communicatione conſiſtit. Quum autem ex hoc auctorum

Ratio ſymptomatum epilepticorum.

du-

duræ matris ſpaſmo, nervi potiſſimum, qui ad ſenſoria abeunt, ſortitei conſtringantur, ut omnis ferè liquidi tenuiſſimi ſuffuxus intercipiatur: fit inde, ut in perfecta ac completa epilepſia omnes tam interni, quam externi ſenſus ceſſent. Contra vero, ad organa motoria major atque vehementior fluidi hujus mobiliſſimi fit impulſio atque ſuffuxus: & hinc terribilis illa artuum & muſculorum diſtenſio, contractio, ſucculſio & agitatio erit deducenda. Præterea certo conſtat, par nervorum octavum, quod & vagum dicunt, ex cerebro ad præcipua interiora viſcera, partesque uterveas, ad motum & ſenſum præſtandum aptas, ramos ſuos diſpergere: in quos dum fluidum nerveum majori niſu ac vehementiori impetu influit, partes quoque iſtæ ſubpatroaſmo in motum præternaturalium ac violentorum conſenſum rapiuntur: hinc cor incipit palpitare, arteriæ celeri & inæquali ſæpius motu, reſpiratio fit ſuſpiriioſa cum ſibilo, ſaliva fluunt ex ore, vox perit, murmuraque & borborygmi in inteſtinis ſentiuntur.

§. XII.

Differentia epilepſiæ idiopathicæ & ſymptomaticæ.

Ea his adparebit, in omni epilepſia præſtò eſſe membranæ cerebrum, medullam ſpinalem, ac nervos inveſtientis ſtricturam, ceu cauſſam illius proximam. Prout vero cauſſæ remotiores, quæ hanc ſtricturam inducunt, ac circulum humorum per cerebrum & caput inæqualem reddunt, admodum ſunt variæ: ita quoque diverſæ ſpecies ac denominationes motuum epilepticorum exſurgunt. Hinc innoteſcit differentia epilepſiæ in idiopathicam & ſymptomaticam: quandoquidem enim cauſſæ totius ipſius cerebrum exiſtunt, nec aliorſum proveniunt, tum dicitur idiopathica, contra cujus cauſſæ ex aliarum partium vitio demum ad caput tranſferuntur, ea audit ſymptomatica.

§. XIII.

Epilepſia idiopathica a cauſſa violentia externa.

Idiopathica naſcitur ſæpius ab externa violentia. Res enim apud medicos æque ac chirurgos notiſſima eſt, quod a gravioribus capitis & cranii per vulnerationem, fracturam, pereuſſionem, depreſſionem inductis læſionibus frequentius graves, quin innumeræ lethales prorveniant epilepſiæ. Præcedunt enim plerumque capitis dolori, atque ſenſuum torpori & poſt mortem vel ſanguis, vel ſerum corruptum ſtagnans inter duram & piam matrem, vel cranium inter & duram matrem, vel feſtucæ duræ matri infixæ inveniuntur. Sæpius etiam fit, ut epilepſia chronica certa temporis periodo recurrens, a ſpinis acutis oſſeis interne in baſi cranii, interdum etiam in ſuni falciformi vel lateralibus enatis, quæ cranii nequit, excitetur: tota rea tamen ars impedire poteſt, ne ex omnio motu ſanguinis, cerebrum ita diſponatur, ut preſſio ejus contra ſpinam ſit tam magna, ut inde oriatur inſultus epilepticus.

Chronici idiopathici.

§. XIV.

Ab oſſeis offibus vaſorum, ac polypis.

Ad cauſſas epilepſiæ idiopathicæ atque lethalis referri quoque merentur obſtructio venarum jugularium, vel etiam ſinuum duræ matris, præſertim falciformis, a ſanguine viſcido, aut polypoſis concrementis ortus. Ejuſmodi tria mihi innotuerunt exempla, & plura apud BONETUM *in ſepulchreto anatomico* paſſim occurrunt. Huc etiam ſpectat obſervatio a SPONIO *in aphor. Lib. II. aph.* 19. *allegata*, qua quidam primum ſomnoleutus, poſt epilepticus factus, & hinc mortuus, aperto cranio mouſtravit in variis venarum jugularium ramis obſtructiones a muco viſcido & tartareo tantas, ut gypſo infarcti viderentur, & præterea cerebri ſui extravaſatus. Non minus, ſi capitis morbis vel acutis, ut phreuitidi, vel chronicis, velnti mauiæ & melauchuliæ jungitur epilepſia, tales vaſorum infarctus a ſanguine ſubſiſteute craſſo poſt mortem reperiuntur: qualis epilepſia, mea quidem ſententia, rectius refertur ad idiopathicam.

§. XV.

Ab animo.

Porro inter cauſſas idiopathicæ epilepſiæ, animi affectus, maxime ira atque

affectibus. que terror, haud ultimum ſibi vindicant locum. Hi enim proxime & immediate in nervoſas corporis partes & membranas, eas vel fortius conſtringendo, vel plus juſto dilatando agunt, & in univerſa machina vitalem motuum œconomiam invertunt. Sed id ſane mutabile eſt, quod a gravi animi affectu vitium in fluidas etiam tranſeat partes, quemadmodum nutrices ſuo atteſtantur exemplo, quæ tua vel terrore gravitei commotæ, ſi ſtatim ubera præbuerint infantibus hi ſæpius haud ita multo poſt epilepſia corripi obſervantur. Quin imo haud ratum eſt, quod infantes, ſi matres gravidæ fœtoribus indulſerint animi commotionibus, primis ætatis annis facillime fiant epileptici. Porro complures hinc inde apud auctores conſignatæ reperiuntur obſervationes, quoldam ex ſolo aſpectu epilepticorum, qui graves paſſi fuerunt inſultus, tanto correptos fuiſſe terrore, ut nox in eundem inciderint morbum. Vehemens quoque rei venereæ deſiderium a ſemine copioſo obortum, obſtinatam tamen ſuppreſſum, gravem hunc epilepticum affectum provocandi plenitudinem habere, plurimis notatu dignis confirmari poteſt exemplis. Fœminas pariter, alias caſtiſſimas ab inſano more in hoc malum incidiſſe, cujus optimum tam præſervatorium, quam curativum remedium conjugium fuit, res idem dem per obſervationes certa atque confirmata eſt.

§. XVI.

Epilepſia ſymptomatica, ſerioſa, hypochondriaca atque cachectica. Sæpiſſime ortus mali epileptici eſt ſanguinis ſeroſi impurioris nimia & impetuoſa translatio ad caput in corporibus cachecticis, hypochondriacis, & ubi ventriculus & inteſtina ſpaſmis aeſtatibus ſunt repleta, eorumque periſtaltis naturalis cum debuiſſe & excretionibus valde læſa ac perverſa eſt. Quando cunque in antecedentes & epilepticæ, & aliarum cerebri gravium ac inveteratarum paſſionum cauſſas incurrimus, plerumque ejuſmodi ægrotantes vel hypochondriacos, & hæmorrhoidarios vel melancholicos, vel cachecticos fuiſſe deprehendimus. Tum ut plurimum ſanguineas excretiones, quæ in viris per hæmorrhoides, in fœminis per menſes fluunt, aut paſſiones, aut nimias huic diro malo viam ſtraviſſe, innumeræ auctorum obſervationes, & quotidiana experientia atteſtantur. Qualis epilepſia recte vocatur ſymptomatica, ſeroſa, hypochondriaca vel cachectica, quæ certis pleramque periodis, ſicuti ceterorum ex ſpaſmis primarum viarum oriundorum morborum mos ſert, adoritur.

§. XVII.

Species epilepſiæ ſymptomaticæ. Ejuſmodi ſymptomatica vero epilepſia non tantum a ſanguine vel ſero tenaci, copioſo, in vaſis ſubſiſtente, ea obſtruente, & totum liquidorum circulum turbante oritur, ſed etiam a materia impura, acri, cauſtica ad duram matrem per ſanguinem atteritum ſerolum delata, fibras nerveas lancinante, & ad ſpaſmos prioritante producitur. Hoc contingit in chronicis æque ac acutis ægrotantibus. Quem enim fugit, quod tale acre ac corruptum ſerum in febribus exanthematicis, petechialibus, variolis, morbillis, purpura, vel ante maculatum ad cutem pulſionem, vel poſt earum retroceſſionem, nimius duræ meningi impactum, dirum illud, & ſæpe mortis funeſtum plerumque excitet malum epilepticum? Et idem denique fieri a conſolidatis antiquis ulceribus, retropulſa ſcabie, vel alia cutis deſœdatione, achoribus & tinea capitis perpetant cutatis, tutus nimium acta vitioſa materia, innumeris exemplis confirmatum eſt.

§. XVIII.

Epilepſia ſympathica. Datur adhuc quædam epilepſiæ ſpecies, quæ vocatur ſympathica, & vehementioribus aliarum partium nervoſarum doloribus atque ſpaſmis, per conſenſum ad duram uſque matrem propagatis ſuperveuit. Quid enim crebrius contingit, quam ut ſolantes ex dentitione difficili in epilepſiam incidant? quid frequentius, quam ut tu perſonis ſenſibilioribus graviori odontalgiæ, aut atrociori otalgiæ ſuperveniat

otat epilepſia? Ventriculi etiam ſævioribus ſpaſmis, præſertim, qui a venenis cauſticis, emeticis vel purgantibus impcovide ſumtis, aut immoderatioribus proficiſcuntur, tandem epilepſiam ut plurimum funeſtam ſubjungi notiſſimum eſt. Talis enim chronicæ ac periodicæ epilepſiæ ortus ſæpiſſime eſt in ventriculo, vel etiam inteſtino duodeno: in quibus partibus dum humor biloſus, & ſulphuris peregrina fermentatione corruptus hoſpitatur: ille certa temporis periodo in motum actus, primum cardialgiam ſyncopticam, & demum ipſam epilepſiam, quæ tum pleruſque habitualis eſt, per conſenſum excitat. Neque minus gravioribus inteſtini ilei vel coli doloribus atque ſpaſmis aſſociari motus epilepticos, vel ipſarum lactentium exemplo patet, qui ejuſmodi atrox malum, ex lacte acido, corrupto, inteſtinorum membranas arrodente, & fæces alvinas vicidi efficiente colore ſæpenumero expectantur. Pucco haud exigua ſunt exempla, ubi a gravi dolore ex calculo in ureteribus, vel intortu in veſicam hærente, epilepſia in ætate etiam provectiori excitatur, quæ hinc vocari meretur nephritica. Non minus in puerperis ex vitio uteri, aut menſium vel lochiorum retentione, vehementes primum partium vicinarum ac inteſtinorum ſpaſmi, tum ipſa epilepſia accedere obſervatur, quæ hinc audit hyſterica. Et nihil ferme eſt frequentius, quamquod ex lumbricis, tunicas inteſtinorum nerveas vel arrodentibus, vel dum mortui ſunt, vaporoſa ſua putredine vellicantibus, in pueris præſertim hoc ceciis motibus complicata ſubortatur epilepſia, vel minoſe nomine digna. Talem denique ex morſu canis rabidi quoque concitari, plurimæ docent medicorum obſervationes.

Epilepſia

Nephritica.

Hyſterica.

Vermioſa.

§. XIX.

Quod tandem cauſſas malæ epilepticæ remotiores attinet, illæ erunt, fere, quæ inſignem debilitatem & atoniam fibris membranaceis & nervoſis ingenerant, & tonum ac elaterem vaſorum labefactant. Quamvis enim epilepſiæ cauſſa proxime ac formalis in ſpaſmo magis, quam atonia conſiſtat, attamen quia leges motuum, qui fiunt in machina noſtra, ita ſunt comparatæ, ut nimiam fibrarum elaſticarum conſtrictionem & ſpaſmum, demum omnia atonia, & hanc humorum congeſtio ſequatur, congeſtionem vero ſpaſmus excipiat: iterum non mirum eſt, quod cauſſæ tonum & robur partium infringentes, ad ſpaſmodicas ſtricturas & acceſſionum frequentiores recurſus omnino contribuant. Ad haſce vero cauſſas ex claſſe rerum non naturalium pertinet, vappidi & præſertim noxiiſſimo carbonum fumo repleti aeris uſus, aut ſi quis in locis declivioribus, humillimis, minus tranſpirabilibus dormiat, inter cibos, qui inflant, caputque vaporibus cepleat, ut ſunt allii, ceparum, apii ſpecies, fructus horret, item dulcia fermentaſcibilia interpoſuleota, immoderatior vini, præſertim vaporoſi & fumo ſulphuris infecti, aut cæcevisiarum craſſiorum valde lupulatarum potatio, & inde nata frequens copula & ebrietas, ex medicamentorum autem genu, narcotica, opiata, item valde odorifera, generationi horum morborum maxime velificantur. Huc etiam pertinent immoderationes ſanguinis effuſiones, ſive per nares, ſive per venas uteri aut ſedis, quæ mire debilitant, & cibum partibus ſubtrahunt, atque adeo corpus multis excrementitiis ſeroſis replent particulis. Ceterum immoderatior & intempeſtivus, primis in annis celebratæ veneris uſus, diuturnior quoque triſtitia, intempeſtantia in ſtudiis, ſeriuſque mentem fatigantibus cogitationibus, ob ſummam debilitatem, quam generi nervoſo inſerunt, ad hoc malum mirifice diſponunt. Vidi juvenem, qui quoties attentius litterarum ſtudiis incumbendo, memoriam & ingenium fatigabat, toties momentanea quaſi epilepſia, cordis palpitatione, ſpirituum diſtractione ac ecſtaſi corripiebatur. Ad ſtudiorum vero remiſſionem placide ſemper ſe habebat.

Cauſſæ epilepſiæ remotiores.

§ XX.

Prognosis salutaris. Missa vero ulteriori caussarum disquisitione, paucis prosequemur mali epileptici prognosin. Et hinc per antiquissimam, & ipsius HIPPOCRATIS *Sect. III aph. 28.* experientiam cognitum est, quod pueris hic morbus solvatur circa annum septimum, decimum quartum aut septimum, annos nimirum pubertatis, feminis autem circa tempus menstruæ eruptionis, quod est annus decimus quartus: quibus annis ingens in œconomia vitali deprehenditur mutatio. Non minus epilepsias chronicas non modo mutatione ætatis, sed & locorum, diætæ & vitæ generis, sine remediorum ac medicorum ope sponte sanatas fuisse, crebris constat observationibus. Perite scripsit HIPPOCRATES *Sect. II. Aphor.* 45. Juvenibus comitialium liberationem, mutationes maxime ætatis & regionum & victuum inferre. Huc etiam spectat, quod superveniente quartana febre sicut aliæ graves passiones, ita etiam convulsivæ ac epilepticæ penitus tollantur, rectissime id observante HIPPOCRATE *Sect. IV. aph. 70. & lib. VI. epid. §. 26.* Intermittentes enim quando rite tractantur, corpus a colluvie vitiosorum humorum liberant & expurgant, & purius ac siccius efficiunt. Id quod etiam congrua medicamenta præstare debent. Neque etiam ignotum est, prodeunte in extimam cutim scabie, vel alia exulceratione, vel aliis exanthematibus, veluti in variolis, morbillis, purpura ad summam cutim propulsis, hoc dirum symptoma remittere, vel plane cessare. Spes ergo sanationis haud penitus est abscindenda, quando malum hoc non diu duravit, ejus insultus haud adeo longi fuere, ipsum malum haud est hæreditarium, ætas potius puerilis, aut si ex vitio primarum viarum, verminoso, malo scorbutico, vel per perperam curato subcutaneo morbo provenerit. Neque desperandum est, si levior est epilepsiæ gradus, & æger imminentem accessionem præsentit per sensum auræ frigidæ, ex partibus extremis ad dorsum, præcordia, caput ascendentis, quem anxietas, virium defectus & stomachi ad vomitum propensio præcedunt: aut quando sub paroxysmo sensus non penitus aboliti, sed saltem imminuti fuerunt, aut denique malum noctu invadit sine pollicum incurvatione.

§. XXI.

Contra vero per experientiam liquidum est, epilepsiam hæreditariam, licet optimis tractetur remediis, curatu esse difficillimam, nec leve sanationis impedimentum deprehenditur in habituali atque chronica, quæ per multos annos duravit, ac crebrioribus, longioribusque accessionibus corpus enervat; atque conformationem vasorum & membranarum cerebri quasi permutavit. Signa prognostica mala & funesta. Minus quoque auspicati eventus ac sanationis est ea, quæ non circa annos pubertatis, vel in fœminis ingruente mensium fluxu solvitur, ut &, quæ demum post hos annos, imo post vigesimum primum accedit: tunc enim plerumque hæreditarium latet vitium, recte id advertente HIPPOCRATE *de morbo sacro*, qui §. 13. ita scribit: *Postquam autem prætererunt, non amplius facile morbus corripit, præterquam paucos aut nullum, nisi a puero connutritus fuerit.* Pessimum porro signum est, quando accessiones magis frequentant, quam solebant: sic enim functiones animales sæpe destruuntur, ut non tantum memoriæ, ingenii, ac judicii imminutio, sed & stupor & stultitia emergat. Epilepsiam autem in cæcitatem, stultitiam, ac memoriæ amissionem terminari, malum, eandem in paralysin, aut plane apoplexiam transire, mortiferum est. Omnis enim epilepsia desinit tandem in apoplexiam lethalem: & in defunctis iis morbis vel sanguis, vel, quod frequentius evenit, serum in ventriculis aut basi cerebri extravasatum ac corruptum, teste experientia, deprehenditur, quod falso pro caussa epilepsiæ venditatur. Porro minor salutis spes est, quando in statu febrium acutarum, phrenitidis, petechiarum, morbillorum, variolarum &c. superveniunt epileptici motus; nec denique sine periculo est infantibus epilepsia,

quæ

quæ ex denutione diffich,uel inteſtino rum torminibus accedit ;& ſine intermiſſione adſtigit. Neque novum eſt,congenitum,idiopathicum & inveteratum malum in melancholiam , maniam & denique fatuitatem degeneraſſe , accedente præſertim plane perverſo victus regimine & gravi animi paſſionum intemperantia.

CURATIO.

§ I.

Indicatio vel curatio via.

CUrationem morbi comitialis aggreſſurum oportet primum causſas materiales remotiores e corpore proſcribere ac emendare & deinceps vehementiorem durę matris ac partium nervoſarum ſpaſmum mitigare atque conſopire. Huoc ultimum ſcopum binis potiſſimum remediorum generibus aſſequi licet,nimirum vel ſedativis, vel roborantibus : illa motum effrænes & imperuoſos componunt , & rompeſrunt , hęc vero imbecilliorem & atoniam,ab atrocia ſpaſmorum relictam , quæ ad novos paroxyſmos anſam ſubminiſtrat, tollendam,ac elaterem naturalem reſtituendum plurimum conferuot.

§ II.

Quæ ſint ſedativa & ſic dicta antepileptica.

Sedativa ſunt,quæ blandæ & ſulphureæ indolis vapore & exhalatione nimium liquidi nervei motum refrænant. Huc ex regno vegetabilium pertinent herbę & flores,qui temperatam habent fragrantiam,& ex his per deſtillationem eductæ aquæ, veluti ſunt aqua ulmariæ, melliſſæ,ſalviæ,baſilici,primulæ veris,liliorum convallium, alborum, roſarum, tiliæ,acaciæ,pœoniæ , florum aurantiorum , citri, radicis pœoniæ , valerianæ , narcissorum reraſorum,perſicorum, prunorum &c. quo etiam ſpectant crocus , flores papaveris in formi extracti , ſemen lycopodii,papaveris albi,& ex aromatibus nux moſchata. Ex regno animali ſpecifica quaſi virtute anti epileptica celebrantur,quæ vapore quodam ſulphureo ſubtili temperato nervoſis partibus admodum amico pollent quorum claſſe conſtituunt ex durioribus raſura dentis hippopotami,eboris,cornu cervi lapidis lazuli,unicornu veri,cranii humani, talorum leporis , ſed hæc recens eſſe debet , aliarum proficiet. Spectant huc quoque ex mollioribus animalium partibus & viſceribus deprompta ſi leniter exſiccantur & in pollinem rediguntur,uti ſunt lumbrici terreſtres , raſtoreum, ſecundina humana , ſanguis humanus ſani hominis leniter ſiccatus , cor & hepar ranarum,talparum, pulvis exſiccatorum hirundinum , & potiſſimum leporis embryonis exſiſi & exſiccati , quæ ſulphure magis vaporoſo ſuaveolenti nervoſas partes afficiunt , earumque effrænes motus rompeſrunt. Ex rhymicis medicaminibus præ aliis ſpiritum nitri dulcem bene præparatum , vel potius liquorem meum anodynum mineralem experientia edoctus commendo.

§ III.

Quænam compoſita antepileptica.

Hæc ſunt præcipua pulverum antepilepticorum ſpecificorum ingredientia , quę cum abſorbentibus miſcere poſſunt ſurer ejuſmodi celeberrimæ famæ pulveres , draco figens , quem mille experimentis a ſe probatum eſſe ſcribit DOLÆUS *in encyclop. med. pag.* 156. dignus eſt, qui noterur. Illius hæc eſt formula. Recipe nucis moſchatæ drachmam unam ſemis , cinnamomi talparum drachmas duas , talorum leporis nostrer , pulveris herbæ cardui benedicti ſcrupulos quatuor ,unguium alcis,ſuccini albi , viſci quercini ana ſcrupulos duos & dimidium , margaritarum præparatarum drachmam unam,cornu cervi uſti drachmam ſemis , unicornu veri ſcrupulum , cranii humani drachmas tres, ſeminis pœoniæ drachmam unam & ſemis , ſacchari Canarienſis uncias duas, foliorum auri q. v. M. f. pulvis ſubtiliſſimus , cujus dosis eſt drachma dimidia vel ſcrupuli quatuor. Non minoris efficaciæ eſſe creditur pulvis epilepticus anodynus D. WEISMANNI , Phyſici Windsheimenſis, qui ſic ſe habet. Recipe cornu alcis ſine igne præparati , raſuræ unguli alcis,dentis hippopotami, unicornu veri,lapidis lazuli,corallii rubrorum , ſuccini albi , cryſtalli monta-

tanæ, lapidis ſmaragdi, pulveris lumbricorum terreſtrium, ſpinarum, muſtellarum fluviatilium, ſulphuris vegetabilis coralliini, vel ſeminis lyropodii, margaritarum orientalium ana drachmam, ſtibii nativæ drachmas duas, theriacæ cœleſtis ſcrupulum, pulveris caſtorei ſcrupulum ſemis, miſce pulvis, qui cum aqua florum tiliæ, liliorum convallium, arraſorum nigrorum, pœoniæ, hirundinum cum caſtoreo, vel aqua epilepticæ Langii propinetur. Eſt mihi quoque familiaris in uſu, ejuſmodi ſpecificum antepilepticum, quo in chronica epilepſia, ſi debito tempore & ordine uſurpetur, ſingulares plane effectus præſtitor interdum vidi.

Quæ roborantia ad epilepſiam proſint.

§. IV.

Inter roborantia vero, quæ præ aliis peculiari & ſpeciali virtute ſe uſque eo commendarunt, ex vegetantium claſſe ſunt flores lavendulæ, ſpicæ, herba meliſſæ, rouſmarini, rutæ, majoranæ, ſuccinum, lignum aloes, ſantalum citrinum, cardamomum, caryophilli, & ex iis varia deſtillata & præparata olea, eſſentiæ, decocta, balſama, alimenta ex compoſitione antepileptica Langii, hirundinum, balſamum theriacum vitæ, & id genus alia. Ambra vero gryſea in epilepticis morbis omnium antepilepticorum tum roborantium, tum ſedativorum virer ſuperat longiſſime. Miræ quoque efficaciæ ſuoi ſpiritus cornu cervi, vel roboris ſimplex, aut ſuccinatus, ſpiritus Buſſii, oleum cornu cervi, vel eborir per retebram rectificationem in ſummam redactum ſubtilitatem. Neque derogata lignorum, maxime Guajaci, Saſſafras, ſantalorum &c. ob primi principia, quo pollent, reſinoſum ſua laude careant, quorum uſus jam apud veteres celebratus eſt. Ita ALPHONSUS FERREUS, & JACHINUS ſe plurimos epilepticos ſimpliri guajaci decocto, bis de die ad ſex vel octo unrias præſcripto, ejuſque decocto ſecundario, vire potus ordinarii aſſumto curaſſe affirmant, præſertim, ſi tali decocto radix pœoniæ, aliaque ſpecifica addita fuerint, quod vero per 30. vel 40. dies ut continuetur, ſingulis, doſibus aliquot guttulæ ſpiritus vitrioli addantur, auctores ſunt.

§. V.

Nervina externa.

Habent vero etiam tonica ac nervina extrinſecus adplicata eximium uſum. Sic pulveris ex herba majoranæ, floribus liliorum convallium, ſpicæ, maro vero, ſuccino, pulvere caryophillorum aromaticorum, benzoe & nuciſta compoſiti, & capitis frontibuſque inſperſi uſum in epilepſia, aliſque gravioribus rapitis morbis deprehendi præſtantiſſimum quippe qui præter nervinam virtutem, etiam humores viſcidos & ſpiſſos incidendi & poſſidet efficaciam, unde illius intra nares quoque ſuſceptio ad colliquandam tenacem pituitam egregie convenit. Hæc autem propoſita remedia in corporibus ſeroſioribus potiſſimum, & ad cachexiam proclivibus, inque epilepſia chronica, extra paroxyſmum, pariter ac ad præſervationem, rite adhibita, inſigne efficacia ſeſe a longo jam commendatuor tempore.

§. VI.

Epilepſiæ a ſanguine vitio curatio.

Verum enimvero antequam adhibeantur commendata hactenus remedia, neceſſe eſt, ut cauſſæ materiales malum ſuſtentantes, quantum fieri poteſt, removeantur. Quare ſi ſanguinis, in vaſis aut membranis cerebri incarceratt atque ſtagnantis colluvies malo noſtro originem, præbuerit, & hinc vaſa cruore turgeant, vel ipſe, impetuoſius ad caput rapiatur, quod ſæpiſſime fit in hypochondriacis, melancholicis, fœminis gravidis vel hyſtericis &c. tum ſanguinis miſſiones, detractiones ac revulſiones a capite ad inferiores partes, præſertim circa talum inſtitutæ, nec non bitudinum ad venas, quæ in anum exhibentur, appoſitiones & utiliſſimæ, & ſumme neceſſariæ, ſunt. Hoc in paſſu conſentiunt mecum peritiſſimi & noſtrorum & vetuſtorum temporum medici, quos inter conferri merentur GALENUS *in de curatione per ſanguinem*, MERCURIALIS *Tom. IV conſil.* 43. ZACUTUS LUSITANUS *Lib.* 1 *de med. princip. hiſt. pag.* 45 CELSUS, RHASIS, SCHENCKIUS *Lib.* 1. *pag.* 113.

113 *obs* 3 RHODIUS *Cent. I obs* 64. 65 nec non SYLVATICUS *Cent* 1. *cons*. 45. qui pro revulsione & derivatione commendat, ut sanguis singulis mensibus bis ad quatuor uncias ex venis fedalibus educatur. Interdum nec alienum est, venas jugulares externas aperire, & stagnanti in sinubus duræ matris sanguini liberiorem exitum & motum conciliare: hinc epilepsiæ sectione venarum jugularium curatæ exemplum allegatur in *M N C Dec* 1. *ann*. 1. *obs* 244. Nec denique sine fructu apsæ cucurbitulæ cum scarificatione cervici & partibus capiti vicinis apponuntur, modo, si plethora ad vasa nimium urgeat, ea prius per sectionem venæ in inferioribus partibus fuerit imminuta.

§. VII.

Curatio epilepsiæ a sero acri, impuro sub cute.

Alia vero curandi ratio est, quando morbus ex sero impuriori in capite, ejusque membranis, & vasis hærente suam traxerit originem, sicuti in corporibus rachecticis, scorbuticis, ab improvide curatis tumoribus pedum œdematosis, vel antiquis ulcerationibus, aut fonticulis præmature consolidatis, vel retropulsa scabie, tinea capitis, aut imprudenter abscissa plica polonica &c. contingit: tum curatio seri impurioris discussione, evacuatione & ad alias partes derivatione erit perficienda. Hoc scopo præter idonea serum per alvum educentia, ac humores impuros depurantia pharmaca, veteres æque ac recentiores ad educendam vitiosam materiam commendarunt setacea, fonticulos, cauteria atque vesicatoria. Conf. HIPPOCRATES *lib. de morbo sacro* § 7 seqq. TULPIUS *Lib.* 1. *cap.* 8. *in fine*. Sic apud VICTOREM TRINCAVELIUM quinquagenarius per fœdum malignumque exanthema toto corpore exsudans ex caduco morbo convaluit; & apud WILLISIUM *Lib. de morbo convuls. cap.* 3. puella in ignem præceps facta, totoque capite perusta, ac per accidens cauterisata, tamdiu a morbo suo libera permansit, quamdiu incurata ulcera sudarunt saniem, quibus consolidatis recruduit epilepsia.

§. VIII.

Curatio epilepsiæ e materia biliosa ab animi affectibus commota producta.

Quandocunque ex gravioribus animi affectibus, præsertim vehementiori iracundia, acrimonia acris, biliosa, caustica, volatilis ex primis viis ad nervorum genus delata produxerit epilepsiam: præter pulveres, qui biliosam hancce acrimoniam attemperant, atque demulcent, serum lactis non minus ac temperatæ acidulæ per aliquot menses cum debito regimine usurpatæ, insignem pollicentur fructum. Inter medicamina egregiæ sunt virtutis acidula, ut spiritus vitrioli philosophicus, vel spiritus nitri bene rectificatus, atque cum floribus papaveris rhœados & pœoniæ in tincturam redactus, ex aquis temperantibus, diluentibus & antispasmodicis, largius exhibitus datus. Atq; profecto in hujusmodi capitis morbis peculiare quid habet aquæ frigidæ simplicis fontanæ, & pluviatilis purioris potus paullo largior: quippe quæ præter vim temperantem, humorumq; acrimoniam dilactentem, partibus etiam relaxatis robur atq; tonum restituendi, insigni pollet facultate.

§. IX

Curatio epilepsiæ a doloribus productæ.

Quando epilepsia oritur ex dolorum vehementia, v. g. ex calculo in uretere hærente, vel gravi odontalgia, vel otalgia, vel ventriculi ac intestinorum spasmo: tum ante omnia clysteres ex mitioris oleis v. g. amygdalarum dulcium injiciendi sunt: tum si plethora peccaverit, sanguis mittendus, & interne exhibenda mixtura, quæ ex aquis antispasmodicis, liquore anodyno minerali, pulvere marchionum, cinnabari, aliquot granis massæ pilularum Wildegansii & syrupo papaveris albi composita est. In epilepsia porro infantum, quæ vel ex ventris torminibus, vel lacte corrupto proficiscitur, vel a dentitione difficili producitur, nihil est præstantius, quam idoneis subsidiis acrem ex primis viis saburram eliminare. Huic scopo egregie inserviunt clysteres ex lacte, in quo saponis veneti portio soluta est, ano crebrius infusi, interne vero pulvis marchionum cum pauxillo cinnabaris, vel pulvis epilepticus quidam cum extracto rha-

rhabarbari, & syrupo cichorei cum rhabarbaro & manna in electuarium redactus, insigne afferre solet levamen. Neque minus sequens mixtura mirabilem sæpius præstitit opem. Recipe aquæ liliorum convallium, primulæ veris, florum tiliæ, cerasorum nigrorum ana unciam, lapidum cancrorum, pulveris marchionum ana drachmam, spiritus Sylvii volatilis oleosi, liquoris anodyni mineralis ana guttulas decem, moschi orientalis cum sacharo probe subacti grana duo. m. d. Laudatissimam enim moschi in compescendis infantum passionibus epilepticis virtutem plus simplici expertus sum vice. Quodsi denique vermes, nerveas intestinorum tunicas arrodentes excitaverint epilepsiam, tunc antepilepticis & demulcentibus oleosis præmissis specifica anthelmintica, & quæ simul facultate innoxia purgante pollent, adhibere oportet: inter quæ tanacetum, allium, camphura, asa fœtida, semen santonici, mercurius dulcis, æthiops mineralis, extractum esulæ primas tenent.

Curatio epilepsiæ verminosæ

Cautelæ & observationes practicæ.

§. I.

Ratio epilepsiæ periodicæ

QUando certis periodis, vel lunæ quadris epilepsia recurrit, vitium & sedes mali plerumque in ventriculo, vel potius duodeno, & vicinis partibus, ductibus nempe biliariis, aut ipso pancreate quæri debet. Et tum aliquot dies ante statum periodi tempus consultum est, clysterem injicere, & vacuationem vomitu tentare, quæ accommodata sit his viis expurgandis. Est autem efficacissima & securissima, quæ ex drachma dimidia radicis Ipecacuanhæ, recenter pulverisatæ, in decocto passularum soluta conficitur. Postea subjuncta hisce specifica, longe praestantioris erunt operationis.

§. II.

Quæ cavenda

Sub ipsis paroxysmis probe cavendum est a nimis volatilium, spirituosorum, suave ac grave olentium, quæ caput vaporibus replent, usu: nec consulta sunt ea, quæ sternutamentorum, aut vomitum movent, quippe quæ humorum motus magis ad caput derivant, & sæpius ipsos revocant paroxysmos. Præstat potius ægrotantem in recto tenere situ, & pedes atque manus bene fricare; namque frictiones calidæ ac siccæ insigniter prosunt in epilepsia ex spasmo artuum proveniente. Vesicatoria, Setacea, ac ustiones cervicis cum ferro candenti in puerorum epilepsia, a seri colluvie producta, licet non penitus usu suo careant: attamen aliquando noxam inferunt, & corporis languorem relinquunt atque stuporem. Contra vero in contumaci chronica epilepsia, item ubi a lympha acri, scorbutica suboritur, vesicatoria vel fonticuli cruribus adplicati, auspicatiorem spondent effectum. Hinc etiam Indi cum non exiguo fructu talum ad tendinem Achillis usque adurunt, & ulcus per semestre servant apertum.

In paroxysmo epileptico.

Usus frictionum, Vesicatoriorum ac cauteriorum.

§. III.

Quæ potius conferant in epilepsia.

In quallibet epilepsia præstat ab omni vino, atque cerevisia abstinere, ac pura potius aqua uti: de qua sæpius observavi, quod contumacem, imo a parentibus derivatam epilepsiam insigniter vel mitigaverit, vel penitus depulerit. Circa venæsectionem notare convenit, quod ea in habitu corporis plethorico, & ubi paroxysmi circa æquinoctia invadunt, vel solstitia, maxime in hypochondriacis, hæmorrhoidariis, atque melancholicis in talo, præmisso clystere, viscidos humores cum flatibus evacuante, instituenda sit. Quando etiam hypochondriaca passio epilepticum sustentat morbum, tum præmissa pro re nata venæsectione, potum aquarum temperatarum mineralium, minime vero balneum, accessiones mitigasse novi.

Usus venæsectionis.

§. IV.

Quando antepileptica sint adhibenda.

Ante specificorum antepilepticorum usum, evacuantia, temperantia & alterantia exhibere oportet: alias enim

plus

plus damni inferunt, quam emolumenti. Quandocunque malum ab externe capiti illata violentia, & hinc suborta stagnatione vel extravasatione humorum in capite originem traxit, tum cinnabarina rite præparata, id est in tenuissimum pollinem crebriori trituratione aut lævigatione in marmore redacta, quo ejus particulæ in massam sanguinis abire queant, & interne largius cum aliis cephalicis ac diaphoreticis exhibita, vere specifica etiam pollent efficacia, quæ in hoc casu virtute, qua gaudent, lympham stagnantem resolvente ac discutiente absolvitur. Inter externa remedia ad compescendos motus effrænes inservientia, nihil deprehendi præstantius Linimento ex axungiæ humanæ, uncia una olei nucis moschatæ expressi uncia dimidia, olei rorismarini, lavendulæ & rutæ ana drachma una composito, ac cervici & spinæ dorsi inuncto. Quando æger eo utitur beneficio, ut imminentem prævideat accessionem, tunc operæ est pretium, malo occurrere clysteribus, partium inferiorum frictionibus, ac recto vivendi ordine uti.

§. V.

Opiata noxia. Opiata & nimis vaporosa infantibus & debilioribus cautissime præbenda sunt, utpote quæ ingentem cerebro & nervosis partibus imbecillitatem & atoniam inducunt. Ex crebro usu syrupi diacodii in infante lethalem epilepsiam animadvertit: vidit quoque mentis stuporem infantibus remansisse, quibus pulveres anodyni & theriacalia frequentius fuerunt exhibita.

§. VI.

Præservatoria methodus. Quum denique morbi comitialis ea sit indoles, ut a levissimis recidat causis, & a multis pharmacis magis exacerbetur: præstat omnino, ab horum multitudine abstinere, ac pertinaci victus observatione, gravem hunc præcavere morbum. Hanc paucis verbis, sed satis egregie complectitur CORNELIUS CELSUS, dum *Lib. III. Cap. 23. pag. 173.* dicit: *Fugere oportet solem, balneum, ignem, omnia calefacientia, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conspectum, omniumque terrentium, vomitum, lassitudinem, sollicitudines, negotia omnia, & ubi tertio die cibus datus est, intermittere quartum.* Vitanda quoque dulcia, fermentescibilia, fructus horæi, præsertim in infantibus: præterea adolescentibus maxime abstinendum est a venere: verissime enim scribit MERCURIALIS *in prælect. patav. pag. 372. adolescentes Germanos plurimos a nimia venere fieri epilepticos.* Evitandæ porro sunt nimiæ mentis fatigationes, siquidem, teste CELSO, *quibus caput afficitur, ne cogitatio quidem tuta est.* Hujus memorabile exemplum allegat GALENUS *Lib. V. de loc. affect. c. 5. dum Grammaticus quidam juvenis, ait, quoties vel minus vehementer doceret, vel cogitaret, aut esuriret, comitiali morbo corripiebatur, & hoc ipsum fane est, quod de Francisco Piraeica inerebuit, cum post multas profundasque meditationes tandem incidisse in epilepsiam.* Maxime omnium vero fugiendæ sunt omnes ad terrorem, metum, & iram occasiones, nam facillime malum inde revocatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Epilepsia ex terrore, nata, etiam hæmorrhagia sublata. PUella duodecim annorum, habitus corporis strictioris, valde plethorica, floridoque faciei colore conspicua, largo appetitu, maxime panis gaudens, & alvi pigritiæ obnoxia, incidit post vehementem terrorem in gravem epilepsiam, cum omnium sensuum abolitione, ac artuum violenta agitatione stipatam: cujus duo priores paroxysmi ultra binas inhæserant horas, cum insigni vultus rubore, ac vasorum eximia turgescentia. Accersitus quidam medicus, sub ipso tertio paroxysmo stylum naribus intrudit: quæ cruentatæ ultra tres sanguinis fuderunt uncias, cum momentanea paro-

roxyſmi remiſſione. Tum & ego conſultus deprehendi pedes adhuc inſigniter frigidos, quare ut motum humorum ad partes ſuperiores derivarem, clyſteres injici, & pueſum bis quotidie in temperata pediluvia, ex aqua ſimplici parata deſcendere juſſi. Poſthæc, exhibui infuſum theiforme ex floribus tiliæ, & herba meliſſæ confectum, & quavis veſpera pulveris mei antiepileptici doſin propinavi: quibus factum eſt, ut dirum hoc malum penitus omnino depelleretur.

Epicriſis.

Epilepſia hæc a nulla alia originem traxit cauſſa, quam a ſanguinis & humorum vehementi ad caput congeſtione, per inſignem terrorem excitata. Hujus enim ea eſt vis ac indoles, ut externas corporis partes fortius conſtringendo, ſuccos vitales majori copia ac impetu ad interiora, & præcipue ea put compellat. Et hanc eo facilius ac veheementius terror exſerere obſervatur efficaciam in infantibus ac junioribus, qui gulæ nimis indulgent. Inde enim non ſolum primarum viarum ſordes acidæ producuntur, quæ ſortiotis appetitus tantum non ſemper cauſſæ exiſtunt, verum etiam ſanguis copioſus, ſimul tamen craſſus ac viſcidus generatur, qui ad caput raptus, membranas cerebri eo facilius ad violentas prorumpere valet ſtricturas. Hoc in noſtro caſu adparet ex vultus tubore & vaſorum turgeſcentia ſub paroxyſmo: hinc etiam non alienum fuit, ſanguinis fluxum per nares promovere, & ſic illius progreſſum per caput reddere liberiorem. Sed notari meretur, poſt ejuſmodi vacuationes ſanguinis, humorum motum protinus ad inferiora eſſe revocandum: altas enim facillime recrudeſcunt epilepticæ agitationes. Quod cum crebris pediluviis ac clyſteribus factum fuerit: tum operæ fuit pretium, pulveres epilepticos propinare.

OBSERVATIO II.

Epilepſia a menſibus per ſuppreſſionem ortta.

Puella Hebræa, quatuordecim annos nata, corporis ſtrictioris, ſed vaſis capacioribus inſtructa, præviis hinc inde ſpaſmodicis ſtricturis, menſium fluorem primum lucidit. His per biduum fluentibus, relatum ipſi ſunt, patrem peregre factum ſubito fuiſſe mortuum. Inde puella, more hiſce gentibus conſueto, tanto perculſa fuit terrore, ut non ſolum menſes protinus ſupprimerentur, verum etiam ejecta mox reſilirent, cor palpitare cœperit, vehementes præcordia occuparent anxietates, & denique in ipſam caderet epilepſiam, ſub qua corpus violenter agitabatur, pollices contrahebantur, dentibus ſtridebat, eoſque adeo commordebat, ut vi effringi debuerint. Quidam mecum conſultus medicus ſuaſit herum, ut ſtylo in nares protruſo, ſanguinis effluxus teoeretur: at ego, cum menſium ſuppreſſio malum foveret, ne major humorum ad caput fieret affluxus, eorumque per uterum fluor impediretur, diſſuaſi hoc remedii genus, & potius juſſi, ut ſub fine paroxyſmi, pedibus in aquam miſſis, ſanguis mitteretur. Quo facto ſtatim ad ſe rediit, & tum injectus fuit clyſter oleoſus ex floribus chamæmeli, ſambuci, malvæ, tiliæ, oleo lini &c. paratus: recrudeſcebat quidem aliquoties paroxyſmus, ſed erat levisſimus: hinc ægram potare juſſi infuſum calidum ex herba meliſſæ, floribus tiliæ, & ſemine cynosbati: & quavis veſpera dedi pulverem meum antepilepticum. Denique cum inſtaret menſtrua periodus, aliquot ante eruptionem dies propinavi pilulas meas balſamicas, & pulverem præcipitantem nitroſum: quibus factum eſt, ut rediret menſes, & ægra a malo ſuo, perfecte liberaretur.

Epicriſis.

In tali caſu, ubi menſes ſunt ſuppreſ-

preſſi, & motui ad ſuperiora vergunt, præſtat venam in pedibus incidere, ut motus deriventur ad uterum; neque ideo congrua fuit nasium ad hæmorrhagias proritatio. Vocari meretur hæc epilepſia uterina, quoniam ab utero traxit originem. Eluceſcit ſimul ex hocce caſu, haud prius in uſum vocandos eſſe pulveres ſedativos ſpecifi cos, quam ubi inverſi humorum ad caput motus, qui e ſpaſmo & ſanguinis plenitudine fluor, fuerint ſedati; tunc enim adhiberi raler pulverer ab ulteriori malo inſultu præſeruant. Nec rarò mihi occurrerunt caſus, fœminas octavo jam menſe gravidas, ab ira, mœrore, aliiſque animi affectibus in epilepſiam incidiſſe. Largiori vero ſanguinis ex vena in pede tuſa miſſione, ac pulveribus cinnabarinis cum nitro ac ſuccino perfecte convaluiſſet.

OBSERVATIO III.

Epilepſia infantilis a terrore matricis.

Infans trer omni quadrantes natus, corporis ſpongioſi ac obeſi, qui ſæpius ventris tormoribus eruciari, & ſtercora viridia dejicere ſueverat, nutricis a ſpectro ſibi videri putato gravi terrore perculſæ ubera fugens, protinus corripitur epilepſia. Neque vero ignorari oportet, matricem hanc jam antea alii infanti ubera præbuiſſe, & ſic per ſeptem jam annis quadrantes nutrici huic præfuiſſe; quod meo quidem arbitrio minus ſalubre lactantibus eſt, quantam diuturna lactatione lac incipit acescere. Protinus ergo infanti injectus fuit clyſter emollient oleoſus, & rotorne data mixtura ex aqua liliorum convallium, florum tiliæ, cerafotum nigrorum, pulvere marchionir, ſyrupo de cichorio cum rhabarbaro, liquore anodyno mineali, & unico moſchi ottentali grano parata, nutrice veto propinavi pulveres bezoardicos cum aceto deſtillato, & infuſo theiformi cum regimine dropnoico, atque hinc protinus ceſſavit epilepſia. Verum enim vero aliquot poſt hebdomades, cum infanti achori bur capitis corripetetur, & hi unguento illitr repellerentur, recruduit epilepſia, & alvus obſtructa non niſi uiides reddere cœpit fæces. Hinc ablactato protinus infanti adplicabantur rerum clyſterer, & dabatur partim pulvis ex rhabarbaro, lapidibus cancrorum, & ſemine cymini compoſitus, partim mixtura ex aquis antepilepticir, ſpecifico cephalico Michaelis, liquore anodyno mineali, ſpiritu cornis & ſyrupo pœoniæ parata. Effectum etiam hic eſt, ut reſtituta alvi libertate, epilepſia remitteret, ſed hæc tamen ſingulis adhuc menſibus bis vel ter recruduit. Ordinatus igitur pulvis antepilepticus mitigavit quidem malum, illud tamen ſingulis tribus menſibus recidit, & hanc ad annum ætatis quartum egit ſcenam. Tum denique infanr colli tumoribus inflammatoriis, inſtar carbinculorum infeſtabatur; quibus exulceratis, ab omni prorſus liber evaſit epilepſia.

Epicriſir.

Ex hoc caſu diſcimus: 1) epilepſiam infantum a matris terrore per lac illis communicato excitari poſſe. Namque ea eſt terroris indoles, ut non ſolum partes ſolidas affligat, ſed etiam in humores agat, eos ſortiter commovendo, qui dum cum lacte ad primas infantum vias pertinguht, ibidem materiem ſubeunt ochmonram, & huc ad cerebrum delati epilepticos induunt motus.

a) Nihil ad reprimendas capitis ulceroſas efflorefcentias reperitur valentius, quam pinguia ac oloſa. Ea enim, dum poris cutis ſe intime inſinuant, neque tam facile ex iis evocari poſſunt; ita ſalutarem impediunt tranſpirationem, ut ideo ſerum aere imputum intra corpus remaneat, & membranis cerebri incumbens, eas gravitet afficiat. Præſtat potius in tali caſu, primas vias blando laxante, vel clyſtere purgare, & externe caput aqua arquebuſiæ abluere, quæ egregie ſiccat, & laceſſatas corrobotat patter.

3) Epi-

3 Epilepsia a consolidatis ulceribus facillime recrudescit: quo casu, præsertim in adultioribus, vesicatorius vel cauterio nihil est præstantius. Hinc etiam in confirmata epilepsia SEPTALIUS *Lib 6. animadv. p.* 173. vesicantium usum per universum caput commendat, diutius ulcusculis in cute capitis relictis: contumacissimos enim morbos capitis hac ratione curatos vidit.

OBSERVATIO IV.

Epilepsia ab externa capitis violentia

Epilepsiæ ab externa capitis violentia atque læsione admodum obnoxii sunt metallorum fossores, præsertim ubi minerias ac saxa metallica, accenso pulvere pyrio dissiliunt. Namque tale frustum capiti illisum, tantam ipsi contusionem inferre valet, quanta pro excitanda sufficit epilepsia. Sed in eo casu nihil vidi Claustrali præstantius ac efficacius cinnabari, sive sit nativa, sive antimonii largius exhibita, cujus nimirum ac succini præparati scrupulosus bis quotidie ea aqua cephalicis melissæ, liliorum convallium, florum tiliæ propinari, & per decem circiter dies continuari debet. Neque vero tum negligenda sunt externa, quæ inter laudem merentur, primum epithema ex caryophyllis aromaticis, floribus chamæmeli Romanæ, herba rorismarini, floribus lavendulæ cum vino decoctis paratum, & affecto loco appositum, deinceps cucupha ex caryophyllis, cardomomo, & cubebis toti capiti adplicata. Quibus denique eo majori fructu adjungitur infusum theiotome ex carduo benedicto, summitatibus millefolii & floribus tiliæ. Hac quoque ratione pristinæ sanitati olim restitutus virum sexagenarium, qui a scala præceps in caput lapsus, primum omnibus privatus sensibus, mortuusque habebatur, incisa vena, atrocem incidebat epilepsiam, quæ per octo dies, singulo vel decies invadendo inhærebat, tandemque recondita methodo sublata fuit.

Epicrisis.

Notabile est, cinnabarin magna, ut hactenus vulgo creditur, vi sedativa ac anodyna non pollere sede potius, nuper mercurialibus consueto, discutiendo, coagula humorum resolvendo, ac diaphoresin movendo virtutem suam exserere. Hinc non secus ac æthiops mineralis, præsertim ea antimonio paratus, in omnibus contusionibus ac sanguinis stagnationibus mirificam præstat opem, maxime quando si simul lapides cancrorum cum aceto saturati exhibeantur. Huc pertinent observationes passim in medicorum scriptis occurrentes, de epilepsia salivatione curata, qualem reperies in *M. N. C. cent. 4. obs.* 136. ubi puella novem annorum, a parente, qui antea lue venerea laboravit, nata, inciderat in epilepsiam sæpius recurrentem, quæ postquam trochiscos Scriet, qui continent mercurium dulcem, matheando devorasset, alvum habuit sexies solutam, & tum sequuta salivatione, ab epilepsia facta fuit immunis.

OBSERVATIO V.

Epilepsia post male tractam febrim

Virgo generosa, XX annorum, sanguinea-succulenta, acidorum usu nimium indulgens, & multis abhinc annis acetum vini larga copia quotidie inguriture solita, incidit forsan ante aliquot annos in febrem, ex medicorum sententia ardentem, quæ benoardicis, maxime volatilibus tractata fuit. Facta quidem hinc est quinto morbi die symptomatum remissio, at vero paroxysmi erant valde irregulares, & modo singulis, modo alternis diebus, sæpius bis uno die cum horrore & insequente æstu invadebant. Alvus subinde, quæ ante morbi invasionem jam pigra fuit, per totum morbi decursum manebat adstrictissima, nec solvi potuerat, licet varia eo fine assumserit remedia clysmatum enim infusionem renuebat omnino. Tandem, pulveres purgantes, ex

ex ſalibus & jalappa confecta, quorum per ſeptem dies, ſingulis unum adſumebat, aliquantulum ducebant alvum; parum tamen proficiebant, ſiquidem febris cum ſymptomatibus perſiſtebat, nec ſomnus ullus, nec adpetentia cibotum per 15. ſeptimanas aderant. In tali rerum ſtatu præter omnium opinionem circa tempus menſtruum erumpebant convulſiones epilepticæ ſub quibus facies adpariebat rubicunda, membra hinc inde agitabantur, quandoq; fortiter clamabat, & abſona loquebatur, ac male cohærentia. Ipſe quoque in paroxyſmo humidum adpetebat, & oblatam eo fine aquam frigidam copioſe bibebat. Hinc laxata alvo, mens ad ſe redit, ſed poſthæc febricula cum languore corporis, adpetitu proſtrato, alvo ſegni, urina craſſa, obſcuri coloris ſemper perſiſtebat, & illa perpetuo mœrore & angore infeſtabatur. Ceterum epilepſia circa tempus menſium, quandoque extra illud, ſi ira excandeſcerer, recruduit cum ſpumatoris, corporis elevatione, artuum agitatione, mentis alienatione, & magna vociferatione. Hæc aliquoties contigebant, & quod notatu dignum eſt, cum toto morbi tempore nec ederet, nec dormiret ægra, tamen & ſucculenta manſit & rubicunda. In uſum ergo vocabantur omnis generis remedia antiſebrilia, laxantia, ſalia aperitiva, caſtorina, antiſpaſmodica, venæſectiones, ſed nihil omnas & febricula & epilepſia per ſedecim inhærebant hebdomades. Tandem ſubiit ægra conjugii leges, & tum melius habere cœpit, cibum appetit, vires collegit, menſes ordinem ſervarunt, ac paroxyſmi epileptici penitus remiſerunt.

Epicriſis.

Fœminæ, præſertim ſalaciores haud raro partim ob menſium defectum, partim etiam a lympha genitali ſtagnante & corrupta, atrociſſimos incurrunt motus epilepticos. Horum in noſtro caſu antecedens cauſſa fuit acidorum abulus; hæc enim deſtruunt ventriculi ac inteſtinorum tonum, alvum conſtringunt, & menſium fluorem impediunt. Hinc ſanguis in venis accumulatur, & ſic circa menſtruam præcipue periodum, ubi ad evacuandum per uterum cruorem ſolennes ſpaſmi inſtitui ſolent, cum magno impetu partim ad caput, partim ad pectus compellitur: unde etiam facies rubicunda, ac ſanguine turgida, vociferatio, partium agitatio, atque delirium dependent.

Peſſime autem in noſtra ægrotante egerunt medici, qui ipſi dederunt ſalia volatilia; hiſce enim & alvi conſtrictio magis firmatur, & inteſtinorum tonus plus deſtruitur. Et perpetua ſane eſt regula, quod, quo conſtrictior eſt alvus, eo plus ſanguinis ad ſuperiora trahatur, & vehementiores ibi fiant ſpaſmi. Hinc conſultius fuiſſet, clyſteribus oleoſis alvum molm, qui præſentiſſimum adferre ſolent lenimen. Nec proficua fuerunt in noſtro caſu anodyna & antiſpaſmodica quippe quæ, ſublata nondum cauſſa, malum reddere ſolent contumacius. Neque ſufficerunt ſolæ venæſectiones, licet alias uſu ſuo haud deſtituantur, nec denique utiles fuerunt acidulæ, quibus uſa eſt ægra. Hæ enim frigidæ nocent nervis, & cum ob debilitatem inteſtinorum per alvum haud iterum exeludantur, ledunt inteſtinis ſtagnant, ſpaſmos magis adaugent. Hinc præſtantiſſimum mali remedium fuit in conjugio: hoc enim, præſertim ſi frequentior celebretur concubitus, ſanguinis motus invertitur, ad uterum retrahitur, vaſa uteri, teſte HIPPOCRATE, diſtenduntur, tocaleſcunt, menſium fluor procuratur, & ſic remota cauſſa, ipſum malum debellatur.

OBSERVATIO VI.

Puer quatuordecim annorum, quinta jam a nativitate hora inſultu correptus fuit epileptico. Annum natt. corpus, poſt vehementiſſimam nutricis ſuæ, duris tuberculis undique obſidebatur, quæ medicus pro variolis

Epilepſia a lumbrici, aliiſque cauſſis.

ventosis habens, lumbis inde valde affectis adplicat emplastrum. Hinc protinus evanescebant omnia tubercula ac vero in eorum locum succedebat epilepsia cum spuma oris, atque mirifica artuum tractione, & per aliquot septimanas quotidie hora circiter pomeridiana prima recurrebat. Posthæc remittebat, nec sub variolis postea accedentibus recrudescebat, nisi forte semel sub defitium eruptione. Verum enim vero sexto ætatis anno, cum lumbricorum colluvies intestina corruperat, resurgebant graves epileptici insultus, & ad annum usque decimum quartum sæpius, maxime ventis amperuuse flantibus, cœlo turbido ac pluvioso, & tempestate autumnali invadebant. Præcedunt enim paroxysmum maxima anxietas, pedes, manusque refrigescunt, dentes dolere incipiunt, tum humum prosternitur, & post paroxysmum rapitur dolorem, & corporis totius retinet lassitudinem. Neque minus ante paroxysmum flatulentis imi ventris exercetur, siti vexatur, & urinam reddit albam, sub illo facies fit tumida brunei coloris. Olim quoque pigra fuit alvus, jam expeditior. Neque ulla hactenus profuerunt remediorum genera; quid? quod salivatione tractatus puer pejus habuit, sanguine potius est viscido, omni colore destituto.

Epicrisis.

Epilepticam hance affectionem ab intestinorum lumbricis ortam esse, certissimum quidem est. Cum autem nervorum genus jam a primis incunabulis, & deinceps a tuberculis retropulsis, hisce motibus jam adsuetum fuit non mirum, si ob hancce dispositionem paroxysmi jam fuerint atrociores & contumaciores. Notatu subinde dignum est, quod ab adplicato ad lumbos emplastro, procul dubio narcotico, tubercula illa protinus evanuerint. Locus enim hicce circa lumborum vertebras, ubi insignes nervorum occurrunt plexus, valde est sensibilis, cui si admoventur narcotica, habitus corporis constringitur, humorum circuitus fit tardior, & noxia materia ad interiora repellitur. Quare magnarum cautione topica ad hasce regiones adplicanda sunt; & nota mihi sunt exempla, quod in fœminis ab emplastris hoc in loco admotis menses adeo cohibiti fuerunt, ut nunquam redierint. Novi etiam plures casus, ubi in viris post impositum ad refrenandam gonorrhœam, lumbis emplastrum ex spermate ranarum, alumine, sacharo saturni & oleo hyoscyami, ingens testiculorum tumor sequutus fuit.

Neque minus notari meretur, quod malum sub ventosa aeris constitutione fuerit exacerbatum: mirifica enim est aeris in partes nostri corporis solidas, maxime nerveas, & quæ sensibus atque motibus inserviunt, potentia. Et quod denique ægrotans noster sanguinem exhibuerit mucidum, rubedine privatum certo est indicio, ipsum fuisse cachecticum, qualia corpora epilepsiæ chronicæ admodum deprehenduntur obnoxia.

Anno demum ætatis decimo quarto sublata fuit hæc epilepsia, postquam per semestre fere Elixirium nostrum balsamicum, & sal volatile oleosum ad XXX guttas sub epulis fuit usurpata. Hæc enim remedia blandam spirituosam rotiam chylo ac sanguini restituunt; & solidas partes corroborant, sed temporis beneficio ac diuturnitate opus est. Tandem vero hac curatione confirmatur aphorismus Hippocratis, quod epilepsiæ chronicæ non nisi ætatis, aeris, ac victus mutatione curentur.

OBSERVATIO VII.

Puerpera XX. annorum, sanguineo-cholerica, constitutionis admodum sensibilis, & ob inordinatam victus regiminis hystericis olim obnoxia passionibus, lochiis autem bene succedentibus gavisa, die a partu undecimo ex esu anguillæ corripitur febre tertiana, sub qua more suetο alvi fuit adstrictioris. Consultus medicus dedit primum pulveres ex conchis præparatis, antimonio dia- | Epilepsia puerperæ a certæ chloræ improvisa de in febre tertiana das to

diaphoretico, nitro, & arcano duplicato conſectos, hiſque circa quartum paroxyſmum corticem chinæ ſubjunxit. Tertio autem poſt huius uſum die incidit ægra atrociſſimos convulſivos, & epilepticos motus, cum intercurrentibus animi deliquiis, & præcordiorum anxietatibus.

Epicriſis.

Spaſmodicarum commotionum cauſſa ſæpius in primis viis, ſalutaria acri, cauſtica referentis reſidet quæ, nervoſum genus afficiendo, fœminas præſertim in hyſtericos motus jam procives, facillime in epilepticos convulſivos conjicere poteſt inſultus. Sic etiam noſtra ægrotans ex eſu anguillæ, quæ robuſtiorem ventriculi digeſtionem expoſcit, collegit ſibimet primarum viarum cruditates, & ex his febrem incidit tertianam. Hunc vero febris ſomitem, quo puerperis magis adhuc variis ſordibus adaugeri ſolet, conſultus medicus ſtatim ab initio blande laxante expurgare debuiſſet. Sed cum partim fixioribus terreis, partim adſtringentibus haucce ſaburram magis compactam reddiderit, ac intus retinuerit, non mirandum, ſi ſpaſmi, qui ſemper in febrium principio junguntur, demum in ipſas abierint convulſiones.

Jam ergo eo intendere oportet curationis ſcopos; ut partim ſordes bilioſæ, acres corrigantur, & blande educantur, partim etiam motus perverſi conſpiſſentur, ne diutius perſeverent, & in habitum tranſeant. Quamobrem in ipſo paroxyſmo naribus admovere convenit mixturam ex Spiritu ſalis ammoniaci vinoſo, eſſentia caſtorei, & oleo rutæ parata, cujus vis in illo, quod nervis eſt inimicum, diſcutiendo egregia eſt.

Sordes primarum viarum optime educunt pilulæ meæ polychreſtæ, cum extracto chamæmeli, millefolii & croci mixtæ cui quoque ſcopo clyſteres emollientes ac oleoſi inſerviunt, maxime ſi illis, ad diſcutiendos flatus, tantillum nitri & camphoræ fuerit additum.

Neque minus ad corrigendam humorum acrimoniam inſignitur proſunt pulveres ex lapidibus cancrorum, pulvere marchionum, nitro, cinnabari & arcano duplicato compoſiti, nec non aquæ antepilepticæ cum eſſentia corticum aurantiorum.

Diſcimus ceterum ex hac morbi hiſtoria, quam pernicioſum ſit, in puerperis primis matutie, præpoſtere & ante ſordium evacuationem cortice chinæ vel alius adſtringentibus febriles motus ſuppiimere, & noxiam materiam intus retinere. Hinc enim ſpaſmos febriles in epilepſiam degenerare poſſe animadvertimus, qui tamen alias ad reſolvendas viſcidas ſordes ac viſcerum obſtructiones, ideoque ad epilepſiam quoque curandam ac præſervandam admodum ſunt idonei. Quare recte ſcribit Hippocrates, quod quartana epilepſiæ ſuperveniens eam tollat.

OBSERVATIO VIII.

Epilepſia mitata a tertiana ſuperveniente.

Vir XX. annotum, conſtitutionis ſenerioris, ante tres circiter annos febre tertiana correptus, & ab ea copioſo corticis chinæ uſu vindicatus eſt. Abhinc adpetitus languidior eſſe cœpit, præcordia ingens preſſit anxietas, & inſignis ſpirandi difficultas; febris quoque nonnunquam rediit, ſed valde irregularis. Poſthæc ex improviſo mentis abalienationem incidit, quæ cum omnium ſenſuum perturbatione, memoriæ defectu, artuum jactatione, & vultus rubore ſtipata, brevi quidem tempore tranſiit; acceſſionis autem hujus nulla ſunt reminiſcentia. Hoc denique malum tandem excepit ſortis epilepſiæ inſultus, qui eum ordinariis ſymptomatibus ſæpius, at incertis periodis rediit, & mentis abalienationem, paroxyſmi ſemper habuit præcurſorem. Ceterum color facies eſt pallidus, adpetitus mediocris, ventriculi inflatio, inteſtinorum murmura, ab epulis moleſtus ſæpe in ore percipitur ardor, ſitis ingens in jejunio, & magna ad ſudorem prochi-

vitus. His denique duos ante menſes ſpontaneum, & per vices hebdomades inhærens acceſſit alvi profluvium, ſponte remittens. Ipſa epilepſia noviſſimo anno penitus evanuit; ſed eo frequentior eſt mentis abalienatio, quæ ſæpius paroxyſmos format, & nonnunquam ictu oculi recrudeſcit hora. Conſulti & clariſſimi medici, & adhibita præſtantiſſima remedia, nullam hactenus malo opem tulerunt.

Epicriſis.

Adparet & ex hocce caſu, omnem febrium intermittentium, quæ in infimo ventre, ac infarctis primis officinis ſomitem ſuum habent, adſtrictionem atque ſuppreſſionem, quæ ante viſcerum reſeratione, & ſordium ex primis viis ehmotionem fit, eſſe nocentiſſimam. In noſtro nimirum ægrotante tertianæ febris proculdubio ex viſcerum infarctuorum taxia. Cum vero febriles illi motus, qui ad reſolvendum illum infarctum deſtinati ſunt, præpoſtere fuerint ſuppreſſi, hinc factum omnino eſt, ut & lympha gaſtrica, quæ ex glandulis pancreatis atque duodeni aſſidue ſtillat, & bilis, quæ digeſtioni perficiendæ egregie inſervit, a naturali craſi receſſerint. Hinc autem turbata digeſtione, peſſimæ in primis viis cumulatæ ſunt cruditates, a quibus ſubortis flatus ac ſpaſmi inteſtinorum, horum non ſolum nerveas partes graviter affecerunt, verum etiam totum nervorum genus, capitiſque membranas in violentorum motuum rapuerunt conſenſum. Haud enim raro inſultuum epilepticorum origo ab inteſtinorum flatulentia, & ſpaſmodica criſpatura natales ſuos mutuatur.

Curatio vero hujus mali ſequentem in modum inſtituta eſt. Primum ſingulis ſeptimanis datum fuit Elixirium emeticum, quod placide & ſine violentia ventriculum ac ſuperiora inteſtina a vitioſis liberavit cruditatibus. Deinceps quotidie bis, mane nimirum ac veſperi ex aqua liliorum convallium ſequens pulvis ſumtus eſt. Recipe pulveris marchionum, cornu cervi ſine igne, matris perlarum, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum, ſuccini præparati ana drachmam unam, cinnabaris drachmam dimidiam, eſſentiæ ambræ guttas XX. Hæc doſis eſt drachma dimidia.

Tum quoque ſub epulis adhibuit æger Elixirium ſtomachicum, ex eſſentia corticum aurantiorum, tinctura tartari, oleo macis & cardamomi paratum, & pro potu ordinario decoctum ex radice pæoniæ, viſco querno, radice chinæ, ſcorzoneræ, herba melliſſæ, raſura ligni aloes & ſemine fœniculi confectum uſurpavit. Alvus ſegnis reſerata eſt clyſteribus emollientibus, oleoſis, qui ſimul herbas cephalicas nervinas, veluti abrotanum, majoranam, origanum, ſatureiam, rutam, rorem marinum, flores lavendulæ, & ſal commune habebant, & denique naſus fuit, hirrhis fonticulus. Ex quibus rite uſurpatis atrox hoc malum, quæ Deo eſt gratia, debellatum fuit.

OBSERVATIO IX.

Epilepſia à terrore, maciem & diarrhœam ſubſequens.

Fœmina XXX. annorum, conſtitutionis valde ſenſibilis, affectibus animi, præſertim iracundiæ dedita, a parentibus morbo melancholico affectis progenita, hactenus ſterilis, ex inopinato mariti morbo inſigni oppreſſa fuit mœrore. Quo tempore cum ipſi menſes fluerent, & ſub eo fluore nuntius de ipſa mariti morte accederet triſtiſſimus illa vehementi terrore perculſa, menſium ſuppreſſionem protinus incidit. Hinc anxia, inquieta, inſomnis reddita, nullam aſſumſit cibum; ſed verba ſine ordine loqui cœpit. Tum ſpaſmodica primum facies tortura, quam cynicam vocant, corripta, denique graves, atroceſque toleravit convulſiones, quibus nec ſanguinis miſſiones, nec ulla remedia opem ferre volebant. Tandem purpura rubra malum quidem mitigavit, illud autem minime remiſit penitus, ſed circa tempus menſtruum pertinaciter recrudiut, cum tanta mentis per-

perturbatione, ut a multis furori vicina haberetur. Hinc in usum vocavit thermas ac acidulas, cœlum sæpius mutavit, multorumque medicorum consilia imploravit, sed rediit nihilominus malum, licet minori atrocia. Verum cum denique secundas subiret nuptias, ab effectu suo prorsus fuit liberata, & tum nunciatum est, eam olim venereis ac libidinosis cogitationibus nimium indulsisse, ac hinc violentos hosce motus sibimet contraxisse.

Epicrisis.

In subjectis sensibilioribus ac imbecillioribus, quæ natura debile nervorum genus habent, & ad irregulares motus obnoxia deprehenduntur, veluti sunt fœminæ, maxime salaciores præ viris, nihil magis ad graves cerebri affectus & epilepticos motus inducendos valet, ac si sub ipso hæmorrhagiarum, maxime mensium fluore vel animo compavescant, vel vehementi percellantur terrore. Eo magis hoc contingit, si diuturnus mœror præcesserit, quo nervosæ partes debilitantur, adeo, ut accedente terrore humoribus copiosius suscipiendis, & hinc spasmodicis stricturis subeundis magis reddantur idoneæ. Quo vero celerius hæ affectiones ex allegatis propullulant caussis, eo etiam graviores, contumaciores, ac curatu sunt difficiliores. Nostra equidem ægrotans ab erumpente purpura omnino mali sui aliquale percepit levamen. Hæc enim, sicuti ex stagnante & corrupto sero, vel lympha originem trahere, & ideo puerperis etiam, si lochia haud rite fluunt, familiaris esse solet: ita quoque eadem ad corporis superficiem prorumpente, acrimonia nervis inimica expellitur, & sic pabulum malo epileptico subtrahitur. Optimum autem auxilium ex matrimonio redundavit, quippe quo libido extinguitur, menses suppressi revocantur, ærumnæ atque solicitudines depelluntur, & toti corpori ingens accedit mutatio.

OBSERVATIO X.

Notabilis Epilepsia ab animi passionibus inducta.

Tribus circiter abhinc annis ex vicina quadam urbe ad me accessit, meumque flagitavit auxilium, vir quidam rei venatoriæ addictus, quadraginta annos natus, constitutionis valde robustæ, atque musculosi & carnosi admodum corporis habitus. Ille nimirum ante duos menses prævia vertigine, atque sensuum abolitione, subito in terram ceciderat, & per integram horam paroxysmum epilepticum satis gravem toleraverat: quo etiam percellebatur subinde, quoties ira excandescebat. Quod vitam anteactam, & caussas malum illud inducentes attinet: gavisus erat æger vegeta olim ac illibata sanitate, nisi quod per intervalla vertiginem senserit, atque sensum gravitatis, & ponderis in nucha perceperit. Alvi autem erat segnioris, ad iram facillimus, pro potu ordinario utebatur cerevisia valde lupulata atque spirituosa, & corpus suum validis ac fortioribus motionibus, in horrida etiam cœli tempestate vi officii subeundis, sæpenumero insigniter defatigabat. Acciderat vero, ut a Præfecto ipsius coram Principe criminum quorundam, falso quidem imputatorum, accusaretur: unde subito tam graviter animo commotus fuit, ut totum fere corpus ad præcordia usque præ frigore riguerit. Haud ita multo post, dejecta prorsus ciborum adpetentia, largam cerevisiæ consuetæ hausit quantitatem: postridie rusticulas jussu Principis persequuturus, in locis humidis ac paludosis ad genua usque per octo horas ubambulavit, & cum tertia die vehemens accesserit iracundia: repente incidit in dictum superius paroxysmum epilepticum, qui cum spuma oris, corporis vehementi concussione, & subsequente membrorum summa lassitudine stipatus, quater circiter recrudnit. Notatu vero dignum est momentum, quod singulas accessiones præcesserit spasmus, tremor ac frigus brachii dextri, quæ sensationes ab-

abhinc ad nuchæ adſpirantes, tandem in convulſitos deſinunt motus. Pulſus ceterum ſatis magnus, ac validus erat, & facies florida, tumidaque. Suaſi igitur ſectionem venæ, quæ primum ſingulis binis menſibus, deinceps autem quovis anni quadrante celebrata fuit. Ad alvum, quæ vix alternis diebus reſpondebat, aperiendam commendavi paſſulas Corinthiacas rhabarbarinas, brevi ante epulas ter in ſeptimana ſumendas. Pro potu ordinario loco cereviſiæ ordinavi decoctum ex radice ſcorzoneræ, graminis, cichorei, & raſura cornu cervi concinnatum; veſperiante lecti introitum ea largo aquæ frigidæ hauſtu ſumendum præſcripſi pulverem, ea lapidum cancrorum, concharum præparatarum ana drachmis duabus, ſuccini præparati, nitri purificati ana drachma una cum dimidia, cinnabaris ſcrupulo uno confectum, cujus drachmam unam pro doſi, alternis diebus cum triginta ſtillatitii mei anodyni guttulis miſcendam adhibuit. Nec ſpem feſellit hæc curatio ſiquidem ſatis longo tempore a paroxyſmo ſuo liber manſit. Quamobrem continuavit quidem medicinarum uſum, ſed rarius illas ſumſit, atque refractiori doſi. Præterea mane infuſum theiforme ex herba melliſſæ ac floribus tiliæ forbillavit; decoctum commendatum ſub prandio, inter cœnam vero & veſperi cerevifiam potavit. Ita pereitus illico pulverem nitroſum cum rhabarbaro adhibuit, & ſic per illos annos nullum amplius paſſus eſt paroxyſmum. Quum vero nonnunquam vertiginoſo inſultu infeſtari ſolet avertente illum poteſt, ſi protinus, percepta quadam acceſſione balſamum meum vitæ, aliquot guttulis goſſypio exceptum naribus intruſerit.

Epicriſis.

Docet nos hæc morbi hiſtoria: 1) quod homines etiam robuſti, ſuccis & ſanguine pleni per vehementes animi commotiones, terrorem, iram atque ſingus externum repente, atque ſimul & ſemel in graviſſimos capitis affectus, ac epilepticos motus incidere queant, quos affectus iracundiæ facillime revocare poteſt. Illis enim caſis ſucci virales ex ſuperficie corporis ad caput copioſius compelluntur, ibidemque nervoſas partes ad ſpaſmodicas prorſus ſtrictaras.

2) Deinceps res notatu digna eſt, præſens malum abſque uſu ſpecificorum, cephalicorum, ac antepilepticorum, ſolis venæſectionibus, alterantibus, diluentibus, laxantibus, & bilem acriorem demulcentibus expugnatum fuiſſe. Nec cognitu difficilis eſt ratio, ſiquidem his remediis humorum moles imminuitur, acrimonia attemperatur, æqualis circulatio reſtituitur, & ſic cauſſa mali removetur. Sed horum medicaminum, utut refractiori doſi poſtea ſumtorum continuatione per ſatis longum tempus opus eſt, quoniam motus ejuſmodi præternaturales facillime iterum recrudeſcunt. Quo etiam fine operæ fuit pretium, poſt quamvis animi commotionem, ac iracundiam, abſorbentia blandis evacuantibus juncta propinare.

OBSERVATIO XI.

Epilepſia ex pituita vitioſa.

Virgo generoſa, viginti annorum, ſanguineo melancholica, cujus mater ex raſchei puerperio comitialem ſibimet contraxerat morbum, tribus abhinc annis ex mala victus obſervatione quartanam inciderat febrim, cujus ſingulæ acceſſiones naufea, atque inani vomendi conatu erant ſtipatæ. Accivit igitur medicum, qui præmiſſis incidentibus, intercalari die lene dedit vomitorium quod quidem egregium præſtiterat effectum; eum autem ægra via finitis vomitibus, frigido aquarum indulſiſſet potui, enormes primum anxietates præcordiorum, & brevi poſt ipſam paſſa eſt epilepſiam. Vocatus iterum Medicus ſuaſit, ut haufta largius tepidiori aqua vomitus ciereter quo facto evanuit epilepſia, febris remi-

miſit, & menſtrua redire purgatio. Verum eorum vero, longo tempore præterlapſo nova ſolicitari cœpit affectione; qua ſæpius naufeam, ac levem animi defectionem, cum ſenſatione auræ frigidæ ex infimo ventre per latus dextrum aſcendentis, ſpirandi difficultatem inferente, & demum in formicantem manuum ſenſum, abeunte percipiebat. Hoc vitium verſus lunam plenam infeſtabat vehementius, cum ſenſuum abolitione, & ſomni defectu, nunquam vero turbabat appetitum; ſed denique fruſtra datis uterinis, ac epilepticis, fruſtra quoque ſanguine miſſo, quotidie recurrebat aliquoties. Tandem ex improviſo in horrendam repente incidebat epilepſiam, qua paululum conſopita, omnes undique ex veſtibus colligebat acus, eaſque incredibili celeritate ori intrudebat; ut ad illas eximendas magno opus fuerit labore. Abhinc delirio ſigni, atque tanta conquerebatur abdominis tenſione, ut cutim externam vix corrugare potuerit, menſibus ceterum rite fluentibus. Conſultus ego commendavi, ut præter exactam diætam, quavis ſeptimana vel vomitu emetico ex radice Ypecacuanhæ, lapidibus cancrorum, & tartaro vitriolato confecto moveretur, vel alvus pulvere rhabarbaro ſubduceretur, porro ſingulis menſibus binæ cucurbitulæ cum ſcarificatione admoverentur: mane infuſum theiforme ex floribus tiliæ ac ſambuci ſorbillaretur, & ex illo liquor meus anodynus non nunquam ſumeretur. Dedi quoque pulverem meum antepilepticum, ponderis ſcrupulorum duorum ſæpius capiendum; & denique ventriculi regionem ac dorſi ſpinam, nervino inungi juſſi linimento. Horum remediorum uſum excepit tumor linguæ, gingivarum, & glandularum colli inflammatorius, cum copioſa ſalivatione, per quatuor decim inhærente dies. His autem ope gargariſmatum debellatis, ægrota a malo ſuo per aliquot dies libera vixit, ac valet nunc. Quin licet etiam recrudeſcerent convulſivæ agitationes, illæ tamen priſtinis longe mitiores deprehendebantur, & notabile fuit, hic finitis ægram ingenti ſemper aviditate cibos, minus quidem maſticatos devoraſſe. Inde de acidis ructibus, ac amaro ſapore conqueſta, incidebat demum in tertianam febrem cujus horridam acceſſionem epilepticus ſemper, utut leviori, comitabatur inſultu, atque vomendi conatus, ſæpius vomitus materiæ mucidæ ac inſipidæ accidebat. Curata vero congruis ſubſidiis hacce febre, ægrota abſque ullo virium decremento bene habere cœpit.

Epicriſis.

Affectum hunc ex ſolo primarum viarum vitio, nempe eruditantibus acido viſcidis bilioſis, in duodeno ſtagnantibus, quæ etiam quartanam progenerarunt, ortum ſuiſſe, nullum eſt dubium, eo magis, cum in noſtra ægrota hæreditario jure quædam generis nervoſi ad morbos ſpaſmodicos deprehendatur diſpoſitio. Hiſce remotioribus cauſſis cum denique accederet aquæ frigidæ poſt ſumtum emeticum potus, non mirum, ſi exinde ſpaſmus ventriculi exacerbatus, primum anxietatem præcordiorum induxerit, ac in ipſam demum eruperit epilepſiam. Frequentem enim obſervavi, cardialgiam ſpaſmodicam, ſi fuerit vehementior, ſæpenumero in epilepticos tranſire motus, quoniam videlicet inſignis inter nervoſas ventriculi & capitis partes, ut octavi nervorum paris, intercedit conſenſus. Quemadmodum vero potus ille frigidus tam atrox malum procreavit; ita e contrario tepidior ipſi ſopiendo perquam fuit opportunus. Non enim ſolum calore ſuo partes nerveas, ſpaſmo teuſas iterum relaxavit, verum etiam largiori copia leviorem excitavit vomitum, quo reliqua adhuc ſaburra eliminata, atque ideo omnis morbi cauſſa remota fuit. Notatu ſubinde perquam dignum eſt, quod ſub præſenti malo, & præſertim tenſione illa abdominis, quæ ſpaſmorum eſt progenies,

menſes rite fluxerint. Hunc autem fluorem minime ſecundum naturam fieri, ſed omnino præternaturalem eſſe credo, qui ea vehementi dolore atque ſtructura partium in imo ventre ſitarum ſuos mutuatur natales. Unde etiam factum eſt, ut ſub hac critica excretione, ſpaſmodica nihilominus continuaverint ſymptomata. Tandem vero ex hac morbi hiſtoria adparet, quod quemadmodum epilepticum malum ex febre intermittente male tractata ſuborti poſſit; ita illud etiam nova ſuperveniente febre iterum feliciſſime debelletur, uti nuper præſentis caſu certiores factum eſſe deprehendimus. Ratio in aperto eſt: hæ enim febres, dum obſtructionibus ac infarctibus viſcerum reſerandis convenientiſſimæ ſint remedium, expugnando cauſſam ſpaſmodicorum morborum, ipſum quoque morbum tollunt.

OBSERVATIO XII.

Epilepſia ex ſuppreſſa menſtruorum excretione.

Viginti annorum virgo, corpore ſtricto, venis amplioribus ac ſanguine plenis, animo autem ad iracundiam ac terrorem admodum prochivi prædita, per totum quidem vitæ ſuæ tempus lauto atque copioſo indulſit victui, ſed parciſſimo potu uſa fuit, & ab illo per tres ſæpenumero dies abſtinuit. Neque tamen minus juſto tempore menſes ſatis largi fluere cœperunt, & tanta inſuper humorum abundantia moleſtavit, ut a decimo ſeptimo anno bis quotannis venam in pede ſecandam præbere debuerit, haud ſine egregio fructu. Sanguis ex vena derractus ſemper admodum ater, atque exigua ſerr quantitate præditus adparuit. Sed cum binis abhinc annis ſolitam ſanguinis miſſionem neglexiſſet, accidit, ut medio autumno ex improviſo convulſionibus corriperetur epilepticis, cum pectoris, capitis, artuumque vehementiori agitatione, & accedentibus ſubinde hypothymus, omniumque virium inſigni proſtratione ſtipatis. Verum enim vero aucta ſucceſſive diaphoreſi, citra aliorum remediorum uſum, hæ moleſtiæ remiſerunt. Interim cum nihilo ſecius priſtinæ vivendi rationi inhæreret, ſolidiores cibos magna cum adparentia aſſumeret, potus parciſſimo indulgeret: factum eſt, elapſo bienio, ut intermiſſa denuo circa autumnale æquinoctium venæſectione, poſt præviam animi vehementiorem exacerbeſcentiam, eodem ac olim menſe, atrocem rurſus incideret epilepſiam. Namque per intervalla horarum aurium horum, mox mentis deliquia, cum pulſus ac ſenſationis ceſſatione, mox vehementiſſimæ thoracis & mammarum elevationes, præcordiorum anguſtiæ, furibundi artuum, maxime manuum, in abjiciendis corporis integumentis geſtus, cum pulſu celerrimo ac fortiſſimo, ſitique ferme inextinguibili, miſere diſcruciarunt ægram. His autem poſt aliquot dies, per congrua antepileptica, præſertim liquorem anodynum, eſſentiæ caſtorei nuptum, conſopitis ſymptomatibus, ſucceſſerunt capitis dolores, cum febrili pulſuum celeritate, æſtu atque ſiti ingenti, pectoris oppreſſione, tuſſi ſicca, & dolore hypochondrii ſiniſtri atrociſſimo juncti. Quamobrem ſanguinis ſectæ unciæ octo venæ in pede tuſæ detrahebantur, dabantur pulveres rhabarbarini, cum nitro & lapidibus cancrorum permixti, propinabantur poſt aliquot dies ſalis Sedlicenſis uncia una cum dimidia, purgabantur leniter primæ viæ, ſubjungebantur pulveres diaphoretici, & liquor anodynus, ac denique Elixirium viſcerale ſub epulis exhibebatur. Quibus demum factum eſt, ut ægra priſtinæ ſanitati perfecte reſtitueretur.

Epicriſis.

Docemur ex hoc caſu, a ſola ſanguinis craſſi atque glutinoſi, ob defectum ſufficientis potus, ac motus cumulata mole, præſertim in fœminis, quando menſes non ſufficienter fluunt, venæſectio neglecta, & denique iræ affectus ſupervenit, epilepticum malum excitari poſſe. Et a tali cauſſa generatæ epi-

Digitized by Google

epilepsiæ, longe facilior est curatio. Præterea in nostro casu spasmus primarum viarum, non minus a stagnante ibidem sanguine productus, febrilibus originem dedit commotionibus: quarum demum ope materia nervoso generi inimica penitus discussa, evacuata, & ægra denique a malo suo liberata fuit.

OBSERVATIO XIII.

Epilepsia infantilis ex vitiis nutricum.

Uxor viri, cujus observatione X mentio facta fuit, eo tempore, quo maritus primum epilepsia tentabatur, gravida, peperit quidem justo tempore infantem per omnia sanum, sed postea crebrius vel ex lacte corrupto, vel dentitione epilepticos passum motus. Neque vero tantum illi metum incusserunt, ut mater medicos consuleret; sed ex dato pulvere marchionum, cum rhabarbaro maritato semper remiserunt.

Epicrisis.

Hic casus confirmat id, quod multoties observavi, infantes nimirum a matribus, quæ gestationis tempore gravioribus animi passionibus indulserunt, aut affectibus hystericis, arthriticis atque spasmodicis nimium excruciatæ fuerunt, natos facillimos esse ad subeundos ex levissima caussa motus convulsivos. Simulac enim lac sugunt impurum, ac corruptum, protinus illos incurrunt: quo quidem in casu nihil deprehendi præstantius, quam pulveres ex rhabarbari, lapidum cancrorum ana drachma una, & seminis cymini granis duodecim paratos, si eorum octava circiter pars bis quotidie propinetur. Hoc loco monendum omnino duxi, ut nutricum recta habeatur ratio; quippe quarum culpa plerique infantum in hos atroces conjiciuntur morbos. Omnem nimirum curam impendere illas oportet, ut lac conservent purum; nec illud, si jam inveteratum fuerit, aut nutrices diu mammas præbuerint, infantibus porrigant. Placent mihi verba, quæ de nutricum regimine habet ALEXANDER TRALLIANUS *Lib.* I. *pag.* 63. quæ cum totam ferme rem exhaurire videantur, hic allegare haud alienum credo: *Juvare nos*, inquit, *curamque habere oportet, ut lac nutricis benignum sit, & recrementis liberum; fiet autem probi boni que succi, si nutrici animum adhibeas, ipsa moderate exerceatur, & cibis boni succi vescatur. Si lac fuerit tenue, paullo crassius efficere convenit: sin crassum, extenuare quibusdam, quale est foeniculum, aut anethum, aut anisum, aut eruca, aut ruta: omnia vero hæc, dum viridia sunt, assumantur. Fugiamus cuncta, quæ minstrua ciant, hic enim fluentibus, necesse est, lac imminui: quare etiam venus lactantibus est inimica, lac enim tenue & foetidi odoris inde fit. Si contingat concipere, adhuc multo fit perniciosius, ac cavendum est, ne illa nutrix ulterius mammillam porrigat. Lac si fuerit crassum ac caseosum, excitat infantibus convulsiones: quare opus est, ut nutrix ante cibum corpus moveat.*

Plures de hoc morbo casus legi possunt in consultationibus Medicis, nuper editis Tom I. casibus XXVIII. ad XXXII.

CA-

CAPUT II.

DE

MOTIBUS CONVULSIVIS.

§. I.

Definitio Convulsionum.

SI ullum morbi genus est, quod immani ferocitate, ac horrendis visu symptomatibus mortales excruciat, certe sunt motus convulsivi. Hi vero, cum a convulsionibus non nisi nomine differunt, sunt praeternaturalis, ac summe violenta partium nerveo membranularum & musculosarum, trunci potissimum, ac artuum externorum contractio, a membranarum medullam spinalem, & inde pendentes nervos cientium spasmodica fluctuna, & impetuosiori liquidi tenuissimi in organa motoria influxu excitata.

§. II.

Differentia convulsionum ab epilepsia.

Hinc mox adparet differentia, quae motus convulsivos ac epilepsiam inter cedit. Quemadmodum enim hujus primaria causa in nervels illis, quae cerebrum ac reliquas capitis partes sub nomine durae, piaeque meningis investiunt, membranis residet: ita e contrario convulsionum vera sedes in illis membranis, quae spinalem potissimum medullam, ac inde propullulantes nervos ambiunt, quaerenda est. Differunt non minus utriusque affectus symptomata, licet pleraque ob arctissimum, quo hae nerveae invicem gaudent membranae, consensum, ferme eadem, saltem admodum convenire deprehendantur. Enim vero in ipsa epilepsia observantur mentis alienatio, sensuum tam internorum, quam externorum defectio, spuma oris, pollicum in manus compressio, & denique, si malum cessaverit, omnium gestorum ignorantia. Sed haec fere a convulsivis motibus aliena videntur: nam nec mentis error incidit, nec os spumam reddit, nec pollices in pugnum colliguntur: quae si contigerint, hos cum epilepsia complicatos esse judicant, & malum consultuunt convulsivo epilepticum.

§. III.

Objectum convulsionum.

Propriae malum convulsivum, motu spasmodicis motibus confecto, in eas potissimum partes tyrannidem suam exercet, quae nervosae, fibrosae, ac membranaceae sunt. Sed cum haec aliis musculosis, glandulosis, cartilagineis, ossibusque copiosissime deprehendantur intertextae, illas quoque in saevissimarum motionum lapsum societatem. Atque licet externas potissimum regiones, ac artus excrucient hi violenti motus, attamen ad interiora etiam viscera penetrant, in usque fontica mala machinari valent.

§. IV.

Signa convulsionum praecedentia.

Variis modis haec adfectio miseros adoritur. quosdam enim subito absque ullis ventum mali notis prehendit, in aliis autem signis quibusdam sui adventum praenunciat. Horum potissima sunt artuum externorum, maxime pedum refrigeratio, vel formicans sensus, qui etiam os coccygis occupat, & instar aurae frigidae per spinam dorsi ascendit. Accedunt hypochondrii sinistri tensivi inflativi dolores, & alvi tanta obstipatio, ut nec flatus, nec excrementa exire queant, nec septum tenuissima fistula arcum intrare possit, aut etiam glandes ac enemata vi spasmorum per vomitum cum stercore ejiciantur. Vesica constringitur arctissime, ut urina

nae

næ vel nullæ, vel tenues ac albæ reddantur. In alus præcedunt oſcitationes, pandiculationes, totius corporis tremores; vel etiam præcordiorum anxietates, cum puſſa inæquali duro, contracto, cardialgiæ, nauſeæ, vomitus, cordis palpitationes, deglutitionis impedimentum, dolores capitis, dentium, tinnitus aurium, vertigo &c. & tum excipiunt convulſiones.

§. V.

Paroxyſmorum deſcriptio. In ipſo paroxyſmo artus potiſſimum externi mirum in modum agitantur, huc vel illuc trahuntur, tetrahuntur, diſtenduntur, criſpantur, jactantur, contorquentur, & incurvantur. Mox brachia in tergum retorquentur, ut illis inſidere videantur, mox manibus auram verberant retrorſus; mox pedes in varias plagas abripiuntur; mox valide terram quatiunt & conculcant, mox ſpina dorſi incurvatur, & veluti arcum formar, pectus attollitur, mox totum corpus obrigeſcit, & ſaxo magis immotum tenetur &c. Multos hæ agitationes in eo ſitu, quo ſunt, occopant, nec in terram proſternunt, alii more epilepticorum ſubito concidunt, ſient, rident, dentes commordent, ore hiant, linguam exſerunt, oculos varus modis contorquent, & capite circumgyrantor. Quemadmodum vero geſtus ac motus partium, quos in hoc morbo deprehendimus, mira ac incredibili varietate triſtem ſcenam ludunt; cujus ſingulares recenſiones occurrunt in M. N. C. *anno VI. obſ.* 23. *Dec.* I. *anno* 9. *obſ.* 64 *Dec. II. anno* 3. *obſ* 77. *anno* 7 *obſ* 135 HORSTII *epiſt.* 356. *&c.* ita longe majorem admirationem meretur, & portento videtur ſimillimum, tales ægros haud raro peregrinas, quas nunquem didicerunt, linguas ſirepere, & inſtar vaticinorum futura præſagire. Unde quoque a veteribus pro dæmoniacis habiti fuerunt. Vid. FORESTUS *obſ. med. Lib. X. obſ. LVI Schol. pag.* 486.

§. VI.

Paroxyſmorum ſolutio. Superatis acceſſionibus plurimi meſfabilem totius corporis, pedumque languorem retinent; multi in animi deliquia, oſtrumque ſoporem delabuntur, quibuſdam explosione ructuum, flatuum, vomitu, copioſa lymphæ ex gula rejectione malum ſolvitur. Sæpius muci vel ſanguinis evacuatio per nares, uterum, hæmorrhoides &c inſequitur quidam clamore, aliiſque monumentis modis acceſſionem finiunt. Ceterum in his ægris ſomnus eſſe ſolet turbulentus, terroris, timoriſque plenus; adpetentia ciborum vaga, alvus plerumque ſegnis & pigra, ægroti ad ſudorem difficillimi, ad animi vero paſſiones, & præſertim *rupera &c.* admodum proni obſervantur. Acceſſiones modo longiores, modo breviores, per intervalla mox breviora, mox longiora redeunt & lunæ mutationes ſæpe ſtrictiſſime obſervant, quod? quod nota mihi ſint exempla, ubi certo anni tempore reverſæ, per aliquot duntaxat menſes ſævierunt, poſtea ex toto ſiluerunt. In ſexu ſequiori menſium eruptionem vel antecedunt, vel ipſum fluxum comitantur fumus epulis frequentiores exiſtunt ac ſævtores; & a leviſſimis cauſis, præſertim animi affectibus facillime excitantur.

§. VII.

Convulſionum ſubjecta. Ferali huic malo præ aliis obnoxii deprehenduntur, qui genus nervoſum debile vel ex nativa conſtitutione, vel aliis cauſis obtinent, eo magis, ſi ſuccorum vitalium impura acceſſerit temperies. Hinc etiam morbus ille non ſolum per hæreditatem ad liberos tranſit, verum etiam per longam generis ſeriem, quaſi per manus poſteris traditur maxime ſi parentes hypochondriaci, hyſterici, arthritici, hæmorrhoidarii fuerint, vel mater gravida ad graviores animi commotiones inclinaverit. Ex eodem fundamento pueri, adoleſcentuli, præ adultioribus, fœminæ præ viris huic affectui ſunt expoſiti. ad quem etiam proclives

ves reperiuntur, qui animi sensibilioris & ingenii acutioris sunt, veluti cholerico temperamento præditi.

§. VIII.

Causa proximi motus convulsivi.

Sed missa morbum convulsivorum historia, pathologiam aggressuri, caussam illorum proximam in membranarum medullam spinalem cingentium, & inde productarum partium nervosarum valida ac violenta strictura ponimus. Hinc patet, in convulsionibus illas duntaxat partes agitari, quæ ex spinali medulla nervos suos mutuantur; cum autem dictæ membranæ cum cerebri meningibus, cujus sunt productiones, intima communione gaudeant, cognatu facillimum est, cur convulsivi cum epilepticis motibus frequentius complicentur, quin & in hos sæpenumero transeant.

§. IX.

Structura medullæ spinalis.

Hæc, ut eo clarioris fiant, haud ignorari oportet, medullam spinalem esse cerebro similem, ex parte alba seu medullari, & cinerea compositam, cerebro continuam (*vid.* HIPPOCRATES *L. de carnibus Sectio III.* GALENUS *L. XII de usu partium Cap. XV.* VESLINGIUS *Anat. Cap XIV pag.* 224.) uno communi membranaceo involucro, quod spondylis vertebrarum adhæret, & tribus propriis membranis, intima secundaque a piacerebri meninge productis, tertia ex dura matre propagata investitam, & intra specum vertebrarum reconditam. VIEUSSENS *Neurograph. Lib. II cap.* 1. Gaudet illa valde sanguiferis arteriosis partibus, ac venosis, per ipsam illius substantiam disseminatis. Recipit minimum arteriosos ramos ex arteriis vertebralibus, & trunco aortæ descendente ea quibus tenuis cruor per venulas primum in sinus vertebrarum venosos, in venas vertebrarum, venam sine pari, aliasque venulas, & tandem in venam cavam ascendentem effunditur. *Vid.* VIEUSSENS *loc. cit. Tab XVIII fig. I. II. III.* Denique ea potissimum hujus medullæ videtur esse functio, ut varios e suo suo nervorum ortu, quorum triginta sunt paria, & duo nervi spinales, accessorii a WILLISIO dicti, qui ad par vagum tendunt. *Ibid. Tab XIX. fig.* 11. Hi ergo nervi primum ad musculos cervicis, colli, pectoris, dorsi, abdominis, artuum superiorum & inferiorum tendunt, harumque partium motui inserviunt, deinde per interna pectoris ac abdominis viscera distribuuntur, membranas in ea obvias constituunt, & denique varios insignesque ramos ad musculos externos faciei capitisque dimittunt, & ad horum motum multum contribuunt.

§. X.

Differentia causarum, quibus partes, & sympathicæ,

Hanc allegatam caussam, quicunque cum omnibus morbi symptomatibus rite comparaverit, facile illorum nexum rationalem inveniet, ac caussam mechanicam reddere poterit. Sed notandum est, hanc dictarum partium convulsivam irritationem duplici contingere posse ratione; namque vel ipsæ spinalis medullæ membranæ primario irritantur, convelluntur, & in hanc convulsionum societatem alias sibi connexas partes abripiunt, vel harum partium quædam prius spasmodice afficiuntur, & hanc dilacerationem cum medulla spinali communicant, ex qua ad alias earum desertas regiones. Hac ratione, quid obstat, quo minus priorum generis convulsiones idiopathicas, posteriores sympathicas adpellemus.

§. XI.

Convulsiones ab animi affectibus,

Inter causas autem mediatas, quæ ad spasmodicam hanc medullæ spinalis constrictionem disponere valent, principem locum occupant graviores animi passiones, quibus ad inducendos non minus, quam fovendos hosce diros motus nihil est efficacius, maxime si externum frigus, & diræ errores accesserint. Memorabilem *de dira convulsione, ex subita animi consternatione ob commissum antea stuprum excitata* casum allegat HENRICUS ab HEER *obs. XXIV.* & quid frequentius, quam homines, præsertim juniores ex gravi terrore ac incundi vehe-

hementiſſime convelli? Eximia inprimis in biſce morbis excitandis, nimia libidine, veneriſque præmaturo aut immodico exercitio vis eſt: unde quoque coitus parva epilepſia vocatur.

§. XII.

Convulſiones ex vitio humorum. Deinde inter horrendi hujus mali cauſſas materiales recte collocatur ſuccorum vitiorum vitium, eorumque præſertim dyſcraſia quædam acris, ſalina, ſcorbutica. Hinc ſæpenumero enaſcuntur convulſiones ab arthritide, podagra, ſcabie, purpura &c. intra corpus repulſis, & his iterum ad externum habitum, & artus erumpentibus, denuo mitigantur. Quum autem porro impuritates humorum inducendæ nihil magis foveat, quam ipſorum abundantia, vel ſpiſſitudo, maxime ſi excretiones naturales per ſudorem, vel alvum, vel etiam ſanguinea hæmorrhoidales, ac urinæ fuerint imminutæ aut ſuppreſſæ: facile patet, cur morbis hypochondriacis, hyſtericis, menſium ac hæmorrhoidum obſtructione tentari, hiſce convulſivis ſpaſmis præcipue obſerventur obnoxii. Hinc quoque crebra obvium eſt experientia, quod virgines, menſtruum nondum paſſæ excretionem, ſævis convulſivis, ſpaſmodicisque tententur agitationibus, quæ orto menſium fluxu ſæpenumero ceſſare deprehenduntur.

§. XIII.

Convulſiones ex vitio primarum viarum. Si ulterius inquiramus in eas nervoſas partes, ex quibus ſtructuræ convulſivæ ad ſpinalis medullæ membranas propagati ſolent; has inter principem locum ſibi vindicat membranaceus ventriculi ac inteſtinorum canalis, cujus vellicationes efficaciſſimam cauſſam univerſi generis nervoſi diſſentionibus ſuppeditant. Ipſæ enim hæ partes vi fabricæ earundem nerveo membranaceæ inſignem proclivitatem poſſident ad ſuſcipiendos motus irregulares, & a leviſſima cauſſa graviter adficiuntur. Cum autem ventriculus nervos ſuos primum ab octavi paris ramo externo tam dextro-, quam ſiniſtro; deinde etiam a nervis ex prima, ſecundaque dorſi vertebra emergentibus, & ito coſtalem ramum obeuntibus mutuetur, & inteſtinorum ramos nerveos a ramo octavi paris interno, cum intercoſtali concurrente, & plexum meſentericum formante adipiſcantur: ratio in aptico eſt, cur harum partium ſtructuræ ad membranas ſpinalis medullæ, & univerſum nervorum genus facillime propagentur:

§. XIV.

Inducendo intenſa ſpaſmi vehementia. Tali ratione non frequentiores occurrunt convulſiones, quam quæ in duodeno potiſſimum inteſtino primariam agnoſcunt ſedem: in quo ſtabulantes cruditates acidæ, atque viſcidæ, ob concurſum bilioſi ac pancreatici ſuci, promtiſſime acrem, ac cauſticam ferè indolem acquirunt. Sic notabilem caſum de catalepſi cum horrendis convulſionibus, cujus lomes in primis vos hæſit, recenſent M. N. C. *dec. III. anno III. obſ.* 138. Hinc etiam remedia acria, cauſtica, atque venena, rodendo membranas inteſtinorum, convulſiones univerſales excitare valent. Sic has a vino ſtibiato dulcificato obortas referunt M. N. C. *Dec. III. anno IV. obſ. XXX. pag.* 81. Et quem fugit, purgantia acriora idem ſæpius excitaſſe malum? Conſtirerum M. N. C. *dec. II. anno VII. obſ.* 162. Hæc omnia eo certius fiunt, faciliuſque, ſi ſcorbutica concurrat diatheſis. Hinc *de convulſionibus epilepticis audientis ex clyſtere aeruginoſo in dolentibus ventris ſcorbuticis incaute adhibito excitatis notabilem recenſent obſervationem M. N. C. obſ. 77. dec. II anno 3.*

§. XV.

Convulſiones a vermibus. Huc etiam pertinent obſervationes, quarum innumeræ a probatiſſimis auctoribus prodite leguntur, de vermibus in inteſtinis ſtabulantibus, admirandas morbum convulſivorum ſpecies, ambulatorias, rotatorias &c. maxime in pueris excitantibus: quales notatu dignos caſus reperies apud GEORGIUM HORSTIUM *epiſt. medicin. Sect. III. pag.* 377. *M. N. C.*

dicta VI. obs. 187. *item Dec. III. anno III. obs. XCIX &* FORESTUM *obs. med. L. X. obs.* 117. Si in caussas inquirimus, illæ non solum in rosionibus ac vellicationibus intestinorum, quæ quidem in infantibus locum obtinent, consistunt; verum, ubi in adultioribus contingunt, magis mortuis in intestinis vermibus sunt accensendæ, qui putredinosum vaporem spargunt, ac nervoso generi infinuant: unde in hisce casibus halitus oris sæpius deprehenditur fœtidus, ac cadaverosus.

§ XVI.

Convulsiones ex læsa vesica & utero.

Quum porro vesica urinaria atque uterus ramos suos nerveos accipiunt ab interni octavi paris rami infimis ramulis pariter, ac quibusdam ossis sacri propaginibus: facile judicari potest, cur harum etiam partium vellicationes, spasmi, atque graviores læsiones in convulsiones abeant. Quot innumera sunt exempla convulsionum epilepticarum ex suppressione urinæ productarum? teste celeberrimo ETTMULLERO *Coll. Practic. Par. II. Tom. I. pag. 658.* Ut omnia silentio prætereantur; haud rara sunt exempla, quod peculiares artuum convulsivæ motiones in parturientibus observentur; quando nempe spasmi uterini superiora petunt, & nervos medullæ spinalis invadunt. Unde manus atque collum sæpius hinc inde ex uno latere ad alterum agitantur, pectus valide attollitur, contremiscunt membra, totumque corpus: & nisi conquiescant, & ad fœtum expellendum rursus deriventur, infanti non minus ac matri satis grave, ac ipsius vitæ minantur periculum. Quamvis enim notissimum sit, nullum partum absque motibus spasmodico convulsivis obtineri: probe tamen tenendum est, eorum sedem in utero potissimum, osse sacro, vicinisque musculis naturaliter residere debere. Quando vero a variis caussis simul ad superiores corporis regiones propagantur; medullæque spinalis superiorem partem occupant; varias horrendas, tristesque ludunt tragœdias.

§ XVII.

Convulsiones ab externis læsionibus.

Non minus externas ipsius medullæ spinalis pariter, ac aliarum remotiorum etiam nervosarum partium læsiones insequuntur horrendæ convulsiones. Fracturis atque luxationibus vertebrarum dorsi, ubi festucæ osseæ pungunt spinalem medullam, supervenire motus convulsivos, cuivis chirurgorum notum est. Et quem fugit, quod graviora nervosarum partium vulnera; nervorum vel incauta venæsectione, vel aliis caussis inductas puncturas ac vellicationes, gravissimæ excipiant convulsiones? Talem casum de convulsionibus ex nervo in manu puncto subortis annotavit RHODIUS *obs. cent. I. obs.* 32 *&* 50. ex punctura nervi per venæsectionem male peractam FORESTUS *obs. Lib. X. observ.* 118. *&* 119 ex vulnere obs. 120. &c. quid? quod de motibus hisce violentis ab unguibus incaute resectis casum adferat THODIUS *loc. cit.* Hinc quoque puncturæ, vulnera, atque læsiones quarundam capitis externorum partium & musculorum sæpius in convulsivos motus abire deprehenduntur, & hos quidem a læsione musculi temporalis excitatos vidi. Nec etiam mirum: nam ex nervo secundo verticali rami quidam sursum per aurem externam reflexi, varios ingrediuntur faciei musculos, annotante VIEUSSENS *Neurograph. Tab. XXIV.*

§ XVIII.

Convulsiones ab ictu & morsu animalium.

Eidem fundamento innituntur convulsiones ab ictu variorum insectorum productæ. Harum admirandam speciem *a morsu muscæ majoris* allegant A. N. C. *dec. I. anno IX. obs.* 65. Has præprimis stupendas artuum, dorsique agitationes, incurvationes, jactationes cum turbata etiam phantasia stipatas, ab ictibus morsibusque ira percitorum insectorum excitari, multæ a probatissimis medicis conscriptæ attestantur historiæ: ex quibus etiam clarissimum fit, valde exilem, & ad-

mo-

modum pernicioſam eſſe illam materiem, quæ tantos tumultus, & irregulares motus in univerſo nervorum, nervoſarumque partium ſyſtemate ſuſcitare valet.

§ XIX.

Prognoſtica motuum convulſivorum.

Quamvis horrendum, terroriſque plenum hoc malum appareat; neutiquam tamen adeo funeſtum eſt, ut quos corripuit, ſubito occidat. Ubi recens eſt, ætas junior, ac reliqua corporis conſtitutio integrior acceſſerint; ſpes eſt facilioris ac brevioris curationis. Quod ſi ſanguinis naturales excretiones per uterum aut hæmorrhoides ſuppreſſæ hunc affectum foverint, hic illis iterum revocatis omnino mitigatur, ac protſus depellitur. Contra vero, ſi humores ſpiſſi ac impuri ſunt, excretiones ſuppreſſæ manent, temperamentum accedit ſenſibilius, ætaſque provectior, ac ipſum malum vel hæreditarium, vel temporis diuturnitate in pertinacem habitum degeneratum eſt; per arduum omnino videtur, illi penitus mederi. Tum enim non ſolum fluidæ partes peccant, verum etiam ſolidæ nerveæ, in quas acris halituoſa materia veluti impacta, ac jus hoſpitii nacta eſt. Præterea nervi, dum ſub violentis coticuſſionibus admodum extenduntur, loco ſuidi tenuiſſimi ac ætherei adimplentur vapore craſſiori aereo, & hinc difficillime in naturalem reducuntur ſtatum. Exinde quoque his morbis obnoxiorum hominum inſigne, quo ſub paroxyſmo polleant, robur derivandum eſt. Haud etiam raro, accedentibus præſertim malis victus obſervatione, aut perverſa medicatione, convulſiones abeunt in veram epilepſiam, vel etiam melancholiam hypochondriacam. Et denique quicunque ita pereunt, apoplexia abripiuntur. Hinc in diſſectis cadaveribus in ipſo cerebro vel vaſorum a ſtagnante in iis ſanguine infarctus, ac diſtenſio, vel etuotis aut fert hinc inde in ventriculis cerebri, vel medulla oblongata extravaſatio in conſpectum veniunt.

CURATIO.

§ I.

Indicationes curatoriæ.

Convulſivos motus expugnaturo, tres occurrunt poſſimum indicationes, quarum prima eſt, ut cauſſas materiales malum foventes corrigat, ad exitum præparet, & opportune e corpore ejectat; deinde violentas & irregulares partium nervoſarum motiones demulceat, ac denique ne more ipſis conſueto iterum tecrudeſcant, genus nervoſum corroboret. Ante omnia vero, maxime ſi paululum inveteratus fuerit affectus, movendus eſt æger, ut curationem ſumma patientia per aliquod tempus protrahat. Neque enim illam multis ac draſticis remediis perficere, ſed magis blandis, ac naturæ congruis inſtituere convenit præſidiis, quæ patientia, ac temporis diuturnitate adjutæ omne curationis momentum abſolvere poſſunt.

§. II.

Venæſectio ubi celebratur.

Itaque, circa curandi rationem generatim ita tenere oportet. Quod ſi malum juxta Hippocratem a nimia humorum repletione ſuborſum, aut ſanguinis juſto copioſior moles, aut ſpiſſitudo eum pulſu magno fuerit præſto, & præſertim temperamentum accedat ſanguineum: a ſanguinis detractione auſpicium curationis capiendum eſt, pertuſa vel in brachio, vel pede vena. Neque etiam minus pro ratione plethoræ venæſectiones bis vel ter in hoc morbo iterandæ, vel etiam ſcarificationes interponendæ ſunt. Præſtat vero paroxyſmo ſoluto, quam in ejus acceſſione ſanguinem mittere: non ſemel enim inde longe truculentiora, & diutius perſeverantia animadvertit ſymptomata.

§. III.

Diæta levis ac ſimplicillima præſidia.

Deinde vero nunquam fere vidi debellatos motus convulſivos, niſi accedente recta victus ratione. Quamobrem inveteratis potiſſimum convulſionibus accommodatiſſimum eſt, aerem, locumque, præſertim ſi vappidus nimium

mium ac humidus extiterit, permutare, atque sub coelo sereno ac clementiori vivere, itineribus ac crebris exercitiis corpus sedulo movere. Cibi etiam seligantur congrui, molliores, ac concoctu faciliores; omnesque potus calidiores, spirituosi, vinosi ac cerevisiarii evitentur: quorum in locum pro potu ordinario assumenda sunt decocta ex radice scorzonerae, rasura cornu cervi concinnata, aut serum lactis, aut acidulae Selteranae. Tum quoque in usum vocanda sunt pediluvia, quae ex sola aqua fluviatili, furfuribus tritiaceis ac floribus chamaemeli parari possunt. His duntaxat tepidioribus circa lecti introitum pedes paullo profundius immittere, & tum in lectu leniter sudare oportet: sic enim humorum circuitum promovendi, & stricturas spasmodicas consopiendi, egregiam possident virtutem.

§. IV.

Laxantia ubi sint adhibenda. Inprimis vero nihil moliendum est, nisi alvus simul conservetur aperta: quo quidem fine, si pigra est, & officio suo haud respondet, conducunt vel pilulae balsamicae, vel infusa ac potiunculae mannatae, vel manna loco sacchari ex infuso calidiori sumta, vel denique, si plane obstructa fuerit, clysteres emollientes, fortiter oleosi etiam iterandi. Quando vero mali fomitem in primis viis residere, certa sunt indicia, consultum est, praesertim circa lunae mutationes emeticum cum laxante jungere, & e. g. decocto mannato, quod recipit unam mannae unciam, grana duo vel tria tartari emetici admiscere: ut per superiora pariter ac inferiora sufficiens humorum vitiosorum fiat evacuatio.

§. V.

Aqua simplex utilis. Inter simplicissima, ac diaetetica, quae morbis convulsivis incredibilem ferre solent opem, remedia praestantissimum est aqua simplex, naturali frigiditate largius hausta: qua sola atrocissimas convulsiones profligatas vidi. Ea namque levitate ac fluiditate sua minima corporis nostri vascula penetrat, cruorem magis fluxilem reddit, partes roborat, humores atque vapores acres sulphureos involvit, ac leniorem irritando sudorem, serum e corpore ducit. Id circo etiam congruus, ac bene ordinatus acidularum, ac thermarum temperatiorum usus insignem in his morbis pollicetur utilitatem.

§. VI.

Curatio mali ab animi affectibus vel nimia venere orti. Quod si speciatim in pubertatis vel adolescentiae annis a nimia vel intempestiva venere, aut ira, aliisque animi commotionibus originem traxerit malum: cavendum est ab omnibus, quae commotionem & orgasmum in partibus fluidis concitant, vel solida impetuose movent, & ad graviores stricturas proritant, veluti sunt aromatica, acria purgantia, emetica, calidiora omnia, spirituosa, fortiores corporis & animi motus. Contra vero, major spes in diaeteticis, emollientibus, demulcentibus, nutritivis collocanda est: quo fine cura lactis bubuli, vel asinini, vel etiam seri lactis, nec non balnea ex aqua dulci, affuso lacte parata insignem merentur commendationem. Non minus conferunt juscula gelatinosa, nutrientia, decocta ex radice Scorzonerae, hordeo, rasura cornu cervi, eboris, & carne viperarum parata, pro potu ordinario usurpanda decoctum succolatae tenuius, aliaque. Jungenda his denique motus spasmodicos demulcentia remedia, anodyna & specifica: quorum inferius fiet mentio.

§. VII.

A verminibus & primarum viarum vitiis medendi. Quandocunque verminosa colluvies ansam, caussamque praebuit convulsionibus: tunc ad hos expellendos atque enecandos intentio medendi debet ferri. At vero probe notandum, non omnia hic invenire locum anthelmintica specifica, uti alliacea, vitriolacea, venerea, aloetica, acriora purgantia, & mercurialia incaute adhibita: quippe quae vermibus quidem adversantur, simul vero partibus nervosis inimica sunt. Operae magis erit pretium, externis pugnare remediis: quae inter clyste-

Google

fteres ex lacte, ac dulcibus, oleosisque parati, & linimentum purgante prædita virtute, veluti unguentum de arthanita, externe umbilico atque abdomini adplicata palmam obtinent. Quæ interne exhiberi possunt anthelmintica, simul roborantem ac nervinam possidere debent efficaciam, uti semen santonici, vel ejus pulverem, vel essentiam minus spirituosam redactum, vel mercurius dulcis, si eum duabus cinnabaris medicinalis partibus miscetur, & cum extracto taraceti, rhabarbari atque centaurii minoris in formam pilularum redigitur. Aliis primarum viarum vitiis, sordibus acidis, biliosis, viscidis opponenda sunt incidentia, resolventia, digestiva, absorbentia, acrimoniam attemperantia, ac leviter evacuantia vel emetica, vel laxantia. Si acriora purgantia, caustica, venenosa remedia malum introduxerint, eorum aculei remediis pinguibus, oleosis, mucilaginosis atque lacticiniis sunt obtundendi.

§. VIII.

Ab excretione sanguinis suppressa in feminis. Si mensium suppressio horrendum hocce malum sustentaverit, probe cavendum, ne emmenagogis aliisque calidioribus medicinis, & quæ vulgo solent adhiberi, eorum revocationem tentemus. Hoc in casu præstat balneorum naturalium, & aquarum thermalium usu, venæsectionum prudenti administratione, pediluviis repetitis, pilulis balsamicis, infusis calidis ex floribus melissæ atque tiliæ, pulveribusque temperantibus humorum æqualem circulum restituere: tum motus partium solidarum irregulares antispasmodicis, ac anodynis, veluti est liquor meus anodynus, cum essentia castorei maritatus, quod præstantissimum motuum est medicamentum, coercere, ac his denique sedatis imbecillas partes corroborare. Quod si vero hæmorrhoidum suppressio, vel imminutio malo dederit pabulum, præter commendatorum remediorum, & venæsectionum usum, hirudines ad anum adplicatæ egregium spondent emolumentum.

§. IX.

A suppressis sudoribus, scabie, podagra. Haud raro contingit, ut sudores retropulsi, excretiones ulcerosæ, scabiosæ, purpuracea repressæ, aut motus arthritici vel podagrici juria corpus afficientia malum convulsivum induceant. Hoc in casu acrimoniæ primarum viarum temperandæ, simulque spasmodicis stricturis demulcendis egregie conveniunt pulveres absorbentes ex lapidibus cancrorum, pulvere marchionum, succino præparato, cinnabari, nitro, antimonio diaphoretico, & extracto croci castorei confecti. Vesperi assumi potest liquor meus anodynus cum retracta dosi spiritus bezoardici Bussii & castorei remixtus, aut pilulæ antispasmodicæ, quæ ex extracti millefolii, florum chamomillæ, herbæ cardui benedicti, ana drachma una, theriacæ, succini, cinnabaris, ana drachma dimidia, croci granis duodecim, & olei chamæmeli vero guttis octo parantur: quibus crebra interponi debent laxantia. Tum deinque cura lactis asinini cum acidulis Selterianis remisti, aut etiam seri lactis in usum vocanda, & per aliquot hebdomades, interposita quandoque manna, cremori tartari nupta, protrahenda est.

§. X.

Specifica. Tali ratione remotis caussis materialibus, præsertim crassioribus, si adhuc restiterint motus convulsivi: illis obviam eundum est remediis motus effrænes sedantibus atque specificis, quæ vapori subtili sulphureo, nervis impacto, & mali genuino pabulo sunt inimica. Ad eorum censum præprimis pertinent antispasmodica ac antepileptica sic dicta specifica, quæ ex regno animali petuntur: horum enim fragrantia quædam, olfactu mox percipienda, revera halitibus istis graveolentibus, convulsionum nutricibus adversatur, eosque specifica virtute infringit. Hoc nomine insignem merentur laudem rasura dentis hippopotami, eboris, lapidis manati, ungulæ alcis, cranii humani, item secundina ac sanguis humanus exsiccatus, viscera vipe-

rarum & ſerpentum, eorumque cor, fel & hepar, tam leporum ſiccati atque pulveriſati, aqua hirundinum cum caſtoreo, maxime omnium pulvis lumbricorum terreſtrium majalium. Neq; minus quædam medicamina ex regno vegetabili ac minerali deſumta ſunt efficaciſſima: quæ inter carbones tiliæ pulveriſati, extractum croci, flores & radix pæoniæ, papaveris thebaici, cinnabaris medicinalis &c. digna ſunt, ut commendentur. Huc quoque ſpectant, & ſingulari fructu adhibentur remedia ſedativa, ac ſic dicta anodyna, veluti ſunt liquor mens anodynus, cum eſſentia caſtorei mixtus, pilulæ de cynoglolſa ſi cum auro fulminante & cinnabari nativa commiſceantur, pilulæ Wildeganſii, quæ remota craſſiori materia, habituales motus inſigniter reſtænant, ac conſopiunt. Quorum, ut & roborantium, tertiæ indicationi ſatisfacientium, amplior fit mentio præcedente capite de epilepſia.

§ XI.

Externa remedia. Neque vero negligenda ſunt externa remedia, quæ inter unguenta ac linimenta ouchæ & ſpinæ dorſi inungenda non carent ſua laude. Horum præcipua ingredientia ſunto axungiæ humana, taxi, urſi, muris alpini, pinguedo caſtorei, viperarum, quibus admiſcentur olea deſtillata v. g. rutæ, lavendulæ, majoranæ, terebinthi, nuciſtæ &c. & ad meliorem penetrationem aliquot ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis guttulæ. Sed notandum eſt, olea deſtillata in ſubjectis, quæ illa perferre nequeunt, omittenda, & ſolis axungiis, ac mucilaginoſis utendum eſſe. Tum vero omnibus præferri merentur balnea aquæ dulcis circa tempus invaſionis uſurpata. Aquorum uſu lenis provocetur ſudor, vel ipſa natura ſponte ad hunc inclinante, vel adjuta infuſo theiformi ex floribus tiliæ, quæ peculiaris ſunt virtutis, primulæ veris, hyperici & radice valerianæ parato, quibus ſæpius horrendæ acceſſiones anticipantur.

Cautelæ, & monita practica.

§ I.

Cura mercurialis tractatio in convulſionibus vermino-ſis. QUandocunque in convulſivis motibus, a vermium colluvie productis mercurius dulcis cum purgante exhibetur, probe obſervandum eſt, ut ante hujus, aliorumque aethiopicorum uſum demulcentia mucilaginoſa, ut oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia, vel lac ipſum ſumatur, vel etiam ſuperbibatur, quo ſtrictiæ inteſtinorum hiſce demulceantur.

§. II.

Circa veneſectionem. Quanquam veneſectio ſæpiſſime locum habeat in hiſce affectibus, maxime ſi plethora, aut humorum ſpiſſitudo, dyſcraſia, aut menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſio præſto ſuerit, vel etiam caput adficiatur graviter: probe tamen cavendum eſt, ne ſimul & ſemel larga cruoris detrahatur copia, nec temere ac promiſcue adhibeatur. Quum enim malum, ſi ſæpius revertitur, longe frequentius a benigni ſanguinis detectu, quam nimia illius mole proficiſcatur: facile fit, ut ab immodetata illius miſſione vires imminuantur, ſtomachus debilitetur, perſpiratio retardetur, & præſertim in corporibus haud manifeſto plethoricis majus damnum excitetur, quam emolumentum. Neque etiam in latere affecto eam inſtituere convenit, nec in ipſis æquinoctiis, ſed quatuordecim circiter ante, vel poſt illa diebus: quoniam hiſce temporibus malæ acceſſiones plerumque ſuot graviores, in quibus nihil mitendum eſt.

§. III.

Martialium uſus. Ubi ſuppreſſæ hæmorrhoides fovetint convulſiones, & jam lienis tumor, ac viſcerum obſtructiones concurrerint, præmiſſis præmittendis non præſtantius quicquam reperitur martialibus. Unde laudem meretur ſequens infuſum vinoſum. Recipe radicis zedoariæ, cichorei ana unciam ſemis, ſummitatum centaurii minoris, florum hormini

ni ana pugillos quatuor, corticum citri recentium unciam ſemis, paſſularum minorum uncias duas, vini Rhenani menſuram unam: mixta, lenique calore digeſta ad uſum reſerventur.

§. IV

Cautele circa volatilium uſum.

Nihil deterius eſt in hiſce morbis convulſivis, quam ea remedia exhibere, quæ humores in graviores rapiunt commotiones, utpote, qui ad haſce ſobeundas tum ſunt promtiſſimi. Quare cane pejus & angue fugienda ſunt omnia calidiora, ſpirituoſa, volatilia, tincturæ ac eſſentiæ calidiores, nec non crudiora adſtringentia, narcotica, opiata: quippe quæ non ſolum ipſas mali acceſſiones revocant, verum etiam malum reddunt deterius, ac pertinacius.

§. V.

Circa balneorum ac lactis curam.

Ad balneorum uſum non temere ſtatim tranſeundum eſt, ſed bene providendum, ne repleto ſordibus duodeno, vel ſanguine nimis copioſo, impuroque exiſtente, hocce curationis genus tentamus. Verendum enim eſt, ne ubi quid ejuſmodi vitii in corpore hæreat, materiæ malignitas, remedii ope excitata per totum corpus diffundatur. Idem circa lactis curam, in cujus locum ſubjectis bilioſioribus magis convenit ſerum lactis, præcipiendum eſt: ad quam non prius accedere oportet, quam ſi primæ viæ a ſordibus purgatæ, iiſque ac viſceribus ſua conſtet integritas. Talis curatio tutiſſime vel adulto, vel præcipiti vere inſtituatur.

§. VI.

Circa laxantia, atque linimenta.

Alvus in hiſce morbis ſemper exiſtat lubrica, eo magis neceſſe eſt, quo vehementius, illa exiſtente obſtructa, obſervatur malum. Huic vero ſcopo inſerviunt laxantia blanda, rhabarbarina, paſſulata, mannata, clyſteres, ac victus emolliens. Linimenta autem, licet in demulcendis ac relaxandis ſpaſmis eximiæ ſint efficaciæ: tamen conſultius remittente paroxyſmo, quam ſub ejus vigore inunguntur, maxime ſi corpus antea in balneum fuerit ingreſſum.

§. VII.

Circa ſpecifica.

De ſpecificis autem epilepticis pariter ac ſpirituoſis roborantibus probe tenendum eſt, ne in mali principio, ſed omni materiali atq; excitationi cauſſa ſubducta demum exhibeantur. Hac enim remota ceſſant ſæpius convulſivi motus, abſque ſpecificorum ope. Et notabile eſt, horum efficaciſſimam eſſe virtutem in malo ab animi affectibus inducto atque ſuſtentato, & ſi viſcera adhuc fuerint integra: tali enim ratione juvenem, qui per ſedecim annos diris epilepticis laboraverat motibus, per datum, præmiſſo vomitorio, pulverem meum antepilepticum, feliciſſime reſtitutum vidi.

§. VIII.

Methodus præſervatoria.

Quod denique mali præſervationem attinet, illa optime recto rerum non naturalium uſu impetrabitur. Æger nimirum aere puro, ſereno, ac temperato utatur: & cum Hippocrates Sect. II. aphor. 45. juvenibus per cœli mutationem a convulſionibus liberationem promittat: igitur peregrinatio ex locis præſertim paludoſis, frigido humidis, craſſo & denſo aere ſtipatis, ad loca altiora, ſicca, ſalubriora plurimum ſuadenda erit. Vitandus quoque eſt decubitus in terra humidiori, diuturnior in aere vitioſo, veſperi, & circa noctem obambulatio, item die ſole fervidiori exiſtente. Victus ſit facilis, potui inſerviant vel aqua frigida, vel medicata, vel infuſa calida, animi conſervetur hilaritas, venus ſit parciſſima, motus corporis exerceatur, ſomnus plenior capiatur, alvus ſervetur lubrica, ac ne cumuletur moles ſanguinis, congruis venæſectionibus, aut ſcarificationibus proſpiciatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Convulſiones ex ſcabie retropulſa.

ADoleſcens octodecim annorum, conſtitutionis tenerioris, biliosæ, & valde ſenſibilis, horæis fructibus large indulgens, incidit autum-

no.

no in ſcabiem; ad quam abigendam abſque proportionatu evacuatione, ſtatim utitur aſternie unguentis ex ſulphure, oleo olivarum & nitro paratis quibus quidem repellitur ſcabies, mox autem iterum efflorescit. Paullo vero poſt, rum brumali tempore ſub gelu intenſiſſimo per aliquot horas verſaretur, protinus & penitus evanuit ſcabies, aegerque habuit optime. Tum arcidit, ut hauſto ſub epulis vino Seſt, elapſis aliquot horis de ſumma praecordiorum anxietate, ac atrocissimis imi ventris torminibus conquereretur. Advocatus medicus ordinat clyſterem oleoſum, ac interne eſſentiam antimonialem & antiſpaſmodica praſcribit; ſed paullo poſt invadunt egrum violentiſſimae convulſiones epilepticae, cum ejulatu atque clamore maximo, pulſu aucto ac artuum immani agitatione ſtipatae. Adſtantes, venenum ſub vino Seſt propinatum fuiſſe ratur, medici opem denuo implorant, qui ob nimiam ingurgitati vini copiam, lene ex tribus tartari emetici grani concinnatum exhibet emeticum felicissimo ſuccesſu. Namque redibat quidem malum, ſed longe mitius, & tandem, adhibitis convenientibus medicationibus penitus eſt debellatum.

Epicriſis.

Praeſens malum a ſcabie repulſa originem traxiſſe, luculenter patet. Additam vero intra corpus repellendam nihil magis valet, quam frigus ac purgantia, quibus motus humorum, qui in ſcabioſis hiſce morbis in corporis potiſſimum ſuperficie vigent, ad centrum magis convertuntur, transpiratio impeditur, & ſic impura ſalia in maſſa remanent ſanguinea. Haec naturae ſunt acris, & ſete cauſticae, atque, ſi ad internas nervoſaſque partes cum ſuccis perveniant, illiſque firmius inhaereant, fontica machinantur mala, atque gravissimos motus ſpaſmodicos & convulſivos inducunt. Noxioſiſſimam hanc ce efficaciam eo magis exſerunt, ſi humores vitale vehementius cum invehantur ac exagitentur, uti quidem in praeſenti caſu nimio vini Seſt poru factum eſt. Curatio igitur brevis abſolvitur indicationibus, nimirum ut primum, ductu tranſpirutione, ſalinae ſordes ad corporis propellantur habitum, deinceps motus convulſivi conſopiantur. Priori ſcopo ſatisfecimus pulvere, qui ex pulvere murchionum, nitro, elaterio nativo, ſuccino, antimonio diaphoretico & aliquot theriacae coelestis granis componitur, atque miſuto theriformi, quod habebat radicem chinae, herbam veronicae & flores ſambuci; alteram vero medicationem mixtura ex eſſentia caſtorei, & liquore meo anodyno contrariata imperiavimus, & hiſce, ſubjunctis laxantibus aegrum reſtituimus.

OBSERVATIO II.

Virgo generoſa, octodecim annorum, ſanguine ſuccisque plena, habitus corporis luxuriosi, ſpongioſorus, vitae ſedentariae addicta, atque cibis horariis, nimioque acrium uſu per plures annos delectata, vehementi aliquando brevi ante oſtenſium eruptionem periclitebatur terrore. Infequutus mensium fluor erat parcior, atque vehementi praecordiorum anguſtia, dolore artuum tenſivo, ac oſſium articulis ſtipatus. Brevi poſt extrema irigebant, horrendis convulſionibus arripiebatur, cum moleſtiſſima praecordiorum conſtrictione, cor palpitabat vehementiſſime, dolor tenſivus a cordis ſcrobiculo ad ſpinam uſque dorſi protenſus inſigniter adfligebat, atque praeſertim in hauſtibus difficilis deglutitio cum ſanguinis pali percipiebatur. Praeterea tuſſis aderat ſicca, nauſea, conatus vomendi, vaſorum capitis turgeſcentia, narium ſiccitas, atque tagens lipendi deſiderium, cum alvo pertinaciter obſtipata; quae lymptomata per intervalla erudeſcebant, & circa menſtruam periodum pertinacius inhaerebant. Adhibiti fuerunt praeter venaeſectionem varia remedia antiſpaſmodica tam fi-

Convulſiones ob imminutum menſium fluorem.

xa

xa quam volatilia, nec non anodina, quæ quidem malum mitigabant, penitus vero eaſtirpare non poterant. Tandem meæ ſe tradidit curationi; quare ipſam in balnea crebro deſcendere juſſi, & deinde pilulas meas balſamicas, ac pulverem antepilepticum propinavi, quorum ope perfecte reſtituta fuit ſanitati.

Epicriſis.

Hic affectus ſpaſmodicus convulſivus ſedem ſuam potiſſimum habuit in ea medullæ ſpinalis parte, quæ intra ſpecum vertebrarum dorſi ac colli continetur. Namque haud ignorari oportet, convulſionum cauſam non ſemper in tota ſpinali medulla hærere, ſed ſæpius unam vel alteram illius partem duntaxat occupare, unde etiam particulares artuum ac corporis agitationes derivandæ ſunt. Cauſſam vero materialem ſævioris hujus affectus ſuppeditavit humorum vitium, qui per viam ſedentariam, atque diætam craſſam acidamque, accumulati, ſpiſſiores, quin & impuri fuerunt redditi. Imprimis vero aciditas ac viſciditas cruditatis in inteſtinis duodeno generatæ, anſam dederunt flatulentiis ac ſpaſmis ventris, quibus, accedente vehementi terrore ſanguis exitu ſuo per loca uterina deſtituitur, ad ſuperiores partes, maxime præcordia regurgitavit, ibidemque ſtagnans, nervos membranas vellicavit, & ſic continuata ad membranas medullæ ſpinalis ſtructura, convulſivum inductum fuit malum. Quare ea ſuit medendi intentio, ut imminuta per veneſectionem ſanguinis mole, menſtrua reſtitueretur purgatio; humores ad peripheriam & ſuperficies corporis partes revocarentur, ac denique violenti motus conſopirentur. Quibus quidem ſcopis accomodatiſſima fuerunt balnea temperata, quæ tenſas partes relaxandi, ac æquabilem ſanguinis circuitum promovendi, egregiam obtinent virtutem, ut tum demique ad ſedandos violentos motus, palvis antepilepticus cum fructu adhiberi potuerit.

OBSERVATIO III.

Convulſiones cum vomitibus alternantes.

Virgo annorum viginti, & quod excurrit, temperamenti ſanguineo-cholerici, annuo circiter abhinc tempore poſt cibum abunde vehementer ſumtum, altero die vomitibus afficiebatur per ſeptem integras hebdomades, quibus omnia, quæ aſſumſerat, protinus ora reddebat, & inſuper aſſidua ventriculi preſſione, capitisque doloribus infeſtabatur. Hiſce vero ſympromatibus improvida curatione per opiata & martialia cum ſtomachicis eliaciis mixta conſopitis, ſucceſſerunt ſpaſmodico convulſivæ mortiones, pedum atq; brachiorum, ac ſi ferram duceret, aut malleo quid percuteret, conjuncta ſpiritus celerrima. Paroxyſmi ſæpius redibant quotidie, nec niſi per quædam minuta inhærebant, ac tandem vomitibus iterum complicabantur, & cum hiſce per aliquot hebdomades alternabant. Neq; tamen minus alvus aperta erat, & menſes rite fluebant. In tali rerum ſtatu poſt remediorum quorundam calidiorum uſum, vena in pedibus ſecabatur; quo facto accedebat febris intermittens, admodum irregularis, ſub qua ceſſabant motus violenti, & datis ſubinde pilulis balſamicis remittebant quoque vomitus, ventriculi autem preſſio, & capitis dolores adfligebant. Verum enim vero utrique affectus brevi poſt recrudeſcebat denuo, & ludebat variam valde ſcenam. Siquidem modo alter, modo uterque evaneſcebant, modo iterum redibant. Ego tandem conſultur, præmiſſis præmittendis, acidulas Selteranas eum facte potandas, ac balnea Hirſchbergenſia commendavi, quibus factum eſt, ut favente Dei gratia, ægrotans priſtinam recuperaret ſanitatem.

Epicriſis.

Dici vix poteſt, quam graviter ſpaſmodicis ſtricturis & preſſuris poſt vehementiorem ictam, ſi quis ſtatim capiat cibos, ventriculus affligatur. Vehe-

tiens enim hic animi affectus maxime in partes nervosas, ipsumque ventriculum motu quodam constrictorio convulsivo agit. Hic si repleretur alimentis, non solo ab eorum copia tunicæ nervosæ cum nervis paris vagi magis distenduntur, sed etiam turbata sic digestione, cruditatum vitiosarum bile acriori permixtarum largior in intestino duodeno generatur colluvies, quæ veram continuis vomitionibus caussam præbet. Hinc optimum ab initio fuisset auxilium in blando & accommodato emetico, ut illius ope biliosa saburra ex fundo duodeni penitus expulsa fuerit. Quam diu enim quædam adhuc remanet sentina, hæc novum ex ventriculo affluentem chymum fermenti instar in suam permutat naturam; quare tali in casu veteres jusserunt vomitum vomitu curare. Et imprudenter sane ejusmodi violenti ventriculi motus, relicta caussa materiali, sopientibus sistuntur; namque licet exinde motus in stomacho conquiescant, tamen acris illa ac impura materies, in massam sanguinis atque lymphæ rapitur, & tali ratione universales in artubus musculisque corporis induxit convulsiones. Inde etiam factum fuit, ut reversis propter collectam denuo impuritatum in primis viis molem vomitibus, cessaverint convulsivi motus, præsertim cum accesserit febris terriana, quæ ordinario a bile impura in primis officinis subsistente, suam trahit originem. Hi enim febriles motus eam obtinent indolem, ut sordes acres, spasmorum nutrices, ex artubus, imo ipsis visceribus optime discutiant, & sic sublato convulsionum pabulo, has etiam tollant. Verum enim vero cum in nostro morbo, humorum massa, morbi diuturnitate plane a naturali temperie recesserit: mirum haud est, si & vomitus & convulsivi motus redierunt, donec tandem nostro consilio tota sanguinis & humorum moles, ipsæque primæ viæ atque viscera a pravis succis per acidulas & balnea depurata fuerunt, & partes nervosæ temperiem suam naturalem ac motum ordinarium recuperaverunt.

OBSERVATIO IV.

Convulsiones a spectro viso.

Novemdecim annorum adolescens, melancholici temperamenti, a servitiis Domini cujusdam, scabie diu vexatus, tempore aliquando hyemali circa horam nonam vespertinam in platea circa custodiam, ex qua ante quatuor dies fur quidam in viridi veste ad patibulum deductus erat, obambulans, hunccine furem in spectri forma sibi obversari imaginabatur. Hinc incredibili tremore, ac plus quam panico terrore perculsus, pondus spectri humeris suis inhæsisse credens, illudque a semet ad ædes usque Domini deportatum fuisse, pertinaciter existimavit. Domum ingressus insigni horrore, sudore frigido, summaque virium imbecillitate prehendebatur, & abhinc per quatuordecim fere dies, appetitu plane dejecto laborabat. Postea ipsi intra lectum decumbenti idem spectrum visum fuit, quod pollicem dextri pedis quasi extrahere moliebatur. Pollex etiam sequenti die insigni rubore affectus, in ipsam abiit suppurationem. Sequebantur brevi post immanes partium nervosarum concussiones ac convulsiones, ita ut nunc instar arcus inflexi corpus in sublime attolleret, nunc instar globi incurvaret, linguam morsicaret, conjuncto calore partium præternaturali, pulsu citatiori, siti, & alvi contumaci obstipatione. Mox lingua deficiebat, mox verba sine ordine faciebat, quin etiam per fenestram se præcipitaturum minabatur. Paroxysmi per intervalla certis redibant temporibus, & æger eorum accessionem præsentiebat, dum aura quædam ex inferioribus per dorsum ad superiora ascendere videbatur. Remedia, quorum ope sævum hoc malum fuit depulsum, erant venæsectio in pede administrata, alvi, quæ erat constricta, reseratio per clysteres emollientes & paregoricos, frequens pulveris usus, qui ex antimonio diaphoretico, cornu cer-

vi

vi uſto, radice pęoniæ, cinnabari, ſuccino, ſingulorum æquis partibus confectus erat. Tibiæ affecti pedis emplaſtrum veſicatorium admotum fuit, veſicis diutius apertis ſervatis. pro potu ſumſit aquam frigidam; ac denique in capite geſſit epithema ex aqua majoranæ, aceto roſaceo, tutaceo, & aliquot camphoræ granis confectum: quorum ope intra menſis ſpatium feliciter curatus fuit.

Epicriſis.

Temperamentum hujus ægri fuiſſe melancholicum, & defectus lymphæ atque ſanguinis ſubtilioris, & tardior humorum ſpiſſiorum per caput circuitus indicant. Hoc temperamento præditi ad recipiendas variæ impreſſiones apti ſunt, hinc illos etiam ſæpius ſpectris terreri videmus, quæ utplurimum nihil aliud ſunt, quam inſomnia vigilantium, ex corrupta phantaſia inducta, præſertim quando tempore nocturno timore corripiuntur. Vidi plures, paſſione hypochondriaca flatulenta laborantes, adparentibus ſpectris, licet ſua mutavetint domicilia, diu multumque excruciatos; quos convenientibus remediis, vanæſectione, inpede, potu diluente, laxantibus, carminativis ac ſufficienti corporis labore, adjuvante divino auxilio reſtitui. Præterea ad præſentis mali generationem multum contribuit, quod æger diu antea ſcabioſa cutis defœdatione, quæ impurioris, ſalinæ, acris lymphæ ſoboles eſt, laboraverit. Quum itaque vehementi ob ſpectrum viſum timore ac terrore cutis ſuerit conſtricta, & materia ſeroſa corrupta ac impurior ad nervoſas medullæ ſpinalis membranas, eas firmiſſime inhæſit, delata fuerit, mirum ſane non videtur, tam gravem convulſivam paſſionem inde progignatam eſſe. Neq, parum ad exacerbationem mali contulit ſtaſis ac corruptio lymphæ in pedis pollice per excitatum, ob iterato adparens ſpectrum, terrorem inducta. Exigua enim ſæpius eſt portio materiæ corruptæ, & malignæ, quæ ſola exhalatione nervis & eorum duræ adverſa, mali convulſivi cauſſam præbere poteſt, dum aſcenſus auræ ex inferioribus ante paroxyſmum percipitur. uti obſervationes teſtatum faciunt, quæ exſtant apud Zacutum Luſitanum Lib. de praxi admiranda obſ. 22. Tulpium Lib. IV. obſ. 3. Hoechſtedcrum in obſ. part. 2. c. 7. Galenum Lib. V. de locis affectis c. 6. Dolæum enciclop. medic. practic. pag. 118. Quando igitur a lympha acrioni corrupta volatili nervus, eorumque fluidum perturbante malum originem traxit: tum utique diaphoretica ex regno minerali petita, uti ceruſſa antimonii, bezoardicum minerale, cinnabaris, æthiops mineralis, cum aliis demulcentibus & antiſpaſmodicis ſociata, veſicatoria quoque, per quæ lymphæ impurioris exitus paratur, omne curationis punctum abſolvere ſolent.

OBSERVATIO V.

Puer Hebræus duodecim annorum, a terrore & frigore incidit in ingentes præcordiorum anxietates, cum tuſſi, virium lapſu, extremorum tremore, intercurrente horripilatione & interno æſtu. Tertia die poſt manus & pedes convulſivis motibus, & ſubſultibus, per horæ dimidium inſiſtentibus agitati ſunt. Inde magis magiſque increverunt convulſivi hi motus, ut dorſum & collum aſpectu horrendis incurvationibus & contractionibus quaſſaretur, ideque aliquoties quotidie. Sub paroxyſmo pedes frigebant, thorax elevabatur, reſpiratio erat crebra, pulſus celer & durus, ſenſus tamen conſtabant. poſt illum cruciatus languebat uterque, adpetitus vero cum ſomno erat integer. Adhibiti in conſilium medici multi, etiam exteri, qui partim verminoſam progeniem ſubeſſe, partim per terrorem inductum eſſe malum reputarunt. Sed data, tam ex illorum ſententia anthelmintica, quam ex horum præſcripto antepileptica, adhibitis ſimul balneis, ſuerunt prorſus fruſtranea. Malum potius per ſtitit idem, quin ſubinde factum acerbius. Tandem,

Convulſiones atroces per ſolem aquam & pedil curatæ.

tiens enim hic unicus affectus maxime in partes nervoſas, ipſumque ventriculum motu quodam ſtrictorio convulſivo agit. Hic ſi repletus alimentis, non modo ab eorum copia tunicæ nervoſæ cum nervis paris vagi magis diſtendantur, ſed etiam turbata ſit digeſtione, cruditatum vitioſarum bile arenoſi permixtarum largior in inteſtino duodeno generetur colluvies, quæ veram continuis vomitionibus cauſſam præbet. Hinc optimum ab initio fuiſſet auxilium in blando & accommodato emetico, ut illius ope biliosa ſaburra ex fundo duodeni penitus expulſa fuerit. Quam diu enim quædam adhuc remanet ſentina, hæc novum ex ventriculo affluentem chymum fermenti inſtar in ſuum permutat naturam: quare tali in caſu veteres juſſerunt vomitum vomitu curare. Et imprudenter ſane ejuſmodi violenti ventriculi motus, relicta rauſſa materiali, ſopientibus ſiſtuntur: nunquam licet exinde motus in ſtomacho conquieſcant, tamen acris illa ac impura materies, in maſſam ſanguinis atque lymphæ raptatur, & tali ratione univerſales in artubus muſculiſque corporis induxit convulſiones. Inde etiam factum ſuit, ut reverſis propter collectam denuo impuritatum in primis viis molem vomitibus, ceſſaverint convulſivi motus, præſertim cum acceſſerit febris tertiana, quæ ordinario a bile impura in primis officinis ſubſiſtente, ſuam trahit originem. Hi enim febriles motus eam obtinent indolem, ut fordes acres, ſpaſmorum nutrices, ex artubus, imo ipſis viſceribus optime diſcutiant, & ſic ſublato convulſionum pabulo, has etiam tollunt. Verum enim vero cum in noſtro morbo, humorum maſſa, morbi diuturnitate plane a naturali temperie receſſerit: mirum haud eſt, ſi & vomitus & convulſivi motus redierunt: donec tandem noſtro conſilio tota ſanguinis & humorum moles, ipſæque primæ viæ atque viſcera a pravis ſuccis per acidulas & balnea depurata fuerunt, & partes nervoſæ temperiem ſuam naturalem ac motum ordinatum recuperaverunt.

OBSERVATIO IV.

Con-vulſio-nes a ſpectro viſo.

Novemderim unnorum adoleſcens, melancholici temperamenti, a ſervitute Domini cujuſdam, ſrabie diu vexati, tempore aliquando hyemali circa horam nonam veſpertinam in platea circumſtodiam, ex qua ante quatuor dies fuit quidam in viridi veſte ad patibulum deductus erat, obambulans, humeri ſuiſſe in ſpectri forma ſibi obvii ſui imaginabatur. Hinc incredibili timore, ac plus quam punico terrore perculſus; pondus ſpectri humeris ſuis inhæſiſſe credens, illudque a ſemet uſque ad ædes Domini deportatum ſuiſſe, pertinaciter exiſtimavit. Domum ingreſſus inſigni horrore, ſudore frigido, ſummaque vitium imbecillitate prehendebatur, & abhinc per quatuordecim fere dies, appetitu plane defecto laborabat. Poſtea ipſi lecto decumbenti idem ſpectrum viſum fuit, quod pollicem dextri pedis quaſi extrahere molliebatur. Pollex etiam ſequenti die inſigni rubore affectus, in ipſum ubique ſuppurationem ſequebantur brevi poſt immanes partium nervoſarum contuſiones ac convulſiones, ita ut nunc inſtar arcus inflexi corpus in ſublime attolleret, nunc inſtar globi incurvaret, linguam morſicaret, conjuncto calore partium præternaturali, pulſu citatiori, ſiti, & alvi contumaci obſtipatione. Mox lingua deficiebat, mox verba ſine ordine faciebat, quin etiam per feneſtram ſe præcipitaturum minabatur. Paroxyſmi per intervalla certis redibant temporibus, & æger eorum acceſſionem præſentiebat, dum aura quædam ex inferioribus per dorſum ad ſuperiora aſcendere videbatur. Remedia, quorum ope ſævum hoc malum fuit depulſum, erant venæſectio in pede adminiſtrata, alvi, quæ erat conſtricta, teſtatio per clyſteres emollientes & paregoricos, frequens pulverum uſus, qui ex antimonio diaphoretico, corneer-

vi

vino usto, radice pœoniæ, cinnabari, succino, singulorum æquis partibus confectus erat. Tibiæ affecti pedis emplastrum vesicatorium admotum fuit, vesicis diutius apertis servatis. pro potu sumsit aquam frigidam; ac denique in capite gessit epithema ex aqua majoranæ, aceto rosaceo, rutaceo, & aliquot camphoræ granis confectum: quorum ope intra mensis spatium feliciter curatus fuit.

Epicrisis.

Temperamentum hujus ægri fuisse melancholicum, & defectus lymphæ atque sanguinis subtilioris, & tardior humorum spissiorum per caput circuitus indicant. Hoc temperamento præditi ad recipiendas varias impressiones apti sunt, hinc illos etiam sæpius spectris terreri videmus: quæ utplurimum nihil aliud sunt, quam insomnia vigilantium, ex corrupta phantasia inducta, præsertim quando tempore nocturno timore corripiuntur. Vidi plures, passione hypochondriaca flatulenta laborantes, adparentibus spectris, licet sua mutaverint domicilia, diu multumque excruciatos, quos convenientibus remediis, venæsectione, in pede, potu diluente, laxantibus, carminativis ac sufficienti corporis labore, adjuvante divino auxilio restitui. Præterea ad præsentis mali generationem multum contribuit, quod æger diu antea scabiosa cutis defœdatione, quæ impurioris, salinæ, acris lymphæ soboles est, laboraverit. Quum itaque vehementi ob spectrum visum timore ac terrore cutis fuerit constricta, & materia serosa corrupta ac impurior ad nervosas medullæ spinalis membranas, cui firmissime inhæsit, delata fuerit, mirum sane non videtur, tam gravem convulsivam passionem inde prognatam esse. Neq; parum ad exacerbationem mali contulit stasis ac corruptio lymphæ in pedis pollice per excitatum, ob iterato adparens spectrum, terrorem inducta. Exigua enim sæpius est portio materiæ corruptæ, & malignæ, quæ sola exhalatione nervis & eorum fluido adversa, mali convulsivi caussam præbere potest, dum ascensus auræ ex inferioribus ante paroxysmum percipitur: uti observationes testatum faciunt, quæ exstant apud Zacutum Lusitanum Lib. de praxi admiranda obs. 22. Tulpium Lib. IV. obs. 3. Hœchstederum in obs. part. 2. c. 7. Galenum Lib. V. de locis affectis c. 6. Dolæum enciclop. medic. practic. pag. 118. Quando igitur a lympha acrior corrupta volatili nervos, eorumque fluidum perturbante malum originem traxit, tum utique diaphoretica ex regno minerali petita, uti cerussa antimonii, bezoardicum minerale, cinnabaris, æthiops mineralis, cum aliis demulcentibus & antispasmodicis sociata, vesicatoria quoque, per quæ lymphæ impurioris exitus paratus, omne curationis punctum absolvere solent.

OBSERVATIO V.

Puer Hebræus duodecim annorum, a terrore & frigore incidit in ingentes præcordiorum anxietates, cum tussi, virium lapsu, extremorum tremore, intercurrente horripilatione & interno æstu. Tertia die post manus & pedes convulsivis motibus, & subsultibus, per horæ dimidium insistentibus agitati sunt. Inde magis magisque increverunt convulsivi hi motus, ut dorsum & collum aspectu horrendis incurvationibus & contractionibus quassaretur, idque aliquoties quotidie. Sub paroxysmo pedes frigebant, thorax elevabatur, respiratio erat crebra, pulsus celer & durus, sensus tamen constabant: post illum corpus languebat universum, adpetitus vero cum somno erat integer. Adhibiti in consilium medici multi, etiam exteri, qui partim verminosam progeniem subesse, partim per terrorem inductum esse malum reputarunt. Sed data, tam ex illorum sententia anthelmintica, quam ex horum præscripto antepileptica, adhibitis simul balneis, fuerunt prorsus frustranea. Malum potius perstitit idem, quin subinde factum acerbius. Tandem

Convulsiones atroces per lotionem aquâ frigidâ curatæ.

miser, aquam frigidam fontanam, ad unam vel dimidiam mensuram, quotidie cum dosi pulveris antispasmodici bibere jussus est: qua intra quatuordecim dies motus illi convulsivi paullatim compositi, nec in hoc usque tempus iterum infestarunt.

Epicrisis.

Quandocunque sine singulari humorum vitio, aut dyscrasia præcedente, salvisque visceribus, a caussa plane immateriali, ut vehementiori terrore, timore, frigore præsertim superveniente, partes nervosæ & musculosæ in effrænes & impetuosas exagitantur commotiones: quotidiana teste experientia, frustra adhibentur evacuantia, alterantia, roborantia, nervina, cephalica, venæsectiones, fonticuli, vesicatoria &c. quorum usu misere plerumque ægrotos cruciare solent medici, & malum exacerbare. Potus specifica, quæ blanda subtili exhalatione sulphurea, membranis nervosis sese insinuant, & motus hosce vitiosos compescunt (?) [temperant], omnium sunt præstantissima. Hæc vero potissimum ex regno animali desumantur, utpote quæ natura ac mixtione sua, solidis æque ac fluidis corporis nostri partibus admodum amica, noxiis autem vaporibus plane adversa sunt. Notandum vero, ea omnia recentia, nec ultra aliquot menses asservata esse debere: quoniam alias rancida fiunt, atque suam amittunt fragrantiam. Præter hæc, auxilium magis quærendum est in elementis, quam in ipsis pharmacis, præsertim si malum diutius inhæserit. Quare noster etiam æger, curatus est potu aquæ frigidæ & quidem fontanæ, cujus egregiam virtutem experientia comprobat. Ea namque, sicuti in peculiari *dissertatione de salubritate aquæ frigidæ* demonstravi, non modo propter fluiditatem, verum etiam frigidum suum principium ad corrigenda tam fluidorum vitia, quam corroborandas partes solidas est aptissima: modo sub certis circumstantiis, atque debito ordine adhibeatur. Maxime observentur hæ regulæ, ut potum non nimis copiosis atque largis haustibus, sed successive bibatur; & deinde externum corpus, maxime pedes atque ventriculi regio a frigore externo probe muniantur, ut hoc remedii genus auctior subsequatur perspiratio.

OBSERVATIO VI.

Adolescens sedecim annorum generosus, constitutionis sanguineæ, ac succulentæ, cibos præsertim acidos in deliciis habens, jam decem annorum puer colica convulsiva per duos fere integros menses tam gravi afflictus erat, ut plures incantamentum subesse crediderint. Præterea prematuram venerem exercere, corpus frigori sæpius exponere, atque passionibus animi, præsertim iracundiæ magis tacitæ indulgere suevit. Hinc tandem ex improviso inter prandium corripitur primum immani occultum tremore, quem subito excipiebat concussio pectoris convulsiva, cum brachiorum atque pedum agitatione, & omnium sensuum abolitione stipata. Inhæserat jam per duas hebdomades hic gravis affectus, & paroxysmus ad duas vel tres horas durans quotidie ter quaterve redierat. Cum ego ipsum accederem, edixit mihi, quod malum invaderet vehementissimis in epigastrio circa cordis scrobiculum doloribus constrictorius, qui se extenderent ad sinistrum latus, ubi ventriculi situs est, tandem per dorsum intra scapulas ad fauces ascenderent. Sub ipso paroxysmo vehementissima erat pedum ac brachiorum jactatio, agitatio, tremor atque frigus, & alvus plerumque adstricta, quandoque etiam nimis laxa.

Convulsiones, quarum fomes in intestino duodeno hæsit.

Secata fuit vena, infusi clysteres, data antispasmodica, castorina, cinnabarina, sed in cassum. Ordinavi infusum millefolii, & florum chamæmeli, cum cremore lactis miscendum, & potandum, sed sæpius iterata dosi sumendum: balneum aquæ dulcis, pulveres ex lapidibus cancrorum, cum

pul-

pulvere marchionum & pauxillo ſucci ni confectos & denique veſicatorium etiam ſuris pedum curavi adplicandum. Sed omnium froſtraneæ erat opera. Tandem commendatæ a me ſunt acidulæ Selteranæ cum lacte & alvus ad ternis diebus, drachma una pilularum ex ſapone veneto paratarum purgata eſt; quo facto malum remiſit, & æger perfecte conſanuit.

Epicriſis.

Veneris nimios ac intempeſtivus uſus iis præſertim quam maxime nocet corporibus, quæ ſunt ſenſibilioris ac debilioris naturæ, aut quæ jam antea morbo ſpaſmodico vel alia læſione capitis, aut nervoſarum partium laborarunt. Sic ego læpius obſervavi, in capitis gravioribus a cauſſa violenta exteroa læſionibus, ſuper cottu funeſta acceſſiſſe ſymptomata, qua de re conſeratur HILDANUS *Cent. I. obſ. XXII & Cent. IV. obſ. XXVI.* Multo magis autem inimica eſt venus, ſi aliæ cauſſæ, quæ nervos debilitant, ſanguinem commovent, & cum ſpaſtica ſtructura ſu partes ſolidas agunt, uti ſunt ira, exteruum frigus, & id genus alia, concurrant. Quare nullum eſt dubium, quin in præſenti caſu ira ſuppreſſa ad crebriores paroxyſmos multum contulerit; quod etiam teſtatur vehemens ille dolor cardialgicus, in epigaſtrio circa cordis ſcrobiculum ſe exſerens, & ad fauces aſcendens, qui plerumque corruptum & mordacem in duodeno hærentem biliolum humorem pro cauſſa agnoſcit. Quamobrem inſigne levamen attuleruot acidulæ Selteranæ cum tertia lactis parte ad integram menſuram per aliquot ſeptimanas uſurpatæ, atque pilulæ ex ſapone veneto concinnatæ, utpote quibus acrimonia biliola non modo temperata, diluta & edulcata, ſed etiam læſio nervearum venarumcult membranarum emollita ſunt. Ab hac in epilepſia & motibus convulſivis, quæ a vehementi iracundia fuerunt excitati, non ſine ſingulari fructu uſum feri lactis aciduli, vel etiam ſolam aquam frigidam, tinctura floruin papaveris, quæ cum ſpiritu vitrioli rectificatiſſimo parata ſit, nuptam, per vices hauriendam ſuaſi.

OBSERVATIO VII.

Convulſiones ex animo & præmaturo veneris uſu.

Ante plures annos contigit, ut adoleſcens quidam octodecim annorum ſubito concideret ſemianimis, cum horrore & artuum tremore, facie tumeo rubicunda & pulſu adhuc micante. Et licet elapſa hora, remediorum ope reſocillaretur, ingentem tamen non ſolum totius corporis languorem perſenſit, ſed etiam haud ita multo poſt eodem paroxyſmo poſt gravem præcordiorum anxietatem, & artuum laſſitudinem correptus eſt, qui aliquoties intra hebdomadem repetens, ardentem intulit in dextri cubiti angulo dolorem, tumore & contractura demum brachii ſtipatum, & abhinc augmento ſuo & exacerbatione mali acceſſiones prænunciantem. Medici in conſilium vocati modo vermes, modo acidam ſoulicam cauſſam ſubeſſe credentes, variis contra atrox hoc malum pugnabant præſidiis, ſed tantum aberat, illud debellarent, ut potius magis magiſque exacerbaretur. Ego tandem in auxilium vocatus, ſolo decocto ex antiſpaſmodicis, demulcentibus & uervino anodyno parato, & mane aliquamdiu poto ægrum ab immani morbo liberavi; cujus cauſſa poſthæc in apricum producta fuit, dum ancilla gravida & partui vicina falſa eſt, juvenem iſtum, antequam hoc morbo corriperetur, ſingula fere nocte cum ipſa concubuiſſe.

Ira quoque ante annum adoleſcens nobilis, Pagem aula propioqua, ſatis alias tucolumis, ſubito præter omnium expectationem & opinionem, horrendis prehendebatur convulſionibus, oculos vehementee contorquebat, vociferabatur, linguam exferebat, caput ad parietes violenter allidebat, arruſque tam ſuperiores, quam inferiores tanta con-

concutiebat agitatione, ut vix aliquot viri eum coercere valuerint: spuma vero ante os nulla erat, nec pollicum contractio, nec loquelæ impedimentum. Calefacto per imposita stragula corpore, & data mixtura ex aquis anepilepticis & antispasmodicis composita, remittebant convulsiones, noctem transigebat somno placido, & in toto corpore apparuit sudor. Expergefactus non nisi de lassitudine corporis conquerebatur. Caussam tam subitæ & gravis affectus cum inquirerem, nullam aliam, quam præmaturum & nimium veneris usum, atque detestandam manustuprationem explorare potui. Suasi itaque, ægrum in lecto temperate calido ac blanda quiete servare, & nonnisi jusculis ex carnibus, cancris contusis & rasura eboris ac cornu cervi confectis uti. Pro potu ordinavi emulsionem amygdalinam tenuem, dato quoque pulvere Marchionum ex aqua liliorum convallium, florum tiliæ, primulæ veris &c. quorum remediorum ope ab ulterioribus mali insultibus liber evasit.

Epicrisis.

Quemadmodum intempestiva & nimia venus in omni, etiam robusto corpore, vires insigniter frangit, atque debilitat: ita eo magis nocent, ætate imbecillibus, pueris, quin & scribit Recte enim HIPPOCRATES *Lib. de genitura* §. 1. scribit: Robustissimum per genituram secernitur, quia a veneris usu tam pauca materia emissa imbecilles reddimur, & certe seminis dispendium plus debilitat, quam larga venæsectio. Nihil itaque est, quod adolescentibus plus noceat, eosque ad graves nervorum morbos, ac ventriculi debilitatem disponat, quam præmatura & intempestiva venus. Non enim solum vera sunt, quæ Hippocrates Lib. VI. epidemior. effatur, quod quibusdam, dum venere utuntur, inflectur venter, & strepitus inde fiant: verum etiam multiplici experientia annotavi, juvenes in academiis, Baccho & venere vires suas consumentes, quando in morbum acutum, ut variolas & morbillos inciderunt, plerumque fuisse mortuos. Neque vero virium dejectionem solam, ac morbi ex atonia solidarum partium natales suos mutuantes, ex abusu veneris inducuntur, sed sæpissime etiam spasmodicæ atque convulsivæ, eæque gravissimæ subnascuntur affectiones. Scilicet sub ipso congressu, ac fervidiori actu venereo, qui recte a Democrito parva vocatur epilepsia, ea animi habitudo, ac corporis conditio est, ut universum nervorum genus, & liquidum tenuissimum, in illis contentum, impetum faciens, gravius exagitetur, & in motum abripiantur præternaturalem. Hinc fit, ut sub ipso coitu pulsus valde citatus & vehemens maxime vibret, cor palpitet, partes tremant, pedes post actum vacillent, & omnium humorum gravis præsto sit ebullitio. Ceterum si in ullo morbi genere genuina caussa Medico rationali exploranda est, id certe in affectionibus convulsivis ac epilepticis observare oportet. Quando igitur perspicit sagax medicus, quod motuum ejusmodi insolentium & inopinato accedentium insultuum caussa nimiæ debilitati ex excessiva venere inductæ debeatur, non aliis certe, nisi nutrientibus, demulcentibus, vires & succos laudabiles restaurantibus, & denique motus impetuosos refrænantibus pugnandum est remediis.

OBSERVATIO VIII.

Virgo generosa, tredecim annorum, ingenii alacrioris, menses nondum passa, cujus mater arthriticis atque cephalicis doloribus admodum obnoxia erat, maculis scabiosis per totum corpus efflorescentibus corripiebatur, quæ remediis, nescio quibus, tractatæ evanescebant. Accedente autumno, cum vespertino tempore sub aere valde humido & frigido in horto obambularet, postridie de languore corporis, dolore capitis, præsertim in sinistro latere, tussi

Convulsio. [illegible]

tussi

[illegible] atque coryza conqueri cœpit. Quæ symptomata, æstu præternaturali stipata cum singula revertebantur vespera, morbus pro catharrali febre habitus, variisque oppugnatus fuit medicamentis. Sed tantum aberat, ut mitigarentur hæ adfectiones, ut potius quotidie invalescerent: namque dolor capitis hemicranicus ita increscebat, ut omnem somnum, adpetentiam & vires sustulerit. His malis ultra mensis spatium tentata, nulla nec medicamentorum, nec alimentorum, præter aquam frigidam atque lac assumere volebat. Tandem incidebat motus convulsivos, cum spasmo, quem vocant cynico, labiorum orisque distorsione, atque effuso risu junctas: accedebant brachiorum modo unius, modo alterius agitationes, collum variis modis mox antrorsum, mox retrorsum torquebatur, tanta quidem violentia, ut nemo adstantium illam posset coercere, & si hoc fine omnes nervos intendebant, ægra animo delinquebat. Ceterum parum, & non nisi absona loquebatur; assiduæ urgebant vigiliæ, & alvus non nisi globulis sacharinis solicitata respondebat. Hisce malis per duos infestata menses, meum tandem implorabat auxilium. Exploratis ergo cunctis momentis, insignem in sinistro capitis latere, circa parotides glandulas tumorem, rubore stipatum annotabam, quem cum paullo fortius comprimerem, protinus cum ejulatu clamabat ægrota, atrocesque capitis contorsiones incurrebat. Hinc facile judicare potui, ibidem mali sedem hærere, & idea, quoniam omnia interna medicamina respuebat, nihil præter cataplasma ex mica panis similaginei, croco, vitello ovi, cremore lactis, & floribus sambuci concinnatum, repetitis vicibus curavi adplicandum. Quo factum est, ut interjectis paucis diebus, ingens liquoris viscidi, flavi & saniosi ex meatu auditorio copia effluxerit, & brevi post non solum cuncta symptomata conquieverint, verum etiam, adhibitis tum congruis remediis temporibus, integræ sanitati restituta [illegible] ægra.

Epicrisis.

[illegible] morbi sedem, ejusque o[illegible] numero adeo abscondi[illegible] etiam peritissimis non nunquam falli possit medicus, inter plures [illegible] hæc quoque clarissime docet. [illegible] enim raro ipsi ægrotantes, [illegible] infantes, quando capite [illegible] quoque & functiones animales simul sunt perturbatæ, nihil, ex quo certi quidpiam in dignoscendo [illegible] possit Medicus, edicere & declarare valent. Quamobrem in tali rerum statu operæ est pretium, [illegible] medicus ipse tangendo, & [illegible] morbi sedem explorare studeat. [illegible] ex nostro casu patet, convulsivas agitationes ex vellicatione [illegible] notarum partium suboriri posse, præsertim in subjectis constitutionis sensibilioris. Hic enim abscessus circa aurem occultatus, propter vehementes fibrillarum distensiones & distractiones tam graves totius corporis excitavit convulsiones, quæ tamen non ultra caput, ejus integumenta, atque brachia se extenderunt; quia videlicet brachia & externæ capitis partes a nervis cervicalibus suos accipiunt ramulos.

Qui plures de motibus convulsivis ac epilepticis casus, cum mea consultatione legere cupit, eas inveniet in consultationibus ac Responsis Medicis Tom II. Sect. III, casibus CL. ad CLIX.

CA-

CAPUT III.

DE

MOTIBUS SPASMODICIS VAGIS.

ESt quoddam motuum ſpaſmodico convulſivorum genus, quod cum totis ferme inhæreſcat corporibus, & nox caput, nox pectus, nox abdomen, nox externor artus moleſtiſſime detorquendo, mira volubilitate pervagetur totam machinam; nomen effectur ſpaſmodici vagi, ſortitum eſt, nec incondite a TIMÆO a GULDENKLEE *epiſtol. IX. Lib* r. epilepſia mira nuncupatur. Re autem vera hoc malum nihil eſt, niſi violenta, involuntaria, plus minus vaga omnium totius corporis partium, maxime extet notum artuum agitatio ac contractio, ex membranarum nervearum, juncturas potiſſimum inveſtientium vellicatione per vaporem ſubtilem, aerem, volatilem factum, & vi conſenſus ad cerebri ac medullæ ſpinalis meninges ſæpiſſime propagata, originem trahens.

Diſtinctio affectus ſpaſmodici vagi.

§. II.

Patet erga differentia, quæ motus ſpaſmodicos vagos ab epilepſia diſtinguit, & convulſionibus. Quemadmodum enim epilepſiæ ſedes in membranis cerebri, & convulſionum cauſſa in medullæ ſpinalis meningibus quærenda eſt: ita e contrario motus convulſivi vagi a ſtricturis earum membranarum potiſſimum, quæ juncturas partium cingunt, natales ſuos mutuantur, atque per conſenſum tantummodo in violentas meningum cerebri ac ſpinalis medullæ conſtrictiones tranſeunt. Quamobrem ſæpiſſime quidem cum ſymptomatibus convulſionum & epilepticis complicantur: attamen ab iis ita differunt, ut convulſiones ac epilepſiæ totum corpus aut partes quaſdam ſimul & ſemel invadant, eaſque in uno paroxyſmo ſolas pertinaciter affligant; contra vero ſpaſmi vagi incerta ſede per univerſum corpus errent, & ex una parte nervoſa ad alteram tranſeant, eam contractionibus, diſtentionibus, inflammatione, tumore, ertſparura mirifice exagitent, ejuſque functiones vehementer lædant, atque proſternant.

Differentia affectus ſpaſmodici vagi ab epilepſia & convulſionibus.

§. III.

Neque porro minus noſter affectus inſigniter diſcrepat ab arthritide ſic dicta vaga ſcorbutica. Hæc nimirum incertis quidem locis per totum corpus vagatur, & juncturas artitum potiſſimum occupat. Sed nunquam eſt ſine doloribus, minime autem artuum concuſſionibus ac agitationibus ſic dictis clonicis ſtipata deprehenditur. contra vero affectus ſpaſmodicus vagus plerumque doloribus vacuus, at violentis partium vibrationibus, & admirandis geſticulationibus ſemper conſpicuus. Denique aeque affectus rationem cauſſarum differt; quæ in arthritide vaga ſcorbutica humor craſſior, acris, ſalinus exiſtit: in ſpaſmodico autem vago affectu non niſi ſubtiliſſimus ac halituoſus vapor, nervoſas partes repente lacceſſens & deſetens.

Ab affectu vago arthritico.

§. IV.

Sciendum igitur eſt de noſtro morbo, quod more convulſionibus ſolito, ſuas per intervalla modo longiora, modo breviora formet acceſſiones, uſu ſæpius horrendas atque etiam tempeſtatum, lunæ mutationum, quin & menſtruæ purgationis in ſequiori ſexu habeat rationem. Expoſiti ſunt huic immani morbo fœminæ præ viris, juniores præ adultioribus, & qui habitu corporis laxo, ſpongioſo, ſuccorum ſanguinisque pleno pollent. Deinde hic affectus hyeme præſertim, menſibus Decembri atque Januario circa ſolſtitium hybernum invaſere obſervatur, atque præterea etiam deprehenditur hæreditarius: ſic novi quondam in noſtra civitate haud incelebrem familiam, eus familiare admodum fuit,

Hiſtoria morbi ſpaſmodici vagi.

&

& in qua omnes liberos ſævitiſſimis ac atrociſſimis miſere cruciavit ſymptomatibus.

§ V.

Paroxyſmorum deſcriptio.

Ipſe paroxyſmus tot, tamque variis modis tyrannidem ſuam exercet, quot adnitur individua. Frequentiſſima ſymptomata hæc ſunt: ſentiunt ægri ſenſum formicationis in manibus, vel pedibus; ſequuntur oſcitationes, pandiculationes, præcordiorum anxietates: tum excipiunt ipſæ volutationes ac agitationes ſpaſmodico convulſivæ, ab uno membro ad alterum ambulantes. Mox enim brachia manuſque attolluntur, trahuntur, retrahuntur, jactantur, variſque modis agunt tr, ac ſi tribularent, mox pedes in diverſas plagas extenduntur, dextrum crus antrorſum, ſiniſtrum retrorſum, aut vicißim trahuntur, terram validiſſime quatiunt, conculcantque; genua ad corpus retrahuntur, mox rorum corpus antrorſum, ad latera movetur, attollitur, circumgyratur, continuo ſit, ſpina dorſi in curvatur, arcum formant, mox in terram inſectorum inſtar reptant, ac miſere quatiuntur; mox unguibus dilacerant veſtes, ſcalpunt parietes. Non minus caput afficitur, torquetur mirifice, in omnes plagas rotatur; oculi violenter aperiuntur, in gyrum moventur, os hiat, mox claudit, huc vel illuc torquetur, linguam more exſerunt, atque enormiter dent. Sonitus edunt varios, mirificoſque, boatus, aliaſque animalium voces æmulantes, ut a dæmone videantur obſeſſi, fient, rident que ſine ratione: & aliorum voces acutiſſimis auribus excipiunt. Neque vero internæ partes atque viſcera a ſævis ſpaſmis immunia ſunt: qui, quod notatu dignum eſt, cum exteriorum artuum ſtructura alternant. Hinc reſpiratio eſt anguſtiſſima cum ſuffocationis motu, cardialgia vehemens, crudeliſſima ventris torſiones, ſingultus, cordis palpitatio, alvus adſtrictiſſima, urinæ tenuis vel nullius mictio, & verbo: nulla in rorum corpore pars eſt, quam non pervadat truculentum malum.

§ VI.

Paroxyſmi ludus.

Finito tandem triſtiſſimo hocce ſpectaculo, remanent ineffabiles corporis languores, vel alti ſopores, haud raro truces articulorum agitationes terminantur in tumores inflammatorios: in quibuſdam cutis veluti bile ſuffuſa flaveſcit; in aliis puſtulæ fœdæ ulceroſæ, vel veſiculæ magnæ aqua repletæ corpus obſident. Quidam extra paroxyſmum bene habent, bene ingerunt, bene egeruut; fœminis nonnunquam menſes rite fluunt, interdum parcius. Poſt mortem in diſſectis cadaveribus inflammationes ventriculi, inteſtinorum, hepatis, lienis, pulmonum obſervantur, veſicula fellis admodum turgida, & ipſa bilis ad aliquot cochleas in ventriculum effuſa adparet. Conf. BONETI *ſepulchretum anatomicum*, & *Oper. de morbis convulſivis pag.* 120.

§. VII.

Affectus ſpaſmodicus vagus ſæpius epidemice.

Notatu ſubinde dignum eſt, quod affectus noſter ſpaſmodicus vagus, certo anni tempore, certiſque locis ac regionibus graſſatus fuerit populariter. Sic junctus aliquando fuit febribus epidemice adſtringentibus: hinc HORSTIUS *in Oper. medic. Tom. II. Lib. VIII. pag.* 105 refert *hiſtoriam febris epidemicæ olim per Haſſiam graſſantis, cui gravißimæ junctæ fuerunt convulſiones.* Neque minus SENNERTUS deſcribit talem febrem epidemicam cum ſpaſmo ſtipatam, quæ annis 1596 & 1597 in epiſcopatu Colonienſi, Weſtphaliæ, ac comitatu Waldeck, popularem edidit ſtragem, de qua peculiare Medicorum Marpurgenſium exſtat conſilium. Hoc quoque nomine memorabilis eſt ille ſpaſmodicus morbus, qui ſuperioribus annis incolas Miſniæ, Marchiæ atque Luſatiæ corripuit, & mirii ſæviſque ſymptomatibus tragœdiam luſit, idemque ac prior nomen obtinuit. Deſcriptus eſt in ACTIS MEDICOR. BEROLINENS. *decad. II. Vol. VI.* & accedebat Budiſſæ Medico, D. D. BUDDEO tractatu peculiari.

§. VIII.

Cum præ-

Tranſeo autem ad ætiologiam affectus ſpaſ-

Nomen formale affectus spasmodici vagi. spasmodici vagi, & illius caussam formalem proximam pono in strictura spasmodica earum potissimum membranarum, quæ juncturas & articulos nostri corporis investiunt: ex quibus vero per consensum ad universum nervorum genus, hinc etiam membranas cerebri atque medullæ spinalis nerveas sæpissime propagatur. Inde enim clarissimum fit, cur frequentissime juncturæ, vel unum alterumque membrum solum afficiatur: non minus ratio patet, cur haud raro totum corpus successive agitetur, atque motus convulsivi & epileptici simul complicentur. Et cum nervorum fere princeps intercostalis, ex variis nervosis ramis non modo ex cerebro proficiscentibus, verum etiam e medulla spinali oriundis, cervicalibus, dorsalibus, lumbaribusque compositus, per omnia corporis viscera, atque partes distribuatur: explicatu facillimum est, cur motus in nostro affectu violenti, nulli fermé regioni parcant, sed pro varia phantasia, quæ tantum non semper in paroxysmis læsa observatur, tam diversas agitationes ac admirandas gesticulationes producant.

§. IX.

Caussa vellicationum spasmodicarum. Hujus vero vellicationis membranarum nervearum, & insequentis convulsivi motus caussæ, vel materiales sunt, vel, quod plerumque fit, in connata partium nervosarum debilitate, atque proclivitate ad hos vagos motus resident. Nimirum parentes hisce morbis tentati tantum non semper generant infantes, quorum genus nervosum ad eosdem affectus valde dispositum est. Hæcce vero dispositio consistit potissimum in ea particularum minimarum, quæ fibram ultimam constituunt, cohæsione, quæ ex levissimo ac vix naturali majori vel fluidorum impulsu, vel alio quodam per animi affectus inducto impetu, in præternaturalem ac violentam agitationem compellitur. Quæ si nativa ac hæreditaria præsto fuerit dispositio, tum accedentes caussæ occasionales vel levissimæ tantos excitare valent tumultus, quantos in aliis sanis ac robustis subjectis ne quidem gravissimæ progenerare possunt. Et nisi eadem hæc nervosi systematis imbecillitas nativa deprehendatur, tamen, in malo præsertim inveterato, per motuum diuturnitatem acquiritur, caussamque quærentibus offert, cur ii morbi tam difficilem admittant curationem.

§. X.

Caussæ materiales. Ubicunque non adest hæreditaria ad motus spasmodicos vagos dispositio, hi semper pro materiali caussa agnoscunt dyscrasiam quandam ac impuritatem humorum. Sciendum vero est, eam minime in humore quodam acri, salso, scorbutico crassiori consistere, sed potius in volatili, subtili, sulphureo, halituoso humore, vel vapore, exigua sæpenumero quantitate in massa sanguinea oberrante, qui eo facilius ac intimius minimos partium nervosarum poros subintrare potest, collocandam esse. Et tali ratione morbus noster vagus ab arthritide vaga scorbutica eo melius distingui poterit, prout jam egregie ostendit JOHANNES DRAWITZIUS *in tr. de scorbuto Tit. II de affectu spasmodico scorbutico pag. 71.* Conf. etiam de morbis ejusmodi convulsivis ex scorbutica humorum diathesi subortis SALOMON ALBERTI, WIERUS *de scabie*, & MOELLENBROECK *de arthritide scorbutica &c.* Talis halitus atque vapor subtilissimus inhæret potissimum lymphatico latici, qui ob suam viscositatem ad eos recipiendos aptissimus est: cum quo etiam per totum corpus circulatur, & ad nerveas deponitur partes. Hinc propulsis ad habitum corporis pustulis, vel maculis purpuraceis, scabiosis, vel ulcerosis, notabiliter vel imminutas, vel plane sublatas fuisse hasce vagas nervosi generis motiones; neque minus iisdem vesicatoria vel cauteria insignem tulisse opem, probatissimorum Medicorum innumera testantur documenta. Quæstio vero est, cur vapor iste inimicus, cum lympha oberrans, juncturas partium

tium potissimum occupet, non æque alias partes? Non difficilis sane responsio. Cum enim in juncturis ac articulis, ad flexilitatem ligamentorum conservandam, insignis lymphaticæ subtilissimæ portionis, cui inhæret halitus noxius, ex glandulis volatilis acrimonia secernitur copia: necesse omnino est, ut in istis locis, ubi copiosior est proventus, major motuum violentorum deprehendatur frequentia.

§. XI.

Caussæ spasmorum epidemici sita est in aere.

Quæ igitur caussæ vaporem ejusmodi volatilem, caussticum ferme ingenerare valent? illæ etenim contribuunt ad producendos motus spasmodicos vagos, & audiunt antecedentes. Has inter se nobis primum offert aer exhalationibus malignis volatilibus repletus, qui etiam morbo nostro, ante aliquot annos in Lusatia ac Marchia epidemice grassanti suam dedit originem. Talis enim aer, suas exhalationes in forma rubiginis malignæ, vel frumentaceæ, vel melliæ, in fruges campestres, maxime secale, eo cum florerent tempore deposuit, & hinc non solum universum fere frumentum coinquinavit, verum etiam ad lolium præsertim frumentaceum, fatuum aut temulentum, quod Botanici vocant Zizanium, generandum multum contribuit. Fovet autem hoc lolium sulphur quoddam narcoticum, vaporosum, nervis admodum inimicum: hinc non solum antiquissimis temporibus cerebrum afficere, & oculorum caliginem inducere perhibebatur, atque ob hanc rationem lolio victitasse myopes atque cocentientes dicebantur, vid. PLAUTUS *mil. glorios. Act. 2 Scen. 3 v. 80* verum etiam vertiginem, temulentiam, vomitum, cardialgiam, soporem, delirium & spasmodicos affectus inde excitari jam annotarunt M.N.C. *anno 3. dec. II. observ. 186. & dec. II. anno 8. obs. 183.* ACTA WRATISLAV. *Tentam. XXIII. mense Januario pag. 38.*

§. XII.

In vitio impuro.

Non ergo dubitandum est, quin talis aer non solum per se inspiratus, sit noxiissimus, huic in ACT. MEDIC. BEROLIN. *Dec. II. Vol. VI. pag. 57.* observatur, piscatores, qui mane & sero in navibus suis commorantur, primum omnium hoc morbo correptos fuisse; verum maxime lolium illud frumentaceum, pani pisto immixtum, atque comestum, dirum illud malum spasmodicum progeneravit. Namque annotavit celeberrimus BUDDEUS tract. de hoc morbo, pag. 24. quod homines, quibus fuit curta supellex, & qui hoc frumento vesci debuerunt, longe frequentius motibus spasmodicis correpti fuerint, quam quidem opulentiores, qui fruges suas ab intermixto lolio depurandas curare potuerunt. Et sane solus impurus sordidusque victus sufficit omnino generandis malignis humoribus, & huic inducendo atroci malo: quare etiam illud eam sequi observantur tempora, quibus insignis annonæ est caritas, anno teste DRAWITZIO *in de Scorbuto Tit. II.* circa convulsiones epidemicas anno 1596. ex eadem caussa per Hassiam grassantes.

§. XIII.

Affectus spasmodici vagi ex sordibus primarum viarum.

Quemadmodum vero affectus nostri spasmodici vagi, epidemice grassantis origo subitanea est, ita e contrario illius ex aliis caussis producti generatio eo tardior, simulque contumacior duratio deprehenditur. Sordes primarum viarum, maxime in intestino duodeno stabulantes, acres, biliosas, acidas, malum illud excitare posse, nemo negabit: sed quomodo? Ex acrimonia primarum officinarum, præsertim si excretiones naturales per alvum, cutim ac urinam imminutæ, vel sanguineæ suppressæ fuerint, salia scorbutica fixiora in massam sanguineam transmigrare certum est. Sed hæc nondum sunt spasmorum vagorum caussæ: verum, si temporis diuturnitate, vehementioribus humorum commotionibus, aliisque caussis, talia fixa salia sensim resolvuntur, attenuantur, ac in vaporem tenuissimum volatilem commutantur, tum enascitur malum nostrum

scor-

ſcorbuticum. Inde patet, eos fœmine hyſtericas, viros hypochondriacos, alioſque, quibus impuri ſunt humores, haud raro morbo noſtro affligi.

§. XIV.

A vermi-noſa colluvie. Eundem porro a verminoſa colluvie generari poſſe, experientia comprobat. Hoc vero meatu non ſolæ noſtræ intestinorum, a vermibus vel vivis, vel eorundem acrimonia productæ lutes fiunt; ſed quandocunque vapores putres cauſtici ex verminoſa ſentina mortua, corrupta ac putrefacta exhalantes, in maſſam humorum abripiuntur, tunc demum efficiunt motus ſpaſmodicos vagos. Tali ratione hi quoque ſequuntur, purpuram, ſcabiem, achores, arthritidem, podagram, ulcera, & alias cutis efflorescentias vehementi frigore aut ex aliis cauſſis repreſſas, ac intra corpus actas; quando nimirum falſa impura fixa, per recenſita vitia prius ad cutim depulſa, jam vero intus retenta, commutantur in volatilem, acrem, cauſticam naturam. Et tum ferendum eſt, ſæpius exiguam valde fermenti hujus acerrimi molem, tantos tamque graves excitare poſſe tumultus.

A repulſi cutanei morbis.

§. XV.

Cauſſæ occaſionales. Quando igitur cunque vel nativa ad hoſce motus diſpoſitio, vel vapor ſulphureus in humoribus præſto fuerit, tunc facillimum eſt, ut cauſſæ occaſionales leviſſimæ delitescens malum excitent. Ad has vero referenda ſunt omnia ea, quæ ſiccos vitales in motum naturali majorem agere poſſunt: tum enim commovent & exaltant ſimul halitus inimicos, adeoque immanes paroxyſmos inducunt. Hæc inter principem locum obtinent graviora animi pathemata, terror, iracundia, mœror, triſtitia, libido, & immoderatum gaudium; quippe quæ in motu partium corporis noſtri & fluidarum & ſolidarum conentibus magnum habent imperium. Ob eandem rationem alimenta, potulenta, quin & medicamenta arriſora, draſtica, purgantia, volatilia, commoventia &c. efficaciſſima ad revocandum malum præbent occaſiones. Et præſertim huc facit aer, ſi vel malignis & acrioribus exhalationibus repletus, vel juſto fervidiorem mox frigidior exerpiat hunc enim inſignem in exercendis machinæ motibus poſſidere efficaciam, neminem fugit: & ex hujus varia conſtitutione ratio reddi poterit, cur affectus ſpaſmodicus vagus per certa temporis intervalla revertatur, & cur in locis potiſſimum paludoſis ac humidis graſſetur.

§. XVII.

Prognoſis. Quod denique attinet feralis hujus mali prognoſin: dolendum ſane eſt, eam plerumque non niſi inauſpicatam ſuppeditari poſſe. Quamvis enim illud non adeo perniciosum ſit, ut protinus jugulet homines; attamen ſæpiſſime ram pertinaciter inhæret, atque adeo firmam ſibi vindicat ſedem, ut cunctam medicationem eludens, per multorum annorum ſeriem perſiſtat, atque tandem in epilepſiam, aut apoplexiam, aut ipſam denique mortem deſinat. Ubicunque vero hæreditaria abeſt diſpoſitio, moribus recens, a cauſſa externa inductus, ætate junior, tempeſtiva medicamento ſubjecta ſæpenumero ſortitur eventum. Verum quando vapores virulenti, nervoſas partes jam intimius penetrarunt, & altiores jam egerunt radices: difficillimum eſt, illos expellere, atque deſideratam reſtituere ſanitatem.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatrices. Affectus ſpaſmodici vagi curatio quatuor potiſſimum abſolvitur indicationibus, quarum prima eſt, ut mateiam ſubtilem venenatam, quæ tantos in ſyſtemate partium nervoſarum ac membranacearum excitat tumultus, corrigamus, ad exitum diſponamus, & e corpore proſcribamus: altera, ut impetuoſas partium ſolidarum motiones cohibeamus ac ſedemus: tertia, ut cauſſas, ac ſordes craſſiores, quæ malum ſuſtentant, perennemque fomitem ſubminiſtrant, removeamus ac eliminemus: ac denique ultima, ut debilitatas

pat-

partes, ne affectus hi more solito recrudescant, corroboremus.

§. II.

Quotuplex sit materia morborum spasmodicorum vagorum.

Quod priorem attinet indicationem, notandum est, materiam illam inimicam, quæ hos morbos producit, duplicis maxime deprehendi naturæ. Aut enim illa est vaporosa, narcotica, sulphurea, acris, aut magis salina, acris, volatilis. Prior occurrit in affectu, a caussa externa epidemica, frugibus impuris, lolio temulento, herbis ac seminibus venenatis hyoscyami vel daturæ comestis inducto. Posterior observatur, si malum a diathesi scorbutica, putrilagine primarum viarum verminosa, vel alia quacunque, retropulsis exanthematibus &c. suos traxerit natales.

§. III.

Quomodo e corpore sit proscribenda.

Quemadmodum vero hæc miasmata maligna, cujuscunque sint generis, per cutis poros, vi remediorum diaphoreticorum mitissimorum, quam ocyssime proscribere oportet: ita illis involvendis, invertendis ac obtundendis non præstantiora sunt, quam acidula leniora ac subtiliora. Hæc namque omni veneno narcotico adversantur, ejusque virtuti, & texturæ sunt contraria. Hinc notabilis est observatio, quam LONGOLIUS *in judicio medico de grassante affectu spasmodico* communicat, dum refert, plures a solo acido vini in principio morbi sumto sanatos, & a gravissimis symptomatibus liberatos esse. Et præclara etiam est aceti vini, aut succi citri efficacia, si cum lapidibus cancrorum, & antimonio diaphoretico exhibeatur. Hoc nomine egregias porro vires debetur mixturæ simplici, maxime si juxta Paracelsi mentem paretur. Ille nimirum spiritum vini rectificatissimum super vitriolo calcinato destillavit, destillatum capiti mortuo iterum affudit, & hoc aliquoties reiterando, obtinuit spiritum vitrioli, quem vocat antepilepticum, cujus tres partes, cum spiritus tartari ac theriacalis camphorati ana una portione permixtæ, constituerunt mixturam ejus simplicem. In usu mihi etiam est liquor meus anodynus, tribus partibus cum una spiritus vitrioli, bene præparati ac dimidia spiritus tartari volatilis, aut eboris maritatus quibus remediis, mature datis, sæpius venenum narcoticum involvitur, obtunditur, atque tum sobjunctis diaphoreticis fixis e corpore depellitur. Hæc nimirum cum acidis illis alternatim propinare convenit, & inter ea non præstantiora deprehendi pulveribus, qui ex lapidibus cancrorum, succino præparato, pulvere marchionum, nitro depurato, antimonio diaphoretico, cinnabari & aliquot theriacæ cœlestis, quin & camphoræ granis conficiuntur. Nec minorem laudem merentur decocta humectantia, infusa tepida diluentia, & quæcunque temperatam promovere valent transpirationem.

§. VI

Methodi præcavendi curatio.

Prius vero, quam ad horum remediorum usum accedimus, respiciendæ sunt caussæ materiales, acrimoniem illam tormentissimam generantes, & hæ, quantum fieri potest, removendæ, ut malo præscindatur pabulum. Quare si morbus sit populariter grassans, & a victu impuro, aut externa caussa inductus, vim ejus insigniter franget lene emeticum, mature, primis diebus, & sub accessionum intermissione datum. Quo fine optimi & securissimi effectus est radix hypecacoanhæ, de qua drachma dimidia, vel in robustioribus integra cum pauxillo nitri commixta, pro dosi exhibeatur. Eo magis & necessarius, & fructuosus est emetici usus, si morbus sit recens, & ægri adhuc de nausea, cardialgia, præcordiorum anxietate, atque vomendi conatu conquerantur, claro documento, morbi fomitem, maximam adhuc partem in ventriculo hærere. Conf. BUDDEI *tractatus supra citatus pag. 44.* Tum supra memoratis remediis diaphoreticis, acidis, temperantibus, antispasmodicis, atque tandem anodynis & roborantibus insistere convenit.

§. V.

Curatio morbi ex fomite

Quod si malum per periodos invadat; certum est indicium, fomitem illius

primæ viarum ſaburræ.

ro ſaburra aeri inteſtinum duodenum occupante reſidere. Tum præſtat pulvaribus habarbarinis, ac abſorbentibus eam acrimoniam exturbare. Quando vero putrilago verminoſa in inteſtinorum canale obhæſerit, huic obviam eundum laxantibus, cum extractis amaris, balſamicis, anthelminticis, uti eſt extractum Tanaceti, cardui benedicti, cantauri minoris &c. mantatis, aut pulvaribus laxantibus, qui habent ſemen ſantonici, corticem chinæ, cinnabarinum, & tantillum Jalappæ. Tum primis offenſus a ſaburra omni liberis, humorum etiam maſſa a miaſmate peſtifero inhærente, per bezoardica fixiora ac decocta diluentia cum regimine blando diaphoretico repurganda eſt.

§ VI.

Curatio motus a lue peſtifera exanthemata producti.

Si motus ſpaſmodici vagi a retropulſis exanthematibus, ulceribus, arthritida, podagra &c. fuerint excitati, omnis primum curatio eo eſt dirigenda, ut lymphaticus latex, abſque, quibus imburus eſt, impuritatibus liberetur; & retropulſæ efflorescentiæ ad corporis ſuperficiam invitentur. Priori ſcopo inſervient pulveres diaphoretici, nitroſo antimoniales, cum extracto croci remixti, infuſa calida intra lectum cum regimine pota, mixtura ſimplex liquor anodynus, & ſpiritu cornu cervi mantatus, poſteriori faciunt ſatis fricationes, fomentationes corporis externæ, tepidiora pediluvia, balnea aquæ dulcis cum lacte, atque laxantia, quæ illum ſimul habent uſum, ut conſtrictas partes blande relaxent. Nec irrita ſæpius ſunt veſicatoria, fonticuli, ſetacea.

§ VII.

Curatio morbi a dyſcraſia ſcorbutica ſuſcitati.

Quod ſi quidam, uti plerumque fit, ex prægreſſa perverſa diæta diu male habentes, ſucceſſive morbum ſpaſmodicis vagis corripiantur: indicium eſt, illos a dyſcraſia ſanguinis ac lymphæ ſcorbutica fuiſſe excitatos. Tum aliam curandi viam ingredi decet: ſiquidem ea remedia in uſum vocanda, quæ corruptam humorum maſſam emendant, impuros humores per congrua proferunt emunctoria, ac circulum humorum credunt æquabilem. Hoc nomine præter congrua laxantia, & clyſteres præſtantiſſima ſunt antiſcorbutica, & ex his temperatiſſima, veluti ſunt beccabunga, acetoſa, radix abſinthii ſarſaparillæ, lapathi acuti &c. Hæc vel in decocti forma, vel potius in ipſis ſuccis adhibeantur, maxime ſi illi cum lacte caprino, vel ſero lactis aſſumantur. Ipſum etiam ſerum lactis dulce, ea ratione, quam in *Conſult. et Reſponſ. Medicin. Tom. I. Sect. I. Caſu LXIII. p.* 279. docui, paratum, aut loco aquæ ſimplicis, acidulis Selteranis, vel aquis deſtillatis herbarum antiſcorbuticarum, uſurpatum, ingentem pollicetur fructum. Nec denique alienum erit ipſis acidulis, cum lacte maritatis uti: & ſi in ullo morbo, certe in hoc excellentiſſima eſt virtus aquæ fontanæ, naturali frigiditate hauſtæ, quibus omnibus, ſi nimia ſanguinis moles fuerit præſtita, congruæ vanæſectiones cum jungendæ ſunt.

§ VIII.

Quomodo motus eſſrænes, ac ſint compeſcendi.

Quando itaque dicta ratione craſſiores ſordes atque etiam volatilis venenata acrimonia aliquantulum ſopita & expurgata fuerint: tum demum in uſum vocanda, quin & priori curationi ſunt interponenda, quæ effrænes motus ſedant ac compeſcant. Repetantur hoc nomine anodyna & antiſpaſmodica, quæ pluribus jam commendavi capitibus. Tali animi ratione & diaphoreticis interponuntur lenia ſedativa, v. g. pulveribus bezoardicis addi poteſt extractum croci, theriaca cœleſtis, mixtanis aqua ſpiritibus diaphoreticis cum fructu liquoris noſter anodynus jungitur. In primis vero laudem in hoc morbo merentur lumbrici terreſtres recentiores, vel in pulvere, vel ſuccedanei, quippe qui ſpecificam ferre in ſopiendis motibus huſca ſpaſmodicis vagis obtinent virtutem. Sæpius etiam malo vehementiori inquirit, ut externis linimentis anodynis atroces motus paullo conſopiamus, quo reliquorum remediorum vis eo melior evadat. Inter ea deprehendi præſtantiſſimum, quod ſic ſe habet. Recipe axungiæ humanæ, olei nucis-

ana

ana nociam ſemis, olei hyoſcyami dra-
chmam unam, balſami Peruviani, ci oci,
ana drachmam ſemis, olei ligni Rhodii,
lavendulæ, ruthæ, majoranæ, ana gut-
tas decem. M. D. Hoc linimentum ad
tempora, cervicem, ſpinam dorſi, ad-
plicare convenit. Et ejuſmodi remediis
maxime ſi malum nondum fuerit valde
inveteratum, illud ſæpius profligari
poteſt.

§. IX.

Curatio mali inveterati. Verum enim vero longe aliter res ſe habet, ſi affectus exiſtat inveteratus, miaſma malignum ſe intimius in partes ſolidas inſinuaverit, ac genetis nervoſis imbecillitas vel connata, vel per alias cauſſas inducta præſto fuerit. Tali in caſu nihil eſt præſtantius ſubſidiis dietetticis, patientes, & per longum tempus uſui pandis. Quemadmodum ſcilicet rerum non naturalium uſus inſtitui debet, ne quid inde detrimenti in ſanitatem redundet; ita præſertim in aeris, cœlique mutatione magna curandi vis, & unicum fere ſolatium latet. Sic enim præparato corpore per venæſectionem, blanda laxantia, pulveres diaphoreticos ac temperatos, juvat peregrinationem inſtituere, & acidolas ad ſcatebram eum lacte, ſubmentis hilaritate, ac congrua vivendi ratione potaſſe; ac eo præſertim reſpicere, ut inteſtinum duodenum ab atrabilioſa ſaburra ſemper maneat vacuum. Præterea in hoc demum caſu ſpecifica antepileptica, cum lumbricis terreſtribus juncta, balnea quoque aquæ dulcis cum quarta lactis parte remixta, egregium operæ factum pretium.

§ X.

Roborantia. Quod ſi autem conquieverint motus violenti ſpaſmodici, roborationi partium nervoſarum opera danda eſt, quoniam ſi hæ maneant debiles, non ſolum eruditates in primis viis facile colligunt, verum etiam ipſum malum recidere ſolet. Quare haud ludetur operæ, ſi in uſum vocentur balnea martialia, naturali frigiditate prædita, uti ſunt Lauchſtadienſia, vel Freyenwaldenſia, quæ ad roborandum & confortandum corpus egregiam obtinent virtutem. Sub horum uſu pariter ac eo abſoluto, adhibenda ſunt decocta diluentia, ex radice chinæ, ſcorzoneræ, viſcoquercino, qui inſigne roborans conſtituit; quo etiam nomine excellentis virtutis eſt cortex Peruvianus, in pulvere ſubtiliſſimo, cum ſuccino, cinnabari, antimonio diaphoretico martiato. Hic enim cortex blanda ſua balſamica vi, humores corruptos, acres, bilioſos in duodeno potiſſimum hærentes invertit, ac benignos reddit atque ventriculum ac primas vias roborando, digeſtionem egregie adjuvat. Quo etiam ſcopo Elixir noſtrum balſamicum viſceralе præſtantiſſimam poſſidet opem præſertim, ſi piluſis balſamicis, quandoque devorandis, primæ officinæ ſemper a ſordibus liberæ conſerventur.

§. XI.

Præter hæc denique præſidia, ad noſtri affectus præſervationem, ſedula cauſſarum huc diſponentium evitatio, quam plurimum contribuit. Fugiantur nimium locauda, humida, paluſtria, aer ſeligatur purus, ſerenus atque tenuis; hinc etiam in malo epidemice graſſante domeſtica atque conclavia haud ſine fructu ſuffimigiis imbuuntur. Victus porro ſit facilis ac convenientes; ne eruditates in prima regione, novum ſpaſmorum pabulum generentur. quare SEVERINUS EUGALENUS *tract. de Scorbuto pag.* 119. caſum recenſet, de convulſionibus ſcorbuticis in infante, quæ nullis remediis curari prius potuerunt, quam donec nutrix ſana fuit quæſita. Ingluviſcane pejus & angue fugiantur alimenta ac potulenta calidiora, commoventia; ut etiam animi pathemata, ira, terror, cura, triſtitia; utpote quibus in revocandis motibus ſpaſmodicis & convulſivis nihil eſt efficacius. Alvus nunquam ſit obſtructa, nec ſanguinis moles juſto major; ad circo hæc congruis venæſectionibus ac ſcarificationibus ventilanda, illa victu emollicute, clyſteribus, ac piluſis balſamicis lubricanda. His denique omnibus præſertim verſus ſolſtitium

Methodus præſervatoria.

brumale, quo plerumque hi adfectus recrudeſcere ſolent, utendum erit.

CAUTELÆ.

§. I.

Caute circa remedia calidiora.

SI ullus eſt morbus, qui delicatius, ac leviori quaſi brachio tractari debeat, certe eſt noſter ſpaſmodicus vagus. Reſpuit ille valida, ac exacerbatur abomnibus, utut leviſſimis ſpirituoſis, commoventibus, ac calidioribus, bezoardicis, alexipharmacis, volatilibus, eſſentiis, oleis deſtillatis &c. Materia enim ſalmo ſulphurea, quæ hos morbos fovet, tam ſubtilis exiſtit, ramque volatilis, ut ab ejuſmodi remediis adnodum exalretur & exagitetur. Cocta, quæ exhiberi poſſunt, medicamina, ſint temperata, & in pulverum, mixturarum, aquearum, decoctorum ac infuſorum forma propinentur.

§. II.

Circa, anti-ſcorbutica.

Hactenus cautela circa ipſa anti-ſcorbutica obſervare oporret, ex quibus non niſi temperatiſſima ſeligantur, uti ſunt beccabunga, acetoſa, & ſuccus naſturtii aquatici, quod præter ſal volatile ſubamarum & roborantis eſt virtutis. Optime eorum in ſuccis exhibeatur, maxime ſi ille aut ſero lactis, aut ipſi lacti nuptus, purgatis antea primis viis propinetur. Si decoctorum formulæ arrideant, illis addere conveniunt nitrum, quippe quod radicum, herbarumque paullo acriorum vim commoventem inſigniter hebetat.

§. III.

Circa fortiora purgantia, ſcammoneam, & apocynum.

Fortiora purgantia adhibere, maxime, ubi ſcorbutica præſto eſt acrimonia, nihil eſt, niſi oleum cammino addere, Narcotica, ſulphurea, opiata, adſtringentia &c. remota nondum materiali cauſſa, propinata veneni inſtar ſunt. Leter enim prima fronte malum allevare videantur, re tamen vera illud reddunt pertinacius, ac ſummam nervorum relinquunt debilitatem. Idem de aſa fœtida, naribus extrinſecus admota, tenendum eſt, cui ſubſtituere præſtat eorum illud ex Ruſſia ad nos deportatum. Fonticulos, veſicatoria, ſetacea &c. non promiſcue adplicare decet, ſed in certis duntaxat ac reſervatis caſibus, ubi nimirum exanthemata, aut ulcera ad partes corporis interiores ſunt retroacta, & malum ſit pertinacius.

§. IV.

Quid faciendum, ſi ſubſint affectiones hyſtericæ.

Ubi affectum ſpaſmodicum vagum, præter ſcorbuticam humorum dyſcraſiam, affectus hyſtericus, aut excretionum ſanguinearum ſuppreſſio ſuſtentaverit haud temere ad ſpecifica, aut motus præternaturales ſopientia, interna pariter, ac externa confugiendum eſt, ſed antea bene provideudum, ut adjuvetur ſucceſſus excretionum. Hoc fine venæſectiones convenienter tempore inſtitutæ, pulveres temperantes & antiſpaſmodici, pilulæ blande balſamicæ, tepidiora pediluvia, & bonum ab horum uſu regimen, quin & balnea temperata, ac denique recta aquarum mineralium potatio unamque paginam abſolvunt. In generatim ſciendum eſt, nihil magis felicem curationem ſucceſſum adjuvare, quam ſi pori cutis aperti, & alvus libera ſuerint.

§. V.

Cautela circa ſcorbutum.

Adhuc circa ſcorbutum, ſi malo noſtro pabulum dederit, tenendum eſt, quod in illo magis frigido, ut cum veteribus loquar, aut ubi ſimul pituita mucida, viſcida, acida, in ſubjectis naturæ humidioris ac frigidioris peccat, magis e re ſint anti-ſcorbuticæ radices ac herbæ in decoctis adhibendæ. Contra vero, ubi ſubjecta ſuerint ſtrictiora, calidiora, cholerica, & acrimonia magis biliola, ſulphurea, omnium remediorum virtutem antecellit ſetum lactis.

§. VI.

Circa lactis-mia.

Generatim lac, & medicamina ex illo parata, ſi debito ordine, ac primis viis a biliola aeri ſaburra repurgatis exhibeantur, ad infringendam & obtundendam malignorum, ut his morbis peccantium, acrimoniam, præſtantiſſimi uſus eſt. Hoc inter alia patet, exemplo venenorum, & draſticorum purgantium & emeticorum, quæ

hil

bulenim certius & efficacius, ad convulsiones, & alias atrocissimas passiones ab illis excitatas deprehenditur, quam opportunus lactis usus.

§. VII.

Circa remedia salina ac mercurialia.

Perniciosissimus in morbo nostro spasmodico, ubi jam salia acria, scorbutica præsto sunt, est quorumcunque salium & fixiorum & volatilium frequens & largior usus, quippe quæ materiam ac caussam morbi magis adaugent & symptomata exacerbant. Quare cinnabarina, quæ alias cum diaphoreticis ac absorbentibus mixta, securi sunt usus, cum salibus irritantibus combinare decet. Maxime omnium a mercurialibus quibuscunque sedulo cavere expedit, quoniam illa, si cum salina acrimonia permiscentur, causticam ac venenatam obtinent naturam.

§. VIII.

Circa Linimenta.

Sæpius tanta urget motuum violentorum vehementia, ut nulla fere restent intervalla, quibus convenientia propinari possint remedia. Tali in casu nihil est præstantius, quam remediis externis, ac linimentis, cum oleo hyoscyami permixtis, ad tempora applicandis, blandum conciliare somnum, quo placentur sævi tumultus, ut deinde reliqua medicamina feliciori successu adhibeantur. Ceterum etiam roborandi sive linimenta vertebris lumbaribus, ventriculi regioni, ac juncturis artuum adplicari possunt, ubi loco olei hyoscyami, oleum nervinum & lumbricorum terrestrium substitui debet.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Motus convulsivi vagi frequentes.

IMploravit aliquando opem meam Comes illustrissima, annorum xxxiv undecim liberorum mater, gravibus curis ac terroribus obnoxia, quæ per septem jam annos, præter passiones hypochondriacas, convulsionibus vagis per intervalla tam admirandis infestabatur, ut a multis fascino adscriberentur, nec verbis satis potuerint exprimi. Extra paroxysmum vagæ erant adpetentia: at sitis utplurimum ardentior, sub qua fauces & œsophagus plorabant lympham, saporem nunc meri piperis, nunc meri salis, nunc cupreum referentem. Præcordia distendebantur mirifice venter resonabat continuis murmuribus; intestinorum volumen post levissimum motum sæpius occupabat colica convulsiva: alvus mox erat strictissima, mox fluida, nunquam tamen absque tenesmo vel inguinum spasmo reddebatur. In hypochondriis perpetuo sentiebatur inflammatoria quædam & quasi ulcerosa exæstuatio, quæ sæpius sternum invadebat cum sensatione animalculi ibidem oberrantis. Urgebant incontis deliquia, cordis palpitationes, & nocte præsertim tanta spirandi angustia, ut suffocari videretur. Caput crebra vertigine afficiebatur, cum dolore mox unius, mox alterius lateris spasmodico: & tanto sæpius æstu urebatur & calore exardescebat, ut cerebrum quasi prunis adfari, facies mero igne afflari videretur. Somno utebatur turbulento: vigilans metu, tristitia, pavoreque sine caussa percellebatur frequenter: ac ipsæ mentis facultates imminui cœperunt. Ceterum partes externas nunc formicationis quidam sensus, nunc motus abolitio, nunc etiam tremor nodulans, cum gravitate oppressoria occupabat: interdum tanta pedum urgebat elasticitas, ut perpetuo ambulandi ac saliendi adficeretur desiderio: mox ingens rigor totum corpus concutiebat, qui in frigidum desinebat sudorem, interstitibus ferventibus. Facies mox sanissima, mox ex nigro fusci coloris adparebat: pedes nunc tumebant, nunc variis pingebantur maculis nunc etiam vesiculis, quæ disruptæ lympham stillabant acerrimam, obsidebantur.

Menses rite fluunt: lochia, si fœtus enixa fuerit, bene succedunt, & nonnunquam massulas purulentas simul luedunt, acrimonia aquam fortem superantes. Diætæ est studiosissima ægra, nec pro potu ordinario nisi aquam simplicem adsumit. Ipsi paroxysmi visu sūt hor-

horrendis namque illustrissima ægra horrendis motibus, nunc retano, nunc episthotono, nunc emprosthotono convolvitur, reuditur, circumgyratur, in chorcas nunc ambobus, nunc uno fcrtalem pede ducendas cogitur, & in cursum nullis frenis sassiaminandum rapitur. Nunc super genua, nunc super digitos pedum, nunc super plantas obliquas volitatur, donec in terram concidat, linguam caunum more cum foro anhelantium motitat, dentes collisis maxillis conterit, palmas manuum collidit, & tum vtco iiro & quasi moribundo situ derinctur. Sensus interni in convulsivo paroxysmo omnes sunt salvi, & ad unguem novit, quæ sub illo fuerunt acta. At in posteriori accessione veluti catalepticæ, oculis licet clausis, carmina concepta, propria manu in charta descripsit, clausis etiam oculis fila serica artificiosissime contexit, & ante fores stantes, utut sibi ignotos, nullo indicante, ad se vocat. Hi paroxysmi per intervalla redeunt, & præunnciaorur somnolentia justo profundiori, adpetitu & pulsu auctis rum viscida muci particula per fere arum ejicitur, aut globiformis septi transversi contorsio sentitur, & hinc subito supervenunt artuum agitationes

Epicrisis.

Notabile hoc est exemplum motuum spasmodicorum vagorum, cum catalepticis symptomatibus & insigni humorum dyscrasia scorbutica complicatorum. Hanc enim significant lympha illa acerrima, ex faucibus ac œsophago stillans, variosque sapores referens, dolores rodentes, lancinantes, pungentes totius fere corporis, maculæ ac vesiculæ pedes occupantes, atque moleculæ illæ acerrimæ cum lochiis excretæ. Notabile vero in hoc casu est, quod appetitus, qui extra paroxysmum vagus erat, brevi ante ipsam accessionem admodum auctus fuerit. Namque excitari adpetitum a salibus acidis, tunicam ventriculi vellicantibus, neminem fugit: hæc vero salia, quamdiu motus spasmodici silent, reliquis viscidis humoribus immixta quasi coercentur, at quando per incipientes violentos motus e suo contextu extricantur, iterum afficiunt nervosas partes, ut adeo caussa pateat, cur imminentem paroxysmum antecedat auctior adpetitus. Totum vero malum primum habet fundamentum in perverso partium & fluidarum & solidarum mutu quod ex passionibus, quas toleravit hypochondriacis clarum fit. Complicatæ in his adfectibus intestinorum motus spasmodici in caussa etiam sunt, quod alvi negotium succedat admodum inordinatum, & illa, conquiescentibus spasmis, lubrica, his vero recrudescentibus constrictissima sit. Tenesmus, singulis dejectionibus conjunctus ab humorum acrimonia dependet & rosionis ille ac æstuationis in hypochondrio dextro sensatio, a bile acriori, stagnante, & per poros vesiculæ fellea transsudante, vicinasque partes vellicante suos mutuatur natales.

Hujus autem affectionis, quæ adeo inveterata solidas pariter ac fluidas partes prorsus destruxit, curatio difficillima fuit, ut adeo haud mirum, si omnium remediorum, utut præstantissimorum efficacia fuerit irrita. Laxantia vero, diaphoretica, balnea, aquæ minerales, victus acceli mutatio insignissimam in hoc spinoso morbo levamen attalerunt

OBSERVATIO II.

Celebris vir, triginta annorum, decem abhinc annis mense Martio podagrico corripiebatur insultu, qui pedem sinistrum occupabat, & intra tres hebdomades iterum evanescebat. Post elapsum exinde quinquennium, eodem mense Martio ex improviso doloribus vagis arthriticis omnium artuum, cum horrendis convulsionibus infestabatur quibus intra sex hebdomades debellatis, successit tanta totius corporis imbecillitas, ut per tres integros menses obam-

Spasmi convulsivi vagi ex Podagra retropulsa.

ebambulare ac pedibus inſiſtere nequiverit. Ante binos annos, tetum menſe Martio rerruduerunt iidem morus vagi, ſpaſmodico convulſivi & primum pollicem ſiniſtri, tum dextri pedis prehendebant, ex abhinc per calcaneum, pedes, genua, ſpinam dorſi, pectus, humeros, brachia, manus, digitos, cervicem & occiput protenſi, rationis uſum ſemper tollebant. Sedatæ atroces hæ affectiones, inſequente menſe Novembri, eadem vehementia, quin convulſionum majori violentia recrudebant, & ſymptomatibus viſu horrendis ſæviebant. Tum accidit aliquando, ut in ipſa dolorum exacerbatione, illam dorſi regionem, ubi diaphragma vertebris adhærer, manu ſortiter percutiendam præberet quo facto, remittebant quidem artuum externorum tormenta, ſed arrociores inteſtina prehendebant dolores, ut arthritis retropulſa videretur. Vix autem una elapſa hora, alvus ſponte ſolvebatur, & tum clyſteribus adjura, copioſas ſordes arſtarus reddebat; quibus excretis cuncta conquaſſrebant ſymptomata, ſomnus & adpetitus redibant, & perfecta ſequebatur reconvaleſcentia.

Epiriſis.

Plane ſingularis, & attentione perquam digna eſt hæc obſervatio, quod forti facta percuſſione ejus dorſi regionis, ubi tendines diaphragmatis vertebris lumborum adhærent, externa artuum tormenta mox remiſerint, & ad inteſtina retroceſſerint, tumque ſecuta crebriori alvi dejectione, & copioſa ſordium eliminatione, vis morbi atq; ſymptomatum mox conquievent. Namli ullus in univerſo corpore locus eſt notabilis, certe hic ipſe, cujus in hiſtoria morbi meminimus, attentionem meretur. Ibidem enim ſepti tranſverſi rendines vertebris lumbaribus firmiter junguntur, & orifirum ventriculi ſiniſtrum, valde nervoſum atque ſenſibile, porro plexus major meſenterirus, tum arteria & vena meſenterica, ac finis duodeni, in quo vitioſus morborum ſpaſmodicorum & periodicorum fomes eſt, ſitum ſuum habent. Hinc vero videtur ſimillimum, a paullo fortiori hujus loci externa percuſſione, ingentem tam motuum nervoſi generis ſpaſmodicorum, quam etiam rauſſarum, hoſce motus ſuſtentantium factam eſſe mutationem, eorumque ex uno in alterum locum translationem. Hujus externi remedii effectum in puerorum ferina, atque ſuffocationem minante tuſſi, aliquoties vidi præſtantiſſimum neque etiam minus in viro quodam honoratiſſimo, qui ſæpius cruciabatur graviori podagra, adnotavi, quod a partis affectæ per malleum facta, arque dolorifica percuſſione, inſignifſimum dolorum perreperit allevamentum. Recte mechanica diri poteſt hæc curatio, quæ, ſi tempeſtive fiat, incertis circumſtantiis felici haud carere poteſt effectu.

Quod autem præſens morbus demum per alvi dejectionem fuerit curatus, certum præbet indicium, cauſſam illius materialem in prima latuiſſe regione. Hæc ergo idoneis foras ejicienda eſt ſubſidiis, cui quidem ſropo ſornota purgantia, ſalina, & ſtimulantia minime inſerviunt, ſed quæ lenicndo, demulcendo, ſimulque evacuando agunt, magis conveniunt. Ex horum cenſu mea experientia omnibus præferri meretur infuſum manatum, rhabarbarinum, tartariſatum, pro re natarum. uno vel altero tartari emetici grano aruatum. Sic citra omnem noxam & tumultum tam per ſuprrora, quam per inferiora ſaburra primarum viarum, quantitate ſatis copioſa proferibetur.

OBSERVATIO III.

Puer undecim annorum, ſtrictioris corporis habitus, a teneris vultu pallido aclurido pradirus, & ſæpius de imventris tormentibus conqueſſus, parentibus ramen ſanis natus, obambulavit aliquando hyemali tempore in horto, ibidemque prævio gravativo in pectore ſenſu, & vomendi conatu incidit in

Motus ſpaſmodici et vagi cum cerusa phantaſia.

paroxysmum fere epilepticum, in quo post aliquot horas semianimis & oculis clausis deprehendebatur. Abhinc malum magis invalescere coepit, & aliquoties quotidie recurrit, cum tanto membrorum robore, ut vix a tribus coercere potuerint viris. Paroxysmum antecedebant angustiæ præcordiorum, palpitationes cordis, vertigo, tinnitus aurium, & capitis gravitas: tum spasmodicæ agitationes ab umbilico primum ad caput ascendunt, & ex hoc in externos artus diffunduntur. Quamdiu caput afficitur, omnes cessant sensus & rationis potentia hebetatur, quando autem artus concutiuntur, rationis redit integritas. Ipsæ corporis agitationes variis quotidie modis tristem ludunt scenam: mox enim instar galli cucurrit, mox boatum vaccarum æmulatur, mox sonitum, quo venatores feras alliciunt, modulatur, mox peregrinas linguas strepit, mox more musicorum, modum tactus manibus moderatur; mox magis mutus est quam piscis, & tum scribendo significat, prohibitum jam sermonem, se intra horæ spatium esse recuperaturum, uti etiam fit. Fingit præterea sibimet non solum varias inanes ideas, ac terrificas imagines, seque spectra videre affirmat, verum etiam prædicit sæpius in paroxysmo res, quæ actu fiunt. Et notatu dignum est, ægrum aliquando, cum accitus verbi divini minister nomen Jesu pronunciasset, ingentem edidisse clamorem, quo finito tranquillus preces fundere valuit. Ceterum extra paroxysmum fervido fruitur adpetitu, somnoque placidissimo, & urinam mingit aquosam. Ex emeticis lenioribus bene habet, sed post institutam nuper venæsectionem, exacerbari videbatur malum.

Epicrisis.

Prodigiosa utique, & quæ omnem mentis captum superare videtur, est illa vis, quæ in hominis phantasia latet, & quæ in morbis cerebri, atque generis nervosi affectibus, quam maxime sese exserit. Quare jam vetustissimi, & Hippocratis tempore viventes Medici, loco naturalium caussarum, quas ignorarunt, τὸ θεῖον, sive divinum quid in subsidium vocarunt: & ob eandem rationem epilepsiam nomine morbi sacri insignivere. Notabilis certe est locus, qui in Libro HIPPOCRATIS *de morbo sacro* § 11 extat, dum *Qui primi*, inquit, *hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi esse videntur, quales etiam nunc sunt magi, & expiatores, & circulatores, & quidam arrogantes, qui se vehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaque consilii & mentis inopia obvelantes, ac prætexentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibentes prodessent, ut ne manifesta fieret ipsorum ignorantia, sacram hanc affectionem esse pronunciarunt, & selectis idoneis rationibus, curationem in expiamentis & incantamentis quæsiverunt.* Verum enim vero caussæ, quæ ad turbulentam ejusmodi, ac plane perversam contribuunt phantasiam, omnino sunt physicæ atque mechanicæ, siquidem anima nonnisi in mechanismo, per mechanicas caussas & cum materia apta agere & operari potest, quo immutato, illius quoque operatio mutatur: illæ sane diligentius a Medico sunt corrigendæ, & e corpore proscribendæ. Et ipsi jam veteres, præsertim Hippocrates, talium cum corrupta phantasia complicatorum morborum curationem in remediis digestivis, cibis accomodatis, salubri aere, atque demum in helleboro decenter præparato quæsiverunt, ac invenerunt. Quemadmodum enim a cibis copiosis, flatulentis, & qui crassos viscidosque ingenerant succos, nec non aere nimis denso vappidoque, corpora per se jam imbecilla facillime ad graves generis nervosi ægritudines disponuntur: ita omnino ad has præcavendas pariter, ac sanandas, convenienti vitæ regimine, & victu tenui, qui nec stomachum gravat, nec cruditates relinquit nervis inimicas, & benigno cœlo nihil observatur præstantius.

OBSER-

OBSERVATIO IV.

Morbus ſpaſmodico-vulſivus, ex umbris aſcaridibus ſobortus.

Puer ſeptem annorum, alacris antea, & vegetus, ex improviſo, captus acuto correptiebatur dolore, qui eum æſtu præternaturali, atque pulſu celeri erat conjunctus. Brevi poſt ſupervenichant ſævaſſima circa regionem umbilicalem tormina, crebri vomendi conatus, intolerabilis in ano pruritus, alvi obſtructio per triduum inhærens; & tandem excipiebant horrendæ manuum pedumque convulſiones, & agitationes, ex uno membro in alterum tranſeuntes, quibus ceſſantibus, abſque ſenſu & motu, intentis oculis, graviter reſpirans jacebat. Hæc ergo ſymptomata præter antiſpaſmodica, liquorem meum anodynum mineralem, cum tertia parte ſpiritus vitrioli junctum, & pulverem ex cinnabari, lumbricis terreſtribus, nitro, & pulvere Marchionis confectum, oppugnabantur laxante, quod ex Manna, rhabarbaro, ſemine ſantonici, ac ſale Sedlicenſi erat compoſitum. Hoc excipiebant crebræ alvi dejectiones, & cum illis, mirum dictu! ultra mille aſcaridum tenuiſſimarum, glomeris inſtar invicem contorturum exterminabantur; quo facto cuncta protinus remittebant ſymptomata.

Epicriſis.

Vermes, inteſtinis tenuibus, vel ipſi ventriculo incarceratos, horrenda & portentoſa in parvum nervoſarum ſyſtemate excitare ſymptomata, nemini fugit. Sed id non adeo obvium atque compertum eſt, aſcarides, quarum ſedes in recto, tanquam ultimo, & a capite remotiſſimo inteſtino eſt, convelleodo univerſum nervorum genus, totam motuum vitalium, imo functionum animalium turbare poſſe œconomiam. Verum haud infrequenter non tantum in pueris, ſed etiam adultioribus, præſertim fœminis ob menſium vitium cachecticis, ex aſcaridibus varios & mirabiles capitis affectus, aphoniam, profundum ſoporem, epilepſiam, catalepſin, convulſiones artuum vagas, ac mentis alienationes obſervavi. Quando vero hi vermes per ſuppoſitoria, anthelmintica cum purgantibus juncta, ex quibus ſemen Santonici cum mercurio dulci ac jalappa mixtum palmam obtinet, non omiſſis balſamicis, foras pulſi fuerunt, remiſerunt omnes adfectiones. Cauſſam tam graviſſimarum paſſionum non in ſola inteſtini recti vellicatione collocandam eſſe arbitror; nam ſæpe nec ullus dolor, nec pruritus in ano ſentirur, ſed potius in putridis horum animalculorum effluviis ac exhalationibus, per poros in nervoſas ac membranaceas partes ſeſe inſinuantibus ponendam eſſe, certus credo.

OBSERVATIO V.

Spaſmi vagi ab acrimonia lymphæ &c. ſero.

Vir quidam ſexaginta quatuor annorum, laborabat affectu ſpaſmodico vago, qui ſic ſe habebat: Ante invaſionem conquerebatur de pedum & crurum vehementi refrigeratione, ut calore hæ partes fovere debuerint. Ceſſante paulo frigore, tormina atrocia infeſtabant abdomen, quibus præſentibus nec flatus, nec fæces, nec urina mitti poterant. Tum excipiebat quædam contractio in medulla ſpinali circa lumborum vertebras, ſub qua venter magis occludebatur, ſpaſmodicus vero dolor ad ſuperiora ſimul aſcendebat, cum junctis ructibus; capitisque doloribus tenſivis, gravativis, & quodam ſtupore. Tandem æſtus eum pruritu totum corpus perfundebat, & maxime regionem umbilicalem tanta occupabat anditate, ut cutis velut torrefacta, adparetet. Non etiam mirus extra paroxyſmum crura ſemper manebant frigida, manus vero notabili languore, ſtupiditate, tremore, ſenſationiſque pariter ac motus quadam impotentia adficiebantur; quid? quod denique vera paralyſis pedes atque manus obſederit. reliquis ſymptomatibus

ſpaſ-

spasmodicis in uno tenore perseverantibus. In tali rerum statu multa, ac varii generis medicamina, sed frustra fuerant adhibita. Ego tandem consultus, clysteres emollientes ano infundi, & decoctum ex sero lactis, floribus sambuci, & nasturtio aquatico paratum potari jussi, ex quorum usu tormina & dolores abdominis admodum mitigabantur, & conjunctis tandem balneis aquæ dulcis, alvi libertas insequebatur, ægerque habebat melius. Denique in faucibus & labiis, vesiculę sero aquoso plenæ efflorescebant, atque alvi profluvium satis copiosum accedebat, quo multæ sordes excrementitiæ reddebantur. Et cum abhinc quotidie decoctum chinæ potaret, externasque partes oleo lumbricorum terrestrium sæptus perfricandas curaret, vires sensim collegit, integramque recuperavit sanitatem.

Epicrisis.

Notabile spasmorum vagorum, licet cum violentis convulsionibus haud complicatorum exemplar sistit hic casus. Irrepserunt nimirum illi in pedibus, horum refrigerationem inferentes, abhinc per spinam dorsi, nervosas abdominis, maxime intestinorum partes obsederunt, pertinaces alvi constrictiones & tormina excitando, tum pectus invaserunt atque præcordia, anxietates, ructus, ardorem ventriculi, & lymphæ ex ore vel potius faucibus stillicidium inducendo. Tandem etiam caput occuparunt, & in illo melancholiam, stuporem, vertiginem, vigilias, dolorem gravativum, tinnitum aurium, spasmum caninum, ac denique paralyticos affectus progenerarunt. Hocce vero malum a dyscrasia lymphę & sanguinis acri, tenui, caustica, in nostro ægrotante originem traxisse, inter alia exinde patet, quod post æstum, quo ordinarii spasmi discutiuntur, pruritus, fervor & exsiccatio cutis, & vesiculæ in toto corpore adparuerint. Hinc etiam factum est, ut decocta diluentia, humectantia, & quæ acrimoniam temperant, uti serum lactis, in quo flores sambuci ac herba nasturtii aquatici decoquuntur, clysteres emollientes, decoctum chinæ, atque balnea præstantissimam opem tulerint. Contra vero omnia, quæ intendunt scorbuticam humorum acrimoniam, veluti sunt fortiora purgantia, sudorifera, atque salina plane omitti debent, quoniam iis plus damni excitatur, quam emolumenti.

OBSERVATIO VI.

Morbus vagus scorbuticus cum saburra renum, intestinis impacta.

Quadraginta annorum vir, per duos abhinc annos crebris ventriculi inflationibus, ac insigni abdominis tensione divexatus, incidebat aliquando post prævium iter, in vehementissimum dentium sinistri lateris dolorem, adeo ut per aliquot horas instar apoplectici omni fere sensu ac motu privatus esset. Talis paroxysmus bis adhuc circa novilunium semper recidebat, adhibitis vero vesicatoriis & scarificatione tandem remittebat. Posthæc circa ultimam lunæ quadram, ingentes lancinationes crus sinistrum prehendebant, cum totius corporis lassitudine, & quotidianis animi deliquiis stipatæ, quæ subsequente plenilunio in omnes artus diffundebantur, cum rigiditate ac motus impotentia in brachiis, horumque juncturas veluti e sede sua distorquebant. Hinc suasu amicorum, locum mutare, iter ingredi, & corpus movere cœpit: unde accidit, ut aliquando præter opinionem crus sinistrum violenter retractum, dextrum vero antrorsum vehementer distentum fuerit. Diu etiam vixit in hoc misero statu, multosque Medicos adhibuit, quorum quidam insultus apoplecticos, alii arthritidem, alii calculum, alii malum hypochondriacum suspicabantur, & variis quidem contra ea mala, sed in cassum pugnabant remediis. Tandem cum atrocia & fere convulsiva intestinorum volumen excruciarent tormina, injecti intra nychthemeron ultra

de-

Google

decem clyſteres, materiam compactam ac globoſam inſtar pomorum Borsdorſſianorum minorum evacuarunt, quorum globulorum ſinguli veluti calce erant obducti. Horum dejectioni ſuperveniebant quidem animi deſectiones, at elapſis abhinc paucis horis, ſingulare virium incrementum æger recuperavit. Tum uſus eſt lacte caprino, & ad thermas Tœplicenſes conceſſit, poſt illarum uſum ſpinam dorſi & juncturas artuum oleo nucis molchatæ ſibi inungi curans; quibus factum eſt, ut paucis diebus omnia remiſerint ſymptomata, ac tantum pedibus acceſſerit robur, ut commode ambulare potuerit. Notabile ceterum in hoc morbo fuit momentum, quod manus, utut atrociſſimis distractæ doloribus, a paralyſi fuerint immunes; quæ tamen crura, a ſpaſmis libera, omnino occupaverat. Nec ſyncope prætereundum eſt, ægrum ſumtis cibis rariſſime habuiſſe animi deliquia, quæ vero in jejunio fuerunt frequentiora.

Epicriſis.

Luculenter ex hoc caſu docemur, quam graves affectiones pertinax alvi obſtipatio, & inteſtinorum a ſaburra cruſſa atque compacta oppletio, niſi progenerare, ſaltem ſuſtentare valeat. Præſtat igitur alvum in morbis chronicis, ſpaſmodicis, convulſivis lubricam ſervare, cui ſcopo, tantum abeſt, ut purgantia conveniant, ut ſæpius etiam blanda laxantia oretenus exhibere haud liceat. In noſtro ſalrem caſu omnia purgantia, cum & laxantia non niſi vomitus excitarunt, & ſpaſmos exacerbarunt. Contra vero conſultius eſt, clyſteres ano inſpndere oleoſos, ac emollientes, quibus fæces craſſiores diluuntur, & ad exitum diſponuntur. Tum quoque jungere licet lac anria, & quidem ſeniſſima, veluti eſt manna cum oleo amygdalarum dulcium. Hiſce itaque ſubſidiis poſtquam expurgatæ ſuerunt ſordes craſſiores, reliqua remedia, quæ ad temperanda ſalia ſcorbutica ſunt oppertuna, feliciori ſucceſſu, majorique cum fructu adhiberi poterunt; quæ inter ſerum lactis, præſertim dulce eſt præſtantiſſimum. Tandem ad artus roborandos thermæ Tœplicenſes, & olea junctutis inuncta, utiliſſimam tulerunt opem.

OBSERVATIO VII.

Spaſmi vagi ſcorbutici.

Puella duodecim annorum, dito male habens, tandem in affectum ſpaſmodicum vagum delabitur, cujus paroxyſmi per vices ſequentem in modum invadebant. Corripitur primum ægre dolore abdominis atrociſſimo, quo ceſſante maculæ hinc inde per corpus diſperſæ efflorescunt, & his demum evaneſcentibus, ſpaſmodicæ motitationes manuum pedumque ſuccedunt, atque tandem epilepticæ junguntur agitationes. Obſervatione hic dignum fuit, quod quoricſcunque externarum partium dolores ac ſpaſmi remiſerunt, illi protinus interiora occupaverint, cum alvi adſtrictione contumaciſſima, & tanta contractione, ut fillulam clyſticam ano intrudere, fere impoſſibile fuerit. Contra vero ceſſantibus interiorum partium motionibus, ſpaſmi iterum ad externas tranſierunt, & hæc ſcena per ſatis longum tempus acta fuit, donec tandem morbus, clyſteribus oleoſis, ſero lactis, decoctis antiſcorbuticis &c. feliciter fuerit profligatus.

Epicriſis.

Notari ex hoc caſu meretur, quod ſub violentis inteſtinorum tormentis, craſſa præſertim atque rectum, circa exitum, adeo conſtringi ſolent ac coarctari, ut nec excrementis, nec flatulentis vaporibus exitum permittant, neque fiſtulam, qua clyſteres injiciuntur, utut tenuiſſimam recipiant; aut ſi quoque hanc admiſerint, ipſi tamen intuſi clyſteres, veluti vi quadam ſtatim repellantur. Hujus vero momenti ratio, falſo a quibuſdam ſtatibus obscem

cem ponentibus imputatur: siquidem ex physicis liquet documentis, quod fluida, quæ vi quadam ex clysteribus ano impelluntur, resistentiam obstantium flatuum longissime superent. Vera potius caussa in ipsa intestinorum pertinacissima constrictione latet, qua etiam motus eorum peristalticus haud raro ad superiora convertitur. Hinc sæpissime fit, ut non solum ventriculi inflationes, cardialgiæ molestissimæ, anxietates præcordiorum & suboriantur, verum etiam laxantia oretenus data, per vomitum reddantur, quin nonnunquam ipsi clysteres cum stercoribus per superiora eructentur. Præstat itaque in tali casu sub ipso paroxysmo, nihil nec laxantibus, nec clysteribus moliri, sed potius partes constrictas externis emollientibus relaxare, & extra accessionum tempus blandis vacuantibus saburram acrem eliminare, aliisque antispasmodicis & anodynis irregularem ac inversum motus demulcere.

OBSERVATIO VIII.

Convulsiones vagæ ex violenta ossis coccygis percussione.

Puer annorum circiter quatuordecim, inter lusus cum commilitonibus, saxo satis duro circa os sacrum ac coccygis graviter percutitur, cum subsequuta partis affectæ vehementi tumore ac dolore, somnoque abhinc difficili, ac pavore pleno. Vocatus chirurgus os coccygis tractum dicebat, variaque extrinsecus adplicabat emplastra pariter ac linimenta. Neque tamen minus tertio die post accedebant horrendæ artuum convulsiones, cum vehementi cordis palpitatione, præcordiorum subsultibus, sermonis difficultate, & memoriæ debilitate, ut vix cognosceret adstantes, stupatæ, a pollicum tamen contractione immunes. Datis diaphoreticis ac antispasmodicis medicinis, intra quinque dierum spatium cessabant hæ præternaturales motiones; sed singulis mensibus, secundo vel tertio ante lunam plenam die, quo percussio violenta erat facta, semper redibant. Accessiones flatus frigidiores, ex osse sacro per dorsi spinam ad cerebrum ascendentes antecedebant, tum incomposita loqui cœpit, non dormire, nec domi contineri poterat, oculi sæpius torvi videbantur ac terribiles, & redeuntibus denique sensibus, vaga artuum convulsio sequebatur. Tali malo per anni dimidium cruciatus æger, tandem per balnea aquæ dulcis, per pulveres antispasmodicos, quorum basis erat cinnabaris, ac pulvis lumbricorum terrestrium, decoctum visci quercini, radicisque chinæ, cum quarta lactis parte mixtum, atque per linimenta, quæ habebant præter alia oleum hyoscyami ac camphoram, ossi sacro adplicata, quæ Dei est gratia, pristinæ restituebatur sanitati.

Epicrisis.

Ex hac morbi historia, diligentius pensitata, luculenter patet, quam admirandus sit membranarum, quæ medullam spinalem cingunt, cum aliis nervosis ac membranaceis partibus consensus, qui non nisi in mutua motuum vitiosorum communicatione consistit ac propagatione. Sensatio autem illa frigidæ auræ ex loco affecto per dorsum ad caput usque ascendentis vix ab alia caussa dependet, quam a strictura spasmodica, per materiæ subsistentis acris & ichorosæ vellicationem inducta, in ossis sacri medulla incipiente, & in forma motus undulatorii successive ad cerebrum usque propagata. In tali casu, ubi etiam ex plantis pedum, ad caput aspirans aura frigida epilepsiam peperit, non sine fructu adplicare suevi temperatum vesicatorium, quod ex drachma una cantharidum cum emplastri de Meliloto uncia una permixta paratum, per aliquot septimanas parti affectæ impositum servetur. Hoc enim sine dolore operatur, & ingentem seri vitiosi extrahit copiam.

Google

CAPUT IV.

DE

AFFECTU CEREBRI SPASMODICO ECSTATICO, VULGO CATALEPTICO, PERQUAM RARO.

§. I.

POrtento ſimilis, & admiratione dignus eſt nervoſi generis affectus qui homines ſaxis, ſtatuiſque marmoreis immobiliores reddit, & cataleptos, quam Latini per deprehenſionem, detentionem, ac congelationem interpretantur, nomine ſalutarunt. Eſt illa, ſi realem ſpectemus definitionem, ſpaſmodica fibrillarum nervearum, ac nervorum, acinis potiſſimum voluntariis, & ſenſatione deſtinatorum, prope ſuas origines conſtrictio, & inde denegatus liquidi tenuiſſimi, in cerebro ſecreti, cujus ope ſentire ac movere anima, in nervotum canales influxus unde omnes ſenſus ac motus voluntarii pereunt, & corpus in eo, quo ſubiit ceſſione mali eſt ſitu, immobile ſervatur; viſque imaginationis magis intendatur.

Definitio realis cataleptos.

§. II.

Agitatur inter veteres controverſia, an catalepſis idem ſit cum carocho morbus, necne? Quidam diſcrepare has adfectiones, & Carochum illum eſſe perhibent affectum, quem comatum vigil adpellant veteres, ubi ſomno premi videntur ægroti, & tamen vigilant, ſed nec tarn, nec ullum membrum movere valeat, ſenſu præſertim tactus integro. Contra vero plerique catochum ac catalepſin pro ſynonymis habent, quos inter HENRICUM ab HEER *obſ. III. &* NICOLAUM PISONEM *de morbis cognoſcendis Lib. I Cap. XIII.* allegaſſe ſufficiat. Realis autem eſt, quæ catalepſin ac tetanum intercedit differentia. Quemadmodum enim in tetano totum corpus, & cunfta membra tanto rigore diſtenduntur, ut illa ligno rigidiora nec ſummavi flectere aut mervare valeas, & præterea ſenſus pariter ac ratio ſibi conſtant; ita e contrario in catalepſi immotum quidem ſtat corpus, ſed flexile manet, & quoſcunque artus flectere ac agitare potes, atque ſenſus omnes pariter ac ratio pereunt.

An differat a catocha.

Differentia cataleptos a tetano.

§. III.

Catalepſis omnium ſane morborum eſt rariſſimus, ut ideo HENRICUS ab HEER medico, ſe pluſquam millies vidiſſe cataleptícos jactanti, reſpondeat: *O te infelicem, non puto fuiſſe mille cataleptícos, ex quo morborum terris incubuit cohors.* Quotquot tamen legeris de hoc morbo in libris Medicorum ſparſim obvias obſervationes, invenies illum hyemalr potiſſimum tempeſtate, & ſub frigore intenſiſſimo homines invadere. Quemadmodum enim frigus generatim nervoſo generi eſt inimicum, & ad producendos morbos ſpaſmodicos admodum opportunum; ita vero quoque ſimillimum eſt, in noſtro morbo nervorum fibrillas ad concipiendam ſpaſmodicam conductionem frigore reddi aptiſſimas, eo magis, cum ſolo horrendo frigore prodigioſum hoc malum excitari, plurimæ teſtantur obſervationes. Corripuit equidem miſeros per intervalla, & paroxyſmos, qui ſæpius per aliquot horas durant, & juvenem quendam, cujus meminit FORESTUS *Lib. X obſ.* 42 *pag.* 369 per tres integros dies detinuerunt. Raro quædam præcedunt noræ, mali advenrum prænunciantes, niſi quod ſacerdos quidam, de quo FORESTUS loc. cit. agit, obtulum antea in poſteriori capitis parte ſenſerit dolorem, & monacho, cujus etiam recenſet HENRICUS ab HEER *obſ. III. pag. XLIII.* ante invaſionem mali, collum riguerit.

Hiſtoria cataleptos.

§. IV.

Plerumque ſubito invadunt paroxyſmi, & ſic ſe habent. In quocunque ſitu fuerint ægri, in eodem ſimul ac

Paroxyſmorum deſcriptio.

ac semel manent rigidi ac immoti, sedentes sedent, stantes stant, cubantes cubant, si clausi fuerint oculi, clausi manent, cum vero malum de die plenumque accedit, oculi tenentur aperti, intorti, in unum locum fixi, ac si Medusæ caput intuerentur, &, licet illos sudario perstrinxeris, inconniventes manent. Interim loco moveri, & artus flecti possunt, sed quocunque inflectantur, illic immoti persistunt, impulsi progrediuntur, & puer, quem ex FERNELIO allegat FORESTUS *Lib. X. obs.* 42, *Schol*, e lectulo sublatus consistebat. Neque vero ullus adest sensus, nec vident licet apertis oculis, nec audiunt, nec gravissime compuncti sentiunt. Nihilo tamen minus actus automatici legitime succedunt; pulsus fertur naturalis, spiratio facilis, & adnotante FORESTO loc. cit. quidquid intruseris ori, devoratur. Sæpius abdomen, ac costæ inferiores convelluntur, testantibus eodem FORESTO, SYLVIO, PLATERO & DOLÆO *Encyclop. med. pag.* 6. Hinc alvus simul est adstrictissima, ut nec remissima inrrudi queat fistula, observante HENRICO ab HEER *obs* 3 *pag* 39 Color faciei manet floridus, juxta NICOL. PISONEM *Lib. I. Cap.* 13 *pag.* 93 Tandem inter alta suspiria ad se redeunt, tumque mira, quæ audiverint ac viderint, instar ecstaticorum, narrant. Extra paroxysmum plerumque a cibis vel plane abstinent, vel saltem pauca comedunt.

§. V.

Subjecta catalepseos. Huic malo, præsertim cum ecstasi conjuncto fœminæ præ viris deprehenduntur obnoxiæ, attestantibus BORELLO *Cap. XI. histor.* 54. *& Marco Marci in Philos. rest. pag.* 397 Possident enim illæ fibras molliores, teneriores ac sensibiliores, quarum ratione non solum ad suscipiendos generis nervosi motus inordinatos admodum proclives sunt, verum etiam ad impressiones ac passiones animi fortiores ferendas, & morbos ex corrupta phantasia subortos perquam opportunæ existunt. Deinde vero sistit temperamentum melancholicum, & ubi vis imaginationis excellit, facillime suboritur hic morbus, præsertim si juxta NICOLAUM PISONEM loc. cit. & ipsam experientiam, victus frigidior, tempus anni, & regio ad frigidam constitutionem promta accesserint. Et denique adhuc notari meretur, quod in hoc morbo peregrinis vasa, quæ in basi cerebri ad sinciput tendunt, sanguine crasso turgida, ac posterior cerebri pars serosa colluvie imbuta reperiantur. HENRICUS ab HEER obs 3 pag. 45. in tali subjecto cerebrum in anteriori parte durum, in basi mollius ac humidius, nervorum vero origines siccissimas & solito graciliores deprehendit.

§. VI.

Sententiæ Medicorum de caussa catalepseos. Tradita hac catalepseos historia, ad caussam ipsius, atque formalem rationem indagandam progrediemur. Hanc in posteriori capitis parte hærere, non modo defunctorum sectiones, atque dolores in posteriori capite ac nucha, paroxysmos nonnunquam antecedentes testantur, verum etiam omnes unanimi ore adfirmant Medici. Verum in pressius determinanda symptomatum caussa, in varias, minus claras abierunt opiniones. Plurimi spiritus animales adeo fixari ac concentrari asserunt, ut in motu suo præpediantur: quod de hisce corporibus subtilissimis ac penetrantissimis nullo modo concipi potest. SYLVIUS PRAX. *Lib* 2. *pag.* 474. experimento chemico, quo spiritus urinæ volatilis confusus cum spiritu vini rectificatissimo in coagulum spissius concrescit, persuasus, credit in catalepsi spiritus animales, qui ad indolem spiritus vini rectificatissimi accederent, a spiritu volatili urinoso, præternaturaliter in corpore genito congelari, ut immobiles maneant. Verum falsa subest adplicatio, & fallacia non caussæ ut caussæ. Namque primum tantum abest, ut spiritus animales ejusdem cum spiritu vini sint na-

turæ.

turæ, ut potius hic in quantitate aſſumtus, narcoſin inducat. Deinde in allegato experimento ſpiritus vini neutiquam coagulatur, ſed ſal volatile, quod in ſpiritu vini, qui nihil aliud eſt, niſi ſal volatile in proprio ſuo phlegmate ſolutum, continetur, affuſione ſpiritus vini rectificati præcipitatur.

§. VII.

Cauſſa catalepſeos proxima.

Nos potiſſimam cauſſam catalepſeos in denegato liquidi tenuiſſimi in nervos ad motus voluntarios ac ſenſus deſtinatos influxu, qui e contrario in nervos actibus vitalibus & automaticis inſervientes naturalis, quum ex parte impetuoſior eſt, collocamus: at quomodo ille intercipiatur, jam diſpiciendum eſt. Quod ſi ergo perpendamus, omnes totius corporis ſenſationes, omneſque functiones animales in cataleptico penitus ceſſare, vero eſt ſimillimum, fluidi nervoſi influxum in eo potiſſimum loco intercipi debere, ex quo omnes nervorum noſtrorum fibræ principium ſuum, ac primam originem trahunt. Hic locus audit ſenſorium commune, & ille eſt, in quo primam quoque animæ ſedem, nos collocare oportet. Quamvis enim illa, tanquam ſubſtantia immaterialis, non bene includi queat loco: attamen cum certiſſimum ſit, ſpiritum hunc immortalem arctiſſimum cum corpore fovere commercium, & magnum in ſenſus & functiones, quæ dicuntur animales habere directurium; neceſſe eſt, ut ipſi ratione operationum, quas beneficio fluidi tenuiſſimi, modo nobis incomprehenſibili edit, certum utique aſſignemus ſpatium, ex quo omnes, quæ in fibris fiunt mutationes ſentiat, & actionibus, quæ ipſius voluntati ſubjacent, commode fungatur.

§ VIII.

Senſorium commune, tam in homine deſcriptum.

Commune vero ſenſorium nec juxta CARTESIUM in glandula pineali, nec ad mentem LANCISII *diſſert. de ſubit. mort. cauſſis* in corpore cerebri calloſo, ſed cum Anatomicorum accuratioribus ac recentioribus, in medulla oblongata, atque ea, quæ baſin cerebri conſtituit, collocamus. Exinde enim egreſſi canales nervoſi, tunicam extimam, a pia meninge, copioſiſſimis vaſis intexta, ac medullares cerebri tractus ambiente, mutuantur, & ſic ad totius corporis partes, ſenſus motuique voluntario inſervituri abeunt. In haſce vero fiſtulas nerveas, fluidum, ſubtiliſſimum, cum ſanguine per arterias carotides ac vertebrales ad caput delatum, reſorpta a venoſis vaſis crudiori ſubſtantia, in parte cerebri corticali ſecretum, & denique per medullarem regionem vi quadam impellitur, ut hujus beneficio certas cogitationes, ſequantur certæ motuum in corpore determinationes, & vicißim certas corporis mutationes excipiant certæ in anima ideæ.

§ IX.

Quemadmodum in catalepſi influxus liquidi nervei intercipiatur.

Quemadmodum igitur dicto illo fluidi tenuiſſimi influxu recte, & proportionata quantitate ſe habente, omnes ſenſationes, & functiones animales vigent, debiteque peragnntur ordine, noſque tum ſani vigilamus: ita ſi parcior fuerit ille influxus, dormire dicimur, eoque plane intercepto, omni ſenſu ac motu voluntario deſtituimur. Omnis vero hujus influxus interceptio, vel fibrillarum nerveatum paralyſi, vel ſpaſmodica conſtrictione fit: namque nervorum obſtructionem, quam ſtatuunt, neutiquam locum habere, jam *in Conſult. ac Reſponſ. Medic. Sect. I. Caſu XLIX. pag.* 247. demonſtratum dedi. Enim vero in catalepſi paralyſis fibrillarum nerveatum ea non poteſt eſſe cauſſa, quæ temporetur fluidi ſubtiliſſimi introitum in nervos, cum paroxyſmi per intervalla recurrant, & ſub iis facies ſit rubicunda; quæ in morbis ejuſmodi a cauſſa paralytica inductis, quorſum mea ſententia, ſoporoſi ſpectant affectus, longe aliter ſe habent. Ergo in catalepſi fibrillarum nerveatum, in ſua origine, antequam plani matrem penetrant, ſpaſmodica conſtrictio & cauſſam denegatt ſpirituum in nervos influxus, & hinc reli-

quo-

quorum omnium ſymptomatum verum & amplius meum juxta § VII. præber fundamentum.

§. X.

Hinc igitur omnes utriuſque ſenſationes, omneſque animales functiones ceſſant, cum autem in partibus his interioribus cerebri nullus ſit ſpaſmus, ratio patet, cur membra per ſe immota, flecti queant, ac quocunque illa flexeris ibidem vi moveote carentia, immota rurſus quieſcunt. Sed dum hæc fiunt, vigent omnes motus, quos automaticos vocant. Namque conſtat ex Anatomicis, quod ſicuti nervi ſenſibus, ac motibus voluntariis deſtinati ex cerebri medullari ſubſtantia ſuam trahunt originem, ita e contrario functiones vitales, quæ animæ imperio neutiquam ſubjacent, nervos ex medullari ac inferiore cerebelli parte propullulantibus adminiſtrent, teſtante inter alia experimento a Clariſſimo VIEUSSENS *Neurograph. Lib I cap. XX. pag. 129. allegato*. Jam vero in cataleptici illas fibrillas, quæ ex cerebro ortæ, nervos dant actibus voluntariis inſervientes, conſtringi diximus, at illæ, quas cerebellum ad vitam conſervandam emittit, ſalvæ manent in ſtatu naturali. Hinc pulſus cordis & arteriarum viget, facies rubet, reſpiratio fertur naturalis &c. Interea cum fluidi tenuiſſimi in organa ſenſuum & motum voluntarium miniſtraotia denegatur influxus, facile fit, ut illud majori copia ac impetu, in partes actus vitales perficientes ex cerebello impellatur. Hinc pertinaciſſimæ, quæ alvum occupat, conſtrictionis, morumque, abdominis & pectoris convulſivorum origo petenda eſt.

§. XI.

Ecſtaſeos diſquiſitio. Reſtat adhuc illud momentum explicandum, quocataleptici ſæpenumero obſervantur eſſatici. Plerumque enim finito paroxyſmo eatenus mira gaudia, aut phantaſmata tragica, viſiones divinas, conſortium angelorum, quin & futura præmunciare videntur, ac vatidicos ſe ſimulant. Tales memorabiles caſus paſſim obſervantur in Medicorum ſcriptis. Conf. PAULLINUS *Cent. IV obſerv.* 38 MARCELLUS DONATUS *Cap I pag.* 91 *ſeqq.* AUGUSTINUS *de civitate Dei Lib. XIV, cap.* 23 ACT. MEDIC. BEROL. *Dec. I. vol. II. pag.* 62. A. N. C. *der III. anno 3 obſ.* 61. *& Volum. I obſ.* 250 *pag.* 563. Neque vero in hiſce caſibus diabolo vim quandam adſcribere, nec animarum e corpore ad alia loca, quin plane cœlum ſereſſum ſtatuere, nec alias præternaturales cauſſas allegare neceſſe eſt, nec ad nos pertinent eſtaſes Paulli, ſanctorumque, ſiquidem de illis duntaxat loquimur, quæ in morboſis corporibus fiunt. Er ſi tali ratione conſideremus, ſubjecta cataleſeos plerumque eſſe melancholica, vi imaginatrice fortiori gaudere, ac circa ideas ſacras de Deo, angelis, vita æterna tantum non ſemper eſſe occupata, deinde, ſi experientia, ac exemplo informiorum ſuffulti ſuppoſuamus, animam, quo magis a perceptione objectorum externorum, ac motuum vitalium exercitio ſe retrahit, eo intentius phantaſiæ indulgere, firma ſequitur concluſio, viſiones eſſaticorum cataleptic orum non niſi effectus eſſe intenſioris phantaſiæ dum anima a commercio rerum externarum vacua, præteritas rerum ideas reperit, ex quibus inter ſe collatis etiam fieri poteſt, ut futura præmoniet. Sed revertamur, ad cauſſas mediatas, quæ malo cataleptico excitando ſunt opportunæ.

§. XII.

Cauſſæ cataleſeos ſubjectivæ. Eminet inter alias vitium humorum craſſiorum, ac viſcidorum, quos veteres dixerunt lucem melancholicos, qui in capite ac cerebro difficilius progredientes, & in horum baſi præſertim ac pia meninge ſtagnantes, efficaciſſimam conſtrictioni fibrillarum nervearum ſuppeditant occaſionem. Hinc non tantum feminina hyſtericæ, virique hypochondriaci ac melancholici præ aliis cataleſin patiuntur, verum etiam

Cauſſæ cataleſeos objectivæ ſunt humores ſæpius memorati,

etiam hoc morbo peremtorum sectio docet, vasa in posteriori cerebri parte crasso & coagulato sanguine repleta fuisse, ac in ipso cerebro extravasatam serosam hæsisse colluviem. *Conf.* HOLLERIUS *Lib. I. de morb. intern.* & SCHENCKIUS *Lib.* 1. *obs.* 2. Ex his quoque patet clarissime, quare consuetas & ordinarias sanguinis excretiones suppressas, nonnunquam subsequatur catalepsis, vide FONSECAM *Lib.* 2. *Consult.* 92. Neque minus clario patet, cur puer ille, cujus AETIUS *Tetrabibl.* 2. *Serm.* 2. *Cap.* 4. meminit, per triduum congelatus, tandem effuso per nares copiosissimo sanguine, statim convaluerit. Eo magis a spissis his morbus catalepticum suboriri poterit malum, si illorum vehemens expansio ac exæstuatio, & hinc exorta fortior vasorum cerebri ac piæ matris distensio accesserint. Unde concipi poterit, quomodo illud, ex febribus intermittentibus, incongrue suppressis ac volatilibus tractatis, juxta DODONÆUM *obs. med.* 44 ex nimia viri generosi ingurgitatione, teste PLATERO *Lib.* 1. *fol.* 27. ex ebrietate ac nimia iracundia, notante DOLÆO *in encyclop. medic. pag.* 96. prognatum fuit. Nec silentio denique prætermitti debent vermes ac lumbrici intestinorum, qui sicuti gravissimis morbis, ita & cataleptico ansam præbere possunt, testante observatione a MARCELLO DONATO *Lib. II. Cap VII. pag.* 186 *recensita*.

§. XIII.

Anima pathemata

Præterea ingens debetur animadversio gravioribus animi pathematibus, quibus constrictionem fibrillarum in cerebro nervearum, cum subsequente catalepsi, excitari pariter ac relaxari, in scriptorum monumentis passim relatum legimus. TULPIUS *Lib. I. obs. cap.* 21 juvenem quendam ex inopinato matrimonii repudio catalepticum factum, & illo promisso restitutum allegat. RONDELETIUS *Lib. I. pag.* 20 casum refert de puella, viro, quem impense deperibat, cupida, quæ ex mœrore hunc morbum incidit, ejusque paroxysmis, quotiescunque maritum vel vidisset, vel de eo audivisset, vel etiam cogitasset, protinus correpta fuit. HENRICUS ab HEER *observ.* 3. recenset catalepsin, quam vir quidam melancholicus, ex nimio mœrore toleraverat. Idem malum, nimiam quoque mentis intentionem, ac profundas fixasque meditationes, præsertim si temperamentum frigidum, aliæque occasionales caussæ accesserint, excipere, probatissimorum medicorum documentis confirmatum habemus. Quales casus reperies in GALENO *Comm. in* HIPPOCR. 2 *cap.* 56 ZACUTO LUSITANO *Lib.* 1. *histor.* 42. FERNELIO *in pathol. Lib. V cap.* 2. Multo magis ad nostrum affectum, cum ecstasi complicatum, meditationes sacræ profundiores contribuunt, imprimis si spiritualis de commissis peccatis supervenerit tristitia. *Conf.* SENNERTUS *in praxi pag.* 598. HERFELT *tr. philos. hominis pag.* 183. AUGUSTINUS *de civitat. Dei L.* 14 *c.* 24. GEIERI *præfat. tractat. Liebe Gottes und des Nächsten*

§. XIV.

Catalepsis ex frigore horrendo.

Referri quoque ad catalepticos merentur, qui nimio atque horrendo frigore percelluntur ac veluti congelantur. Ratio hæc est. Frigus vim habet externum corporis habitum, quem immediate ambit, validissime constringendi, quo constricto, humores ad interiora majori copia compelluntur, in capite præsertim cumulantur, in vasis cerebri stagnant, hæc distendunt, & hinc fibrarum nervearum ex cerebro prodeuntium stricturam, catalepseos cum omnium sensationum abolitione stipatæ originem caussantur. Continuante frigore intensissimo, & hoc durantibus jam recensitis illius in corpus effectibus, tandem fit sanguinis aut seri in capite extravasatio, qua sæpius comprimitur cerebellum, ut nec in organa vitalia influere queat tenuissimum fluidum, & inde demum mors sequatur. Quales tristissimi

caſus, ſicuti quotidie contingunt, ſta- que tollit. Nec levioris momenti eſt
præſertim a FORESTO *Lib. X. obſ.* congelatio, quæ a frigore induitur;
XLI copioſiſſime deſcribuntur ubi uſi enim tempeſtivæ ſerantur ſuppe-
ſub hyemis aſperrimo gelu complures tiæ, mors ſequitur repentina.
militesin excubis ſtantes mortui ſunt
reperti, alii equis inſidentes, ac habe-
nasin manibus adhuc habentes, con-
gelati ex equis ſublati ſunt, quin &
ipſi tandem equi mmoti perierunt.

§. XV.

Cauſſæ occaſionales catalepſeos. Quod ſi perſcrutemur cauſſas, quæ paroxyſmos cataleptieos revocare ſolent, occaſionales, has inter principem locum ſibi vindicant graviores animi commotiones, ira, terror, gaudium, metus, contriſtatio. Pertinent huc quoque objectorum fugararum viſiones, vid. caſus § XIII. ex RONDELETIO allegatus. Quoldam ex verborum quorundam recitatione, aut pſalmodiarum cantu congelari, ſcriptores perhibent, & ego ægrum vidi, quæ auditis verbis, ardentiſſimum Chriſti amorem exprimentibus diſtendebatur; quemadmodum Presbyter ille, cujus morbum recenſet AUGUSTINUS loc. cit. ad prolatas lamentantium voces, ſuo prehenſus eſt paroxyſmo. Non minus ad hujus diri mali generationem conrribuunt frigidus aer, habitatio in locis ſalſis, montoſis, frigidis, tempus anni hyemale, ac victus craſſus; annotante NICOLAO PISONE *L. r C. XIII.*

§ XVI.

Prognoſis. Quod tandem attinet prognoſin catalepſeos; ea ſi fuerit ab animi paſſionibus, aut profundis meditationibus orta, non adeo grave, ac ſubito lethiferum manatut periculum. Contra verum, quæ a ſanguine craſſo, viſcido, impuro, ac excretionibus ſanguineis ſuppreſſis fovetur; graviſſimum meturn meutt. Namque vel in melancholiam deſinit, ſicuti obſervat NICOLAUS PISO *loc. cit pag. 93* vel commutatur in morbum comitialem, uti MARCELLUS DONATUS *Cap. VIII. pag. 186. ex Benivenio allegat*, vel denique in mortiferam ſubito terminatur apoplexiam, vitam-

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatorias. QUod attinet ſpinoſi noſtri mali curarionem, illa duabus potiſſimum abſolvitur indicationibus, quatum eſt prima, ut ſpaſmodicam, qua fibrillæ nerveæ in cerebro detinentur, ſtricturam relaxemus, altera, ut cauſſas matettales ſive meditatas, quæ ad dictam conſtrictionem inducendam contribuerunt, decenter removeamus. Quemadmudum priori indicationi in ipſo maxime paroxyſmo ſatisfieri oportet, ita poſteriorem potius extra paroxyſmum impetrare licet.

§ II.

Quid in paroxyſmo catalepticis agendū. Intra ipſum paroxyſmum, præſertim ſi gravior fuerit, parum quidem medicamentis perficere poſſumus, neque tamen minus omni ſtudio eo reſpiciendum eſt, ut excitemus ægros, qui vigilantes dormiant, & ſpaſmodicas ſtricturas demulceamus. Quo fine naribus adplicari debent, vel ſpiritus urinoſi volatiles, vel acida penetrationum, veluti acetum vini, rutaceum forte, aut ſpiritus cryſtallorum veneris, qui nihil eſt, quam concentratus acetiteſtillati ſpiritus: hæc enim acida longe penetrantioris efficaciæ ſunt, quam uſitum ſal volatile. Neque etiam alienum erit, ulea cocta, nervina ac antiſpaſmodica, nuchæ ac poſteriori capitis regioni, detonſis præſertim capillis adplicare; quod remedii genus a FORESTO *Lib. X. obſ. 42* commendatur. Non minus clyſteres porentiores, ſi anus non adeo clauſa fuerit, ut nihil admittat, infundere licet: ac denique, præſertim ſi malum a nimia ſanguinis mole, ac raptu verſus caput inductum, faciesque venis ſanguine valde infarctis turgida fuerit, in ipſo paroxyſmo narium ſcarificatio, aut

ſty-

ſtyli dentati intruſio, eoque facta vellicatio, donec ſanguis effluat, inſignifſimam pollicetur opem.

Catalepſeos melancholicæ ſuccis ſubtrahendis curatio.

§. III.

Plura in ipſis paroxyſmis tentare haud licet, ſedibus finitis, cauſſarum materialium ac mediatarum remotionem, quatenus fieri poteſt, moliri convenit. Quod ſi igitur tartariſſimus noſter affectus melancholia, eaque hypochondriaca, vel hyſterica, ut ſæpiſſime fit, ſuam traxerit originem, ubi ſpiſſi ac viſcidi humores in vaſis cerebri ſtagnant, ac difficilius progrediuntur: eatenus uſum ducere oportet remediorum genera, quæ huic morbo expugnando, ſanguinique ſpiſſo attenuando, & æquilibrio reſtituendo ſunt idonea. Ad eorum claſſem præter clyſteres & blanda laxantia, venæſectionem debito tempore adminiſtrandus, motum quoque ac exercitationem corporis, ac rectum rerum non naturalium uſum, referri merentur, & palmam obtinent pediluvia, balnea, & potus aquarum mineralium, vel etiam loco harum cura cum ſero lactis & ſale Sedlicenſi inſtituenda, non minus illis, quæ tonum partium ſolidarum labefactatum roborandi facultate gaudent.

Excretiones ſuppreſſas ſanguineas revocando.

§. IV.

Quando manifeſta malum ſuſtentarent plethora, aut plane excretiones ſanguineæ vel naturales, quæ per uterum aut venas ſedales fiunt, ſuppreſſæ, vel artificiales conſuetæ per venæſectionem aut ſcarificationem neglectæ ac intermiſſæ fuerint: has extra paroxyſmum revocare, aut ſaltem nimiam humorum molem miſſione ſanguinis evacuare oportet. Quo fine ſectio venæ in pedibus commendari meretur, poſt quam, ſi admodum ingens fuerit cruoris abundantia, ut apoplexiæ metus ſit, in ipſo paroxyſmo venæ narium, ſtylo intruſo, ſimul aperiendæ. Si corpus magis laxum ac ſpongioſum exſtiterit, ſcarificationes ſubſtitui poſſunt; aut denique, ſi proclivitas ad fluxum hæmorrhoidalem ſentiatur, ſignificantibus eam doloribus oſſis ſacri, ac inteſtini recti, aut ille ſuppreſſus malum fovent: bene monente NICOLAO PISONE *Lib. I. cap. 13. pag. 94.* illius revocatio tentanda eſt, quo ſcopo ano probe fomentato, hirudines adplicare convenit.

Catalepſis ex vermibus exulatio.

§. V.

Si vermium ſit ſuſpicio; anthelmintica locum inveniunt. Sed ex horum claſſe ea, quæ acri ac inteſtina jam irritata magis vellicante vi pollent, veluti ſunt actiora purgantia, vitriolacea, acida, mercurialia, aloetica, multo magis, quæ venereæ exiſtunt profapiæ, cane pejus & angue ſunt fugienda. Præſtat potius pilulas, quæ ſpecifica minus acria ſcrodentia continent, ut extractum tanaceti, ſemen cynæ, rhabarbarum myrrham, aſam fœtidam cum panchymagogo Crollii, æquali portione commixta, propinare, quæ præſtantiſſimi ſunt effectus.

Catalepſis ex animæ vitio prodeuntis tractatio.

§. VI.

Quandocunque cauſſa paſſionis cataleptiæ, maximam partem in anima, vel gravioribus pathematibus commota, vel fixioribus ideis & meditationibus intenta, vel plane conſcientiæ tormentis agitata reſidet, parum auxilii ſpondent pharmaca. Medico nihil amplius incumbere videtur, quam ut cauſſas materiales, ſi præſto fuerint, ac ſimul concurrerint, congruis ſubſidiis removere aggrediatur. Ceterum coadlaborandum erit, ut anima ab anxiis ac triſtibus ideis, quæ inſtar carnificinæ, ac crudelis tormenti corporis ſint, per jucunda cum amicis commercia depellantur, neque otio ac quieti, quæ profundarum cogitationum mater eſt, nimium indulgeatur. Nec quoque præſtantius ſubſidium eſt, aeris mutatione, qua ſola pertinaciſſimum hoc malum vidi curatum.

Frigore concreſcentium curatio.

§. VII.

Qui frigore ſunt congelati, & adhuc quaſdam vitæ exhibent notas, ad locum tepidiora deportentur neceſſe eſt. Ea tamen caveantur, ne ſint juſto ca-

liditora, ne ſanguis ad interiora compulſus uno impetu exæſtuetur, ac ideo extravaſationem lubeat. Conſultum quoque tali in caſu eſt, blandis ſtrictionibus corpus fovere, ut exteræ partes quæ conſtrictæ fuit, relaxentur, inque eas humores denuo revocentur. Tum excitatis illis perſonis, pedes in pediluvia imponere licet tepidiſſima quæ partim cutim relaxandi, partim æquabilem humorum circuitum reſtituendi, vim habent excellentiſſimam, neque minus vires proſtratæ cordialibus remediis, ac vini generoſi hauſtu, refocillandæ erunt.

Cautelæ ac monita Practica.

§ I.

Cautela circa volatilium ac aſſumtum in paroxyſmo uſum.

NOtari probe meretur, in paroxyſmo fugienda eſſe falia volatilia oleoſa, balſama apoplectica validiora, & calidiora liquida, ſi malum cataleptica ab humorum nimio orgaſmo, expanſione ac ſtagnatione fuerit ſubortum, tum enim ſanguis magis commovetur, & metus eſt, ne extravaſatio & apoplexia plane ſuperveniat. Conſultius eſt in tali caſu acidis fortioribus uti, & externe olea ac balſama nervina, anodyna, ac antiſpaſmodica illinire. Quod ſi vero ſpaſmodica fibrillarum cerebri conſtrictio, ab animi pathematibus, metu, triſtitia, aut fixioribus meditationibus inducta ſubſit tunc falia volatilia oleoſa & interno & externo uſu juvant.

§ II.

Cautela circa alium ſcrupulum.

Sicuti in omnibus capitis gravioribus affectibus, quia ſanguine copioſo, valde commoto, ac largius ad caput rapto ſuboriuntur, uti ſunt cephalalgiæ, delira, convulſiones, epilepſiæ &c ita quoque in affectu noſtro cataleptico, ſi talem agnoveris cauſſam, præſtantiſſima eſt ſanguinis, intruſo naribus ſtylo facta derivatio. Neque vero veteribus ignota fuit hæc operatio, & digna ſunt verba ARETÆI, quæ *Lib VII. pag.* 124. exſtant, ut hic allegentur. Namque *neceſſe eſt*, inquit, in allegatis nimirum caſibus, *ut ſanguis e naſi interdum deriva-tur. Intro enim perlongum inſtrumentum immittatur, quod* CATHIADION *vocant, aut illud, cui* STORYNE *nomen eſt, aut ſi quis horum copiam non habuerit, penna anſerina cauleni craſſiorem ſumere debet, ejuſque nervoſam partem denticulati inſtar ferræ mordere, atque ſic intra nares uſque ad oſſa, quæ ethmoides ob cribri ſimilitudinem vocantur, immittere, deinde utraque manu apprimere, quo locus a dentibus inſculpatur, ac vulneretur. Factis eſt enim ac copioſus ſanguinis curſus: nam utræ glandiferæ in nares deſinunt, corpora in hac parte molliora ſunt, & ſectioni habilia.*

§ III.

Uſus aeris mutationis.

Morbus cataleptica, ſi ab imaginatione ſuſtentetur, ſpernit & eludit, omnium remediorum opem. Peregrinatio vero ac aeris mutatio optimum ſpondeur auxilium. Dari enim vix poteſt, quanta virtus & efficacia ad morbos nervoſi generis & ſpirituum ſanandos, inſit peregrinationibus in loca præſertim, quæ ſalubri aere fruuntur, & qui ſecundum Celſi monitum contrarius eſt illi, qui morbum fecit. Aer enim eſt illud elementum præ cæteris & tenuiſſimum, quod portiones ſuas elaſticas æthereas cum ſanguine & ſucco lymphatico mixta & ſenſum & motum motoribus ſolidis partibus præſtat, & ſecundum Galenum divini quid in ſe habet in morbis. Præter ea peregrinatio id quoque habet beneficii, quod ideæ conſuetæ, quæ mentem turbarunt, ſubtrahantur, & jucundioribus animæ affectus. Quin ipſo temporis beneficio ſponte debellari hoc malum, haud raro obſervatur, ſiquidem progrediente ætate & fibræ nerveæ fiunt robuſtiores, & animus conſtantior redditur.

§ IV.

Præſervatio.

Quod præſervationem attinet, ea obtinebitur, ſi cauſſæ occaſionales ad

ad hoc malum contribuentes probe fugiantur. Et cum has inter frigus insignem efficaciam obtinet, omni studio illud arcere oportet, atque etiam, si rationes domesticæ permiserint, ex habitationibus frigidis, montosisque, ad loca, ubi benignius cœlum est, discedere. Victus sit conveniens, inque eo fugiantur cibi acidi ac qui frigus quoddam ventriculo inferunt. Evitentur solitudines ac seligantur grata consortia, quibus anima a curis, mœroribus ac meditationibus fit vacua. Maximopere versus hyemale tempus probe observetur, ne relinquantur materiales in corpore caussæ, quæ malum illud inducere valent: quo fine & primæ viæ a sordibus serventur liberæ, & sanguinis copia, congruis illius missionibus, nec non frequenti corporis exercitatione, imminuatur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Catalepticus affectus ex vermibus, & vitio hysterico progeneratus.

DUodecim annorum puella, temperamenti sanguineo-melancholici, ingenii admodum vegeti ac vivacis, novem abhinc mensibus prima vice uterinæ evacuationis opus subiit. Elapsis inde quatuor hebdomadibus, cum instaret menstrua periodus, multa edulia sacharo condita, cyminique semen, quod semper in deliciis habuerat, ingurgitavit, & brevi post ingentia imi ventris tormina percepit. Datis ergo laxantibus, & anthelminticis remediis, infusisque ano clysteribus, lumbricus per alvum reddebatur longissimus: menses vero hoc tempore silebant, quamvis circa lumbos & ipsum uterum atroces sævissent dolores. Hinc succedebant convulsivi ac epileptici motus, cum delirio furoreque quasi uterino juncti, & frustra misso ex vena in pede fuso sanguine, frustra quoque datis remediis antispasmodicis, uterinis, anthelminticis, carminativis &c. per quinque septimanarum decursum pertinaciter inhærebant. Paroxysmi tam variis modis, tamque mirandis symptomatibus, tristem ludebant scenam, ut vix describi queant. Mox enim inter deliramenta, singultus, ac graves septi transversi concussiones, totum corpus e lecto in altum elevabatur: & remittebant convulsiones, relictis corporis languoribus, ac præcordiorum doloribus. Mox sub deliriis convulsivi motus artus duntaxat misere torquebant, ut omnes manuum pedumque digiti incurvarentur, pollex vero ac medius digitus rigidus extenderetur, deinde brachia retrorsum traheret, iisque capiti percuteret, tum eadem antrorsum vi quadam raperet, ac pectori validissime allideret. Mox inter has violentas agitationes mentis compos videbatur, sacrosque cantus cum summa devotione per satis longum tempus modulabatur. Tandem accedebat catalepsis, quam vocant, ecstatica, dum per aliquot horas lecto affixa manu rigida, & nulla arte excitari potuit, oculis apertis, vultuque amœno, ac si de quadam re gauderet, decumbens. Postquam ad se rediit, narravit jucundissimas visiones de Deo, angelis, cœlo, vita æterna; atque vatidicam se gessit. Ceterùm per quinque fere hebdomades ciborum nihil plane assumsit, præter gelatinam cornu cervi, novissimis tantummodo diebus sorbillatam, cerevisiam vero ac vinum quotidie, sed parca quantitate potavit, & quod notabile est, singulis diebus copiosa ac valde dura alvo reddidit stercora. Vultus colore gaudebat floridissimo, qui nec sub ipsis animæ defectionibus, quas crebro patitur, expallescebat, sed idem manebat. Pulsus ferebatur naturali similis, nec urina, præter largum sedimentum, mingebatur præternaturalis. Noctes, nisi tranquillo somno, attamen ab omnibus symptomatibus vacuas transigit, ac omne tempus piis meditationibus, & sub insigni mentis requie consumit.

Epicrisis.

Duplicis generis caussæ hunc portentosum ac mirabilem sustentaverunt affectum, nimirum partim lumbrici in canale intestinorum hospitantes, partim sanguis in vasis uterinis, ob mensium defectum stagnans, atque corruptus. Hinc non sane mirum, si symptomata fuerint eo graviora, ac atrociora, cum a duabus caussis, quarum quævis sola tali morbo inducendo sufficit, sint excitata. Quamobrem in mali hujus curatione, ad hanc duplicem caussam directa fuit medendi intentio: præter enim temperatiora, simul tamen efficaciora, anthelmintica, exhibenda curavi congrua uterina hysterica, ut eorum virtute liber sanguinis per uteri vasa circuitus, ejusque superflui per menstruam periodum excretio facilitaretur. Fuerunt ex horum numero pilulæ balsamicæ, ad ductum Becherianarum concinnatæ, cum aliquot granis extracti croci, atque castorei maritatæ, & alternis diebus, maxime circa tempus menstruum propinatæ, mane desuper sorbillato infuso, ex herba melissæ, artemisiæ, floribus cheiri, ac chamæmeli vulgaris. Jussimus præterea ante horum remediorum usum, ad relaxandos intestinorum spasmos, durasque fæces emolliendas, ano injici enemata, quæ plurimum olei cocti habebant. Denique præter alia antispasmodica, motum corporis per deambulationem, ac vectionem in curru sub aere sereno commendavimus: quibus factum est, ut ægra perfectam recuperasset sanitatem.

OBSERVATIO II.

Catalepsis ex fixioribus meditationibus.

Persona sequioris sexus vix excedens annum ætatis vigesimum quartum, conditionis vilioris, rudioris minusque exculti ingenii, aliquando in templo tempore brumali, attentius hauriens sacrum verbum de vera contritione, ac interiore cordis inversione, de peccatorum abominanda ac detestanda coram Deo justissimo indole, summo mentis angore afficiebatur, inque dies & horas meditationibus istis anxiis fa[illegible] macerata, mœstissimo semper incedebat vultu. Elapsis abhinc quatuordecim diebus accidit, ut ipsa, audita in templo concione, omni penitus sensu ac motu ex improviso privaretur, & finito cultu divino, instar statuæ immobilioris, oculis apertis, & cœlo affixis, omnem excitationem eludens, reperiretur. Tandem post horæ spatium sua sponte, emissis aliquot suspiriis ad se redibat, sensumque cum motu recipiebat. Examinata respondebat, se nihil sensisse, vel audivisse, bene habere, & quasi altissimo somno sepultam jucundissimas habuisse speculationes, ac contemplationes sui Salvatoris. Hunc accessum, plus centum vicibus intra quadraginta dierum spatium experta est, interdum mitiorem, & breviorem, interdum longiorem & graviorem, semper tamen talem, ut omnis tentata excitatio, per fortissimos spiritus volatiles, oculis ac naribus admotos, frictiones, atque punctiones, elusa fuerit, ac frustranea. Ipso in paroxysmo pulsus fuit naturali similis, & respiratio salva, ac integra, præter quod circa declinationem, nonnunquam fortissimas thoracis atque abdominis concussiones, & elevationes, cum palpitante cordis motu toleraverit: quæ tamen simul ac sensus & motus redit, statim exspirarunt, ægra de nullo dolore vel molestia amplius conquerente. Vires etiam post paroxysmum ita sæpissime constabant, ut consueta sua munia subire potuerit, totum corpus calore ac colore naturali erat perfusum, excreta omnia se bene habebant, nec menses sui officii obliviscebantur. Attamen per quatuordecim ferme dies ab omni cibo, potuque abstinebat, & quotiescunque exorata aliquid accipiebat, summa præcordiorum anxietate, cum metu suffocationis juncta infestabatur, somnoque frueba-

tur

tur patciſſimo. Et quod notatu erat digniſſimum, hi paroxyſmi fere ſemper invadebant poſt auditam pſalmodiam, aut verba ex divino codice potiſſimum prolata, quæ ardentiſſimum Chriſti exprimebant amorem. In tali caſu in uſum vocabantur multa, variaque remediorum genera, alias generoſiſſima, venæſectiones, topica, quæcunque excitantia ſed cuncta eludebat pertinaciſſimus affectus, donec tandem, mutato aere, ægraque ad alia loca peregrinante, ſponte ſenſim evaſerit.

Epicriſis.

Inſigniſſimum catalepſeos ecſtaticæ exemplar, notabilis hic ſiſtit caſus. Nullam ille cauſſam materialem habuiſſe videtur, ſed a ſolis, pertinaciter animæ infixis ideis originem traxit. Hinc eleganter pariter ac perite Clariſſimus MORHOFFIUS *in diſſert. de paradoxis ſenſuum* ſcribit: *Mirabile præ cæteris, quod tamen vulgatiſſimum, poſſe ex auditu verborum, ac orationis elaboratæ homines duci, & quaſi extra ſe rapi.* Atque eo majorem homines affingendi poſſidet efficaciam, verbum divinum, ut, ſi noſtro inſtituti ratio exigeret, dictum PAULLINUM, quod *in Epiſtol. ad Hebræos Cap. IV. v. 12. exſtat*, hoc noſtro caſu, egregie illuſtrare poſſemus. Quod nulla præſto fuerit cauſſa materialis, vel exinde patet, quod paroxyſmi, excitatis per pſalmodiæ cujuſdam aut verborum ſacrorum fomitum ideis revocati fuerint, ac præterea ægrotans omnibus functionibus, quas vitales vocant, abſque ulla labe gaviſa ſit. Quod attinet convulſivas nonnullarum partium in ipſo paroxyſmo agitationes, illæ fluidi tenuiſſimi impetuoſiori ex cerebello, in organa vitalia influxui, quo illius ob denegatum in partes ſenſui, motuique voluntario inſervientes, totorum, abundantiæ debetur, originem ſuam perierunt. Ratio dejectæ ciborum adpetentiæ, facile etiam potuit ſuppeditari, ſi ex experientia repetatur, illos, qui meditationibus ſuis intentius in objectum quoddam feruntur, paſtus oblivioſi, ac cibos fere averſari. Tum vero, quo diutius a cibo abſtinemus, eo magis perit adpetitum, prætet multa documenta, vel ea hiſtoria teſtatur, quam DIEMERBROECK *in ſua anatom. pag.* 38. de ſemet ipſo refert, ſe, poſtquam cum ſociis per ſeſquidiem jejunaſſet, non amplius famem ſenſiſſe ad tertium uſque diem. Hinc vero cognitu quoque facillimum, cur nulla materiali cauſſa, præſente, nulla opem tulerint remedia, ſed tandem mutatione aeris, ac ætatis ſponte exſpiravertit ſpinoſus affectus.

CAPUT V.

DE

AFFECTU SPASMODICO-CONVULSIVO EX UTERI VITIO, SIVE MALO HYSTERICO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio mali hyſterici.

MOrbus ille, aut potius morborum cohors, quam per vocem affectionis hyſtericæ interpretantur veteres, æquo, quin majori, quam ullus alius affectus jure, ad paſſiones generis nervoſi ſpaſmodico-convulſivas, & quidem univerſales, referri meretur: ſiquidem nulla fere in tota machina animali nervoſa, ac fibroſa pars eſt, quæ non plane effrenatis ſpaſticis ſtricturis, & convulſionibus exagiteretur, torqueatur, & graviſſime diſtrahatur. Hujus ergo ideam ſuppeditaturi, ipſum deſinimus, quod ſit affectus generis nervoſi, ſpaſmodico convulſivus, ex utero a lympha & ſanguine in ejus vaſis retento vel corrupto proventens, & per nervos oſſis ſacri, ac lumbares & totam medullam ſpinalem,

univerſi corporis partes nervoſas plus minus infeſtans.

§. II.

[illegible] Perperam confunditur atrox hoc malum a pleriſque noſtri ævi medicis, cum ſic dicto hypochondriaco, aut ſi forſan admittitur quædam differentia, ea ſolummodo ſexum reſpicit, adeo ut paſſio hypochondriaca ad nobiliorem, hyſterica ad molliorem reſtringatur, utriuſque tamen indolexac natura, pro una, eademque habeatur. Quo vero pateat, longe aliam ac realem hoſce affectus intercedere differentiam, operæ erit pretium, primo omnium veram morbi hyſterici hiſtoriam præmittere. Hoc fine ſi veterum monumenta paullo perluſtremus, & ex iis præſertim HIPPOCRATIS, ARETÆI, FERNELII, DURETI, MONTANI, BALLONII, HOLLERII, MERCURIALIS, JOHANNIS HEURNII ſcripta conſulamus in eo ad unum omnes convenire videntur, quod faucium ſtrangulatio, intercepta ad ſuffocationem uſque reſpiratio, animi defectio, vocis privatio, ſoporque profundus, vera, propria, & eſſentialia hujus morbi uterini ſigna, & ſymptomata habenda ſint. In eo etiam plures concordes deprehenduntur, ante mali hyſterici invaſionem, motum globi cujuſdam e ſede inferiore ad ſuperiora aſcendentis ſentiri unde etiam figmentum multis mulierculis familiare naſcitur, quaſi uterus verſus ſuperiora feratur.

§. III.

Paroxyſmorum deſcriptio. Hæc præcipua ſunt quidem, quæ malum hyſtericum comitantur ſymptomata, ſed ante eorum invaſionem & poſtea longe alia & plura obſervantur, quæ ſucceſſive in paroxyſmo miſeras invadunt, & nulli corporis regioni parcunt. Nam quod caput attinet, frontis, temporum, vel etiam oculorum cum lacrymarum effuſione, viſus obnubilatione, dolorem preſſorium, ſenſuumque & mentis torporem, omnium rerum tædio ſtipatum, uti pluri mum præcedere adnotamus. Deinde correptæ hoc malo pleruſque alvum fortiter adſtrictam, & compreſſam habent, ingentem quoque ad urinam, quæ clara inſtar aquæ mingitur, ſtimulum, neque minus anxiam & ſuppreſſam ſpirationem, atque univerſi corporis languorem experiuntur. Hiſce poſtea gravis dolor lumborum, cum ingenti algore & horrore ſuccedit, venter durus & inflatus eſt, poſtea umbilicus retrahitur, adeo ut fovea, cui includi aliquid poteſt, relinquatur, & tunc globum quendam ex inferiore ventre ad hypochondria & diaphragma adſcendere perſentiunt, mox cor cum tremore incipit palpitare, cum pulſu inæquali & duro quandoque intermittente, extrema algeſcunt, fauces anguſtantur, ut tunc veluti ſtrangulatæ videantur, facies fit pallida, ſpiratio valde eſt difficilis, vox perit, arteriarum pulſationes vix amplius percipiuntur tanta vero eſt ventris ſtrictura, ut nec ullus flatus tranſmitti, nec propter ingentem reſiſtentiam quicquam clyſmatis admitti poſſit. In quibuſdam tanta eſt mali vehementia, ut convulſivæ & capitis & artuum agitationes cum vel ſine pollicum contractione deprehendantur. Aliæ in profundo, ſine ullo ſenſu & motu, ſoporæ jacent, quibuſdam facies cum collo a ſanguine eſt inflammata, rubicunda, arteriæ fortiter pulſant aliæ in riſus immodicos ſolvuntur, & reſtituta voce delira loquuntur.

§. IV.

Quandocunque vero paroxyſmus remittit, & miteſcere incipit, quod ſæpius certa fit temporis periodo, tum pulſus, qui antea valde debilis, languidus, & abſconditus erat, vegetior, mollior & erectior redditur, in partes extremas redit calor, facies contracta & pallida fit explicatior & rubicundior, eructationum per ſuperiora tempeſtas auditur, borborygmi & murmura in ventre oriuntur, & tandem e profundo quaſi ſomno evigilantes, vocem, ſenſum & motum recipiunt, de dolore Paroxyſmorum ſolutio.

an-

autem capitis gravatione, totius corporis & femorum ac pedum languore, & gravitate conqueruntur. Mirum certe videri potest, quod sæpe tam brevi tempore, ejusmodi perniciosa, atque præsentem interitum minitantia symptomata cessent, & intermittant, adeo, ut quæ pridie moriturę videbantur, nunc sanitate integra frui censeantur. Accidit vero nonnunquam, ut perseverantibus symptomatibus pro mortuis habitę, sepulchro destinatę, imo sepulrę fuerint: sed mors in hystericis semper vel epileptico, vel apoplectico contingit insultu.

§. V.

Differentia mali hysterici & hypochondriaci.

Tradita hac pleniori sævissimi hujus morbi historia, facilius erit, ejusdem a malo hypochondriaco docere differentiam. Quamvis enim horum affectuum symptomata, inter se similia ac utrique valde communia deprehendantur, testante utriusque historia, quæ ratione posterioris mali sequenti Capite explicabitur: attamen plura adhuc restant, quæ cuivis propria, insignem illorum testantur discrepantiam. Namque morbus hypochondriacus est longissimus, atque diuturnam semper exposcit curationem: at hysterica passione gravidas, puerperas, viduas, sanguine turgentes, post gravem animi motum, vel virgines post repentinam fluxus menstrui suppressionem, sæpenumero gravissime infestari ab ea tamen per rectam medendi rationem ita vindicari, ut nunquam revertatur, experientia docemur. Hęc porro subito, vehementer, & ex improviso miseras haud raro adoritur, ut omni sensu ac motu privatæ, repente in terram concidant: quod in hypochondriacis non animadvertitur. Atque etiam peculiare illud hystericæ habent, quod maxima symptomatum vehementia, si sensuũ internisq; functio intercipitur, vel solo pennarum accensarũ suffitu, naribus admoto celeriter diminui, quin & tolli possit. Præterea in paroxysmis hystericis, musculi abdominis vi spasmorum introrsum contrahuntur, & umbilicus profundius retrahitur: cum in hypochondriacis venter potius extrorsum distendatur. In illis regio lumbaris atris ac incredibili frigore occupatur, ut manibus percipi, nec calefactis linteis temperari queat; sæpius ingens instar clavi cerebri in capitis vertice regioni velut infixi dolor urget, quem nomine clavi hysterici insigniunt, & in multis globi ex imo ventre adscensus versus superiora percipitur: quę cuncta a malo hypochondriaco sunt longe remota. Nec in hoc tam frequens animi deliquium, & tam subito ad suffocationem usque intercepta respiratio, cum faucium tam forti strangulatione, quam quidem in hysterica affectione observatur. Et denique nulli unquam hypochondriaci pro mortuis, ac sepulchro destinatis fuerunt habiti, uti quidem de hystericis fide dignæ testantur historiæ.

§. VI.

Differentia ratione caussarum & eventuum.

Differunt porro magni hi duo morbi ratione caussarum. Quemadmodum enim mali hypochondriaci perniciosa vis in membranaceo intestinorum, ventriculi, ac oesophagi canale potissimum, per spasmos pariter ac flatus se exserens animadvertitur, & hi spasmi sanguini, ob denegatum per vasculosum hepar, totumque ramificationum venæ portæ systema, æquabilem circuitum, intra tunicas intestinorum nerveas stagnanti debentur: ita e contrario prima spasmorum hystericorum origo in utero quærenda est. Hinc ob arctissimum, quo uterus cum vesica urinaria gaudet, consensum, spasmi uterini ad vesicæ sphincterem propagantur, & hystericę sub morbi accessione continuum ad matulam stimulum persentiunt: quo hypochondriacæ omnino carent. Ex hac caussarum diversitate fit etiam, ut quædam symptomata, quæ utrique morbo convenientia videntur, in quovis peculiarem agnoscant caussam. Sic spiratio difficilis sollicitat & hystericas, & hypochondriacos; sed in his ab inflato ventriculo, descensum septi transversi impediente, in illis vero magis a vehementi musculorum abdominis contractione & compressione originem ducit. Tandem etiam alia mali

hy-

hypochondriaci, alia hyſterici ſolutio, & alius quoque utriuſque in morbor eſt tranſitus; namque illud frequentius in melancholiam, corbutum, lentam febrem, morbumque ſic dictum nigrum terminatus, hoc infeliciter ſæpius in epilepſiam, lethalem ſyncopen, furorem uterinum, ac acutam febrem tranſit. Ac denique in corporibus paſſione hypochondriaca defunctorum, imi ventris viſcera, hepar, lien, pancreas indurata, ſcirrhoſa, ac corrupta plerumque offenduntur. cum in hyſtericis, uti infra plurimis trademur, vitium ac corruptela magis in utero atque ovariis deprehendatur. Et hæc ſunt, quæ notabilem inter hos duos morbor intercedere differentiam, ſatis clare demonſtrant quæ eo pleniur commemoranda duxi, quo major de ea error medicorum hodiernis roſidet.

§. VII.

Differentia malihyſterici a) a ſyncope.

Sed reſtant adhuc morbi, a quibus probe diſcernere oportet paſſionem hyſtericam. Sic differt a ſyncope, in qua pulſus penitus ceſſat, facies eſt contracta, & moribundo ſimilis, quæ in præforatione uterina plerumque obſervatur colorata, tumida, ſub pulſu languido. hæc quoque ad duos vel tres dies perdurare poteſt, quod de ſyncope dici nequit. Deinceps differt ab apoplexia. b) ab apoplexia. popleata, ubi ſub ſenſuum & motuum voluntariorum abolitione, ſtertor cum ægerrima ſpiratione, & pulſuum celeritate eſt, qui, in hyſtericis minime conſpicitur. Differt porro ab epilepſia, c) ab epilepſia. quæ ſicuti cauſſam proximam in dura matre, & principio ſpinalis medullæ habet, ex qua ſpaſmi ad univerſum corpus abeunt, ita hyſterica paſſio in utero primam ſedem agnoſcit, ex quo ſpaſmi ad medullam ſpinalem, totumque nervorum genus propagantur. Et ſymptomatum, quæ hunc utrumque morbum comitantur, differentiam nervoſe pariter ac eleganter deſcribit CORNELIUS CELSUS *Lib. IV. cap. XX.* dum: *Vulvæ morbus*, inquit, *interdum ſic examinat, ut tanquam comitialis morbo proſternat. diſtat tamen hoc caſus in eo, quod neque oculi claudantur, nec ſpuma profluant, nec nervi diſtendantur.* Diſtat non minus a doloribus ex calculo: nam licet in utroque morbo multa inter ſe conveniant ſymptomata, attamen in calculoſo affectu deficit fauciom ſtrangulatio, animi defectio, reſpiratio valde intercepta, & quod affecti non a ſuavolentibus tam graviter lædantur. Et quomodo denique hyſterica paſſio a flatulentia primarum viarum diſcrepet, egregie docet BALLONIUS *Lib. de virginum morbis pag.* 232. d) a renum calculo.

§. VIII.

Subjecta malihyſterici. Quod attinet mulieres, morbo hyſterico præ aliis ſubjectas & obnoxias, notari meretur, non omnes, cujuſcunque ætatis, temperamenti, ac vitæ inſtitutu id genus morbi patiſ ſed præcipue virgines ſenſibilioris & tenerioris naturæ, ante menſium primam eruptionem, viro maturas, item viduas juniores, & ſœmineas conjugatas, inprimis ſanguinis & ſuci plenas, ſine prole tamen viventes, neque minus moliter in otio educatas, rexturæ teneriorio, & animi ſenſibilioris, frequentius atque gravius illo devexari. Conſentiunt in eo veteres medici, & GALENUS præcipue viduas, quæ utero purgari, parere, concubituque gaudere deſierunt, hyſtericam paſſionem eventre teſtatur. Juxta FORESTUM *Lib.* XXVIII. *obſ.* 28. mulierer viroſæ, jamdiu continentes, aut virgines, ſed venetem appetentes, corpulentæ, multo ſanguine præditæ, victu calido, humido, & flatulento utentes, in otio viventes, cum venetis irritamentis, vino nempe generoſo, multiſque delicatis ſerculis, venerem excitantibus fruenter, licet non ſuppreſſi ſint menſes, erebrius in hunc morbum incidunt: id quod etiam BALLONIUS *lib. cit.* & LEVINUS LEMNIUS *Lib. de occultis naturæ miraculis Cap. VI.* confirmant. Deinceps etiam, teſte inter alios *Avicen.*, juvenes mulierculæ, quæ ſunt ſenſibilioris genetus nervoſi, texturæ teneriorio, &

ad

ad affectus animi proclives, præ iis, quæ robustæ, plebejæ, animi constantioris, & laboribus deditæ existunt, immanissimo hoc spasmodico morbo agitantur. Nec denique silentio prætermittendum est, fœminas, quæ sanguineæ & cholericæ constitutionis, & ad impetuosas & præcipites animi commotiones pronæ sunt, sævas & violentas in partibus nervosis motiones experiri: illas autem, quæ phlegmaticam, & torpidiorem obtinuerunt naturam, non adeo impetuose convelli, sed potius in crebriora animi deliquia incidere, nullumque nec murmur, nec ventum vel afflatum, nec odorem suaviorem, nisi ægerrime ferre.

§ IX.

Morbi hysterici sedes, & caussa proxima. His præmissis, ad caussas tam diri affectus transeundum, & antea sedes morbi vel potius caussæ morbificæ disquirenda est. Recentiorum medicorum quidam, hystericam ac hypochondriacam passionem pro uno morbo habentes, ut nominatim HIGHMORUS, SYLVIUS & SYDENHAM ventriculum, pancreas, mesenterium, venam portæ, pro genuina sede perperam accusant. Minus recte etiam CAROLUS PISO *in selectioribus observationibus* præcipuam sedem in cerebro, vel potius nervorum principio collocavit; siquidem subjectum caussæ morbificæ & mortis invicem confudit. Nos vero cum antiquissimis medicis, symptomatum hystericorum primam originem ab utero, ejusque membranosa & vasculosa substantia & vasis ad illum spectantibus, inprimis spermaticis petendam esse, firmiter persuasi sumus, quarum partium spasmodicæ constrictiones postea in nervos vicinos ossis sacri, & lumborum sese insinuant, & ob consensum totius medullæ spinalis nerveas membranas gradatim occupant, a partibus inferioribus ad superiores sensim paulatimque se propagando. Quamobrem deprehendimus maxime in puerperis, quando hoc malo affliguntur, spasmos in orificio uteri interno, immo in ipsa quoque vagina incipere, quoniam hæ partes frigidæ & aridæ fiunt, & derepente lochiorum, sive cruoris retrimentarii effluxus sistitur, & alvus pertinacissime clauditur. Deinceps spasmi & dolores, cum frigore lumbarem regionem petunt, & in abdominis musculos abeuntes, umbilici retractionem, cum imi ventris duritie junctam efficiunt, tum impetunt diaphragma, & intercostales nervos, ipsumque par vagum, & difficillimam, imo suffocativam spirationem, cum faucium strangulatione caussantur, ubi postea interrepto sanguinis per cor circulo, ejus palpitatio, & animi deliquium, atque tandem suffaminato sanguinis per cerebrum motu, sensuum mentisque subsequuntur abolitiones. Ex quibus omnibus, rite invicem comparatis, non solum reliquorum omnium symptomatum ratio bene suppeditari potest, verum etiam clarissime parebit, totum hystericum affectum, ad morbos spasmodico convulsivos, qui universum nervorum systema occupant, summo jure esse referendum.

§ X.

Caussæ materiales passionis hystericæ. Jam ergo caussas invitatas ac materiales, quæ ad ingenerandum hoc dirum malum contribuunt, explicaturi, has duplicis potissimum generis esse, nimirum partim semen corruptum, partim cruorem menstruum in utero vitiatum, cum medicis tantum non omnibus statuimus. Utraque harum caussarum digna est, ut cujusvis peculiaris, & exactior instituatur disquisitio. Namque exquisitiori Anatomicorum solertia satis evictum est, in nobiliori quidem sexu peculiaria exstare organa, quæ testes vocantur, in quibus liquor subtilis spirituosus seminalis, ex sanguine per arterias spermaticas advecto secernitur, & in certis loculamentis asservatur: in sexu vero sequiori ejusmodi organa secretoria non inveniri, sed ad latera uteri corpora quædam globosa, ex vasis sanguineis, membranis, & vesiculis contexta, quæ ovaria dicantur, a provida

na-

natura esse posita, spermatica vero vasa innumeris ramificationibus ad uteri substantiam ferri. Quum ergo recentiores Physiologi vesiculas in ovario contentas, in quibus stupendæ ac infinitæ parvæ magnitudinis fœtus, spiritu genituræ virilis explicandus ac fœcundandus continetur, pro semine muliebri habeant; alium vero liquorem seminalem in hoc sexu plane denegent: dispiciendum jam erit, an & quomodo humor in ovulis contentus corrumpi, corruptusque caussam diro nostro malo præbere possit.

§. XI.

Circa pubertatis annos quæ contingant in machina humana.

Quæ ut rite intelligantur, præmonenda duximus quædam momenta, & præsertim illas mutationes, quæ circa pubertatis annos corporibus humanis eveniunt. Observamus virgines circa decimum quartum ætatis annum coloratiores evadere, vultum fieri pulchriorem, mammasque intumescere, maribus barbam crescere, vocem reddi magis sonoram, & universi corporis partes majus acquirere robur, atque vigorem: in utroque vero sexu stimulos ac desideria ad venerem excitari. Etenim sicut in maribus major sanguinis ad testes, pro secernendo seminali liquore, atque etiam ad erigenda genitalia fit affluxus: ita in fœmellis quoque circa pubertatis annos, major sanguinis copia ad uterum, & ejus vasa, ad ovum, scilicet, fœcundandum congeritur, & inde menstrui fluxus, si impregnatio deficit, caussa & origo petenda est. Sed idem ille copiosior ad loca uterina humorum affluxus, nos ducit ad considerationem mutui atque mirabilis illius consensus, quem animi desideria cum motu sanguinis vitali & naturali ad certa membra, præsertim generationi destinata habere conspiciuntur. Simulac enim major sanguinis circa pubertatem in utroque sexu ad organa generationi inservientia fit affluxus, statim etiam stimuli & desideria ad venerem ineundam suboriuntur & vicissim, quando ideæ ab objectis externis venustis in animo desiderium ad venerem accendunt; protinus ad genitalia major sanguinis & liquidi nervosi congestio insequitur.

§. XII.

A fluxu venereo copiosior malum hystericum.

Quando vero cunque copiosior humorum per vasa spermatica ad ovarium, ad uterum quoque fabricam, vel obstructionem, vel venereas cupiditates fit motus & affluxus: lympha nutritia ad dicta loca congesta, ibidem stagnat, corrumpitur, caussamque præbet malo hysterico. Hinc observamus, virgines circa pubertatis annos, fœminas ætate vegetas, viduas, veneris igne stimulatas, calore multo, ac sanguine vegeto abundantes, diro nostro malo vehementer agitari. Et notabilis est locus, quem ad illustrandum hoc assertum suggerit CHARLETO *exercit. pathol. VII.* & sic se habet: *Mulieres quædam acribus copiosis spermatis igniculis prurientes, desiderio consuescendi cum viris in sæva hysterica pathemata incidunt; hinc tantum in virginibus juxta ac fœminis salacioribus mali hysterici est proventus.* Qua de caussa etiam antiquiores medici permoti fuerunt, ut retentum semen pro principe nostri mali caussa habuerint, omnemque medendi scopum eo direxerint, ut vel conjugium commendaverint, vel rejecto in utero semini variis modis exitum parare studuerint. Quales historias plures invenies in ZACUTO LUSITANO, ac PETRO FORESTO, & addunt finito paroxysmo ex relaxatis muliebribus copiosum humidum exstillasse liquorem. Conf. etiam GALENUS *comment. in* HIPPOCRATEM *Lib. VI. de locis affectis C. V.*

§. XIII.

Quæ ratione semen corruptum hystericis gignat symptomata.

Duplici autem ratione fieri statuimus, ut humor sic dictus seminalis, vel sanguis, circa uterum nimium congestus, & ex diuturniori mora, atque stagnatione vitiatus totas in universo corpore nervosarum partium turbas concitare possit. Primum nempe asserimus, corruptam materiam tetris, quos emittit, vaporibus, purissimo nervo-

rum

rum & fibrarum fluido infenſiſſimus, ad progignendum id malum paratiſſimam videri. Magnam enim & ſuaveolentium vaporum vim & potentiam in mutandis, vel immutandis motibus vitalibus eſſe, præter narcotica, ſumos carbonum noxios, & exemplum ab HELMONTIO *tr. de Lithiaſi* § 59 allegatum, quo mulier quædam ex certo ſuffitu protinus corruit apoplectica, teſtatur & illud monentium, quo in diſpoſitis paroxyſmos hyſtericos ſolo moſchi vel zibethi odore reſuſcitari, & rurſus etiam ſolis graveolentibus compeſci obſervamus? Sed alius adhuc modus eſt, quo circa uterum ſubſiſtens ac corruptis humor nocere poteſt, qui in violenta vaſorum & membranarum nervearum, animium congeſto liquore, diſtentione ac diſtractione conſiſtit, ex qua violenti ſpaſmi ad univerſum nervorum ſyſtema propagantur. Et quis de hoc effectu ambigere poterit, qui conſideraverit, a ſola ſanguinis ſtagnatione intra tunicas ventriculi aeri inteſtinorum, malum hypochondriacum, & ſævi ſſimos ſuboriri poſſe in colica ſpaſmos?

§. XIV.

Anatomia conſideranda in malo hyſterico deſignatum

Quæ quod ita ſe habeant, teſtantur exempla fœminarum, paſſione hyſterica perentarum. Sic VESALIUS *Lib. V. de humani corporis fabrica cap. XV* teſtes hyſtericarum pila ſæpe grandiores, modo lutei, modo alio graviter oleente humore infarctos, ſe reperiſſe ſcribit. RIOLANUS *anthropol. Lib. II. pag.* 35 teſtem pugno majorem induratum novit. BINNINGERUS *Cent. II. obſ. XC.* teſtes cum vaſis ſpermaticis, & tubis utett valde tumidis, & inflatis humore craſſo, albo, & ex parte indurato refertos, inſtar ſteatomatis dimidiæ libræ vidit. MANAGETA *in* M. N. C. *D. 1 a. 1. obſ.* 32 uterum cum teſtibus materia ſeminali corrupta, quæ caſeo reecoter coagulato haud abſimilis erat, turgidum invenit. Et denique DE MERBROECK *Anat. Lib. I. de ventre inferiore cap. XXIV.* memoriæ prodidit, ſe in hyſteri-cis plerumque aliquem magnum udum circa uterum exceſſum, in eoque liquorem jucundam eruginoſum, vel croccum aut flavescentem deprehendiſſe. Ex quibus demum omnibus luculenter patebit, qua ratione ſemen circa uterum ſtagnans corruptumque, mali hyſterici cauſſa dicatur.

§. XV.

Altera mali hyſterici cauſſa eſt vitium fluoris menſtrui.

Proximum jam eſt, ut etiam noſtram de altera cauſſa, quæ nunc temporis maxime urgetur, vitiato nempe menſtrui ſanguinis fluxu, ſententiam proferamus. Hanc criticam excretionem, præternaturaliter ſe habentem, ſemper proximam mali hyſterici cauſſam conſtituere, neutiquam pro rato ſtatuo, habendum credimus; ſiquidem novimus virgines haud ſecus, ac fœminas annoſas, hyſterico malo pertinaciter laboraſſe, quibus tamen menſes, vel hæmorrhoides ſatis liberaliter profluxerunt. qua in re conſentientem habemus CAROLUM PISONEM *Libri Sect. II. Part. II. c. VII.* Interim ſæpius obſervamus, fluorem hunc uterinum ſub ipſo morbo fieri inordinatum atque rum pro effecto ac ſymptomate mali hyſterici æſtimandam eſt excretionis illius vitiuui, ſiquidem ea eſt ſpaſmorum indolea, ut omnia generia excretiones turbent ac pervertant. Eorumvero ex toto cauſſarum paſſionis hyſtericæ cenſu menſium fluxum excludendum eſſe, minime ſtatuimus. Nam multoties obſervavimus, virgines, quando menſium fluxus circa pubertatem inſtat, ob illius impedimentum per vaſa uteri non tranſitum, & ſubſequentem vaſorum diſtenſionem, graviſſimas pati hyſtericas paſſiones quæ etiam fœminis, in quibus difficilius fluit uterinus cruor, brevi ante ejus eruptionem evenire ſolent, & in ACTIS WRATISLAVIENSIUM *anno* 1700. eleganter deſcribuntur. Præſertim notabilis in tali caſu eſt clavus ille hyſtericus, ubi dolor acerbiſſimus & penetrantiſſimus in cerebri tantum pericranii punctulo hæret, & ſæpiſſime horrendis anxietatibus cardialgicis, vomitibuſque enormibus ſtipatur. Conf. SYDENHAM *pag.* 487 & 499.

Ne-

Neque porro deſunt nobis exempla, ubi repentinam purgationis menſtruæ, per vehementem terrorem, præſertim in perſonis naturæ ſenſibilioris ſuppreſſionem graviſſima mox hyſterica, quin & epileptica exceperunt pathemata.

§. XVI.

Gravidæ, ac puerperæ [illegible] passioni hystericæ.

Neque gravidæ, maxime ſi ſanguineo cholericæ ſint conſtitutionis, a ſæviſſimis uteri ſpaſmis ſunt immunes: vidimus illas circa tertium, vel quartum menſem, gravi iracundia perculſas in præfocationem, ſummum virium lapſum, imo in ſyncopen per aliquot horas durantem ſubinde incidiſſe, a quibus tamen ſecta vena, & adhibitis medicinis ſpaſmodicis, nitroſiſque feliciter evaſerunt. In puerperis vero, ubi lochiorum non rite ſuccedentem fluxum hyſtericas paſſiones frequentius obſervamus, quod etiam ſuo tempore HIPPOCRATES notavit, *Lib. de natura mulierum* §. IX. Novimus puerperas primis ſæpenumero a partu diebus, ab aere frigido ad immunitatem admiſſo, a levi animi motu, a longiori corporis extra lectum detentione, in ſæva ſymptomata hyſterica incidiſſe; quæ etiam preſſo inſequantur pede, ſi lochiis primis ſtatim diebus deficientibus ac ceſſantibus, ſectione venæ tempeſtiva haud ſuccurratur. Nec denique minus haud raro evenit, ab immodica, & diutius perſeverante lochiorum fluxione, leviori externa cauſſa accedente, paſſiones hyſtericas, animi præſertim deliquia, cum extremorum refrigeratione inſequi, quæ tamen convenienti cura, accommodatiſque præſidiis faciliori negotio diſcutiuntur.

§. XVII.

Causæ mali hysterici occasionales.

Quicquid igitur vehementiorem ſanguinis, liquoriſque genitalis ad uterina loca affluxum concitare, aut menſium eruptionem, atque fluxionem ſupprimere, vel impeditiorem reddere valet: illud ad claſſem cauſſarum paſſionis hyſtericæ occaſionalium pertinere videtur. Ex harum cenſu primum occurrit ipſa ætas conjugio opportuna, aut denegatus, antea tamen ſuetus, concubitus: unde majorem ad uterum fieri affluxum ſupra docuimus. Ex eodem fundamento huc pertinent temperamentum ſanguineum, atque cholericum, nimia ad libidinem proclivitas, diæta vinoſa, exæſtuans, opipara, iracundia vehementior, ac graviores animi corporiſque commotiones, & exagitationes. Deinceps ex altera parte vita ſedentaria, victus craſſus, acidus, frigidus, intermiſſæ ſanguinis miſſiones, diuturni mœrores, curæ, ſollicitudines &c. humorum ſpiſſitudinem inducendo, partes ſolidas debilitando, ideoque menſium perruptionem difficiliorem reddendo, ad generationem mali hyſterici contribuunt: ac denique terror ſubitaneus, refrigeratio corporis inſignior, maxime ipſi fluxui uterino ſupervenientes, excretiones ſufflaminando ſanguineas, inducunt ſpaſmos hyſtericos. Tandem etiam odor ſuaveolentium, ambræ, zibethi, moſchi &c. aut aliorum fragrantium pro peculiari idioſyncraſia, graviſſimos recoquit paroxyſmos.

§. XVIII.

Prognosis.

Circa prognoſin id maxime omnium monendum eſſe duco, quod vera hyſterica paſſio, utut valde dira & terribilis videatur, in ſe non adeo periculoſa ſit, niſi præpoſtera curatio, vel perverſum regimen accedat, vel in corpus incidat valde imbecille & valetudinarium. Atque etiam nullus morbus eſt, cui tam facile epilepſiæ & convulſiones artuum junguntur, quam qui ex uteri vitio pronaſcitur, ut adeo etiam exinde diſcrimen mali hypochondriaci & hyſterici dijudicare liceat. Rurſus haud infrequenti conſtat obſervatione, hunc affectum, ubi ab infelici abortu vel gravi puerperio ex culpa ſive medici ſive ægrotantis progignitur, quam facile recurrere, & ex levi quadam cauſa nervoſum genus affligente, de novo corpus infeſtare. Neque etiam novum eſt, ſed toto ferè die obſervatur, malum hyſtericum & hypochondriacum ſæpius complicatum eſſe, &

tunc

tunc morbum valde diuturnum & difficilioris ſanationis fieri quod maxime fit in fœmiois, quæ vitæ ſedentariæ & animi commotionibus nimium indulgent, & perverſa diæta & vitæ regimine utuntur; hinc excretionem ſanguinis menſtrui vel hæmorrhoidalis perturbant, de quo complicato affectu, qui ſæpius in praxi occurrit, uberius differere ſequenti capite conſtituimus.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicatio quo rotia.

EXplanatis ergo ſatis diluci de morbi noſtri genio, ſede, cauſſis, ac differentiis, proximum eſt, ut ad ejus curationem nos convertamus. Quum vero omnis rectæ curationis ratio, in eo potiſſimum conſiſtat, ut naturam ægrotantis probe cognitam perſpectamque habeamus, atque rum morborum cauſſis amoliendis accommodata remedia invenamus; eo magis haſce circumſtantias in noſtro affectu probe conſiderare oportet; cum non modo cauſſæ mali non eædem ſemper ſint, verum etiam naturæ mulierum, quas in cura probe diſcernendas, jam diu HIPPOCRATES inculcavit, valde differentes deprehendantur.

§. II.

Quid de venæſectione, ſi ſtatuendum. Primum itaque diſpiciendum eſt, num fœmina, quam curandam ſuſcepimus, ſit valde plethorica, vel potius ſanguine & viribus exhauſtum corpus habeat? In priori caſu ad ſpaſmorum, & convulſionum vehementiam, quæ in ſanguine abundantibus longe major eſt, quam in aliis, mitigandam, non facile præſentius & efficacius ipſa venæſectione remedium invenitur, quæ ſi major ſanguinis copia urget, largior eſſe debet, vel etiam iteranda. Vidimus fœminas, ſpaſmis uterinis crebrius & immaniter cruciatas, fine omni ſenſu & motu, facie rubicunda, tumida, inſtar apoplecticæ jacentes, novimus quoque virgines, ſanguine plenas, ſpiratione ac loquela fere privatas, menſibus repente per terrorem cohibitis, vel epileptico inſultu correptas, quæ venæſectione inſtituta protinus ad ſe redierunt. Conſentientes etiam habemus permultos veterum medicorum, qui venæſectionem omnibus aliis remediorum generibus præferunt, quando malum a ſanguinis abundantia, & meoſtruorum retentione fovetur quos inter MERCATUM & RODERICUM A CASTRO, HOECHSTEDERUM *Dec. IV. caſ. II* HIGHMORUM *L. de paſſione hyſterica*, PANAROLLIUM *in aſtrologiſmis ſententia II obſ.* 30. RIVERIUM, SEPTALIUM, & MNC. D I. *anno* 10. *obſ.* 42. *&* 58. allegaſſe ſufficiat.

§. III.

Quid in ipſo paroxyſmo agendum. Ante omnia eo ſtudeat medicus, ut in ipſo paroxyſmo, mali ferocitatem mitiget. Sequentes hac in re medicorum antiquiſſimum HIPPOCRATEM, graveolentia naribus adplicanda ſuademus, qualia ſunt caſtorina, aſa fœtida, fumus plumarum perdicum quod remedium, utræ mulierculis familiariſſimum, & domeſticum, ita præſtantiſſimum eſt. Ex compoſitis aqua hirundinum acida cum caſtoreo, ſpiritus urinoſus volatilis cum oleo rutæ, & eſſentia caſtoreo nobilitatus, extrinſecus naribus offerantur. Vidimus ab horum remediorum uſu, fœmellas gravi ſopore oppreſſas, moribundiſque ſimiles ad ſe rediiſſe. Ratio in eo videtur conſiſtere, quod ſalia volatiles ejuſmodi vapores, dum penetrant in nervoſas cerebri membranas, ipſis novum robur, ac vigorem addant, & vim ſyſtalticam depreſſam reſtituant, & ſanguinem, humoreſque ibi ſubſiſtentes diſcutiant. In puerperis hoc malo correptis, inſigne levamen affert compreſſio imi ventris cum cingulo, ex corio Moſcovitico confecto, quod dolore ſun & hypochondriacis & hyſtericis valde amicum eſt. Magnum porro ſi præſens fuerit paroxyſmus, in expe-

dita alvi, ut plurimum conſtrictiſſimæ

aper-

apertione eſt præſidium qua in re commodam operam præſtant clyſteres, ex ſpecieibus appropriatis, ut radice, & ſemine lovſtici, quæ ſpecifica ſunt, floribus chamomillæ vulgaris, ſambuci, lreiba veronicæ & feminibus quatuor carminativm, ſero lactis incoctis ſunt apparandi, quibus poſtea ſufficiens quantitas, olei ex anetho, vel floribus chamæmeli coctis admiſci poteſt. Ubi vero fortior ſtructura olvi, & inteſtini recti eſt, ut clyſteres admitti nequeant, longe conſultius eſt, puta oleo expreſſa vel axungias rejicere cujus generis ſunt axungia taxi, pinguedo caſtorei, oleum anethinum &c. e quorum uſu mirifice quoque menſium & lochiorum fluxus adjuvatur.

§. IV.

Remedium extraordinarium in paroxyſmo uſui. Sunt adhuc quædam, quæ extrinſecus admota, inſigne præſtant levamen. Ex iis magnam inter veteres ac antiquior medicorum obtinent laudem emplaſtra, quæ graveolentiam habent, ut ſunt ex opoponace, bdellio, galbano, ſagapeno, aſa fœtida parata, ſumbulco, vel pudendis adplicentur, quæ de re notabile exemplum allegat FORESTUS *Lib.* 28. *obſ.* 32. Neque vero inter externa, antiquiſſimorum HIPPOCRATIS & GALENI auctoritate comprobata, ſilentio ſunt prætermittenda ſuaveolentia, utpote omiſſa. Quamvis vero noſtram de ſingulari eorum effectu non poſſimus adducere experientiam, tamen cum horum operatio magnæ rationum probabilitati nitatur, nolumus illorum uſum penitus repudiare ob hanc potiſſimum rationem, quod ſuaveolentia ut moſchus, Zibethum, Styrax, Benzoe, ex quibus ſuffimigia ad uterum adparari ſoleat, copioſa, & blanda ſulphurea exhalatione fibras uteri ſpaſmo valde conſtrictas relaxandi poteſtate gaudent, ut ſæpe ab horum adplicatione, teſte ſuperius adducta FORESTI obſervatione, craſſus & putridus humor ſenſibiliter effluat.

§. V.

Qualia externa. Ad minimum uteri ſpaſmos præter externa jam recenſita, naturæ jam langueſcenti per appropriata quadam interna ſuccurrendum eſt, quæ inter principem ſibi vindicant locum. Eſt caſtoreum partibus tribus liquoris anodyni permixta, item pilulæ antiſpaſmodicæ, quæ ex myrrha, ſagapeno, opoponace, aſa fœtida, caſtoreo, croceo, theriaca, ſumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus parantur, adjectis interdum tex vel octo granis camphoræ & laudani opiati. Ex ſerupulo uno poſſunt fieri pilulæ decem, & ſingulis horis duæ aſſumi, enim aqua florum chamomillæ, incomparabile ſæpe præter omnem ſpem ac opinionem ex hoc remedii genere obſervavimus auxilium.

Si paroxyſmi præſint?

§. VI.

Quæ extra Paroxyſmum primum vim ſuam expurgandæ. Hæc ſunt, quæ poſſimum in ipſo paroxyſmo conferunt, ſequitur, ut circumſpiciamus, quæ extra paroxyſmorum quietcentibus jam gravioribus ſpaſmi ad radicandas cauſſas præcipuum ſibi vindicent locum. Quo loco experientia ac ratione ducti alleviamus, primam regionem, quæ vitioſorum humorum colluvie, plenaque valde repleta eſt, accomodatior remedium eſſe expurgandam, eo magis, quando in ipſo paroxyſmo anodyna, graveolentia, & vel emenſes commotionis ſiſtentia, largiter fuerunt adhibita. Ex horum cenſu pilulæ Becherianæ, ſive ad earum exemplum concinnatæ, ob inſignem uſum laudem merentur, præſertim, ſi loco ſtimuli, extractum parechymagogum Crollii, & ea antiſpaſmodici, cinnabaris præparata, & unum vel alterum granum extracti croci & caſtorei adjiciatur. Secundis obtentis a ſaburra vitioſorum humorum ſufficienter libratis, ea remedia auxiliaria vocando ſunt, quæ virtute & ſedativa, & ſimul diaphoretica ſanguinis & humorum motum ad exteriora dirigunt, atque liberrima perſpiratione ſeri vitioſi diſſipationem procurant. In horum claſſe mirabili plane effectu gaudere vidimus, ſpiritum cornu cervi, vel eboris per rectificatio-

Diaphoretica.

tionem putificatum, vel etiam ſpiritum bezoardicum Buſſii, ſpirirum cornu cervi ſuccinarum, ſpiritum tartari benepræparatum, qui ſpiritus volatiles commode refracta doſi dari, itemque martiari poſſunt cum liquore anodyno mineralr, cum eſſentia croci, caſtorei ſuccini, imo cum laudano liquido, quo medicamento prudenter pro temporis & circumſtantiarum ratione uſurpato, nihil vidr præſtantius. Sicuti enim ſponte ſæpius ſolius naturæ beneficio, hæ ſpaſmodicæ affectiones largiore ſolvuntur ſudore rta eo magis medicæ ad hunc finem curationem dirigere oportet.

§. VII.

Specifica & anodyna.

Hiſce ad eundem ſcopum obtinendum, alia non inferioris facultatis præſidia interponi poſſunt utiliſſime, cujus generis ſunt pulveres, qui ſecreta, & ſpecifica quadam qualitate ſpaſmis & convulſivis motibus ſopiendis dicati ſunt, ut pulvis Marchionnm, ſpecificum cephalicum Michaelis, pulvis noſter antepilepticus, item qui ex ſecundina humana ſiccata, viſco quercino, ſuccino, corallis, croco, & caſtoreo, & aurophyllis paratus eſt quorum uſu in ſtat incantamenti convulſivas epilepticas motiones, artuumque agitationes ſiluiſſe aliquoties obſervavimus: ſi modo ejuſmodi indolis & virtutis remedia non ante ſolutam plethoram, nec ante impuriorum humorum ſufficientem per alvum evacuationem uſurpentur.

§. VIII.

Menſtruus fluxus in ordinem eſt redigendus

Præterea, quum hoc malum quam facile, ſi non perite tractetur, revertatur, vel in alium morbum chronicum, inque primis hypochondriacum degeneret, præcavendum id omni modo ratione eſt quod ſit, ſi poſt morbum finitum ad menſium reſpiciamus excretionem, ſive hæc irregularis morbum ipſum produxerit, ſive ſub hoc, utplerumque ſit, vitiata fuerit. Ad hunc ſcopum obtinendum nihil præſtantius, nihilque efficacius commendare poſſum, quam thermarum Catolinarum ulum internum, cum convenientit re-

gimine & prudentia adminiſtratum. Quidem thermales aquæ ſemper ſe obtutiores & convenientiores ipſis frigidis acidulis in morbis mulierum pereurandis obſervantur. Sed in promtu adhuc ſunt alia remediorum genera, quæ tonum & robur utero reſtituendo graves ab eo affectiones arceot, cujus generis unt temperata balſamica ex myrrha, ſuccino, extractis amaricantibus & carminativis, præſertim zedoaria, cornibus aurantiorum cum menſtruo minus ſpirituoſo in elixirrum redacta, & frequentius uſurpata: nam hæc ipſa menſium negotio & ventriculi digeſtioni egregie velificantur, præſertim, quando temperaris balſamicis, pilulis polychreſtis, deceoti tempore uſurpatis, ſordium alvinarum excretio ſimul adjuvatur.

§. IX.

Conjugii ſummæ vim

Supereſt adhuc aliud ſummum auxilium genus, quod ex conjugio expectare licet: cujus incomparabilem vim, ad expugnandum affectum hyſtericum, præter ſuorumorum virorum auctoritatem, & experientia & rarro luculeotec luſtrant. Commendavit illud HIPPOCRATES *libro de virginum morbis Cap.* 3. VALESCUS de TARANT. *philon pharm lib 6 cap 10 ſi fiat, ſi fiat, affectus in virgine propter retentionem ſpermatis, nubat illa, & morbum effugiet.* CAPIVACIUS vero, ut efficacius ſit hoc remedium, juber, ut vir penem inungat oleis aromaticis & Zibetho. Notabiles quoque ſnor obſervationes, quas de admiranda conjugii in morbis hyſtericis virtute, allegant DURETUS *in enarratione ad caput LIX. Hollerii*, ZACUTUS LUSITANUS 52 *prax. med. admirand obſ* 91.

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

Cautelæ circa humorum orgaſmum

QUandocunque hyſterica paſſio ab uteri ac lymphæ orgaſmo ſuboritur, omnia calidiora cane pejus, & angue vitanda ſunt ex

contemnendum, his enim magnum infertur damnum, quemadmodum RODERICUS a CASTRO *de morbis mulierum Lib. II &* LUDOVICUS MERCATUS *Lib. II. de morbis uteri Cap. III.* variis attestantur exemplis. Potius ad temperandam lymphæ acrimoniam, & orgasmum sanguinis & humorum reprimendum, refrigerantibus uti præstat; ex quorum censu potus aquarum, serum lactis pro potu, atque nitrosa eminent, quorum virtutem in extinguenda libidine TIMÆUS a GULDENKLEE *Lib. III Cap. LVII.* non satis dilaudare potest.

§. II.

Pro subjectorum ratione differunt remediorum operationes. Quum in hystericis morbis naturæ individuorum insigniter discrepant non sane mirum est, si unum eundemque remedium genus in uno subjecto salutarem, in alio nullum, ac magis nocivum edat effectum. Sic vidimus hoc malo afflictas, quæ nullo modo graveolentia, sive interno, sive externo usu ferre potuerunt, quæ in aliis præsentissimam opem tulerunt. Vidimus nonnullas, quæ ipso in paroxysmo, graviori Syncope oppressæ erant, sola aquæ adspersione in facie, frustra adhibitis validioribus & spirituosis in vitam revocatæ fuerunt. Quædam calidioris & sensibilioris naturæ nulla calida sive extrinsecus, sive intrinsecus adhibita tolerare possunt, adeo, ut a balneis, fomentis, linimentis, nervinis calidis non parum lædantur non minus anodyna, ac opiata, quibusdam exoptatissimum afferunt levamen, quum in aliis, ubi genus nervosum maxime debilitatum est, non minimum excitent damnum. Vidi quasdam solo aquæ potu a gravi paroxysmo liberatas, qui aliis erat nocentissimus. Tantum refert, naturas foeminarum recte discernere, quemadmodum jam HIPPOCRATES *Lib. I & II, de morbis mulierum* sedulo inculcavit.

§. III.

Quam usum habeat cognitio differentiæ mali hypochondriaci & hysterici. Quam familiare nostris est temporibus, ut nulla fere mali hypochondriaci inter mulierum morbos fiat mentio, sed potius promiscue & indistincte omnis, quæ cum doloribus, spasmis, flatibus, anxietatibus jungitur passio pro hysterica habeatur tam necessarium est genuinam horum morborum cognoscere differentiam, ex cujus neglectu magnum resultat sæpenumero damnum. Quemadmodum enim in malo hypochondriaco, vehemens corporis motus & exercitatio, medicamenta carminativa, spirituosa, & volatilia, stomachica, & aromatica, salia neutra stimulantia, aquæ minerales, amare alvum solventes, inque primis martialia, optima præbent auxilia ita hystericæ foeminæ his magis læduntur, & potius a venæsectionibus, quiete corporis, anodynis, nitrosis, antepilepticis, refrigerantibus, potu aquæ frigidæ, sero lactis, exclusis calidis, in ipso vino, summum experiuntur solatium.

§. IV.

Ad præcavendam recidivam, & ne malum evadat chronicum, & mensium & alvi ratio solicite habenda est; & modernandum, ut convenienti vitæ regimine, commodaque medicina hæ excretiones secundum ordinem fiant, Cavendum autem maximopere est, ne aloeticis vel pilulis purgantibus, quæ insignem portionem aloes, & gummata resinosa calidiora recipiunt, utramque evacuationem moliamur. Non leve enim damnum & ingentem symptomatum exacerbationem, vel morbum longius productum, inde me observasse certa fide asseverare possum, & hoc maxime locum habet in plethoricis ac tenerioris & sensibilioris indolis foeminis. Tutioris effectus sunt passulæ corinthiacæ cum infuso rhabarbari per leniorem incoctionem probe saturatæ. *Diæta ratio.* Lutet cibos panificia, placentæ, quibus maxime delectantur mulieres, & acetaria penitus proscribi debent. Nam ex nimio harum rerum usu, ac vita otiosa & potu parco & nimis incongruo, accedente simul animi intemperantia, sicuti & hypochondriaci & hysterici spasmi suam originem præcipue petunt, ita majori cura,

quæ

quæ hisce vitiis jam correptæ sunt, ab iis abstinere debent.

§. V.

De castoreo.

Castorina utut & interno, & externo usu in spasmis & hystericis & hypochondriacis mitigandis, teste quotidiana experientia incomparabilem virtutem habeant; tamen iis non nimium fidendum, quoniam ad materiam lædentem submovendam idonea satis non sunt. Non parum quoque nimius eorum usus nocet, dum anodyno illo vapore & capiti & nervosis partibus imbecillitas, quæ nunquam sine periculo est, inducitur.

§. VI.

*Purgantia ... *

In spasmis, hystericis præsertim, qui puerperas exercent, si alvi sunt adstrictioris, hæc fortiori salium neutrorum & sic dictorum digestivorum stimulo minime molienda est: vidi enim a majori & crebriori horum salium dosi periculosa symptomatum incrementa.

§. VII

Quid prosit in suffocationibus hystericis.

In profundiori suffocatione hystericarum, ad eas excitandas præstat sal volatile ammoniacum cum essentia castorei commixtam, vel aquam hirudinum cum aceto & castoreo naribus applicare, & frictionibus circa præcordia item in pedibus cum panno asperiori institutis, quam nimio fumo fœtidorum, aut etiam camphora, quam perpaucæ ferre possunt, uti.

§. VIII.

Clysterum compositorum absorbentium usus.

Ego singularem sæpius effectum in fœminis hypochondriaco hystericis ad præscindenda spastica symptomata, maxime in cholericæ & sensibilioris naturæ mulierculis a pulvere nitrosa præcipitante, cum æquali succini & parca croci portione mixto, & a frequentiori elixirii visceralis nostræ compositionis, cum æquali liquoris anodyni ad dosi maritato usu, multa annotavi emolumenta. Ad mitigandos vero paroxysmos, tempore intermissionis clysteribus, qui ex herbis lenioribus paregoricis carminativis parati erant, adjuncta insigni olei expressi quantitate, nihil utilius deprehendi. Blando enim suo & temperate calido tepore ac vapore proxime & immediate uterum & vicinas partes leniendo & demulcendo afficiunt.

§. IX.

Pediluviorum usus.

Pediluvia extra paroxysmum adhibita, si valde temperata fuerint, egregiam habent symptomata allevandi efficaciam, si vero nimis fuerint calida, præsertim ubi corpora sint plethorica, & succiplena, nocentissima sunt, atque ad paroxysmos revocandos aptissima, quod non semel, sed sæpius animadverti.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Passio hysterica, cum menstruis ... ac epilepsia conjuncta.

Requirebat aliquando opem meam, virgo octodecim annorum, habitus spongiosi, ac temperamenti phlegmatico sanguinei, sanguine succisque plenissima, ac irregulari per aliquod tempus menstruorum fluore adfecta, quæ post præviam refrigerationem, noctu correpta erat vehementi tussi convulsiva. Hac sedata post aliquot dies violenta patiebatur hystericum paroxysmum: sub quo præter atrocissimos vomendi conatus, alvi obstructionem pertinacissimam, urinæque retentionem, extrema algebant, cor vehementer palpitabat, facies tumida rubebat, arteriæ in capite fortiter pulsabant, ut apoplexiæ esset metus. Post horæ quadrantem autem ad se redibat, sed pharynx manebat constricta, adeo ut nec fluida, nec solida deglutire potuerit, pulsusque ferebatur parvus ac debilis. Ipse vero paroxysmus, singulo horæ dimidio revertebatur: & misso ex vena in pede tusa sanguine, nec octo quidem conquiescebat horas: tum autem atrocior, & epilepticis stipatus motibus recrudescebat. Consultus ego, cum deglutitio adhuc valde impedita esset, curavi primum, ut clysteribus ano infusis, linimentis nervinis nuchæ spinæque inunctis, atque pediluviis, partium externarum constrictiones demulcerentur, umque internis diaphoreticis, ac antispas-

modicis malum oppugnabam. Quibus factum eſt, ut omnes ſiluerint præternaturales motus, & quum ex levi diætæ errore viderentur reverti, dato blando laxante, ab eorum eruptione non ſolum præcavebatur, verum etiam perfectæ reſtituebatur ſanitati.

Epicriſis.

Ad ſpaſmodica, quæ ex utero vitio proveniunt, pathemata concitanda non opus ſemper eſt, ut materia corrupta & vitiata, utero inhærens proxime & immediate id efficiat, ſed crebrius id a cauſis æternis fit, ſcilicet ab intenſo frigore, quod partes infernas, præcipue vero lumbarem regionem tangit & afficit. Hac enim ratione in fœminis ſanguine copioſo & impuro ſcatentibus, is a partibus exterioribus ad interiores impetuoſe compulſus pro harum differentia varias ſpaſticas movet, imo convulſivas affectiones. In præſenti caſu ex congeſtione ad pectus facta vehemens & convulſiva tuſſis orta eſt, cum poſtea humor lædens, ſedem ſuam mutavit, & ad nervos præcordiales, item ventriculum ejuſque nervos & per conſenſum ad ipſum caput translatus fuit, ac paſſiones, quæ hic in hyſterica apparuerunt, produxit. In ejuſmodi affectibus optimum eſt, curationem ab externis & internis, quæ ſpaſticas nervoſarum partium ſtricturas blande relaxant, auſpicari, & poſtea temperatis carminativis, diapnoicis & antiſpaſticis eam abſolvere, & ad reciduam avertendam menſtrualem excretionem in ordinem redigere; quod optime per commodam diætam, per motum & medicamenta, quæ non modo ſordes exprimis viis, ſed & ex ipſo utero expurgandi faculiate inſtructa ſunt. Inter quæ noſtro tempore in uſu ſunt, maxime ſi cum antiſpaſmodicis & ſalinis detergentibus pulveribus earum virtus ſecundetur, principem ſibi locum vindicant.

OBSERVATIO II.

Malum hyſtericum in juvene.

Adoleſcens nobilis, ſedecim annorum, ſtaturæ proceræ, & habitus corporis robuſti, atque carnoſi, ſanguine & ſuccis præter naturæ modum turgens, de gravi circa inguina, ubi vaſa ſpermatica deſcendunt, dolore pronuper conquerebatur, & quod præter voluptatem ad membri erectionem, variſque ad venerem in animo obverſantibus deſideriis ſolicitaretur. Haud ita multo poſt in febrilem quendam incidebat tuſſirum, per aliquot dies infeſtantem, quo remittente poſt aliquot ſeptimanas, eadem circa inguina paſſus eſt moleſta incommoda, ſed jam longe alia ſupervenientia accidentia, hyſtericis plane non diſſimilia. Nam horribiles ſpaſmi a pubis regione ad dorſum, ad præcordia, ad ſeptum tranſverſum, ad cor, ad fauces, imo ad ipſum cerebrum aſcendentes, præcedente cordis palpitatione, ſtrangulationem faucium, ſpiritus anguſtiam, animi deliquium, ſoporem, accedentibus etiam artuum convulſivis tractionibus concitabant, qui paroxyſmos ſingulis fere menſibus repetebat. Hic, quod erat per quam notatu dignum, immani ſemper ciborum urgebatur appetentia, alvus autem adſtrictior erat, ita, ut fortiora etiam eluderet purgantia. Præter hæc vaſa mirum in modum turgebant ſanguine, pulſus, qui ſub acceſſione valde erat inæqualis, & depreſſus, poſt eam magnus, & concitatus obſervabatur. Variis uſus eſt & medicis, & medicamentis antiſpaſmodicis, antepilepticis, foetens quoque fontibus, ſed parum inde percepit utilitatis poſtquam vero ex noſtro conſilio, ſingulis fere menſibus, ſanguis ex vena ſecta ſex ſemper unciis fuit imminutus, & loco potus ordinarii aqua fontana uſurpata ptiſis quoque pulveribus paullo largiori portione ad ſanguinis orgaſmum deprimendum in uſum vocatis; tranquillum corporis motum, & ab arduis meditationibus, quibus excellentis ingenii adoleſcens nimium ſemper in-

dul-

dolebat, vacuam servavit mentem, integræ sanitati brevi temporis fuit restitutus.

Epicrisis.

Solvit & explicat peculiaris hic casus nodosam & intricatam admodum quæstionem: Quare nimirum viri non similibus, vel iisdem symptomatibus affligantur hystericis, qualia in fœminis observantur, eo, quod simili modo, & sanguis, & liquor seminalis in partibus generationi dicatis, nimirum vasis spermaticis testibus, capsulis quoq; seminalibus stagnare, ibique vitiari ac corrumpi possit? Namque non deesse ejusmodi exempla, licet non tam frequentia adolescentum, qui circa, vel etiam post annos pubertatis, ejusdem generis symptomata spastica, & convulsiva cum doloris pressorii, & lancinante circa ilia, & in pubis regione, nec non languore totius corporis, extremorum refrigeratione, subsequente mox ingenti præcordiorum angustia, cordis palpitatione, faucium strangulatione, difficilique ad suffocationem usque spiratione patiuntur, inter alia præsens docet casus. Nec me fugiunt plura exempla non modo adolescentum, sed etiam virorum extra conjugium viventium, qui ex nimia castitate in eadem, quæ hystericis affectui propria & essentialia esse solent, pathemata inciderunt. quid? quod nonnullos quoque in convulsiones artuum, inque syncopen prolapsos esse, aliquoties observavi. Si in tam atrocium symptomatum originem inquirimus, varia se offerunt momenta, quæ late commonstrant, ea a nulla alia caussa, quam a copiosiori sanguinis ad vasa spermatica & testes affluxu, has partes vasculosas & nervosas nimium distendente ac distrahente suborta fuisse. Et eandem in nostro ægrotante caussam significant dolores ac tormina circa inguina primum conspicua, atque tum ad alias corporis nervosas partes propagata. Quare etiam sedato per accommodata subsidia humorum orgasmo, ac derivato affluxu, conquieverunt cuncta symptomata.

OBSERVATIO III.

Honesta, venustaque virgo, annorum octodecim tenerioris quidem constitutionis, sed acutioris ingenii, animique mobilioris, in vicina urbe degens, postquam formoso etiam juveni, qui frequentius eam ægrotantem invisebat, desponsata fuit, valetudinis, quæ antea satis firma erat, status plane est immutatus. Ab eo enim tempore variis gravibusque affligebatur passionibus. Namque dolores mox in dorso, mox in abdomine valde torquentes, mox artus tum tremore agitantes experiebatur; virium aderat ingens collapsus, ciborum adpetentia penitus languebat, alvus constricta erat, reur smus tamen, & mingendi desiderium urgebant. Accedebant per vices animi deliquia, cum faucium strangulatione, & semper fere conquerebatur de phlogosi, extremorum frigore, ac horripilatione, ac subsequente calore præternaturali. Anxietates præcordiorum constrictive, quæ ægerrime comitabatur spiratio, nunquam fere non aderant. Pulsus ferebatur varius, nunc celer, & debilis, nunc plane exiguus, & inæqualis, urina plerumque instar aquæ limpida, interdum pauca, cum rubro sedimento mingebatur. Somno sæpius plane carebat, & si quidquam cibi, vel medicaminum adsumebat, augebatur circa præcordia anxius ac pressorius dolor. Mensium fluxus erat parcior, serosus, acris; & circa hoc tempus, cuncta exacerbabantur symptomata. Consulti medici in dignoscendo morbo valde hæsitabant; quidam enim febrem quotidianam, alii hecticam, quum ingens corporis præsto erat contabescentia, alii summam imbecillitatem ventriculi, & imi ventris accusabant flatulentias. Hinc varii generis remedia, stomachica, carminativa, nervina, emmenagoga, laxantia, martialia data fuerunt, ac vena quoque in pede aliquoties secata,

Passio hysterica ex occultato amore.

Cuncta vero tantum aberat, ut levamen inferrent, ut potius ſymptomata exacerbarent. Poſtquam igitur ægrota per triennium menſes hoc diro malo infeſtata, ego quoque accitus fui, exploravi primum genuinam morbi cauſſam, & conſilium dedi, ut a medicamentis ſe penitus abſtineret, ac primo mane ordinario lacte aſtnino, cum æquali acidularum Selteranarum pondere mixto uteretur. Deinceps alvum clyſteribus emollientibus, qui ex decocto florum ſambuci, chamomillæ, herba malvæ, meliſſæ, ac ſeminum cydoniorum addita ſemper olei lumbricorum ac lilii albi quantitate erant parati, ſubducendam curavi. Tum quoque imperavi, ut licet imbecillis, corpus per vectitatam ſubtemperato ac ſereno cœlo ſæpius ac blande moveret, & per tempus aliquod ab omni colloquio & conſortio cum ſponſo caveret. Tandem commendavi copulam conjugalem, qua facta ſenſim, pauliatimque vires reſtituebat, ſine peculiari remediorum ope. Concepit etiam, & anno elapſo peperit infantem, at in ipſo puerperio pathemata hyſterica cum faucium ſtrangulatione experiebatur, ſed noſtro tandem auxilio, ac conſilio reſtituta, jam lætabili fruitur ſanitate.

Epicriſis.

Haud exiguos ejuſmodi caſus in noſtri mea praxi adnotavi, quod vitiginis venuſtæ, & antea vegetæ nulla alia cauſſa, quam a vehementia animi occultati, in miſerrimam ægrotandi ſtatum fuerint delapſæ, omnibus & animi, & corporis functionibus rude peſſumdatis. Ubi fruſtra, quin interdum non ſine noxa exhibitis omnibus medicamentis pharmaceuticis, optimum & efficaciſſimum remedium tuit in contagio, non tamen omiſſis convenientibus dieteticis. Tantam vim & potentiam habent animi paſſiones diutius inhærentes, univerſam morborum œconomiam, & naturales functiones perturbandi. Hinc inter philoſophos PLATO de amore præſertim affirmat: *Non ſolum*, inquiens, *in animum impetum facit amor, verum & in corpus ſæpenumero tyrannidem exercet: vigiliis, curis, mœrore, dolore, inhabitudine, & mille aliis affectibus, lethalem exitum inferentibus, corpus vexat.*

OBSERVATIO IV.

Paſſio hyſterica ex menſibus ſuppreſſis.

Fœmina, quadraginta annorum, tenerioreque temperie, ante quinque annos febre quartana corripitur, ſeptos recidente, & tandem copioſo corticis ejus uſu profligata. Ab eo tempore menſtrua excretio ſenſim cœpit imminui, & quum præterea ad affectus animi valde inclinaret, parum biberet, cibiſque infumatis, indurtatis, concoctuque difficilibus maxime delectaretur, varios incidit hyſtericos, ſpaſmodicoſque affectus, qui circa menſtruam potiſſimum periodum gravare inſiſtebant. Tum enim ſentit in abdomine graviſſimas ſpaſmodicas contractiones, cum alvus adſtrictiſſima, faucium affligitur ſtrangulatione, & ſpiratione ad ſuffocationem uſque intercepta; pedeſſunt gelu frigidiores, cor palpitat, interdum circa ventriculi orificium ſuperi tranſverſi regionem, tam acuti ſæviunt dolores, ut digiti quoque attactu exacerbentur. Sæpenumero ſub tali paroxyſmo, dextram capitis latus, oculuſque hemicranico dolore, acri tolerabili frigoris ſenſu afficiuntur, cum ſeri ſalſiſſimi ex oculo fluxu. Quandoque in paroxyſmo cuncta vomitu reddat, & a clyſteribus dolorem maximum percipit exacerbationem. Ceterum remittente paroxyſmo ſana eſt, ac bene adpetit.

Epicriſis.

Meretur hic affectus nomen hyſterico ſpaſmodici, utut levioris; quem ab hypochondriaco aliquem eſſe, vel ex eo patet momento, quod ægra extra paroxyſmos, qui circa menſtruam invadunt periodum, ſana videatur, nec ha-

habeat, de quo conqueratur. Originem traxit a sanguinis menstrui circuitu, per vasa uterina impedito, quo factum est, ut partes ac fibræ uteri nerveæ ob distenta nimium vasa, ad spasmodicas proritatæ fuerint strictiuras, quæ ad nervosas alias regiones, præsertim quæ a pari vago quosdam accipiunt ramulos, propagatæ, præcordiorum, ventriculique dolorem, impeditam spirationem, strangulationem, tormenta hemicraniæ, aliaque peperere symptomata. Ad inducendam autem humorum in utero stagnationem, præter inordinatum victum, quam plurimum contribuit, febris quartana, cortice chinæ præpostere tractata: unde etiam viscida ac scorbutica humorum dyscrasia, quæ semper quartanæ febris mater est, magis fuit adaucta, uti inter alia ex seri acrioris ex oculo effluxu patet. In curatione mali igitur, præter ordinatam rectam vivendi rationem, remittente paullisper paroxysmo, clysmata pure oleosa ano sunt injecta, atque linimenta nervina regioni umbilicali adplicata, quæ etiam cum communi quidem, sed minime contemnendo remedio, scilicet avena tosta, sacculo calidiori inclusa alternari possunt. Extra paroxysmum ea fuit medendi intentio, ut mitigatis per liquorem anodynum mineralem spasmis, menses debitis venæsectionibus, blandis ac balsamicis laxantibus, ac balneis in ordinem reducerentur: quibus etiam perfectam restituimus sanitatem.

OBSERVATIO V.

Convulsiones hystericæ.

Flagitavit aliquando meum auxilium virgo quædam pubertatis annos vix egressa, cui fluxus mensium irregularis erat, & quæ ideo per binas circiter septimanas convulsivos patiebatur motus. Hi ipsam quotidie per frequentissima intervalla invadebant, atque dolore lumborum, & abdominis, umbilici retractione, alvo adstricta, tremore, distensione artuum, spirandique difficultate se prodebant, maximeque caput occupabant, ita quidem, ut crebro in omnes plagas circumrotaretur, ea, quæ vix concipi poterat celeritate, ac vehementia: caput ad latera deorsum trahebatur, ejusque arteriæ validissimo pulsu admotam ferirent manum. Neque vero concidebat, sed sub mali invasione sellæ insidens, in medio paroxysmo surgebat, & tum incredibili celeritate in gyrum movebatur, quod etiam fiebat, si inter ambulandum convellebatur. Ipsa arreptionem præsentiebat, ac sub illa perfecta loquendi facultate pollebat, nec de ullis capitis conquesta doloribus, finito paroxysmo hilaris, & optime habebat. Remedia tollendo huic malo satis idonea, quæ propinabantur, parum profuerunt, præter commendatos clysteres demulcentes, & linimenta nervina, temperatiora, spinæ dorsali inuncta, quę levamen præstiterant. Verum mutatione cœli, & peregrinatione in alia loca, mutato quoque alio victu, & adsumto loco cerevisię aquæ simplicis potu, insueta & atrocia hęc symptomata sensim, sensimque conquieverunt, & penitus tandem expirarunt.

Epicrisis.

Id non semel, sed creberrimis vicibus animadverti, morbos nervosi generis, seu, ut alii loqui amant, spirituum, qui horrendis symptomatibus stipari solent, omnia fere respuere ex fonte pharmaceutico petita medicamenta eo, quod vitium non tam in mole materię, sed potius anomalis motibus, eorumque assuetudine consistat. Tunc enim optimum præsidium est, nullo uti remedio, sed præcipuum sanationis punctum in mutatione ętatis, aeris, vitę generis, victusque consistere, fide experientię compertissimum est. Et certe elementa provido & circumspecto usu plus efficiunt, quam medicamenta activę indolis. Hoc pręclarum præceptum admodum sibi commendatum habeant medici juniores. Namque rarissima profecto sunt ea, quę nervos, si

læſi, & a naturali tono dejectu fuerunt, blanda, & temperata vi ſolantur. quæ potius plurimarum medicinarum natura ſit comparata, ut vel nimium irritando, vel juſto magis ſedando lædant. Demque id quoque in perſuadendis gravioris aut voſi morbis eſt obſervandum, quod non omnibus ægris eadem auxiliari conveniant, neque, quod ſemel proſerit, id alio tempore juvet. Siquidem non ubique & omni tempore eadem eſt nervoſarum partium diſpoſitio, ac conſtitutio. Hinc naturæ ægrotantium probe ſunt diſcernendæ.

OBSERVATIO VI.

Hyſterica convulſiones, ex uteri & præcordiorum vitium.

Triginta circiter annorum fœmina, quæ abortiendo concrementum polypoſum, utero excidebat, elapſo hoc anni ſpatio, ſub ipſo menſium fluore poma, ac lacticinia comederat, & præterea corpus inſigniter refrigeraverat. Quare invidit repente in convulſivos motus, quibus in retram prolapſæ caput præſertim, atque pedes mirifice torquebantur, manibus liberis, commordebar dentes, ac vehementer clamitabat. Talis paroxyſmus ſubinde rurſus meuſtruas recurrebat periodos, neque ullas habebat nuncias præcurſorias poſtillum urgebant languores univerſi corporis, gravativus rapitis ſenſus, etebræ vertigines, & alvi obſtructiones. Tum vero utero cœpit gerere & ſub recto geſtationis tempore a malo convulſivo hyſterico immunis vixit, ſeliremque eadem habuit partum. Lochia primum rite ſurcedebant, ſed die decima imminuta fundebant ſerum ſanguinolentum; alvus etiam per ſex a puerperio dies offirio non fungebatur. Hinc ſenſim redibant cenſiones capitis, vertigines, flatulentiæ, & imi ventris tormina, ſomni ac adpetentiæ defectus, & tandem arredebant priſtini motus convulſivi, fioriſtum maxime latus occupantes, ſub quibus fluor uterinus ſanguine denuo tinctus adparebat. In curatione hujus affectus clyſteres carminativi, & oleoſi, nec non pilulæ temperatæ balſamicæ, cum teſtacea doſi caſtorei, & croci mixtæ, ſons Selteranus propotu ac denique internus Carolinarum, & externus aquarum Tepliceſium uſus, præſtantiſſimæ fuerunt efficaces.

Epiertiſis

Nulli morbi tam graviter totum parvum nervoſarum ſyſtema præter naturam affirmant, nullique univerſi corporis functiones tam ſubito ac vehementer laedunt, quam qui ex uteri labe prognaſcuntur, quæ ut plurimum per infelicem abortum, & malum in puerperio regimen contrahitur. Horum terrum indicium præbet, ſimulque male affectum uterum, & deſtructam per ejus vaſa languinis circulationem ſignificat ſæpenumero concrementi membranacei, ſic dicti polypoſi, ſive molarum exclubo unde diuturnas & atroces oaſer ægritudines manifeſtum eſt. Quicunque igitur in perſanandis mulierum morbis præ aliis excellere volunt medici, ad fontem horum malorum reſpiciant, & curationem ſo dirigant, oeceſſe eſt. Neque egoertius & efficacius auxilium, quam in exquiſito viræ regimine, ac circumſpecto ar convenienti ſonrium tam validorum, quam frigidorum uſu, inveni unquam, maxime, quando temperate balſamicis, uteruinque roborantibus & laxantibus curam perſequamur.

OBSERVATIO VII.

Paſſio hyſterica ex lochiis ſuppreſſis.

Fœmina, vigeſimum primum ætatis agens annum, conſtitutionis teoerrimæ, ac biliofæ, binis abhinc annis ex iracundia incidit epilepſiam. Elapſo anno contraxit matrimonium, & haud ita pridem peperit infantem, ſub quo parto enormis uteri cruoris copia effluxit, ſed datis improvide adſtringentibus prohibitus eſt fluor. Nihilo tamen minus poſt duas hebdomadas redit. fluxus menſtruus; ſed cum denuo ve-

vehementi percelleretur terrore, mox percepit miros circa lumbos cruciatus, & acutiſſimos dolores, perpetuum ad alvum & urinam ſtimulum, urina ſuccedebat cum magno ardore, inſignique difficultate, deponebatque arenulas. Solentabat inſuper perpetua vomendi cupiditas, dolores mox circa umbilicum torquebant, hunceque violenter retrahebant, mox inguina obſidebant, cum pertinaciſſima ſphincteris veſicæ conſtrictione, & acutiſſimis quoque in membris doloribus. Hiſce atrociſſimis tormentis per binas ferme adfligebatur hebdomades, adpetitu, ſomnoque pereuntibus: quin etiam epilepticæ ſupervenebant agitationes, & in paroxyſmis delira loquebatur. Crebro fluxit quoque materia alba acerrima inſtar puris ex utero. Adhibita ſunt varia remediorum genera, clyſteres oleoſi, emollientes; unguenta nervina, ac anodyna, pulvis balſamicæ &c. ſed malum exacerbare videbantur. Tum propinabantur & pulvis ex nitro purificato, camphora, & pulvere Marchionum confectus, & Elixirium, quod habebat eſſentiam croci, myrrhæ, tincturam tartari, & extractum caſtorei. Unde urina deponebat ſedimentum, & menſes aterrimi, fœtidique coperunt fluere. Tum continuatis his remediis, omiſſa tantummodo camphora, conjunctoque infuſo veronicæ, cruor utcrinus, naturali ſimilis, flotidiorque ferri cœpit, & ægra intra paucum tempus perfecte convaluit.

Epicriſis.

Videbatur primum hæc affectio medico eadem calculoſa, ſed revera non fuit, niſi hyſterica, ex lochiis improvido adſtringentium uſu ſuppreſſis, originem trahens, & calculum mentiens. Quum enim in hyſterica paſſione nervi uteri ot, quicum nervoſa veſicæ, maximeque ſphincteris fabrica, inſignem foveat conſenſum, ſpaſmodice contrahantur, non mirum eſt, ſi illæ ſtricturæ ad vicinas partes, præſertim veſicæ ſphincterem transierint, crebramque mingendi cupiditatem, & urinæ retentionem produxerunt. Quamdiu vero hi ſpaſmi partes inferiores occupavunt, humor ille, ut ita loquar, corruptus, qui ſtagnando in uteri cavitatem irrupit, excerni haud potuit, hinc nec ſiluerunt ſymptomata. Verum poſtquam ſpaſmi relaxati, & ope myrrhæ, crocique menſtruus fluor promotus fuit, hinc materia fœtida effluxit; non fieri potuit, quin remiſerint omnes paſſiones.

OBSERVATIO VIII.

Paſſio hyſterica ſpaſmodica virginis certæ ſemidiu peculiaris.

Eſt hic loci affectus quidam, certis familiis peculiaris, qui ſubjecta, in pubertatis potiſſimum anno conſtituta, magis feminini ſexus, & habitus ſpongioſioris, ſuccorumque pleni invadit; atque varius in caſſum adhibitis remediis, tandem poſt aliquot annos ſponte remittit. Adoritur ſequenti ratione: ſentiunt inter morbi initia, ſenſum formicationis in manibus vel pedibus, ſequitur pandiculatio, oſcitatio, dolor fixus, graviſque circa lumborum vertebras, mox agrationes, ac volutationes manuum per gyrum, ſurſum ac deorſum continuæ ſunt, & involuntariæ. præcordiorum ſumma urget anxietas, ſpiratio citatiſſima, angiditſima, cum ſuffocationis metu, palpebræ ab uno latere ad alterum trahuntur, oculi vertuntur in gyrum &c. Sed admodum variant hæc ſymptomata; nunc alvus ſuo fungitur officio, nunc pertinaciter clauſa eſt, nunc urina fluit, nunc retinetur, cum vehementi circa inguina dolore. Interdum collum ab uno latere ad alterum perpetuo volvitur, interdum crudeliſſima infeſtant tormina inteſtinorum, cum cardialgia, vomitibuſque vehementioribus: mox femora ad anum contrahuntur, cor violenter palpitat, accedit ſingultus, mox totum corpus attollitur, ſpina incurvatur; mox oculus apertus, membris rigidis, nullus eſt ſen-

ſenſus, nulla excitatio &c. Hæc eſt paroxyſmorum deſcriptio, qui modo ſæpius, modo rarius revertuntur: extra quos bene habent, bene adpetunt, dormiuntque. In fœmineis menſes plerumque recto ſuccedunt ordine, & debita quantitate, quando utero gerunt, morbus quieſcit, ſub partu vero ſæpius revertitur. Nullis curatur remediis, ſed mitigatur lumbricalibus & caſtoreis: tandem vero victus, loci, & maxime ætatis mutatione cartiſſime debellatur.

Epicriſis.

Rarus & prodigioſus hic affectus, ſpeciatim quidem in numerum morborum, ſic dictorum ſpaſmodico vagorum, quos Cap. III. pertractavimus, referri meretur verum ego, cum jam per quadraginta annos functioni Profeſſionis præfui, ſæpiuſque, ſi quædam ex hac non incelebri familia hoc malo fuerunt cruciatæ, in conſilium accitus ſum; omnibus morbi momentis probe exploratis animadverti, obnoxias eſſe paſſioni ſubjecta, ſive fœminæ, ſive mares fuerint, ad libidinem, reique venereæ adpetentiam valde prochivia, & inſuper animi inconſtantis, mobilioris, ad triſtitiam partter ac nimium gaudium valde diſpoſita fuiſſe. Hinc vero videtur ſimillimum, cauſſam hujus affectionis, quæ commode hyſtericeis adnumerari poteſt, in uteri vitio collocandam eſſe plerumque. Adeſt enim primum hæreditaria ad hos irregulares motus prochivitas, accedunt præterea pubertatis anni, in quibus major, maxime concurreme libidine, adpetries generationi dicatas & ſeminales fit affluxus, qui denegato exitu, quomodo hyſtericas ſpaſmodicaſque totius generis agitationes excitare valeat, ſuperius ſub cauſſis mali hyſterici oſtenſum eſt. Meretur hæc hyſterica paſſio vocari hæreditaria, ac gentilitia, quæ, quum hæreditarium quid ſubſit, omnino diſcrepat ab ea, quam individua ſingula patiuntur. Ceterum periculo fere vacat, & uti jam dictum eſt, ætatis mutatione, vel nonnunquam etiam conjugio, ſponte exſpirat.

OBSERVATIO IX.

Motus hyſterico epilepticus cum ſuppreſſione.

Virgo annorum octodecim, tracunda, tenerior, dieta utens irregulari, maxime lacticinia & acetariis, refrigerantibus ſæpius ob curas domeſticas expoſita, & ideo fumo carbonum vivorum, in clauſo conclavi frequentius ſuperſedere ſolita, incidit in menſium ſuppreſſionem. Verſus tempus illius fluoris patiebatur atroces nimius hyſtericos, cum horrendis lumborum doloribus, crudelibus tmi ventris ac capitis tormentis, alvo adſtricta, duriori, pedumque refrigeratione. In conſilium vocatus medicus ad ciendos menſes præſcripſit pellentia, nempe eſſentiam myrrhæ, & croci, ſpiritui ſalis ammoniaci nupiam, & pulverem baccarum laur. Inde evenit, ut miſera præter opinionem in atroces epilepticas motitationes inciderit, ſub quibus artus non corrugabantur, ſed ita potius rigida expandebantur, ut flecti haud potuerint. Iociſa protinus in pede vena, mitigabantur quidem hæc ſymptomata, at paroxyſmus neutiquam in totum deſinebat, ſed quotidie circa meridiem invadebat, adeo ut præviis extremorum frigore, anxietate, dorſi dolore, cordiſque palpitatione, totum rigeſceret collum, vel etiam hinc inde agitaretur, caput & brachia, cum inſigni rigiditate expandereotur, ſpuma os occuparet, ac ſomnis abeſſet ſenſatio. In curatione hujus mali venam in pede incidi juſſimus, tumque datis pilulis blande balſamicis, quæ facultate menſes ciendi, ac debiles tmi ventris partes roborandi pollent, pediluvia ac inſeſſus ex emollientibus paratos ordinavimus, uſque felici cum ſucceſſu vias uterinas relaxavimus, ac obſtructionem reſeravimus. Tandem ſubjuncto interno, recto tamen aquarum Carolinarum uſu, ægram priſtinæ reſtituimus ſanitati.

Epi-

Epicriſis.

Malum hoc hyſterico-ſpaſmodicum primo, & deinde incauta curatione exacerbatum, & in epilepticas commutatum motiones, uterini fluxus cohibitioni deberi, extra omne poſitum eſt dubium. Ad hanc vero meoſinm obſtructionem non modo vitium in dieta, ſed maxime externa nimis frigidi aeris ad uterum & partes abdominis admiſſio quam plurimum contribuit. Sicuti enim perverſa diæta ſanguinem & humores valde leotos, craſſos, & excretionibus minus aptos peperit ita frigus vaſa ac glandulas nimis conſtringendi, & anguſtandi, inſignem exſeruit potentiam. Non minus ex incongruorum edulium juſto latgiori uſu, crudi ales in primis viis, maxime in teſtino duodeno ſtagnantes ſunt procreatæ, quæ in cauſſa fuerunt, quod paroxyſmus circa meridianum tempus invaſerit. Debetur quoque aliqualis animadverſio, noxioſiſſimo carbonum uſui, quorum vapor narcoticus partium nervoſarum tonum, & elaterem inſigniter peſſum dedit. Hinc cum acceſſit inconveniens curatio, qua medicus, ante venæſectionis adminiſtrationem, viarumque obſtructarum reſolutionem, calidioribus menſes ciere conatus eſt, non fieri potuit, quin humores magis magiſque exagitati, partes nervoſas, jam debilitatas vehementer diſtenderint, affecerint, atque tandem ad ſpaſmodicas & epilepticas concuſſiones proritaverint.

OBSERVATIO X.

Hyſteriæ paſſio ſcribadis.

Fœmina triginta annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, hyſtericis paſſionibus in puerperio, & extra illud ſæpius obnoxia, tertium gravida, geſtationis tempore nec venæſectionem admiſit, nec exquiſite ſervavit præcepta diætetica. Primis poſt partum diebus non bene purgata eſt utero ſed de dolore lumborum, torminibus ventris, alvo adſtricta, & ſomno per aliquot noctes inquieto conquerebatur. A Practico, quem in conſilium vocavit, validiores eſſentiæ ad pellenda lochia fuerunt datæ, & ad alvum aperiendam uncia denudatæ ſalis amari Sedlicenſis in aqua ſimplici ſoluta eſt oblata. Inde auctis tormentis, nec facta per alvum, nec per uterum excretione, converſo ſanguinis verſus ſuperiora motu deliravit, & accedentibus convulſionibus extincta eſt.

Epicriſis.

Ubi natura valde ſenſibilis, ad motus ſpaſticos hyſtericos, vel hypochondriacos eſt prochvis, ad excretiones, ſi illæ deficiunt, promovendas, ſummæ moderatione opus eſt, ne per nimium ſtimulantia, vel purgantia & commoventia id moliamur. Quod monitum ſemper & ubique in puerperis ſervandum eſt, lochiis non rite fluentibus. Nam non modo purgantia fortiora, ſed & ſalina paullo majori doſi data ac digeſtiva natura tunc minime ferre poteſt. Multo vero magis a draſticis purgantibus ſibi cavere debent puerperæ, quæ a partu laboriſo viribus fuerunt exhauſtæ, ne illa ad promovenda lochia prioribus ſumantur diebus. Triſtis ejuſmodi caſus paucis abhinc diebus in noſtro contigit ſuburbio, ubi fœmina partu valde fatigata, ad ciendum lochiorum fluxum tertia die, loco pilularum polychreſtarum, quas ſumere volebat, pilular, contra obſtructionem dictas, exerrore numero viginti capiebat, quæ ex æquali parte aloes roſatæ, & extracti panchymagogi Crollii, adjecta limatura martis parantur, & ordinario pondere trium vel quatuor granorum exhibentur. Ab hoc autem pharmaco, ſub ingentibus imi ventris tormentibus, aatremorum frigore, ſumma corporis jactitatione, atque fluxus uterini plenaria ſuppreſſione, mammarumque lacte antea turgentium contractione, præter crebros vomitus, intra tres dies, plus quam cen-

centies alvum depoſuit, & ſeptimo tandem die exſpiravit. Quæ remedia ad mitigandas, vel compeſcendas has truculentas paſſiones adhibita fuerint, mihi intrognitum eſt. Interim ex fatali hoc casu, medicorum juniores addiſcere poſſunt, quam blandis, & temperatis medicamentis puerperæ, primis præſertim diebus, quando per partum laboriosum, & plerumque vehementiam vires deperditæ ſunt, tractari debeant. Sed juſtiſſime quæritur, quonam remedio præſidio, ſi tam pernicioſa data ſit medicina, ſagax medicus, ſummo periculo mature poſſit ſuccurrere? Reſponſio parebit ex ſequenti obſervatione, quam rum aere vigintiannos in aula Berolinenſi degerem, me annotaſſe, hac occaſione memini. Erat tempus Comes duodecim circiter annorum, rei ex tinea raptis laborantis, præſcripſi pilulas ſex doſibus ſumendas, quæ drachmam unam extracti parchymagogi Crulli, & drachmam quoque mercurii dulcis, ac trochiſcorum Alhandal grana ſex habebant. Hæ cum omnes in una ſcatula ex pharmacopolio eſſent allatæ, Comes, remoto eo, qui morbum ſtudioſque illum præerat, eas cunctas ſua ſponte una vice devorabat. Ille accedens obſtupuit, & eo ipſo horæ veſpertina nova ad domum meam venit, atque lacrymabundus meam opem imploravit, quia de tota ejus fortuna actum fuiſſet, ſi id reſciverint parentes illuſtriſſimi. Egomet cedens, cum talis caſus in praxi mihi nunquam obtigerit, prævia deliberatione conſtatu, ut aliquot lactis mitturas curaret apportandas. Sumſit et tiam Comes lac tepidum larga quantitate quo facto circa noctem, quæ inſomnis erat, quædam tormina experius eſt. Mane prr vires quatuor ſedes habuit copioſiſſimas, cum imi ventris eturiatu, & racieto ſimul lumbrico ſatis lato, tumque nihil mali amplius paſſus, perfecte convaluit. Ita vero argumentatus eram ſi copia lactis aſſumpti ſpaſmos, quos venenum arſenici induxit, mitigare, & mortem avertere poteſt, quidni etiam idem remedium, ad infringendam vim pugnantium arteriarum, & mitigando ſpaſmos atrociſſimos poſſet inſervire?

OBSERVATIO XI.

Fœmina generoſa, triginta & ſex annorum, temperamenti ſanguineo melancholici, habitus corporis nec adeo macileoti, nec nimium pinguis, ſed medii, tempus, quo utero geſtabat, maximam partem vitæ deſidi lucrum tranſegit, & plus juſto etiam ſomno indulſit. Poſt partum ſatis facilem & felicem, fugentem ſanguinis per aliquot dies ex utero profluvium, & hinc adeo debilitata fuit, ut ſine metu lipothymiæ torpus atque caput haud diu in erecto ſitu tenere poterit. Poterat quoque conclave calidius optime tolerare quam ab aura paullo frigidiori ad corpus adſpirante mox tuto refrebat, hinc potum quoque temperate calidum hauriebat. Septimo & ſequentibus diebus, fugens viſcidi, impuri, ſanguineique ſeri copia effluebat. Nono die inopinato terrore ex levi tamen occaſione affligebatur. Inde partes extremæ ſtatim algebant, fluxus uteri ſiſtebatur, & genitalia frigida, aridaque evadebant. Arripiebat ingens circa præcordia oppreſſio, & anxietas, cum omnium collapſu virium, corporiſque frigido ac tanto ſudore, ut ipſa, & omnes aſſtantes mortem metuerent. Arripiebat ego drachmam liquotem meum anodyno mineralem, cum tertia parte eſſentiæ raſtorei, ac liquoris bezoardici Crulli mixtum, atque tertia quavis hora ad guttas triginta, cum aqua melliſſæ & raruli benedicti ſumendum, hauſtis deſuper aliquot cochlearibus infuſi calidioris Thee raſculis. Sequebatur ſudor calidus, meliuſque habere cœpit. Sed cum per quatuor dies alvus non fuerit aperta, neque clyſterem admittere voluerit, tentata eſt per ſuppoſitorium alvina excretio, & cum paullo diutius ad alvum depoſitoriam frustra ſtimulata, extra lectum

ctum commoraretur, ſubito mentis deliquia ad ſuffocationem uſque rnci-debat. Tandem admiſſo clyſtete car-minativo & oleoſo, datiſque poſtrdie priulis balſamicis, teddidit per alvum luſiguem ſtercoris, humoremque pu-tridorum copiam, & denique reſtitu-to utero fluore, perfecte couſanuit.

Epicriſis.

Ad pathologram non minus, quam therapiam hyſtericæ paſſionis meius cognoſcendam, ſcire expedit, ſpaſmo-dicas ejuſmodi rea utero paſſiones, vel a nimia ſanguinis, humorumque ex-ſuperantia, quam HIPPOCRATES nomine repletionis notat, vel eorun-dem rupra, quam verbo ruaurtionis deſignat, & cujus rndolis præſens eſt caſus, ſuborirr. Corpus eorm ſangui-ne, viribuſque exhauſtum, non mo-do a frigore externo, verum etiam a metu vel terrore facillime, & gravi-ter afficitur: qurbus cauſſis excretio-nes ſiſtuntur, & motus ſpaſmodici ad intetiora convertuntur, nec prius ceſſant, quam donec uatutæ energia, & artir ſubſidia excretiones, revocatir motibus, reſtituantur. Egn non ſe mel, ſed ſæpius poſt graves, præſer-tim ab abortu hemorrhagias, ſuper-veoreure terrore, vel inopportuna re-frigeratione, non modo ſyncopes, ſed & oppreſſionem pectoris, ſpirandi an-guſtiam cum extremorum frigore, imo, quando non mature ſatis conveuteutr medicina obviam itum eſt, ipſas con-vulſivas ac epilepticas agritatioues ea-cepiſſe adnotavr. Quo caſu, nec veuę-ſectiones, nec antiſpaſmodica, nitro-ſa, anodyna, aut vaporoſa, vel ni-mis calida quacquam proficiunt, ſed omnis curatio leuioribus analeptrcrr, temperantibus, ſpeſmos mitigantibus, & ris, quæ excretiones blande procu-rant, abſolvitur feliciſſime, caveu-do, ne fortioribus medrcinis collapſæ jam vires prorſus peſſumdentur.

OBSERVATIO XII.

Illuſtrriſſima vulua, treginta auon tum, habitus corporir ſucculentr, & ſanguinei, rn puerperio ſuo ab hyſteri-ers ſymptomatibus uou fuit immunis. Mortuo marito, laudæ diætæ indulſit, nimis ſalrarinuibur ſæptus commovit corpur, illudque etiam rutempeſtiva refrigeratroue, dum frequentius nudo podice graniui ru hertis inſideret, ex-poſuit, neque muur horæos fructus, & acetatia ro delitus habuit, uſque corporis vires, ac ventrrculi robur ita deſtruar, ut ſubiude de præcordio-rum anxretatibus, ſpiratione difficil-ir, dorſi dolore, alvoque adſtrictiori fuerit conqueſta. Præterea loco ſan-guinis utetini circa tempus menſtruum, iuterdum extra illud, magis ſerum ef-fluart viſcerum. Et quum aliquando, ab rnteuſa rnt venttis teſtigeratioue, hic fluor etiam ſiſtebatur, apparuit circa rngoma tumor durus, dolore preſſorio ſtrpatur, latitudinem qua-tuor digitorum, & lougitudruem ſpi-thamæ occupaos. Atque huuc ſequebantur graviſſima ſympromata. Nam-que ex rorproviſo concrdebat ru ter-ram, omur motu, ſenſu, ac tatione prrvata. facies erat rnflata, ac valde rubicunda, mammæ mirum intume-ſcebant, ſundebatque ſudorem, rubro lutea rnbuentem colore. Pulſus fere-batur plenus, & magnus, venter tur-geſcebat flatibus, & pedes algeſcebant. Celebrata ſectione veuæ mea ad ſe re-dit, atque hnuc paroxyſmum abhinc tetta uuius menſis ſpatiurr, pluſquam quinquagiuta vicibus, modo mitio-rem, modo gravioiem, abſque ta-men uotabrr virium jactura, patie-batur, cujus vehementia nou niſi ſanguinis miſſione ſublevarr ac mitr-garr potuit. Ego tandem vocatus, ex-plorata totius morbi hiſtoria, & æ-grotantrr natura, eam a utmris venæ ſectionibus, præſertim in ſuperiori-bus partibus abſtruere juſſi, frequen-tiorem autem pedilaviorum tepidorum

Paſſio hyſte-rica ex ſup-preſſo fluore albo.

uſum.

usum commendavi. Et quoniam alvi erat adstrictionis, clysteribus oleosis, ac carminativis alvum subinde ducendam curavi. Interne quoque crebro, tamen moderate dedi pulveres nitroso absorbentes cinnabarinos, pilulasque nostras polychrestas, interdum cum grano castorei, interdum quoque cum tertia parte extracti panchymagogi Crollii permixtas. Tumori porro inguinali vesicam decocto emolliente cum lacte repletam applicari jussi, & imperavi, ut advocata obstetrix in tumorem inguinis, & statum genitalium paullo curatius inquireret. Illa satis perita tumorem illum a fluore albo cohibito ortum fuisse suspicabatur: quare curationem per clysterem uterinum, aliquoties admissum, instituendam esse judicavi, quo ex sero lactis, cum floribus chamomillæ, & semine cymini cocto, & infuso ingens muci, glutinosi ustat copia fuit educta cum levamine momentaneo. Pro potu sumsit fontem Selteranum soterium, cum parciori vini portione, & sic paullatim melius habere cœpit, atque tandem maritata plenarie convaluit.

Epicrisis.

Non semel, sed sæpius in paroxysmo hysterico graviori, ubi omnis motus & sensus sublatus videtur, in valde plethoricis, pulsum admodum magnum, ut ideo affectus magis ad apoplexiæ levioris, quam syncopes speciem referri mereatur. Quo in casu sanguinis missio, præsentaneam quidem fert opem, sed cavendum probe, ne illam nimis crebro iterando, vires frangamus, malumque reddamus pertinacius. Docemur præterea ex hac morbi historia; quale incommodum, & quæ periculosa symptomata, fluoris albi suppressio progenerare valeat, præsertim si latentes veneris accedant igniculi, quibus extinguendis conjugio non præstantius est subsidium. Simile malum oritur in virginibus, cum cachexia, colore vultus plumbeo, lassitudine, febre lenta, & anxietatibus junctum, a suppressione veneris, ubi ex mora liquor genitalis vappescens ac corruptus, succos vitales in mixtura & motu suo varie turbat, & alterat. His suadendum optimo jure conjugium est, utpote cujus beneficio liquor seminalis excernitur, & motus humorum a spiritu genituræ virilis, novum veluti robur adipiscitur, ideoque ipsis etiam partibus solidis novus vigor, novusque color restituitur.

Plura de malo hysterico exempla reperire licet in *Consult. ac Resp. medicin. Tom. II. Sect. III. casu XLIII. & sequentibus & Tom. III. Sect. IV. casu XXII.*

CAPUT VI.

DE

AFFECTU SPASMODICO FLATULENTO, SEU HYPOCHONDRIACO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

NOn ultimum inter morbos genere nervosi spasmodicos vindicat sibi locum passio sic dicta hypochondriaca, quæ quum sub mucronata cartilagine, ac costis spuriis, in hypochondriorum regione potissimum suam exerceat tyrannidem, nomen suum ex græca traxit origine. Est illa, si realem spectemus ideam, affectus primarum viarum, nominatim ventriculi, ac intestinorum spasmodico flatulentus, ab inverso ac perverso illorum motu peristaltico naturales suos mutans, per consensum vero totum nervosarum partium systema, in irregulares motus conjiciens & totam œconomiam functionum perturbans. Definitio mali hypochondriaci.

Hu-

§. II.

Hi ſtoria malo hypochondriaci.

Hujus aggreſſuri hiſtoriam, præmonendum duximus, quod nulla corporis pars ſit, nulla functio, quæ in hoc longiſſimo morbo non lædatur, ac præter naturam habeat, & ſymptomata tam gravia, tamque plurima ſint, ut via cuncta recenſeri queant adeo, ut quemadmodum febris inter paſſiones acutas præ aliis univerſalis dici poteſt morbus, ita noſter hypochondriacus affectus, hoc nomen inter chronicos juſtiſſime mereatur. Ut autem ordine procedamus, & initia pariter ac incrementa polymorphi hujus mali explicemus, ab imi ventris cavitate, quæ omnium primo illius tyrannidi ſubjacet, ordiendum eſt. Sic itaque in primis morbi principiis graves ſentiuntur ventriculi ac inteſtinorum tenſiones, ac inflationes flatulentæ, præſertim ſub coſtis ſpuriis in hypochondriorum, maxime ſiniſtri regione, in qua nonnunquam tumor ſatis durus conſpicitur. Speciatim quod attinet ventriculum, ac œſophagum, exſeruat ſe nauſea, ciborum faſtidium, adpetitus vagus, mox plane proſtratus, mox avidior, ingeſta male confictuuntur, cruditates acidæ, viſciditaque progenerantur, dolor ventriculi preſſorius, & gravativus, maxime paſtum exciptens, ſpaſmodica conſtrictio gulæ, frequens muci limpidi ex ore rejectio, deglutitionis impedimentum, gravis cardialgia, ardor ſtomachi, ructus acidiſſimi, vomendi conatus, ac ipſi vomitus, quibus redditur ſaburra tam actis, ut inde ſtupefactos dentes, ac corroſa lineamenta obſervaverint auctores. Annotavi etiam vomitus in hypochondriacis pure ſebaceos. *deſſ. mea de remed. benign. abuſu* §. *Conſ.* M.N.C. *Dec.* 1. *ann.* III. *obſ.* 253. Porro in volumine inteſtinorum, & quidem tenuium, percipiuntur gravescirca umbilicum dolores, & cruciatus, torſiones, lucubrationes, borborygmi, murmura, craſſorum quoque adhuc alimentorum graviora tormina, alvi mox eſt profluvium, mox & quidem pertinaciſſima adſtrictio, cum flatuum retentione, qui vel per ſuperiora, vel inferiora eructati, reliquas paullulum levant paſſiones, at mox copioſiſſimo proventu regenerantur. Contra vero frequentes ſæpius urgent deſiderii conatus, & non raro tubercula, ac cæcæ hæmorrhoides anum obſident, quin & ipſe fluor ſanguineus, ſymptomatice aliquando ſuccedit. Micturitio in quibuſdam eſt difficilis, dolorifica, urina redditur tenuis, diluta, alba, largo nonnunquam ſedimento, eoque arenario imbuta. quid? quod conſpirans in renum regione dolor, calculum ſæpenumero meditatur.

§. III.

Neque vero ſolum abdomen diris ſymptomatibus diſcruciat paſſio hypochondriaca, verum etiam alias in conſenſum trahit regiones. Sic occurrunt in pectore inſignes anguſtiæ, conſtrictiones, vehementes ſpirandi difficultates, cum oppreſſione pectoris nonnunquam junctæ, cordis tremor ac palpitatio. Ingraveſcente malo caput etiam infeſtatur, in cujus partibus exterioribus, cephalalgiæ, hemicraniæ, varii dolores tractorii cum rigiditate, & immobilitate junctis, atque ſic dictus clavus ſentiuntur, in interioribus vertigo, aurium tinnitus, cum auditu difficili ſe exſerit, oculi triſti Scotomia obnubilantur, viſio nonnullis fit duplicata, oculi dolent cum ſtrictura, dolor linguam, ſæpius in certo ſpatio occupat ardens & valde moleſtus, & ſaliva fluit uberrime, unde eo ſpuratores dicantur hypochondriaci. Tandem animales quoque labaſcunt functiones, animus vel nulla, vel ſaltem leviſſima cauſſa incitatus, ad perverſas commotiones, inquietudines, augores, terrorem, triſtitiam, iram, metum, diffidentiam obripitur, ad vanas inclinat imagines, perverſamque phantaſiam, perit vis memoriæ, ratio labaſcit, ſomnus eſt turbulentus, difficilis, terriculamentis plenus. Denique ſunt quædam ſymptomata, quæ totum corpus ſpectant; illud

Conſenſus in morbi hiſtoria.

illud in meditabundis philosophis, aut copiosis sudoribus perfunditur, vires prosternuntur, languet totum corpus, & ad omnes torpidum est labores, sensim contabescit, artus dolore contusorio, sæpius lancinatorio distorquentur, ac omnes denique se & excretiones, præsertim sanguineæ pervertuntur. Et quis potest omnia ac singula eorum symptomatum recensere, quæ quot adoriuntur individua, tot fere diversas ludunt tragœdias.

§. IV.

Et nova morbus veteribus descripta. Conspirant cum hac recensita morbi historia, verassimorum medicorum monumenta, ex quibus GALENUS *Lib. 3 de locis affectis pag. 278. edit. Græcæ Basileensis* adducit fragmentum, ex DIOCLIS libro, qui meminit morbi hypochondriaci, flatulenti, & melancholici, a ventre culo suborti. Nec indigna est descriptio, quam refert, at hic breviter suppeditetur. Nam ægro, inquit, obi cibum assumsit, præcipue coctu difficilem, & odores excitas captum, eveniunt sputationes humidæ, copiosæ, ructus acidi, inflationes, præcordia æstuant, fluctuationem percipiunt, non illico, sed quando eructatione cohibent. Aliquando etiam ventris vehementes dolores percipiuntur, qui in nonnullis supra diaphragma excurrunt, & concoctio qualem cibis mitescunt quam primum vero cibum resumunt, eodem modo affligunt, qui sæpe etiam jejunis, & post cœnam molesti existant. Quodsi evomant, cruda, & pituitam subamaram, calidam, acidamve rejiciunt, usque adeo, ut & dentes inde stupore afficiantur. Et quia frigida opem adferant, internarum partium æstu morbum foveri judicat.

§. V.

Quædam momenta circa historiam mali hypochondriaci. Dum adhuc circa morbi hypochondriaci historiam sumus occupati, monenda sunt quædam momenta, scitu perquam necessaria. Quemadmodum scilicet malum hocce, suos habet gradus, qui in suppeditanda prognosi majorem accendunt lucem, ita etiam exacerbationes involvit, & satis graves format paroxysmos. Quanquam enim nunquam recte habeant hypochondriaci, attamen hyemali ac autumnali, quin quacunque frigidiori tempestate longe vehementiorem symptomatum suorum patiuntur atrociam, contra vero eo, quo calidior ac æstivus est aer, tempore, magis vegetiores deprehenduntur. In fœminis porro, hoc malo infestatis, major illius vehementia observatur circa illud tempus, quo menses debent fluere, qui pleramque quodam laborant vitio. Nec silentio prætermittenda, sed notata digna est observatio, quod hypochondriaci rarissime febribus continuis, epidemicis, contagiosis, quin ipsa peste afficiantur, & a multis aliis morbis grassantibus immunes maneant. Ratio in eo videtur esse posita, quod in ipsorum primis viis, multæ ordinario cruditates acido viscidæ hæreant, quæ contagiorum, quorum ratio in summa tenuitate partium sulphurearum consistit, efficaciæ resistunt, & has partes enervant quasi, atque figant. Unde etiam fit, quod senes, ac homines melancholici ab ejusmodi morbis acutis, immo contagiosis rarius afficiantur.

§. VI.

Subjecta mali hypochondriaci. Quod attinet subjecta nostri mali, deprehendimus, illud maxime infensum esse ætati juvenili, ac virili, a vigesimo circiter ad quinquagesimum annum quo superato, naturam suam mutat, & in arthritidem, podagram, gonagram, malum ischiadicum, calculum renum, cachexiam, scorbutum, morbum nigrum, obstructiones viscerum, hecticam &c. aliosque chronicos morbos transit. Obnoxii porro huic affectui sunt, qui habitum corporis spongiosum, mollem, laxum, & vasa exiliora obtinuerunt, præ iis, quæ corporis strictioris sunt. Non minus eos adoritur, qui vel natura languidiores existunt, aut jure hæreditario quandam dispositionem fovent, vel qui perverso vivendi genere, aut per

loo-

longos morbos, insignem virium ac roboris naturalis sibimet contraxerunt imbecillitatem. Praesertim infestantur hac affectione, qui vitae sedentariae sunt addicti, litterarum studiis nimium indulgent, assidueque vacant meditationibus & lucubrationibus: unde morbus est literatis familiarissimus, & veluti proprius. Ex eodem denique fundamento, nec sequior sexus ab eo immunis observatur, sed tantum non major, quam nobilior frequentia ab illo adficitur, licet harum passiones hypochondriacae perperam cum malo hysterico confundantur, & sub hujus titulo significentur.

§. VII.

Sedes mali hypochondriaci non est in liene.

Sed accedamus ad indagandam mali hypochondriaci sedem, in qua determinanda veteres non minus, quam recentiorum quidam errarunt. Vererer, cum viderunt, sub costis spuriis lateris sinistri, ubi lienis situs est, saepius percipi tumorem tensivum inflativum, in hoc quoque viscere sedem mali hypochondriaci collocarunt; qualem caussum defenderunt RHODIUS atque HEURNIUS. Verum ut taceam, lienis viscus per structurae suae rationem, ad recipiendum tam acutum, & lanienatorium sensum, qualis est in hypochondriacis, valde inepte exhiberi, docet etiam experientia, & cadaverum sectio, in hypochondriacis saepius nullum post mortem inveniri lienis vitium. Hac in re consentientes habemus SYLVIUM *diss. de usu lienis*, HOEFFERUM *in Hercule medico Lib. 3. cap. 3.* HOCHSTEDERUM *Dec V. p. 502. & 588.* Neque vero negandum est, quin nonnunquam lienis infarctus subesse possit, a quo tumen nec dolorem acutum, nec ipsam morbi sedem derivare licet.

§ VIII.

Sedes mali hypochondriaci non est in vena portae.

Quidam recentiorum, verum ac universalem passionis nostrae flatulentae sedem, in vena portae, ejusque ramificationibus constituunt; atque putant, stagnantem in hisce vasis sanguinem, unicam ac genuinam cunctorum symptomatum esse caussam, quae semper in viris excretionem haemorrhoidalem, in foeminis menstruam respicerent, atque hac natura, vel arte procurata, penitus cessarent. Verum enim vero, quamvis non negandum sit, sed infestus quoque, allegatum movemetur, quod irregularis harum excretionum successus, & hinc enata cruoris stagnatio, in visceribus praesertim ramis, quae intra tunicas intestinorum valde nerveas spargunrur, saepius caussam passionis hypochondriacae mediatam constituat. attamen serendum est primum, hanc non solum, nec unicam undique esse caussam, deinde morbi ac symptomatum sedem minime in ea quaerendum esse. Haud enim raro nulla in hypochondriacis adest ad fluxum haemorrhoidalem dispositio, & saepius cruor per venas sedales copiosissime profunditur, absque insequente mali levamine, ut attestantur observationes a RHODIO *Centur. II. obs. 93.* CLAUDINO *Consil. 89. &* MONTANO *Consil. 246. &c.* allegatae.

§ IX.

Sedes passionis hypochondriacae.

Ut igitur nostram de sede morbi hypochondriaci sententiam aperiamus, hanc in canale illo alimenturi, membranaceo, ac valde nervoso, qui ventriculum, ac intestinorum volumen constituit, collocandam esse censemus. Tubus hic ex quatuor potissimum tunicis constat, intima villosa, villis papillarum instar erectis, ac pervias praebita, altera nervea, tertia musculosa vulgaris, ex fibris partim longitudinalibus, partim annularibus contexta, atque vasa sanguinea copiosissima continente, & extrema membranacea. Hasce tunicas tres intercedunt contextus celluloſi, una inter villosam, & nerveam, altera inter hanc & musculosam, & ultima inter hanc & membranaceam, nomine tunicae celluloſae Ruyschii insignitam, ut tunicae musculosae, ejusque fibrarum carnearum annularium, recensitae parter motu gaudent vermiculari quodam, qui vocatur peristalticus, &

in alternante earum, placida tamen constrictione, ac relaxatione, a parte superiori ad inferiorem tendente consistit. In hujus motus vigore naturali, ac integritate magna profecto vis ad sanitatem conservandam latet: hujus enim beneficio ciborum digestio rite conficitur, secretio bilis ac pancreatici succi adjuvatur, chyli præparatio promovetur, ejusque laudabilis, ac generosi propulsio in vasa lactea facilitatur, unde reliqui machinæ nostræ succi benigni fiunt, atque spirituosi. Contra eodem hocce intestinorum motu, cruditates, & inertes sordes, non minus ac flatulenti, æterei vapores, qui ex cibis digestis, ac laudabili succo privatis, colliquuntur, per canalem alimentarem propelluntur, ac per anum eliminantur. Idem porro earum partium tonus, si recte, ac secundum naturam se habet, adjuvat, facilitatque sanguinis liberum & æquabilem circuitum, atque sic præcipuum constituit medium, quo functiones, quas natura intestinorum canali assignavit, rite possunt administrari.

§. X.

Caussa proxima mali hypochondriaci. His præmissis facilius jam erit, caussam morbi nostri proximam, & symptomatum rationem explicare. Illam equidem in dicti motus peristaltici, quo ventriculus, & intestina gaudent, præternaturali constitutione, & quidem tali ponimus, ubi ille partim, ac in uno loco dejectus, atque destructus, partim, & in alio loco intensior, atq; passim inversus i. e. ab inferioribus ad superiora tendens existit. Tales enim, & resolutio, & distentio spasmodica, simul præsentes in intestinis, sed diversis locis se invicem excipientes, genuinam mali hypochondriaci essentiam constituunt, & ad explicanda cuncta symptomata, clarissimum præbent fundamentum. Confirmant haocce sententiam, præter ipsam experientiam, doctissimorum virorum testimonia, quos inter ORTLOBIUM, ETTMULLERUM, NEDHAMIUM, WEDELIUM, & CONRINGIUM *dissert. de morbo hypoch.* § XI. allegasse sufficiat. Tentemus igitur, an ex hac caussa, sævissimarum molestiarum, quarum luxurians in hypochondriacis est progenies, rationalem suppeditare queamus æthiologiam.

§ XI

Ratio symptomatum flatulentorum. Proximum ergo vitiati ac labefactati motus peristaltici consectarium est, digestio turbata, chylificatio læsa, sordiumque excrementitiarum excretio impedita. Hinc remanent in canale intestinorum, atque præsertim plicis & flexuris eorundem sese insinuant acidæ, viscidæque cruditates, & flatus generantur copiosissimi. Quid inde? Sordes illæ mora diuturniori a naturali textura deflectunt, & acrimoniam quandam contrahunt, qua nerveam intestinorum tunicam vellicant, & ad spasmodicas stricturas proritant. Stringitur itaque tubus ille in nonnullis locis arctissime, ut nec flatus transmittat. Ergo, hi fluctuant in ea canalis parte, quæ a spasmis vacua est, eamq; distendunt mirifice: & sic primum apparet ratio murmurum, borborygmorum, ac molestissimarum inflationum. Porro flatus, inferius exire nescii, posito a spasmis obice, ad superiora magis compelluntur, & tum præsertim occupant colon, & in ejus flexuris, quarum est plenissimum, incarcerantur. Namque sciendum est, quod intestinum colon, præsertim, ubi sub costis spuriis utroq; hypochondrio flexuras format, & cum sacco renum adiposo cohæret, media sui parte longe sit angustius ibidem vero, maxime in sinistro latere a flatibus frequentissime, & violenter infarcitur, ac in tumorem elevatur, acutissime dolentem, quem falso lienis vitio tribuunt. Continuantibus spasmis, accedente inversa peristalsi, & invalescente malo, halituosi illi vapores in ipsam penetrant ventriculi cavitatem, quam ultra modum distendunt, & anxiam inflationem sensibus conspicuam inducunt. Expansus præter naturam ventriculus remoratur liberum septi transversi motum, atque descen-

scensum: unde fit angusta difficilisque spiratio. Et quod pessimum est, stringuntur sæpius vel sinistrum, vel utraque ventriculi orificia, atque sic in ejus cavitate vapores velut in carcere inclusi teneantur, pariuntq; ineffabiles præcordiorum anxietates, & dolores cardialgicos, qui, ubi remittunt constrictiones, & eructantur halitus, insigniter mitigantur.

§. XII.

Ratio aliorum symptomatum.

Et hæc est tristis tragœdia, quam flatus, ob destructum ventriculi, ac intestinorum motum peristalticum, copiosius generati pariter, ac exitu suo destituti ludunt, & quæ a Græcis per τα παθήματα φυσώδη exprimitur. Videndum jam est, quæ mala pariant, cruditates, quæ ex cibis assumtis, atq; in ventriculo fermentatis, deficiente vegeta peristalsi, intra ventriculum, intestinum maxime duodenum, ac in pluris coli relinquuntur. Hæ videlicet, ob diuturniorem moram, accedente præsertim in intestino duodeno, bilis ac succi pancreatici copia, corrumpuntur, acescunt, & pessimam inducunt acrimoniam. Inde vellicando caussam subministrant spasmis, doloribus tensivis, lancinatoriis, torminosis, ac rodentibus, qui ventriculi maxime regionem, & reliquum ventrem, circa umbilicum graviter adfligunt; atque subinde perpetuum flatuum generationi præbent fomitem. Ex hisce porro sordibus, appetitus avidior, nausea, cardialgia, vomendi conatus, ructus, & vomitus acidissimi suam trahunt originem: atque, cum sub quavis digestione in vehementiorem motum fermentativum rapiuntur, ratio patet, cur hypochondriaci, sumtis potissimum epulis, pessime habeant. Et denique, cum ob tam continuum intestinorum stimulum, eorum spasmi, cum flatulentis distensionibus reciprocantes suboriantur: luculenter patet, cur alvina excretio in hypochondriacis fit tardior, quin sæpius, tam pertinax adstrictio, ut nec tenuiores halitus, multo minus fæces transire queant.

§ XIII.

Symptomata ex vitiata peristalsi, in sanguinis cursum redundantia.

Adhuc restant ea incommoda recensenda, quæ in sanguinis motum, ex vitiato motu peristaltico redundant. Quemadmodum enim ex hoc naturaliter se habente, liber humorum ac æquabilis per intestina circuitus conservatur: ita hoc e contrario destructo ac labefactato, circulatio quoque redditur tardior, ac inæqualis. Namque in uno intestinorum loco est spasmus, qui constringit comprimitque simul vasa sanguifera. In altero loco flatus latera tunicarum distendunt, expandunt, & ita quoque graviter premunt adjacentia vascula. Eo vero magis retardatur sanguinis per venam hæmorrhoidalem regressus, cum illa situ prædita sit perpendiculari. Hinc passim suboriuntur humorum stagnationes in tunicis intestinorum, quæ sicuti ea allegata ratione symptoma flatulenti mali esse possunt, ita etiam ejusdem sæpenumero mediatam caussam præbere solent, quemadmodum ex infra dicendis clarius adparebit. Inprimis frequentissimum est, ut cruor circa extimum intestinum recti cumuletur, & in tubercula, quæ cæcas dicunt hæmorrhoides elevetur, quin sæpius vi perrumpat, & in fluxum hæmorrhoidalem, qui tum est symptomaticus, desinat. Ex dicta non minus humorum stagnatione originem suam petunt, excretionum sanguinearum per uterum æque ac venas sedales suppressiones, quæ malo invalescente nunquam non fiunt. Immo ex eodem fundamento derivare licet rationem excretionum cruentarum, atque nigrarum, per mictum, vomitum, & alvum; quas præter naturam in hypochondriacis, malo valde inveterato, contingere, fide dignæ attestantur observationes. De tali excretione per vomitum, vide RIOLANUM, *anthropolog. Lib. 2. cap. 1.* ADRIANUM SPIGELIUM *Anatom. Lib. 6. cap. 5. per alvum* conf. SOLENANDRUM *consil. 7. sect. 2. pag. 121.* & urinam hypochondriaci, intensa rubedine tinctam ipse vidi,

§ XIV.

Ratio ſymptomatum ſpaſtici.

Hæc in ipſo inteſtinorum canale fiunt, ex quo, malo invaleſcente, gravissima ſymptomata, per totum corpus propagantur, omneſque turbant functiones. Fit hoc mediante conſenſu, quem omnes univerſi corporis nervi, nervoſæque partes invicem obtinent, & cujus cauſſa ſpaſmi inteſtinorum, ad alias quoque propagantur remotiores regiones. Ubi vero ſtructura nervorum eſt ſpaſtica, ibi quoque circuitus humorum fit inæquabilis, hinc adparet ratio, cur in paſſione hypochondriaca inveterata in toto corpore fiant ſpaſmodicæ ſtructuræ, & tardior humorum circulatio. Sic primum in ipſo abdomine, partes inteſtinis vicinæ conſtringuntur ob veſicam, ejuſq; ſphincterem male affectum, mingunturque urinæ tenues, dilutæ, aquoſæ ob membranas nerveas, renes involventes graviter convulſas, ſuboriuntur dolores calculum mentientes. Spaſmi ad pectus devoluti ingentes illius conſtrictiones, cordis tremores, palpitationes inducunt, ad caput delati, varii generis dolores machinantur, & per corpus denique extenuum propagati, cauſſæ fiunt, extremorum frigoris, crebraruaque horripilationum

§ XV

Origo mali hypochondriaco.

Quum itaque in malo hypochondriaco generatur chylus craſſus, acimpurus, Spaſmi per totum corpus graſſantur, ac circulatio humorum fit inæqualis, & denique ſalutares, quæ per alvum, cutim, aeriorem fiunt excretionem impediuntur, non fieri poteſt, quin ſucceſſive ſcorbutica humorum increſcat dyſcraſia, atque ſic fiat malum hypochondriaco ſcorbuticum.

a) Hyſtericus.

Quod ſi porro ſanguineæ excretiones, quæ in ſexu ſequiori per uteturi fiunt, ſuffluminantur, & idcirco humores ſanguinei vel ſeminales circa uterum, atque partes generationi inſervientes ſtagnant, accedente præſertim libidinoſo temperamento: tunc facillime cum hypochondriacis paſſionibus complicatur motus hyſterici, & malum fit hypochondriaco hyſtericum. Si denique craſſi viſcidique humores, vi ſpaſmorum, qui imi ventris partes occupant, ad ſuperiores partes, atque capiti majori copia compelluntur, & in cerebri vaſis difficilius promoventur deſtruuntur etiam animales functiones, languescunt ſenſationes, vis memoriæ, ingeniique laditur, inſignis eſt ad mœrorem, diffidentiam, atque lacrymas prochivitas, vanæ fugunt imagines, actus nec idem atque ſic lenta tandem paſſibus appropinquat melancholia hypochondriaca.

b) Melancholia hypochondriaca.

§ XVI.

Cauſſa mali hypochondriaci manifeſta.

Hic ample ſatis, atque copioſe, prout rei neceſſitas poſtulavit, deductis, deveniendum jam erit ad receptionem earum cauſſarum, quæ malum hypochondriacum adferre audiunt. Ex illis præcipua, & ſatis frequens ſcnobis, otium, ſanguinis, humorumque vitalium ſtagnatio, tarda tunicas inteſtinorum nerveas & muſculoſas, quæ ſæpiſſime debetur earundem tardiori per hepar circulationi. Hepar eſt viſcus maxime valculoſum, & plures fovet venas, quam quidem arterias illarum binæ ſunt, cava nimirum & portarum vena, & quem fugit, quod poſterior, a qua totum inteſtinorum volumen, ventriculus, meſenterium, lien, pancreas, quin & uterus, niſi omnes, tamen permultos venoſos ramos mittantur, inverſo quaſi naturæ ordine, ſanguinem ex his conſtus imi ventris, viſceribus ceſſioni accipiat, eumque officio arteriæ functura, pulſu tamen ac validiori impulſu deſtituta, intra hepar vehit, ac effundat? Hinc ratio patet, cur etiam in ſanuſſimo ſtatu, ſanguinis per dictum hepatis viſcus circulatio, longe ſit tardior, ac difficilior, quam eruldem per reliqua univerſi corporis viſcera progreſſus. Quæ cum ita ſint, non difficile erit cognitu, quare in ſtatu præternaturali, humorum per hepar curſus primum omnium impediatur, atque retardetur. Quo retardato, ac difficiliori

neceſſe eſt, ut vi legum hydraulicarum, cruor regurgitet ad illa deorſo viſcera, ex quibus antea ad hepar fluere ſuum direxit. Id circo magis diſtendit vaſa dictarum partium, maxime vero meſaraica, & inteſtinorum, quorum molles tunicæ non adeo fortem poſſident reſiſtentiam: & tali ratione ex impedito ſanguinis per hepar circuitu, ejuſdem ſtagnatio in inteſtinis ſuboritur, quæ tollit ſolidarum, fluidarumque partium æquilibrium, & tanquam mediata cauſſa, deſtruit robur ac totum motus periſtaltici naturalem, cujus deſtructi luxurians progenies fit paſſio hypochondriaca.

§. XVII.

Sedes anatomica hypochondriacorum.

Hoc eſt fundamentum, ex quo ratio deprompſit poterit, cur ex malo hypochondriaco, in alias morborum ſpecies tandem transmutato per emtotum cadavera, ea oſtendant phænomena, quæ partim ex vitiato humorum per abdomen circulo eorum ſunt, partim hunc magis vitiarunt. Sic GUARINONIUS *conſ.* 484. venas meſenterii obſtructas, & adeo dilatatas in hypochondriaco poſt mortem reperit, ut ſpeciem inteſtinorum præ ſe tularint. LUDOVICUS MERCATUS *Tom. III. Lib. I. Cap.* 17. vaſa meſaraica admodum varicoſa invenit. BRUNNERUS *Conſil.* 7. ingentem ſanguinis viſcidi ſaburram in venis meſaraicis deprehendit. Porro RHODIUS *Cent.* 2. *obſ.* 76. colon adnotavit ſtrictum, WELSHIUS *diſſ. de malo hypochondriaco* obſervavit colon totum a flatibus diſtentum, ſub inſertione vero in inteſtinum rectum adeo contractum, ut coaluiſſe videretur. BLASIUS in *Commentario in Verlingium p.* 67. memoriæ prodidit, quibuſdam lienis viſcus in omento elevatum fuiſſe magnitudine. Paterens obſtructum fuiſſe, ipſe quondam in vitio ecteon, ex hypochondriaca paſſione defuncto vidi, HIGHMORUS *diſquiſ. anatom. pag.* 47. nec non HARDERUS *obſ.* 59. *p.* 242. illud leni tabo plenum ac ulceratum obſervarunt; ut alia auctorum mo-

menta ſilentio præteream.

§. XVIII.

Cauſſæ remotiores ſuæ excretionis ſanguineæ ſuppreſſionis.

Inter cauſſas vero remotiores, quæ ad tardiorem ſanguinis per hepar progreſſum, & hinc inhortatam ejuſdem intra alvi viſcera, & maxime uteſtina ſtagnationem, quam plurimum contribuunt principem locum obtinent, excretionum ſanguinearum, quæ in fœminis per uterum, in viris per venas hæmorrhoidales, tanquam venæ portæ, ramo ſplenico, ſoboles, contingunt, imminutiones atque ſuppreſſiones. Siccum ex obſervatione conſtat, viros in juventute largum e naribus cruorem fundere ſolitos, ſi poſt hanc ætate provectiori hæmorrhoidalem patuerint excretionem, quæ tantum non ſemper hæreditariam ſupponit diſpoſitionem, & ad facilitandum ſanguinis per abdumen & hepar circuitum, multum adfert momentum, ex hujus irregulari ſucceſſu, aut plane ſuppreſſione, quacunque de cauſſa facta, malum oriri poſſe flatulentum. Namq; cruore abundans, cujus moles per hanc excretionem ſalutari plane conſilio imminuta fuerat, hac cohibita, copioſius in abdomine cumulatur, hinc, ob dictam §. præc. rationem, ægrius per hepar circulatur, adeoq; ad inteſtina regurgitat, noxiſſimam ſubit ſtagnationem. Eodem modo res ſe habet cum uterina in ſexu ſequiori purgatione, quæ ſi imminuta, vel ſuppreſſa fuerit, cruor accumulatur in arteria meſaraica, exitum affectat per hæmorrhoides, & hoc denegato, regurgitat ad inteſtina, curſumque humorum per abdomen ſic reddit difficiliorem. Atque adeo in ſequiori ſexu generatur ſæpius malum hypochondriacum, quod laciſſime cum hyſterico complicatur, ſi ſimul ſanguinis circa ipſum uterum contigerit ſtagnatio. In haſce caſibus, revocatæ excretiones, ſi tempeſtive fiat, certiſſimam mali hypochondriaci poliçentiæ ſanationem.

§. XIX.

Hæreditaria diſpoſitio.

Verum quam plurimæ adhuc dantur cauſſæ, quæ motum inteſtinorum per-

verteie, sicq; passionem hypochondriaco flatulentam ingenerare valent. Inter eas præcipua debetur animadversio hæreditariæ dispositioni, quæ consistit in ea partium nervosarum, maxime intestinorum, per nativitatem propagata constitutione debiliori, qua illa ad suscipiendos motus irregulares existunt facillime; ad quam etiam venarum exilitas, ac laxus spongiosusque habitus, quo pollent hypochondriaci, referri merentur. Hæc proclivitas parentum vitio ad liberos protructa, primum plerumque, sicuti plurimorum morborum, ita præsertim passionum hypochondriacarum, atque fluxus quoque hæmorrhoidalis, præbet fundamentum. Sic parentes hypochondriaci tales generant liberos, atque mater, quæ gestationis tempore, hystericis motibus cruciata fuit, aut gravioribus animi pathematibus indulsit, parit infantes, qui ætate provectiores ex levissima caussa, in flatulentas ac hypochondriacas delabuntur passiones.

§. XX.

Aeris frigida caussa nutiu. Neque vero paucæ sunt earum rerum, quas non naturales dicunt, quæ ad generandum malum hypochondriacum aptæ existunt. Ipse aer, frigidus maxime, insignem hoc in casu obtinet potentiam; dum externam corporis superficiem constringendo, humores majori copia ad interiora agit, qui, quo magis cumulantur, eo facilius stagnationem subeunt. Humida aeris temperies vi pollet, fibras motricium tensionem relaxandi; ex quo hanc ob caussam, omnes morbi, qui ex atonia fiunt, & generantur, & incrementa capiunt. Nocet præsertim frigus intestinorum caulis, si vel abdomini liberalius admittatur, vel pedibus, quorum intimiorem cum intestinis consensum, illud inter alia docet momentum, quo teneriores, si nudis pedibus strutis, pavimentisque incedunt frigidioribus, mox tormina intestinorum, atque flatulentias patiuntur, quemadmodum FORESTUS *Lib. X obs. X.* de fratre suo refert. Hinc ratio patet, cur hypochondriaci æstate longe melius habeant, quam hyeme; nec non cur in regionibus, quæ ad septemtrionem vergunt, multo frequentius sit malum, quam in iis, quæ sub cœlo sereno ac temperatiori sitæ sunt.

§. XXI.

Victus crassior. Præter aerem, victus quoque crassior, malo hypochondriaco caussam præbet antecedentem. Cibi crudiores, acidi, flatulenti, legumina, horæi fructus, lacticinia, acetaria, panificia, præsertim recentia, & adhuc calidiora generant chylum crassum, impurum; relinquunt in primis viis multas sordes, atque motum intestinorum peristalticum insigniter pervertunt, præsertim si vita ab omni corporis exercitatione vacua accesserit. Nocent imprimis cibi, aut minus recte masticati, aut ventriculo, a vix superato morbo, vel alia caussa valde debili, justo avidius ingurgitati. Ex hoc fundamento BLANCARDUS *P. 2. prax. cap. 61* morbum hunc Frisiis, ob piscium, lacticiniorum & acetariorum abusum pronunciat familiarem, & SIMON PAULI *in quadripart. Botan. pag. 337* recenset casum, de fœmina pauca, quem adhuc calentem, & vix e fornace extractum comederat, hypochondriaca. Potus duplici ratione malum illud flatulentum inducere valet, vel si largius, ad crapulam usque assumatur, vel si frigidior calenti corpori ingurgitetur. Posteriori casu prægentissimum est malum, in priori durum tandem exercitio, tanquam dignum helluonibus flagellum contrahitur. Peccat quoque potus, si adfuerit parcus, aut nimium isque aquosus, aut spissior, crassus ac feculentus.

§. XXII.

Vita sedentaria. Frequentissime resultat malum hypochondriacum ex vita otio immersa, quæ unicam sæpius nascentis morbi caussam constituit. Quemadmodum enim frequens corporis exercitatio non modo solidarum partium, musculorumque robur ac motum valde promovet, verum etiam humores reddit flu-

xio-

riores ita ex hujus intermiſſione languent vires, proſternitur fibrarum elater, ac humores non vegete circumacti, reddunturſpiſſi. Hæc vivendi ratio ea ſit opportunior ad inducendum noſtrum morbum, ſi accedant nimiæ ac immoderatæ meditationes, lucubrationes, atque vigiliæ, ſtudiorum cauſſa diutius protractæ. Quodvis horum momentorum inſignem obtinet potentiam, ad infringendum partium ſolidarum elaterem, maxime cum iis indulgenter, curvo, inflexoque corpore libris quaſi incumbere ſolent, ac inter epulas veluti cum cibis litteras devorare valunt. In hac cauſſa ſitum eſt præcipuum fundamentum, quod fœminæ otio, & pareo potu indulgentes, quodque viri, chartis tumallescentes, ac inter libros ſepulti, plerumque eruantur hypochondriacis pathematibus, & hæc conſtituant morbum litteratorum.

§. XXIII.

Anim. pathemata. Nec negligenda ſunt animi pathemata, ea quibus diuturnus mœror, curæ, ſolicitudines præcipuam in generando morbo flatulento hypochondriaco vim obtinent. Quanta animi ipſorum ſit potentia, in deſtruendo partium ſolidarum robore, ac præſertim digeſtione pervertenda, quotidiana docet experientia. Ex auctorum medicorum obſervationibus, huc ſpectant binæ admodum notabiles, quarum unam HORSTIUS *Lib. IV. pag.* 194. allegat, de viro, quem diuturnus mœror ob obitum filiorum fregerat, hypochondriaco, quin tandem melancholico facto, alteram recenſet PECHLINUS *obſ.* 31. *p.* 71. de ſartore, ex adverſa fortuna adeo contriſtato, ut immanes flatulentias incideret affectiones. Inprimis hoc loco commemoranda eſt exitialis efficacia, quam venereorum cogitationum uberior proventus, & inde natales mutuans immodicum, maxime prematurum veneris exercitium, in debilitando inteſtinorum ac ventriculi robore exferunt, unde ſubortum morbum hypochondriacum ſæpius vidi.

§. XXIV.

Præcipui morbi. Frequentiſſime non minus hoc morbo conflictantur, qui ea prægreſſi morbi, præſertim ſi incongruis medicaminibus, veluti adſtringentibus, opiatis, narcoticis, improvide fuerint tractati, aut quæ ex difficiliori partu, male tranſacto puerperio imbecilla reminem corpora. In hiſce enim valde languidus eſt ventriculi, ac inteſtinorum tonus, qui ab errore dietetico, aut animi affectu gravi ſorte facillime prorſus deſtruitur. Tali ratione ſæpiſſime, mihi adnotare licuit, hamuler colica torminoſis, diarrhœa, dyſenteria correptos, & non remota materiali cauſſa, craſſis adſtringentibus, tractatos, ſenſim in moleſtiſſimas flatulentias ac hypochondriacas incidiſſe affectiones. Idem malum a gonorrhœa, fluoreque albo, præmature ac peſtifero illo magiſterio ac ſacharo ſaturni cohibitis ſuborirum, plus ſimplici vice adnotavi, talemque caſum CONSULT. ac RESPONSIS MEIS MEDIC. *Tom. II. Sect. III caſ.* 99. inſerui. Et quid eſt frequentius, quam ea febrium intermittentium inopportuna ſuppreſſione, aut imprudido corticis Peruviani in ipſis, maxime ſi ſubjecta ſpaſſis humoribus præditu, vitæ ſedentariæ addicta, ſpaſmiſque primarum viarum obnoxia fuerint, uſu, hypochondriacam generari paſſionem quam ea febre quartana ſubortam recenſet HORSTIUS *Lib.* ro. *obſ* 28. *pag.* 189. & ego ex tertiana natam haud raro vidi. Nec denique, infrequens eſt, fœminas ex difficili partu, ac male adminiſtrato puerperio evadere hypochondriacas. Et, ut uno verbo dicam, quicunque morbi, quæcunque curationes, & quæcunque cauſſæ, motum ventriculi ac inteſtinorum peritaltricum lædere valent, ac deſtruere, inter cauſſas mali hypochondriaci ſummo jure collocari merentur, ea quibus adhuc commemoranda ſunt purgantia, ac fortiora emetica, repetitu propinata præſertim aloetica, & improvidus, nimiuſque pilularum, quæ alvum fovent, uſus, quibus humores ad unum

invertantur, eatruque ob deficientem diſpoſitionem denegato, ibidem ſtagnant.

§. XXV.

Mala hypochondriaca a reliquis differentia.

Supereſt, ut paucis mali noſtri flatulenti, differentiam ab aliis quibuſdam morbis, ne eum iis confundatur, atque tum prognoſin ſubnectamus. Quodnam diſcrimen hoc, & morbum hyſter cum intercedat, prior Capite ſatis monſtratum eſt. Sed diximus ſupra in noſtro malo inverſum ſimul eſſe motum inteſtinorum periſtalticum: quæ inverſio, cum adhuc quarundam morborum cauſſa ſit, videndum utique, quæ hos intercedat differentia. Sic inverſum deprehendimus motum periſtalticum in vomitu, & paſſione iliaca; ſed in vomitu hæc inverſio incipit a pyloro, aut forſan inteſtino duodeno, & per ventriculum, atque gulam ad fauces uſque propagatur, in iliaca vero paſſione vehementiſſimo ſpaſmo quin convulſione motus univerſi canalis inteſtinalis ac ventriculi, a Sphincſtere ani uſque ad orificium œſophagi invertitur, cum ſubſequente demum vomitu ſtercoreo. Verum res aliter ſe habet in malo hypochondriaco; namque inverſio motus illius vermicularis non niſi certa inteſtinorum loca occupat, & ſpatia relinquit libera, quæ ſedem præbent flatulentis vaporibus. Hinc adparet ratio murmurum, ac borborygmorum, ſatis magno ſtrepitu in abdomine circumactorum; atque flatuum per omnes abdominis oras, ſurſum, deorſumque, & ad latera ruentium, maturino potiſſimum tempore, vel etiam poſt graves mentis defatigationes, nullo inſequente ventris crepitu, vel alvi dejectione lævigatum. Scilicet mox certis in locis inclusi velut, ac incarcerati ſunt hi vapores, mox accedentibus ſpaſmis ſummo impetu ad alia devolvuntur, & hinc tantum ſonitum, rugitumque edunt.

1) Aëromitus, & paſſione iliaca

§. XXVI.

2) A Celſo.

Diſcrepat porro paſſio noſtra a Colica, & hæc ſæpiſſime illi ſuperveuit. Namque ſicuti illa eſt morbus longiſſimus, qui ſervata interdum accuratiſſima dieta invadit, ita colica brevior & magis tranſitoria eſt affectio, quæ exercitio alimentorum plerumque provenit, & acutiſſimis inteſtinorum tormentis, ac pertinaci alvi conſtipatione ſeſe exſerit, atque hac ſoluta protinus quieſcit; dum in flatulento malo longe plura ac graviora junctа ſunt ſymptomata. Hoc porro probe diſtingui meretur a nephritide calculoſa, licet enim ſæpenumero dolores calculum mentientes, habeat comites, tamen nulla calculorum excretio ſequitur, & ſi forſan in urina cernatur ſabulum, hoc demum poſt diuturnam moram, tanquam ſcorbuticæ dyſcraſiæ ſoboles, ad matulæ fundum ſecedit. Contra vero nephritis calculoſa, urinam oſtendit, mox poſt mictionem arenulas continentem, & ex calculorum excretione cognoſcitur. Nec denique ſimplex quædam flatulentia, quæ ex alimentis, coctu minus facilibus ortum generatur, & ſumto carminativo ſanatur, pro hypochondriaco ſtatim habenda eſt malo; ſicet hujus prima rudimenta ſignificare poſſit.

3) A nephritide calculoſa.

4) A flatulentia ſimplici.

§. XXVII.

Prognoſis.

Devolvimur tandem ad ſuppeditandam noſtri mali prognoſin. Hoc vero recens, ac ſibi relictum plus fere moleſtiarum, quam repentini exitii habet, at inveteratum difficillimam admittit curationem, & accedente præſertim mala medicatione, aut perverſo regimine, in graviora tranſit ſymptomata, viſcerum obſtructiones, ſcirrhos, cachexiam, hydropem, hecticam, & per metaſtaſin in aſthma convulſivum, maniam ac melancholiam immedicabilem, polypos lethales &c. quale notabile exemplum recenſet ZACHIAS *L. III. c. 15.* Quod ſi ſuſtineretur a ſuppreſſis menſibus, vel hæmorrhoidibus, his matura vel natura, vel provida arte revocatis, ſæpiſſime ſunditus rollitur. Sed magna opus eſt circumſpectione, ne fluxum hæmor-

morthoidalem, qui ſub ipſo morbo, etiam diuturniorr ſymptomatice ſit, pro critico ac ſalutarr habeamus; ille enim malum plane non levatur, cum ab hoc magnum redundare ſoleat emolumentum.

THESES THERAPEUTICÆ

§. I.

Indicationes exhibentur

CUratio mali hypochondriaci recentioris, utr facilior eſt, ita pauers abſolvitur; ubi vero illud altas jam egit radices, adeo ut humorum motus per totum corpus ſit perverſus ac irregularis, & ſolidæ nervoſæque partes a tono ſuo prorſus fere dejectæ exiſtant, non modo ipſæ hæ cauſſæ ſanationem admittunt difficiliorem, eamque requirunt diuturnam ac conſtantem, verum etiam ipſa ægrotorum, Pharmaco manta laborantium conſtitutio eam reddit intricatiorem. Namque hi ob tardiorem ſanguinis craſſi per caput circuitum, inclinant ad commune metum atque diffidentiam, nicoque ſummum periculum, quin ipſam mortem ſemper anxie verentur, atque propterea inconſtantes, mutabiles, ac impatientes multos conſulunt medicos, variaſque aſſidue appetunt medicinas, quarum ſarragine in deteriorem magis delabuntur ſtatum. Medicus igitur aggreſſurus hanc medicationem, moneat primum, ut æger ſit conſtans, patiensque, atque tum ſequenter indicationes ſequatur ſtudeat; nimirum 1) ut amuſcam flatulentam evacuet, ſordeſque primarum viarum acres, viſcidas, bilioſas, malo continuum pabulum ſuppeditantes, corrigat, temperet, ac ſenſim eliminet. 2) Spaſmis conſopetis, inverſum ventriculi ac inteſtinorum motum periſtalticum, in naturalem reducat ordinem, eundemque jam gurdiorem conforret, ut recta fiat eiborum concoctio, ac chylus, reliquique humores generentur laudabiles ac ſpirituoſi. 3) Stagnantes ſuccos diſcutiat, circulum ſanguinis, ut per abdomen, ita etiam per univerſum corpus reddat æqualem, ſuccoſque, facilitatis per urinam ac cutim excretionibus, ab omni acrimonia depuret; 4) ac denique totum partium nervoſarum ſyſtema corroboret.

§. II

Priori ſcopo, maxime in paroxyſmis hypochondriacis, aut ubi ſymptomata præter ſolitudinem ſunt exacerbata, ubi quidem poſt horrores animi affectus, errores diæreticos, vel hyemalis ac autumnalis tempeſtate contingere ſolet, ſacrendum eſt ſatis. Tum vero nullum eſt, quod tu motu inteſtinorum inverſo ad inferiora derivando, ſpaſmis ſedandis, atque flatibus, ſordibuſque eliminandis præſtantiorem, certiorem, ac efficaciorem virtutem præſtet remedium, quam clyſteres. Hi poſſunt concinnari ex herbis emollientibus, decocto avenæ, florum chamæmeli, ſummitatum millefolii, oleique amygdalarum dulcium, anethi, chamomillarum &c addictis ſpectebus carminativis ac diſcutientibus, ſeminc anethi, carvi, cinque primis cymini. Ab eorum inſuſione curam primum ordiri, eoſque, cum ſpaſmi intestinorum irritum ſæpenumero reddant effectum, aliquoties iterare juvabit, eo magis, ſi ſtercora indurata fuerint; quo etiam caſu interne oleum amygdalarum dulcium, aut juſculum avenaceum large potare expedret. Nec negligenda ſunt alvum demulcentia, ac blande laxantia, oretenus exhibenda quæ inter omnibus palmam præripiunt roſata, ea manna, rhabarbaro, cremore tartari, additis roborandi fine, olei de cedro confectis. Ita RHODIUS *Cent. 2 obſ. 2* mali hypochondriaci curationem dato ſaepius rhabarbaro, feliciter ſucceſſiſſe refert. Præſentaneam quoque ac ſingularem opem ferunt Salia media theriacarum, ut Epſomenſe, Sedlicenſe & Carolinum, ſi nonnunquam ad drachmam vel ultra eum abſorbente, rhabarbaro, corticibus aurantiorum, nitro maritata ex aqua pura copioſiori propinentur. Profunt porro ſingulariter

Priori ſcopo, maxime in paroxyſmis ſatisfacere clyſteres & laxantia.

paſ-

passulæ rhabarbarinæ, poma borsdorfiensia, aut cocta, aut si tolerit ventriculus, cruda, ac pruna laxativa, quæ in cassum adhibitis variis purgantibus, ægrotos, aliquoties liquata alvo sublevasse, confirmat THONERUS *obs. pag.* 163. Nec incongruæ denique sunt pilulæ blandæ balsamicæ, e. g. pilulæ Solenandri, Cratonis, aloephanginæ, marocostinæ, tartareæ Schrœderi, vel Becherianæ, Stahlianæ, aut nostræ interposito pulvere aperitivo, vel si acida saburra prælo est, soli cancrorum lapides, vel magnesia alba, alvum ducere solent. His quoque remediis extra paroxysmum, alvi lubricitas conservanda, sordiumque generatio præpedienda est, si per vices, & mox quovis octavo, mox quovis decimo quarto die, prout rei necessitas exigit, exhibeantur.

§. III.

Quæ aciditates temperant, & spasmos sedant

Soluta alvo, ea sit curationis intentio, ut sordes acidas, biliosasque, quæ in primis viis, præsertim duodeno hospitantur, corrigamus & attemperemur. Hoc scopo potimur beneficio pulverum absorbentium, præcipitantium, antispasmodicorum, simul leniter carminativorum, qui spasmos quoque demulcent, ac roborando intestina, flatus potenter evacuant. Tales ex lapidibus cancrorum, matre perlarum, pulvere Marchionis, nitro purificato, succino præparato, cinnabari, tartaro vitriolato, arcano duplicato, tantilloque castorei &c. parari, & in aquis antispasmodicis, prælertim eis, quæ ex floribus chamomillæ cum cerevisia triticea destillantur, propinari possunt. Longe vero efficacior eorundem erit virtus, si cum ipsis viginti circiter guttulæ liquoris nostri anodyni mineralis exhibeantur. Præterea huc quoque faciunt, & sordes impuras, quæ in massa sanguinea obversantur, per diaphoresin e corpore proscribunt infusa Theiformia, matutino tempore in lecto sorbillanda. Usitatissima, ex quibus illa componuntur, ingredientia, sunt herbæ melissæ, veronicæ, betonicæ, agrimoniæ, scordii, cardui benedicti, summitates millefolii, flores bellidis, chamomillæ vulgaris, semen fœniculi, anisum stellatum &c.

§. IV.

Quæ vim ventriculi digestivam restituant

Ut porro ventriculus corroboretur, ejusque vis digestiva restituatur, in usum vocari possunt essentiæ balsamicæ, ac leniter carminativæ. Cavendum vero, ne nimis sint spirituosæ, ac humores in orgasmos vehementiores rapiant, uti ab aquis vitæ, essentiisque stomachicis, quæ vulgo adhiberi solent, certo est metuendum. Securioris effectus existunt essentia corticum aurantiorum bene præparata, tinctura tartari, spiritus nitri dulcis, vel Elixiria ex herbis, ac radicibus balsamicis, cum menstruo lixivioso parata, quale est illud, quod in Notis ad Poterium descripsi, & meum viscerale stomachicum, cujus præclara in affectibus flatulentis & hypochondriacis virtus, a longo se jam commendavit tempore. Sed notari meretur, horum usum debere esse diuturnum. Non minimam denique utilitatem in ipsis paroxysmis hypochondriacis exserunt, pediluvia temperatiora, quæ humorum circulo ad externas corporis partes invitando, relaxandisque imi ventris spasmis egregie velificantur. Hæc parari possunt ex sola aqua fluviatili, cum furfuribus triticeis, floribusque chamomillæ, nec sint nimis ferventia, sed temperate calida, quibus pedes paullo profundius immitti debent.

§. V.

Tertiæ indicationi satisfacientes venæsectiones.

His rite usurpatis, procul omni dubio cessabit ac imminuetur paroxysmorum vehementia. Quum autem illi facile revertantur, extra illos studendum est, ut juxta tertiam indicationem caussæ tollantur, stagnationes humorum discutiantur, viscerum obstructiones reserentur, humorumque circuitus per totum corpus reddatur æqualis. Hoc nomine felici curationi viam quasi sternunt, eamque egregie secundant, sanguinis missiones per convenientes venæsectiones administrandæ. Eas raro

in

in superioribus corporis partibus instituere decet, ne tali ratione, motum humorum, qui per se ob structuras imi ventris ad superiora vergit, magis alliciamus eo. Aptissima est venarum in pede incisio, ex qua pro humorum quantitate, plus vel minus cruoris derrahi oportet. Commodissime vero sanguis mittitur, vernali ac autumnali tempore circa æquinoctia, vel etiam necessitate exigente, circa solstitia, ubi solemniores sunt humorum commotiones. Eo felicior erit earum effectus, si brevi ante alvus blande ducatur, ac adhibitis pediluviis, humores ad inferiora deriventur. Præterea, si adsit dispositio ad hæmorrhoidalem fluxum, ejusque suppressio malum foveat, singulo mense aliquot hirudines sub debita cautione, ano sunt admovendæ; quin etiam casu, pilulæ blande balsamicæ per aliquot successive dies, cum pulvere antispasmodico nitroso propinare expediet.

§. IV.

Præstantissimum hoc scopo præsidium in aquis mineralibus situm est

Non vero ad reserandas viscerum obstructiones, acidos ac impuros humores attemperandos, excretiones per alvum, urinam & cutim, quin etiam sanguineas suppressas promovendas, & sanguinis circulum per totum corpus æqualem reddendum, ex toto remediorum tam pharmaceuticorum, quam diæteticorum apparatu, certius, præstantius, ac universalius est subsidium, quam quod ex prudenti aquarum mineralium usu recipere, benigna permisit natura. Circa earum potationem notari meretur, ne sit nimia, nec nimis diu protrahatur, quoniam tali ratione tonum ventriculi ac intestinorum magis labefactant, ac destruent. Corpus quoque probe est præparandum, adeo, ut primarum viarum sordes removeantur, humorumque nimia moles imminuatur: siquidem ipsi quoque potationi interponenda sunt blanda laxantia, & conjungenda corporis moderata exercitatio. Inter ipsas porro hasce aquas selectus institui debet. Fœminis enim, & qui corporis sunt laxi ac spongiosi, & spasmis immaniter divexantur, magis proderunt thermæ, inque iis præsertim Carolinæ, aut saltem, si arriserint acidulæ, illæ debent esse calefactæ. Contra vero sanguineo phlegmaticis ac torpidioribus magis prosunt acidulæ Schwalbacenses, Egranæ, Pyrmontanæ, & subjectis strictioribus, agilioribus, cholericisque proficuæ potius sunt acidulæ Selteranæ, Spadanæ, Tœnstadienses ac Wildungenses.

§. VII.

Præterea summum auxilium a recta vivendi ratione expectari debet: quæ si negligatur, omnis reliqua curatio irrita erit, atque frustranea. Ex iis aer primum seligendus est purior, ac temperatior, evitando frigidum, humidum nebulosumque & minime in tali loco dormiendo: neque tamen propterea, metuendo aeris injurias, corpus penitus ab ejus liberioris usu prohibendum est, ne justo fiat sensibilius, & ex quavis mutatione tempestatis, eaque levissima graviter lædatur. Præprimis autem omne frigus, maxime boreale, præsertim a ventriculo, lumbis, ac pedibus sedulo arcendum est, utpote a quo dictis partibus liberalius admisso, protinus inflatio ventriculi, dolor dorsi circa lumbarem regionem, & intestinorum tormina recrudescunt. Porro ciborum sit rectus ac modicus usus; ex illis enim, primis officinis, a saburra, acri, biliosa repletis, nutrientia quoque sunt nocentissima, quoniam juxta HIPPOCRATIS effatum, *Sect. 2. aph. X.* impura corpora, quo magis nutriveris, eo magis læseris. Ceterum ab omnibus acidis, salitis, flatulentis, oleribus, panificio, pomis, similagineis, calidioribus, aromatisatis &c. probe abstinendum, nec gulæ nimium, maxime in cœna indulgendum erit. Namque temperantia ab illecebris victus summum est morborum chronicorum remedium, quemadmodum rectissime veteres medicorum docuerunt, & CAROLUS PISO

Victus ratio.

PISO *tract. de morbis a serosa colluvie pag.* 241. præclare docet.

§. VIII.

Convenientes potus

Magna præsertim efficacia in recto potus genere sita est. Onerat ventriculum, eique infensa est omnis fere cerevisia, omnesque potus spirituosi, at calidiores deprehenduntur nocentissimi. Vinum vetus generosum Rhenanum, vel Burgundiacum bonæ notæ cum aqua dilutum, parcissima quantitate sub epulis concedatur, ad roborandum stomachum, reliquo vero tempore invicem potus ordinarii seligi debeat aut acidulæ Selteranæ vino mixtæ aut hoc nomine præstantissimi plus sunt decocta, frigide potanda, quæ ex radice Scorzoneræ, cichorei, chinæ, sarsaparillæ, rasura cornu cervi, vel eburis, radice glyzirrhizæ, herbæ cardui benedicti &c. parantur quibus cortices citri, vel aurantiorum addi debent. Sub æstu sanguineo cholericis, si tolerat ventriculus, confert sola aqua pura simplex quæ sanguinis orgasmum egregie quoque deprimit.

§. IX.

Motus corporis.

Omnia remediorum genera in allevando malo hypochondriaco, longissime superat motus corporis, qui nunquam a reliqua curatione excludendus est. Hoc enim sanguinis & humorum circulus atque cum eo transpiratio saluberrima, & universum & excretionum negotium promovetur, humores redduntur fluxiores eorumque transitus per hepar insigniter facilitatur, ventriculi & intestinorum motus, cum digestione egregie adjuvatur. Instituere autem illum oportet moderate, atque eum præcipue, ubi digestio absoluta, at ventriculus a cibis vacuus est, vel equitatione, vel vectione in rheda, vel ambulatione. Certum animi pathemata, non minus, at multiplex remediorum farrago, cane pejus & angue vitari debent. Et in hac commendata victus ratione, si alvi simul libertas conservetur, ac sæpe repetantur venæsectiones, non modo curandi rectissima via, verum etiam felicissima methodus præservatoria sita est.

§. X.

Roborantia explent quartam indicationem.

Verum mitigatis sic mali hypochondriaci symptomatibus, remotis caussis, liberisque omnium excretionum viis, ad præcavendas recidivas, roboratio & primarum viarum, & totius nervosi systematis adgredienda est. Tum vero, præter continuatum Elixirii supra memorati balsamici visceralis, usum, & observatam rectam victus rationem, locum habent, & præstantissima sunt martialia quæ stringendo leniter debilitatas fibras, pristinum robur illis restituunt. Hæc optime in forma liquida offeruntur, uti est tinctura martis tartarisata Zvvœlferi, Ludovici, vel etiam limatura vel crocus martis in pulveribus commode exhibentur, qualis parari potest ex farina radicis ari, lapidibus cancrorum, succino, cinnabari, arcano duplicato, & croco martis aperitivo, additis olei ligni sassafras aliquot guttulis. Non minus insignem utilitatem præstabit cortex cascarillæ & chinæ, inter pulveres, mox recensitos, potest etiam alius ex radice pimpinellæ, ari, cort. cascarill. aurant. succini, oracis, semine cymini, sale absynthii, parari, qui blanda balsamica virtute roborat ventriculum & intestina, digestionem adjuvat, & cruditatum impedit proventum. Nec denique parum emolumenti sperare licet a balneis externis martialibus, veluti sunt Lauchstadiensia, Freyenwaldensia, ac Teplicensia, potationi Carolinarum subjungenda, quippe quæ totum corpus mirifice confortant.

§. XI.

Externa remedia.

Nec denique silentio sunt prætermittenda externa remedia, quæ in molestis inflationibus intestinorum magnam vim præstant. Hæc inter, multiplici edoctus experientia, commendare possum emplastrum saponaceum Barbette camphoratum, aut antisplenetricum Hieronymi ab Aquapendente, ad hypochondria adplicatum. Non minus præclarum operæ faciet pretium, balsamum

ſanum meum vitæ, cum binis aquæ Hungaricæ partibus commixtum, quod bis quotidie, mane pariter ac veſperi ventriculo & hypochondriis eſt inunc-

Cautelæ, & monita practica.

§. I.

Cur morbus hypochondriacus ſæpe ſæpius immedicabilis,

NUllus eſt morbus, qui majorem ægrotanti pariter ac medenti figit crucem, quam quidem noſter hypochondriaco flatulentus, ſique ſæpenumero utriuſque culpa; ut ipſius curatio vel diutiſſima ſit, vel plane reddatur ſi uſtranea. Ægri enim varietate medicorum pariter ac medicaminum delectantur, ut opus haud raro ſit, eos commovere de MONTANI effato, quo dicit: *Fuge medicos & medicamenta, ſanieque convalefces*. Deinceps Medicorum quoque pauci ſunt, qui hujus delicatioris morbi genium probe compertum habeant; & ideo quicquid continent pharmacopolia, congerunt, ac ægro propinant damno vix reparabili. Profecto ex ſcorte pharmaceutico pauciſſima ſunt, quæ levamen noſtro morbo afferunt, & ſortiora, generoſa, atque quæ dicunt heroica, plane veneni inſtar ſe gerunt.

§. II.

Vomitoria ſunt noxia.

Ex horum numero primum ſe offerunt vomitoria, quibus nonnunquam ægri, vel ſibimet ſolis ſapientes, vel ſæpius medicorum ſuaſu, ſibimet conſulere volunt, maxime, ſi ingentibus præcordiorum anxietatibus, ventriculi inflationibus, nauſeis moleſtiſſimus, vomendi conatibus, obſtipatione ac conſtrictione hypochondriorum tanta, ut veluti fune compreſſa, vel pondere quodam infarcta videantur, atque eructationibus atrocitar conflictentur. Neque negandum eſt, quin in talium ſtatu ex leni emetico, aliquod ſuorum ſymptomatum levamen perſentiſcant. At vellem, ut a ſortioribus ſtimulantibus proſus abſtineatur, ſolamen enim, quod adferunt, breviſſimum eſt, & poſt ſe trahunt graviora ſymptomata. Interim non penitus prohibere licet leniſſima vomitoria, ex radice Ipecacuanhæ ac lapidibus cancrorum remittente; nec reformidandi ſunt illi vomitus, qui hypochondriacis ſæpenumero ſub initio potationis ſpaſmo data, thermarum Carolinarum eveniunt, continuato enim potu, & evacuato ex fundo duodeni muco ſponte ceſſant, & aquarum operatio melior ſuccedit.

§. III.

Cautela circa purgantia ac laxantia.

Quum porro Medico nihil magis curæ cordique eſſe debeat, quam ut alvum conſervat lubricam, caveat, ne acriorum fortiorumque purgantium, ſcammonatorum, Jalappinorum &c. uſu oleum eamtoo addat. Illa enim inteſtina ad graves immaneſque protitant ſpaſmos, humores valde commovent, & reliquunt majorem atoniam, ac commutationem adſtrictionem. Teneriores, ac ſenſibiliores nec ſalia media magna doſi tolerant; iiſque magis conferunt alimenta lubricantia, clyſteres, mannata ac rhabarbarina. Nec pilulæ illæ polychreſtæ, balſamicæ, quæ aloen fovent, omnibus ſubjectis, nec tamen crebro uſu conveniunt, maxime ubi non adeſt naturalis ad fluxum hæmorrhoidalem diſpoſitio, nec immunis a humorum abundantia; ſi mutant enim ad inteſtinum rectum, vanoſque conatus, & pertinaciorem ſtagnationem æque ac ſiccitatem cauſſantur. Contra ubi ſuppreſſus hæmorrhoidum vel menſium fluor malum fovet, præſtantiſſimi ſunt uſus, ſi ſingulo menſe per aliquot ſucceſſive dies exhibeantur. Nec alienum erit, illis, ſi humorum orgaſmum excitare videantur, pulverem nitroſo-præcipitantem admiſcere. In quibuſdam, quorum primæ viæ aſſiduas fovent cruditates acidas, ſæpenumero ſoli cancrorum lapides, aut conchæ præparatæ, alvum movent egregie dum nimirum cum acido ventriculi coeuntes, ſal conſtituunt medium amaricans, quod leni ſtimulo inteſtina ad rejectionem ſordium excitat.

tat saltem meliori cum fructu, quam ipsa magnesia, adhibentur, quæ absente aciditate, vellicat ventriculum & intestina.

§. IV.

Circa mannata & clysteres.

Quidam occurrunt hypochondriacorum, quibus mannata remedia movent & adaugent flatulentiam; aut etiam vomendi conatus, nauseam, ac vomitus concitant. Tali in casu ab iis abstinere decet, & vel rhabarbarinis, vel clysteribus succurrendum. Nec paucæ inter fœminas præsertim reperiuntur, quibus clysteres molestias creant: tum vero illos cum larga oleorum quantitate, componere juvat, & aliquoties iterare, conjunctis oleretenus iis, quæ cuicunque pro constitutionis varietate proficua videntur.

§. V.

Circa venæsectionem.

Venæsectio prudenter administrata, sicuti præstantissimi in hypochondriaca passione usus est: ita hac ipsa nihil deprehenditur perniciosius, ubi inopportuno tempore locoque instituitur. Falsum enim est, ac inconveniens, illam nimis crebro ob suppositam undique sanguinis spissitudinem celebrare velle. Sic quidam, qui nimiam virium jacturam patiuntur, ea justo copiosiori sanguinis missione, in majorem incidunt debilitatem. Contra quorum vasa sanguine turgent, aut ubi plane sanguineæ excretiones suppressæ sunt, ibi omnino largiores prosunt venæsectiones, neque vero, quod probe observari meretur, nisi certis casibus in brachiis institui debent. Eo præsertim tempore ab omni refrigeratione, ac victu crassiori cavere expediet, & mentis tranquillitati sedulo studere, ne scilicet ab aere frigidiori salutaris cohibeatur perspiratio, aut victu crassiori crudjtates in primis viis generentur.

§. VI.

Circa hirudines.

Magna quoque in admovendis hirudinibus opus est cautione, ubi enim nulla existit ad hæmorrhoidalem excretionem proclivitas, aut illa fiat symptomatice, tantum abest, ut illam appositis hirudinibus promovere liceat, ut potius motum humorum in iis locis derivare ac revellere oporteat. Verum si eruenta per anum evacuatio præsto fuerit, & cohibita exitum affectet, & dolores in osse sacro, ac intestino recto urgeant: aut ubi colica torminosa hæmorrhoidalis adfligit: saluberrimus sanguisugarum est usus. Sæpius autem necesse est, ut præmittatur universalis humorum per venæsectionem minutio: nec vana est opera, si lora hæmorrhoidalia fotibus demulceantur, atque tum eo, quo natura eruptionem hæmorrhoidalem molitur, tempore selectæ hirudines adponantur.

§. VII.

Circa corporis motum.

Circa motum corporis, ut desideratam præstet opem, notandum est, quod sub aere sereno, ac amœno institui debeat, ne ab externo frigore plus damni contrahamus, quam ab exercitatione emolumenti speramus. Neque sit impetuosus, sed moderatus, per gradus continuatus, ad lenem usque corporis incalescentiam: & probe dispiciendum, ut tum moles humorum sit imminuta, ac alvus aperta, ne sanguis nimium exæstuet. Nunquam fiat illatim a pastu: id quod imprimis de equitatione ac vectione tenendum est: quoniam his succussionibus flatulentæ exacerbantur molestiæ. Commodissimum tempus est vel matutinum, haustis antea aliquot infusi calidioris vasculis, vel vespertinum, si digestio fuerit absoluta.

§. VIII.

Circa potum.

De potu nihil absolute certi determinari potest: sed quilibet explorare debet, qualis sibi sit proficuus. Quidam ex cerevisia leviori, secundaria optime habent: neque ideo ab ejus usu prohibendi sunt. Nonnullis aqua pura frigida, vel sola, vel cum cinamomo decocta ingentem præstat utilitatem: hinc nec dissuadenda est. Ubi concurrit scorbutica humorum diathesis, repurgatis primis regionibus, non modo serum lactis, si tulerit ventriculus, insigniter confert, verum etiam ipsum

lac

hac cum acidulis Selteranis commixtum loco curæ adhiberi poteſt. De acidulis adhuc notandum probe eſt, quod in iis, qui ſpaſmis vehementioribus agitantur, aut cardialgia gravi laborant, minime potari debeant frigidæ, quoniam frigus nervis eſt valde infenſum. Præſtat talium caſu vel thermis, vel acidulis tepefactis uti. Inter vina denique cuncta acida, veluti Rhenanum ac Moſellanum recentia aciditatem ventriculi augent; contra vero moderatus veteris Rhenani, aut Burgundiaci, quod bonæ notæ eſt, aqua dilui uſus concedi poteſt.

§. IX.

Animi pathemata, ac laborem ratio habenda. Quia nunquam fere non corrupta phantaſia huic ſævo morbi generi conjungitur, & non parum ejus contumaciam auget; proſpiciendum eſt, ut omnis præſeindatur occaſio, quæ animum turbare queat. Principem hac ratione locum obtinent animi pathemata; quæ niſi temperentur, omnem reliquam curationem reddent fruſtraneam. Deinceps ſuadendum eſt conſortium amœnum, & quacunque fieri poſſit ratione, recreandus eſt animus. Quare etiam triplici modo hypochondriacos ſolantur itinera ad thermas potiſſimum, aut acidulas inſtituta, dum nimirum exercitationi corporis, mutationi aeris, gratiſque conſortiis occaſionem præbent, & ipſa ſui virtute corporis vitiis opitulantur. E contrario diſſuadendæ admodum ſunt lucubrationes, ac meditationes nimiæ, quæ præſertim ſub paſtu, & brevi abeo fiunt, quoniam certe experientia conſtat, digeſtionem ciborum a mentis diuturnis fatigationibus maximopere proſterni. Litteratis vero, qui penitus a mentis laboribus ſibi temperare, vi muneris haud poſſunt, præter motum corporis, ad præpediendam flatuum ac eruditatum generationem, non præſtantius alia medicina ſert auxilium, quam Elixirium noſtrum balſamicum, in Notis ad Poterium pag. 286. deſcriptum vel temperatum noſtrum ſtomachicum.

§. X.

Quid faciendum, ſi Melancholia accederit. Quando Melancholia paſſionis hypochondriacæ ſupervenerit, ita ut furibundi etiam immineant impetus, quod non raro evenit; tunc non præſentius, neque certius auxilium eſt, quam balnea temperate calida, ex aqua dulci paranda. Quemadmodum enim horum affectuum melancholico maniacorum fundamentum, in corporis exterioris ac inferioris ſpaſmodica conſtrictione, humorumque impetuoſiori ad caput raptu potiſſimum, ſitum eſt; ita in ſpaſmis relaxandis & æquali humorum circulo reſtituendo, nihil ſuperat vim dictorum balneorum. Conjungere etiam juvabit potum acidularum, & ſanguinis miſſionem tam e pedibus, quam ſubinde ex nerbus inſtituere.

§. XI.

Cautela in uſu martis. Magnæ famæ, laudiſque in morbis hypochondriacis ſunt martialia remedia; quæ vero ſicuti poſſe adhibita magnam utilitatem inferunt, ita nulla temporis, ac reliquarum circumſtantiarum ratione habita, noxam pariunt certiſſimam. Quod ſi enim ſpaſmorum adhuc urgeat ferocia, viſcerum præſto ſit obſtructio, alvi ſegnities, humorum abundantia, primarumque viarum cruditates reſtent, abſtinendum ab eorum immoderato uſu, quoniam tunc facilis eſt in cachexiam tranſitus. Verum quando remiſerunt ſpaſmi, moles ſanguinis imminuta fuit, tunc excretiones liberiores efficiendo ſingularem pollicentur efficaciam, ſed cum ſufficienti liquidorum diluentium copia offerri, ſimulque corporis exercitatio imperari debet. Quibus deeſt occaſio acidulis utendi; iis proderunt ſequentia, ex radicibus aperientibus cum tinctura martis Zvvœlfferi, vel cydoniata, vel pomata commixta, juſtæ doſi & crebro uſurpata.

Enar-

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Vir ſex & triginta annorum, annuo abhinc tempore incidit in febrem tertianam, quæ uſu corticis chinæ ſublata quidem, ſed decimo quarto die reverſa, quinquies hanc ſcenam luſit, ita, ut ſemper dicto die recideret, ſemperque dicto remedio ſupprimeretur. Tum coepit dolor dextri hypochondrii circa coſtas ſpurias, ad ſiniſtram quoque latus excurrens, nec remittebat poſt varia remedia, etiam martialia ipſi propinata. Accedebant pectus cordis palpitatio, ſpirandi difficultas, inchoatio ad vomitum, maxime poſt iram, a qua ſemper peſſime habebat, jungebantur porro æſtus, vertigo, gravitas in capite, viſus obſcuratio, præſertim in dextro oculo, qui quaſi humore lento obſeſſus conſpicitur, & obverſantes cernit imagines. Præterea nares ſanguinem quandoque ſtillant, dolor vehemens cum frigoris ſenſu, lombos, ſpinamque dorſalem vexat, flatulentus plenum abdomen, quarum excretio malo infert egregium levamen non minus artus, pedes manuſque vagis formeotes diſtrahuntur, ſaliva eſt viſcoſa, ac falſa, & urina, quæ remittente paroxyſmo turbida mingitur cum ſedimento, ſub ejus vehementia fertur alba, tenuis, & clara. Meæ tandem curæ ſe commiſit æger, cui dedi pilulas meas balſamicas, bis quavis ſeptimana ſumendas, & ſub epulis propinavi eſſentiam corticum aurantiorum, cum Elixirio noſtro viſcerali mixtum, ad quinquaginta guttas capiendum. Mane parari juſſi infuſum theiforme ex ſummitatibus milleſolii, floribus chamæmeli, aniſo ſtellato, corticibus aurantiorum, & ligno ſaſſafras confectum, veſperi circa ſomni tempus ordinavi pediluvia: & crebrum corporis per equitationes motum. Paroxyſmo jovaleſcente exhibui pulverem nitroſo temperantem: hiſque medicatis æger præſentiſſimum ſolamen invenit.

Vapida hypochondriaca ex ſuppreſſa febre tertiana.

Epicriſis.

Egregia ſunt, quæ ex hac morbi hiſtoria in uſum medicum trahi poſſunt, momenta: 1) Febres intermittentes, etiam tertianæ male tractatæ, & inopportune per adſtringentia, corticemque Peruvianum ſuppreſſæ, poſt ſe trahunt malum hypochondriacum, ſpaſmodico flatulentum. In hiſce febribus enim, ob ſentinam quandam acrem, acidam, biliioſam, in duodeno hærentem, jam præſto ſunt irregulares partium nervoſarum, maxime ventriculi ac inteſtinorum motiones. Quando vero, non remota, quæ peccat materia, adſtringentes propinantur medicinæ, augentur ſpaſmi, noxia ſaburra, altius ac firmius in viſcera, ac plicas inteſtinorum impingitur, humorum circulus fit irregularis, hique ſtagnantes flatulento ſpaſmodicum inducunt malum.

2) Data improvide ſub morbi initio, nec liberis excretionum viis, nec eliminata adhuc primarum viarum ſaburra, martialia, adauxerunt magis partium inferiorum & abdominis ſpaſmos. Hinc ſucci vitales, majori copia ad partes ſuperiores, pectus atque caput compulſi, irritando nervoſum genus, cordis palpitationes, anxietatem, ſpiraculique difficultatem, in capite vertiginem, capitis dolorem, obnubilationem oculorum, ac cruoris e naribus ſtillicidium produxerunt.

3) Spaſmi hypochondriaci, ſi fuerint recentes, convelenti medicina, funditus, brevique tempore expugnari poſſunt. Si naturam alvum moliamur, flatus diſcutiamus, æqualem humorum circulum, & ſalutares excretiones promoveamus, ac robur inteſtinorum, nervoſique generis confortemus. Contra vero ſi hæc mala, temporis vetuſtate, in habitum tranſiſſent, difficilior

omnino ac diuturnitori opus est medicamine, quæ vix alia via ac decenti aquarum mineralium tam interno quam externo per balneo usu obtineri potent.

OBSERVATIO II.

Passio hypochondriaca ex gravi terrore.

Generosus vir, annorum triginta, temperaturæ sanguineæ, habitusque corporis spongiosi, in aula multis corporis animique fatigationibus adsuetus, animi hilarioris, & ad melancholiam nunquam vergentis, & hactenus sanitate illibata gavisus, incidit aliquando in gravem terrorem; dum scilicet sub venatione, repente ex equo lapsus, vehementique in nucha ac scapulis dolore affectus, sibi persuadebat, exitiale capiti vel cervici illatam esse læsionem. At postquam ad se rediit, seque ab omni labe immunem sanxit, venando continuavit sub aere frigidiori, atque redux, vino calidiori Rheuano copiosius indulsit. Ab eo tempore male habere cœpit, & his potissimum angebatur molestiis: languor totum occupat corpus occupat; alvus pertinaciter obstructa, & abdomen continuis flatibus, ructibusque plenum est, vexant vertigo, dolor capitis gravativus, somnus inquietus, anxiusque turbatus insomnium, animus perpetuo angore afficitur, insignis præcordiorum urget anxietas, mane plerumque, post nauseam, ea mox eructatur lympha acidissima, dentes stupefaciens, & urina mingitur mox clara, mox saturata. Adhibent multos medicos, usitatumque remediorum hausit farraginem, sumsit purgantia, martialia sicca pariter ac liquida, quin thermas quoque potavit & acidulas: neque tamen animus in thesea acerbatus symptomata, & ultra annum jam inhæserunt. Tandem nostram imploravit opem, & eum ipsum nimia humorum mole abundare videremus, primum venam in pede curavi secandam, tum crebra commendavi pediluvia, mane potandum dedi infusum aliquod theriforme, sub epulis effectum corticum aurantiorum, & vesperi pulverem præcipitantem. Non minus bis quavis hebdomade propinavi pilulas balsamicas, & omnem alium remediorum usum interdixi, quibus factum est, ut ad pristinam rediret sanitatem.

Epicrisis.

Discimus ex hoc casu, quod homines rectissime valentes, sanguinei ac valde hilaris temperamenti, sine ulla præcedente viscerum labe aut obstructione, aut sanguinis excretione suppressa, ex solo vehementi terrore, & graviorum diætæ erroribus, in malum hypochondriaco flatulentum repente possint tuerdere. Nata mihi sunt plura ejusmodi exempla, ubi homines ex sanis vegetisque protinus facti fuerunt hypochondriaci, ob nullam aliam causam, quam si post sumta fortiora purgantia frigidam potum hausserunt, animi affectibus indulserunt, aut vino sarti frigido aeri corpus communiserunt, aut ab hoc crapulis se polluerunt. Horum enim momentorum, maxime si plura simul complicentur, tanta est efficacia, ut unica vi nervorum genus, & maxime delicatissimas ventriculi ac intestinorum tunicas, insigniter lædere, eatumque robur destruere valeant. Talis affectus meretur dici idiopathicus, ubi morbus, salvis humoribus pariter ac visceribus, protinus a vitio causalis alimentaris incipit, qui congruis medicamentibus sub initio facile expugnari, & in prima veluti herba suffocari potuisset. At postquam invaluit, atque labes ad solidas & fluidas partes propagata sunt, quorsum purgantia, martialia, intempestive data, aquæ minerales, non habita alvi, plethoræque ratione adhibitæ, aliaque remedia plurimum contulerunt temporis utique beneficium opus fuit, ut blandis subsidiis atrocia huic malo succurrere potuerimus.

OBSERVATIO III.

Hypochondriaca

Vir nobilis, duos ac triginta annos natus, temperamenti sanguineo

[illegible] suppressa.

phlegmatici, carnis spongiosæ, ac laxioris, tenerrime, & sub delicato vivendi genere educatus, alvi expeditioris omnino, atque expers morborum, elapso abhinc anno, per aliquot hebdomades strenuus interfuit compotationibus, multumque vini acidi Franconici ingurgitavit. Hinc alvi corripitur profluvio, quod dati a Medico pulveres opiati, quorum viginti quatuor, quavis hora unum capiendo, sumserat, mitigarunt quidem, non vero penitus suppresserunt, incidit potius in molestias hypochondriacas, quæ ingentibus præcordiorum anxietatibus, pathematibus imi ventris spasmodicis, & flatulentis borborygmis, inflationibus, mala digestione, virium languore, somno inquieto, animique perturbationibus, interdum deliriis sese exserebant. Consulti sunt plures medici, qui omnes hypochondriacam passionem accusantes, mox martialibus, & calidioribus stomachicis, mox volatilibus ac aromaticis illam oppugnarunt. Sed irrita erat omnis opera, continuabat alvi fluxus, horrendis stipatus doloribus, & dejectiones pauco muco, anum corrodente permixtæ, quinquies, vel pluries quotidie urgebant, conjunctis ructibus acidissimis, & fere corrosivis. Infestabant insuper tormina intestinorum flatulenta, explosis per anum halitibus paullisper allevata, & hæc scena per [illegible]. Secata fuit in pede vena; datæ pilulæ Becherianæ cum salibus aperitivis, & absorbentibus, potæ quoque acidulæ Schwalbacenses; sed malum eludebat cuncta, nisi quod a novissime dictis acidulis, aliquale, et non diu durans levamen perceperit. Sumebat potius majora incrementa, vigebat quidem appetitus, sed cibi indigesti egeruntur, atque mane pariter ac peracta concoctione post insignem anxietatem, phlogosin, & extremorum refrigerationem, eructatur lympha, instar aquæ fortis corrosiva; oris est assidua siccitas, bibendique desiderium; & notabile est, quod interdum circa vesperam, ubi externa frigent, calor & sudor in dorso observetur. Ceterum scire licet, quod ab usu martialium pessime habuerit, tantam enim exinde spirandi incidit difficultatem, cum extremorum frigore, ut sæpius suffocari videatur. Postquam se tandem nostræ tradiderat curæ, ano, ob insignem qui adparebat ibidem tumorem, hirudines adplicari jussimus, tum sub epulis dedimus Elixir nostrum viscerale, peracta digestione sumendum suasimus pulverem præcipitantem, cum cortice cascarillæ, ossibusque sepiæ confectum. Propinavimus insuper infusum theaeforme, mane sorbendum, decoctumque conveniens pro potu ordinario, & alternis diebus pilulas antispasmodicas, ex extractis florum millefolii, chamomillæ, sagapeno, opopanaca, myrrha, croco, castoreo paratas exhibuimus. Horum usui, adjunctis recta victus ratione, fontiumque Schwalbacensium potatione, cum per aliquod tempus insisteret æger, divina favente gratia insigne mali hujus allevamentum est expertus.

Epicrisis.

Hoc morbi genus, quod est hypochondriacum cum lienteria mixtum, destructum ventriculi ac intestinorum tonum, pro vera ac proxima agnoscit caussa. Destructio autem illa primas origines traxit a nimia vini Franconici acidi potatione, & subinde per copiosa ac improvide data opiata majora sumsit incrementa. Omnia vero hæc non obstitissent, quo minus convenienti medicatione malum adhuc recens facillime debellari potuisset, at quum varia, atque incongrua passim remedia, maxime martialia, nimia quantitate fuerint usurpata, non potuit omnino æger cum morbo in gratiam redire. In cura, quum nimium debilitatus esset, nullam venæsectionem instituendam curavi; at, ut humores ob summam intestinorum atoniam in iis stagnantes imminuerem, & tubercula hæmorrhoidalia, quæ fiebant

bant ſymptomatice, diſcuterem, juſſi ſanguiſugas adponi, atque tum præcipuam medendi curationem, ad robur inteſtinis ac nervoſo generi reſtituendum direxi. Docet quoque hæc morbi hiſtoria, quod ex ſola motus periſtaltici inteſtinalis per cauſſas exteroas facta deſtructione hoc malum fieri poſſit, cum multi noſtri temporis ſibi perſuaſum habeant, ſanguinem in venis meſaraicis & vena portæ ſpiſſum ſtagnantem, & qui non exitum habet per venas hæmorrhoidales, unicam eſſe hujus affectus cauſſam, ſed, quod ſæpius animadverti, conatus ad hæmorrhoidalem fluxum & difficilior ſanguinis per hepar tranſitus perverſum inteſtinorum motum peristalticum demum ſubſequitur.

OBSERVATIO IV.

Hypochondriaca affectio ex febre acuta reſtricta.

Judæus quinquagenarius, temperamenti melancholici, elapſis jam quatuordecim annis, febre acuta, ter in uno anno recidente conflictatus, largiſſimo ferme diffluxit ſudore. Unde non modo omnium virium inſignem paſſus eſt jacturam, verum inde in magnam ventriculi ac inteſtinorum mendit debilitatem. Nunque abeo tempore gravia imo ventris tormina, arroces ſub coſtis ſpuria ro dextro latere dolores, crebram vertiginem, animi defectionem, viſus obnubilationem, anxietatem præcordiorum, tremores & palpitationem cordis, alvique ſegnitiem pati cœpit, quæ accedente obitum filii, graviſſimo mœrore, magis invaleſcebant ſymptomata, mentiſque angore, ac turbata phantaſia ſtipabantur atque demum cœcæ jungebantur hæmorrhoides. Contra hæc mala deſcendebat in balnea frigida, frequum ex his contumax afficeretur ſingultus, ad uſum acidularum Schwalbacenſium confugiebat, ut reliqua, quibus uſus eſt, medicamina ſileotio prætermittam. Quæ cuncta, quoniam haud reſpondebant votis, meam tandem requiſivit opem. Omnis ergo cura fuit, ut univerſam ſanguinis & humorum maſſam emendarem, chyloq, blandam concinnarem ſpiritoſcentiam, atq, hanc ob cauſſam tonum ventriculi confortarem. Et huic ſcopo non inveni præſtantius medicamen, quam Elixir meum viſcerale balſamicum; ſed, quod prius be notandum, diutiſſime adhibitum. Præterea vero exactam diætæ, rerumq, non naturalium obſervationem imperavi, ob acrimoniam primarum viarum lapides cancrorum cum aliis præcipitantibus mixtos dedi, alvo proſpexi pilulis balſamicis, ſanguinis molem per venæſectiones imminui, exercitationem injunxi, & denique rhetmarum internum pariter ac externum commendavi uſum. Quibus cum diu, patienterque uteretur æger, bene valuit.

Epicriſis.

Præſens morbus ex tono ventriculi & inteſtinorum, totiuſq, nervoſi generis, per febrem acutam, ter recidentem, copioſiſq, ſudoribus ſtipatam deſtructo, ſuam traxit originem. Namq, per hanc febrem non modo ſolidæ partes nimis debilitatæ ſunt, verum per copioſos ſudores fluidior & ſpiritoſa pars ſanguinis deperdita, & reliquus cruor ſpiſſior redditus ſuit. Inde ob languidiorem inteſtinorum tonum & motum digeſtio vitiata, alvi excretio turbata, ac ſanguinis per hepar circuitus tardior eſt factus, quæ vitia, quia non tempeſtive fuerunt oppugnata, majora ſenſim ceperunt incrementa, & ob inæqualem per univerſum corpus humorum curſum, ſpaſmi & diſtractiones ad omnes fere partes nervoſas ſunt propagatæ. Imprimis hæmorrhoides cœcæ, quæ tandem ſupervenerunt, non niſi pro ſymptomaticis, & ex ſtagnatione ſanguinis in extimis vaſis propullulantibus ſunt declarandæ, neque adeo ad eas promovendas hirudines coo venerunt. Nrque etiam mirum eſt, quod ex balneis ac acidulis frigide, ſpaſmis nondum conſopitis, nec præparato antea corpore, potis invaluerint ſymptomata, & præ-

fertim singultus accessit omne enim fitgus nervis est infensum, & spasmodicas affectiones insigniter auget. Contra, ubi vehementia mali congruis medicamentis mitigata, ac corpus probe præparatum, eædem acidulæ, quæ antea nocuerunt, præstantissimum tulerunt levamen. Neque ego, quod bona fide testari possum, in hoc longo & pertinaci malo vel mitigando vel debellando, vel graviori periculo avertendo, securius & præsentius remedium vel auxilium deprehendi, quam post convenientem aquarum mineralium & balneorum usum in exquisito vitæ regimine, moderata diæta, motu & exercitatione corporis, & temperantionibus stomachicis, quæ virtutem intestinorum peristalticam placide roborant, flatus discutiunt, & alimentorum dissolutionem promovent.

OBSERVATIO V.

Passio hypochondriaca diuturna a vita sedentaria.

Vir quadragenarius, melancholicæ constitutionis, ex vita sedentaria, atque continuis & inopportunis lucubrationibus per viginti jam annos contractum patitur malum hypochondriacum, quod ipsum præcordiorum anxietatibus, pectoris & septi transversi compressione, dolore inflativo hypochondrii sinistri, alvi obstructione contumaci, atque insigni mentis angore primum cruciavit. Accessit ante decennium hæmorrhoidalis fluor, & abhinc sæpius adparuit; nullam vero prorsus malo tulit opem, sed illud potius novis symptomatibus, nimirum cordis palpitatione, dolore capitis, cervicisque, & podagricis demum insultibus fuit adauctum. Tempestate horrida existente, flantibusque potissimum ventis septentrionalibus, cuncta mirum in modum exacerbantur: quando artus extremi, manus atque pedes, succis antea turgidi, horrent, detumescunt, vasaq; disparent, certum est indicium, in propinquo esse paroxysmum; quod si vero dictæ partes naturalem colorem ruboremque recuperant, protinus remittunt symptomata. Notatu quoque dignissimum est, quod si dolores artus externos vexant, caput pectusque eorum immunitate gaudeant, ac si dolor extrema deserit, majori sævitia pectus caputque afficiuntur. Ceterum adpetitus viget, & sæpius justo est avidior.

Epicrisis.

Exhibet hæc observatio quædam momenta, quibus peculiaris utiq; debetur animadversio. 1) Nimirum docemur exinde, fluxum hæmorrhoidalem non semper præservare, vel sublevare passionem hypochondriacam, vel podagricam. Enim vero si hic fluor ante mali invasionem rite successerit, & ab hujus suppressione morbus excitatus fuerit, certior spes est, fore, ut ab ejus revocatione morbus mitigetur ac sæpius tollatur. Quod si vero hæc cruenta evacuatio, in subjectis minus dispositis, ex ipsius diuturni morbi caussa, symptomatice concitata fuerit, uti in præsenti casu factum est, spes salutis inde expectandæ, relinquitur sane angustissima. Interim ex hæmorrhoidibus vel cæcis, vel fluentibus, malo hypochondriaco supervenientibus, ea semper sequitur certissima conclusio, quod humorum in intestinis stagnatio nimium increverit.

2. Attendendum quoq; illud est momentum, quod Syndrome symptomatum aucta fuerit ab intemperie aeris & cœli frigida: namque in passione hypochondriaca inveterata, tanta adest generis nervosi imbecillitas, ut a quacunque vel levissima externa caussa in præternaturales & irregulares conjici possit motus. Sic observamus sæpenumero, a cibo inflante, haustu vini acidi, aere horrido, vel sæpius aura tantummodo frigida, leviori animi motu, vel medicamento nimis activo, protinus recrudescere sopitos hactenus motus. Quare ea probe tenenda est cautela, ut, si caussas materiales removimus, ac motus irregulares sedavimus, summo annitamur studio, quo genus nervosum tui sus confortemus.

3) Nec denique illud silentio est præ-

prætereundum, quod, spasmis ac doloribus exteriores corporis partes occupantibus, interiores ab iis sint immunes; his vero spasmis infestatis, exteriores partes, vacuitate dolorum gaudeant. Ex hoc phœnomeno illud singularis usus in praxi eliciendum est, quod in ejusmodi hypochondriacis spasmis, artus externos venantibus, cane pejus & angue vitanda sint omnia ea, quæ facultate ab exterioribus ad interiora repellendi pollent, cujus generis sunt refrigerantia, ipsum frigus, anodyna, narcotica, saturnina, vel etiam spirituosa linimenta exterius applicata, nec non interna, quæ stimulant intestina, eorumque tormina inducunt, uti sunt purgantia, emetica, potus frigidus, fructus horæi &c. Contra vero prosunt, quæ transpirationem augent, & constrictam cutim relaxant, ejusque spiracula patula servant.

OBSERVATIO VI.

Passio hypochondriaca a diuturno mœrore, & suppressa per terrorem quartana suscitata.

Per litteras pronuper opem meam requisivit vir quidam litteratus, consiliarii munere fungens, annorum triginta septem, temperamenti cholerico sanguinei, corporis paullo habitioris, qui juvenis sæpius, multumque cruoris e naribus fundere suevit, atque ceterum sub lauta diæta, ac intercurrentibus in vini potu excessibus, non obstante insigni plethora, illibata gavisus fuit sanitate. At per sex circiter annos, post prægressum diuturnum mœrorem, accedente vita sedentaria, passionibus hypochondriacis affligi cœpit, quarum hæ potissimæ sunt. Urgent per intervalla flatulentæ imi ventris distensiones, tanta ferocitate, ut accedant vertigines, sudores frigidi, & animus ad cuncta negotia reddatur torpidus, & anxius. Sub costis spuriis in sinistro maxime hypochondrio gravativus, mox tensivus sentitur dolor, qui sæpius ad femur totumque pedem, cum hujus quadam stupiditate excurrit, & calculi renalis suspicionem movet. Junguntur tinnitus, susurrusque aurium, alvus plerumque sicca, & ciborum appetentia mox dejecta, mox avidior; sed a pastu male habet, atque urina mingitur pauca, cum crebro stimulo. Quatuor abhinc annis asthmate quasi convulsivo prehendebatur, in febrem quartanam desinente. Ab hac diu durante, tandem per insignem terrorem ob magnum urbis incendium subortum, liberabatur, & ab eo tempore cuncta symptomata acerbiora sentit. Inprimis flatus ructusq, multam crucem figunt, artus externos sæpenumero spasmodice ac fere convulsive torquent agitationes, noctesque somno ideis terrificis pleno, sudoribusque copiosis stipato transiguntur. Consuluit varios frustra medicos, quorum hi malum hypochondriacum, illi renum vitium accusarunt. Ego vero commendavi, ut venæsectiones per quatuor celebrandas curaret, pro potu ordinario decocto convenienti uteretur, a pastu tincturam corticum aurantiorum sumeret, alvum per pulverem rhabarbarinum servaret apertam, aurium, ac temporum regionem balsamo vitæ inungeret, ac denique thermas Carolinas sub debito regimine adhiberet.

Epicrisis.

Viri sanguinei temperamenti, ob nimiam sanguinis abundantiam, si neo convenienti detractione perfectam venam, nec decenti corporis motu & abstinentia eam minuunt, quam facile gravi & diuturno mœrore animi in malum hypochondriacum incidunt. Nihil enim est, quod tam subito vim ventriculi & intestinorum digestivam & peristalticam debilitare & deprimere valet, quam gravis in animo conceptus dolor & assidua ejus per profundas cogitationes fatigatio. Canalis vero hujus nervosi & membranacei atoniam, progressus contentorum languidior, humorum stagnatio, & ex hac propullulantes flatus & borborygmi, presso pede sequuntur, quippe qui vim suam quam

maxime in inteſtina colo, quod in hypochondrio ſitum ſuum habet, ejus rubricar diſtrahendo, diſtendendoque exferunt. Flatur vero in inteſtinorum flexuris incarcerati cum violenter nervoſar parter afficiunt, omnino reliquorum morborum in diſſitu partibus ſymptomatum & formalem & materialem, præcipuam etiam in noſtro caſu cauſſam continent. Quare enam potiſſima medendi intentio eo repoſita eſt, ut eorum modo & cura deperditum inteſtinorum naturalem & ſalubberrimum motum reſtituamus, & in hunc ſcopum omnium remediorum tam dietetico-rum, quam pharmaceuticorum vim & operationem dirigamus.

OBSERVATIO VII.

Malum hypochondriacum hæreditarium, variis cauſſis adauctum.

Comes quidam illuſtriſſimus, annorum quadraginta duorum, habitu corporis ſpongioſi, ac animi ſenſibilioris, hilaris, & temperamenti ſanguinei, juventutis ſuæ annos, morbili vitæ genere ac crebris peregrinationibus, ſub illibata quidem ſanitate tranſegit, attamen a flatulentiæ moleſtiis, unis leviſſimis, quas per hæreditarium a matre, iſidem paſſionibus miſere cruciata acquiſivit, nunquam prorſus immunis vixit. Verum per aliquot annos, cum vitæ genus ſedentarium, crebra exinde deſcenſa, plerumque ſuppreſſa ſuppetum agere cœpiſſet, varius flatulentiæ ac ſpaſmodicæ affectionibus infeſtatus fuit. Præſertim elapſo circiter anno, & quod excurrit, de ſpaſmis in ſiniſtra colli parte, doloribus ſilbur latentis ardentibus, atque ſtupore paralyticodeo, oculorum caligine, moleſtiſque ructibur conquerebatur. Contra hæc mala tandem fuſu medicorum, vena in pede ſecata eſt, tam felici ſucceſſu, ut & oculorum obſcuritas, & ſpaſmi colli, ſimiliſque latentis ſtupor remitterent, niſi quod ſub aſpero cœlo interdum recurrerent, & ciborum cupiditas dejecta maneret. Hanc reſtauratorus, Elixir ſtomachale adhibuit, ſed cum ſub hujus uſu crebræ accederent hæmorrhoides, intenſiores ardentes, illud omiſit, & has oleo verbaſci feliciter expugnavit. Neque tamen minus vehementes oſſium ſacri dolores, poſt lapſum in illud or, exacerbati, cum ſpaſmis hypochondriacis, gravitet exercuerunt Comitem perilluſtrem. Uſus hinc eſt acidulis Granar per octodecim dies, quibus dolores hæmorrhoidales quidem ſunt debellati, at hypochondriaca paſſio ab hinc majora cepit incrementa. Namque a levi animi & corporis motu, multo magis ſternutatione, peſſime habet, flatur cum ſonitu, ac dolore acutiſſimo ab uno latere ad aliud devolvuntur, & incarcerati ſummam inferunt anxietatem, adeo ut noviſſime melancholia quid accedere videatur. In hoc rerum ſtatu commendavi, ut ter quotannis vena in pede, vel ſi forſan adparuerint hæmorrhoides, in brachio tundatur, dein ſub epulis octoginta Elixiris viceralis guttæ capiantur, veſperi vero ex hauſtu aquæ frigidæ liberaliori, vel pulvis præcipitatus, nitroſus, rhabarbarinus & deterſivus, vel liquor anodynus ad quindecim gutras ſumatur, & externe hypochondriis emplaſtrum ſapanatum Barbette, bene camphoratum imponatur.

Epicriſis.

Quando hypochondriaca ſanguineæ conſtitutionis, doloribus & ſpaſmis in capite & partibus inferioribus afficiuntur; cauſa non tam in catharrali deflexione, vel ſero acri ſtagnante, ſed potius in ſanguine per flatus & ſpaſmos intra ventris illibi congeſto, quærenda eſt, quo caſu omnino, ea quæ ſanguinem ad partes inferiores derivant, & copioſiorem emittunt, uti eſt venæ ſectio in pede, plus emolumenti afferunt, quam alia interna & externa diſcuſſioni ſerviendi remedia, ſicuti præter nur docet obſervatio. Secundo, quando hypochondriaca de dolore preſſorio circa ſcrobiculum cordis, qui in dorſum uſque protrahitur, cum inflatione ſinſtri

ſtri lateris, & ſumma anxietate oppreſſoria, frequentibus eructationibus, & conatibus ad vomitum conquerantur, & per conſenſum in eodem maxime latere ſiniſtro capitis partes nervoſæ afficiuntur, ut in præſenti caſu, certum indicium eſt, materialem cauſſam flatuum non ſolum in ventriculo, ſed potiſſimum in duodeno hærere. Quare præcipua medentis intentio eſſe debet, convenientibus remediis & internis & externis, quæ ſpaſmos ſedant, flatus diſcutiant, & naturale tubur partibus reſtituant, ſuccurrere. Quidam medicorum emeticis curam aggrediuntur, ſed hæc licet leniora fuerint, ſi continuentur, non adeo proficua deprehendi. Nam licet materiam mucidam & biliſam educendo, quodammodo levamen afferant; tamen quia motus inteſtinorum periſtalticus, qui deorſum fieri debet, per hæc remedia, ſurſum invitatur, firmior convaleſcentiæ ſpes inde minime quærenda erit.

OBSERVATIO VIII.

Aſſectus hypochondriaco hyſterica ſingulares.

Illuſtris matrona florentiſſimæ ætatis, per aliquod tempus horrendis paſſionibus hyſtericis agitabatur; quæ omnes univerſi corporis, tam internas, quam externas partes cum atrociſſimo mox dolore, mox tumore diſcruciabant. Præſertim in pede & femore ſiniſtro, circa os iſchios dolorem ſentiebat fere intolerabilem, cum motus pedis impotentia. Urgebant non minus horrenda capitis æque ac dorſi tormenta, præcordiorum anxietates, & difficultas ſpirandi ſuffocativa, vehementiſſimi ſingultus, inquietudines, vigiliæ, & artuum externorum diriſſimi ſpaſmi. Præterea de inſigni in ſiniſtro latere circa regionem lienis conquerebatur dolore, & manifeſta erat ſub coſtis illius lateris durities, ad vertebras dorſi extenſa, & manu percipienda. Non minus infeſtant uteri & abdominis vehementes inflationes, cum rugitibus, borborygmis, vagiſque doloribus & per pudenda flatus interdum cum impetu erumpunt, ſpaſmorum, doloremque levamen inferentes. Alvi tanta eſt pertinacia, & conſtrictio, ut eam non ſine magna difficultate, & crudeliſſimis tormentis reddere queat. Fæces ſemper duræ, & conglobatæ inſtar ovinorum excrementorum in podice ſubſiſtunt, nec egredi poſſunt, niſi prius intrulo in anum digito exitus paretur; qui calloſo, vel potius membranaceo præternaturali impedimento videtur occludi. Interdum quoque fit, ut ſimul cum excrementis filamentum quoddam membranaceum, tenue, latitudine lumbrici terreſtris, vel pennæ minoris extra anum propellatur, cui ſtercora indurata, veluti vinculo alligata adhærent, quod extra podicem propendens non ſine magna vi extrahitur. Redduntur ſimul cum excrementis rotundæ quædam particulæ, ſubſtantiæ membranoſæ, duræ, & pellucidæ inſtar ovorum formicarum. Cuncta, quæ matertes medica ſuppeditat, antihyſterica in hoc caſu fuerunt, ſed in caſſum adhibita potius præter rectam victus rationem, aquæ minerales, inquens primum Sedlicenſes, tumque Carolinæ molares, ſpinoſum hunc penitus expugnarunt affectum.

Epicriſis.

Eſt quidem præſens morbus hyſtericus, ſed cum plane ſingularibus hypochondriacis ſymptomatibus conjunctus in quatuor præſertim momenta, notatu dignißima occurrunt. Primum eſt, tumor ille durus in ſiniſtro hypochondrio circa ſplenis regionem, cujus ſedes minime in liene, tanquam viſcere ad dolores tumoreſque ejuſmodi plane inepto, reſidet, ſed potius in ea coli portione, quæ circa hanc regionem flexuram patitur, collocanda eſt. Hoc tumorum inteſtinum ſicuti in tympanitide fieri ſolet, a flatibus intrum in modum diſtenſum, ſubjacente quoque parte in tumorem ejuſmodi attractum, durum elevat. Alterum monentorum eſt flatulentia uterina, quæ in hujus præ-

ter naturali constitutione facile generatur, & affligendo nervos uterinos, mali hysterici præcipua in nostro casu caussa exstitit. Talis notabilis casus exstat IN CONSULT. MED. *Tom. II. Sect. III Cas. 47.* Tertium, cur animadversio debetur, momentum, est exclusio concretionis illius filamentosi, membranacei, quod nihil est, nisi mucus intestinorum glutinosus, ob calorem, & siccitatem eorundem, nimium induratus, quem veteres non ignorarunt intestinorum affectum, & tale concrementum sub nomine pituitæ vitreæ significarunt, quale etiam notabile exemplum in LIPSII *Epistolis* occurrit.

OBSERVATIO IX.

Malum hypochondriacum a crebris puerperiis.

Matrona generosa, septem & triginta annorum, victu utens moderate vinoso, nec tamen ratione ciborum, quos valde nutrientes amat, satis accurato, somnum nimis diuturnum capiens, & hinc sanguine succique, ut ex florido vultus colore apparet, plenissima, crebros partus, eosque singulis ferme annis exclusit. His non modo valde debilitata est; verum etiam graviora a puerperiis semper retinuit incommoda, utpote vomitum cruentum, mox febrem acutam, & elapso aliquot hebdomadis tertianam diuturnam toleravit. Præterea alvi est siccioris, quæ nullis paruit medicinis, clysteres enim prorsus nequit ferre, & suppositoria, aqua Sedlicensis lacte mixta, pilulæ balsamicæ, magnesia alba &c. non nisi momentaneum tulerunt semper levamen, majoratas vero potiunculas vomitu reddit. Accesserunt sensim hypochondriacæ affectiones: siquidem molestissimi ructus, inflationes ventriculi dolorificæ, præcordiorum compressiones, anxietates, spirandi difficultates, ani tenesmus & gravior ipsam extra partus periodum exercent, & junctæ vertigines, molestique aurium tinnitus, prohibent, quo minus corpus nec ambulando, nec curru vehendo exercere queat. Ceterum menses rite & sufficienti quantitate succedunt; neq; etiam minus hæmorrhoides gestationis tempore largiores, extra illud parciores, tamen regulares fluunt. Nec negliguntur artificiales sanguinis missiones, siquidem ipsi gravidæ bis vel ter plerumque tunditur vena, extra graviditatem ter quotannis, detractis semper octo unciis inciditur in pede, quoniam in brachio aperta, majorem post se trahit præcordiorum anxietatem. Postquam igitur contra hæc mala permulta adhibuit medicamina, nullo sequuto levamine, abstinuit a cunctis, & per novissimum semestre non nisi liquore meo anodyno, & Elixirio balsamico usa est, atque ex his bene habuit. Sed cum nondum omne malum debellatum sit, meum desideravit consilium, & ut præsertim alvi lubricitatem procurarem, rogavit. Commendavi ipsi clysteres oleo probe imbutos, pediluvia, item fotus ex herbis & floribus emollientibus cum lacte decoctis, ad ima ventris admittendos.

Epicrisis.

Sicuti viri, ita etiam fœminæ, sanguineæ a natura complexionis, per inconveniens vitæ & victus regimen, sanguine & succis turgentes, multis & magnis morbis patent: nam accedente virium ex quacunque caussa, in fœminis vero per frequentes partus & graviora puerperia dejectione, in pertinaces chronicas, cujus generis sunt hypochondriacæ & hystericæ, passiones incidunt, quas persanare non tam facile est, ut vulgo putatur.

II. Quando a constrictissima alvo, nulla fere medicina vincibili, flatus ad intestina tenuia, & maxime ad ventriculum & duodenum ascendentes, distendendo summas in dissitis etiam partibus molestias efficiunt; certissime judicari potest, intestinum rectum vehementissimis spasmis a stagnante ibi & in contermiis partibus sanguine constrictum esse. Quo casu externa unguenta ex a-

xun-

xaogris, maxime animalium, clyſteres quoque oleoſi, balnea, pediluvia, fotus, & venæſectio in pede inſtituta præſentiſſimum allevamentum & auxilium afferre ſolent.

OBSERVATIO X.

Affectus hypochondriaco ſpaſmodicus cum ſuffocatione facti.

Vir annorum viginti octo, patre natus phthyſico, juvenis ſub lauta ac vinoſa diæta, illibata, præter levem ſpirationis anguſtiam, uſus eſt ſanitate. At cum Academicam ingreſſus vitam, ebrios ſemimi profuſionibus, ac animum meditationibus, neglecto corporis motu, indulſiſſet, male habere cœpit, atque præſertim ſpaſmodicis circa pectus ſtricturis, ac tuſſi ſicca infeſtatus fuit. Poſt hæc muneri præfectus ereſiaſtico, majus malorum ſenſit incrementum, & ſub levi corporis motu, ipſiſque concionibus, tantis ſubito pectoris compreſſionibus, ad ſuffocationem uſque, tantiſque phlogoſibus non raro prehenſus eſt, ut a motu pariter ac concionibus abſtinere debuerit. Hiſce vitiis conjugio conſuluit ui, eodem inito, majora ſere incidit; ſiquidem per intervalla, prætur ſummum mentis angorem, frequentes accedebant ſenſuum defectiones, ac lipothymiæ; quas tandem adplicatione frigidiſſimæ nivis debellabat. Sed ſuccedebant ſtrepitus, tinnituſque in capite, murmura in abdomine, colli ſub inſpiratione, ac potus aſſumtione conſtrictiones, ac ferme ſtrangulationes, ſudoreſq; modo frigidi, modo calidi. Interim ſanguis ex vena miſſus, floridus atque flavus adparebat. Medici conſulti diverſas fovebant ſententias, quidam enim morbum pro hyporhondriaco ſpaſmodico, aviſcerum obſtructione, humorumque dyſcraſia ſuborto habebant, alii vero faſcinum accuſabant, ſpaſmoſque ab immateriali deri vabant cauſſa. Adhibuit ergo varia, quibus ebriæ phlogoſes ac commotionis ſanguinis expugnabantur, at reliquis adhuc per quatuor jam annis adhuc gitur ſymptomatibus, quorum hæc eſt idea. Per intervalla, maxime ventriculo jejuno, ac ſub concionibus repente rorripitur ſpaſmodicis, abdominis, ventriculi ac colli conſtrictionibus, ſub quibus venter atque pectus, veluti fune conſtricta, ac pondere oppreſſa, magno impetu ad interiora retrahuntur, anguſta fit ſpiratio, loquelæ interceptio, totumque corpus, ſudore perfuſum contremiſcit. Præterea ſolita ſub veneris exercitio deſicit titillatio, unde crebrius repetitur: animus interdum redditur triſtis, ac ſollicitus, atque eum invaleſcunt ſpaſmodica ſymptomata. Ceterum integro gaudet adpetitu, & pro potu vinis utitur, quorum cereviſia faucium conſtrictionem inferre videtur.

Epicriſis.

Quam perniciosa & functionibus æque vitalibus ac animalibus infeſta ſint intempeſtiva & nimia præſertim primis adoleſcentiæ annis veneris exercitia, & quam maxime ea, qua vitæ ſedentariæ, lucubrationibus, & profundioribus meditationibus indulgent; id toto proh dolor! die obſervamus. Vis enim & robur naturæ ac generis nervoſi ita debilitatur, ut corpus inde quam facile ex levi data cauſſa ad omnis generis motus morboſos & animales prorſus reddatur. Quando ejuſmodi ſubjecta morbi acutis afficiuntur, ſummo nunquam non vitæ periculo ſunt expoſita. Ex chronicis paſſionibus patuntur maxime eas, quæ ex irritatorum ſyſtemate nervorum proficiſcuntur, cujus generis ſunt epilepſiæ, motus convulſivi, ſpaſmodici & arthritici vagi, quorſum etiam referri debent ſpaſmi præcordiales ſtrangulantes & ſuffocatorii, ad quos inprimis convulſionatores, ſi hypochondriaco laborant malo, ſunt proclives. Hi enim quia cum impetu, vehementi vociferatione ſanguinis & humorum motum ad pectus, cor & caput impellunt, non mirum eſt, quod præ aliis prætoris ad ſuf-

ſo-

focationem usque compressiones, phlogoses, sensuum defectiones ac lypothymias cum strepitu & tinnitu in capite & auribus, constrictiones faucium suffocatorias cum sudore frigido, modo calido experiantur; sanguine tamen existente satis fluido & florido, qualis per respirationem auctam sub celeriori per pulmonum vasa transitu efficitur. Ego in tali casu per longam experientiam commodius & tutius aliquod remedium, lacte asinino, convenienti tempore & methodo exhibito, subsequente motu & analepticis, balneis quoque aquæ dulcis, decenti ratione admissis me unquam deprehendisse, certa fide asseverare possum.

OBSERVATIO XI.

Malum hypochondriacum a suppressione hæmorrhoidum.

Persona quædam illustris, annorum quadraginta octo, temperamenti sanguinei, corporisque robusti, ac proceri, matre nata hypochondriaca, per multos jam annos quotannis fluxum hæmorrhoidalem patitur. Ob varias autem per aliquod tempus res, quæ ipsi obtigerunt, adversas, hæc excretio sensim imminutior facta, & molestiam ardoris semper stipata fuit. Accessit ergo ante septem annos dolor in pede sinistro podagricus, huncque silentem, & non amplius recrudescentem, excepit arthritis vaga non minus singulo vere purpuracea efflorescentia, cum catharrali affectione, ardore, ac pruritu cutis, largisque sudoribus totum corpus occupare solvit, sed & sponte sub recta vivendi ratione deficeratur. Tandem hoc novissimo anno produt hypochondriacum malum, sæviitque symptomatibus atrocissimis. Namque primum insignis est appetitus prostratio, ut sæpius sub ipso pastu assumta vomitu reddere teneatur. Affligunt insuper insignis lassitudo, anxietates præcordiorum, eorumque gravativus ac pressorius sensus, cordis pulsum occupantes scrobiculum, & ad scapulas excurrentes, vertiginosa capitis perturbatio, tinnitus aurium, somnus reticulamentis plenus. Abdomen, & hypogastrica præsertim regio valde inflatur, multisque murmuribus afficitur, ventriculus & gula ingentibus stringuntur spasmis, cum aliquali deglutitionis impedimento. Hæc symptomata vespertino tempore exacerbantur, & calore capitis, manuumque præternaturali complicantur. In hoc rerum statu commendavi potationem fontium Egranorum repefactorum, usum Elixirii balsamici, pilularumque balsamicarum, nec non pulveris laxantis rhabarbarini. Pro potu ordinario decoctum quoddam, & ad vertiginem, auriumque tinnitum, balsamum vitæ extrinsecus inungendum suasi, nec rectum vitæ regimen, ac corporis motum negligendum, jussi. Abhinc illustri ægro post primam pilularum dosin, hæmorrhoides, cum insigni levamine fluere cœperunt, ut nullum supersit dubium, quin reliqua curatio recte instituta, malo latura sit suppetias.

Epicrisis.

Morbum hypochondriacum & fluxum hæmorrhoidalem, sive potius dispositionem ad eum, ingentem inter se habere communicationem & conspirationem, certo certius est. Ita prorsus, ut utraque affectio sit quam maxime hæreditaria, & hæmorrhoidarii quam facile pathematibus spasmodico-flatulentis, & rursus etiam hypochondriaci irregularibus sanguinis per venas sedis commotionibus afficiantur. Nam non raro deficiens & suppressus hæmorrhoidum fluxus caussam affectui hypochondriaco subministrat, non raro etiam homines, qui nunquam a natura proclives ad hunc fluxum fuerunt, spasmis & flatulentiis intestinorum propter impeditiorem progressum sanguinis per venas meseraicas, & venæ portæ redditum, hæmorrhoidarii fiunt, adeo ut doloribus & spasmis circa os sacrum, hæmorrhoidibusque tam cæcis, quam fluentibus obnoxii reddantur.

De-

Deinceps quoque certæ in præsi medica est experientiæ, & hypochondriacos & hæmorrhoidarios ex facili fieri podagricos, arthriticos, & scorbuticos, atque sitente forsitan altero affectu, ut plurimum succedere ac recrudescere alterum. In ejusmodi nitricatis & complexis morbis utique optimum reconvalescentiæ signum est, si & artis & naturæ beneficio per sedis venas fluxus qui & cacochymiæ & plethoræ optime incideret, procurari & in ordine servari potest.

OBSERVATIO XII.

Melancholia hypochondriaca hæreditaria.

Vir juvenis, viginti septem annorum, temperamenti sanguineo melancholici, parentibus melancholicis, & patre plane maniaco natus, animi sensibilioris, in prima juventute rachitide laboravit, tumque superatur, cum epilepsia variolis, anno ætatis decimo achoribus capitis infestatus fuit. His remediis mercurialibus, absque recto regimine, sublatis successit, tumor totius abdominis, maxime sceroti pellucidus, laxantibus sensim sanatus. Quatuordecim annos natus, crebris manustuprationibus, semen provocare cœpit, perque aliquot annos continuavit, cum insequente corporis contabescentia. Intimul ad studia nimium incubuit, & postquam semen turpi manu elicere desiit, non modo crebris pollutionibus nocturnis vexatur, verum etiam tantas narium hæmorrhagias passus fuit, ut sæpius animo delinqueret. A decimo nono ætatis anno, Academiam ingressus, Bacho operam non raro dedit, mediocriter valuit, donec quinque abhinc annis sub epulis aliquando subito fieret, ut frustum cibi in faucibus obhæsisse videretur. Spongia intrudebatur gulæ, sed non modo sensus pili pharyngi infixi permanebat, verum etiam uvula prolabebatur, & post multam operam elevata, hoc reliquit incommodum, ut quoties Nicotianam sugat, vel vinum hauriat, protinus fauctum ardorem sentiat, & vel uvulæ prolapsum, vel tonsillarum intumescentiam patiatur. Post hæc vitæ genus tam valde inordinatum, siquidem degebat in loco, multis flagris, impuroque aere pleno, sæpiusque corpore calenti, ac sortiori motu commoto aquam frigidam ingurgitavit. Hinc febrem intermittentem incidit, valde irregularem, & mox tertianam, mox quartanam, mox quotidianam; qua tandem, ope electuarii cujusdam sanata, variis, tristibus, ac meticulosis exercere cœpit cogitationibus. Has expugnaturus, elapso proxime anno, Jenam se contulit; sed ibidem majora incrementa cepit melancholia, cum pleni arta adpetitus prostratione juncta, ut omnem cum amicis consuetudinem fugere teneretur, gelidisque sæpenumero perfunderetur sudoribus. Curæ medici cujusdam se tradidit primum, a quo martialibus tractatus, cum nullum sentiret levamen, & malum, accedente ob mortem matris, mœrore magis exacerbatetur, acidulas Selterianas adhibuit, conjunctis venæsectionibus, pediluviis, aliarumque convenientium medicinarum usu. Sed cuncta sunt frustranea, siquidem crebris solicitatur phlogosibus, humorum ad caput congestionibus, fortiori cordis palpitatione, & sub epulis præsertim insigni mentis angore adfligitur. In tali rerum statu, consulsus ego, primum pro potu ordinario decoctum consuetum; ad alvum ducendam, infusum rhabarbarinum, pro nervis, capiteque confortandis pulverem, ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, succino, nitro, oleo cinamomi, maticisque confectum ordinavi; pediluvia quoque, & extrinsecus ad splenis regionem, emplastrum splenecticum Aquapendentis commendavi, & præter rectam diætam, longar peregrinationes, aeriisque mutationes suasi.

Epicrisis.

Multa occurrunt in hac morbi hi-

sto-

storia momenta, quæ tanquam causæ remotiores, ad malum hypochondriaco melancholicum contribuerunt. Primum quidem notandum est, ægrum nostrum jure hæreditario quandam ad melancholiam obtinuisse dispositionem, quæ in tenerioribus ætatis annis in ea potissimum consistit nervosarum partium constitutione, atque debilitate, qua ad subeundos varii generis morbos proclives fuerunt. Hinc enim in prima statim infantiæ, digestionis, chylificationis, ac nutritionis negotium, minus rite successit, & ideo atrophica corporis consumtio, cum rachitide enata fuit. Qua percurata, restitisse tamen videtur, sanguinis ac lymphæ potissimum quædam acrimonia, quæ tandem salutari naturæ consilio, ad cutis superficiem depulsa, sub achorum forma comparuit. Recte quidem data tum fuerunt mercurialia, at cum inconveniens accesserit regimen, non fieri potuit, quin constricta corporis superficie, impura exanthemata retrocesserint, tumoremque corporis oedematosum induxerint.

Deinceps quum tantæ nervosi generis debilitati, & per hæreditatem, & graves morbos acquisitæ, sustentatæque, accesserint crebræ manustuprationes non sane mirum, si partes solidæ tantam ad irregulares commotiones proclivitatem obtinuerint, ut cessantibus voluntariis seminis profusionibus, illud non modo præter voluntatem sub nocturnis ludibriis promanaverit, verum etiam ipse sanguis, ad animi usque deliquium e naribus erupit. Tum magis adhuc fregerunt naturæ, nervosique systematis vires, errores diætetici in Academia commissi, quibus in acceptis ferendus est spasmus pharyngis, quo inter epulas, sumto forsan liberaliori vino, correptus est. Hunc, accedente improvida spongiæ in gulam intrusione excepit tanta atonia partium, in faucibus sitarum, ut ad hunc usque diem, post potum spirituosiorem, aut aliud faucium irritamentum, vel uvulæ prolapsus, vel tonsillarum inflatio subsequantur.

Tandem ex irregulari diæta ac vitæ regimine in febrem incidit intermittentem, admodum irregularem, quæ ope electuarii, forsan chinati suppressa, primam originem hypochondriaco ac melancholico malo præbuit. Huic subinde majus pondus ac incrementum dedit, partim improvidus martialium usus, partim diuturnus mœror ex obitu matris. In hocce igitur morbi genere, ubi cuncta remedia incassum fuere propinata, præter ordinatam vivendi rationem, potum convenientem & balnea aquæ dulcis, non ullam relinquitur subsidium, quam aeris mutationem ac diuturnæ peregrinationes, quæ nisi votis respondeant, omnis fere opera ac oleum perditum est.

OBSERVATIO XIII.

Affectus melancholico-maniaco-hypochondriacus.

Matrona triginta annorum, temperamenti sanguineo phlegmatici, elapso abhinc anno, cum ob menstrua retenta se gravidam reputaret, ex mariti obitu, vehementi affecta mœrore, huic nimium indulgere cœpit, & solitudinem quæsivit. Erumpens paullo post cum magnis doloribus, uterinus, sed parcus cruor, suspicionem graviditatis discutiebat, & illa ab hominum consortio fere remota, in prædio vivebat. Ibi ex improviso fiebat, ut, prævia raucedine, & ardore faucium, in his sentiret ingens gelu, quod primum parvum spatiolum occupabat, sed mox per totum pectus, ad utraque hypochondria excurrebat, tandemque in presternum, tensivumque pectoris dolorem desinebat. Sumto pulvere contra acredinem, largiori quantitate, accedebat tanta spirandi angustia, ut suffocari videretur, & tusa in utroque crurum vena, totius corporis horror, pectorisque oppletio jungebatur, noctem transigebat insomnem, altero die non nisi delira, mentis prorsus impos, loquebatur. Accedens medicus deprehendebat pulsum

sum fortem, celerrimumque, urinam intense tinctam, cum sedimento furfuraceo, salibusque scorbuticis, anhelationem gravem, quæ tandem rejectione pituitæ tenacissimæ, fere purulentæ solvebatur, sermonem continuum sine ordine movebat, mox flebat, mox ridebat, alvus erat adstrictissima, somnus nullus, ciborum fastidium, scintillabant oculi, artus insigni pollebant robore, continuisque motitationibus agitabantur, & interdum in cruribus adparebant exanthemata, absq; calore præternaturali. Hæc symptomata, vespertino tempore vehementiora, alternis potissimum diebus exacerbabantur, nec vesicatoriis, camphoratis, anodynis, aliisque remediis obsecundabant. Notari quoque meretur, epidemicam hoc tempore fuisse catharralem febrem, exanthematibus plerumq; complicatam. Consului ergo crebrum usum pulveris temperantis, ex pulvere Marchionum, antimonio diaphoretico, cornu cervi philosophice præparato, succino præparato, nitro depurato, & cinnabari confecti commendavi, & vesperi liquorem anodynum, ex haustu aquæ frigidæ sumendum suasi. Pro potu ordinavi serum lactis, & ad molliendam alvum, mannam, nitro antimoniato nuptam proposui; non minus emulsiones refrigerantes propinari, capitique epithema ex seminis cucurbitarum uncia dimidia, nucleorum persicorum drachmis binis, aquæ florum sambuci, rosarum, tiliæ, liliorum convallium, papaveris rhœados ana unciis duabus, nitri scrupulis binis, camphoræque in spiritu rosarum solutæ granis tribus, adplicari jussi. Tandem narium hæmorrhagiam, si impetuosior raptus humorum ad caput fuerit, intruso ne stylo, provocandam curavi, ac præter corporis exercitationem, balnea aquæ dulcis ordinavi, & optime habuit.

Epicrisis.

Variæ sunt caussæ, quæ ad ingenerandum hoc dirum contribuerunt malum, prima est menstruorum retentio, quæ forsan a vita nimis sedentaria originem traxit, & licet sponte revocata sit, parcior tamen fuit; altera debetur diuturno mœrori, ob mariti obitum inducto, & hinc nata vita sedentaria, ab hominum consortio remota. unde inter veneris spasmodicæ stricturæ, humorumque major ad caput raptus, ortum petunt. Debetur insuper animadversio febri catharrhali exanthematicæ, tum temporis grassanti, quæ nostram, spasmodicis motibus obnoxiam, raucedine, faucium que ardore id testantibus, procul dubio occupare voluit. Gelidus in œsophago sensus, non nisi ex spasmodica illius strictura fortior, sanguinemque profundius reprimente, natales suos mutuatur; quæ per reliquum corpus, maxime pectus protensa, hujus compressiones, spirandique difficultatem induxit. Qui idem spasmodicus motus per inconsultam venæsectionem ad totum corpus propagatus, hujus horrorem excitavit. atque sic aucta partium inferiorum, maxime abdominis strictura, humores spissi pariter ac impuri majori copia ad pectus caputque rapti, illius oppletionem, in hoc vero circulum impeditiorem effecerunt, quo tandem factum est, ut turbatis animalibus functionibus, raptus melancholico maniacus exceperit.

In tali igitur casu, non aliæ sunt medendi indicationes, quam ut relaxatis corporis exterioris spasmis, humorum effrenes motus consopiantur, & impetus a capite ad exterius & inferius corpus derivetur. Hinc ex internis prosunt temperantia, leniter anodyna, potusq; aquæ puræ vel seri lactis ex-

Digitized by Google

extrinſecus juvant clyſteres, ac epithemata capiti adplicanda. Vix vero operæ pretium faciunt hæc medicamina, niſi acceſſerint balnea aquæ dulcis, quibus relaxatur conſtrictum corpus, ſuccique ad ſuperiora derivantur. His felici cum ſucceſſu, ſi ex prioribus malum non remittat, ſed magis invaleſcat, jungi poteſt ſanguinis e naribus ope ſtyli ipſis intruſi facta provocatio, cui quidem interdum univerſalis humorum per venæſectionem præmitti debet inanitio, at quum illa ſæpe noſtro caſu brevi ante morbi invaſionem inſtituta ſint, commode ipſi ſupereſſedere poſſumus. Nec vero negligendus eſt corporis motus, quippe qui virtutem reliquarum medicinarum egregie ſecundat, & tali ratione malum hoc, maxime ſi fuerit recens, ſæpe curatum vidi.

OBSERVATIO XIV.

Ratio hypochondriaca ſtomachica.

Vir generoſus, habitus corporis ſpongioſi, ſanguinis humorumque pleniſſimus, diu jam paſſionibus flatulentis, ac hypochondriacis, maxime in ſiniſtro latere, cum doloribus colicis fuit diſcruciatus. Præſertim vero per noviſſimos atque menſes, cum e mobili vitæ genere, ad magis ſedentarium tranſiiſſet, autumnali hyemalique tempore, ſumtis epulis, hora circiter tertia vel quarta pomeridiana, ſenſit moleſtum & preſſorium in cordis proſpectu, dextroque hypochondrio dolorem, ad dorſum uſque procurrentem, atque cruna præcordiorum anxietate, pectoriſque oppreſſione ac coarctatione ſtipatum. Pedes inſimul algent, vultus ſanguine turget, rubetque, pulſus fertur crebrior, maculoſque raleor. Sub hoc paroxyſmo vexant ſæpius conatus vomendi, modo irriti, modo ipſi vomitus, materiam ſaporis acriſſimi, dentes ſtupefacientem, fauceſque arrodentem, licet parcioni quantitate eructantes. Levatur malum ructibus copioſe exploſis, atque ſudore, circa veſpertinum tempus erumpente profuſo ſolvitur. Eo gravius autem, & frequentius torquet, ſi æger cibis legumioſis, flatulentis, piſcibuſque majoris avidius indulſerit. Ceterum vires languent, corpus emarreſcit, & alvus nunquam ſponte ſua fungitur officio.

Requiſiti medici pugnarunt cibariis, ſtomachicis, volatilibus, purgantibus, &c. ſed fruſtra, magiſque malum exacerbabant. Ego vero, perſpecta penitius morbi cauſſa atque ſede, pulveres antimoniatam humorum temperantes, leniterque laxantes, ex lapidibus cancrorum, radice ari, cruce martis ſubtiliſſimo, rhabarbaro, tartaro vitriolato, cronabari, ſemine cynoglioſſi confectos ordinavi. Præterea, ut abſtineret, ab omnibus flatulentis, ac legumioſis cibis, atque vini Rhenani potu, cui hactenus aſſueverat, juſſi, cœna quoque parciori uteretur, corpuſque ſedulo moveret, moneravi. Tum thermas Carolinas commendavi, quibus aliquoties, ſub recto regimine uſurpatis, optime valere cœpit.

Epicriſis.

Hæc affectionis hypochondriacæ ſpecies, quæ ab antiquis medicorum ad cardialgiam referri ſolet, nec raro noſtris temporibus, ſequiori potiſſimum ſexus perſonis familiaris deprehenditur, commode ſtomachica adpellari poteſt. Ego quidem illius ſedem, in inteſtino duodeno collocandam eſſe cenſeo, cujus tonus atque naturale robur, ſi fuerit dejectum, facillime in eo ſtaguat maſſa alimentorum, in ventriculo minus recte digeſtorum, & acreleota prave bilioſo pariter ac pancreatico ſucco, artiorem ſubit fermentationem, vaporumque elevationem. Hi vero ventriculum, inflando, ac diſtendendo ipſum duodenum, atque ſuperhoc ſitum plexum nervorum, item arteriam & venam meſaraicam comprimendo, nec non officia ventriculi, & ileauam, quæ in fine duodeni eſt, arrodando, ac claudendo

dendo, omnium recenſitarum mole-
arum cauſſam præbent, atque fun-
damentum. Tam rugeus vero ſucco-
rum acidorum, qui obſervantur in hy-
pochondriacis, proventus, non niſi
humoribus in ventriculo ac roteſtino
ſtagnantibus debetur, qui ſæpenume
ro ad corroſivam acceduut naturam,
teſtantibus vomitionibus. Vitioſo huic
acidoin acceptis quoque ſerendu eſt al-
vi adſtrictio, idemque bilis texturam
corrumpens, album geuerat ſæcum al-
vinarum colorem. Inde porro peten-
da eſt ratio, cur in talr caſu purgantia
remedia effectu ſuo deſtituantur, eo-
rum enim vim non magis quam ab
acidis refrigi uotiſſimum eſt. Ego
vero in hiſce adfectionibus ad alvum
laxandam nihil præſtantius mannatis
paſſulisque rhabarbarinis, nou omiſſis
maru ſufficiente, potuque humectan-
re, deprehendi, nec mirorem virtu-
tem exſeruot abſorbentia alcalina,
dum acidum abſorbeut, eumque illo
ſal quaſi medium amaricans conſti-
tuunt, cujus ope vim laxantem obti-
nent. Præterea thermæ, maxime Ca-
rolinæ, propter copioſam terram al-
calinam, & ſal, quod complectuntur,
amaricans, omne fere curationis pun-
ctum abſolvuut. Et ſane ad acidum
abſorbeudum, viſcerum rucidendum,
alvum laxam reddeudam, cuoctus ex-
cretiones promoveudas, viſcerumque
obſtructiouem reſeraodam, ſagaces ac
peritr medici nullam unquam medici-
oam, hiſce thermis pretioſiorem iuve-
nerunt, atque judicarunt.

Arque has de paſſione hypochon-
driaca allegaſſe ſufficiat obſervationes
plures, qui cognoſcere cupit, adeat
RESPONSA, atque CONSULTA-
TIONES noſtras medicinales. Sic
inveuiet de malo hypochoudriaco ex-
empla in *Tom II. Sect. III. Caſus XXIX uſque ad XXXIII* hypochon-
driaco hyſterico *Caſus XXXIV. ad XXXIX* hypochoudriaco ſpaſmodi-
co flatuleuto *Sect IV. caſui CXLIII. ad CXLVI.* hypochoudriaco icterico *Sect. IV. caſus CLXX. ſeqq.* me-
lancholia hypochoudriaca ac hyſteri-
ca *Tom II Sectio III. Caſus XL. ad XLII. caſu LII. ad LIV. ſeqq.*

SE-

SECTIO II.

DE

SPASMIS ET CONVULSIONIBUS PARTICULARIBUS; SPECIATIM

DE PALPITATIONE CORDIS, ASTHMATE SPASMODICO ET SUFFOCATIVO, TUSSI CONVULSIVA, SINGULTU, SPASMO ET CONVULSIONE OESOPHAGI, VOMITU, CHOLERA ET DYSENTERIA, ET DE UTERI CONVULSIONE, ABORTU.

CAPUT I.

DE

PALPITATIONE CORDIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

EXpositis iis spasmodico convulsivis affectibus, qui tanquam universalem, totum nervorum genus occupant, omnesque fere corporis functiones prosternunt: transeundum jam ad illos erit, qui certis tantummodo partibus inhærescunt, easque magna sæpenumero violentia exagitant. Hos inter atrox malum est cordis palpitatio, quam vere talem definimus, quod sit violenta, & perquam molesta musculi cordis subsultatio, ac convulsio, sive e naturali sua sede dimotio, ab influxu liquidi tenuissimi in nervos cardiacos impetuosiori, & cruore justo majori copia in dextrum cordis ventriculum impulso, vel ab acrimonia, aut alia caussa originem petens.

Definitur palpitatio cordis.

§. II.

Differentia palpitationis, & tremore cordis,

Hanc veram esse definitionem, ex infra dicendis patescet: jam vero præmonere conveniet, eam esse intelligendam de palpitatione cordis vere tali, i. e. quæ morbosa, valde molesta, & sæpius satis chronica existit, quæ differt a tremore cordis, atque leviori illius palpitatione, corporibus etiam sanis eveniente, citoque transitoria. Tremor nimirum cordis fit a fluidi nervei in eas nervosas fibras, quæ communi itinere cum vasis, maximeque arteriis coronariis, externam cordis ambiunt superficiem, vel celeriori, vel impeditiori per nonnullos ramos influxu: hinc LOWERUS *de Corde Cap. II pag. 91.* adnotavit, quod cor canis, ligato octavi paris nervo, protinus contremuerit. Inde quoque ratio patet, cur talis tremor, partim post graviores animi affectus, & frequentiorem veneris oppetentiam contingere observetur; partim etiam viribus amissis accedere soleat, & mox animi deliquia prænunciet, mox febres malignas comitetur, mox insignius sanguinis profluvium sequatur, mox moribundos vexet. Datur quoque crebrior cordis palpitatio seu motus, qui occurrit in iis, qui celeri cursu, saltatione, lusu palæ, aut balneis nimium calidis corpus exagitarunt, vel effusiori gaudio indulserunt, vel fortiori iracundia exarserunt; nihilque est, nisi celerior, atque velocior cordis & arteriarum systole, a commotis humoribus, atque citius per cordis cava circulantibus succis in-

Digitized by Google

inducta. Hæc eadem celerior cordis systole, dum a pulsus duritie vacat, sese distinguit a febrili pulsu, qui hujus frequentia cum duritie juncta absolvitur. Distingui porro debet cordis palpitatio ab ea, quæ interdum, maxime in fœminis circa ultimos gestationis menses, in epigastrica abdominis sentitur regione, & nihil est, nisi arteriarum in eo loco sitarum, præcipue cœliacarum, nimia a copioso & in prompto per venas splenicas regressu præpedito cruore, repletio, validiorque pulsatio quæ optime sanguinis missione curatur. Tale exemplum prostat in A. N. C. *Dec. I. anno VI. p. 261.* De hic nobis directe non sermo est, sed de ea loquimur specie, quæ ægros non raro sine evidenti, ac externa caussa adoritur, & tanta cordis contractione & agitatione perficitur, ut illud etiam e naturali sua sede dimoveatur, & vel ad sinistrum magis latus propellatur, vel violenter ad costas, atque sternum allidatur, tantaque vehementia præcordia elevet, ut pulsatio externa tegumenta attollat, & quandoque extra parietes percipi potuerit, testantibus FORESTO *Obs. Lib. XVII. Obs.* 10. & CHRISTOPHORO a VEIGA *Lib. III. de art. med. cap.* 8. Quin RIVINUS *de Cordis Palpitatione* §. 34. memoriæ prodidit, se in ægro continua palpitatione laborante, in eo pectoris loco, ubi admota manu pulsationem percipiebat, maculam rubicundam, in altero callum deprehendisse.

§. III.

Historia morbi. In historica hujus affectus descriptione occurrunt quædam momenta, quæ merentur considerationem. Primum quidem valde obnoxia huic malo deprehendimus subjecta, quæ sunt corporis strictioris, temperamenti sanguineo melancholici, animique sensibilioris, in terrorem maxime proclivia, ætate juniora, quæ sanguine succisque turgent, horum consuetas evacuationes, sive fuerint naturales, sive artificiales suppressas, vel neglectas patiuntur, maximeque sequioris sexus personæ, quibus menstrua non rite succedunt, vel narium hæmorrhagiæ suppressæ sunt. Hinc BALLONIUS *Lib. I. consil. pag. 519. Ut in juvenibus*, inquit, *ex ephebis excedentibus, quibus debet esse frequens hæmorrhagia, si ea desit, palpitatio potest contingere, ita etiam virginibus nondum menstruantibus accidere potest, recurrente ad partes superiores sanguine.* Ipsa palpitatio levior vel gravior est, & per intervalla plus minus longiora invadit, mox noctu ex improviso adoritur miseros dormientes, ut subito evigilent, mox interdiu accedit, sumtisque sæpius epulis invalescit. Antecedunt interdum graves præcordiorum anxietates, sub ipso paroxysmo velox & anhela fertur spiratio, jungitur interdum tremor cordis, &, quod probe notandum, pulsus arteriarum, licet sit intermittens, tamen cordis motui sæpe non respondet, sed languidior fertur ac minimus, quia testante TIMÆO a GULDENKLEE *Epist.* 23. *pag.* 140. prorsus non sentitus fuit in carpo. In gravi paroxysmo percipitur magna molestia in præcordiorum regione, ob septum videlicet transversum et nervi phrenici, circa cordis sinistrum latus siti, & ab ejus palpitatorio motu agitati male affectionem, non minus insignis corporis languor, artuumque tremor remanet.

§. IV.

Sedes & caussa mali proxima. Quod attinet ad ipsas mali caussas & sedem: formalis caussa semper est violenta cordis contractio, atque convulsio tanta, ut e sede sua dimoveatur. Materialis proxima vero est quædam cruoris potissimum in dextro cordis ventriculo stagnatio, & nimia ad eum aggestio, propter quam impetuosior fluidi nervei in nervos cardiacos & fibras cordis fit influxus & earum præternaturales contractio. Quæ ut eo facilius intelligantur, operæ erit pretium, quædam de intimiori cordis structura, huc apprime facientia, præmittere.

§. V.

Nervorum Atque primum ex solertissimi JO-

Digitized by Google

IIANNIS MARIÆ LANCISII *de motu cordis, & aneurysmatibus* al-

legaedum duximus, quod contra plu-

rimorum medicorum ſcetentiam, qui

valde cales, & vix animadvertibiles

dignos cordi tribuunt nervos, hos po-

tius ſeſignietes ac innumetos, cordis

muſculis communicari, penitior do-

ceat anatomia. Namque in ſingulo la-

tere, dextro pariter atque ſiniſtro quin-

que adnotare licet nervorum paria,

quorum primum, vagum dictum, in

cerebro inter eates, teſteſq; ſubortum,

& in molli hujus ſubſtantia, inter ra-

muſculos carotidum arteriarum pro-

greſſum, communi cum vena cava ir-

rete ad pericardium ferrur, & ſparſi

ad auriculas, arteriaſque ramulis, de

ſinit in rete nervoſum, inter aortam

ac pulmonalem arteriam, in poſtica

cordis baſi repetendum. Alterum,

quod intercoſtale ſuperiui vocat, co-

dem cum priori principio natum, &

capite per foramen oſſis petroſi emiſ

ſum, ſupra aortam deſcendit arteriam

inque tres diviſum ramos, unum ex-

terno cordi, reliquos duos dicto reti

culari communicat contextui. Ter-

tium, quod audit vertebrale, adhuc

intra cerebrum prope decimum nervo-

rum par erumpit, cum arteria ver-

rebrali, per oſſeam viam progreditur,

& circa ſeptimam colli vertebram e

greſſum, cordi variis inſinuatur locis,

tandemque in memoratum rete diffri-

buitur. Quartum, nomine Intercoſta-

lis inferioris, præditum, ex ſpinali

medulla inter tertiam, quartamque

colli vertebram ſurgit, & miſſis qui-

buſdam ad auriculas & utraſque venas

ramulis, ad formandum ſapius allega-

tum plexum coecurrit. Quintum de-

nique, quod phrenicum vocat, ex ul-

tima colli, primiſque dorſi vertebris

erumpens, nervos dat auriculis ac ven-

triculis, atque eundem perreprat ner-

voſum plexum, ex quo demum innu-

meri ramuli per totam cordis feruntur

ſubſtantiam. Hinc docemur, unde

cordis muſculo tanta vis ſit, quo om-

nium totius corporis muſculorum ro-

bur longiſſime ſuperat. Cuique, uno

nervo ligato, cor quidem tremat, ob

irregularem fluidi tenuiſſimi per reli-

qua nervorum paria influxum, ejus ve-

ro motus non prorſus intercipiatur?

Præterea notari meretur, recentiorum

nervorum tria eſſe paria, quæ ganglia

formant, reliqua duo his vacare. His

efficitur regularis, ac naturalis cordis

motus, illis irregularis ac violentior,

animi pathemata excipiens. Inde patet,

cur animi affectibus tam, in alterando

cordis motu ſit potentia? Nec ignorari

oportet, cavam venam præ reliquis va-

ſis, numeroſiſſimam ob merc ocrvo-

rum copiam, quoniam illa advehen-

dum totius corporis ſanguinem, magno

opus habet robore.

§. VI.

Adhuc notatu eſt dignuſſimum, cor eſſe muſculum, ſeu potius congeriem muſculorum muſculorum. Namq, dum docet Anatomes, illud ex innumeris fibris, columniſq, carneis conſtructum eſſe, eadem quoque penitior manifeſtat, ſingulam fibram ex quam plurimis compoſitam fibrillis, quarum quævis quam minimum ſit congeries fibrillarum minimarum, muſculi nomen meretur, maxime cum ſingula tegatur membrana tenuiſſima, ex fibrarum nervearum, arteriarumq, contextu apparata. Hinc ſequitur, cor undique, interne pariter, ac externe, valde nervoſum, valdeque ſenſibile eſſe, & ab omni, quod ipſi obſtet, ad contractionem poſſe vellicari. Deinceps cor eſt muſculus liber, a quatuor magnis vaſis pendulus. Ergo a motu naturali majori ad omnes plagas rapi, eque conſueta ſede demoveri poteſt. Uſus cordis eſt, ut ſanguinis circulum per totum corpus promoveat, de quo ad noſtrum ſcopum hæc notamus. Sanguis ab omni corporis puncto, ope venarum primum exiliorum, mox ſpaciorum, ferrur tandem in venam cavam, ejuſque, quem prope dextram cordis auriculam format, ſinum amplum, & ex eo in dictam auriculam, tanquam cavum totus muſculum, ſub ejus dilatatione ingreditur ſimulque chy-

De ſitu figura, atque motu cordis.

ctylus ex ſubclavia, per deſcendentem cavam, eandem ſubintrat auriculam. Hæc igitur humoribus plena, ad ſui contractionem ſolicitatur, qua facta, cruorem cogit in dextrum cordis ventriculum, vel prorſus laxatum, vel juxta *Lanciſii* mentem, in fine diaſtoles atque principio ſyſtoles conſtitutum. Ille veto cruoris mole, ob fabricam valde nervoſam, ſtimulatus valde conſtringitur, pellitque contentum fluidum, impedito per valvulas tricuſpidales ad auriculam regreſſu, in pulmonalem arteriam, per pulmones undique diſtributam. Inde liberis undique viis, tendit ad pulmonalem venam, perque hanc iſdem modis, a ſiniſtro cordis thalamo excipitur, & ex eo per aortam arteriam in totum corpus effunditur. Expreſſo e corde cruore, ejus ventriculi vacui, in ſitum vere naturalem, qui diaſtole eſt, ſe reſtituunt, & quamprimum cruore impleantur, ob mechanicam neceſſitatem, rurſus contrahuntur. Sic alternat ſyſtole, atque diaſtole tam diu, quam diu vita, quæ integro humorum circulo abſolvitur, perdurat.

§. VII.

Ratio palpitationis cordis mechanica.

Ex his patet, ad cordis motum naturalem requiri 1.) juſtam proportionem fluidi movendi, atque ſolidi, ſcilicet illius ea duntaxat aſſeratur quantitas, quæ vi cordis naturali poſſit ſuperari, 2) fluidorum temperiem, ac mixtionem naturalem, 3) cordis juſtum robur, & huic ſufficientem fluidi nervei, & atterioſi ſpirituoſi influxum, 4) ductuum vaſorumque ſanguinem ad cordis vaſa vehentium, ac revehentium rectam diſpoſitionem, liberamque ab omni præternaturali cauſſa cauſtatem. Quæ ſi minus legitime ſe habeant, cordis motum varie modis vitiant, ſed quum nobis de vera ac violenta duntaxat cordis palpitatione ſermo ſit, ad cætera reliqua motuum cordis vitia diſtinguendam, ſciendum eſt, ad eam perficiendam ſemper requiri 1) ut cordis ventriculo dextro inſenſum quid, quodcunque fuerit, inhæreſcat; 2) ut huic major ac impetuoſior fiat fluidi nervei ad nervos cardiacos influxus, & 3) conſequenter, naturali major, ac ſumme violenta muſculi cordis ſubſultatio, atque contractio inſequatur, quæ ſæpius atque celerrime continuata, non prius ceſſat, quam donec expulſum fuerit intrinſecum, ac remotum impedimentum, 4) ut tam violenta agitatione, cor e ſede ſua, quoniam liberum eſt, pendulumque, dimoveatur, ac 5) non raro ad ſiniſtrum maxime latus protrudatur, quoniam a dextro latere ad ſiniſtrum ſit impulſus, ut 6) denique humorum per arteriarum vaſa irregularis ſit progreſſus, quin interdum plane per aliquot minuta ceſſet, unde in carpo pulſus percipitur plerumque intermittens, debilis, parvus, vel plane nullus, & non raro mentis ſyncopes deliquia.

§. VIII.

Sectio cadaverum, cordis palpitatione exitiales.

His præmiſſis, jam inquirendum erunt cauſſæ palpitationis cordis mediatæ quo fine præmittendam duximus Sectionum eorum, qui hoc morbo periereunt, hiſtoriam. Tacemus polypos, calculos, aliaſque res præternaturales, in cordis, vaſorumque eavis obvias, de quibus fides ſit penes auctores; tacemus quoque aquam, ſanguine tinctam, ſubinde majori copia in ſæculo pericardii poſt mortem reperiundam, cujus infra ſubjungemus explicationem, ſed commemorabimus duntaxat, qualis reperta fuerit cordis conſtitutio. Sic A N C *diſc. II. anno IX obſ.* 44. referunt, aperto tali cadavere, cor mole maximum adparuiſſe, dextrum ventriculum dilatatum, ac ſanguine nigerrimo repletum, arterias coniventes, venamque cavam aſcendentem in tumorem tugentem fuiſſe elevatam. Idem confirmat W I L L I S I U S *in de medicament. oper. Sect. VII Cap. III. pag.* 103. ubi præter infarctum dextri cordis ventriculi, ac dextræ auriculæ, pulmones quoque atros, ſtaguante, ac extravaſato cruore fuerunt infarcti, JOH COUSIN *in*

Nov. ustb. Hist. III refert, corda ad instar bovis quadroti semel invenisse.

§ IX.

Caussæ mediatæ sunt polypus cordis

Persequuturi igitur caussas, quæ ad inducendam cordis palpitationem contribuunt, mediatas, eas vel intra, ac circa cor ipsum hærere, vel in partibus magis remotis residere deprehendimus. Ex priorum censu occurrunt primum, atque frequentissime polyposa concrementa, fibrosa semper ac membranacea, in cordis potissimum ventriculis, ac auriculis generata, tum in vasas protensa, & ex his non raro intra arterias compulsa. Ubi hæc caussam præbent cordis palpitationi, has plerumque deprehendimus notas: a motu corporis validiori, a scalarum ad censione, vel ubi sanguis levissime commovetur, pronius cordis palpitatio invalescit, fit ingens circa præcordia anxietas, cum pulsu debili, & inæquali, quandoque etiam plane intermittente, Spiritus ægre trahitur, ut suffocationis non raro sit metus, sæpiusque animi junguntur deliquia: morbus præterea diurius perseverat, nec ullis cedit medicamentis. Tale concrementum, si cordis thalamis inhærescat, pro vario, quem format situ, nunc plus, nunc minus, per cavam venam advecti admittitur, hinc pro majori, minorive cruoris copia pulsus quoque nunc fortis, nunc debilis ac obscurus editur. Quando polypus ejusmodi in eo loco, ubi firmiter accrevit, immotus quiescit, nullam observamus palpitationem, quod si vero a loco suo avulsus, libere in cordis ventriculis fluctuet, hinc forte una cum sanguine in vas sanguiferum patulum propellatur, firmiusque in illud adigatur, ita, ut plane occludatur, & hac ratione sanguinis transfluxus impediatur tam diu, donec illud repagulum rursus solvatur, tum non modo pulsus arteriarum plane intermittit, atque silet, verum, obstructis sic vasis, & continuante perpetuo ad dextrum cordis thalamum affluxu, stagnat cruor in hoc ventriculo, ipsum distendit, atque sic musculum cordis ad vehementissimam sui concussionem, quæ est palpitatio, provocat, non prius cessantem, quam donec iter aliquomodo sanguini liberum restituatur.

§ X.

Polyporum autem [illegible] anatome.

Hinc in iis, qui cordis palpitatione, a polypo suborta, exstinguuntur, cordis potissimum dextrum ventriculum, una cum auricula, atque vena cava, in stupendam a stagnante ibius cruore elevatum deprehendimus molem. Notabilis hoc nomine est historia, quam de fectione cordis palpitatione, e polypo enata peremti allegant M. N. C. *dec. II. anno VI obs.* 233 & sic se habet. Totum cor, quantum possibile, in sinistram pectoris cavitatem detrusum jecit, dextra auricula mire expansa, & spatiosa comparente, quippe cujus cavitas ventriculo cordis, ad quem viam pandit, longe amplior exstitit. Pericardio, cujus membrana justo crassior fuit, aperto, seri libra ad minimum effluxit. Incisa hinc dextra auricula, fluidus primum promanavit sanguis, portio major coagulata ibidem hæsit, sub quo crus polypi cujusdam delitescebat, qui ex sero viscido, & in massam tenacem congelato constans, mediam dextri ventriculi cavitatem implebat, & auriculam transeundo, in arteriam pulmonicam, ejusque ramos exporrectis pedibus profunde decurrebat, pedes simul varios intra columnas dicti ventriculi carneas inserebat, tenaciter ibidem adhærens. In sinistro ventriculo apparuit polypus latus, & spissus, pluribus pedibus retro columnas carneas enerus, pollicis & latitudine & crassitie, qui ventriculum egressus, per auriculam sinistram in aortam, & carotidem, ejusque ramos multiplicatis pedibus expandebatur &c. De polyporum generatione, cum nostri non est instituti, non agemus pressius. Sed id duntaxat monebimus, quod a sanguine crasso, viscidoque ejusmodi particulæ in cordis dextro ca-

vo

Google

vo relinqur, ac in fibroſam tandem tearutam conre poſſint Hæc facilrur pencrabit, qur conſideraverit, in dictum cordis thalamum ferrr non modo chylum, adhuc crudum, nondumque cum ſanguina mrxtum, varum etiam ſaoguinem, reliquo craſſiorem, porteque ſubtiliorr ac ſpirituoſiori orbatum; qualir eſt partim ille, qur a hepate per cavam aſcendentem adducitur, partim e capite per cavam daſcendentem rn cordis ventriculum dextruor revehirur. Omnes vero cauſſæ, quæ cruorem copioſius ad præcordia cogunt, de quibus inferrus tanquam palpitatronis cauſſis agerur, ad polypor generandos conrribuunt. Horum, quaſi hæreditatiorum, cor rnfantir a primis ætatis annr obſidentinm, illudque ad crebras palpitatroner rrritantrum, memorabila exemplar retenſent ACTA BEROL. *Dec. II. Vol. VII. pag 99*

§. XI.

Humorum abundantia. Frequens porro morbi noſtri cauſſa rn rpſo partium fluidarum vitio quærenda aſt, & primum quidem nititur aarundem inſigniter, ac vites ſolidorum ſuperante mola Quando enim humores nimis peccarr abundantra, non fierr poteſt, quam ut ram vaſa, quibus continentur, quam præſerrim cordis thalamos, accidente nmmirum vel fortrorr eorundam commotione, vel majorr ad ſuperiora ob ſpaſmor inferrorum raptu, prægrandi, ac modum naturalem excedente copia rrruant, illur vehementer drſtendant, ralaaent, atque tam ad contractionem palpitatoriam prorrtent. In talr caſu vulrur eſt florridur, ac rubicundus, vaſa cruore turgent, ac pulſus fertur magnus Hoc vrtii genus a tali cauſſa inductum rn juvenibus potiſſimum locum habet ſanguinars, qui pueruli largum e narrbur fundere ſueverunt cruorem, & his hæmorrhagus ceſſantrbur, pectorrr compreſſiones atque moleſtras ſenrtunt. Idem quoque non raro accidere obſervamustilir, qui ſolemnibus ſanguinis detractionrbus adſuett, eaſdem juſtn tempore non repetunt, ſed neglectus habeot Hinc applicanda ſunt exempla eorum, qur certis annr temporrbus recurrentem cordir palpitationem ſola venæſectione prævertera potuerunt. Tale de cordis palpitationa quotanois recurrenre, ac tandem venæſectione præſervata exhibet ZACUTUS LUSITANUS *M. P. H. L. 2. hiſtor. 39. pag 251* rd quod affirmat etram STALPART VAN DER WIEL *obſerv. rarior. Cent. 1. obſ. 36* qur caſuor ex Galeno allegat, quod qurdam juvenir per tres ſucceſſive annos certo tempore palpitatrooe cordis vexatus, a venæſactione ſemper ſenſit levamen, quarto autem & ſequentibus, tempeſtiva venæſectione ſe præſervavit ab hoc moleſto malo.

§. XII.

Sanguinis & ſeri craſſitiei. Longe frequentrur aſt, a ſanguinis & ſeri vrſcidiorr nimia congeſtione ad cor ejus rnducr palpitationem. Sciendum eonm eſt, ſpiritos ac craſſos humoras mrmoru ſue circuſari primum omnrum ra hepate perturbari, ob aam, quam Cap de malo hypochondriaco allegavimus, rationem. Tum vero rn imi ventrir viſceribus, parribuſque nerveo membronacets ſtagnanter, has ad ſpaſmudicar prorrtanr ſtricturar. Conſtricto abdomrne cruor majort copia ad præcordia cogitur, & ax vena portæ omnium aterrimus per vcram cavam, rn dextrom cordis thalamum pellirrur, ea quantrrate, ut naturalis lyſiole rpſi propellendæ haud ſufficrat. Tam craſſur vero ac vrſcidur ſanguis non raro relinqur ſtagnantem in corde portionem, cur expellendæ palpitanr motus; ilqua ſæpe vehementiſſiorum oppoortur, & inde quoque prima tantum non ſemper polyporum ponuntur rudrmenta Hinc ratio reddi poterit cur hypochondrraer, ſcorbutici, atque cachectiet, cordis palpitationem, tanquam gravriſſimum ſymptoma non raro experiantur curque puellæ, ob mſignem tmr ventris compreſſionem, veſtimentis huic ſcopo adapraris factam, eodem facilime corripiantur

malo. Nec minus hinc clarum fit, quare viri ex hæmorrhoidum suppressione, gravi hoc symptomate affligantur, ac quare virgines cacochymicæ o mensibus incipientibus, haudque regulariter succedentibus, nec non fœminæ, tributum lunare solvere desinentes, idem interdum vitium, quo plerumque circa lunæ insigniores mutationes laborant. Hoc in casu, ubi spissi sunt vitales succi, iis qui colica vel flatulenta, vel nephritica discruciantur, familiare symptoma cordis est palpitatio, dum enim & flatus, & spasmi comprimunt distenduntque imi ventris vasa, & hinc cruorem majori copia compellunt ad præcordia, facilis est ratio, inde subortæ cordis palpitationis.

§ XIII.

A materia acri, cordi inhærente.

Est porro non raro palpitationis caussa, materia quædam subtilis acris ac caustica, quæ non modo nervis præcordialibus ac cardiacis insidens, spirationem difficilem producit, verum etiam cum humorum massa ad cor ejusque vasa coronaria delata, fibris carneis, nerveisque adhærescens, eas graviter vellicando, ad violentos motus disponit concussorios. Sic prostant innumera exempla eorum, qui a scabie retropulsa, purpura, vel non satis ad cutim progrediente, vel plane retrocedente, aliisque exanthematibus improvide retroactis, aut ulceribus præmature consolidatis, cordis passi sunt palpitationem quod etiam de materia arthritica, podagricaque intus compulsa statuendum est. Quin notari meretur ille casus, quem de gravi cordis palpitatione, ex fœtore pedum suppresso enata refert SIMON PAULI *in quadripart. botan. pag.* 215. Huc & illæ spectant observationes, ubi quidam ex vaporibus tetris, venenatis in hunc dirum morbum inciderunt; qualem ex fumo antimoniali in pulmones suscepto obortum adnotavit GODOFREDUS SCHULTZE *tr. de nat. tosti lenaard. Cap. V.*

§. XIV

Ex defectu sanguinis.

Non vero solum a dictis humorum vitiis atrox hoc malum inducitur, sed ad illud ingenerandum, sanguinis quoque defectum contribuere, pluribus compertum habemus exemplis. Sic post enormes sanguinis profusiones, sive per uterum in abortu, aut puerperio, aut mensibus, sive e pulmonibus per hæmoptysin, sive ex aliis locis quadam violentia provocatæ fuerint, non modo cordis tremorem, sed veram quoque palpitationem insequi, experientia comprobat. Quemadmodum enim ad systolem & diastolem rite perficiendam, liquidi nervei non minus, ac sanguinis arteriosi debitus in cor, & ejus vasa requiritur influxus: ita hoc in dictis casibus imminuto, cordis quoque vigor labefactatur, nec sufficiens fit ejus contractio. Hinc ab irruente sanguine successive grumi & coagula in cordis cavis relinquuntur, quæ tandem cumulata, non modo impediunt regularem sanguinis transitum, lypothymiarum hisce adfectibus plerumque junctarum caussam, verum etiam ad eam commotionem ipsum cor provocant, quæ audit palpitatio, sed in hoc casu levior deprehenditur, & simul crebrior.

§ XV.

Ab animi affectibus.

Inter caussas nostri mali omnino præcipuum sibi vindicant locum immoderatiores animi perturbationes, quarum modus agendi varius, quædam ita sunt comparatæ, ut vel humores celerius commoveant, & a partibus interioribus ad corporis superficiem compellant, velut ira est, atque gaudium, vel eosdem magis ad interiora restringant, constrictis exterioribus, quemadmodum de metu, terrore, tristitia &c observamus. Hac ratione & iracundia, & effusum gaudium, rarissime veram inducent cordis palpitationem, consentiente præter experientiam GABELCOVERO *observat. Cent. IV. Curat.* 84. Sed potius leviorem illum palpitantem motum excitant, quem §. 11. non nisi frequen

quentiori cordis & arteriarum systole atque diastole absolvi, & a vera palpitatione probe distinguendum esse docuimus. Metus frequentius efficiet cordis tremorem, eundem vero caussam palpitationis esse posse, testatur BAGLIVUS *prax. medic. Lib. II pag.* 229. Omnium autem maxime terrorem ad provocandum hoc malum esse potentissimum, quotidiana confirmat experientia. Ratio in eo videtur posita, dum terroris ea vis est, ut constrictis externis corporis partibus, succos vitales ad interiora magis compellat, ruunt hi majori copia ad cordis machinam, hancque, ultra naturalis dilatationis sphæram distensam, ad præternaturalem cogunt resistentiam, quæ gignit palpitationem. Non semel quoque observavi, viros ac juvenes hypochondriacos, & qui debiliori nervorum genere sunt instructi, ex acrioribus meditationibus, prævia extremorum refrigeratione, atque vertigine, in cordis palpitationem incidere, quam etiam fœminæ hystericæ ab odore suaveolentium patiuntur.

§. XVI.

Caussæ remotæ sunt cibi flatulenti.

Ex caussis mali nostri remotioribus huc spectant cibi flatulenti, ab iis præsertim comesti, qui languidam obtinuerunt digestionem, veluti hypochondriaci sunt. Cibi nimirum tales leguminosi, ac oleracei mucosum in ventriculo ac intestinis relinquunt lentorem, ex quo resoluti vapores, non modo intestina distendunt, atque sic liberum sanguinis per abdominis vasa circulum perturbant, verum maxime ventriculum expandendo, debitum septi transversi descensum, cruorisque per pulmones cursum præpediunt, & illius expeditum per cordis cava remorantur iter. Sic de se ipso testatur MALPIGHIUS in *Epistola ad* BORELLUM, se ab adsumtis leguminibus, palpitationes persæpe molestissimas fuisse expertum. Hinc quoque ratio in promptu erit, cur hypochondriaci a pastu potissimum, palpitationem cordis patiantur & quare permulti veterum caussam hujus adfectus in flatulentia collocaverint, adeo ut HIPPOCRATES *Lib. II. epid.* §. V dixerit, quod in omni cordis palpitatione sit flatulentia. Nec negligendæ in classe caussarum occasionalium sunt imi ventris, pedum, tibiarumque stricturæ, ac vestium justo arctior adplicatio quippe quæ humores ad superiora magis compellendo, in dispositis ad producendum malum plurimum contribuunt, quemadmodum GABELCOVERUS *Cent. III. Curat.* 14. *p.* 161. confirmat, & Forestus notabilem allegat casum, ubi quis propter tibias arctius ligatas, dum somno meridiano se daret, cordis palpitatione prehendebatur, solutis vero iis, placide ac suavius quievit.

Strictura partium & vestium.

Et denique in iis, qui a nimia sanguinis crassitie, vel polyposis concrementis, cordis palpitationi obnoxii sunt, quam plurimum ad eam revocandam contribuunt omnes humorum commotiones, sive fiant per fortiora animi pathemata, sive per cibos potusque calidiores, quale exemplum de cibis nimis aromatibus conditis allegant M. N. C. *Dec. I anno III obs.* 134. sive denique per vehementiorem corporis motum, qui illis subjectis semper observatur noxius.

Caussæ, quæ commovent humores.

§. XVII.

De aqua pericardii.

Prius quam relinquamus pathologicam nostri mali considerationem, brevibus adhuc tradendum est, quid de aqua pericardii statuamus. Constat nimirum per plures observationes, quod in iis, qui cordis palpitatione extincti perierunt, aqua in pericardio copiosius collecta adparuerit id quod variis exemplis confirmant CAROLUS PISO *de morbis a serosa colluvie pag.* 170. OLAUS BORICHIUS *in Act. Haffniens. pag.* 173. HOLLERIUS *in Schol. Lib.* 1. *cap.* 39. TULPIUS *Lib. IV. cap. XX.* FERNELIUS *Lib. V. pathol. cap. XII.* Multi dictam pericardii aquam pro caussa palpitationis venditarunt, at nos potius cum

Digitized by Google

LOWERO *in de Corde Cap. II pag.* 104. ſtatuimus, quod ſit effectus palpitationis. Namque ſicuti multis obſervationibus compertum habemus, quod ſanguis, ſi in loco quodam ſtagnaverit, ſeroſam ſubtiliorem portionem dimittat, unde cerebro, meſenterio, utero, veſica &c. deprehendimus: ita non minus perſuaſum habemus, quod a cruore in thalamis auriculis cordis ſtagnante, & ſumma vi eum quaſſante, ſubtilior pars ſecedat, & in ſaccum pericardii extravaſetur: unde non hujus modo, verum etiam pectoris hydropem generari, aut ſupervenire cordis palpitationi obſervamus.

§. XVIII.

Prognoſis. Quod prognoſin hujus mali attinet, infignis eſt locus, quem GALENUS *lib. de locis affectis* habet, dum dicit qui in juvenili vel declinante ætate corripiuntur gravi cordis palpitatione, raro ad ſenectutem perveniunt, ſed citius moriuntur. Et AVICENNA *fen 3. primi t. doct. 5. cap. 1.* cavendum maximopere, ne morte ſubita intercipiatur, qui ſic affectus fuerit, his verbis commonuit: Ille, loquit, cui tremor cordis aſſidue contigerit, de ſe ipſo ſit ſolicitus, ne ſubitanea morte intercipiatur, quod ſymptoma hujuſmodi, cum principis partis proprium ſit, in ſyncopen, & mox in mortem facile tranſmutetur; ſitur idem auctor *fen XI. tertii Cap. II.* conceptis verbis affirmavit. Neque profecto parvi habendus ac negligendus eſt hic affectus, a quacunque demum ſubortiatur cauſſa: namque non raro contingit, ut ille, ſi cor ultra ſphæram elaſticitatis adeo diſtendatur, ut ſe contingr nequeat, in lethalem ſuffocationem, ac ſyncopen terminetur. Et ſatalis quoque illius ſit periculoſam hæmoptyſin, phtyſin, tachexiam, aſthma convulſivum, hydropem pectoris & anaſarcam eſt tranſitus. Metuendum maxime de infelici eſt exitu, ſi palpitatio fuerit frequens, ſi magna, ſi cum anhelitu, animi deliquio, & pulſus inæqualitate contingit. Generatim & in prognoſi rite ſuppeditanda, & curatione mali feliciter abſolvenda, adnotare oportet medicum, num cordis palpitatio ſit idiopathica, aut, quæ cauſſam intra ipſum cor, aut ſaltem vaſa ipſi vicina agnoſcit, anne ſymptomatica, quæ morbis ſpaſmoditis, convulſivis, hyſtericis, ac hypochondriacis tanquam moleſtum jungitur ſymptoma. Illa curari fere nequit, hæc, ſublato primario morbo prorſus ceſſat.

CURATIO.

§. I.

Curatio affectus noſtri convulſivi, quo hic magis inveteravit, eo difficilior redditur: namque cordis fibræ, ſi tam frequenter præter naturam vellicantur, at diſtenduntur, tandem adeo debilitantur, ut morbus fiat habitualis, & a leviſſima reſuſcitetur cauſſa. Quare ſi in ullo, certe in hoc morbo, principiis obſtare oportet, quoniam non niſi naſcenti morbo, perfecta curatio, ipſi vero invaleſcenti, præſertim idiopathico, palliativa duntaxat ſuppreſt medela. Ipſa vero medendi ratio hæc eſt: 1) admiri oportet, ut nimia commotio partium fibroſarum & nervearum cordis ac vaſorum aptetur ſopiatur. 2) Sanguinis ſtaſis circa cor & pulmones impediri debet, ejus affluxum revocando, ac circulum reddendo libertiorem. 3) Cauſſæ, quæ malum excitant, extra paroxyſmum ſunt removendæ. Indicationes e ratione.

§. II.

Quod paroxyſmos attinet, diſpiciendum eſt rationali Medico, quæ occaſionalis cauſſa ad illum inducendum contribuerit. Si vidiſſet nimiam humorum ebullitionem ſubeſſe cognoverit, præſtantiſſima ſunt remedia, quæ temperant illam, ſimulque vi pollent, præternaturalem partium ſolidarum motum compeſcendi. Hoc nomine præclare uſus ſuos pulveres antiſpaſmodici, Quidſit in paroxyſmo ſit faciendum.

dict, qui ex lapidibus cauſtorum, antimonio diaphoretico, nitro depurato, cinnabari, ſuccino, dente hippopotami philoſophice præparato, C. C. ſuccigne & taurillo extracti caſtorei apparantur: nec non pulvis noſter præcipitans vel ſolus, vel liquori anodyno minerali ruptus, & ex hauſtu usque frigidæ, quæ in temperando humoru n orgaſmo, excellentem obtinet virtutem, liberaliori fumus. Ubi flatulentia inteſtinorum ſuſtentat malum, alvus adſtricta, cutis arida, pedeſque frigidi ſunt præter dicta interna temperantia, externis quoque dimicare convenit: & inprimis flatuum per inferiora ſubductioni, alvique excretioni ſuccurrendum per clyſteres oleoſos, leniter carminativos. Pedes quoque in aquam tepidam immittere oportet ſed ea cautione, ut ſi juſto frigidiores fuerint, prius panno calidioribus probe fricentur. Quandocunque nimiæ hæmorrhagiæ præceſſerunt, virumque ruſignis proſtratio eum crebris animi deliquiis præſto eſt temperantibus jungenda ſunt analeptica veluti mixturæ, quæ ex aquis liliorum convallium, melliſſæ Turcicæ, cinnamomi ſine vino, ceraſorum nigrorum, pulvere Marchionis, lapidum cancrorum, liquore anodyno, & ſyrupo quodam analeptico, v. g. florum quatuor cordial. confleiuntur. Et ipſa eſſentia Ambræ egregiis virtute & analeptica, & roborante in hoc caſu pollet.

§. III.

Externa in præſentiarum adhibenda. Neque vere ſpernendus eſt externorum remediorum uſus, ex quorum numero ſunt foxus ſacculque diſcutientes & balſamici, ad præcordia & cordis ſcrobiculum adplicandi, qui ex rore marino, mentha, melliſſa, floribus chamomillæ Romanæ ulriſque ſpecie bus, aqua melliſſæ innoſa, ſive l'eau de carme irroratis adparari poſſunt. FORESTUS melliſſam viridem cum borragine calefactam, & cum aqua roſacea, ac momento aceti admotam laudare ſatis nequit: cui ſcopo etiam balſamum noſtrum vitæ, præcordiis inunctum ſuciet ſatis. Denique ſi ſanguis abundaverit, & per ſuturam longum rumpat ex vena haud detructus fuerit, nec ex commendatis remediis paroxyſmus cedere velit, ubi nihil fere ſupereſt, quam ut vena vel in pede, vel etiam, ſi reliquæ permiſerint circumſtantiæ, in ſuperioribus corporis partibus rundatur, & ſufficiens cruoris derraharur quantitas. Sic enim liberantur præcordia a nimia humorum mole ac æquilibrium inter ſolidus, fluidaſque reſtituitur parter. Hinc HORSTIUS *Lib III Obſ XVI.* venæſectionem in ipſo paroxyſmo ad miraculum proſuiſſe teſtatur. Quidam facta lareris dextri ad terram luctuatione, paroxyſmos levare ac tollere poſſuot, quales caſus ipſe vidi aliquoties, & unum in A. N. C. *dec. I anno II* relatum legi. Neque obſcura eſt ratio; hoc enim incurvato corporis ſitu, celeriocſanguinis per venam cavum deſcendeotem ad cor affluxus paululum intercipitur.

§. IV.

De venæſectionis uſu. Extra paroxyſmor omnis curandi intentioeo eſt dirigenda, ut cauſſæ malum foveutes tolluntur, vel ſaltem imminuatur. Quo quidem fine impigre ovigilandum eſt, ut quæcunque ſubſint cauſſæ, exceptæ, quæ defectu ſanguinis nituntur, humorum incrementum ſtudiole præcaveatur. Sic enim ſuccurremur plenitudini, ac ſpiritudini illorum: ſic quoque polyporum, ſi præſto fuerint, rerurdamus augmentum. Et ſane præſtantiſſimum, cujus ope hoc fine poturi licet, remedium eſt decenter inſtituta venæſectio; quæ ſicuti in ipſo paroxyſmo inſignem fert opem, ita quoque extra illum, ad præcavendas novas accelſiones, illuſtrem exeritvirtutem. Hinc GALENUS *Lib. V. de locis affectis Cap. II* adfirmare non dubitat, omnes palpitatione cordis laboranter, venæſectione, & alimentis, ac medicamentis attenuantibus curatorſuiſſe ac liberatos. Conſentiunt hac in re ANTONIUS ab ALTOMARI

Cap.

Cap XLV CAPIVACIUS *Lib. II Pract. cap VIII* VICTOR TRINCAVELIUS *in Prælect. de compos. medicament & Cap. de palpitatione cordis* STALPART VAN DER WIEL *obſ. rarior Cent. I obſ. 36.* ZACUTUS LUSITANUS *M. P. H. Lib. II hiſt. 39 pag.* 251. & VERZASHE *obſ.* 90 Hoc ſane remedii genus, uti in illis, qui ex nimia ſanguinis plenitudine, aut etiam ſpiſſitudine cordis palpitatione laborant, omnium remediorum vim & ſuperat, & ſecundat: ita ſane unicum fere eſt ſubſidium, quo eos, quos polypoſa in corde concrementa vexant, ſolari poſſumus.

§. V.

Quomodo oppugnentur ſanguinis ſpiſſitudo, atque polypi.

Præterea preſſius ad cauſſarum ablationem accedendum erit, quin quidem nomina, ſi ſymptomatica fuerit cordis palpitatio, ad morbum primarium in medendo reſpicere oporter. Hic ſi fuerit hypochondriacus, repetenda & in uſum vocanda ſunt ea, quæ Cap. de malo hypochondriaco commendavimus. Præſcitim vero quædam animadverſio debetur humorum ſpiſſitudini, quæ ſicuti materies eſt concretionum polypoſarum; ita eadem fere cum his requirit curationem, hac differentia, ut ea in ſimplici humorum ſpiſſitudine ſtatim exſtirpanda, in polypis vero non nili ad gravioria pericula præpedienda locum habeat. Utroque autem caſu hic eſt curationis cardo, ut & a alimentis & medicamentis perpetua humorum fluxilitas conſervetur atque ſalutarium excretionum ſucceſſus adjuvetur. Quamobrem præſcribenda ſunt raſuſa ac decocta aperientia, attenuantia, ac reſolventia, brodia ex juſculis tenuioribus cum radice cichorei, graminis, herba chærefolii &c. parata. Commendat quoque in tali cordis palpitatione, quam melancholicam vocat, ſerum lactis RHODIUS *Lib. 2. obſ.* 40. Omnium vero medicamentorum virtutem longiſſime ſuperant aquæ mineriales, inque primis thermæ Carolinæ quippe quæ humores ipſos, coagulatos, viſcidoſque optime reſolvunt, attenuant, impuros per excretiones proſcribunt, viſcerumque infarctus feliciter reſciant. Et novi profecto quædam ſubjecta, quæ palpitatione cordis vexata, polypoſa in corde fovere videbantur concrementa, & ab uſu venæſectionum, thermarumque Carolinarum annuo, ſe per multos annos in vita conſervarunt.

§. VI.

Cautio mala a reſtitutis humorum vitiis orti.

Quando malum cauſſam & originem habet a menſium, vel hæmorrhoidum retentione: operæ pretium erit, has excretiones in ordinem revocare, id quod medicinis temperantibus, antiſpaſmodicis, diluentibus, blandis laxantibus, venæſectione, pediluviis, balneis, aquis thermalibus, aliiſque pro circumſtantiarum varietate peragere licebit. Quod ſi ulcera, ſcabies, arthritica materia, aliaque exanthemata intra corpus depulſa, evacuatis per blanda laxantia, quæ in primis viis hoſpitantur, craſſis ſordibus, ſtudendum eſt, ut materiam acrem ſubtilem ne maſſa ſanguinea obcrraticm involvamus, ad extrum diſponamus, atque tum per cutis ſpiracula eliminemus. Quem in finem egregiam præſtabunt utilitatem abſorbentia, ac diaphoretica fixiora, aut acidula. velut eſt matura ſimplex cum liquore anodyno primum ſalin, deinceps ſpiritu bezoardico Ruſſii, vel cornu cervi ſuccinato nupto mantata. Hoc etiam fine proſunt infuſa calida theriformia, mane intra lectum cum legitimo diaphoretico, eoque temperatiſſimo ſorbillanda. Ubi denique vitium in ipſo corde, ejuſque præternaturali conſtitutione, duritie oſſea, excreſcentia, abſceſſu &c. latet nihil prorſus valet ars medica. Ioicirm ne nihil egiſſe videamur, eadem via, qua oppugnandos diximus polypos, incedendum erit.

§. VII.

Methodus præſervatoria.

Præſtantiſſima vero methodus, qua hoc morbi genus præſervari licet, in ſtudioſa cauſſarum occaſionalium evitatione atq, rerum non naturalium re-

ctu uſu conſiſtit. Quamobrem ii præſertim, qui polypis onerati videntur, ſunt admonendi, ut motum corporis, maxime fortiorem fugiant; ne commotis ex eo humoribus, avellantur forſan fibroſæ illæ concretiones, & libere in valis fluctuando, ecleſiorem ac funeſtum producant eventum. bene id monente GABELCOVERO *loc. cit. Cent III, curat.* 14. qui etiam ſuadet, ut veſtimenta, præſertim abdomini, femoribus, ac tibiis, maxime compreſſoria in ſexu ſequiori, laxiora admoveantur. Hoc non minus, ac alia momenta egregie explicat CRATO, *dum Lib V Conſil. XII.* dicit *Adjunctior veſtis circa ventrem improbatur, bene ventriculus, & pectus munienda ſunt, ne ulla frigida aura ad ea perveniret. Verſari etiam in aura frigidiori, minime tutum eſt: nocturnus aer vitandus, & inchoante palpitatione ſubito clyſter injiciendus, & manus ac pedes fricandi.* Victum porro non minus ac potum oportet eſſe tenuem, ac cibi, qui flatus movent, cane pejus & angue evitentur. Cumprimis vero cavendum ab animi affectibus, maximeque ab ira, atque terrore, ut & a voluptatibus venereis & nimis meditationibus, utpote quæ res ex ſua natura hunc affectum in ſecuram producere valent. Poſtremo opera danda eſt, ut excretiones corporis bene reſpondeant, alvus ſemper officio ſua fungatur, & tranſpiratio liberior conſervetur.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautela circa opiata.

Commendant auctores quidam opiata in cordis palpitatione remedia, & de iis magna prædicant. Verum cavendum maxime ſuadeo, ne vaporoſa & fortiora narcotica, qualia ſunt opiata, præſertim minus correcta, in hoc affectu conſopiendo interne adhibeamus; quippe quæ, & cum primis, ſi offerantur iis corporibus, quorum vires ab enormioribus hæmorrhagiis penitus fere proſtratæ ſunt, potius damnum inferunt, & malum deterius reddunt, tantum abeſt, ut ſolamini ſint adfectis. Fœminis autem hyſtericis, in paroxyſmis, qui palpitatione cordis ſtipantur, non ſine fructu naribus admovere licet vaporoſa fœtida ex caſtoreo, aſa fœtida, pennis uſtis &c. parata. Contra vero in iuſce caſibus a ſuaveolentibus cavendum eſt quippequæ non modo ipſum malum exacerbare, verum etiam protinus revocare valent.

§. II.

Pediluviorum uſus.

Quemadmodum in omnibus ſpaſmodicis affectibus tam circa ventrem in pedibus inciſionem, quam pediluvia, perpetuæ inſtar regulæ tenendum eſt, quod hæc medicamina, ſi pedes frigidi fuerint, minime in uſum vocanda ſint: quoniam malum ſic exacerbatur. ita præſertim hanc cautelam in cordis palpitatione ænotare oportet. Potius frictionibus, ac fomentationibus humorum adfluxus in pedes eſt jovitandus, & tum ejuſmodi ſubſidia adplicanda.

§. III.

Quæ conferant in cordis palpitatione ab anæmia inducta.

Quandocunque malum ab humorum per hæmorrhagias depauperatorum inopia, & virium jactura originem traxit analeptica & vires reficientia, quæ vero maxime nimis calida eſſe debent, ne orgaſmum inducant, ſunt adhibenda: ex quibus inſtar omnium eſſe poteſt eſſentia ambræ cum liquore anodyno mixta. Succurrendum porro eſt cibis nutrientibus, lacteolis, emulſivis, quæ ſanguinem cito regenerant & quo digeſtio ſit vegetior, ea ſunt conjungenda ſubſidia, quæ tonum ventriculi roborant, veluti eſt Elixir noſtrum viſcerale balſamicum. In malo chronico commendamus etiam aeris & loci mutationem, peregrinationem, jucundumque conſortium.

§. IV.

Circa emetica, purgantia, gutta

Emetica, fortiora purgantia, commoventia, volatilia, nimis aromatiſata, & actiora, ſtudioſe in hoc malo

ſunt

at aqs a vi a lunt evi an ia est enim humores nimis commovent, & ventriculum spasmo afficiunt, quem presso pede humorum ad præcordia affluxus insequitur. Ob vim commoventem cauta etiam rum balneis aquæ dulcis procedendum est, illa enim, si adhibeantur, tepidissima, & paroxysmo remittente ex usu esse debent. Contra blanda diaphoretica, in eo potissimum casu, ubi retropulsa sunt exanthemata, insignem merentur laudem, quippe quæ lenem provocando sudorem, turmicam materiam simul expellunt, ac efflorescentiam ad corporis superficiem revocant.

§. V.

Sectio venæ jugularis. Quando cordis palpitatio ab insigniori plethora originem trahit, faciesque cruore valde turgida adparet, præstat interdum sanguinem, ex tusa vena jugulari externa detrahere. Sed notandum est ea talem est operationem, ut tepidiora pediluvia, & ante, & inter eam adhibeantur, ne nimius sit ad superiora sanguinis affluxus. Nonnunquam quoque necessitas postulat, ut præmittatur phlebotomia in pede, & ea in collo post hæc instituatur.

Enarrationes morborum

OBSERVATIO I.

Palpitatio cordis a cessante narium hæmorrhagia. GEnerosa & venusta sedecim annorum virgo, hilari & acuto ingenio prædita, succi & sanguinis plena, lauto vivendi generi adsueta, sinna, lauto vivend. pueritiæ annis sanguinis satis gulis fere pueritiæ annis sanguinis satis insigne ex naribus profluvium experta est. Quo vero per biennium jam parcius succedente, exinde vel acerbiori capitis dolore, vel cordis vehementi pulsatione, magna cum molestia ad aliquot dies interdum perdurante, haud absque ingenti virium collapsu afficiebatur. Eadem quoquo motu paulo validiori & animi & corporis vel repetebat vel ingravescebat, cum pectoris oppressione & spirandi angustia, pulsu subinde intermittante & inæquali conjuncta. Neque parum hic affectus capiebat incrementi, quando ex male concoctis alimentis dolore ventriculi tensivo & pressorio cum flatibus & ructibus ore plurimis emissis angebatur. Ceterum vero notatu erat dignissimum quod parentes, in adolescentia similes plane affectus, nimirum & narium hæmorrhagias, & cordis palpitationem fuerant experti. Hi igitur crebrius meam requirebant opem & consilium, equidem nolui multa fausta promittere, eo quod polyposi concrementi quidpiam jam tum præcordiis inhærescere judicabam. Ad levandum tamen malum suasi, ut sanguinem, qui ob copiosum mensium successum nunquam antea a Chirurgo fuerat detractus, ex brachii vena bis vel quater mitteret quotannis, a vino, quo una cum parentibus, qui in regione vinis abundante & relevisus carente natræ educati erant, liberalius inter cibum uti consueverat, temperatierum abstineret, & loco potus ordinarii aquam puram simplicem sumeret. Deinceps quoque animi ac corporis quietem commendavi, quibus effectum est, ut mitioribus deinde factis paroxysmis & corpus contabefactum & vires collapsæ incrementum ceperint. Denique vero elapsis aliquot annis ingenti mœrore ob parentis obitum perturbata, gravius afflicta & febre quadam superveniente hectica e vivis sublata est.

Epicrisis.

Id non semel, sed sæpius observavi, sanguine ob nativam & hæreditariam corporis dispositionem abundantes, si ibi primis ætatis annis, quando per nares crebrius sanguinem evacuarunt, hoc subsistente fluxu, cephalalgiis, imo cordis palpitationibus valde tentari, ita quidem, ut accedente narium hæmorrhagia, cordis tremor desinat, isto vero vel imminuta, vel penitus sublata, invalescat. Et sicuti diæta, quæ succos temperatos copiose ingenerat, eorumque ebullitionem concitat, causam

fam omnino hinc affectus submonstrare valet: ita victus tenuis, potus aquæ simplicis loco vini vel cerevisiæ, sanguinis quoque superabundantis per vices reperita missio, non modo si corpus natura dispositum sit ad tale malum, id præservandi, sed etiam si præsens est, mitigandi vel sanandi insigni omnino energia valent, adeo, ut etiam polyposis gignendis concretionibus, quæ sanguineæ complexionis hominibus valde sunt familiares, & nostrum affectum incurabilem efficiunt, satis valide resistant,

OBSERVATIO II.

Palpitatio cordis ex sanguinis vitio.

Vir generosus viginti & aliquot annorum, patre aulico mere sanguineo, qui canonice quasi omnes, qui a sanguinis copia nascuntur, morbos a primis pueritiæ annis passus fuerat, natus, gracilioris sed proceri corporis, validis, cum in Academia degeret corporis exercitiis vacans, postea quoque in aula fortiori pilæ lusui adsuetus, cum aliquando per aliquot dies eidem incumberet exercitio, finito illo omnibus fere viribus collapsis in animi deliquium incidebat; subsequenti insigni cordis tremore; quo ex tempore a levi corporis vel etiam animi motu sæpius fortiter ad aliquot horas correptus fuit. Ipse vero, uti in aula mos est, nulla habita diætæ & regiminis ratione cum liberalius se ingurgitaret vino, factum est, ut subsequentibus annis, præsertim verno & autumnali tempore vires sumendo tam graviter sæpenumero in priori tentaretur affectione, ut præ summa spirandi angustia & præcordiali anxietate ferme semianimis jaceret, extremis algescentibus, & facie ac pectore sudore frigido perfusis, pulsu languido & inæquali, quandoque etiam intermittente. Ad mitigandos graviores, si forte incidebant paroxysmos, non præsentius inflexione dextri capitis lateris ad terram elevatis cruribus auxilium invenit. Suasi ego potum aquæ frigidæ, crebriores sanguinis e brachio dextro missiones, a spirituosis abstinentiam, atque ut quieti se daret, & quotannis aquis thermalibus Carolinis, quæ a molendino nomen habent, uteretur. Cui consilio etiam paruit, & rariora inde longeque mitiora expertus est pathemata.

Epicrisis.

I. Sub validissimo ejusmodi & diutius durante exercitio, quia sanguinis ad cor, & omnis generis vasa vehementior est impulsus, fit inde ut crebrius succedente vehementissima ventriculi cordis dextri, imo arteriæ pulmonalis expansione, robur fibrarum cordis & ipsius arteriæ, una cum systaltica vi maxime imminuatur, ita, ut copiosius aggesto, & difficilius progredienti sanguini, qui convulsivæ cordis motioni causam præbet, rite propellendo non sit æqualis ac sufficiens.

II. Quod vero ab inflexione capitis ad dextrum latus in terram, morbi vis statim remitteret, id inde factum existimo: quia sub tali situ impetuosior sanguinis ad dextrum cordis ventriculum per venam jugularem affluxus impeditur, ut postea eo melius congestum sanguinem per arterias expellere possit.

III. Sectio venarum jugularium, imo earum, quæ in brachio sunt, in hoc morbo majoris est efficaciæ, quam ea, quæ aliis locis venæ incidantur, quippe, quo propius ea sit loco affecto, eo præsentius auxilium ferre observatur. Sed videndum maximopere est, ne confertim & semel, sed repetitis vicibus emittatur sanguis, ne impedito legitimo humorum ad cor affluxu, sublataque simul omni systole animi deliquium accersatur.

IV. Ad generationem vel augmentum polyporum in corde ejusque vasis, qui subitum non modo vitæ exitium, sed & funestos & graves morbos, hydropem, asthmata, & id genus alios inferunt, præcavenda, ego simplicis aquæ

aquæ potu vel etiam thermis Carolinis, quæ ſale abundant alcalino, præſtantius vix aliquid invent, ſed opus eſt, ut mature id conſilium exſequamur.

OBSERVATIO III.

Palpitatio cordis ex terrore, cum in ſequelam hydropis hæſit.

Puer duodecim annorum, conſtitutionis tenerrimæ, ac mardentæ, temperamenti ſanguinei, ob grave domus incendium, ingenti percuſſus terrore, protinus in cordis palpitationem incidebat, quæ per intervalla longo tempore exercebat illum, & a paſſu maxime invaleſcebat. Data a medico pulveres antepileptici cum opiatis remixti, exacerbabant malum, aut poſt aliquot ſeptimanas, dolor hypochondrii gravativus, interdum teſtivus, reſpirandique difficultas accedebant. Hinc judicarum fuit, palpitationem ex obſtructis hypochondriis fuiſſe ſubortam, & ideo anthypochondriacis, aperientibus, martialibus, aliiſque, ſed fruſtra pugnatum eſt remediis. Quare, cum nullum fere ſupereſſe videretur conſilium, per annum dimidium omnem medicinarum uſum reſpuit æger: atque tandem mire extenuatus, pedum primo, mox totius abdominis tumore prehendebatur, cum inſigni palpitationis levamine, ſuperiora marceſcebant, adpetitus periit, ingens vexabat tuſſis, & hoc immedicabili preſſus hydrope, diem obiit ſupremum.

Epicriſis.

Quod gravis terror cordis palpitationem inducere poſſit, vel eo tempore docemur, quo periculoſa incendia urbis incolas terrent: tum enim plures palpitante timore infeſtatos diſcurrere videmus, veluti hoc malum eo in caſu eſſet epidemium. Prout vero ſubjectorum diverſa eſt conſtitutio, diverſum quoque terror edit effectum, plus minus graviorem. In noſtro puero malo vehementiam adauxit opiatorum pulverum uſus, quibus ſanguis vitiſcior, & ad ſubeunda concrementa opportunior redditur. Atque cum tali ratione, morbus in principio inconvenienter tractatus, dein plane ſibi relictus fuit: non fieri potuit, quin humores hinc inde ſtagnaverint, eorumque ſeroſa pottio extravaſata, hydropem generaverit. Tum vero, cum nimia ſuccorum moles extra vaſorum alveos extravaſata, a corde derivata fuit, ejus motus palpitatorius omnino mitior eſſe debuit.

OBSERVATIO IV.

Palpitatio cordis, cum a ſanguinis commotione.

Juvenis, annos natus octodecim, temperamenti cholerici, tenuioris conſtitutionis, & vivacis ingenii, hauſto poſt vehementem iracundiam copioſo potu, eoque frigido, mox ingenti cordis palpitante motu corripitur. Is per integrum vexabat annum, ita ut per intervalla, mox aliquot horarum, mox dierum recrudeſceret, & a quavis humorum commotione, vel per vinum calidum, vel fortiorem corporis motum, vel graviorem animi affectum excitata, nec non ab uſu ciborum flatulentiorum protinus rediret. Interim manebant integræ vires, adpetitus avidior, ſanguine vultus, totumque corpus turgebat: quare, in caſum datis variis generis antiſpaſmodicis, ſuccinatis, caſtoreis, pulveribus antepilepticis, pilulis aperitivis, aliiſque, tandem ſanguis, ex vena in pede tuſa, ſingulis detrahebatur menſibus, quo facto, juvenis ille, a malo ſuo feliciter fuit liberatus.

Epicriſis.

Variæ in præſenti caſu concurrunt cauſſæ, quarum una alteri manus præbuit auxiliatrices. Juvenis ingenium ille ingenti humorum prædictus copia, ſimulque adeorum ſtagnationes diſpoſitus fuit. Acceſſit iracundia, quæ vim poſſidet exæſtuandi, & ad habitum corporis compellendi ſanguinem, potus vero frigidus eundem in orgaſmo coëſſaturum ad interiora valuit ra-

pien-

pieodi, facultate pollet. Quamobrem hujus copia nondum imminuta, in raſum utique data fuerunt runcta, utut præſtantiſſima remedia. Præſtat potius in tali caſu, ſanguinis molem venæſectionibus, ſæpius repetitis imminuere, atque tum relaxatis fibris, per congrua ſubſidia, veluti ſunt martialia, priſtinum inſtaurare robur.

OBSERVATIO V.

Palpitatio cordis a polypo ſchatia.

Octodecim annorum adoleſcens, celeberrimi archiatri filius, conſtitutionis tenerioris, poſt corpus pilæ ludo ad ſalorem, ſudoremque commotum, copioſam ingurgitavit cerevſiam, neque vero ullam, præter corporis laſſitudinem, inde ſenſit moleſtiam. Elapſis duabus ſeptimanis, largius hauſit vinum, & inſequente nocte protinus inſigni capitis dolore, præcordiorum anxietate, vomitu, rorriſque palpitatione corripitur. Hanc retinuit per quatuor annos, modo longioribus, modo brevioribus intervallis remittentem, atque cum gravioribus ſemper ſtipatam anxietatibus. Notabile tamen fuit, paroxyſmos, inurvato corpore, vel reclinato ad dorſum capite, inſigniter imminutos ac mitigatos fuiſſe. Si corpus fortiter commovebat, vinum large bibebat, aut animi quodam affectu exardeſcebat, vel aciam in ſiniſtro decumbebat latere, repente invadebat paroxyſmus, ſub quo urina ferebatur tenuis & aquoſa. Uſurpavit varii generis remedia, ſed in caſſum, cum martiala malum exacerbarunt, ſed frictiones pedum, ac clyſmata ſemper levamen ferebant. Tandem ſe contulit ad Bremenſe Gymnaſium, ubi victu falſo, ac aere marino uſus, pejus ſemper habere cœpit; donec tandem mortuus in lecto repertus fuit. Cadavere aperto, cor miræ fuit magnitudinis, & dexter maxime ventriculus, cum pulmonibus a cruore valde diſtentus adparuit, ſiniſtrum autem thalamum, & arteriam aortam polypoſa obſidebat concretio.

Epicriſis.

Mors in hoc caſu clariſſime oſtendit, polypoſam concretionem cordis palpitationi cauſſam dediſſe: quæ qua poſſibilium ratione, a hauſto potu frigido, corpori commoto ac ralenti ingeſto, generetur Obſ. 11. jam docuimus. "Hujus ergo cum prima jam poſita fuerunt rudimenta, accedens copioſior vini potatio, adauxit humorum circulum, eoſque celerius per rectos movit muſculum; qui, debilitato naturali robore, a nimia ſanguinis mole oppreſſus, & ad validam, palpitantemque reactatus fuit reſiſtentiam.

a) Increſcente ſenſim polypo, non mirum eſt, ſi paroxyſmus a quovis humorum orgaſmo, per iram, terrorem, motum, vini potum; quin etiam frigus ac martialia, excitatus fuit & adauctus. Hinam enim omnium ea eſt natura, ut partes externas, conſtringendo vel ſanguinem nimium commovendo, humores majori niſu ad præcordia compellant, quam quidem cor illud repellere poteſt. Obſervamus igitur ſæpius, quod in hiſce paroxyſmis tremorum, & inferioris abdominis adſit quædam conſtrictio: hinc urinæ tum tenues mingantur, & clyſteres pariter, ac pedum frictiones, horum ſpaſmum relaxando, ſolantur miſeros.

3 Quandoquidem ſiniſtro latere decubuit, paroxyſmus eam ob rationem revocatus ſunt, quoniam polypus liber orificio arteriæ magnæ ſe tum opponebat. Neque dubium eſt, quin in ſompo ex hoc ſitu fuerit ſuffocatus.

4) Omnis craſſus, marinus, humidus ac frigidus aer, ſubjectis cordis palpitatione laborantibus infenſus eſt: is enim conſtringendo externum corporis habitum, ſuccos ad interiora magis rogit, & ad eorum ſpiſſitudinem ac dyſcraſiam multum contribuit. Neque vero calidior aer, qui humores minus rarefactendi vim poſſidet, ita con-

ve-

-venit, sed serenus, qui nec justo calidior, nec solito frigidior est.

OBSERVATIO VI.

Palpitatio cordis a variis causis dependens data.

Vir generosus, militiæ præfectus, triginta annorum, temperamenti sanguineo cholerici, post vehementiorem per aliquot milliaria equitationem, paulo liberalius vino generoso indulsit, veneremque simul exercuit immoderatam. Nox, quæ sequebatur, erat inquieta, & gravi cordis palpitatione interrupta, quæ per aliquot etiam dies graviter, & per intervalla persistebat. Conquestus insuper de viribus prorsus dejectis, & totius corporis debilitate, ex consilio Medici, aquam melissæ spirituosam, quam l'eau des Carmes vocant, paullo majori copia sumsit. At malum validius, præsertim circa horam matutinam tertiam, summa cum molestia invadebat, ac per aliquot horas, cum copioso sudore, tantaque anxietate adfligebat, ut lectum deserere, & discurrere cogeretur. Ceterum alvus non rite respondebat, & hypochondria flatibus distendebantur. Ex ipso mensis spatio, cum meam quoque flagitaret opem, inquisivi in anteactum vitæ genus, atque sic percepi, ipsum ante decem annos, sputo cruento, cum hypochondriacis passionibus laborasse, nec non cruorem per venas hæmorrhoidales profudisse; atque elapso abhinc anno, suciam neglectui habuisse phlebotomiam. His exploratis, cum ... super plenum deprehenderem pulsum, dedi consilium, ut detracta protinus ex vena in pede . . . sanguinis larga portione, loco cerevisiæ, aquam puram fontanam, cum quarta vini parte remixtam biberet, & cubitum iturus pulverem Marchionis, cum nitro, ac succino, nostra methodo præparato, ex aqua Melissæ sumeret. Quibus recte adhibitis, egregie habuit.

Epicrisis.

Ad generationem molesti hujus mali, plures utique in hoc casu conspirantes causæ eminent: 1) nimia sanguinis ob vasorum corporis dispositionem, & omissam venæsectionem generata abundantia, 2) vehementior corporis commotio, 3) immoderatior vini ingurgitatio, 4) veneris intemperantia, & 5) remediorum analepticorum abusus. Ex hisce vero momentis prudens medicus, omnino veras medendi indicationes poterit invenire, quippe, quæ in eo consistunt, ut imminuta sanguinis mole, illius nimia expansio ac turgescentia sistatur. Huic autem scopo obtinendo, nihil sane venæsectione, ac aquæ frigidæ potu, nec utilius, nec convenientius est. Quanto pretio phlebotomiam suo jam tempore habuerit GALENUS in profligando hoc malo, testatur *Lib. V. de loc. affect. Cap. II.* Etenim *palpitatio cordis*, inquit, *pluribus integra valetudine degentibus, tum adolescentibus, tum adultis, subito sine ullo manifesto accidente evenire visa est, atque omnes cui sanguinis detractio juvit, & hi ac tantum plane liberati sunt, qui post sanguinis missionem, tenui victu, similibusque medicamentis usi sunt, quos vero hujusmodi accidens rursus infestavit, eadem curatione sanati.* Quod ad potum aquæ frigidæ, fontanæ simplicis attinet, ego certe eximiam, & plane singularem ad levandum hoc malum, sive a nimia sanguinis exundantia, sive ex nimio illius ac virium defectu oborium fuerit, ab ejusmodi potu, mederamus & crebrius fumio deprehendi, eo quod exæstuantem nimis sanguinem deprimat, vires dissipatas colligat, fibrasque relaxatas roboret.

OBSERVATIO VII.

Palpitatio in sene a ve-

Dum hæc scribo, requirit meum per litteras judicium, Illustris quidam Transsylvaniæ Liber Baro, annorum

rum

rum ſexaginta trium, temperamenti cholerico melancholici, conſtituiſque ſatis a laboribus implicitus. Hic ante aliquot menſes, ceteroquin ſanus, ad vicinos iter facturus campos, equo inſedit ferociori ac ruſolentiori, & fortiori moleſtaque ſuccuſſatione, corpus ad ſenectutem vergens, vehementer conquaſſavit. Deſcendens equo, protinus in tantam incidit cordis palpitationem, quæ non manus ſolum pectori admotas valide feriebat, ſed veſtimenta quoque violenter vibrabat, vtrumque illuſtrem per integram ac dimidiam horam adeo premebat, ut loqui haud potuerit. Vena quarta abhinc die tundebatur, ſed nihilominus moleſta palpitatio, vtut primo levior, per vices recurrebat, & adhuc vexat junctis animi, qui autem benignior erat, atque hilarior, triſtitia moroſitate, continuis vigiliis, & ſomno, ſi forſan accederet, multis terriculamentis, innumeriſque phantaſiæ ludis interrupto.

Epicriſis.

Diſcimus ex hoc caſu, quantum detrimenti ab, qui ſpiſſis humoribus imbuti, aut polypoſis rudimentis prædita ſunt, inferat fortior corporis motus. Quemadmodum enim hic, ſi placidior ſuerit, ad reſolvendum humorum coagulum, multum confert: ita ſane, ſi fortior ac immoderatior ſit, non modo ad generandos polypos contribuit, verum etiam illos ſæpenumero a ſua matre cohæſione avellit, & ægros vitæ ſubmittit periculo. Idem occaſionalem præbuit cauſſam palpitationi cordis, qua vir illuſtris premitur, dum humores craſſos, viſcidoſque, quos ille ob vitam laborum ac exercitiorum plenam, ſibi contraxit, nimium commovit, vel rudimenta polypoſa, quæ forſan obſederunt eor, avulſit. Optaſſem ſane, ut ſtatim inciſa fuiſſet vena, quoniam tali ratione augmenta morbi præpediri potuiſſent. Interim commendavit, ut eam adhuc, ſi ſanguis abundaverit, inſtituat, ac ſingulis binis menſibus revertatur curaret, non nimis pediluviis tepidioribus uteretur, & quum in ea regione vino calidiori Hungarico minus indulgere ſoleat, hoc vtaretur, & potus aquam vel ſolam, vel cum Cinnamomi decoctam poraret quibus non dubito, quin ſi nondum polypi firmas egerint radices, morbi ſanationem, ſub convenienti victus obſervatione, & motus corporis moderatiori exercitatione, ſimul imperraturi.

OBSERVATIO VIII.

Illuſtris fœmina, triginta annorum, tenerioris ſed vegetæ conſtitutionis, animi tamen ſenſibiliſoris, tertia vice puerpera, quarto poſt partum die ad lac reprimendum, quod ipſa infanti præbere nolum, uſa eſt epithemate, mammis lacte admodum turgentibus appoſito, & ex cicuta aquatica, deteſtabili obſtetricis errore pro herba petroſelini habita confecto. Senſit mox inde ingentem cum dolore pungitivo, rubore & præcordiorum anxietate ardorem, poſtridie copioſæ in mammis apparebant veſicæ, ſanis latæ, quæ remoto epithemate acerrimam effuderunt materiam, ſed inde peſſime habuit puerpera: ſumma enim ſuperandi angustia, & ingens cordis palpitatione ac tremore vexabatur. Chirurgus ad eryſipelaceum tumorem & dolorem levandum adplicabat unguentum de ceruſſa, quo factum eſt, ut non primum ſolum ſymptomata, ſed cordis etiam convulſivi motus ita invaleſcerent, ut accedente vitium, & adpetentiæ, nec non ſomni totali defectu, corporiſque marcore tocteſcente, data jam a Confeſſionario benedictione, ſæpius animam exſpiraturi videretur. Alvus præterea valde erat adſtricta, ſitis inexpiebilis, ob aphthas, ac puſtulas ardentes ſaucium ingraveſcens, quæ ſymptomata cum cordis palpitatione per tres inhærebant menſes. Tandem vero ſequuto moleſtiſſimo ſalivæ, per quatuordecim fere dies conſiſtente fluxu, & cordis pal-

Cordis palpitatio excitata quatuor mammis, loco petroſelini ex erraneo adhibita.

palpitatio, & reliqua ſymptomata ſenſim ſenſimque evaneſcebant. Sed ab eo tempore per tres fere annos conflictata fuit, pathematibus hypochondriaco hyſtericis cum Melancholia junctis. Atque in hoc affectu meum deſiderans conſilium, ex Luſatia inferiori huc acceſſit. Ego per veſtrem ordinavi cruram fontis Selteriani, cum tertia lactis aſini parte mixti, qua abſoluta, non ſine fructu uſa eſt balneo Lauchſtadienſi. Neque vero a pathematibus hypochondriacis, autumno, hyemeque maxime adfligentibus plane libera, per aliquot annos magno cum emolumento adhibuit acidulas Selteranas cum lacte, & liquorem anodynam cum pulvere præcipitante, non neglecto decocto temperantis, ac elixiri viſceralis uſu.

Epicriſis.

Memorabilis hoc in caſu eſt pernicialis cicutæ aquaticæ, extrinſecus adplicatæ effectus, qui a tenuiſſimo ſale aëri inflammante, nervcas cordis, & diaphragmatis fibras convellente deduci debet; quippe quod tam firmiter in iis hæſit, ut perſeverantem per tres menſes cordis palpitationem produxerit. Quemadmodum vero omnium ejuſmodi venenorum vis optime liquidis, & acrimoniam demulcentibus infringitur; ita & in hoc caſu, a matutino lactis & emulſionum uſu optimum ſperandum fuiſſe præſidium certiſſime perſuaſus ſum.

II. Notatu, imo admiratione dignum eſt, quod venenum illud vegetabile in excitando aphthis & largo ſalivæ profluvio, quo mitigata & ſuppreſſa vis morbi eſt, ſimilem tere indolem ac vim cum mercuriali veneno habuerit.

III. Noxia vero omni procul dubio fuit applicatio emplaſtri, liberiorem veneni diffluentem inhibentis, quo magis ad interiora converſum eſt.

IV. Fœmina nunquam fuit antea in paſſionem hypochondriacam vel melancholicam prona, quæ ab ſummo debilitatum nervoſarum partium inque primis ventriculi & inteſtinorum ſyſtema per tam immanem vim morbi demum producta eſt. Quare etiam ea remedia præſcripſimus, quæ blanda & demulcente virtute acrimoniam obtundunt, & nervoſis partibus, temperatum motum ſibi conciliando amica ſunt.

CAPUT II.

DE ASTHMATE CONVULSIVO, ET SPASMODICO FLATULENTO.

THESES PATHOLOGICÆ

§. I.

Reſpiratio eſt neceſſaria.

VEtus, ſed veriſſima, & medicorum & vulgi eſt ſententia: Reſpirationem & vitam pari ambulare paſſu. Vitam, omneſque, quibus illa conſervatur, functiones, magno illo ac univerſali ſanguinis ex corde ad omnes partes, & ex his ad cor circuitu abſolvi, certiſſimum quidem eſt, nihilo tamen ſecius hunc, & conſequenter ipſam vitam, abſque particulari, ea, ac minori, quæ fit ex dextro cordis ventriculo per pulmones ad ſiniſtrum, humorum circulatione, ſalvum eſſe ac ſubſiſtere neutiquam poſſe, adeo verum deprehenditur, ut hac ceſſante, protinus vita, omnimque functionum exſpiret exercitium. Quum vero hic ſanguinis per pulmones circuitus, abſque libera reſpiratione fieri omnino nequeat, facile judicare licet, quantum ad conſervandam vitam momentum contribuat tactus, & ſecundum naturam ſe habens ſpiratio, & contra quanto ſit damno eadem morboſa, impedita, vel plane intercepta; cujus rei clariſſimum documentum illi præbent

fient morbi, qui ſpirandi difficultatem habeat comitem.

§. II.

Aſthmatis definitio.

Sunt equidem magnæ, & quam plurimæ ægritudines, quibus difficilis ac laborioſa, tanquam moleſtum ſymptoma, jungitur ſpiratio, maximeque tales, quæ in pulmonibus fixam obtinent ſedem, veluti pleuritis, peripneumonia, tuſſis, phtyſis, ſenſibi, tubercula, & vomicæ pulmonum: attamen multæ dantur inſuper, tam intra, quam extra thoracem cauſſæ, quæ reſpirationi, & vitali humorum circulationi infenſæ, ſummum minantur periculum, & morbum producunt, qui Græcis aſthmatis nomine venit. Hoc vero ſecundum noſtrum ſententiam nihil eſt, quam impedita, & laborioſa admodum reſpiratio, cum ineffabili anxietate, & præcordiorum angoſtia juncta, liberum ſanguinis per pulmones circuitum turbans, a variis cauſſis oborta, periculi ſuffocationis non expers.

§. III.

Differentia aſthmatis convulſivi a pituitoſo.

Quemadmodum variæ ſunt cauſſæ, ita varia quoque aſthmatum occurrunt genera. Datur dyſpnæa quædam levior, quæ ſubjectis ſuccorum plenis, corpulentis, atque pinguibus familiaris eſt, maxime ſi corpus valde commoverint, & oritur quoque difficiliori ſanguinis per pulmones progreſſu, & nimia vaſorum expanſione, aeris ingreſſum ſufficientem præpediente: ſed hæc periculo vacat, & tranſitoria eſt. Deinceps occurrit aſthma pituitoſum, quod cum tuſſi humida, vel ejectione pituitæ viſcidæ conjunctum, noctu dieque ſub quocunque corporis ſitu infeſtat, & copioſiori muci viſcidi, veſiculas pulmonales obſidentis, & aeris liberiorem ingreſſum & egreſſum præpedientis, atque præcordia aggeſtioni debetur. De hoc autē Tomo ſequenti in dic. Syſt. differemus, & jam de eo potiſſimam agere conſtituimus, quod a ſpaſmodica partium ſpirationi dicatarum ſtrictura, a diverſi generis cauſſis, intra & extra thoracē conſiſtentibus oborta gignitur, & vocatur ſpaſmodico flatulentum atq; convulſivum.

§. IV.

Differentia a ſuffocatione hyſtericarum.

Hoc vero convulſivum aſthma differt omnino a ſuffocatione convulſiva hyſtericarum, quæ non niſi ſpaſmodica conſtrictione, ac veluti ſtrangulatione ſummorum faucium, laryngis, atque pharyngis nititur, & arctato laryngis canale, aeri ſufficiens liberumque ad pulmones iter præſcindit: cum in noſtro adfectu tranſitus per arteriam aſperam ſatis liber ſit, & vitium in ipſis potius hæreat pulmonibus, adeo ut nonnunquam ſola inſpiratio difficilis, exſpiratio vero legitime ſuccedat, teſtante caſu in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. II. caſu* 91 *pag.* 414. recenſito. Diſcernere porro oportet aſthma convulſivum, a catharro ſuffocativo, quippe qui cum vultus rubore, ſtertoreque ſtipatur, paralytici quid involvit, & intra pauces dies ſolvitur, cum illud, ſtertore vacuum, ad morbos pertinet longos.

A catharro ſuffocativo.

§. V.

Signa aſthmatis convulſivi.

Aſthmatis incepturi ab notæ optime ARETÆO *Lib. III. c. XI.* deſcriptæ, hæ ſunt: *gravitas pectoris, tarditas ad opus ſolitum, & ad aliud quodlibet gerendum, in curſu, aut in acclivi itinere difficilis & ægra ſpiratio, raucedo, ac tuſſicula, flatus in præcordiis, atque eructationes præter rationem excitantur, vigilant, noctuque parum & obſcure inſaniſcunt, nares acutas ad ſpirationem paratas habent. Si malum pejus ruat, malæ rubent, oculi prominent, veluti in his, qui ſtrangulantur, ſtertunt, dum vigilant, multo magis cum dormiunt. humida, obſcura, ſonoque carens vox eſt, multum & frigidum aerem cupiunt, ſub dio ambulant, quælibet enim domus, ipſis ad trahendum ſpiritum parva & anguſta eſt. Erecti ſpirant, tanquam omni aere attracto potiri cupientes; præ aeris autem cupiditate & os aperiunt, pateſiuntque, tanquam eo ampliore indigentes. Ipſorum facies, præter malas, quæ rubent, pallida eſt, ſudor circa frontem & jugulo emanat, aſſidua & aſpera tuſſis infeſtat, rejiciuntur pauca, tenuia, frigida, veluti quædam ſpuma efflantur, ſcemilis* ...

inflante spiritu collum intumescit, præcordia retracta sunt, arteriarum pulsus parvi, crebri, atque depressi, crura exilia. Quod si hæc ulterius incrementa capiant, instar comitialis morbi, non nunquam hominem strangulant. At si vertantur in melius, tussis longior & lenior fit, plura exscreantur et saniosa spiritu & humidiora, multa per ventrem aquam extrahuntur, urina copiosa excernitur, licet nondum quicquam in ea subsidat, vox sonantior clariorque redditur, somni longiores, quantum satis fuerit, efficiuntur, præcordia remittunt, dolor interdum ad scapulas cum remissione transit, anhelitus totus, levis, sine ulla asperitate fit.

§ VI.

Ulterior morbi historia. Quo magis invaluit ac inveteravit malum, eo acerbiora ac vehementiora hæc omnia fiunt. Alvus ceterum plerumque est adstrictior, & urinæ mingantur tenues ac aquosæ. Accedunt frequentissime pedum, dein manuum, faciei, ac dorsi tumores, brachiorum torpor faciemque lurida, plumbeoque colore notata, jungitur febricula cum typo irregulari, vespertinis exacerbata temporibus, supervenit cachectica corporis destructio, cum tumore pedum œdematoso, hydrops pectoris vel etiam ascites, ac anasarca atque tandem affectus paralytica alterutrius lateris, vel saltem brachii resolutio, aut loco hujus, quod notabile est, amaurosis, quæ est oculorum paralysis, observata fuit a GOHLIO in Schediasmate, *de asthmate convulsivo a polypo cordis*. Et quoniam tantum non semper suffocatione finitur hoc asthma dicitur quoque suffocativum.

§. VII.

Subjecti asthmati convulsivo. Attenta vero experientia docet, eos potissimum homines, qui sunt temperamenti sanguinei, vasis exilioribus, tamen copiosis instructi, obesiores, plethorici, pectoris angustioris, post vehementiorem animi, vel corporis commotionem, quacunque de caussa fiat, tempore præsertim vernali, & autumnali in affectum asthmaticum esse proclives. Multo magis eo tentantur, si mensium ac hæmorrhoidum inordinato fluxu, vel plane defectu laborant, aut consuetas sanguinis missiones, per scarificationem, vel venarum incisionem intermiserunt: necnon si fuerint hypochondriaci, & ventriculus ac intestinorum canalis, ob turbatum vel perversum motum peristalticum, flatibus scateant, & spasmis affligantur. Eo certius hæc incommoda patiuntur, si excretiones seri acris per quascunque vias fuerint suppressæ, aut languide succedant.

§ VIII.

Defunctorum Sectio. Si dispiciamus, eorum, qui hoc morbo perierunt, anatomicam Sectionem, deprehendimus plerumque fluctuationes aquarum in pectore, una cum polyposis in corde concrementis, quales casus allegant CAROLUS PISO *de morb. ex colluvie serosa pag.* 214 SCULTETUS *in append. observ.* 31. p. 152 ACT. MEDIC. BEROL. *Dec II vol. VII. pag* 67. In quibusdam sola seri in pectore extravasatio, absque cordis polypo reperitur, qualis est observatio, quam ACT. BEROL. *dec II. vol. VIII. pag.* 21 referunt, ubi simul aorta fuit ossea. Contra in aliis pulmones sanguine atro, stagnante, extravasato infarcti reperiuntur, veluti WILLISIUS *pharm. rat. Sect VII Cap III.* exemplo ostendit: nonnunquam salvis pulmonibus, & bronchiis, polyposa duntaxat in corde concrementa occurrerunt: testantibus observationibus, quas PEZOLDUS *obs.* 85 *pag.* 115 M N.C. *dec III anno II obs* 185 *& Dec. I anno IV obs XI.* memoriæ tradiderunt ut aliorum, quibus infra passim mentio fiet, exemplorum historiam silentio prætermittam.

§. IX.

Respirationis negotium explicatur. Quo vero eo clarius adpareat, qua ratione asthmaticus noster morbus generari queat: operæ erit pretium, pauca de respirationis negotio hoc loco præmittere. Ad respirationem

ita-

Digitized by Google

ſtaque naturalem opus primum eſt, ut illud pulmonum viſcus, quod ea innumeris vaſis ſanguiferis, arteriosis & venoſis, fiſtulis quoque & veſiculis membranaceis eſt contextum, a fluido atmoſphærico, elaſtico, aereo & therco, ampliata per alleviationem oſtarum thoracis cavitate, ingrediente, ſufficienter expandatur. Hac expanſione fit, ut per ramos & arteriosos & venoſos, qui antea valde arcte complicati, jam expanſos, ſanguis libero, & minus impedito itinere per pulmones, & ad ſiniſtrum cordis ventriculum progredi queat; quamvis preſſio vaſorum ſanguineorum, a veſiculis aere diſtentis facta, hunc progreſſum facilitat. Quem vero aer intra pulmones humidis vaporibus refertus, & elaſticitate ſua orbatus, iterum exire, & loco hujus recens, ac vi expanſiva elaſtica animatus iterum ingredi debet; neceſſe eſt omnino, ut thorax concidat, facto ejus cavitatis ſpatio anguſtiori. Alternata ergo dilatatio, & conſtrictio thoracis, expanſio & conſidentia pulmonum, ſufficiens ingreſſus & egreſſus aeris, & cordis æquabilis motus, liberam & naturalem efficiunt reſpirationem, ad vitam ſanitatemque conſervandam ſumme neceſſariam. Quando vero conque cauſſæ quædam obveniunt, quæ ſufficientem aeris in pulmones ingreſſum & egreſſum remoratur, vel muſculorum thoracis item abdominis, ſeptique tranſverſi motum dilatatorium ac conſtrictorium atque ipſius cordis convenientem Syſtolen, atque diaſtolen pervertunt: totum morbus ille, quem explanandum ſuſcepimus, aſthmaticus præſens eſt.

§. X.

Aſthma Spaſmodicum ſanguineum. Quibus ſuppoſitis, facillimum jam erit, æthiologiam aſthmatis ſpaſmodici ob oculos ponere. Et quoniam variæ illius cauſſæ primum conſiderabimus illam, quæ ſanguinis vitium debetur. Atque hac ratione obſervamus, a ſanguinis & humorum nimia mole, craſſitie, & congeſtione ad præcordia, grave generari aſthma. Quando enim ſanguinis & humorum maſſa major copia, & impetu ad cordis dextrum ventriculum irruit; major quoque quantitate ad ramos vaſorum pulmonalium congeritur, qua vis aeris inſpirati elaſtica ob ſanguinem omnium reſiſtentem imminuitur & ideo ſanguis, qui non ſatis vegete propellitur per venam pulmonalem, in hujus ramulis ſtagnat; atque novus ille, quem cordis perpetuus pulſus adfert, vaſorum ramos diſtendit, dilatatque: unde ſpirandi difficultas, ſumma anxietas, cordis tremor, ac palpitatio, cum pulſu inæquali, parvo, reſeri & frequenti, ſuos mutuantur natales. Hoc aſthma ſanguineum vocari quoque meretur ſpaſmodicum quoniam ſtagnans cruor nimium diſtendit & vaſa, & nervorum ramulos & veſiculas membranaceas rumpit. Jam vero perpetuæ inſtar regulæ tenendum eſt, quod nimia ramificatorum nervearum e copioſius ſtagnante in iis cruore expanſio, cauſſam præbeat convulſioni ſpaſmodicæ & veriſſim hæc ipſa ad ſtagnationem & congeſtionem humorum multum faciat. Huc pertinent exempla eorum, quorum pulmones poſt mortem ſanguine atro, ſtagnante, & extravaſato infarcti fuerunt reperti: quale de ſacerdote (quod hominum genus præ cæteris cerebrioſum ſermocinatorem, humorum congeſtioni ad pulmones, præ reliquis obnoxium eſt) allegat WILLISIUS *Pharmac. Sect. VII. cap. III.*

§. XI.

Aſthma ſpaſmodicum ſtercoreum. Hoc genus aſthmatis admodum familiare deprehenditur hypochondriacis, quoniam in iis humores vitales, qui craſſiores plerumque ſunt, ob inferiorum partium ſtenoſes, majori ad præcordia compelluntur quantitate. Complicantur vero ut his ſubjectis tantum non ſemper flatulentæ ventriculi, primarumque regionum diſtentiones, atque malum reddunt longe deterius. Namque dum diaphragma proxime incumbit ventriculo, ab hoc flatibus diſtento, protinus adficitur, ejuſque liberior motus

tus impeditur, atque hinc etiam pulmonum debita expanſio coercetur. Præterea fœpius fit, ut ſpaſmo conſtringatur ſeptum illud nervoſum, quo continctio, œſophagus quoque, qui illud perforat, adeo coarctatur, ut nullus e ruptoris vaporibus pateat exitus. Inde angustiæ præcordiorum horrendum in modum exacerbantur, & ſolutis quodammodo vinculis, ructus incredibili & copia, & ſonitu expleduntur, malique levamen inferunt.

§. XII.

Aſthma convulſivum ſic dictum. Quod ſtricte convulſivi nomen meretur aſthma, & ſatis frequens occurrit, fit abſque præſentis craſſis materialis cauſæ, a ſpaſmodica partium ſpirationi inſervientium, maximeque membranarum cellulas pulmonales inveſtientium conſtrictione. Dum enim tunicæ nerveæ ſepti tranſverſi, dum membranaceæ muſculorum intercoſtalium partes, dum ſenſibiles, quæ pulmonum cellulas undique cinguni, membranæ ſpaſmo conſtringuntur, arctatur thoracis ſpatium, coercetur pulmonum expanſio, impeditur aeris ſufficiens in cellulas pulmonales introitus, & cruoris per pulmones tranſitus, ac ex uno malorum cordis ventriculum circuitus mirifice retardatur. Quum vero conſtrictæ pectoris regiones nervos ſuos mittuntur a vertebralibus, atque dorſalibus, qui etiam ad brachia ramos mittunt, facile patet, cur totum pectus cum brachiis grave ac tenſum ſit, ſcapulæ, dorſum, ac ſternum dolore corripiantur, atque brachia torpore, quin tandem quaque paralyſi, obimpeditum a ſtrictura liquidi nervei influxum, adficiantur.

§. XIII.

Cauſſæ aſthmatis convulſivi. Hæ ſpaſmodicæ conſtrictiones provocantur a materia aeri, ſubtili, cauſtica, quin ſæpe virulenta, ad dictas nervoſas præcordiorum partes incumbente, quæ generatur, atque originem ſuam repetit a ſudorum, maxime in ſcorbuticis, repulſione, nec non exanthematum, efflorescentiarum, & quarumcunque ſeriæ lymphæ acrimonia excrementorum, vel ad artus exteriores depoſitionum, non ſufficienti evacuatione, vel improvida adſtrictione. Sic teſtatur multiplex experientia, malum noſtrum exoriri ab eryſipelate, variolis, maximeque morbillis, purpura, maculis & puſtulis quibuſcunque ſcorbuticis, haud ſatis ad corporis ſuperficiem pulſis, aut erraſſo adſtringentium uſu retroactis; a ſcabie, linea, vel achoribus capitis, cruſta lactea, per oleoſa, pinguia, aut linimenta ſulphurata, præpoſtere exſiccatis; a pedum fœtore repreſſo; a tranſpiratione totius corporis ſubito cohibita, qualis caſus reperitur in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. I. Caſ.* 90. ub ulceribus chronicis, vel fonticulis inopportune conſolidatis; qualis obſervatio de aſthmate convulſivo ab ulcere ſcroti ſerpiginoſo, aqua mercuriali exſiccato orto inventur *Lib. cit. Tom. II. Sect. III. caſu LXIV.* a podagra vel arthritide partim ex defectu virium, partim male ferianis artibus retrocedente, uti quidem de podagra caſus CONSULT. *Tom. I. Sect. II.* 93. de arthritide *Tom. I. Sect. II.* 92 inſerti reſtantur.

§. XIV.

Aſthma convulſivum a fumis metallicis. Huc fere pertinet aſthma illud ſpaſmodicum ſiccum, quod a fumis metallicis, ſaturninis, ſulphureis, venereis, arſenicalibus, carbonum foſſilium, ac exhalationibus aquæ fortis, uſu præſertim evenit, qui in metallis laborant, uti ſunt metallicolæ, & quoddam fabrorum genus, Conſ. diſp. mea *de Mirabilium a morbifera, &* in ACT. MEDIC. BEROLINENS. *Dec. I. ad. VI. pag.* 31 caſus recenſetur, de fabro ex attractis cineribus metallicis inter aes malleo tundendum in aſthma convulſivum delapſo. Tetri namque & virulenti iſtiuſmodi vapores, per inſpirationem attracti, incumbunt nervoſis veſiculatum pulmonalium membranis, hiſce conſtringendo, libero ac informi aeris in eas acceſſui iter præcludunt, ideoque grave hoc machinantur malum.

§. XV.

§. XV.

Aſthma ſuffocativum, læſione diaphragmatis.

Sola diaphragmatis ſtrictura ſpaſmodica, abſque ullo pulmonum vitio ſufficiens eſt, totum reſpirationis negotium perturbandi, & tetanicam ſuffocationem inducendi. In recenti adhuc memoria mihi ſunt bini notabiles, ſed triſtes ſimul caſus, ubi ſubjecta antehac per omnia ſana, ex gravi percuſſione ſcrobiculi cordis, & ejus regionis, cui adnexum reperimus ſeptum transverſum, ſubito perierunt ſuffocata, & poſt mortem diſſecata, nullum oſtenderunt in toto corpore vitium, quam leve in tendinea diaphragmatis parte fugillationem, ejuſque ſtrictoram. Neque minus obſervatione conſtat, vulnera in idem diaphragmatis centrum, punctim inflicta, momentaneam intuliſſe ſuffocationem, ut aeram ſpirandi ſummam difficultatem, quæ ex nervoſi illius ſepti inflammatione perripitur. Nèque obſcura eſt ratio: conſtrictum enim diaphragma retinet convexum, qui ſub inſpiratione planus eſſe deberet, ſitum, quo thoracis cavitatem adeo coarctat, ut pulmones non ſatis expandi queant.

§. XVI.

Aſthma ſpaſmodico cachecticum.

Neque ſilentio prætereundum eſt aſthma illud ſpaſmodicum, quod in cachecticis a tumore œdematoſo pedum, quacunque de cauſſa intra corpus repulſo, cum gravi pectoris oppreſſione, & anxietate originem trahit. Ratio ſe re eſt eadem cum aſthmate ſanguineo. Namque ſerum illud ſpiſſum ac vappidum, quod in pedibus ſtagnavit, dum indoctis ipſis ſtrictura ſurſum repellitur, abſorbetur a venis ſanguiferis, & ad præcordia fertur. Ibi ex dextro cordis ventriculorum reliqua humorum maſſa, in arteriam pulmonalem, ejuſque ramulos pulſam, hos tanta replet copia, quæ, comprimendo ſimul veſicas pulmonales, reſiſtit irruenti aeri, ejuſque ingreſſum, ad propellendum per venas cruorem ſufficientem removetur. Ergo ſtagnat ille ſeru viſcido repletus ſanguis in arteriolis ramulis, hos graviter diſtendit, & ſic ſummam anxietatem, ſpirandi difficultatem, ac interdum repentinam ſuffocationem inducit; quæ fere certiſſima eſt, ſi pedum œdemata repelluntur in iis, quorum cordis polypis obſeſſa ſunt. Et obſervavi in ejuſmodi ſubjectis, quod, ſi febre intermittente correpta fuerunt, ſub frigoris acceſſione pedum tumores ſubito evanuerint, ingentem ſpirationis anguſtiam, quin tertio ſemper paroxyſmo tenuerunt ſub ipſa frigora poſt ſe traxerint ſuffocationem; qualem caſum CONSULT. MED. *Tom. I Sect. II. caſu LXII.* inſerui.

§. XVII.

Aſthma ſuffocativum a polypo cordis.

Datur aſthma, quod magis ſuffocativum dici meretur, & a polypis cordis ventriculos obſidentibus ſubortum. Hoc non raro in repentinam deſinit ſuffocationem, & poſt mortem nihil in corpore oſtendit præternaturale, quam polypos, ſicuti teſtantur obſervationes a RIVERIO *Centur. I obſ.* 82. TULPIO *Lib. I cap.* 27. PEZOLD *obſ.* 58. *pag.* 115. A. N. C. *dec. III an. II obſ.* 185. *al. legat. &c.* Dum enim polypoſa concrementa, maxime ſi ſiniſtrum cordis obſederint thalamum, præfrendunt ſanguini e pulmonibus tenduro iter, accumulatur ille in pulmonum vaſis, diſtendit ea, impedit acreſſum aeris, atque non remoto polypoſo repagulo, in ſeri hiſeram prorſus ſtaſin, & ſuffocationem terminatur.

§. XVIII.

Aſthma ſuffocativum a hydrope pectoris.

Hydrops denique pectoris, quamquam plerumque ſit petnicioſus aſthmatis convulſivi effectus, ** nem & ab hoc, & ab aliis cauſſis, v. g. pulmonum inflammatione, vel violentia extrinſecus illata & ortus, gravi aſthmati ſuffocativo ſuppeditat cauſſam. Ubi præſto eſt, hæ fere ſunt notæ. Tumor œdematoſus non pedes ſolum, verum etiam manus corrupat, harum enim tumorem, pro pathognomonico hujus affectus ſigno, ſolertiſſimus jam agnoſcit BAGLIVUS, dum *Prax Med. Lib. I.* dicit: *quod ubi, qui præcordia*

hydrope laborant, manus intumeſcant; immo ictum quandoque brachium ad cubitum uſque. Obſervatur quoque in iis aquarum in pectore fluctuatio, præprimis ſi corpus ad latera inclinent, tremor cordis, torpor, ac paralyſis brachiorum, tuſſis ſicca, interdum ſetum pellucidum ſecum ducens, ac febris anomala. Quando cordis polypus complicatur, quod plerumque fit, adſunt cordis palpitationes, & arteriarum intermittens pulſus.

§. XIX.

Hydropis pectoris generatio. Eſt vero pectoris hydrops, fluctuatio & extravaſatio lymphæ atque ſeri in cavitate pectoris & ſequentem in modum generatur. Extimam pulmonum tunicam copioſiſſimis vaſis lymphaticis refertam eſſe, eleganter deſcribit ac delineat Clariſſimus NUCKIUS *in adenogr. curioſ. pag.* 142. Hæcce vaſa non minus, quam reliqua lymphatica, pectus multis in locis obſidentia revehunt laticem ſuum ad ductum thoracicum, ut ex hoc per venam ſubclaviam atque cavam, ad dextrum cordis feratur ventriculum. Quando vero huic lymphæ itineri obex ponitur, ut ad ductum illum pertingere nequeat, vaſa lymphatica nimium infarciuntur, tandemque ultra ſphæram elaſticitatis diſtenta, rumpuntur, laticemque in cavum effundunt pectoris. Quum igitur ſpaſmodicæ partium ſpirationi dicatarum, maximeque pulmonum ſtricturæ, quæ aſthma convulſivum producunt, cohibeant ac remoreotur lymphæ ad ductum thoracicum iter: facile patet, qua ratione tandem hydropem pectoris pariant. Hæc victſſim aquarum in pectore collectio, dum totam thoracis replet cavitatem, & ſeptum quoque adgravet tranſversum, nullum pulmonibus ſeſe expandendi ſpatium reliquit, ideoque & ſanguinis, & aeris in illos ingreſſum, ac liberum circuitum remorando, aſthma inducit ſuffocativum. quia nimirum ſuffocando tandem jugulat miſeros. Interim extravaſata hæc aqua, innatantes ipſi pulmoneanum modo colliquat, verum etiam mora temporis acrior reddita, eos arrodit, ac putredine fere conſumit, adnotante HARDERO *Lib. I. obſ.* 51. *pag.* 217. Quod attinet pertinacem hydropem, ille non ſolum eodem modo ex vaſis lymphaticis, cordis ſuperficiem ambientibus contingere poteſt, verum etiam a ſero, per auriculas, ſtagnante cruore infarctat, ſecedente adaugetur.

§. XX.

De hydatidibus. Neque vero negligenda eſt ex hydrope in pectore ſpecies, quæ hydatidibus veluti ſaculo incluſa continetur, maximeque intra ipſam pulmonum ſubſtantiam reperienda eſt. Multæ occurrunt obſervationes de hydatidibus ejuſmodi, non modo in pulmonibus, verum etiam pleura, ſepto tranſverſo, & cordis externa ſuperficie repertis, quales vide apud OTTONEM HEURNIUM *obſ.* 18. BARTHOLINUM *Cent.* 11. *obſ.* 61. ACTA HAFN. *vol. III. obſ.* 76. M. N. C. *Cent. III. & IV. obſ.* 115. In ipſis quidem pulmonibus hæ hydatides, a vaſis lymphaticis, in eorum ſubſtantia diſruptis, ac laticem ſuum in cellulas ac veſiculas effundentibus, unde hæ in tantam elevantur molem, generari videntur, & vero eſt ſimillimum, quod ex rupta ejuſmodi veſica, ſetum in pulmonum ſubſtantiam extravaſetur, & repentinam inducat ſuffocationem: unde etiam derivamus materiæ illius limpidæ, quæ cum tuſſi nonnunquam fit, rejectionem.

§. XXI.

Cauſſa remota eſt frigus. Si quid ex cauſſis occaſionalibus eſt, quod aſthma convulſivum inducere poteſt, certe eſt externum frigus, hoſtis ille nervoſo genere inimiciſſimus. Unde hyemali tempore, flantibuſque ventis aquilonaribus ingraveſcit malum, & a frigido quoque potu exacerbatur. Inprimis obſervavit, illos, qui pectus non bene tegunt, illudque frigori, maxime nocturno exponunt, ſæpius hoc malum incurriſſe.

Ex

§. XXII.

Prognoſis. Ex his adparebit, quam variis modis generetur, ac foveatur aſthma convulſivum, ac ſuffocativum: jam pauca de prognoſi trademus. Ubi malum recens eſt, & ſola præcordiorum conſtrictione ſpaſmodica nititur, ſpes eſt ſalutis, maxime ſi metus arthritici, podagrici, ulcera, & exanthemata ad ſua loca revocentur. Quando ſupervenit excretionum ſanguinearum per uterum, aut hæmorrhoides fluxus, is, aut ex earum ſuppreſſione aſthmate ſunt correpti, & paſſione laborant hypochondriaca, levamen adferet, atque ſi res adhuc integra fuerit, perfectam reconvaleſcentiam. Quod ſi vero inveteravit affectus, aut perverſa tractatu medela, tranſit in pectoris hydropem, viſcerum imi ventris obſtructiones ac infarctus, pedum œdemata, cachexiam, ac hydropem univerſalem. Namque conſtat, quod per diaphragmatis centrum tendineum feratur vena cava, quæ ex imo ventre cruorem ad cor vehit, nec ignotum eſt, quod liber ſepti tranſverſi motus, circulum ſanguinis per hepar, natura ſanguinem adjuvet, atque facilitet. Quando igitur cumque liber ſanguinis per venam cavam aſſumtus impeditur; tardior ejus fit in hepate circulatio; unde humores primum omnium in diſtas regionibus, veluti ſunt pedes, ſtagnant, ſeroſamque portionem, œdematis cauſſam, dimittunt; deinceps quoque per viſcera imi ventris difficilius progrediuntur, inque in ſubſiſtentes, infarctus, ſcirrhos, cachexiam ac hydropem cauſſantur; quem ligata propeſeptum tranſverſum vena cava, proximus ſubiens, præter LOWERUM, experientia commonſtrat. Generatim ſcindum eſt, omne aſthma convulſivum, vel præceps exitium, atque vehementem ſuffocationem inferre, maxime, ubi ſubeſt cordis polypus, vel diutius inhæret, atque hydrope perimit ægrotantes; quo in caſu lethiferum eſt, ſi patiantur febrem lentam, pulſum inæqualem, ac intermittentem, paralyſin brachiorum, continuam cordis palpitationem, immunitam naſcentem, ſyncopem tum enim in propinquo mors eſt. Quidam denique ſuperveniente pulmonum inflammatione exſtinguuntur, quo gravius malum eo languidior fit pulſus. Aſthma inſenibus comitatur plerumque uſque ad mortem, & quod ex diſlocatione vertebrarum fit, non ſanatur, niſi hæ reducantur. Quo majori impetu & vehementia acceſſus & diutius durat & crebrius recurrit, eo plus periculi ſubeſt, & ſuffocatione jugulat.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatr. GRavioris noſtri mali curatio, his fere indicationibus abſolvitur, ut 1) ſpaſmodicas pectoris, atque partium ſpiratui miniſtrantium ſtricturas conſopiamus; 2) humores ad externum corporis habitum, infernaſque partes derivemus, & eorum circuitum æquabilem reddamus, 3) cauſſarum, quæ malum fovent, remotioni, pro earum diverſitate ſtudeamus. Et ſicuti binis primoribus ſcopis in ipſo paroxyſmo potiſſimum ſatisfacere; ita tertium extra hos explere licet.

§. II.

Quæ conferant in paroxyſmo. Ipſo in paroxyſmo, quoniam plerumque alvus ſtrictior eſt, & humores una cum flatibus ad ſuperiora regurgitarunt, nou facile quidpiam proſentius auxilium fert, quam clyſteres emollientes, ſimul carminativi, quos ex floribus ſambuci, meliloti, verbaſci, paeoniæ, ſiliorum alborum, chamæmeli vulgatis, ſeminibus quatuor carminativis, oleo chamomillæ cocto, & una alterave ſalis communis vel gemmæ drachma, ſtimuli loco addita, parare convenit, & exigente neceſſitate, his vel iterare. Deinceps, incredibilem virtutem exſerunt, pedum, qui tantum non ſemper frigidi ſunt, frictiones, eorumque in aquam tepidam dimiſſiones. Ubi gravis præcor-

cordiorum venit spasmus, iis fotus calidiores, vel etiam vesicæ, lactu calido repletæ, ad mitigandum spasmum admoveri possunt, nec levem in his sedandis opem nonnunquam ferunt linimenta nervina, quæ ex aquæ Anhaltinæ unciis binis, spiritus salis ammoniaci, lumbricorum terrestrium, essentiæ croci, castorei ana drachmis duabus, olei nucistæ vel macis drachma una parare, atque collo, scapulis musculis, thoracis, spinæque dorsali applicare soleo. Ex mixturis autem merentur antispasmodica, cum blandis diaphoreticis juncta, quæ discutiendo peccantem materiam, & relaxando spasmodicas constrictiones, operæ faciunt pretium. Talia sunt mixturæ ex aquis analepticis florum tiliæ, pæoniæ, primulæ veris, liliorum convallium, acaciarum, ulmariæ, pulvere Marchionis, cinnabari nativa, spiritu nitri dulci, vel liquore anodyno minerali, mixt. simpl. & Syrupo papaveris rhœados, quæ crebro repetita dosi offerundæ, aut cum liquore anodyno, qui mixtus sit spiritui bezoardico Bussii, vel cornu cervi succinato, alternandæ. Præterea, quantum fieri potest, corpus in moderato calore conservare oportet, neque enim plura ipsis in paroxysmis moliri licet.

§ III.

Cura asthmatis sanguinei & hypochondriaci. Extra paroxysmum, ante omnia eo est respiciendum, ut stagnationes humorum in pectore discutiamus, eorumque circulum restituamus æquabilem, simul vero caussas materiales ac mediatas removeamus. Quod si igitur sanguinis nimia versus pectus congestio hoc malum induxerit, consopita ejus, per pulveres ac mixturas temperantes ebullitione, imminutioni nimiæ molis studendum est. Quo quidem fine venæ sectiones in pede, præsertim vinosæ diætæ addictis, statis temporibus institutæ, eximiam spondent utilitatem, quibus in consuetis interponendæ sunt scarificationes, & iis, qui suppressum hæmorrhoidum fluxum patiuntur, conferunt hirudines venis sedalibus applicandæ. Non minus blanda laxantia, ad eliminandas primarum viarum sordes, & ad promovendum sanguinis per abdomen, & venam portæ circulum, motus corporis, victus tenuis, potusque levior, sed largus commendari debent. Est si hypochondriaca, & flatulenta præsto sunt symptomata, eo feliciori cum successu adhibentur laxantia lenia ac clysteres, conjuncto Elixirii viscerali usu, & recta victus ratione. In subjectis, maxime ex suppressione vel mensium vel hæmorrhoidum laborantibus, nihil quoque est fructuosius, thermis, interne pariter ac externe usurpandis, aut acidulis Selteranis, quæ tepefactæ cum lacte misceri debent. Hæc etiam via est curandi asthma, quod a polypo cordis proficiscitur.

§ IV.

Quando malum a materia arthritica, podagrica, scabiosa, purpuracea, vel ulcerosa intra corpus retrocedente, ac repulsa ortum traxit, translato nempe humore acri, peccante, caustico, ad nervosas pectoris partes: non tutius consilium est, ac blandis diaphoreticis, liberam perspirationem promoventibus, humorem illum ad corporis superficiem, vel ad partes, ex quibus repulsus fuit, relegare. Cui scopo cum præsentissimo commodo satisfaciunt liquor noster anodynus, cum spiritu bezoardico Bussii mixtus, aut pulvis bezoardicus, ex antimonio diaphoretico, nitro, pulvere Marchionis, succino præparato, & momento camphoræ compositus, mane potissimum sumendus, desuper bibendo aliquot vascula infusi theiformis, quod ex herba scordii, veronicæ, floribus sambuci, tiliæ, semine foeniculi, & aniso stellato concinnatur, inde lenem promovendo sudorem. Ubi scabies, vel ulcera retroacta, vel præmature consolidata sunt, insignem laudem merentur remedia ex sulphure parata, quippe quæ has sordes ad cutim revocandi, magnam vim possident. Quemadmodum enim medicamenta

Asthmatis ab acrimonia sordida repulsa fluxionis faborum curatio

ex

ex ſulphure minerali extrinſecus m e- juſmodi affectibus valde alienæ & noxia ſunt; ita contra interne data tonum parrium roborando, diſſatumnem & perſpiratronem heterogeneæ materiæ adjuvant. Neque vero negligenda ſunt leniora laxantia, nec blanda diuretica, ſicuti tinctura tartari &c. eſt, ſiquidem his & craſſæ primis vias, & reliquæ per vias urinarias excernentur impuritates. Speciatim pediluvia revocandis ad pedes arthriticis, atque podagricis motibus adprime inſerviunt.

§. V.

Curatio aſthmatis cachectici. Ubi moleſtiſſimus hic morbus tumore pedum œdematoſo, per gravi reni animi affectum, vel terrorem ſubrum, vel nimiam refrigerationem, vel etiam febrilem acceſſionem retropulſo naſcitur; tunc non leve negotium eſt, decubitum ſerr vitandi in pectore diſcutere, & ad extimas partes revocare. Vidi in talr caſu cum fructu adhibitum pulvetem diaphoreticum, ex ceruſſæ antimonii, cornu cervi uſtr ana drachma una, cinnabaris medicinalis ſcrupulis binis, ſulphuris antimonii correcti granis quatuor patatum, quem pondere duorum ſcrupulorum, deſuper bibendo infuſum theiforme propinare ſolitus ſum. Fovendi præterea ac ſedulo fricandi ſunt pedes, ut ſpaſmus eorum relaxetur, & frigus expellatur, nec non injiciendi ſunt clyſteres, aut laxantia, eaque leviſſima.

§. VI.

Curatio aſthmatis ex ſiccitate. In aſthmate ſicco, quod a cauſſis externis bronchia & pulmonales veſiculas exſiccantibus, ut ſunt vapores ſaturnini, aer exhalationibus calcis vivæ refertur vel vapor carbonum foſſilium, naſcitur, humectantia & acrimonium demulcentia & fibras laxantia, ut ſunt lac, cremor ejus, oleum amygdalarum dulcium, emulſiones, ſperma ceti, pinguedines animantium interno & externo uſu omne abſolvunt punctum.

§. VII.

Curatio Quod ſi pectoris hydrops jam præſto fuerit, anceps eſt curatio. Unicum, quod reſtare videtur remedium, paracentheſis eſt thoracis, quam multi collaudant auctores, nrr CAROLUS PISO, SCULTETUS *obſerv* 31 *pag.* 252 & SYLVIUS *oper. medic. cap.* 50 *pag.* 316. Neque eſt, quod fugiamus hoc remedii genus, quippe quod provida manu adplicatum, periculi plane experreſt: verum alia incidit quæſtio, an ſemper certum inferat auxilium? Perite HIPPOCRATES *Lib.* 2. *de morb.* monet, quod inſtituenda ſit hæc operatio, antequam morbus invaluerit, aut labem viſceris cujuſdam ſecum traxerit. Et profecto hoc in caſu, ſi viſcerum læſio, aut exulceratio præſta fuerit, non temere ad hanc accedendum ſuadeo curam: res vero integra, non contemnendam pollicetur opem. Præterea conjungere oportet leniora diuretica, atque laxantia, maxime quæ ea, quæ per epicraſin agere dicuntur, nimirum ſi morbus in principio, & ab exacerbatione febrili vacuus adhuc fuerit. hydrop. per pectorir.

§. VIII.

Ultima linea, non incongruum viſum eſt, quæ CELSUS in ſpirandi difficultate Lib. IV. Cap. IV. in uſum commendavit, remedia ſubnectere: *Auxilium eſt*, inquit, *niſi aliquid prohibet, in ſanguinis detractione. Neque id ſatis eſt, ſed lac caprinum calidum jejuno dandum, & ſi non febrit, venter ſolvendus eſt. Lequendo alvus, interdum etiam discutienda, quibus extenuatum corpus interpoſitum ſpiritum trahere commodius. Caput etiam in ſecto ſublime habendum eſt, thorax ſemenis cataplaſmatibuſque calidis aut ſiccis, aut etiam humidis adjuvandus eſt. Præter hæc ſorbitionibus & lenibus cibis utendum eſt, interdum vino tenui, nonnunquam vomitu. Proſunt etiam quæcunque urinam movent, ſed nihil magis quam ambulatio lenis, pene uſque ad laſſitudinem, refrictio multa præcipue in ſeniorum partium, vel in ſole vel ad*

ignem

ignem & per ſe ipſum & per alios uſque ad ſudorem.

Cautelæ, & monita practica

§. I.

Cautelæ circa emetica & purgantia.

PUrgantia arriora, uti ſunt ex jalappa, gummi gutæ, colocynthide, elaterio, eſula & reſolutiva, nec non emetica, maxime, quæ ex ſtibio paranntur, cane pejus & angue in hoc affectu ſunt fugienda, quippe quæ genus nervoſum magis ad ſpaſmos diſponunt. Verum enim vero in aſthmate rali cacheſtico, ubi pectus humoribus ſeroſis, viſcidis plenum eſt, cum inſigni uſu tartarum emetrum, refractiori doſi, rum ſolute mandato propinare ſoleo; quo debilitatis pulmonibus aliquale robur inſtauretur, ut ſtagnantibus ſucris reſiſtere poſſint. In tali quoque caſu eximiæ utilitatis eſt Sulphur antimonii, probe correctum, nec non a veteribus mire commendata Squilla, provide data, quæ incidente non minus, ac reſolvente virtute, deſideratum edit effectum.

§. II.

Circa tumores pedum

Vulgaris, ſed inſignis error eſt, tumores pedum œdematoſos, qui frequentiſſime junguntur affectui noſtro, purgantibus draſticis profligare velle neque aliud quidquam inde expectandum, quam ut ægri per compendium ad mortem deducantur. Alienæ quoque valde ſunt emplaſtra repellentia & ulcerum ac fluxiones pedum ſiccantia & conſolidantia. Nec ſemper tuto ſunt adhibenda balnea Lacenicæ cum ſpiritu vini, quoniam exſiccant nimium corpus, tumoreſque repellunt. Proficiunt magis ſiccæ fomentationes, ſarculi diſcutientes, conjunctis interne diaphoreticis cum antiſpaſmodicis mixtis, nec non uſurpatis diureticis, atque clyſteribus paullo acrioribus.

§. III.

Circa venæſectionem

Sanguinis, quæ per venæſectionem fiunt, miſſiones, nunquam in ipſo paroxyſmo debent inſtitui, quoniam malum inde fit deterius ac conſuetius. Neque extra paroxyſmum quidquam prohiberi in ullo aſthmatis genere, quam in eo, quod vel a nimia ſanguinis mole, aut craſſitie, conjuncto cordis polypo, vel ab exercitationum ſanguinearum ſuppreſſione fovetur. Tum ſine præſervatorio circa æquinoctia eam decet inſtituere. Monendum vero hoc loco eſt, majori ſemper cum fructu clyſterem, ad flatus diſſolvendos & alvum aperiendam ſanguinis miſſioni præmitti.

§. IV.

Circa thermas & acidulas

Thermæ ſi in morbi principio in uſum trahantur, vel etiam acidulæ, quæ repetactæ eſſe debent, huic malo & ejus generationi, præſertim ſi ex cachochymia ſcorbutica, viſcerum infarcto, vel ſuppreſſione criticarum ſanguinis miſſionum pullulaverit, mirifice opitulantur: contra vero ſi jam inveteraverit malum, cordis polypi præſto fuerint, vel hydrope pectoris fixam occupaverit ſedem, harum potus mortem accelerat; quod variis comprobatum habeo exemplis. Namque in his ſubjectis reperiuntur partium ſolidarum mirifica laxitas, ac viſcerum obſtructio, qua de cauſa minerales iſtæ aquæ haud tranſeunt rite emunctorta, ſed hinc inde ſtagnantes, non modo extravaſatum in pectore ſerum augent, verum etiam novos, variisque locis exerant tumores.

§. V.

Balnea, ſi naturalia uſus.

Major fere ſpes ſalutis collocari poteſt in externo thermarum uſu, præſertim earum, quæ non tam adſtringentis, ralrareæ & martialis ſunt proſapiæ, quam potius, quæ valde ſubtilem & leviſſimam aquam foveant, & ſale quodam alcalino imbutæ ſunt; quo nomine egregiam vidi efficaciam a Leucenſibus, & Piperanis, ſiquidem virtute ſua laxante ac emolliente fibras denſas, rigidas & conſtrictas mirifice demulcent, atque ſolantur, & ſimul liberiorem reddunt perſpirationem. Ubi vero vel polypi vel aquæ extravaſatæ ſuſpicio eſt, prorſus exulare hæc de-

debent. Plus etiam conferunt balnea præservandi quam curandi scopo.

§. VI.

Circa diætetica. In statu cachectico, cui jungitur asthma, magnam opem ferre deprehenduntur diuretica, adeo, ut JOHANNES RHODIUS *Lib. III obs.* 27. testetur, asthma, evacuatis intra nycthemeron, 37. urinæ libris fuisse sanatum. De hoc medicinæ genere BAGLIVUS *obs. pag* 70 perite hæc scribit: *Plures adnotavimus, in pectoris morbis semper ducendam esse materiam ad urinæ vias, natura id demonstrante: quippe magnum consensum esse inter tibias, pudenda & pectus constat. Non vero tuta sunt diuretica, ex salibus lixiviosis & acidis parata in pectoris morbis, nam tussim movent, & morbum exasperant.* Contra pulvis millepedum, therebinthinata, essentia succini minus spirituosa, sed probe alcalisata, item balsamum sulphuris antimonii, nostra methodo præparatum, decocta radicum aperientium, Syrupus de althæa Fernelii, urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranis infensa sunt.

§. VII.

Circa externa. In asthmate spasmodico cum cardialgia juncto, & quod a spastica septi transversi strictura prodit, linimenta, quæ ex axungiis animalium recentibus parata sunt, demulcentia & anodyna, pinguedinem quoque caponis per solis calorem subtilisatam, neque minus Emplastrum Barbettianum, cum sapone & camphora nobilitatum, plus sæpe effecisse, quam spirituosa & calidiora observavi.

§. VIII.

Aeris usus. In curatione non minus ac præservatione asthmatis nostri, aliorum remediorum vim egregie secundat aer, qui quo lucidior, purior, atque serenior est, eo majorem asthmaticis fert opem. Et quem fugit, quod sola tempestatis mutatio, morbum hunc insigniter adaugeat? Veteres insignem aeris habuerunt respectum, quos inter allegasse juvat COELIUM AURELIANUM, qui *Lib. II. cap. III.* ita scribit: *Obtinente statura, convenit ægrotos jacere loco lucido mediocriter, atque calido, adhibita abstinentia, usque ad tertium diem, cum requie corporis, atque animi, appositis lanis limpidis, atque mollibus, oleo dulci atque calido prætinctis, collo & thoracem circumdantibus &c.*

§. IX.

Aeris rustici usus. Neque minus ad inducendum partibus in pectore nervosis robur naturale, præservandi fine, mirifice præter potum aquæ frigidæ, sed purioris & levioris, confert aeris ruralis usus: quem laudando sane stratagemate, BAGLIVUS *oper. pag.* 207. his verbis commendat: *In diuturno asthmate, sive humorali, sive convulsivo, aerem rusticanum ægrotantibus impero, & potissimum, ut comites habeant, qui arant bubulci. Debet itaque asthmaticus sequi bubulcum, quando terram arat, & incedere per sulcum, sive viam ab aratro recenter in terram factam, & aperto ore inspirare aerem, sive halitus nitroso salinos ac sulphureos, a recenter rupta terræ glebis prodeuntes. Tonus pulmonum longo morbo relaxatus, nitrosa salina centralis terræ caloris substantia roboratus, confirmatur, & restituitur, eoque restituto, circulus quoque liquidorum per pulmonum telas in libertatem ponitur, morbusque profligatur.*

§. X.

Circa potam. Multum quoque ad levandum vel sanandum id mali refert, quo potus genere æger utatur. Cerevisiam fere, & quam maxime triticeam improbamus. Vinum meracum spiritu fœtum est, ebullitionem sanguinis creans, congestionem humorum & gravitatem in pectore ac spirandi angustiam augebit, præsertim in sanguine abundantibus. Vinum naturaliter aquosum, ut Mosellanum vel Neckarinum recens, fibras ventriculi minus roborando, concoctioni minus aptum, flatus producit præsertim in hypochondriacis. Optimum

mum deprehendi vinum Rhenanum antiquum, cum partibus tribus vel quatuor, aquæ purioris fontanæ vel Selteriani fontis permixtum. Ceterum infusa theiformia ex hyssopo, veronica, ranunculo hortensi, sive Tragon, hedera terrestri, radic. glycyrrh. & bellidis parata, non satis laudare possumus, a quacunque etiam hoc malum subortum fuerit caussa.

§ XI.

Circa dulcia.

Sacharata, omnis dulcia, mellita in omni asthmate, maxime omnium vero in seroso & hypochondriaco cane pejus & angue vitare oportet: nam tonum ventriculi lædendo, digestionem destituunt, & flatuum generationi multum velificantur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Asthma convulsivum a materia podagrica in corpore remanente.

VIr triginta novem annorum, ante binos annos gravissima pectoris constrictione, ac coarctatione, cum dolore punctorio & lancinatorio, thoracem, scapulas, & superiorem medullæ spinalis partem occupante, corripiebatur, & de cordis vehementi compressione, summaque spirandi difficultate, ac si per angustum duntaxat foramen spiritum ducere deberet, conquerebatur, adeo ut nec stare, nec sedere, nec laterum ulli incumbere potuerit. Duravit malum per sedecim horas, & tum quievit; sed vertente anno, circa idem, quod erat vernale, tempus recruduit hæc truculenta passio cum iisdem symptomatibus. Hac autem vice dolor podagricus, cum tumore calcanei, pedes infestaverat, qui, adplicato in pulvere camphora, evanuerat, & brevi tempore post se traxerat asthmaticum paroxysmum. Redibat ille aliquoties, & longe majori, quam antea ferocitate adfligebat, manus pedesque calore & frigore alternantibus tremebant, & nulla pars corporis erat, quin in malorum consensum raperetur. Exercebant insuper primam regionem perpetuæ anxietates, ac flatulentiæ, &, quod notari meretur, ipse vir ægrotans nunquam antea sanguinis evacuationes passus erat. Attamen in hoc morbo venam tundendam præbuit, eo effectu, ut cordis constrictio, cum pectoris & scapularum pungitivo dolore remitteret. Præterea externe spiritus vini camphoratus, interne vero pulvis bezoardicus nitrosus, præ aliis levamen ferebant. Consultus ego in paroxysmo commendavi pulveres diaphoreticos, cum nitro, cinnabari, tantillo camphoræ, & extracti croci permixtos: extra hos crebra pediluvia, & vesicatoria cruribus scapulisque adplicanda collaudavi, præservandi scopo utique thermarum Tœplicensium usum suasi; & vere pariter ac autumno, præmissa venæsectione, sal meum aperitivum, pilulas balsamicas, decoctumque temperantium, per unam alteramve hebdomadem usurpanda proposui, cum successu felicissimo.

Epicrisis.

Ægrotus noster præter nimiam, qua abundavit, sanguinis molem, & hypochondriaca passione, & scorbutica humorum diathesi laboravit: priorem testantur flatulentæ primarum viarum distensiones, posteriorem podagrici pedum dolores significant. Asthma igitur, quo pressus fuit, a materia podagrica, ob naturam languidiorem haud satis vegete ad articulos pedum depulsa, sed retenta in corpore, ac nervosis præcordiorum partibus residente, suam traxit originem: abinde ventris vero flatulentia, majora cepit incrementa. Quare eo direxi curationem, ut in paroxysmo motus spasmodicos mitigarem, & aucta transpiratione, hostilem materiam ad corporis revocarem habitum. Deinceps podagram per pediluvia ad pedes invitare volui, & a nucham acrem per vesicatoria expel-

lere

lere intendi; quæ in illis potiſſimum caſibus, ubi ſcabioſa, vel ulceroſa materia malum fovet, præſtantia ſunt uſus. Quoniam autem æger ſcorbutico hypochondriacus fuit ad mundificandam humorum maſſam, & corpus ab omnibus liberandum ſordibus, ſingulo vere ac autumno, curam hiſce ſcopis adprime-convenientem ordinavi. Nec alienum in hoc caſu fuiſſet thermis, vel aciduli, uſque repetefactis uti; quoniam viſcera a læſione adhuc immunia videbantur.

2 Diſcimus præterea ex hac obſervatione, quod camphora vim motus podagricos repellendi poſſideat. Multoties enim obſervavi, eam, ſicuti interne data in diſcutiendis inflammationibus, ac expellenda materia aeri, præclara pollet virtute, ita extrinſecus vel in pulvere, vel cum ſpiritu vini adplicatam, rumoribus inflammatoriis, ac eryſipelaceis, præſertim in initio, & ſi pedum ſenſibilitatem ac calidoris fuerant indolis, plerumque effectum repellentem exſerere. Contra vero maiori cum fructu in doloribus rheumaticis, & ſubjectis pituitoſis hoc remedii genus adplicare licet.

OBSERVATIO II.

Aſthma convulſivum a calculo veſicæ felleæ ſuborſum.

Triginta annos egreſſa mulier, temperamenti ſanguineo cholerici, virgo adhuc, illibata gaviſa fuit ſanitate. Poſtquam vero viro nupta, parere cepit, varii generis febribus tam acutis, quam intermittentibus, ecce eo ſpaſmodicis affectibus obnoxia fuit. Adhæc icthero contaminabatur, qui cum ſumma virium dejectione, torpore ac gravitate totius corporis, horrore atque phlogoſi, contabeſcentia, alvo mox fluida, mox adſtricta, ac moleſtiſſimo pruritu, per octo integros menſes hæſit meoſer, omnemque remediorum vim eluſit, donec tandem ope thermarum Caróloarum prorſus ceſſerit, & ægra optime habuerit. Brevi poſt vero aſthma convulſivum incidit, quod cum atrociſſimo conſtrictione, ac reprimente circa regionem thoracis & diaphragmatis dolore, præcordiorum anxietate, & ſumma ſpirandi difficultate, ac ſuffocationis metu, exacerbata, oſcitatione continua, ſiti inexplebili, vomitu, aſſiduis vigiliis, virium collapſu, frigore ac rremore corporis ſtipatum, per paroxyſmor redit, quibus finitis, teterrimam ſemper cum fæcibus excrevit materiam. Quo in rerum ſtatu, icterus quoqueter adparuit.

Epicriſis.

Aſthma convulſivum, de quo in præſenti agitur caſu, per conſenſum a calculo veſicæ felleæ ortum eſt: quale exemplum a WILLISIO de morbis convulſivis allegatur. Subeſſe calculum veſicæ felleæ, ſignificat frequentior icteri recurſus, quem BAGLIVUS pro ſigno pathognomonico hujus affectus agnoſcit, dum *Oper. pag.* 33. dicit *Si videris ictericum ſanatum, ſed recidivum, eum certe a calculo veſicæ felleæ progigni prædicito*. Namque calculum hunc, ſi per ſuos ductus deſcendit, æque gravem ſpaſmodicam tortutam ipſis inferre, quam illum, qui renibus inhæret, non ignotum eſt. cum autem ductus biliferi nervos vocis plexum hepatico, a pari vago & intercoſtali oriundo mutuetur, non obſcurum eſt, cur hæ ſtricturæ ad vicinas quoque partes, ventriculum, inteſtinum colon, diaphragma, nervos pnevmonicos, aliaſque nervoſas pectoris partes propagentur. Talis quoque obſervatio reperitur in CONSULT. ac RESPONS. MEDICIN. *Tom. II. Sect. III. Conſ. XLIX.* Quum igitur hic affectus, more cunctis ſpaſmodicis morbis conſueto, per periodos ac paroxyſmos recrudeſcat, eam eſſe oportet medentis intentionem, ut in paroxyſmo violentos motus conſopiat, extra illum vero obſtructiones, quas generant calculi, reſerare ſtudeat. Priori ſcopo in noſtra ægrotante ſatisfecimus 1) clyſteribus emollientibus, & oleoſis,

2) ve-

2) vesica bovina, decocto emolliente tepidiori plena, ad hepatis regionem admota, 3) pediluvia circa somni tempus administratis, 4) pulveribus nitrosis, cinnabari & extracto castorei nupris, & liquore anodyno interne datis. Neque omittenda enim sunt balnea aquæ dulcis, quippe quæ in relaxandis spasmis, ac reserandis humorum obstructionibus, mirifica gaudent virtute. Ad complendam vero posteriorem indicationem, non præstantius auxilium expectare licebit, quam ex thermarum Carolinarum recto usu. Quo absoluto, insistendum erit insuper aperientibus, interponendo lenta laxantia, ac deinque, liberis viis, & quiescentibus spasmis, ad roborandas, quæ sunt debilitatæ, partes, martialia rite usurpata, vel etiam balnea martiata, omnem curationis paginam absolvunt. Et ita sane graves, qui ex vitio & obstructione hepatis nascuntur affectus, averti, saltem insigniter mitigari possunt.

OBSERVATIO III

Asthma spasmodico-hypochondriacum ob usum radicis Squillæ egregie sublevatum.

Vir quinquagenarius, fluori hæmorrhoidum olim obnoxius, sponte postea cessanti, vinum rubrum, nec non Tabaci fumum in deliciis habens, animique affectibus indulgens, per multos jam annos de spirandi angustia, tussicula, & audita gravitate conquestus fuit. Per novissimum vero trimestre adeo invaluit hæc spirationis difficultas, ut omnem eripiat somnum, nec ægro nisi in sella prono sedenti illum capere permittat, attamen brevissimus est, & asthmate illo sæpius interrumpitur, cum metu suffocationis. Jungitur præterea tumor pedum œdematosus, & per vices invadunt convulsivi motus, nihilo tamen minus appetitu fruitur integro, &, quod notabile est, sub præsenti affectione, perfecta gaudet audirus libertate. Sanguis ex vena missus, consistentiæ fuit atræ, ac impurioris. Consultus medicus suppressas hæmorrhoides respiciens, varia ordinabat remedia, resolventia ac discutientia, nec non leniora laxantia, atque pilulas Becherianas, a quarum prima & unica dosi, hæmorrhoides prorumpebant, & per decem dies fluebant. Neque vero levabantur inde pectoris affectiones, tantum aberat, ut appetitus plane langueſceret, tumor pedum increſceret, ad abdomen aſcenderet, & mictio fieret impeditior. In tali rerum statu, medicus consilii inops, exhibebat tandem pulverem Squillæ, cum vino emetico permixtum, ex juſculo quodam; quo sumto, non modo libere per aliquot horas dormire, verum etiam in quocunque corporis situ, absque ulla molestia decumbere poterat æger, quin expergefactus ab omni tussi & asthmate immunem, optime valebat. Adhibita dicti pulveris tertia dosi multum muci tenacis, viscidi evomebat; & sequentibus diebus, continuato usu remedio, eandem mucum copiosius eructabat, sanoque videbatur similimus. Verum elapsis aliquot hebdomadibus, cum iracundiæ nimium indulsisset ægrotans, recidit sensim in priora symptomata, & præter levem cruoris ex hæmorrhoidibus stillicidium, graves in sinistro hypochondrio patiebatur puncturas. Cuncta remedia, clysteres, laxantia &c. in cassum dabantur, adeo, ut œdematosa pedum intumescentia, abdomen quoque obsideret, quin apoplecticus insultus, cum linguæ & dextri lateris resolutione, tandem accederet. Hic quidem medelam admittebat, at asthma insignes sumsit vires, ut ideo ad usum Squillæ rursus deveniret medicus ex quo, potiori ratione, omnia symptomata prorsus evanescebant, somnusque cum appetitu redibat. Sed brevis erat valetudo, siquidem post binas hebdomades, cuncta pathemata revertebantur. Tertium data Squilla, reliquis nihil proficientibus medicinis, omnia consopiebat, & jam per aliquot dies, malorum vacuitate gavisus æger, meam

ad præſervandos ulteriores inſultus, per medicum requiſivit opem.

Epicriſis.

1) Aſthma hoc dici meretur hypochondriaco ſpaſmodicum, quoniam conſtrictione partium ſpiritualium ſpaſmodica nititur, & ex hypochondriorum vitio primam trahit originem. Teſtantur id punctura ſiniſtri hypochondrii, neque dubium eſt, quin ſuppreſſio fluxus hæmorrhoidalis multum ad generationem mali contribuerit; præſertim cum vini rubelli, quod conſtrictiva vi agit, forſan nimius acceſſit uſus.

2) Non mirum eſt, quod hæmorrhoidum fluxus, unica pilularum balſamicarum doſi revocatus, malo nullas ſuppetias tulerit. Quod ſi enim hæc cæterio morbo recenti ſupervenerit, illum levaſſet procul dubio: at quoniam ille per tot annos duravit, partes adeo debilitatæ, & quaſi motibus hiſce anomalis aſſuetæ fuerunt, ut difficile ſit, iis, licet emendetur humorum vitium, priſtinum reſtituere robur, tantum abeſt, ut motus vitioſi a qualibet cauſa, maxime pathematibus animi, facile corrigi potuerint.

3) Attentionem meretur, auditus difficultatem, ingraveſcente eum aſthmate pedum tumore œdematoſo, prorſus levatam fuiſſe. Namque dum illa a ſeri viſcidi ſtagnatione in partibus auditui dicatis, omnino ſuſtentata fuit, non mirum, ſi derivato illo ſero ad pedes, organa auditus priſtinam conſtitutionem recuperaverint.

4) Obſervatione denique digniſſima, eſt mirabilis illa, ac fere ſtupenda Squillæ in allevando aſthmatis immani paroxyſmo efficacia. Radix hæc a Medicorum antiquiſſimis, HIPPOCRATE, GALENO, CELSO, DIOSCORIDE, COELIO AURELIANO, &c. in affectibus chronicis, maxime hydropicis, ob virtutem pituitam lentam viſcidamque diſſolventem, urinam cientem, viſcerumque infarctus reſerantem, magni eſt æſtimata. Fovet autem elementum valde ſubtile, acerrimum, ac fere cauſticum, atque majori doſi exhibita, nervoſo generi omnino adverſatur, ad quam acrimoniam obtundendam veteres variis uſi ſunt modis: quidam enim ipſam paſtæ ex farina involvebant, in clibano exſiccabant, indeque trochiſcos parabant, uti DIOSCORIDES *Lib. II. cap.* 202. vel cum aceto infundebant, uti GALENUS, vel cum aqua decoquebant, uti HIPPOCRATES *de victus rat. in morb. acut.* vel cum vino, ut COELIUS AURELIANUS *Lib. III. Cap. VIII. de morbis chronicis* § 120. quo nimirum hac ratione ſal tenuiſſimum cauſticum evaporaret. Præprimis vero habetur veluti pro ſpecifico in chronicis pectoris affectionibus, unde JAUBERTUS *Oper. pag.* 476. dicit: *Ad expectorationem omnium convenientiſſima eſt Squilla, quovis modo aſſumta, ut cocta & melle excepta, vel quod ex ea conficiunt mel & acetum, ut ex utroque compoſitum oxymel Squilliticum quo ad craſſorum et viſcidorum pulmonibus inhærentium expurgationem haud quaquam eſt præſtantius aliud penus remedii &c.* Et FERNELIUS *Therap. univerſ. Lib. V. cap.* 20. *Squilla*, inquit, *pectus craſſis & lentis humoribus infarctum expurgat, tuſſim veterem & aſthma perſanat, ac ſaniem a pectore elicit.* Certe meretur hæc radix inter remedia heroica referri, & noſtris etiam temporibus in frequentiorem uſum trahi: namque exſerit non modo virtutem potenter incidentem, verum etiam langnentes motus excitat, & quod mirabile eſt, blande anodynum ſimul exhibet effectum. Scire vero licet, ante illius uſum corpus blandis laxantibus eſſe repurgandum, illamque ad tria vel quatuor grana, cum radice vincetoxici, & nitro, quod mitigat acriorem ejus vim, exhibendam.

OBSERVATIO IV.

Aſthma ſpaſmodicum a victu pravo natum.

Vir generoſus, in dignitate conſtitutus, annorum triginta, conſtitutionis ſanguineæ, habitus corporis ſpongioſi, & ſucculenti, poſt vehementiſſimam iracundiam, ex qua totum contremiſcebat corpus, mox capiebat inter convivio cibum, vinique præterea liberaliori potu replebat ventriculum. Inſequentem noctem tranſigebat inſomnem, cum anxiis præcordiorum ſtridoribus, vomendi conatibus, & totius corporis languoribus conjunctam. His per aliquot dies adfligentibus, jungebantur ſenſim, adperitus proſtratio, pulſus debilis & celer, tabes, febris lenta, oris ſiccitas, ſitis, flavus facies, albique, quod oculis ineſt, color, mictio parca, urina valde ſaturata, fuſco, rubicundo, prunoque colore imbuta, & alvus dura, tenſaque, flatus & ſtercora difficilius tranſmittens. Adhibuerat in hoc reinm ſtatu a variis Medicis, cujuſcunque generis medicamina, aperientia, emetica, amaricantia, ſtomachica, carminativa, martialia &c quoniam hepatis obſtructionem, & biliolam viſcidamque primarum viarum ſaburram ſuſpicabantur. Verum cuncta erant fruſtranea, & malo per tres menſes inhærente, tandem accedebat aſthma ſpaſmodicum, quod nocturno potiſſimum tempore ita vexabat ægrum, ut in lecto contineri nequiverit, ſed per aliquot horas ſolo conclavi obambulare, ſpiritumque feneſtris apertis anhelare debuerit. Sic ergo viribus exhauſtus, totoque corpore conſumtus, Dieſda, ad me accellit, ultra octoginta remediorum, quæ uſurpaverat, formulas ſecum afferens, meumque flagitavit auxilium. Ordinavi liquorem anodynum mineralem, pulverem præcipitantem nitroſum, infuſum theiforme ex floribus chamomillæ, ſummitatibus milleloii, floribus Salviæ, herba veronicæ, ſeminaque fœniculi paratum, pediluvia ex ſola aqua dulci confecta, clyſteres emollientes, ac denique Elixir balſamicum viſcerale quibus per menſem uſurpatis, priſtinam, quæ Dei eſt gratia, recuperavit ſanitatem.

Epicriſis.

1) Exhibet hic caſus, verum exemplar aſthmatis ſpaſmodici, ex conſtrictione viarum biliferarum ſuborti. Cauſſa ſuit gravis iracundia, quæ quod immediate affectum, in primas potiſſimum regiones, & præſertim vaſa, bilem vehentia, ea ſpaſmodice conſtringendo, exſerat, obſervatione quidem compertum habemus. Pernicioſior iracundiæ eſt efficacia, ſi paullo poſt cibus vel potus captatur, & quo diutius inhæreſcit ejuſmodi ſpaſmus, eo pertinacior eſt, & ad vicinas extenditur partes. Quum vero pulmones, eorumque bronchia nervos adipiſcantur a pari vago, quod cum ramo nervi intercoſtalis etiam hepati, & biliferis ductibus, nec non ſepto tranſverſo præbet ſuſculos, unde præternaturalis conſenſus, quo pectoris partes cum hepate gaudent. Pertinet huc obſerv. RAYGERI, quæ exſtat Miſc. N. C. Dec. I. anno IV. obſ. XI. cum femina per triennium aſthmate periodico detenta & poſt mortem diſſecta fuit, ubi nihil ſitii in pulmonibus, nec bronchiis obſervatum. Viſcera etiam ſalva, ſed veſicula fellis magna, nihil bilis ſed lapidem magnum inæqualem inclusum 4 drachmarum continuit.

2 Exacerbatum & deterius redditum eſt malum, a tanta remediorum, maxime inconvenientium copia. Namque notandum eſt, in his morbis, qui ſola, eaque gravior partium nervoſarum conſtrictione, ab animi affectibus, inducta ſuſtentantur, abſente cauſſa materiali cauſſa, pernicioſiſſimum & veneni inſtar eſſe vomitorium, purgantium atque ſpirituoſorum & incidentium actionum uſum.

3) Diuturnitas mali maximam partem, minus rectæ cauſſarum perveſtigationi debetur, quæ, quanta poſt ſe

xelin-

relinquat damna, tumoremque proh dolor! innoteſcit experimentis. Plurimi enim medicorum ad ſolum humorum virium, eorumque craſſitiem, vel aliam quamcunque qualitatem, & inde factam viſcerum obſtructionem reſpiciunt, motumque partium ſolidatum pervertum, in quo ſæpius totum morbi fundamentum hæret ſolo, plane negligunt. Unde remediis ſuis, quæ ad tollendam humorum labem aptas non inuenta ſunt, plus ſane damni excitant. Quare cum, explorata morbi cauſſa, ad relaxandam ſpaſmodicam ſtricturam, omnem curandi ſcopum direximus, factum utique eſt, ut votis non ſine ſingulari exiſtimationis noſtræ augmento ponti ſimus.

OBSERVATIO V.

Aſthma cachecticum a repulſo pedum tumore.

Septuagenarius, obeſus, cachecticus, ob pedum femorumque œdematoſum tumorem, per quatuor jam annos ſedentariam agere debebat vitam: & cum aliquando gelidiſſima hyeme, templum ingreſſus eſſet, ingenti per totum corpus horrore, artuum tremore, dentium ſtridore afficiebatur. Tum protinus tumor pedum, licet magnus fuerit, evanuit, & ejus loco eryſipelacea inflammatio pedem occupavit, tantumque ſimul acceſſit aſthma, ut vix ſpiritum trahere poſſet, & de ſuffocatione timeret, cum pulſu intermittente, rubore facies, ac perpetua in ſomnum prochivitate. Dabantur pulveres diaphoretici ex antimonio diaphoretico, oculis cancrorum, nitro depurato, & camphora, qui, contuſis laxantibus id effecerunt, ut tumor pedes rurſus occupaſſet, & cuncta reliqua conquieſcerent ſymptomata. Sed præter opinionem repetebatur ſcena, tumor œdematoſus retrocedebat, & ſequebatur aſthma graviſſimum. Datis vero prioribus, redibat tumor, remittebatur mala. Nihilo minus tertia vice diſparebat tumor, denuo graviſſimam poſt ſe trahens ſpiraculi difficultatem & jam iterato priorum remediorum uſu ad pedes revertit, contumaciter recuſabat. Verum perpetuus accedebat ad natulam ſtimulus, & quoniam morbum per urinam ſolarum iri animadvertebam, hujus flaxum, data tinctura antimonii acri, cum ſale noſtro volatili oleoſo, ſecundare ſtudebam. Unde factum eſt, ut urina copioſiſſima quantitate, & aſſumtorum proportionem longiſſime ſuperante, veluti in his, qui diabete laborant, mingeretur, & ultra tres ſeptimanas miſſeret. Tandem vero, commendato antimonii ſuccini uſu, multo fiebat naturalis, & æger perfecte convaleſcebat, ita quoque, ut nullus amplius pedum adpareret tumor.

Epicriſis.

1) Inſignis eſt relatio ſive metaſtaſis, quam tumor œdematoſus pedum, cum morbo aſthmatico habet, adeo, ut illo diſpareunte, hic protinus excitetur, & illo rurſus adparente, hic vel plane tollatur, vel inſigniter allevetur cujus ratio ſupra jam fuſius eſt tradita. Cauſſa repulſi œdematis non alia fuit, quam frigus externum, quod conſtringendo partes exteriores, & occludendo cutis ſpiracula, ſtagnans intus ſerum, ad pectus aſcendens repreſſit. Sub hoc vero partium externarum, & muſculoſarum ſpaſmo, portio quædam ſanguinis ſtaſin concepit, cui ſupervenit inflammatio eryſipelacea.

2) Mira ac fere divina eſt camphoræ cum vitro, antimonio diaphoretico, cenuabari, tuterue datæ efficacia, in reſolvendo, ac expellendo fero acri tam viſcido, quam ſubtili ad externas partes, quam contra medicorum communem leuteotiam, abſq; ullo damno, vel humorum æſtu eaſerit. Quare hoc egregium remedii genus, ſuſigni cum fructu in inflammationibus, etiam internorum viſcerum diſcutiendis, & exanthematibus, febrium malignarum, aliorumque morborum, e corpore proſcribendis, adhibere ſoleo.

3) Notatu dignissima est solutio asthmatis, ac œdematis pedum, per diuresin copiosiorem, veluti diabeticam. Hæc omnino in tali casu præ ceteris habenda est, nec ullo modo sistenda, tantum abest, ut potius, quacunque ratione eam promovere oporteat. Nec obscura est ratio, siquidem serum illud impurum, acre, viscidum, quod stagnando in pedibus, œdema, in pulmonibus asthma progeneravit, ad renes dejicitur, & per urinam e corpore penitus eliminatur. Quo in casu, ad promovendam mictionem, tinctura antimonii acris, permagnæ est virtutis.

OBSERVATIO VI.

Asthma a retropulsa podagra lethale.

Flagitavit aliquando opem meam vir quidam generosus, duobus ab hac urbe milliaribus habitans, habitu aliquantum spongioso, lividoque colore præditus, qui, cum podagræ ac calculi sævitiam diu sustinuisset, impatiens tandem dolorum, medici ex vicina quadam urbe auxilium imploraverat. Ille ad sopiendos podagræ dolores, linimento ex spiritu vini rectificato, in quo solutum erat satis opii & camphoræ, manuum atque pedum articulos inungere jusserat. Inungit æger totum corpus liberaliter, dolores remittunt, sed horum loco lassitudo, virium languor, & postremo asthma convulsivum corpus occupat, quod cum pedum œdemate, summaque præcordiorum anxietate junctum, perpetuam minabatur suffocationem. Accedens ego, exploratis caussis, prædixi ancipitem statum, quin ipsam mortem, quæ etiam non multo post, adhibitis incassum remediis, insequebatur.

Epicrisis.

1) Asthmatum illud genus, quod a materia acri ac fere caustica, nervis præcordialibus incumbente, & a podagra, arthritide, aliisque malignis exanthematibus repulsis, ad pectus delata, suboritur, non raro brevissimi est exitus: siquidem vellicati nervi, maximeque tunicæ bronchiales ac pulmonales, tam graviter constringuntur, ut statim extravasetur lympha in pulmonum substantiam, atque repentinam inducat suffocationem. Quo in casu post mortem reperitur summa pulmonum constrictio, modo cum, modo sine aquarum extravasatione.

2) Summa itaque medentis cura sit, ut motu podagrici ac arthritici ad sua loca revocentur: sic enim protinus remittere asthma, perpetuæ est observationis. Dignus hoc loco est, ut allegetur, casus, quem his verbis recenset DODONÆUS, *Mercator juvenis tam gravi, atque diuturno suspirio vexabatur, ut fere nullum remedii genus intentatum relinqueret, nihil tamen inde allevabatur. Idem tamen tot adeuntibus postremo calculi, & podagræ doloribus ab orthopnœa liberatus fuit, ita, ut cum antea in sedili cubus, somnusque ipsi esset capiendus, jam decumbendi facultas morbi beneficio ipsi concederetur. Adeo, quam frustra a remediis sibi promiserat medicinam, a morbo impetravit.* Similem casum recenset ETT MULLERUS *Oper. pract.* pag 184.

3) Prudentis tamen est medici, ut in tam ancipiti statu, nequaquam deserat ægrotantem. Oportet nimirum ipsum, protinus ano infundendum curare clysterem: purgantia enim, vomitoria, quin & ipsæ venæsectiones, nisi mortem accelerent, summe tamen perniciosa sunt. Oportet porro spasmos præcordiorum, appositis pectori vesicis, decocto emolliente plenis, debellare, & interne diaphoreticis & antispasmodicis pugnare. Nec alienum est, pedes in tepidam immittere aquam, aut si pertinax inhæserit malum, vesicatorium suris pedum admovere.

OB-

OBSERVATIO VII.

Morbus asthmaticus, ex assa vini suber, cui pectoris hydrops lethalis.

Quum aliquot abhinc annis, in Carolinis degerem fontibus, accessit illos vir quidam generosus ex aula Gothana, qui ex intemperantia potus, & frigore intenso, sub quo, pectus ipsi libere exponendo, iter fecerat, ab aeris inclementia, asthmaticum sibimet contraxerat morbum. Erat ipsi habitus corporis cachecticus, facies flava, & plumbea, tantum tamen ipsi virium suppetebat, ut thermas adire posset. Hausta ingenti aquæ quantitate, nihilominus instabat malum, jamque increscebant symptomata, cum maxima anxietate, & suffocationis metu, adeo ut interdum paroxysmi ad octo vel decem horas extenderentur. Quibus compulsus, thermarum potum omittebat. Interim alvus erat fluida, & augescente malo levior sinistri brachii paralysis, & intensissimus scapularum dolor infestabat, aqua in thorace ita increscebat, ut commoto corpore fluctuatio perciperetur in pectore, tumor autem in pedibus, & abdomine nullus, & pulsus in sinistra manu debilior, in dextra fortior, validiorque emicabat. Postremo cum nihil prodessent optima remedia, animi defectione oppressus in ipsa urbe obiit.

Epicrisis.

1) Discimus ex hoc casu, quam inopportunus sit aquarum mineralium usus, in asthmate, quod jam inveteravit, & cum extravasatione aquarum in pectore conjunctum est. Plures sane ejusmodi casus mihi occurrerunt, ubi, ad fontes Carolinos degens, hisce subjectis suasi, ut abstinerent a thermarum potu, & prædixi funestum eventum, qui etiam in multis tandem evenit. Dum enim viscera jam sunt obstructa, moles aquarum exire nequit, & in vasis subsistit, symptomata mirum in modum exacerbans.

2) Quemadmodum frigus omnibus nervosis partibus infensum est, ita maxime pectori deprehenditur inimicissimum. Quam plures mihi cogniti sunt casus, ubi ex eo solo, liberalius, atque diutius pectori admisso, tusses, asthmata spasmodica, & cardialgiæ atrocissimæ propullularunt. Hinc non rarum est, eos, qui venatoriis, aut aulicis muneribus præsunt, & pectore, uti mos fert, minus tecto incedunt, ejusmodi affectibus infestari. Et si nostrum conferamus casum, non sane ex alia caussa originem traxit asthma, quam ex frigore, pectori admisso, siquidem æger venationibus indefessus vacavit, nudoque pectore sub gelidissimo cœlo incessit. Quod cum forsan inconvenienti mactatum sit medela, omnino in hydropem pectoris tandem degeneravit.

OBSERVATIO VIII.

Asthma a repressa pedum erysipelate.

Laboriosus nostræ civitatis pistor, sex & quinquaginta annorum, robustæ atque corpulentæ constitutionis, iracundiæ multum deditus, potui spirituoso non minus ac crassiori cerevisiæ adsuetus, nudis a puero per integros sæpe dies pedibus incedere solitus, ante tres annos in dextro pede erysipelas habuit. Quo per spiritum vini camphoratum, a chirurgo imprudenter adplicatum, non tam discusso, quam in horrendum pedis tumorem commutato, ingentem pectoris oppressionem, cum spirandi haud exigua difficultate junctam, protinus expertus est. Neglectum ab initio malum, progressu temporis adeo increscebat, ut æger nec corpus sine molestia movere, præcipue versus terram inclinare, nec scalas ascendere, nec quidquam portare, nec in lecto sine suffocationis metu jacere, nec nisi sellæ insidens, noctes fere insomnes transigere posset. Hinc, accedente utriusque pedum œdemate, majori autem dextri, qui olim erysipelate affectus erat, ab omnibus negotiis abstinere cogebatur. Junge-

gebantur potius ſenſim ingens virium, & adpenſus proſtratio, æſtus internus, abſque ſitu, qui veſperi potiſſimum invadens, & ab ultima dorſi regione incipiens, per ſpinam ad caput uſque pergebat, ibidemque in frigidum erumpebat ſudorem, & cum ſummis præcordiorum anxietatibus, ac ingenti anhelatione ſiparus, totam noctem moleſtam reddebat, ſomnoque privabat. Neque ſub hoc æſtu major quæquam fuit ſolatio, quam liberior aeris frigidi acceſſus, quem cupidiſſimus aperto ore hauriebat. Vacabat tuſſi, quoties autem cuique quid per os aut nares ſecederet, ſenſit inſigne levamentum. Alvus erat adſtrictiſſima, & vix quovis quarto vel quinto reddebatur die. Abdomen flatibus fere turgebat, & in eodem fluctuantis quaſi aquæ ſtrepitum ſe ſentire affirmabat, urinam vero ſatis copioſe mingebat. Conſulrus ego, cum ex pulſu tardo, ſed magno, & ſæpius mutato, ſanguinis, qui diu nonerat detractus, abundantiam conjicerem, purgato prius ope pilularum balſamicarum, cum ſale Sedlicenſi aternus diebus ſumtarum, inteſtinorum canale, ex vena in brachio tuſa ſeptem cruoris uncias curavi demandas. Quo factum eſt, ut & abdomen detumeſcere, & ſpiranti anguſtio imminui cœperit, accedente præſertim copioſo actis materiæ ex utroque pedum effluxu, qui externo ſaccolorum defluentium, ex floribus chamæmeli, ſambuci, camphoræ, & farina fabarum &c. paratorum uſu, fricationibus, maxime vero pedum in vas ſtonibus, calefacto furfure repletum, crebriori & diuturna ad genua uſque immiſſione adjutus, & affectum cedematoſum minuit, & pectus inſigne attulit ſolationi. Præterea ad diluendos viſcidos humores, ab omni cereviſia ipſum abſtinere, ejuſque loco decoctum temperatum, cum quarta vini parte mixtum bibere, mane vero in lacte infuſum ex herbarum veronicæ, hyſſopi, roriſmarini, ſalviæ, ſcabioſæ ana manipolo uno, corticis ligni ſaſſafras, radicis liquiritiæ, ſeminiſque fœniculi ana drachma una ſorbillare juſſi. Denique ad excretionem muci, inſigni cum fructu uſurpavit hanc mixturam: Recipe aquarum hyſſopi, veronicæ cum vino ana uncias quatuor, oxymelitis Squillitici uncium unam, eſſentiæ gummi ammoniaci, glyzirrhizæ, croci ana drachmam unam, ſyrupi de eryſimo Lobelii unciam unam. M. d. de qua ſingulis diebus, quater tria vel quatuor cochlearia ſumſit. Æſtus internus, quoties recruduit, vel adhibito cum aqua fontana pulvere nitroſo abſorbente, vel etiam emulſione, ex ſeminum quatuor frigidorum, ſeminis papaveris ana drachmis duabus, aquæ ceraſorum nigrorum, florum acaciarum, roſarum, cinamomi ſine vino ana uncias duabus, ſyrupi papaveris albi uncia & dimidia confecta, inſigniter mitigatus fuit, ſubſequente ſomno tranquillo, & vires haud mediocriter reſtaurante. His itaque remediis per menſem circiter continuatis, æger non modo liberius, & ſine omni moleſtia ſpiravit, ſed & adpetere, dormire, & vires, miro ſpectaculo, ſenſim recuperare cœpit, adeo ut & in publicum denuo prodire, & negotiis domeſticis intereſſe conſtituerit. At immutato celeriter aere ſereno in pluvioſum, & accedente graviori ira, omnia priſtinam induerunt faciem, vires omnium fractæ, adperitus dejectus, ſumour inquietus, & aſthma fortius revertebantur. Sed aliquot circiter dierum intervallo, partim ope deſcriptæ emulſionis, partim ope pulveris ex radicis vincetoxici ſcrupulo uno, ſquillæ & uiri ana grana ſex concinnati, ſublatis omnibus biſce ſymptomatibus reconvaluit.

Epicriſis.

Hujus affectus hiſtoriam, cum curatione, & adhibitis remediis, objunctos medicos practicos, deduſtina paullo pleniorem exhibere conſtituimus. Ex alus vero notatu dignus, per

nicialis ſpiritus vini camphorati effectus, quem ſæpius in tumoribus eryſipelaceis, arthriticis, podagricis &c compereram, injungendus mihi videtur. Nam ſicuti proviſa hujus ſpiritus in tumoribus & doloribus, a lento & ſtagnante humore ortis, adplicatio non caret ſua laude & uſu: ita contra in naturis ſenſibilioribus, & mobilioribus, ſerum vitioſum ad interiora repellendo, vel magis iucraſſando, non minimam noxam infert.

2 Annotare etiam ex hac morbi hiſtoria licet facilem omnium ſymptomatum, quæ plane quieſcebant, a ſolo iræ motu recurſum, & exacerbationem. Unde adparet, cauſſam hujus affectus non tam ab humorum mole, & craſſitie, ſed a vitioſa, & præternaturali nervoſarum partium motu ſoveri, quem blande anodynis, & demulcentibus conſultum, quam ſpuriuoſis ſopire, & delinire præſtabat.

3 Præter hæc memorabilis ſquillæ videtur effectus, aliquot etiam aliis exemplis notatus, in ſpaſmis & convulſionibus partium nervoſarum præſentiſſime ſopiendis, maximi cathartro ſuffocativo, aſthmate convulſivo, quandoque etiam in ipſa epilepſia: qui effectus noſtro quidem ſcoteotia principio anodyno, ſali ſubtiliſſimo diſcutienti ac reſolventi ſolemixto debetur.

OBSERVATIO IX.

Aſthma ſpaſmodicum retropulſi podagra.

Generoſus vir, annorum quadraginta, habitus ſtrictioris, ſanguine pleni, temperamentoque ſanguineo melancholici, vitæ olim ſuoctus valde mobili, iracundiæ deditus, & pro potu ordinario vino rubio, aqua diluto uſus, ante aliquot annos cruciem ex venis ſedalibus, ſed ſemel tantummodo profudit, & paullo poſt inſultum podagricum, cataplaſmatibus profligatum paſſus fuit. Quatuor elapſis annis vitæ genus plane ſedentarium ſubiit, in quo aſthma, quod jam diu utut leviſſimum ſuſtinuerat, accedente præſertim conjugis cariſſimæ morte, & inde ſuborto vehementi mœrore, inſigniter increvit, cum gravi cordis palpitatione per intervalla ſtipatum. Præmiſſa venæſectione, adhibitiſque variis medicaminibus, ordinabantur aquæ Sedlicenſes, quæ tantum aberat, ut ferrent levamen, ut potius ſi quoto autumno, ingentem in modum ſpirandi difficultas, ſere ſuffocativa invaleſceret, & maxime verſus noctem cum aridiſſima tuſſi infeſtaret. Conſultus Medicus, venam tundi jubebat, detracto ſanguine otterum cuticula ſubpingui inveſtiro, ordinabatque varia reſolventia, incidentia, ſalutaria, pediluvia, & quoniam ſeras ſimul moleſtabant, carminativa, a quorum uſu per urinam inſignis amurcæ tartareæ quantitas reddebatur, & generoſus æger egregie habere ſe putabat. Verum, cum ſatis longo interjecto tempore, diætæ regulas tranſcendiſſet, & aeri humidiori eſſe expoſuiſſet, recrudui anhelatio, priori fere gravior, ſub qua urina rurſus deponebat copioſum ſedimentum. Adhibebantur venæſectiones, fontes Selteriani, variaque remediorum genera, ſed in caſſum, cum tandem accederet peripneumonia. Huic ſeptimo die vehemens orthopnœa, cum maximo in pectore ſtrepitu, abſque omni expectoratione, adeo vexans jungebatur, ut per aliquot dies incurvato pectore, anguſtum trahere deberet ſpiritum. Expectorantia exacerbabant malum, ab antiſpaſmodicis vero & infuſis calidis ſolamen percipiebat, junctiſque aliis remediorum generibus, ab hac gravi primum febre, & ſubinde ab aſthmate ita reſtituebatur, ut in publicum quoque prodire poſſet. Verum novillime, ſub humidiori verſatus aere, illud rurſus incurrit, cum pedum œdemate, noctu diſparente, corporiſque contabeſcentia ſtipatum. & in hoc rerum ſtatu meam flagitabat opem. Commendavi itaque præter rectam vivendi rationem, maxime ſtudioſam ab aere humido, ſingulo-

abſtinentiam, & ſtatas venæſectiones, pulverem meum præcipitantem, liquorem anodynum, & Elixir viſcerale balſamicum, vinum rubrum, pro potu interdiu, & Selterenſes conjunxit, atque pediluvia quibus factum eſſe percepi, ut egregie valere reperit.

Epicriſis

1) Aeris diverſa conſtitutio, ſicut ipſum aſthma indurare valet, ita quoque varias aſthmaticis infert mutationes. Quando enim mercurius in barometro, ob immutatam aeris, vaporibus aqueis infecti, elaſticitatem deſcendit, autumnali præſertim tempore ventis ea auſtro & Zephyro flantibus difficilior ſemper eſt in aſthmaticis ſpiratio. Quod ſi vero mercurius in barometro aſcendit, ut fieri conſpicimus flante Euro, qui valde eſt temperatus ac elaſticus, optime habent aſthmatici. Hinc videmus, quantum ad liberam ſpirationem aeris conditio contribuat. Nam ſi ille nimium levis, tenuis, ac rarefactus eſt, quemadmodum in altiſſimis montibus, vel hyperauſtis ralefactus vel halitus deprehenditur: tunc nequit reſiſtentiam ſanguinis & arteriarum intermixtum vaſis pulmonalibus contenti ſuperare, neque ideo progreſſum humorum per pulmones ad ſiniſtrum cordis ventriculum promovere, quare etiam ſub leviſſima atmoſphæra homines ſuffocari poſſe experientia docemur. Inde quoque ratio patet, cur ab aere vaporibus carbonum acceuſorum repleto, & certo loco inclauſo, hi homines ſuffocentur, quoniam videlicet hi vapores ſulphurei, aeri demunt vim elaſticam expanſivam, ut ille interni aeris & ſanguinis reſiſtentiæ ſuperandæ impar fiat. Quare monitum, ob aſthmaticis ſedulo obſervandum eſt, ut quemcunque humidum & nebuloſum ſtudioſe vitent aerem.

2) Sedlicenſes aquæ, ſale amaricante, quod halitæ in dotis eſt, valde turgidæ & magna ac crebriori doſi hauſtæ, in aſthmate & in omnibus ſpaſmodicis affectibus, niſi eos exacerbent, ſaltem ſunt inefficaces, & potius profunt in morbis ſic dictis frigidis, pituitoſis, ubi multum muci, quem mediocriter reſolvunt, ac evacuant, primas vias obſidet. Sal enim earum ob ingentem vellicationem nervis, ſpaſmo affectis, eſt infenſum.

3) Aſthmati ſpaſmodico facile ſupervenire poteſt peripneumonia. Vi enim conſtrictionum, quæ membranas pulmonum ac bronchiorum occupat, ſæpius ſanguinis vel ſeri in vaſculis minimis ſtaſes, & arcedenter inflammationes producuntur, quæ peripneumoniam conſtituunt. Et tum anceps ſane eſt rerum ſtatus.

4) Quum in noſtro ægrotante nulla fuerit nec viſcerum obſtructio, nec pectoris hydrops, non mirum eſt, quod meris antiſpaſmodicis hic morbus perſanari potuerit.

OBSERVATIO X.

Aſthma ab exhalationibus calcis vivæ.

Ante decem circiter annos conſilium mihi petiit Theologus quidam, vir quinquagenarius, temperamenti ſanguinei, dolore ex calculo, atque podagrico per intervalla ab aliquot annis affectus, qui turidebat in gravem ſpirandi difficultatem, continuam quidem, ſed ſub aeris mutatione admodum invaleſcentem. Sub aere enim temperate humido degebat ſemper melius, quam nimis ſicco & frigido. Malæ primam cauſſam tribuebat inuriæ, quod in camera, calce viva recenter obducta ſomnum ceperit, quoniam ab eo tempore ægrius ſpiravit. Plures conſuluit Medicos, ſed a nullis remediis quidquam opis perſenſit. Ego laſſitudinem prædendum ſuadi, ſed ventriculus id ferre recuſavit. Succeſſit tandem atrophia, & tumor pedum œdematoſus, cum febre hectica, & inſequuta morte. Aperto poſt obitum corpore, hepar repertum eſt ingentis magnitudinis, pulmones minimum in modum inflati, diſtentique, & cor ſolito gran-

graudius adpareban, ut totam fere thoracis cavitatem replerent. Hæc equidem nullam, pericardium vero inſigneм extravaſati ſeri fovebat copiam, & inteſtina erant inflammata.

Epicriſis.

In aſthmate demortuis pulmones valde inflatos & expanſos fuiſſe repertos, plures docent obſervationes. Vid. RHODIUS *Cent* II *obſerv.* 22. COSTÆUS *de potu in morbis Lib.* III *cap.* 30. DODONÆUS *obſerv.* 54. Præſertim RUYSHIUS *obſ. anat. chirurg. obſ.* 19 & 20. in pulmone invenit acervum veſicularum pellucidarum, ab aere expanſarum & adeo obſtructarum, ut levi compreſſione aerem ex iis evacuare potuerit. A vaporibus calcis vivæ bronchiales ramulos ita poſſe conſtringi, ut aer armoſphæricus ob graviratem & elaſticitatem, qua pollet, in veſicularum pulmonalium cellulas ruipellit, ſed non adeo facile exire poſſit, vero eſt ſimillimum. Erinde etiam factum eſt, ut aer aerem temperate humidum, ob vim fibras & tunicas conſtrictas relaxantem, melius ferre potuerit, quam ſiccum & frigidum. Crediderim ito tali caſu, vaporem ex floribus emollientibus, cum lacte decoctis, ad interiora pulmonum admiſſum, longe utiliſſimum fore; neque emplaſtra demulcentia, ucrvina ex axungiis, ſuo fructu deſtitui. Interne vero lacticima, & axungiæ animantium, ſpermaceti, oleum amygdalarum dulcium, in ejuſmodi aſthmate ſicco, neque minus in eo, quod metallurgis ex fumis ſaturninis, nec hauſtis, familiare eſt, optimam poſſe centuri opem.

Quam pernicialem & virulentam vim, in conſtringendis faucibus, & viis ſpiritalibus, exferant effluvia, quæ ex locis calce viva obductis emanant, quotidiana edocet experientia. Ante viginti annos tres filii Conſiliarii primarii, qui infra annum decimum erant conſtituti, in camera dormientes, recenti calce inveſtita, intra aliquot dies angina ſuffocati occubuerunt.

OBSERVATIO XI.

Aſthme a frigore vehementi.

Aliquot abhinc annis, per litteras me conſuluit vir quidam generoſus, quadragiuta annorum, ex Livonia, vehemens aſthma per biennium jam paſſus, docetque voluit, num ipſi ſint profuturæ thermæ Carolinæ. Conquerebatur vero non tantum de ſumma precordiorum anxietate, ſpirandique difficultate; ſed & vehementi ipſius ſterni ſpaſmodica non minus, ac dolorifica ſtrictura, atque thoracis & ſcapularum compreſſione, tanta violentia per periodos invadente, ut non raro animi deliquia, cum extremorum frigore, ſudore gelido, ſummaque inquietudine ſtipara jungerentur. qui patoxyſmi abira, & a cibis inflantibus, maxime ſi alvus ſimul fuerit adſtricta, ſemper evadant graviores. Contraxiſſe ſibimet hoc malum ſcripſit a vehementia frigoris, ſub levioribus veſtimentis ad precordia atque pedes admiſſi, quos ad genua uſque, venationibus indulgens, ſæpius in aquarum immiſit ſtagna. Ceterum & hæmorrhoidalis fluxus, & hypochondriacarum paſſionum vacuitare audebat, naturæque robuſtioris ſemper fuit, & frustraneis remediorum generibus, ſanguiniſque miſſionibus uſus eſt. Ego igitur conſuluit, fuaſi utique thermarum Carolinarum riteorum, peractaque harum potione, Terpichoſium externum uſum. Paruit meo conſilio, & corpore viribuſque prorſus extenuatus, acceſſit thermas, eaſque cum raro poravit levamine, ut ſequenti anno earum potationem iteraret. Conjunxit inſuper uſum Elixiris viſceralis cum tertia parte liquoris anodyni nitrati, nec non eſſentiæ corticum antantiorum bene præparatæ, eidem liquori nuptæ, atque pulverum nitroſo temperantium, intetpoſitis pilulis balſamicis. Externe emplaſtrum nervinum rempexatum precordiis & ſterno admotum,

tum, egregium tulit allevamentum. Quin brevi abhinc tempore per litteras mihi nunciavit, se a malo suo penitus liberatam, athletice jam valere.

Epicrisis.

Multa mihi cognita sunt exempla eorum, qui ex sola frigoris ad praecordia admissi vehementia, cardialgia spasmodica cum summa sterni strictura laborarunt, & usi tamen semper, vel ab emplastro Barbette, vel nervino, quod ex axungia humana, seu cervino, croco, balsamo Peruviano, myrrha, minio, paratur levamen experti sunt. Vis enim intensi frigoris tanta est, ut non modo, occludendo cutis poros, transpirationem impediat, sed potius intimis, ut ipsis partibus solidis, membranaceis & nervosis, earum intimam texturam ac structuram immutando, labem inferat, quae haud ita facile corrigi potest. Quemadmodum vero in omnibus partium nervosarum morbis, qui a frigore nascuntur, internum spectum thermarum Carolinarum externumque usum deprehendi efficacissimum: ita quoque non dubitavi, quin illum in praesenti morbo commendaverim, cum successu felicissimo.

OBSERVATIO XII.

Asthma rheumaticum Carolinis per sanati.

Vir generosus, in dignitate constitutus, quinquaginta annorum, plethorici corporis habitus, ex loco quodam, ubi fauto, mordinato, simul autem valde mobili usus fuerat vitae genere, domum redux endolisit demum vitae sine motu desidi, multisque occupationibus plenae: unde protinus de rheumaticis, atque catarrhalibus in pectore incommodis, coryza, tussi, raucedine, atque spiratione justo difficiliori conqueri coepit. Ante annum vero, per domesticas calamitates animo non parum fractus, plures noctes inquietas valde, cum molesta hypochondriorum distensione, multoque sudore stipatas transegit. His demum accessit aegerrima spiratio, tanta quidem, ut vix in lecto contineri potuerit, sed ad capiendum aerem liberiorem in conclavi discurrere, & fenestras aperire debuerit, adpetitu tamen semper salvo & integro ex strute. Progressu temporis, exhaustis viribus, corpus tentabatur, & spirandi difficultas adeo increvit, ut ad levem corporis motum, quando vellet vel exuere, vel induere, vel scalas ascendere, vel etiam alvum cum nisu quodam deponere vellet, protinus suffocatoriam fere pectoris compressionem, cum summa molestia passus fuerit. Quin memini, virum illustrem aliquando nocturn gravissimum eumque praesentem ferme pectoris affectum invidisse, qui a quadam defluxione a capite ad pectus irruente pendebat, & cum tanta spirandi angustia inhaerebat, ut ob totius corporis tremorem, faciem rubentem, extremorum refrigerationem, viriumque lapsum, morti perquam vicinus videretur. Desideravit in hoc paroxysmo haustum aquae frigidae, quo sancte mirifice recreatus, & liberiorem expectorationem habere, & minus impeditum spiritum ducere coepit. Ceterum aegrotantis nulla nec ad haemorrhoides, nec ad podagram erat dispositio, ac patre, haemorrhoidum fluori obnoxio, hocque exstante, asthmate hydropico correpto ac denato, natus fuit. Postquam igitur ordinariis a Medico variis generis pectoralibus, & antiasthmaticis remediis, nec non sanguinis missione, exiguo, vel plane nullo fructu usus erat; me tandem accersit, meumque desideravit auxilium. Commendavi quam plurimum thermarum Carolinarum potationem, quam non sine multo levamine instituebat, & sequenti etiam repetebat anno. Praeterea tam aute, quam post harum usum suasi, ut a coena vel prorsus abstineret, vel eam ter minimum quavis septimana intermitteret, non minus loco cerevisiae satu rariorem, tenuiorem, sed satis salubrem Loebejunensem, ac fontem Selteranum

num cum quarta vini parte biberet, at multa equitatione, vel ambulatione corpus frequenter exerceret. Ad hæc familiariter utebatur essentia corticum aurantiorum, bene præparata, cum essentia carminativa permixta: vinum quoque medicatum, quod ex herba cardui benedicti, romis absynthii, herba ranunculi hortensis, corticibus citri, aurantiorum, agarico, rhabarbaroque confectum erat, singulo mane, alternis diebus hac ratione assumebat, ut quatuor ante prandium horis, sorbillato prius jusculo carnis, hauriret sex dicti vini uncias, quod multum muci pariter, atque flatuum subduxit, cum exoptatissimo mali levamine.

Epicrisis.

1) Quantum detrimenti mutatio vitæ generis mobilioris in immobilius, servata eadem, quæ antea fuerat, victus proportione, afferre possit valetudini: quam plurimis in praxi compertum habemus exemplis, unde veritas aphorismi HIPPOCRATICI confirmatur, quo, *multi*, inquit, *morbi fiunt, quando cibus superat laborem*. Hac enim ratione nimia fere impuriores copia generatur, ex qua rheumatismi, maxime pectorales gignuntur &, quoniam in tali vitæ genere digestiva vis languet, cumulantur inde cruditates in primis viis, ex quibus generantur flatulentiæ, quæ affectus catharrales, & asthmaticos insigniter augent. Quamobrem non sine ratione Viro optimo commendavi, ut, quoniam avidiori fruebatur adpetitu, parciori victu, frequentiq; corporis motu uteretur, & accommoda ac laxante, lentos viscidos humores ex intestinorum canale repurgandos curavi. Quum vero ejusmodi affectus, si vel a parentibus trahantur, vel in habitum degeneraverint, solis istis remediis, non facile cedere soleant, ad alteriora descendere oportet, ex quibus, ob insignitissimam, quam inde sæpius deprehendi, virtutem, thermæ Carolinæ, & postea Toeplicenses, cunctis reliquis palmam eripiunt.

2) Debetur peculiaris animadversio illi effectui, quem aqua frigida in affectu pectoris catharrali, ac pene suffocante, præstitit excellentissimum. Quando enim pulmonum tonus adeo debilitatus est, ut irruentis in illis pituitæ copia haud expectorari possit, tunc aquæ frigidæ haustus, lenta his partibus addendo robur, adjuvat expectorationem, qua facta mitigatur, quin cessat reliquus affectus.

3) Circa potationem non modo acidularum, verum etiam infusorum vinosorum, si frigida fiet, notari meretur, quod quibusdam subjectis, stomacho existente jejuno, pota molestias creant. In tali casu hisce personis sorbitionem jusculorum calidorum injungere soleo, atque tum potum aquarum vel infusi purgantis concedo: quoniam hac ratione, frigus illorum fluidorum, fibris ventriculi nerveis non adeo molestum est.

OBSERVATIO XIII.

Vir quinquagenarius, corpore robusto, sanguine, succisque pleno instructus, largis epulis, & sub his vino adusto uti solitus, in ætate juvenili, narium hæmorrhagiis, virili vero dispositioni hæmorrhoidali obnoxius, ante aliquot annos molesto in osse sterni, circa regionem tertiæ costæ corripiebatur tuberculo. Quod, accedente gravi iracundia, inflammatum, tandemque suppuratum, felici quidem sectione exstirpabatur, sed insignem spirandi difficultatem, a tussi & excretione muci vacuam, relinquebat. Hæc vespertino potissimum invalescebat tempore, & sub inspiratione, in eo, cui tumor insedit, sterni loco, videbatur quoddam hærere impedimentum, quod libero aeris ingressui obicem poneret. Ceterum alvi est adstrictioris, neque raro dolores dorsi persentiscit, & novissime cæcæ adparuerunt hæmorrhoides. Consultus com- *Asthma spasmodicum a tuberculo in osse sterni exorto.*

men-

mendavi venæsectiones ter quotannis iterandas, cucurbitas cum scarificatione, dorso ac regioni renum quandoque admovendas, &, si recruduerint cœcæ hæmorrhoides, sanguisugas ipsis adplicandas. Deinceps, procurata, alternisque diebus ad tempus iterata alvi laxatione, dedi pulverem ex lapidum cancrorum uncia dimidia, solutionis oculorum cancrorum, nitri purificati ana drachma una confectum, ut ejus dimidiam drachmam mane ex aqua nasturtii hortensis, forbillans desuper aliquot infusi veronicæ vasculis sumeret. Ordinavi quoque, ut rectæ vivendi rationi studeret, maxime que elevatis capite ac pectore cubaret, & denique loco, quem tumor obsederat, adplicandum suasi emplastrum, quod ex gummi ammoniaci, myrrhæ, bdellii ana drachmis tribus, terebinthinæ venetæ, axungiæ humanæ, ceræ uncia una, florum sulphuris, camphoræ ana drachmis duabus, croci, olei anisi ana drachma una conficiendum docui.

Epicrisis.

Asthma hoc spasmodicum natales suos potissimum mutuatur, a tuberculi in sterno suppurati, inopportuna extirpatione. Quemadmodum enim generatim ulcera, etiam arte conciliata, quæ adpellamus fonticulos, præmature consolidata, gravissima spirandi difficultate stipari, frequenti comperitum habemus observatione: ita hanc eo facilius comitem habent ulcera, & læsiones ossis sterni, male feriatis artibus tractatæ. Sternum scilicet, quod est os molle, ac valde spongiosum, in parte interiori, eaque concava, proxime investitur valde nervosa tunica pleura, ejusque mediæ parti per longitudinem adnectitur mediastinum, productio duplicata pleuræ, eique sensibilitate neutiquam cedens, subjectaque insuper arteria aspera. Quare vero est simillimum, exciso illo tuberculo, serum acre, quod illud ploravit, per porosam ossis substantiam reticactum, mediastino protinus insedisse, ejusque spasmodicam induxisse stricturam, quæ sensus illam sub inspiratione sensationem perfecit. Hinc, testante ETTMULLERO *Oper. Pr. Part. II. pag.* 565 inflammationi mediastini jungitur tam molestus in inspiratione circa sterni regionem sensus.

2 Præterea vero ad generandum in hoc casu asthma contribuit, congestio ac infarctus humorum in pulmonibus. Hinc primario etiam debetur tuberculi illius generatio. Namque dum æger hæmorrhoides fluentes habuit, illa vero posthac cessaverant, vix fieri potuit, quin humorum stagnationes, in vasis imi ventris, maxime intestinorum contigerint: unde repetenda est alvinæ obstructionis origo. Notum vero est, quod ubi circulus humorum in abdomine irregularis fertur, spasmi in hac cavitate protinus excipiant, & flatulentiæ hinc cruor majori copia ad præcordia cogitur, pulmones infarcit, spirandique graviorem parit difficultatem.

3) Studio commendavi situm corporis cum elevato capite. Namque notari meretur, quod asthmatici, maxime si a nimia sanguinis mole tales facti fuerint, ex decubitu supino, protinus incurrant gravissimam anhelationem. Ex hoc enim situ, major humorum ad præcordia fit affluxus.

Plures de asthmate casus reperies in Consultat. ac Responsis Medicin. Tomo I. Sect. II. casu LXXXVIII. ad XCIII.

CAPUT III.

DE

TUSSI, INPRIMIS RHEUMATICA ET CONVULSIVA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

[illegible] Vix occurrunt morbi, qui tam propinqua cognatione invicem conjuncti, iidemque frequenter complicati sunt, quam quidem asthmatica spirandi molestia, atque tussis, adeo ut vix fieri possit, quin unus alterum post se trahat. Explicato igitur asthmate, ejusque speciebus, de tussi jam agere constituimus. Hæc vero, generatim definiendo, nihil est, quam violenta materiæ peregrinæ, ex pulmonum bronchiis, per horum vim contractilem, intensius auctam, sive convulsivam, cum vehementiori exspiratione facta expulsio.

§. II.

Structura partium [illegible]. Hujus historiam perinde ac pathologiam scripturus, rectissime a descriptione illarum partium incipere posse videor, quæ ad tussim efficiendam proxime concurrunt, quo demum hujus motus, revera convulsivi essentia patescat, ejusque differentiæ intelligantur. Et hujus quidem primariam sedem atque subjectum constituit magnus iste aereus canalis, cujus ope spiritum trahere benigna nobis permisit natura. Dividitur ille in asperam arteriam, & bronchia, hæc per pulmonum substantiam serpunt, illa a pulmonibus ad fauces tendit. Hujus nimirum principium, larynx dictum, est canalis a summis faucibus incipiens, ex quinque cartilaginibus, ope membranarum, externæ nerveæ, mediæ carneæ, & internæ glandulosæ connexis, fabricatus, & superius apertum, glottis adpellatum, & operculo cartilaginoso, cui nomen est epiglottidis, obtecta, perforatus. Sequitur principio capacior tubus, ex cartilagineo membranaceus, quem asperam vocant arteriam, qui angustiori sensim itinere ad pulmones tendens, circa hos in binos primum dividitur ramos, bronchia dictos. Hi in minores, & minimos, eosque innumeros, per pulmonum fabricam distributos dispescuntur, omnes ex segmentis cartilagineis, membranisque contractilibus constructos, & denique in vesiculas minimas, racemorum instar, bronchialibus istis ramulis adhærentes, & præcipuam pulmonum partem constituentes definunt.

§. III.

Omnes hi pneumonici canales ab initio ad finem einguntur membrana ex fibris tam longitudinalibus, quam annularibus constructa, & multis glandulis, ductibusque excretoriis spisse obsita, quarum glandularum copiam, situm ac figuram exquisitissime delineavit MORGAGNUS *Advers. Tab. I. fig. 1. pag.* 48. Fundunt illæ, in dictas spiritales vias, humorem tenuem, roscidum, blande lymphaticum, quem etiam ex illis glandulis, quæ extrinsecus epiglottidi, cartilaginibus arytenoideis, bronchiorumque extremitatibus adhærent, stillari, dubium quidem, sed vero videtur simillimum. Has ostendit HEISTERUS in *A N C Cent. VII & VIII observ. LXIII.* Tribuit præterea hisce ductibus varii generis vascula provida natura. & quidem primum arteriosa, ab arteria bronchiali. Hæc principium sumit ex trunco arteriæ magnæ descendentis, super arcu arteriarum intercostalium superiorum, & in tres dividitur ramos, quorum unus externe super aspera decurrit arteria, reliqui duo per totam substantiam membranarum tracheæ, bronchiorumque pulmonalium multos dispergunt ramificationes. Venosa accipiunt a vena bronchiali, cujus ramuli, similiter arteriæ modo propagati, magno tandem ramo in truncum venæ cavæ de- Canalium pneumonicorum vasa ac glandulæ.

deſcendentis & azygos abeunt. Utraque vaſorum accurate detexit ac deſcripſit RUYSCHIUS *epiſt. VI*, Nervoſus denique ramos mutuantur ha ſpirituales vitæ pari vago, nec non intercoſtali nervo

§. IV.

Functio varium ſpectantium. Primarius horum canalium uſus, atque ſtructio eſt, ut aeri externo, ad ſanguinis circuitum, & conſervandam vitam valde neceſſario, in pulmones ingreſſuro pariter ac redituro, commodum iter præbeat. Huic in finem datæ ſunt iis ductibus a) copioſæ glandulæ, non ut ſecernant humorem excrementitium, ſiquidem hic locus excretioni ſordium ſecundum naturam minime dicatus eſt ſed ut effundant lymphæ tenuem, quæ membranas trachææ, & bronchiorum, ne ab aere perpetuo illabente exareſcant, blanda continuaque lubricatione fovet, atque tum, ſuo perfuncta officio, in halitus reſolvitur, & cum exſpirando aere, in morem tranſpirationis cutaneæ, exhalat. Eodem ſcopo tributæ ſunt hiſce vaſis z) tunicæ nerveæ, ac exquiſite ſenſibiles, non, ut musculoſæ, fibris tam longitudinalibus, quam anularibus præditæ, cujus opem, morſu gaudet tam conſtrictorio, quam dilatatorio, quem ſapiens natura cunctis nervoſis ac membranaceis totius corporis ductibus tribuit, veluti in uretheribus, vaſis biliferis, & ventriculo ac inteſtinis deprehendimus. Neque ſuo inſigni ſtructu vacat hic motus, ſiquidem non modo ad promovendum aeris ingreſſum, & exitum verum maxime ad lymphæ ex dictis glandulis ſecretionem adjuvandam, quin & ſanguinis curſum per vaſa bronchialia facilitandum permultum contribuit. Sed quum hi membranacei ductus, ad ſpirationis negotium ſoli haud ſufficiant, ipſi tamen ζ) cum reliquis partibus, quæ ad peragendam hanc functionem concurrunt, veluti ſunt pulmones, pleura, ſeptum tranſverſum, muſculi intercoſtales, & abdominis &c. ramarctiſſimo fruuntur conſenſu, ut fere ſit impoſſibile, quin agente una parte, omnes ſimul agere incipiant.

§. V.

Ratio formandæ tuſſi neceſſaria. His recte ſe habentibus, ſecundum naturam fit reſpiratio ubi vero cuique unicum dictorum momentorum a naturali ſtatu receſſit, eadem ilarum laditur ac pervertitur. Mittimus reliqua ſpirandi vitia, & de ſola jam tuſſi loquimur, quæ nunquam non dictorum canalium peculiarium præternaturali conſtitutione abſolvitur. Via profecto dubitos, quin, quod in ventriculo eſt vomitus, id in bronchis tuſſim, hoc eſt, inverſum earum motum tonicum eſſe dicerem. Namque hæc mihi talis eſt idea, quod ſub ea bronchiales ductus ab infima ad ſuperiorem partem vehementius conſtricti, contentum aerem cum impetu, & celeritate ſurſum agant, toſimul peregrini quid præ ei pulſant. Quum autem his male affecti, reliquæ quoque pectoris partes, ſpirationi tributas, & quæ cum his porro arctiori nexu cohærent, in ſavarum motuum ſocietatem, vi ſtimuli conſenſus, rapi oporteat facile patet, cur in tuſſi, tanquam præternaturali exſpiratione, quo ea eſt vehementior, eo quoque violentius totum pectus, totum abdomen, & totum corpus contremiſcat. Viciſſim autem ob eandem harmoniam ſæpiſſime fit, ut, ſi ſeptum tranſverſum, ventriculus, œſophagus, nervi præcordiales, & qui ab illis dependent, vel etiam membrana narium pituitaria, a quacunque cauſſa vellicentur, affecta ſimul fiſtula aerea, tuſſim poſt ſe trahant.

§. VI.

Tuſſi, cauſſa proxima. Stignur affectio dictorum canalium ſpaſmodico convulſiva, formalem tuſſis conſtituit rationem eorundem vellicatio dictæ convulſioni, hinc & tuſſi cauſſam proximam præbeat, neceſſe eſt. Omnis ergo tuſſis ſedem ſuam in pectore habet, licet cauſſæ non ſemper ibidem obhæreſcant. Et hæc ipſa cauſſarum, quæ ad tuſſim contribuunt, mediatarum diverſitas, tam varias e

jus

jus gignit species, quas omnes pertractare, nostri non est instituti.

§. VII.

Tusses symptomaticae.

Neque enim agere constituimus de ea tussi, quae tanquam molestum symptoma variis jungitur aegritudinibus. Talis est phthysica, quae a colliquatione vesicularum, & ramulorum bronchialium per ulcus pulmonum facta suboritur, adeoque continui laesionem pro fundamento habet. In hac non per pulmonales glandulas, sed ipsam bronchiorum cavitatem exesam, laceratam, ac hiantem, peregrina ac ulcerosa eam subintrat materia, quae vellicando nervosas membranas, tussientem producit motum. Deinceps ad symptomaticas tusses pertinent, quae asthmati, peripneumoniae, pleuritidi, scirrhis atque vomicis pulmonum, inflammationi septi transversi ac pectoris, superveniunt, quae laeso nervo vel tendine circa collum suboriuntur, quae difficilem dentitionem comitantur, & quae convulsivos, aut epilepticos motus, aliosque hystericos morbos consequuntur. Hae maximam partem, a bronchiorum vellicatione, per consensum duntaxat producta, caussa morbi in plus minus remota a praecordiis regione haerente, producuntur, clarosque sunt documento, tussim pertinere ad affectus nervorum spastico convulsivos.

§. VIII.

Tussis a peregrinis in asperam arteriam illabentibus.

Neque etiam ample tractabimus de ea tussi, quae proficiscitur a peregrinorum tam solidorum, quam fluidorum insolito in asperam arteriam, per glottidis rimam descensu. Tragici profecto, & saepe, ob repentinam, quam inducunt, suffocationem, funesti sunt hi casus, quorum notabiles historias recenset MARCELLUS DONATUS *in histor. med. mirab. Lib. III. cap. VII.* Huc spectant tusses, quae a tumoribus, calculis, aliisque rebus praeternaturalibus, asperae arteriae, atque bronchiis accretis suboriuntur, unde calculos, aliaque corpuscula, grandinibus similia, tussiendo rejecta fuisse, fide dignos perhibent auctores. Videas ALEXANDRUM TRALLIANUM *Lib. V.* PAULUM AEGINETAM *Lib. III. cap. 28. & 31.* & PETRUM BORELLUM *obs. Cent. 1. obs. 67.*

§. IX.

Tussis metallicolarum.

A nostro quoque scopo alienae sunt tusses gravissimae, quas excitant fumi saturnini, metallici, inque primis acidi minerales, cum aere diutius inspirati, & illi potissimum metallicolae experiuntur, qui argento per plumbum in magnis catinis depurando student, nec non figuli lythargirio multum utentes: ut & caementarii, & qui cum calce viva multum sunt occupati. Evidens etenim est ratio: dum enim particulae metallicae, fere corrosivae, ductus spiritales, insigni sensibilitate praeditos ingrediuntur, iisque intimius insinuantur, gravem eorum inferunt constrictionem, tussis siccae, cum asthmate complicatae caussam.

§. XI.

Tussis catharralis levior.

Nec denique nostrae considerationi pressius subjacet id tussis genus, & levius, & brevius, quod a cohibita transpiratione, in sanis ceteroquin corporibus evenire solet. Fit nimirum ea, si subjecto praesertim pituitosa caput vel pectus, quod antea in calidiori loco leni perspiratione maduit, subito exponunt frigori, & repressum a cute serum acre ad tracheam & bronchia decumbit, aut si senes inprimis noctu in loco frigidiori dormiunt, vel in frigido ac hyemali aere liberius obversantur. Jungitur quoque coryzae, & vel calidiori regimine, vel sumto forsan diaphoretico, brevi tempore cessat. Huc etiam spectant delapsus muci e naribus ad fauces, & laryngem, qui matutino tempore facili conatu per screatum eliditur.

§. XII.

Tussis rheumatica.

Sed de ea fusius agemus tussi, quae primarium constituit morbum, totumque graviter afficit corpus, & tam vehementia, quam diuturnitate est molestissima. Vocamus hanc rheumaticam, eo quod rheumaticis revera absolvitur affectionibus. Namque pro

caussa

caussa agnoscit, humorum, maxime serosorum incursum & a superficie corporis, extremisque partibus ad pulmones tendentem motum, atque decubitum, neque unquam a febrilibus commotionibus, vespertino potissimum tempore conspicuis, ac horripilationibus vacua est. Hæc pro subjectorum, quæ invadit, varietate, vel humida, vel sicca est; illa evenit frigorneis, phlegmaticisque, qui præter partium fibrosarum, nervosarum ac musculosarum mollitiem, serosis ac pituitosis ermium scatent succis, veluti sunt fœminæ præ viris, infantes, pueri, atque senes, præ iis, qui in juvenili, vel virili ætate sunt constituti. Sicca vero tussi magis corripiuntur hypochondriaci, scorbutici, cachectici, strictiori corporis habitu, & debili, adque spasmodicos motus valde proclivi nervorum systemate, nec non sero acri copioso præditi.

§. XII.

Historia tussis convulsivæ seu ferinæ.

Summum tussis rheumaticæ gradum denotamus, per convulsivæ seu ferinæ nomen. Hæc tam efferata vehementia, tantaque totius corporis concussione adfligit, ut ea non raro suffocari credas miserum. Modo, maximeque sub initio sicca est, & vel nullam, vel saltem parcissimam seri tenuioris, plus minus acrioris copiam elidit, modo humida, tumque mucum sublividum, sæpe tenacissimum, prævius laboriosissimis conatibus, secum ducit. Refrigescunt simul extrema, alvus est clausa, urinæ emunguntur tenues, & succi vitales majori copia & impetu ad superiora, pectus, atque caput compelluntur: unde sub paroxysmo facies sanguine turget, rubet, venæ tument, arteriæ fortius, celeriusque moventur, oculi prominent, lacrymæ emittuntur, palpebræ intumescunt, & interdum simplex sanguis, accedente sternutamento, e naribus ejicitur; nonnunquam ipsa pulmonum vascula rumpuntur, sputumque oboritur cruentum. Non raro singultus jungitur, simulque ventriculus adficitur laboriosis vomitionibus, quibusdam stercora, & urinæ præter voluntatem fluunt, quidam, præsertim infantum, hernias tussiendo sibi contrahunt, aut adnotante jam HIPPOCRATE *aph. 46. Sect. VI.* gibbosi fiunt. quin M.N.C. *cent. 1. obs. 1.* memorabilem allegant casum, de corpore vertebræ dorsalis, præ tussis vehementia, in medio disrupto. Neque ignorari oportet, a nimia tussis vehementia apoplexiam suboriri posse. & BOYLE *de usu exper. philos.* observavit, quod ex valetudine subitanea memoriæ et ratiocinii jactura, nec non paralysis manuum, & aliorum membrorum enata fuerit.

§. XIII.

Caussa materialis tussis.

Caussa hujus tussis materialis residet in humore tenui, acri ac fere caustico, ad sensibiles fistularum aërearum tunicas deposito, easque graviter vellicante. Hæc vel laryngi duntaxat, & arteriæ asperæ insidet, tumque continuam, & molestissimam faucium titillationem habet comitem, vel profundius bronchiis pulmonalibus infixa hæret, atque tum gravissimum & atrocissimum parit tussiendi conatum. Et generatur quidem hic humor a sordibus impuris & acribus, ad superficiem corporis, aut artus exteriores, vel haud satis vegete expulsis, vel quacunque de caussa, maxime frigore, retroactis, & ad pulmones decumbentibus. Hinc docentur, scabiem, tineam, ochores capitis, guttam rosaceam, sudorem pedum, aliaque exanthemata repressa, ulcera præmature consolidata, et arthritidem, podagramque retro actam, tussim post se trahere convulsivam. Et quænam quæso alia est caussa, quod morbilli & præcursores, & comites, & pedissequas habeant, ejusmodi tusses diuturniores, quam quod materia acris, morbillacea, ad vias spiritales retrocessit, easque graviter vellicavit. Conf. A. N. C. *Dec. III. obs. XL. pag. 5.*

§. XIV.

Tussis convulsiva epidemica.

Non raro etiam hæc rheumatico convulsiva tussis, ex communi caussa, aëris

inimi-

Tussis epidemica. nimirum vitio suborta, epidemicam per multas regiones edit stragem. Occurrit autumnali, ac hyemali potissimum tempestate, si hæc, flatibus antea australibus calidior ac benignior fuit, & subito in frigidam, ventis aquilonaribus molestam commutatur. Sed hæc caussa impuris duntaxat corporibus rheumaticam tussim infert, cum in aliis non nisi catharralem excitare solet. Quare epidemicæ hujus ferme tussis talem maxime acrem existere caussam animadvertimus, qui nebulis pernicialibus, maleque olentibus, aut aliis particulis acribus, ac sæpius venenatis, febrium quoque exanthematicarum caussis, prægnans est: hæ enim particulæ inspiratæ non modo gravissimam tussim, verum & aphthas, illam insigniter exacerbantes progenerant. Præterea vernali quoque tempore, grassantur interdum ejusmodi tusses epidemicæ, cum raucedine junctæ, tumque ab exhalationibus salino acribus, in aere contentis, & calore solis, ex terra hyeme occlusa, evaporantibus, glandulisque per vias spiritales sparsis cum inspirantibus, suam trahunt originem. De malis hisce epidemiis legas HIPPOCRATEM *epidem. VI Sectio VIII.* SENNERTUM *de febribus Lib. IV cap.* 17. SYDENHAMIUM, ET HISTORIAM MORBORUM WRATISLAVIENSIUM.

§ XV.

Tussis rheumatica ex caussa interna. Hæc de summo tussis rheumaticæ gradu, cujus caussa plerumque externa est, dicta sunto; dantur vero tusses, proprio rheumaticarum nomine dignæ, quæ internas potissimum agnoscunt caussas, & sicut diuturnæ, ita maxime molestæ sunt, cumque rheumaticis capitis, ac pectoris doloribus, hemicrania, odontalgia, puncturis laterum pleuritidem mentientibus, defluxione materiæ acris a capite ad fauces &c. complicantur. Eveniunt inprimis corporibus cachecticis ac scorbuticis, ex suppresso pedum œdemate, alioque tumore, quem tanta ferocitate tussis æque ac spirandi difficultas excipiunt, ut suffocatio inflare videatur. Familiares etiam sunt hæ tusses senibus, qui impuris scatent humoribus, & in his a frigore externo, dorso præsertim in ea regione, ubi prima lumborum vertebra, & plexus mesentericus major deprehenditur, admisso. Neque alia est ratio, quam quod serum acre ab externis corporis partibus ad pulmones deferatur. Eædem non raro in subjectis pituitosis, senibus, qui victu lauto, vitaque sedentaria delectantur, & neglexerunt sanguinis missiones, humidæ fiunt, & effectum habent criticum: tota enim sanguinis & humorum massa hac ratione a copia seri impuri, quamvis non sine molestia, egregie repurgatur, adeo, ut sedata tussi, pristinæ vires redeant, somnusque cum appetitu, & integra sanitate instauretur.

§ XVI.

Tusses rheumaticæ stomachales ac hypochondriacæ. Ad censum tussium rheumaticarum pertinent quoque stomachales & hypochondriacæ, quarum illæ in ventriculo, hæ præsertim in hypochondriis ac intestinis caussam habent, & partim ob consensum nervorum, partim ob rheumaticum seri ad pulmones decubitum enascuntur. Et stomachalis quidem suis se prodit notis, quæ sunt nausea, cardialgia, appetitus prostratus, digestionis vitium, sensus in ventriculo gravativus, & quod primus tussiendi stimulus circa cordis scrobiculum sentiatur. In hypochondriaca junguntur flatulentiæ, spasmi intestinorum, ac symptomata reliqua hypochondriaca. Prior, nempe stomachalis fit a saburra acri, biliosa, acida, ventriculo, ejusque superiori maxime orificio, nec non œsophago inhærente, harumque partium nervosas tunicas, quæ arctissime cum viis spiritalibus nectuntur, vellicante, unde creber comitatur vomitus. Vexat cumprimis, ventriculo a cibis vacuo, & familiaris quoque est febre tertiana, præsertim continua laborantibus, testante jam HIPPOCRATE *Lib. 2 epidem.* Posterior, nimirum hypochondriaca generatur, ab humoribus crassis, impuris, serosis, ut spasmorum, ac flatulen-

tiarum abdominalium, ad pectus & pulmones compulſis, & eo magis moleſtat, ſi ingens frigus, aut animi affectus, tanquam occaſionales cauſſæ præceſſerint. Generatim vero monendum eſt, quod omnis tuſſis, quæ eſt periodica, a ſaburra in ventriculo, vel potius inteſtino duodeno ſtabulante ſuos matuetur natales.

Tuſſis habitualis.

§. XVII.

Adhuc notari meretur ea tuſſis, quæ habitualis eſt, & catarrhalis rheumatica vocari meretur. Ea potiſſimum dependet a relaxatione glandularum in faucibus, palato, ac larynge ſitarum, & multos annos continua exſcreatione durat. Jungitur digeſtionis vitium, & ſucceſſiva totius corporis conſumtio. Evenit ſubjectis ſeroſioribus, vitæ ſedentariæ, ac lucubrationibus, nec non vinoſis compotationibus deditis.

Prognoſis.

§. XVIII.

His igitur excuſſis, deveniemus ad tradendam tuſſium prognoſin. Sicca tuſſis plerumque tranſit in humidam, hæc vero nimia vetuſtate habitum contrahit, atque ventriculi digeſtionem deſtruendo, cachecticum ſtatum, lentamque febrem producere valet. Quæ humida fuit, & in ſiccam tranſit, in pectus tamen grave manear! periculum febris vel putridæ, vel hecticæ minatur, teſte LOMMIO *obſerv. medic. Lib. II. pag.* 120 Convulſivæ ſeu ferinæ tuſſes infantibus periculoſæ, nam facile reducunt ſuffocationem, idque ſi in difficili dentitione atque etiam in morbillis inque pueris gibbos, & hernias, gravidis abortum, adultis hæmoptyſin atque phtyſin inducere poſſunt, quin eaſdem ſubita ſuffocatione ſtipatas luſſe, teſtantur WILLISIUS *pharm. ration. P. II. S. 1. C. 6. pag.* 61. & HILDANUS *Cent. 2. obſ.* 68. Quæ tuſſes pulmonum aut aliorum viſcerum ferrhus inſequuntur, omnem plerumque remediorum vim eludunt & quæ a repreſſis naſcuntur exanthematibus, his revocatis ceſſant. *Omnis tuſſis mala, quæ ſomnus auferetur, inutilis erat, quæ longo tempore frequens, graveſque hominem exerceat, atque cum deſtillatione*, i. e. habitualis rheumatica, inquit LOMMIUS *loc. cit.* Tuſſes denique hydropicis evenientes, infauſtæ ſunt præſagii, teſte HIPPOCRATE *Sect. VI. aphor.* 35 Contra moderatio circa tempus noctornum calor, cum æquabili per univerſum corpus ſudore, vel madore, latiori urinæ fluxo, alvo ſimul reddita fluidiore, placidior ſomnos, & facilior expectoratio, certa ſunt morbi in gratiam jam reditus indicia.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

CUratio tuſſis rheumaticæ potiſſimum, quatuor abſolvitur indicationibus, nimirum, ut primo materiam peccantem corrigamus, ad exitum diſponamus, atque expectorationem, ſi opus id fuerit, promoveamus; deinceps adfluxum ſeri a præcordiis avertamus, & ad alia, magis congrua excretoria organa derivemus, tum motus, ſi fuerint eſſrænes, compoſcamus, & denique debilitatum affectarum partium robur inſtauremus.

Tenax materia incidenda.

§. II.

Si igitur tenax muci congulum bronchia obſederit, incidendum illud, reſolvendum, & emolliendum eſt, quod præſtant radices reſolventes quas inter primas tenent, radix vel fecula Aaronis, iridis Florentinæ, & quæ inſigni humores lentos ac tenaces fundendi & expectorandi potentia pollet, radix ſquillæ, ad quinque vel ſex grana, cum pauxillo nitri data, item oxymel Squilliticum, eſſentia gummi ammoniaci, ſpiritus ſalis ammoniaci anifatus, flores ſulphuris, & ſperma ceti.

Humor tenuis evaſcendus, & quis

§. III.

Humor admodum tenuis, falſus, acris incraſſantibus, & lymphæ acrimoniam temperantibus ad exitum redditur aptus. Conducunt hoc fine

deco-

Tempe-randum. decocta, quæ ex hordeo, rasura cornu cervi, radice scorzoneræ, ac glyzyrrhizæ parantur; cremor hordei, juscula sive decocta avenacea, cum amygdalis, passulisque minoribus, aut decoctum raparum cum sacharo, gelatinæ cornu cervi, & animalium, juscula ex carne cum lacte, loch pulmonum vulpis, syrupi de papavere, de farfara, diacodion Montani, sperma ceti cum lacte datum, & ante omnia oleum amygdalinum recenter sine igne expressum, vel solum, vel syrupo capillorum veneris, aut julepo rosarum suptum. e. g. in hac formula. Recipe olei amygdalarum dulcium, syrupi capillorum veneris ana unciam unam, spermatis ceti drachmas tres, croci grana quindecim. M. d. Egregiam quoque operam adferunt infusa sic dicta theiformia, quæ ex herba veronicæ, hyssopi, floribus malvæ, sambuci, papaveris rheados, salviæ, bellidis, radice glyzirrhizæ, semine fœniculi, cortice ligni sassafras & ejus generis aliis paranda sunt. Ubi tussis catharralis in habitum degeneravit, cum adpetitus dejectione, & tabe, cura, quæ cum lacte asinino, vel sero lactis, vel cum fonte Selterano, æquali parte cum lacte permixto fit, præcipuum medendi cardinem absolvet.

§. IV.

Laxantium usus. Quando omnis congestio, affluxus, & decubitus serum in pectore est, ut fit in tussi valde humida, pituitosa, diutius persistente: præstat illud a præcordiis & viis pneumonicis derivare, atque partim per alvum, quæ est propria sordium mucosarum latrina, partim per renes, quæ humorum subtiliorum est diverticulum, expellere. Alvi lubricitas, sicut in omni, ita præsertim in rheumatica, ac convulsiva tussi, magnam profecto fert opem: cui procurandæ, ex laxantium numero, ad acrimoniam demulcendam, & colluviem quoque serosam blande & benigne, copioseque, sine omni tamen molestia, ac virium lapsu evacuandam, ego non quicquam deprehendi præstantius, quam ipsam mannam, si non ad drachmas, sed uncias duas, in infuso vel decocto præscribatur, ejusque usus, si res postulat, repetatur. Ego uncias duas, in aquæ veronicæ vel florum acaciæ unciis octo, leni calore dissolvere soleo, adjectis postea terræ foliatæ tartari drachma una, & aliquot guttulis olei de cedro, anisi, vel macis. Consentientem haben GABELCHOVERUM, qui *Cent. IV. obs. VII.* & sequentibus eandem ad aliquot uncias pro sananda feliciter tussi commendat. Idem etiam laxans, cum infuso veronicæ, vel lacte propinari potest. Præterea syrupus rosarum solutivus, cassia recenter extracta, decoctum laxativum Viennense, passulæ rhabarbarinæ, sique ventriculus hæc ferre nequit laxantia, clysteres, ad copiosi seri & muci quantitatem derivandam, & per congruum ejus emunctorium, quod in crassis potissimum est intestinum, evacuandam prosunt efficacissime.

§. V.

Deinceps æqualem sanguinis per totum corpus restituendo cursum, & serum maxime ad glandulas subcutaneas invitando, inhibetur hujus ad præcordia adfluxus. Eo fine operæ faciunt pretium, infusa calidiora pectoralia, ex floribus malvæ, violarum, foliis hyssopi, salviæ, semine fœniculi, anisi ac cinnamomo conficienda. Hæc mane intra lectum potare expediet, cum blando regimine, & præterea in æquali calore corpus semper conservare decet. Sudoris promotio confert. Scopo quoque huic satisfaciunt pulveres diaphoretici ac bezoardici, qui parantur ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, succino præparato, antimonio diaphoretico, vel loco hujus, antihectico Poterii, cornu cervi sine igne, cinnabari, additis aliquot granis olei nucis moschatæ expressi, vel etiam croci. Iisdem quoque flores sulphuris addere licet, maxime si ichores, vel scabies retropulsa malum fovent.

§. VI.

Tertia indicatio requirit efferato- Quo mitigan-

Digitized by Google

Reco ... nes motus. rum motuum sopitionem, quae saepius mox ab initio curationis, ob gravioris periculi metum, suscipienda est. Et ex remediis huc facientibus longe eminet crocus, pectori amicissimus, ejusque extractum, pulveribus bezoardicis admixtum. Laudant quoque muscum quernum, & pulveribus, & decoctis additum nec eo fine sunt inutiles pilulae de styrace, aloephanginis nuptae, & vesperi datae, conjunctis ceterum expectorantibus, oleo amygdalino, ac spermate ceti Haud etiam contemnendae est virtutis liquor meus anodynus, vel laudanum liquidum SYDENHAMII, cum spiritu cornu cervi mixtatum spiritum, quem cumprimis depraedicat BOYLE *de util. Philos. pag.* 348 Si his haud obsecundet malum, ad fortiora deveniendum anodyna, quae majoris sunt energiae, veluti sunt pilulae de cynoglossa, Starckeyanae, Wildeganii, & theriacalia.

§. VII

Externorum usus. Neque ad sopiendam tussis vehementiam insuper habenda sunt externa quae inter phtysica praesertim tussi laborantes, egregie solatur, emplastrum diasulphuris Rulandi, pectori impositum Tussi convulsiva vexatis insigniter prodest unguentum rubrum potabile, cum spiritu vini, praecordiis illitum nec non unguentum pectorale, in PHARMACOPOEA AUGUSTANA descriptum, si thoracis latera eo inungantur, in sedanda tussi, doloribus pectoris mitigandis, & juvanda expectoratione, magnam praestat operam Longo quoque usu in omni tussi rheumatica comprobatum habeo, sequens emplastrum. Recipe myrrhae electae, bdellii, succini ana unciam dimidiam, spermatis ceti, axungiae humanae, cerae, mini ana uncias duas, saponis veneti drachmas tres, croci drachmam unam, camphorae drachmam dimidiam. M. f. emplastrum, quod pectori, collo, spinaeque dorsi imponatur.

§. VIII

Quae tussi. In morbi denique declinatione, quae suam indicationem explere, partesque labefactatas roborare, medentem oportet, quoniam facillimum est, reverti tusses. Commendo inprimis essentiam succini, spiritum cornu cervi, cum tinctura tartari, & liquore meo anodyno mixtum, additis aliquot olei ligni sassafras guttulis nec non essentiam cascarillae, & saepenumero illustrem animadverti effectum, quem exserit balsamum vitae meum, ad aliquot guttas cum extracto vel tinctura croci datum. In fine ad roborandum ventriculum, electuarium, quod ex conserva rosarum rubrarum unciis duabus, conf. anthos uncia una, succini praeparati, nucis moschatae drachmis tribus & syr. corticum citri vel aurantiorum compositum est, praescribere & ad usum commendare solitus sum CRATO *Lib. 3. consil. pag.* 1093 ambram cum decocto passularum mirifice collaudat, nec sine ratione vim enim & roborantem & simul alvum liquantem possidet Sed longe praeferenda est essentia ambrae genuina, cujus praeparationem in observationibus physico chymicis communicavimus. Tum quoque utile est vinum vetus, generosum, Falernum, quod veteres, & praesertim PLINIUS SECUNDUS admodum extulerunt HIPPOCRATES *lib. de vict.*, acutorum usum vini dulcis senibus apprime laudat neque minus aqua veronicae vel hyssopi cum vino destillata & edulcorata convenit addatur pauxillum croci. Externe ad roborandas nimium relaxatas glandulas faucium & bronchiales, ex quibus humor continuo ad laryngem, & asperam arteriam defluit, insigni cum fructu semper usus sum pulvere, capiti inspergendo, qui ex succino, benzoe, mastiche, floribus chamomillae Romanae, & caryophillis aromaticis compositus est os quoque gargarismate frequentius colluendum erit, cui inserviet vel spiritus vini Gallicus, vel decoctum salviae, hyssopi, florum rosarum rubrarum, cum vino rubro paratum. Tussi ... respondens.

§. IX.

Diaeta tussientium. Ceterum in omni tussi, & curanda, & prae-

& præſervanda, magna vis in recto vivendi genere ſita eſt. Moderandorum primus aër, ut talis ſit, qui nec ſtringat nec nimio calore laxet, ſed in quo corpus udore madeat perpetuo. Vesperti nus ac nocturnus præ illis nocet, neque aer frigidus, nebulosus, pluvinſus, aut præfervidus, maxime omnium vero aquilonaris, niſi noxam parit. Pro rocatharrhis & tuſſi frequenter obnoxii cavere ſibi debent, a cibis valde ſalitis, fumo indurati, & aromatibus nimium conditis, nec non acidis, auſteris, utpote qui ſanguinem, eiuſque ſerum acre reddunt, & impurum. Deinceps potus ratio habenda nulla enim convenit cervisia, multo minus vinum aridum. Major cum fructu poterit uſurpabitur aqua hordei ſive ptiſana, vel decoctum quoddam ex radice chinæ, Scorzoneræ, paſſulisque confectum, vel hydromel, quod GABELCHOVERUS hunc in modum parare docet. Recipe mellis deſpumati uncias quatuor, aquæ fontanæ menſuras tres, liquiritiæ drachmas quinque, ficuum numero ſex, ſeminis fœniculi, radicis pimpinellæ ana drachmas ſitas, florum malvæ manipulum unum, florum ſalviæ, violarum, ana pugillum unum, cinnamomi ſcrupulos duos, m. coquantur ad conſumtionem menſuræ dimidiæ. In ſcorbuticis pro potu coquatur aqua ſola, pura, fontana, non nimis frigida, & vel amygdalis dulcibus, vel pane ſimilagineo diſtemperata. Vulgus aquam fervidam affundit triticeis furfuribus & infuſum frigide nun ſine inſigni fructu in gravi epidemia tuſſi bibit.

§ X.

Præſervationis quoque ratio, maximam partem, in recto rerum non naturalium conſiſtit uſu. Quia tuſſi convaleſcentes, vinoſis compotationibus, corporis refrigerationibus, animi fœtidis adfectibus indulgent, in eandem plerumque incidunt longe graviorem. Senes ſibi caveant a pedum, maxime dorſi refrigeratione. Et quia hyeme igente rheumatismæ adfectiones quam facile contrahuntur, & capitis & cervicis & regio præcordialis, lumborum & pedes in ſenibus præſertim, quibus tuſſis admodum eſt infeſta, lintea & integumenta ſimilia bombycinis maxime a frigore munita ſint, ut moderata & æqualis ſemper perſpiratio nem quando unam ex hiſce nervoſis partibus frigus præſertim aquilonare fortiter tangit & penetrat, ob conſenſum, qui inter has partes viget, reliquæ omnes plerumque adficiuntur. Alvi libertas pariter ac expeditus tranſpirationis ſucceſſus nunquam non conſervetur, neceſſe eſt quare contrahuntur moderate, ſed frequentes, & ſubinde ſalubri inſtituta corporis exercitationes. Qui ſuccis ſani pleni, hos ſtatis temporibus & omnino verſus æquinoctia, venæſectione, vel ſcarificatione depleri curent bene, magis vero recto regimine tenuiores, conſervataque excretionum libertate a tuſſi ſe præcavere decet, quando epidemicam exercet tyrannidem.

Præſervatio a tuſſi.

Cautelæ, cum cura ſpecialiori.

§ I.

Cautela circa expectorantia & dulcia.

In omni tuſſi caute mercandum eſt cum expectorantibus, dulcibus, decoctiſque incraſſantibus, ne more vulgo ſolito, nimia, & ſola adhibeantur, ſicque relaxando magis pulmones, nimium ad illos concitent adfluxum. Eo magis in tuſſi ſtomachali, & hypochondriaca abſtinere, vel penitus abſtinere convenit, pervertunt enim, deſtruuntque ventriculi vim digeſtivam, adeoque viam ad cachexiam, & hydropem pandunt.

§ II.

Tuſſis ferina, quæ a repulſis exanthematibus ſuborituri, indicat materiæ peccantis ad ſua loca revocationem. Hoc caſu divina ſemper eſt virtus ipecacuanhæ vel florum ſulphuris, interne cum antimonio diaphoretico vel pulvere bezoardico, veſperi potiſſimum exhibitorum. Nec præter

Tuſſis ferina a repulſis exanthematibus ſubortæ curatio.

pedum frictiones, aut pediluvia, præſtantius ad deterrendum a pectore ſe ſum eſt veſicationis remedium; modo delicatior noſtri ſeculi gentus eorundem uſum permitteret. In convulſiva infantum tuſſi, juvat quoque plantas pedum axungia porci inungere.

§. III.

Tuſſis rheumatica a repulſo pedum œdemate ſi beneficium.

Quæ a pedum œdemate in cachectis retropulſo generatur tuſſis, præter clyſteres, incidentia, diaphoretica, & quæ motum a pectore deſignant, inſignioris uſus ſunt lenia diuretica v. g. tinctura taxi ſtati, ſuccini tritiſſata, Elixis noſtrum viſcerale cum Elixirio nr. pectoſali remixtum; alias acria, ſalſa, & potenter quæ urinam movent, qualia detrahunt dulce ferum, exulent, laudata vero ſerum acre per vias educunt urinarias.

§. IV.

Tuſſis rheumatica ſcorbutica.

Tuſſim rheumaticam diuturnam, quæ a ſcorbutica ſanguinis & humorum diathesi originem traxit, non ſatis curatam vidi, datis interea ſero lactis, pulveribuſque ex lapidibus cancrorum, pulvere Mynſichtonis, ſuccino præparato, antimonio diaphoretico extracto cioci, caſcarillæ aquoſo, concinnatis, tartaro poſito laxante rhabarbarino, propinata pro potu ordinario aqua frigida, amygdalis diſtemperata, vel Seltzerana, vino Moſellano nupta, vel decoctum ex ſpecibus temperationibus ſanguinem depurantibus ex aqua uſurpatum eſſe cenſeo. Exhibui quoque veſperi pilulas aloephanginas, cum pilulis de ſyſace mixtas, nec non admovendum juſſi pectoris emplaſtrum, quod ſupra deſcripſimus.

§. V.

Tuſſis ſtomachalis curatio.

Si ſaburra acida, bilioſaque ventriculi tuſſim excitaverit, operæ pretium faciunt abſorbentia, lapides cancrorum, ſuccinum præparatum, arcano duplicato nuptum, additis aliquot olei macis guttulis. Jungenda tum laxantia lenioria, manna, ac rhabarbarina. Stomachali puerorum, ſi nihil eſt, quod prohibeat, ſuccurritur lenti emetico.

§. VI.

Tuſſis hypochondriaca curatio.

In tuſſi, ex viſcerum imi ventris obſtructione nata, quam vocant hypochondriacam, optime conveniunt, quæ excretiones ſanguineas ſuppreſſas revocant; nec aliena pediluvia, & antiſpaſmodica. Omnium vero virtutem, multis parafangis ſuperant aquæ mineſales tepefactæ, lacteque caprino, vel melius aſinino permixtæ, ſi ſub debito regimine potentur.

§. VII.

Tuſſi habitualis curatio.

Quæ diuturnavit tuſſis, & adhibenda vergit cura lactis aſinini, præparatio ad eam corpore, certo profligatur; eo magis, ſi longæ peregrinationes, aeris mutationes, & roborantia denique conjungantur. Nec, ſi nimis humida fuerint, ſuctuoſius eſt convenienti a cibis, præſertim carnibus abſtinentia.

§. VIII.

Anodyna ſumenda.

Præſtat ſemper anodyna, ut pilulas de cynogloſſa item de ſyrace cum laxante e. gr. maſſa pill. aloephanginarum vel. Crationis de ſuccino grana decem jungere & cras horam ſomni præbere; alias ab illis ſolis exhibitis, animadverti tuſſim ſuppreſſam, ſuccedente a nimia congeſtione humorum & gravitate circa pectus aſthmate.

§. IX.

Frigus & primi calores nocent.

Quemadmodum nimium frigus omnibus, qui tuſſiunt, inimicum eſt ita quoque præfervidus calor iis nocet. Quare infuſa quoque pectoralia, quæ nonnulli dicunt theſaurismia, ſi calidiſſima fuerint, exaſperant tuſſim. Omnes ergo potus tepidos ſorbere convenit.

§. X.

Venæſectionum uſus.

Venæſectiones illis profuerunt, qui ſanguine nimis turgent, venis præturgidis ac ſuperficiarum inſtar prominentibus, aut excretiones ſuppreſſas habent, maxime præſervatoriæ, etiam in ſenibus ſeptuageſimum jam annum tranſgreſſis. Nec iis ſuperſedere poſſumus, ſi convulſivæ efferata vexent vehementia, ac ſumpantur in quodam loco vaſa, in pueris etiam & juvenili ætate. Sydenhamus affirmat.

mat, se convulsivam epidemicam nun nisi venæsectione, iterata ca- thursi, & vesicatoriis feliciter cu- rasse.

§ XI

Celsi metho-dus. Digna, quæ allegetur, est tussim me- dendi ratio, quam CORNELIUS CELSUS *Lib. IV cap. IV.* sic exhibet, *Oportet hyssopum altero quoque die ebibe- re, ac lectionem vel clamorem, qua pri- mo impeditur a tussi post eam vincere, tum ambulare, deinde per manus quo- que exercere, & pectus diu perfricare, post ficus pinguis edere. In tussi humida prosunt frictiones validæ, cum calefa- cientibus, sic ut caput quoque simul ve- hementer perfricetur, ovum quoque sor- bile, sulfure adjecto sorbeatur, in po- tum vero aqua calida danda.* Et ut ve- rum fatear, præstat omnino Galeni in tussi curanda methodus, qui levi- bus simplicibus naturæ maxime fami- liaribus utendum esse docet quam mul- tis usque compositis activis e pharma- cia petitis. Ita decocto raparum exsic- catarum, vel caulium rubrorum, vel etiam surfurum triticeorum ex aqua cum saccharo, pulmonem & rheumati- cam tussim in plebeis sublevatum, qui etiam penitus sublatam meminimus. Si fluxio tenuis copiosior & acris est, quod ex oculorum rubore, titillatione & morsicatione oris in gutture, sapore salso cognoscitur, succus glyzirrhizæ Hispanicæ, mel despumatum, massa, quæ ex gelatina cornu cervi & decocto glyzirrhizæ inspissatur, oleum quoque amygdalarum dulcium cum syrupo papave- ris albi mixtum & sensim paulatimque deglutitum præsens adferet levamen- tum. Neque minus familiaris & e- gregius usus esse potest ovi luteum te- rens cum sacharo canto & cocto, cum poculo uno vel altero *Thee- bea* leniter deglutirum, item buty- rum insulsum cum sacharo, lac cum infuso veronicæ & flor. papaveris rho- eados.

§. XII.

Quando a nimio humorum adfluxu epiglottis, quæ est primum & prima- rium vocis instrumentum, valde rela- xatur & atoniam patitur, indeque vox rauca redditur, gargarismate, quod ex nervinis e gr. floribus anthos, lavendulæ, chamomillæ Rom. summitatibus thy- mi, origani, salvia, myrrha compositum & ex vino coctum est, frequentius uti convenit. Exterius quoque laryngi sac- culum ex supra dictis speciebus addito insuper succino & styrace calamita ap- plicare, non sine egregio fructu con- suevi. Raucos non purgari vult Hippo- crates, sed horum frigiditatem & hu- miditatem sanare consulat capite & reliquis membris, quæ affecta sunt, topicorum usu exsiccandis, Vid. Lib. de victu acutorum.

Enarrationes morborum

OBSERVATIO I.

De Tussi convul- siva epide- mica. IMploravit quondam meam opem Vir honestus, cujus infantes, quos plures habebat, circa æstatis exitum tussi gravissima, eaque suffocativa ac convulsiva, laborabant. Siquidem hæc tanto invadebat impetu, ut facie ad nigredinem usque tincta, sine sensu, sine motu, atque sine respiratione ja- cerent. Recurrebat ea per periodos, circa horam potissimum matutinam decimam, junctis febre, pulsu celeri, & aphthosis faucium vesiculis. Non deerant insomnes, appetitus, etiam humidi dejectus, alvus clausa, crebra irritamenta, & non modo ipsa tussi mucus cum sanguine elidebatur, ve- rum per os quoque ac nares insignis pi- tuitæ copia reddebatur. Hæc affectio tam per quatuordecim dies duraverat, & his debellabatur medicinis. Ano clysteres ex decocto avenæ, oleo a- mygdalarum dulcium, floribus cha- momillæ, & sale communi infundi jussi; pro potu crebro dedi modo deco- ctum ex radice chinæ, scorzoneræ, al- theæ, glyzirrhizæ & semine fœniculi paratum, modo avenaceum, oleo a- mygdalino nuptum; mox raparum exsiccatarum cum sacharo Canariensi,

& croco permixtum, & pro infuſo theiformi herbam veronicæ, ac hyſſopi. Non minus bis terve quotidie propinavi pulverem, ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, & nitro compoſitum, cum aliquot liquoris anodyni guttis. Et horum ope convaluerunt.

Epicriſis.

1) Tuſſes convulſivæ epidemicæ, iis non raro graſſantur temporibus, quibus diarrhœæ vel dyſenteriæ ſuot familiares. Tum plerumque æſtatem ferventiſſimam, frigidiora autumni ſequi deprehenduntur initia: unde, quæ æſtate liberior fuit tranſpiratio, hoc tempore ſubito cohibetur, & hinc acre impurumque ſerum ad bronchia decumbit. Sed præterea in ipſo aere obverſari ſolent exhalationes fere venenatæ, quas in noſtro quoque caſu tuſſis & aphtharum cauſſas fuiſſe, nullum eſt dubium.

2) In tali aeris conſtitutione infantes raſſi & frequentius, & gravius infeſtantur. Debile enim ac valde ſenſibile eſt, quo pollent, nervorum genus, quod ex facili cauſſa ad motus ſpaſmodicos, convulſivos, & ipſum comitialem morbum diſponitur. Deinceps hæc teneella corpora parum curant aeris injurias, ſed quacunque occaſione ſemet ipſi expoſuunt liberalius. Accedit & illud, quod circa dictam autumnalem tempeſtatem, ob avidius rugeſtos fructus horæos, uvas &c. multas acidas, bilioſas, & actes in primis vias ſibi colligant crudités, quæ ad exaſperandam tuſſis vehementiam non parum contribuunt.

3) Quemadmodum tuſſis aſthmati, ita hoc quoque illi, tanquam ſympoma, tantum non ſemper ſupervenire ſolet. Duplex eſt cauſſa aſthmatis, quæ tuſſis ſymptoma eſt: nimirum prima conſtrictio bronchiorum, altera congeſtio humorum ad pectus. Conſtricta quippe bronchia, quæ tuſſis forma-le conſtituunt, remorantur ſufficientem aeris ingreſſum, & liberiorem ſanguinis per pulmones circulum. Congeſtio humorum maxime ſeri ad pectus in omni convulſiva tuſſi fit; ſiquidem inſtar regulæ perpetuæ eſt, quod ad debiliorem partem, quales hic ſunt pulmones, tuſſi exagitati, ſemper majori impetu fluxot humores.

4) Dici vix poteſt, quantum in omnibus ſpaſmodicis ac chronicis morbis, qui foventur ab impuritate humorum, noceat uti cerevisiis, utpote quæ acrimoniam ſubtiliorem magis aluunt, ac exagitant. Soleo in harum locum exhibere decocta, quæ in tuſſi præſertim temperantia & demulcentia eſſe debent.

OBSERVATIO II.

Tuſſis humida diuturna.

Vir triginta ſex annorum, ſanguineus, ſucculentus, in caſtris, quæ ſequutus eſt, variis moleſtiis, aeris ventorumque injuriis obnoxius, inordinate vivens, & frigidiori loco ſomnum capiens, neglecta, cui ante fuerat, per biennium, venæſectione, incidit in tuſſim vehementem, æque ac diuturnam. Pectus humoribus infarctum turgidumque, cum ronchо vicebatur. Eiciebat quoque laboriоſo ac vehementi pectoris non minus ac abdominis conatu, ingentem muci viſcidi ac flavescentis quantitatem, quæ intra nyctemeron collectum binas adæquabat libras. Et hac moleſta tuſſi per quatuordecim jam laboraverat hebdomades, cum meum quæreret auxilium, corpus admodum contabeſcebat, adpetitus tameo erat integer, alvus aperta, urina pallida ac rubicunda, pulſus poſt paroxyſmum celeriori, facies rubicunda. Neque ullum levamen perceperat, licet variis remediorum generibus, decoctis, electuariis, eſſentiis pectoralibus, ac dulcibus fuiſſet uſus. Ego itaque, interdicto cerevisiæ potu, hujus in vicem conſuetum decoctum dedi, alternis diebus exhibui pilulas balſamicas: mane pariter ac horis pomeridianis potati

bari tussi infusum pectorale, ex radice consolidæ majoris, caulæ, glyzirrhizæ, herba saniculæ, scabiolæ, scordii, veronicæ, agrimoniæ, urticæ mortuæ, pyrolæ, floribus hyperici, summitatibus millefolii, semineque anisi ac foeniculi paratum. Ex hoc sumendam suasi drachmam balsami pectoralis, quod ex olei hypericonis unciis duabus, spermatis ceti uncia una, balsami de copaivu, Peruviani una drachma una, croci scrupulo uno, florum sulphuris drachma, olei macis, anisi, ligni sassafras ana guttis quindecim confectum erat. Exhibui quoque pulverem ex magnesia alba, oculis cancrorum, cornu cervi philosophice præparato, ossibus sepiæ, & succino præparato concinnatum, ac denique emplastrum superius descriptum thoraci imponendum curavi. Quibus per duos menses usurpatis, in tantum convalescebat, ut nihil equidem esset, de quo conquereretur, attamen quoties vel acida comedebat, vel vinum bibebat, tussi denuo cum rejectione viscidæ materiæ prehendebatur.

Epicrisis.

1) Ad præsentem tussim generandam plures remotiores concurrerunt caussæ. Præter temperamentum enim sanguineum & corporis habitum, succis pituitosis plenum, venæsectionis neglectus, ac frigidius corporis regimen, omnino suffecerunt ad inducendam tussim.

2) Quæ cum forsan ab initio nimis dulcibus, ac expectorantibus tractata fuit, factum est, ut tonus & ventriculi, & pulmonum magis destrueretur. Ventriculo labefactato debetur corporis contabescentia, languente enim digestione, chylus iners ac impurus, hinc & lympha minus laudabilis, & ad nutriendas solidas partes haud idonea generatur.

3) Pulmonum atoniæ in acceptis ferenda est tussiculositas, cum copiosa mucidæ materiæ rejectione. Namque hi tum sunt diverticulum humorum serosorum, mucidorumque, qui ex toto corpore eo deferuntur. Distinguenda talis tussis est a phthysica, quoniam rejecta materia nondum purulenta est, nec febris jungitur, pulsus enim celerior, qui paroxysmos sequebatur, dependet a validiori pectoris sub tussiendo concussione, quo sanguis impetuosius, celeriusque per cordis ventriculos, atque arterias propellitur.

4) Et in hoc tussis genere, minus conveniunt sola expectorantia, sed eo dirigenda est curatio, ut affluxus humorum a pectore derivetur, pulmonumque ac ventriculi robur instauretur. Hic scopus dictorum remediorum ope fecimus satis, e quibus adhuc commemorare juvat Elixir nostrum viscerale, quod ad restituendam digestionem diu adhiberi jussimus.

5) Notabile adhuc est, quod ii morbi, qui atonia partium nati fuerunt, ex levi caussa, ut frigore, cibis acidis, vinosis &c. facile repullulent. Quare longa opus est diætæ curationis observatione, ac roborantium remediorum continuatione.

OBSERVATIO III.

Studiosus quidam sanguine abundans, vita sedentaria, victuque pleniori uti solitus, meam aliquando implorabat opem, eo, quod sæpius, si modo corpus exponeret frigori, ventisque borealibus, statim corriperetur tussi, eaque gravissima, mox humida, mox sicca. Suasi propterea, ut venæsectionem, quam nunquam adhibuerat, instituendam curaret, eamque ter quotannis iteraret. dein singulis quatuordecim diebus pilulas meas balsamicas sumeret, & infuso veronicæ frequentius uteretur. Dedit aures consilio, simulque motui corporis frequentius studebat, eo effectu, ut a molesta tussi liber in posterum maneret.

Tussis cum hæ-moptysi, sæpius recidivans.

Epi-

Epicrisis.

1) Plethoricos, non modo senes, verum quoque juvenes, si utantur lauto victu, vitaque sine motu desidi, & sanguinis missiones neglectas habeant, admisso liberalius frigore, catharris, coryza, gravedine, russi &c circa æquinoctiorum plerumque tempus infestari, crebra certaque restatur experientia. Cumprimis humidam patiuntur ejusmodi subjecta, si serosis turgeant succis, tumque crisees instar se habet hæc evacuatio, siquidem superata hac affectione optime habent.

2 In crudis fluxionibus ingentem frigus exserit potentiam, in dispositis maxime subjectis, dum constringendo corporis superficiem, venosum que corticem, humores magis ad interiora pellit, ex quibus serosa portio, pulmonaler ingredirur vesiculas. Hinc CAROLUS PISO *tract. de morbis excellus serosa abscru. 83. pag.* 180 de sa ipso testatur, quod hyeme verticem capitis, futuramque coronalem nunquam detegere debuerit, quin statim tussim pateretur.

3) Er su tali tussi curanda, testante eodem PISONE *loc. cit* & suffragante experientia, non præstantius est remedium, quam ab initio statim sudoreni movere. Inserviunt hunc scopo infusa theriformia mane iurta lectum forbillanda, sumro præcedente vespera, pulvillo diaphoretico. Neque enim hoc in casu convenit, statim ab initio laxantia propinare, nisi congestio ad pectus nimia fiat. Anodyna tum exhibere, nihil est, quam oleum camino addere.

4) Præservatorium autem finem, nostra potissimum respicit curatio. Atque sic, præter rectum viveudi genus, præter crebriorem corporis exercitationem, non efficacius comtuendare potuimus præsidium, quam statis temporibus repetitas venæsectiones, quibus immiouta humorum mole, tanquam remotrori causa, occasionalis, quæ est frigur, non adeo magnam obtinet efficaciam.

OBSERVATIO IV

Tussi cum hemicrania.

Juvenis florentis ætatis & vultur, fervidi ingenii & sanguinis, teneræ & macilentæ constitutionis, post variolarum morbum, quem ante tres annos perpessus erat, sæpius incidit vere præsertim & autumno in molestam tussim, plerumque cum hemicrania & interno æstu contuctam. Ego ad hanc averteudam tussi, ut corpur, præcipue pedes a frigoris vehemeutia curatius muniret, & quoniam paulo largius bibebat vinum, ut circa æquinoctialia tempora sanguinem emitteret, & infusum veronicæ eum radice glycyrrhyzæ singulo mane biberet. Hoc modo per duor annos liber ab hoc malo permansit. Factum vero est, ut neglecta vernali venæsectione & studiis & lucubrationibus immoderatius indulgens, & omner aeris injurias sperneur, in catharralem febrem cum vehementi tussi & immani hemicrania sinistri lateris, accurate circa horam vespertinam sextam redeuntem, & per totam noctem perseveraotem incideret. Tussis erat initio sicca, postmodum valde humida reddita est. Recusabat fere omnia remedia, fontem vero Selteranum loco cerevisiæ bibebat, sed cum exiguo levamine, ut potius & dolor capitis & rheumatismus pectoris invalescerent. Ego in consilium arcessitor, loco fontis Selterani bibendam suasi emulsionem, quæ ex decocto rasuræ C. C. & amygdalis parata erat, electuarium quoque præbui ex oleo amygdalarum dulcium, syrupo papaveris albi, spermate ceti, croco, vesperi dosio pulveris met bezoardici & mane infusum veronicæ cum radice liquiritiæ superbibendam ordinavi. Ad aperiendam vero alvum, & sordes viscidas a pectore avertendas, quia decoctum manatum respuebat, alternis diebus sumendum dedi pulverem sequentem. Rec. lap. cancror. cremor. tart. ana drach-

drachmam dimidiam, diagrydii ſulphurati, emulſionis præparatæ ana grVI. olei macis guttam unam. Quatuor vel ſex a quavis doſi ſecutæ fuerunt ſedes, & poſt tot reiteratum hunc pulverem & tuſſis & hemicrania pertinacia moleſta ſenſim, paulatimque conquieverunt, ac penitus demum ceſſarunt.

Epicriſis.

Plura mihi obvia ſunt exempla, tuſſim primo catharralem, poſtea vero phthiſicam redditam poſt morbillos, imo variolas, quæ valde infeſtæ ſunt pectori, infecutum fuiſſe, præcipue ſi juſta vitæ ratio fuerit poſthabita, & corpus non ab injuriis tempeſtatum, quæ catharros & tuſſes ciere ſolent, præmunitum. Neque pauca mihi cognita ſunt exempla, ſola prudenti ſanguinis e vena miſſione una cum debita vivendi regimine e ſanguine præfervido abundantibus & catharrales tuſſiculoſos inſultus, & ipſam veram phthiſin, ſuiſſe averruncata. Et quia ex hemicrania periodice redeunte, vitioſam humorum colluviem primæ in regione ſtabulantem & tuſſis cauſſam foventem judicavi, præbui pulverem egregie & ſine noxa primam regionem expurgantem, non ſine ſingulari fructu ſubſequente, utpote ab ejus uſu mox levamen ſymptomatum inſigne egregius juvenis percepit.

OBSERVATIO V.

Tuſſis hypochondriaca. Vir ſo annorum, cholericæ & malenticæ conſtitutionis, a tenera ætate, ex diuturnis lucubrationibus hypochondriacus factus, varia & frequentia ad fluxum hæmorrhoidalem ſenſit molimina, qui cum per vaſa ſedis nunquam ſucceſſit, ante decem annos vomitam patitur cruentum, qui tamen inſtituta mox in pede venæſectione, ſubjunctoque thabarbatinctorum & pulverum nitroſorum ac abſorbentium, nec non continuato per aliquot tempus ſuccus Selwalbacenſis cum lacte mixti & calefacti uſu, cohibitus exinde nunquam rediit. Ante annum vero ea domeſtica calamitate valde contriſtatus, prævia tepentina virium & appetitus, nec non ſomni proſtratione, tuſſim incidit humidam hypochondriacam adeo quidem vehementem, ut per integras ſæpe horas, præſertim nocturno & veſpertino tempore, rugentem viſcidi ac tenacis cinericei muci copiam non ſine moleſtiſſimo hypochondriorum & abdominis dolore exſcreando, ægri defatigaretur. Ceterum, pectus omni caruit vitio, nec ſputum unquam ſanguine apparuit mixtum; Alvus autem non obſtante flatuum, qui crebrius per os eructabantur, copia ſatis ſuperque erant fluida, ſub cujus depoſitione vires aliquantiſper decreſcere videbantur. Conſultus ego in hoc affectu, cum ejus ſomitem inprimis vitiis ac immunda ventriculi digeſtione latitare conjicerem, ad hanc ipſam reſtituendam primo pulverem ordinavi ſtomachicum ex radice arum, pimpinellæ albæ, ſale abſynthii, ſuccino, pulvere corticum aurant. immat. viridium ad partes æquales ſumtis, additiſque aliquot guttulis olei macis & lign. ſaſſafras compoſitum, bis per diem capiendum, cujus loco interdum ſummo cum fructu adhibui eſſentiam ſtomachicam pectoralem ex Eſſent. gentianæ, ſuccini, caſcarillæ, nucis, croci, card. bened. myrrhæ & ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato præparatam. Binis quoque vicibus per hebdomadem ad expurgandas leniter primarum viarum cruditates, pilularum Cratonis gr. XV. cum duobus granis extracti croci, aſſumenda ſuaſi, & loco potus ordinarii aquam fontanam ſimplicem cum quarta vini parte permixtam commendavi. Quibus effectum eſt remediis, ut obſervata accuratiori in diæta regimine, abſoluto menſis unius ſpatio æger non modo moleſta tuſſi liberatus fuerit, ſed & cum appetitu ac ſomno quietiori, vires ſenſim recuperare cœperit.

Epi-

Epicriſis.

Hanc hiſtoriam ſatis abunde docere poteſt, tuſſim & vehementem & diuturnam & cum magna viſcidi humoris excretione junctam, ex ſtomachi & primarum viarum, quæ alimentorum digeſtioni præſunt, vitio & dejecto robore, nulla licet pulmonibus inhæreote labe, ortum trahere poſſe, præſertim in hypochondriacis, quibus ſtomachus ſemper male affectus eſt, accedente præſertim gravi triſtitiæ affectu, quo nihil ad vim ſolidarum, imprimis inteſtinorum & nervoſarum partium imminuendam eſt potentius. Ex quo facile intelligitur, omnem prioſus curandi rationem eo eſſe dirigendam, ut vires deperditæ & univerſo corpori & maxime ventriculo per convenientia remedia reſtituantur. Et hoc præterea annotare licet, quod hypochondriaci & hæmorrhoidarii per graves & diu perſeverantes animi affectus, nullis alus etiam accedentibus cauſis, quam promte & facile in multis & varias, eaſque longas corporis paſſiones delabi poſſint.

OBSERVATIO VI.

Rheumatiſmus pectoris.

Generoſus vir, ampla in dignitate conſtitutus, ſexagenus & ultra annorum, ſanguineæ & vegetæ nunquam non complexionis, rarius afflictam habuit valetudinem, & partim hanc medicorum conſiliis & medicamentis reſtituit, niſi quod bis quotannis circa tempora æquinoctialia venæſectionem admiſerit. Hic vir eruditus, ſi ullus alius, ſtudus, mentis laboribus, & occupationibus aſſiduis per longum annorum ſpatium ſub immobili vitæ genere diſtinctus erat, & tamen ſatis vegete valuit. Ante anni dimidium cum autumno conſuetam ex baſilica venæſectionem omitteret, & ob metuendum fortunæ ſuæ detrimentum ſub ingenti negotiorum & occupationum mole, animo valde perturbato & meſto eſſet; vigorem & animi & corporis paululum fractum perſenſit cum ſomno parco, interrupto, & crebrioribus ſudoribus, maxime frigidis, matutino præſertim tempore illapſo. Accidit præterea, ut ſub mutatione & inæquali cœli autumnali ſtatu, auræ frigidioni corpus cum exponeret, prævia horripilatione in catharrum & tuſſim incideret, quam etiam prodiens in publicum neglexit. Inde vero factum eſt, ut facientibus viribus & ciborum appetentia, noctu circa veſperam calore, pulſuumque celeritate, in gravem pectoris rheumatiſmum ſuetit conjectus, qui hoc modo ſe prodeba.

Aderat tam vinlenta tuſſis ſicca in principio noctu maxime tuſſiens, ut omnem reſpirationem ad ſuffocationis ſere periculum admiſcet, cum maxima & intolerabili anxietate conjuncta, ut aliquoties ipſe decumbens, ad ſpiritum liberius trahendum e lecto ſurgere, non ſine moleſta ſudoris ſuppreſſione coactus fuerit. Feci a me conſilium. Ego, cum hujus affectus originem ex primarum viarum & hypochondriorum ob flatulentas abdominis diſtenſiones, alvum ſtipticitatem, & interruſſam venæſectionem derivarem, & non pro ſimplici catharrali, ſed rheumatica tuſſi habendam eſſe judicarem, ſanguinis detractionem, ſummopere ſuaſi, & utut alius medicus, forſan ob præjudicia ſua, quibus circa venæſectionis uſum in febribus inſultibus imbutus eſt, hanc non ratam haberet, me tamen autore ac ſuaſore, decem minimum unciæ ſanguinis tenaci muco refertæ ſuerunt detractæ. Ex quo mox inſigniſſimum in faciliori reſpiratione perſenſit allevamentum. Tuſſis vero ſicca tranſiit in valde humidam; tantæ miram quantitatem craſſi muci quotidie cum valida thoracis commotione ejiceret, quæ tuſſis maxime cum anxietatibus noctu affligebat, & omnem fere ſomnum adimebat. Ipſe Dominus Patiens pulſus Dn. N. S. aſſumebat, quas aliquot quidem ſedes fuerunt ſecutæ, ſed poſtea vehemen-

meotiores alvi adſtrictiones cum inſigni anxietate perſenſit. Subſtitui ego igitur infuſum mannatum ad avertendam a pectore nimii humoris congeſtionem ſingulis tribus diebus ſameo dum, ex quo egregium percepit levamen. Mane infuſum veronicæ, & de die ptiſanam amygdalinam, circa veſperem, cum pulſus & calor ſemper eſſet auctior, pulverem nitroſum cum antimonio & ſuccino mixtum dedi, quibus remediis per Dei gratiam tuta duos menſes violentia iſtius rheumatis ceſſavit. Nihilo minus Dominus Patiens adhuc de noctibus inſomnibus, flatulentiis primarum viarum, & anxietatibus, mœſtis cogitationibus, & fractis viribus conqueſtus fuit; & quia judicavi, horum ſymptomatum fundamentum in prava alimentorum digeſtione, propter vim ſtomachi & inteſtinorum digeſtricem, a morbo, & animi affectibus fractam eſſe poſitum; ſufficientem motum & exercitationem corporis, converſationem cum amicis, potum aquæ ſimplicis cum quarta parte vini Rhenani dulcis, & uſum elixiri noſtri viſceralis cum bona portione aurantiorum eſſentia permixti ſuaſi. Quorum remediorum ope etiam tategre vir longa vita dignus convaluit.

Epicriſis.

Tuſſim pure catarrhalem cum febricula quadam, a rheumatica probe ut diſtinguat Medicus, in praxi valde neceſſarium duco, quæ hæc longe alia remedia & medendi rationem quam illa poſtulat. Catarrhalis ſimplex tuſſis dicitur hæc, quæ cum gravedine capitis, & coryza fit a tranſpiratione ob inæqualitatem aeris, tempore maxime autumnali & vernali ad interiora repreſſa oritur, & plures homines ſimul afficit, unde dici ſoler epidemia. Rheumaticæ vero natura longe alia eſt. Nam licet a tranſpiratione habeat ſæpius ſuam primam originem, potiſſimum tamen vitioſæ plethoræ & cacochymiæ, ventriculi pravæ digeſtioni & viſcerum abdominis vitio cauſam ſuam debet, unde etiam graviora juncta habet ſymptomata, diutius durat, & magis eſt individualis. Catarrhalis facilius tranſit, & ſolius naturæ beneficio, modo non error in diæta committatur, magno ſæpius ſanitatis commodo ſubſequente ſolvitur. Multo minus vero magnæ efficaciæ præſidia, uti eſt venæſectio exigit, quæ tamen in tali tuſſi, quam nos vocamus rheumaticam, & jam delectiſſimus, ceteris paribus, locum invenit commodiſſimum. Præter hæc illud tu uſum ſcientiæ medicæ ex relata morbi hiſtoria & cura annotandum cenſeo, quod malum flatulento ſpaſmodicum, quod communi nomine affectus hypochondriaci venit, etiam in vegetioribus ſubjectis a ſtudiorum intemperantia, vitæ motus experte, intermiſſa ſanguinis copioſioris detractione, ſuperveniente diuturniore animi perturbatione ſubortiri, & leviorum morborum vehementiam exacerbare poſſit. Denique tu gratiam juniorum medicorum non ſilentio prætereundum eſſe puto, ad reſtaurandum robur ventriculi & inteſtinorum, medicamenta temperata balſamica, ſed frequenti & moderata doſi ſumta, & potum aquæ frigidæ cum vino ſpirituoſo permixtum egregie conferre. Dici enim vix poteſt, quem ſalutare ſit potus genus aqua pluvior, ſimplex, cum majori vel minori parte optimi vini permixta, tum ad ſanandas præſertim chronicas paſſiones, tum etiam ad eas avertendas, & robur per morbi vim amiſſum recuperandum. Illud adhuc ad complendam ſuperiorem morbi hiſtoriam commemorandum eſt, quod, cum jam in declinatione erat morbus, mitiori & ruſſi & pectoris oppreſſione reddita; Domino Patienti ex conſilio alterius Medici, me quidem invito, duodecim ſinguinis unciæ per pedis venam lectam detractæ fuerint, ea medendi intentione, ut affectio moleſta ſic dicta hypochondriaca averteretur. Verum quam in conſulto id factum fuerit, even-

eventus docuit. Vires enim jam tum a præcedente morbo, nimia humorum expectoratione & parciori somno imminutæ, & penitus collapsæ erant, & ciborum adpetentia & virtus ventriculi concoctrix maxime vacillans, ingentem cruditatum peperit proventum, quæ morbum intestinorum, per flatus & spasmos augendo inquietudinem & anxietatem, pectorisque oppressionem noctu maxime infestantem, & vim imaginativam mentis acerbiorem reddiderunt, & curationem haud parum protraxerunt. Ex quo intelligitur, quam noxia sit ex longo morbo convalescentibus largior sanguinis, in quo vis & robur solidorum vitale positum est, detractio, eo quod ejus copia & spirituascentia jam ab ipso morbo satis imminuta fuit.

OBSERVATIO VII.

Tussis ab œdemate pedum repulso.

Fœmina generosa sexagenaria naturæ alias satis robustæ, gravi haud unquam laboravit morbo, præterquam quod ante duos annos de doloribus artuum vagis, tumidis pedibus, & corporis languore fuerit conquesta. Huic contigit id infortunii, ut incauta ex alto per viginti scalas præceps delapsa fuerit in teriam, ubi ex magna consternatione jacuit fere exanimis. Detecto corpore magna in pedibus contusio visa fuit, cum profundo in dextro pede cruento vulnere, cumque graviter terrore perculsa esset, cum ingenti virium lapsu, & internis & externis remediis satis superque ipsi fuit prospectum. Sed tertio mox a lapsu die in immanem tussim ferinam & convulsivam conjecta est, quæ noctu, præsertim, quando claudendo oculos obdormiscere cœpit, omnem admodo spiritum, suffocationem minabatur. Medicamentis contra hoc symptoma præscriptis nihil proficientibus, & ego vocatus sum. Ordinavi hoc medicamentum: Rec. M. Pil. de styrace, aloephanginarum ana drachm. dimidiam f. pil. no. quinquaginta, de quibus decem alternis diebus circa somni tempus assumtæ fuerunt. A quibus usurpatis optime habuit, & tussi reddita mitiori & evanescente omni suffocationis metu. Nihilominus cum continua pectoris oppressione, tussi ejecit insignem pituitæ copiam, languebat diu appetitu, nec somnus adeo fuit placidus. Pedes vero, qui antea fuerunt tumidi, graciliores apparebant, & quod notabile, fœmina per totum fere morbi decursum de ingenti frigoris sensu in pedibus conquerebatur, adeo, ut lagenis fervida aqua repletis eos continuo fovere opus fuerit. Medicamenta, quæ insignem opem in hoc affectu tulerunt, fuerunt mixtura ex aqua hyssopi, veronicæ, oxymelli squillitico, lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, spiritu C. C. succinato, syrupo cortic. aurant. debita dosi, & proportione concinnata, neque minus pulvis ex spermate ceti, floribus sulphuris, saccharo, & pauxillo balsami Peruviani & croci, infusum quoque ex hyssopo, veronica, & cortice ligni sassafras: præterea quoque elixir roborans pectorale & stomachicum ex tinctura tartari, essentia succini, croci, & corticum aurantiorum recentium, quorum ope intra sex septimanas convaluit.

Epicrisis

In hac morbi historia digna sunt, quæ præ aliis observentur, momenta 1) quod immanis illa consternatio ac terror, vim suam non in totius corporis extremitates, ut ordinario fieri solet, sed tantum in pedes exercuerit, dum illi antea notabiliter tumidi protinus detumescere, ac refrigescere cœperunt. Hinc per metastasin insignis seri impurioris, eo usque in pedibus stagnantis copia, ad pectus delapsa, vehementem pectoris rheumatismum, convulsivam fere tussim, qua antea nunquam laboraverat, induxit. Talis consensus pedum cum pectore, aliis quoque exemplis mihi perquam notus est, ex quibus hoc est valde notabile.

Digitized by Google

laborabat quondam hujus Academiæ Profeſſor, rumore prdum œdematoſo, ad abdomen uſque aſcendente. Hic cum tertiana febre, epidemicam tunc ſtragem miſerente corriperetur factum eſt, ut per ingens cum horrore junctum frigus, ſub acceſſionum initio ſtarim deruneſcerent pedes. Verum mox ſuccreſſit ſumma ſpirandi difficultas, cum triſtitia pectoris oppreſſione, adeo ingravefcens, ut fruſtra datis variis generis remediis, ſub quarto paroxyſmo, accedente catharto ſuffocativo exſtinguereturr. Eyſdem tenoris caſum, ante aliquot annos adnotavi in generoſa quadam fœmina, quæ pedum œdemate diu affecta, arrodentr demum tertiana, fatis ceſſit. 2) Confirmat quoque hic caſus, quod ſalva ac integra pulmonum ſubſtantia exiſtente, ea ſola vitioſæ materiæ translatione, gravis pectoris rheumatiſmus, & diuturna tuſſis ſuboriri queat. noſtra enim ægrotans nunquam incommoda in pectore antea ſenſerat.

OBSERVATIO VIII.

Tuſſis chronica habitualis.

Vir annorum ſexaginta octo, habitus corporis ſacculenti, conſtitutionis plethoricæ, lauto victu, vinaque ſedentaria utens, malum aliquando requirebat auxilium, eo, quod diuturnis pectoris affectionibus vexaretur. Retulit ſcilicet, ſe juvenem hæmoptyſin paſſum, & hanc congruis medicamentis ſedata ac percurata, rettuliſſe tuſſim humidam habitualem. Hæc quotannis autumnali ac hyemali potiſſimum tempore, coryza, afiſque catharralibus denuxibotbus ſtipata infeſtabat, tanta ſæpius fetoritate, ut ſuffocari non rara viderentur. Noviſſime vero medio hyeme accedebat tuſſis ſicca, qua per aliquot dies intenſiſſente, horror atque calor jungebantur, tumque ſequebatur libertor expectoratio muci copioſi, ſanguine grumoſo, ſubnigricante permixti. Præſens rectur medicus venam in pede tundi juſſerat, qua ſecata levatum ſuit pectus, & æger uſurpatis adhuc variis remediis a malo ſuo liberatus. Quam autem hujus reditum timeret; ad huic præcavendum, meam deſideravit opem. Quare injunxi rectum primum non naturalium uſum; & præterea ut humorum adfluxus a pectore derivaretur, ſuaſi laxantia ac diaphoretica illa quidem ex rhabarbaro paranda, ſæpiuſque uſurpanda; hæc in forma infuſorum mane adhibenda. Crevilliam quoque pro potu interdixi, & in ejus locum decoctum ex radice ſcorzoneræ, elixæ, raſura cornu cervi, radice cichorei, liquiritiæ, ſemineque fœnicoli concinnatum ordinavi. Inde nunciavit mihi, ſe nihil, de quo amplius conqueratur, habuiſſe, ſed ſi forſan acidis inter prandium uteretur, recrudeſcere nonnunquam tuſſim.

Epicriſis.

Meretur attentionem in præmiſſa morbi hiſtoria, quod hæmopyſis, quæ invenitur prorupterat, poſt quadraginta demum annos redire poſſit. Cauſſa in ſola plethora accreſcente quærenda eſt, qua per commodam venæſectionem imminuta, reſſavit utique periculoſa ſanguinis per pulmones ejectio. Neque minus hic caſus nos elare docet, quantum vitii & labis, ſeu potius imbecillitatis in primis viſcere a morbo diu illud infeſtante relinqui poſſit; adeo, ut ſanguinis in ſenehor immodica redundantia non alias interioribus partibus & viſceribus, ſed pulmonibus infeſta ſuerit. Videmus etiam habitualem & per multos annos duraturam tuſſim, minus quidem periculoſam, ea ſemel male affecto pulmone ſuboriri poſſe. Nam virium, ſolidis partibus firmius inhærens, non tam ſtatim ex toto tollitur, minimum, dum debilitatem quandam reliquit, ad plures morbos eorumque recidivas diſponit.

OB

OBSERVATIO IX.

Tuſſis in ſene ſalutaria.

Novi virum literatum ſeptuagenario majorem, mediocris corporis habitus, & moderationis animi, vitæ & victus, qui ob arcendam plethoram, quæ multorum etiam ſemlium morborum fœcunda genitrix eſt, ſingulis fere annis bis vel ter ſanguinem e pedis vena mittendum curavit, & inde etiam quoad omnes corporis functiones ſatis bene habuit, præterquam quod per quindecim fere continuos annos moleſta febre rheumatica tuſſiculoſa, per aliquot ſeptimanas ſæpius perdurante afficiatur, quæ ipſum interdum ex improviſo, vento maxime regnante boreali, corripit, hanc laſſitudo corporis, gravitas in capite & pectore, dolor tenſivus circa primam lumborum vertebram, pedum refrigeratio, alvus ſtrictior, urina tenuis, ſternutatio, appetitus auctior prænuntiant. Sequitur poſtea tuſſis primo violenta & ſicca, cum calore præternaturali auctо, & cum alternante horridula & æſtuoſa extremorum alteratione. Elapſis aliquot diebus valde copioſa lenti & viſcidi muci ſucceſſive fit excretio. Urina quæ primis diebus erat tenuis, jam craſſa fit, pauca & ſedimentum deponit. Tandem intra dias vel etiam tres hebdomades ſponte vel per ſudorem univerſi corporis, vel per ſedes morbus ſolvitur. Redeunt mox & animi & corporis vires, redit quoque ciborum adpetentia, ſomnus fit quietior, & reliquo anni tempore a morbis, qui hanc ætati alias familiares eſſe ſolent, immunis vivit. Remediis in hac tuſſi non niſi levibus & ſimplicibus utitur, præter regimen externum conclavis & lecti valde temperatum & abſtinentiam a conſueto cereviſiæ poru, roſuſum Theiforme ex verbenæ, radice glyzyrrhizæ, facile, juſcula quoque avenacea, cum ſacharo canto, & aliquot cochlearibus olei amygdalarum dulcium bibit. Circa veſperam doſin pulveris bezoardici leniter nitroſi ſumit, & quando urina incipit deponere ſedimentum, intra quatriduum ſemel decocto mannato, ad alvum a pectore averrendam & ſotas ejiciendam, ſummo cum fructu utitur.

Epicriſis.

Rheumaticæ ejuſmodi febres ſi placide tractantur & decurrunt, criticæ & medicinales merentur duo rectiſſime. Tota enim ſanguinis & humorum maſſa ab heterogeneis ipſi immixtis ſuccis per congrua emunctoria depuratur, ſed hæc depuratio, a natura, ut ita loquar, inſtituta fit per gradus, eget tempore, expectatione ac patientia, nec vult præcipitari multis aut minus congruis & validis medicamentis. Cauſam ejuſmodi catharralium & rheumaticarum febrium, vulgo in tranſpirationem prohibitam tantum rejiciunt, aſſi quando perpendimus, raro hyeme, licet frigidiſſima, ſed vere plerumque & autumno ejuſmodi febres, cujus generis etiam ſunt, quæ variolis, morbillis, doloribus etiam arthritidis accedunt, corpora infeſtare, ſtatuendum potius videtur, non ſolum cohibitam perſpirationem, cauſſam eſſe ſed peculiare virium in atmoſphæra noſtris ſuccis & partibus ſolidis adverſam, lariare, quod nos quidem in virulentæ & fermentativæ indolis materia, ex pravis exhalationibus oriunda collucamus. Prærer hæc diſcere id oporter, venæſectionem per ſe ſendi ætan prorſus non eſſe adverſam, ut potius ad longam & ſanam vitam multum conferre poſſit. De quo argumento in diſſertatione de venæſectionis uſu ad vitam longam proluſione egimus. Illud adhuc ſubjungendum eſſe cenſeo, quod Dominus Patiens ſedulo obſervaverit miriſſime & optime hunc morbum in ſalutem vergere, ſi mox a principio uſque ad finem & plenariam reſtitutionem omni ſtudio ac cura tractetur, contra vero, ſi primis diebus negligatur, nec accurarum regimen obſervetur, neq; in rerum non naturalium uſu,

vi-

vitando aerem frigidum & humidum ſibi moderetur, non modo graviorem & diuturniorem fieri; ſed etiam ſæpius magna cum ſævitia & periculo revertí.

OBSERVATIO X.

Tuſſis convulſiva infantum.

Tuſſes convulſivæ, ſi ullam infeſtant ætatem, idque non ſine periculo, reperiri id in infantibus & pueris contingere, in praxi obſervamus, idque maxime quando ex præternaturali temporum conſtitutione naſcuntur, adeoque epidemice graſſantur. Vidimus id crebrius & maxime anno 1709. hyeme poſt hominum mortalium, menſe Januarii & Februarii intenſiſſima. Nam principium anni Eurus inter ſpirante erat nebuloſum, Poſtero autem & ſubſequentibus diebus Zephyrus vehemens pluvias, & nocte inter d. 5 & 6 Januar. plurimam ſecum Eurus, verſus aquilonem mutatus, cum intenſo frigore adduxerat, quod in dies fere, inter matutinas præcipue nebulas dieſque & noctes ſeenas, refrendo ea vehementia nos adſtrixit, qua de longe lateque querelas multiplicare Europæ contigit, donec d. 20 præceſſa nivoſa, veſperi auſter temperatiorem & pluvioſam auram induceret. Quod interſtitium frigus aliquamdiu quidem remittens, medio tamen Februarii revertens totam gelu terram conſtrinxit, eo tempore, & etiam ſequenti vernali pleuritides ſpuriæ & veræ, peripneumoniæ, graviter affligebant adultiores, tuſſes vero ſeminæ, convulſivæ, cum ſuffocatione conjunctæ multis & pueris & infantibus erant letales. Etenim tum temporis in aula Berolinenſi in officio Regio ut Medicus verſarer, ſæpius a me conſilium flagitatum fuit. Curam eo direxi, ut ad ſpaſmos pectoris & præcordiales ſopiendos accommodata & interna & externa præſtiterem. Inter externa unguento pectorali, quod in Auguſtana Pharmacopœa deſcribitur, cum eſſentiæ croci æquali portione & panno lino camphoræ commixto linteamine imbuti & regioni præcordiali frequenter impoſiti ſunt. Clyſteres quoque domeſtico ſimplici carminativo ventres ſolutos, interne vero nil niſi electuarium ex oleo amygdalarum dulcium, ſpermate ceti, item ſyrupo papaveris albi, in juſculo avenaceo datum fuit. Remittente hinc quodammodo vehementia ſpaſmorum, ſequenti mixturæ adrolluviem viſcoſi muci in ventriculi & inteſtinorum canale, neque minus in bronchiis ſtagnantem, tam per expectorationem, quam etiam per alvum exturbandam uſus ſum. Rec. aquæ hyſſopi, veronicæ ana unciam unam, eſſentiæ croci, ſpiritus ſalis ammoniaci ana guttas quindecim, ſyrupi mannæ cum rhabarbaro drachmas duas, tartari emetici ſolutí granum unum. Hæc mixtura pueris duodecim vel quindecim annos natis, dimidia pars ejus illis, qui ſex vel ſeptem vel octo annos habebant, quarta trium annorum infantibus fuit data. Seruntus eſt vomitus cum præſentaneo levamine, & expectoratio etiam melior facta. Alternis diebus repetita hæc eſt mixtura, reliquo tempore mixturæ ex aquis florum tiliæ, liliorum convallium, primulæ veris, cerafiorum veronum pulvere Marchionis, rimabari, antimonio diaphoretico, additis aliquot guttulis ſpiritus cornu cervi ſuccinati, item eſſentiæ croci datæ fuerunt, & plerique ex his remediis optime ſe habuerunt.

Epicriſis.

Cum infantes & pueri patentiores habeant ruris poros & vias, ſubtiliorem aeris intemperatioris & aſperioris in eorum corpora eſt ingreſſus, adeo, ut ex parte humores tenues lymphaticos inſpiſſet, & tranſpirationem impediendo, ad interiora ventriculum potiſſimum & pectus eos compellat. Et quoniam infantes ob ſatis tenerum, mobile, & ſenſibile genus nervoſum, ad motus ſpaſticos & convulſivos

aſpectu ſæpe horribiles ſunt propenſi, mirum non eſt, eos præ aliis ætatibus, quando ejuſmodi tuſſes regnant, acerbiora experiri ſymptomata. Videmus enim vehementiſſime moveri & contrahi pectus, cum omnibus artibus, ſubcollo & facie mirum intumeſcente & languine ſuffuſa, oculis tortis exiſtentibus, & ob ſpirationem difficillimam ægros ſæpe occluſo pharynge pro mortuis haberi. Prima igitur medicæ ſit intentio, ut motus hos enormes quodammodo ſopiat, & poſtea collectam lentam & viſcidam tam in pectore quam in ventriculo & duodeno hærentem materiam blande per vomitum & alvum eliminet. Et certe concuſſa doſi tartarus emeticus ſolutus in mixtura commoda, ejuſmodi in caſibus ſi detur, longe optimum & deſideratiſſimum præſtat effectum. Id quod etiam in tuſſi convulſiva & ſuffocativa, quæ in variolarum, item morbillorum maxime declinatione infantes infeſtare ſolet, ſummo eum levamine ægrotantis ſæpius expertus ſum. Vidi etiam non raro tuſſim convulſivam in infantibus difficili dentitione laborantibus, quæ nullo modo & medicina ſopiri potuit, poſt dentium vero eruptionem ſponte ceſſavit. Adeo, ut ex ſola hac obſervatione recte colligere poſſimus, motus hos pectoris violentos, non ſemper pro cauſa materiam inſignis molis habere, ſed a ſola vellicatione a nervoſæ cujuſdam partis originem ſuam trahere poſſe.

OBSERVATIO XI.

Tuſſis hypochondriaca.

Vir quidam ætatis conſiſtentioris, concionatoris munere fungens, hypochondriacis ob vitam ſedentariam paſſionibus per longos annos obnoxius fuit, nimirum alvi obſtructione, dolore ſub hypochondriis tenſivo, adpetitu vago, tinnitu aurium vexatus &c. His tandem vernali tempore, accedente forſan corporis refrigeratione, jungebatur taſſis, & per integrum jam inhæſerat ſemeſtre. Veſpertino præſertim ingraveſcebat tempore, tumque efferata vehementra infeſtabat, donec poſt magnos conatus, muci admodum viſcidi quidpiam excerneretur. Neque tamen minus pectus grave, & ſpiratio erat difficilis, ſuffusis epuris magis in aleſcens.

Epicriſis cum conſilio.

Tuſſis chronica & pertinacioris indolis eſt illa, quæ moleſtiſſimo inteſtinorum morbo, qui vulgo hypochondriacus vocatur, laborantibus infeſta eſt. Atque ratio in promtu eſt: nam quia tuſſis a nimia congeſtione humorum ad pectus valde infirmum & atonia affectum accidit, & prima in hypochondriacis regio ob deſtructam digeſtionem, vitioſos multos eruditos humores ſuggerit, non mirum eſt, ejuſmodi generis tuſſes non tam facile ſanationem recipere. Accedit & hoc, quod illa convulſiva thoracis & totius abdominis concuſſio, quæ fit per tuſſim, digeſtionis, quæ ſi ſecundum naturam, negotium ſuo inteſtinorum canali plus adhuc labefactet & pervertat. Nam plura mihi cognita ſunt exempla, quod diu multumque perſeverante tuſſi ob vitiatam digeſtionem & canalis inteſtinalis tonum deſtructum, affectio hypochondriaca demum producta fuerit. Ex quo jam facile intelligitur, difficilem omnino eſſe tuſſis hypochondriacæ curam. Neque enim, quæ in ſimplici & catarrhali epidemia tuſſi idonea ſunt remedia, hic ſufficiunt; ſed reſpiciendum quam maxime eſt, ad digeſtionem ventriculi juvandam, & deſtructum inteſtinorum tonum reſtituendum, ac circulationem etiam ſanguinis per viſcera abdominis, quæ in hypochondriacis lentior eſt, promovendam. Ego itaque in præſenti caſu, atque etiam in aliis ſimilibus non ſine inſigni fructu, præparato prius corpore, ceteris pharmaceuticis alias ſatis efficacibus remediis nihil proficientibus, curam eam aquis mineralibus,

ac-

aciduli vel etiam thermis temperatio ribus, ſive vel etiam cum lacte, pro diverſa ſubjectorum & circumſtantiarum ratione inſtituendam ſuaſi. Ante vero, inter & poſt eatum uſum elixiris temperatioribus ſtomachicis & balſamicis, & ejuſdem virtutis pilulis ſubtuuſto ſimul loco potus ordinarii decocto temperato ex radicibus & lignis totam ruram abſolvendam ſtatui, non neglecta etiam accommodata ſanguinis vel per venas hæmorrhoidales hirudinum ope, vel per ſectionem venæ in pede miſſione, modo poſt illam, præſertim autumno & vere patiens frigidum auſtralem aeris ſtatum evitet. Nam diri vix poteſt, quam graviter ex hujus rei neglectu inat æget, & quam ſæviter inde tota paſſio ingraveſcat.

OBSERVATIO XII.

Tuſſis in gravida. Generoſiſſima fœmina in vicinatu be quartum menſem prima vice gravida, anno 1732. tempore, quo & variolæ & convulſivæ tuſſes epidemice & ſæviter graſſabantur, vehementiori etiam infeſtabatur tuſſi cum febricula nocturna, appetentia ciborum penitus erat proſtrata, ſiti vero premebatur, ad quam delinendam decoctum temperatum vino intermixtum bibebat. Deliberatum fuit, num venæſectio ad abortum præcavendum locum habere poſſit, eo quod dolores quaſdam ſpaſticos & tenſivos circa lumborum regionem & inguina generoſiſſima fœmina interdum percipiebat. Ego, quia erat plethorica, & venæ præſertim in partibus ſuperioribus, maxime jugularis valde turgebant ſanguine, innoxiam eam minimum, ſed tentandam potius in manu judicavi. Et ſanguis mitro craſſo tenaci valde obſitus detractus fuit. Tuſſis hinc & febris longe remiſſior facta eſt. Præter venæſectionem infuſum quoque rhabarbarinum cum manna, ad lentam purgationem per alvum, quæ erat ſegnior, ſubducendam cum fructu datum fuit.

Epicriſis.

Ex vehementiori tuſſi, præſertim convulſiva abortus fieri poſſe, non novum, nec inauditum in praxi medica eſt. Hujus vero cauſſam in ſanguine & humoribus impuris & ſpiſſis, quia menſtrua ceſſat purgatio, radicari proſtatuto & recto etiam habeudum videtur. Sanguinis itaque ubunduntioris & impurioris per ſectam venam detractionem, ipſa ſanatio dictitat & experientia etiam aliorum confirmat.

Plures de tuſſi caſus leganturin Conſultationibus Reſponſ. Medicin. Tom I. Sect. II. caſu LXXV -- LXXVIII. & XCVI.

CAPUT IV.

DE

SINGULTU.

THESES PATHOLOGICÆ.

§ I.

QUemadmodum reſpirationis negotium binis potiſſimum abſolvitur actibus, inſpiratione videlicet, ac exſpiratione: ita utriuſque etiam ratione læſi poteſt. Exſpirationis quidem vitium, quod tuſſis nomine venit, ſuperiori capite pertractavimus: ad inſpirationis vero læſionem, illa pertinet affectio, quam Græci λυγμὸς ſeu λυγγὰς, nos ſingultum vocamus. Hic, ſi ſpectemus definitionem, nihil eſt, quam ſepti tranſverſi, & adnexarum quarundam partium concuſſio ſpaſmodico convulſiva, interrupta, moleſta, ſub inſpiratione facta, & cum ſonora aeris per os explosione ſtipata. Definitio ſingultus.

§ II.

Hujus naturam explicaturi, quædam de fabrica partium, quæ ad id virtutis perficiendum concurrunt, præmittemus. Sic nobis primo ſe ſiſtit ſeptum Structura diaphragmatis.

transversum, Græcis diaphragma dictum, quod omni circumscreetia musculosum, fibris a centro ad peripheriam tendentibus, in centro tendineum, mediam corporis cavitatem ab infima, transverso, simul oblique, anterius altiori, posterius declivior, situ dissepiens, versus thoracem convexum, abdomen versus concavum, nervis partim a vertebralibus colli, partim ab intercostali ramo, & vago pari oriundis, satis capacibus instructum, binis foraminibus, quorum dextrum in tendineo circulo cavam venam, sinistrum in musculosa parte œsophagum, ac par nervorum vagum transmittit, pervium, variis undique adhæresciti partibus. Nimirum antica parte costis, sterno, & musculis intercostalibus, media per tunicam pleuram, convexam septi superficiem ringentem, mediastino, ventriculo, non solum per nervos, ac exteriorem tunicam, a peritonæo productam, utrique communem, ac concavum septum investientem, verum etiam per stomachum, græcis *καρδία* dictum, ipsi firmiter annexum, hepati, ejusque gibbosæ superficiei per ligamentum latum, & postica regione vertebris lumbaribus per duas musculoso tendineas appendiculas arcto connectitur vinculo.

§. III.

Diaphragmatis usus in respiratione & gula.

Vi hujus dictarum partium mutui vinculi necesse est, ut unius partis in loco mutationem sequatur ceterarum adhærentium motus, quod in naturali statu respirationis docet negotium. Namq; sub hujus priori actu, inspiratione, partim musculis intercostalibus, costas sursum, simulque antrorsum trahentibus, partim ipsis musculosi septi fibris, a centro ad peripheriam contractis, & abbreviatis, hoc ex convexa in magis planam convertitur figuram, protinus hunc motum æmulantur vicinæ partes, & universum sursum antrorsumque trahitur abdomen, stomacho per abbreviatas septi fibras magis coarctato. Omnia hæc pristinam subeunt conditionem, diaphragmate in exspiratione ad convexitatem cedeunte. Inde vero sequitur, quod ubicunque thorax & abdomen sursum, antrorsumque tolluntur, & pectoris amplatur cavitas, ibi fit inspiratio; si contra, expiratio.

§ IV.

Historia singultus.

Jam si ad singultum fiat applicatio, hujus primum historiam, quamvis facillima cuivis sit diagnosis, curatius attendentes, sic habere deprehendimus. Concutitur pectus celeri impetu, cum sono acuto, sub qua concussione thorax & abdomen attolluntur, pectoris cavitas fit amplior, loquentibus sermo intercipitur, quin tanta sæpenumero est vehementia, ut juxta DOLÆUM *Encyclop. medic. Lib. III cap. II pag.* 174. totum contremiscat corpus, & costæ frangi videantur. Ipse sonus, qui jungitur, tantus nonnunquam est, ut canis latratus instar a transeuntibus in platea, & ædibus vicinis percipi possit. Conf. LAZARUS RIVERIUS *obs.* 1 *pag.* 302. THOMAS BARTHOLINUS *histor. anat. rarior. Cent. II. hist.* 4 *pag.* 175. VITUS RIEDLINUS *obs.* 31 *pag.* 67.

§. V.

Ratio formalis singultus.

Hæc cum phænomenis inspirationis collata, luculenter docent, singultum esse inspirationis vitium, saltem sub eo contingere. Quemadmodum vero sub naturali inspiratione antecedente observatur motus musculorum intercostalium, sequitur transversi septi constrictio, & tandem abdominis elevatio, hæcque omnia placido, ac lento procedunt gradu: ita e contrario in singultu, tanquam præternaturali inspiratione, primum observatur septi transversi constrictio, & vi consensus sequitur motus connexarum partium, cuncta vero vehementer, & velocissime fiunt. Concusso sic velocissime septo, concutitur quoque gula & stomachus citissime, hinc aeris, continuo a nobis degluti portio, intra gulam comprehensa, magno impetu sursum per integrum pellitur celo-

œſophagum, & tandem in fornicato palato, ſingultuoſum illam efformat clangorem. Conſ LANGII *Probl. minimat. Cap. 36.* Concuſſum denique ſeptum, producto ſingultuoſo ſonitu, plus minus lento progreſſu rurſus convexum redditur i. e. fibræ muſculares utrum prolongantur hunc quies fit, & per intervalla redit convulſiva concuſſio.

§. VI.

Differentia ſingultus a conſimili ſeptiriſu, vere ſpaſmo.

Dum ergo ſingultus eſt convulſio diaphragmatis velociſſima, ſed mox remittens, & per intervalla recurrens diſtinguit ſeſe ab ea ſpaſtica detentione, quæ diutius ſeptum tenet rigidum, ac perpetuam ſpirandi cauſſatur difficultatem, Conſ GASPAR HOFFMANNUS *Inſtit. med. Lib III. cap. 8a. §. 6.* GALENUS *de ſympt Lib II cap* 2. Hæc accedere obſervatur colicæ convulſivæ, aut paroxyſmis hyſtericis vehementioribus, & a ſonitu, ſingultientibus faciothart vacua deprehenditur.

§. VII.

Differentia inter ſingultum acutum & chronicum.

Ad hæc notanda omnino eſt differentia, quæ ſingultum chronicum intercedit, & acutum. Hic morbis acutis ſæpe obſervatur, ut febribus continuis, malignis, exanthematicis, peſtilentialibus, inflammationibus nobiliorum viſcerum &c. non modo brevioris exitus, verum ancipitis quoque eventus eſt. Contra chronicus longas ægritudines comitari ſolet, ut ſunt hyſtericæ, cachecticæ affectiones, vitiata primarum viarum conditio, mala partium ſpiritalium conformatio &c. & in hac ſua indole ad plures dies, hebdomades, menſes, quin integros annos perdurare poteſt. Sic BARTHOLINUS *Centur 3 epiſtol. 61.* de muliere per biennium adeo graviter ſingulticante, ut a Dæmone obſeſſa videretur, *& cent 2 epiſt 4* de ſingultu per quatuor annos infeſtante, alii alia exempla allegant, quorum numerus a MARCELLO DONATO *Lib IV hiſt med cap. V. &* SCHENCKIO *obſ. L III* recenſetur.

§ VIII.

Sedes ſingultus.

Quod ſingultus ſedem attinet; varie medicorum de ea ſemper fuerunt opiniones. Veteres, & anteſignanus HIPPOCRATES *Lib VI. aph.* 39 ventriculum ſolum accuſarunt, & per ejus violentum motum, quo rem ſibi infeſtam expellere conaretur, deſcripſerunt. Verum, ne tali ratione illum cum vomitu vel ructibus confunderent; ſingultu agitari ea, quæ ſuperiori ventriculi orificio inhæreſcunt, vomitu, quæ ejus fundum erumpant, perhibuerunt. Vid FORESTUS *obſ. XII. Lib. XVIII pag* 286. Alii vero, quorum agmen ducit FELIX PLATERUS *Lib II de funct. Leſion Cap. V pag* 476. ſedem in ſolo ſepto tranſverſo collocarunt, cum priorem opinionem non omnibus phænomenis ſatisfacere viderent. Alii denique medias incedentes via, primario quidem os ventriculi ſuperius affici, per conſenſum tamen ſemper diaphragma ſimul agitari autumarunt; quos inter nominandus eſt DOLÆUS *Encyclop. Med. L. III c II p.* 174.

§ IX.

Noſtra ſententia.

Mea vero ſententia principalis ſedes, ac primarium hujus affectus organon, in diaphragmate collocandum eſt; ſiquidem abſque hujus muſculi tranſverſi ope, nulla inſpiratio, cujus præternaturalis effectus eſt ſingultus, fieri poteſt. Enim vero cum ſupremi ventriculi orificium ſimuſſime adhæreſcit ſepto illi, impoſſibile eſt quin ſimul, una cum œſophago in hoc affectu patiatur. Et hunc adparet fundamentum illius diviſionis, qua ſingultus in idiopathicum & ſymptomaticum recte diſpeſcitur. Ille enim eſt, ſi cauſſa ejus materialis, ipſa tranſverſi ſepti ſubſtantia hæret, hic, ſi cauſſa in ventriculo reſidet, & hujus vellicatio ad diaphragma propagatur.

§. X.

Cauſſa ſingultus proxima eſt irritatio vel ſtimulatio aut diaphragmatis, aut ſtomachi, & horum inducta harum partium convulſiva concuſſio. Quamob-

Cauſſa proxima.

trem qui debiliori nervorum genere homines sunt præditi, eo facilius hoc affectu corripiuntur: hinc infantes, pueri, ac senes ipsi præ aliis sunt obnoxii, adeo, ut diæteticum quoque ac transitorium illum singultum, de quo nos nunc loquimur, & qui vel ex stomachi refrigeratione, vel haustu avidiori aut frigidiori, vel etiam risu suboritur, facillime incurrant. Sed & illæ mediatæ ac remotiores caussæ, quæ morbosum singultum, medentis auxilio dignum, suscitare valent, in his subjectis facilius vim suam exserunt: quas jam ordine suo recensere, animus est.

§ XI.

Caussæ singultus frequentes: 1) In aere frigido.

Aeri, eique frigido ac humido, præsertim subjectis antea calentibus admisso, princeps debetur locus. Qui nudo vel leviter tantum tecto pectore, quique nudis præter consuetudinem pedibus, in frigidioribus ambulant pavimentis, quo teneriores fuerint, eo facilius singultum incidunt, & infantes, quorum vertex adhuc palpitans non bene tectus fuit, eodem affectu frequentissime corripiuntur. De triduano singultu ex diuturniori in aquis mora, casum refert memorabilem CAROLUS RAYGERUS in M. N. C. *dec. I. ann. VI. obs.* 211. & majori attentione dignus est ille, cujus meminit RIVERIUS *Cent. III. obs.* 42. quod quædam puella, per totum hyemem singultu graviter vexata, omni vero æstate ab eo libera fuerit.

§ XII.

2) In alimentis nimia quantitate,

Ejusdem affectus caussam ipsa alimenta præbent, vel nimia quantitate sumta, vel inimica qualitate prædita. Sola avidior ingurgitatio, qua bolus bolum, haustus haustum trudit, & in superiori ventriculi orificio commoratur, hoc vellicando, singultum, utut leviorem producit. & sic FORESTUS *Lib. XVIII. obs.* 12. singultum a frusto pulmonis bubuli in œsophago restitante commemorat. Cibi quoque nimia quantitate ventriculum onerantes, eandem pariunt molestiam: id quod pueri voraciores, & gulæ dediti testantur, & solum panem nimia quantitate ac aviditate ingestum, id vitii concitasse, notat EPIPHANIUS FERDINANDUS *hist. med.* 43. Potulenta, majori copia ingurgitata, maxime si externa accesserit refrigeratio, aut ipsa nimis frigida fuerint, tussim pariunt, exemplo heluonum, ardo inter pocula pectore refrigerantium, & infantum lactentium, si iis cerevisia frigidior exhibeatur. TIMÆUS A GULDENKLEE exemplum hujus affectus allegat in viro, qui valde calefactus, nimium aquæ frigidæ cum nitro hauserat *Lib. III. Cas. V. pag.* 115. & RIVERIUS *de morb. infreq. obs.* [illegible] singultum semestrem, a frigido haustu vehementissimum adnotat.

§ XIII.

3) In assumtorum nimia qualitate.

Quæcunque assumtorum vel per se nimis sunt acria, vel ex variis caussis intra ipsum ventriculum, in saburram acrem, viscidam, stomachum vellicantem dehiscunt, morbum nostrum plus minus gravissimum inducunt. Quem saepe lactis & lacticiniorum corruptionem in ventriculo, singultientes reddere infantes; quale exemplum funestum narrat BARTHOLINUS *Act. Med. Hafn. Vol. II. obs.* 28. Idem tenendum est de acribus, causticis, aut plane venenis. De singultu ex cicuta comesta, GULDENKLEE *Lib. VII. cas.* 4. ex euphorbio *ibid. cas.* 7. ex cepis, allio, & Zingibere GATINARIAS *de cognit. & cur. ægrit. p.* 81. ex oleo vitrioli loco balsami sulphuris sumto BARBETTE *prax. med. Lib. IV. cap.* 2. *p.* 136 ex nimio usu juleporum acidorum, & emulsionum refrigerantium in acutis SCHENCKIUS *Lib. III.* allegans notatu dignas observationes. Neque minus huc referenda sunt vomitoria ac purgantia drastica, maxime helleborata, quæ rodendo, stimulando, & inflammando ventriculum ac intestina, ad singultuosum disponunt morbum.

§ XIV.

4) In malitia

Citissimas & utplurimum funestas

acri diaphragmati incumbente.

septi transversi convulsiones excitant humores acriores, corrupti, multisque salinis partibus referti, si incumbant diaphragmati. Notum mihi est exemplum de homine, qui per decem & tres dies vehementissimo affectus singultu, tandem obiit, cujus in thorace aliquot seri acrioris extra vasa natantis unciæ post institutam cadaveris sectionem repertæ fuerunt. Et huc fere pertinet singultus, qui a materia arthritica vel podagrica per metastasin ad septum transversum decumbente suboritur, qualem a retropulsa arthritide excitatum adnotavit GEORG. HIERON. VELSCHIUS *Hecatost. II. obs.* 54. Idem morbus contingit, si dysenteriæ vel diarrhœæ, præsertim ab initio cohibitæ, & per opiata, vel alia adstringentia sufflaminatæ fuerint, quemadmodum observavit *in Not. ad Poter. Cent. II. cap.* 47. Neque raro erysipelati retropulso, aut in senioribus ac imbecillioribus haud satis vegete expulso jungitur singultus. Quæ omnes caussæ nituntur materia acri, ac veluti caustica, nervosis septi transversi partibus, vel orificio ventriculi superiori sese insinuante.

§. XV.

Singultus acutus ab inflammationibus.

Qui acutus oritur singultus, frequentius morbis, qui sunt breviores, existit. Ex iis primas tenent inflammationes viscerum nobiliorum, sic malum, illud sequitur vulnera ac inflammationes ipsius septi, ut in paraphrenitide adparet; nec non ventriculi & intestinorum, adnotante FORESTO *Lib. XVIII. obs.* 12. phlegmonem hepatis, testibus CELSO *Lib. II. cap.* 7 BARBETTE *pr. med. Lib. IV. cap.* 2. cujus pathognomonicum signum, dolor ad jugulum ascendens suppeditat. Ipsæ cerebri, ac meningum inflammationes, gravesque vulnerationes, ut consensus, quem hæ partes per nervum vagum cum septo stomachoque habent, eminus hoc symptoma producunt. Conf. HIPPOCRATES *Sect. VII aph.* , & HEURNIUS *comment. in hunc aphor. pag.* 469.

§. XVI.

In febribus fit.

Idem vitii genus sociari solet febribus continuis, malignis, & exanthematicis &c. ubi variæ remotiores concurrunt caussæ. Aut enim junctæ inflammationis caussa fit singultus, id quod cumprimis in febre pestilentiali a carbunculo, septum, aut ventriculum obsidente, evenire asserit DIEMERBROECK *Cap.* 13. § 5. & *Cap.* 15. *annot.* 15. aut si febrium legitimus decursus præmaturis anodynis, pravisque turbatus fuerit, qualem memorabilem casum recenset RIVERIUS *Cent. III. obs.* 17. aut sudores repressos, & exanthemata resistentia, vel repulsa sequitur, aut acrem ventriculi saburram comitatur, cujus exemplum in febre hemitritæa refert FORESTUS *Lib. V. obs.* 15. Hisce in casibus periculosa simul adsunt signa, sitis magna, debilitas insignis, vigiliæ, delirium, impudentia, ardor inextinguibilis, motus maxillæ inferioris tremulus, nervorum distentio, vocis interceptio, urina diluta &c. Contra vero si circa dies criticos occurrit, ac reliqua signa, maxime coctionis in urina fuerint bona, nihil mali portendit, sed vomitum criticum, aut alvi fluxum futurum prænunciat, & his subsequutis cessat. Sæpius quoque has acutas febres ita sequitur singultus, ut cum ipsis permaneat, & per totam febrem simul exacerbetur, quales febres singultuosæ, aut lyngodes veteribus appellantur, earumque exemplum in M. N. C. *anno* 4. *observ.* 48. *pag.* 43. allegatur, quorsum etiam spectat memorabilis casus a POTERIO *Cent. II. cap.* 47 allegatus.

§. XVII.

Et ab inanitione.

Ad acutos & ancipites eventus singultus referendi quoque sunt, qui secundum veteres inanitionem, seu nimias humorum excretiones sequuntur. Hyperemesin & hypercatharsin hoc gravi symptomate stipari, testantur præter experientiam HIPPOCRATES *Sect. VII. aph.* 3. & 41. & *Sect. V. aphor.* 41. & SYDENHAM, *meth. cur. febr. pag.* 61. Eundem affectum

poſt ſe trahunt eruntis vitalis nimiæ ne rvncoercibiles effuſiones, vel naturales per uterum, aures, hæmoptyſin, vel per vulnera graviora concitatæ, ſicuti idem HIPPOCRATES *Sect. V aphor.* 3. ſignificat. Quibus ro caſibus univerſales plerumque convulſiones, ac ipſum vitæ finem hæ concuſſiones ſingultuoſæ, tanquam ultimi naturæ conatus antecedere ſolent.

§. XVIII.

Chronicus ſingultus cauſa.

Chronicum ſingultum natales ſuos quandoque debet ſanguinis & humorum vitio: quando nempe illi, aut quadam acrimonia imbuti, aut, retentis conſuetis excretionibus, ad vaſa ſeptr acr entriculi copioſius congeſti ſunt. Hinc gravidis per ultimos geſtationis menſes, & fœminis hyſtericis, quarum menſtrua non rite fluunt, maxime familiaris eſt: quo nomine notabilis eſt caſus a SCHURIGIO *parthenol pag* 213 allegatus, ubi refert, ſingultum fœminam quandam ante menſium eruptionem ſemper occupaſſe, hac vero facta protinus ceſſaſſe. Idem malum chronicum, æque ac periodicum affligere ſolet cachectico r, & hepate affectos: ubi cauſſa robuſta, aeriori reddita, & tunicas ventriculi ac duodeni nerveas vellicante, querenda eſt. Hic talem affectum in cachectico tam diu durantem, donec vomitus ſequeretur, obſervavit BENTILIUS *in Jatrom. pag.* 286.

§. XIX.

Oſſeum pectoris vitium malum ſpaſmodicum.

Oſſearum denique, quæ pectus cingunt, pectrum, & malæ contormationis vitia, ad chronicum interdum contribuunt ſingultum. Mucronata cartilago, ſi lexam, vel ob alia cauſſas magis introrſum reflexa eſt, ut ventriculum ſtimulare poſſit, præſentem affectum producere, obſervationibus deprehenditur qualem a depreſſa hac cartilagine per tres menſes duraorem adduxit FERNELIUS *Lib. VI de part. morb. & ſympt. cap.* 3. Eundem coſtarum luxationes, fracturæ atque contuſiones excitaſſe, docet experientia. Hinc idem FERNELIUS *loc. cit. pag* 368 ſingultum ex luxata coſta ortum, an repoſita conquieviſſe refert, & RHODIUS *Centur* 2. *obſerv.* 61, ejuſdem ex compreſſione undecimæ dorſi vertebræ natu ac curatum mentionem injicit.

§. XX.

Prognoſis ſingultus.

Quod ſingultum prognoſin attinet; neutiquam periculoſus ille, qui vigiditates, eruditates, & acrimoniam primarum viarum excipit, nec qui hyſtericis accidit, timeri adeo debet. Multo minus periculi habet, ſi ex refrigeratione vel potu frigido ortus, modo non corpus ſudantis, minus ingeratur frequens eſt infantibus lacte ebrius etiam & oſi, plus vero malitiæ ſenibus prænunciat. Novi ſeptuagenarium generoſum 40. annorum, quæ viginti annos quotidie adhuc ſingultu vexatur, ſine ſuorum incommodo. Idem vero motus talis per acutas febres, præſertim ardentes, ac peſtilentiales tocrdens, grave oſtendit periculum, & ſi delirium roborantur, aut nervorum diſſendo, mortiferum eſt. Qui cauſſa riſus maniatronis, maxime hepatis oritur, vix niſi lethalem præſagit exitum. Æque pertimeſcendus ille, quem acriora purgantia, emetica, ac venena poſt ſe trahunt. Omnis ex mortuoſo ſingultus, poſt alvum etiam, largaſque vomitiones malus; poſt ſanguinis profuſionem, & capitis vulnera, peſſimus. Quem accedunt dyſenteriæ, diarrhœæ adſtrictæ, eryſipelas, podagra, arthritis repulſa, periculo non vacat. Singultuoſæ ſenum hermaphroditorum febres, cum oculis ferme medelæ locum relinquant, mortiferæ ſunt, teſte FORESTO *Lib. XVIII. Cap.* 22. *Schol.* Stertutamentum autem ſingultus, maxime qui ex repletione oritur, accelliſſe utile eſt, & hunc ceſſaturum prænunciat.

Methodus medendi.

§. I.

Fadamentorum curatoria.

OMnis ſingultus medelam non exposcit, ſiquidem levior ille ac diuturnus vel inſpiratione diutius protracta, vel animi quadam diſtractione, per dolorem in quodam corporis loco excitatum, aut ſedulam alicujus rei meditationem, aut terrorem ex improviſo excitatum, facile ſolvitur. Qui vero morboſus eſt, his non cedit, ſed medica adgrediendus eſt manu. Tres vero potiſſimum in illo ſanando ſunt indicationes, quarum prior motum preternaturalium, ſpaſmodico convulſivorum mitigationem, alter cauſſarum materialium remotionem, & tertia partium affectarum & debilitatarum reſtaurationem indicat.

§. II.

Quis prior ſatisfaciat indicationi.

Priori ſcopo ſatisfacturi veteres, opio & ſode paratis utebantur medicinis, laudano opiato, mithridatio, philonio, diacordio Fracaſtori, Theriaca &c uſque ſingultum ſe curaſſe hinc inde perhibent. Verum præfero leniora antiſpaſmodica, & anodyna, ex quibus ſunt ſuccinum, cinnabaris, crocus, caſtoreum, quod vehementer laudant auctores, adeo, ut ALEXANDER TRALLIANUS, bonus imprimis auctor, illud quoque ſub amuleti ſpecie ſingultum ſanare, ſibi perſuaſerit. *Lib VII pag.* 387. Ego crebra doctus experientia, liquorem meum anodyno mineralem omnibus longe præſtantiorem judico, eumque his in caſibus vel ſolum, vel tincturæ caſtorei nuptum exhibere ſoleo. Nec minoris efficaciæ eſt ſpiritus nitri dulcis, cum refracta balſami mei vitæ doſi permixtus. Olei amygdalini unam vel dimidiam unciam cum aliquot olei anethi deſtillati guttulis quidam pro ſecreto habent.

§. III.

Saburræ eliminandæ.

Cumprimis vero, juxta alterius indicationis tenorem, cauſſarum materialium remotioni ſtudere decet. Quando itaque faburra quæcumque ventriculo inhærens, ejus orificium ſuperum ſimulando, ſingultum produxit, ea corrigenda & blande vacuanda eſt. Si acris ac bilioſa fuerit, abſorbentia citrata, pulvis noſter præcipitans, exactis frigida operæ facerent pretium viſcida, plicis ventriculi pertinacius infixa, ſalibus digeſtivis, maxime liquore terræ foliatæ tartari, & radicibus, quæ reſolvunt, ſimulque roborant, ut eſt radix vincetoxici, quæ ſimul anodyni quicquam in receſſu habet, angelicæ, calami aromatici &c. votis ſatisfaciunt. Cocta materia evacuanda vel per vomitum erit, vel per alvum. Illo ciendo conveniunt radix Ipecacuanhæ, vel omnium optime pulvis ſquillæ ad quatuor vel 6 grana cum granis tribus nitri purificati. Alvum ſolvunt mannatæ, rhabarbarina, pilulæ aloephangiæ; vel marocoſtinæ aut de ſuccino Cratonis ancta ſuccini doſi præmiſſæ. commodiſſime hujuſmodi pilulis aliquot grana maſſæ pilolarum de ſtyrace vel de cynoglofſa admiſcentur: itaduplici effectu ſatisfaciunt. Tutiſſima quoque ſunt enemata, leniter carminativa, maxime infantibus, qui ex lacte corrupto ad vitii genus incurrunt, quo in caſu etiam ſulphur antimonii correctum, vel aurum fulminans bene præparatum doſi concisa cum ſaccharo adjubentur.

§. IV.

Singultus, a cohibita transpiratione fovente, fubortis curatio.

Si a frigore, vel quacumque alia cauſſa cohibita tranſpiratio foveat malum, huc revocandæ omne ſtudium impendere oportet. Conveniunt hoc nomine, præter extetnum temperatæ caloris regimen, affectarum partium fomentationes, potus tepidior, & largus, infuſa theiformia ex herbis ac radicibus reſolventibus, ac roborantibus confecta: ex quibus pulveres hezoardici, ex ſuccino, cornu cervi uſto, antimonio diaphoretico, cinnabari, tantillo extracti croci, &c caſtoreo paratos ſumere juvabit.

Ex-

Excellens quoque hoc in casu remedium constituit spiritus bezoardicus Bussii, si cum liquore nostro anodyno, & essentia castorei permisceatur. In acutis & exanthematicis febribus suppressa transpiratione, praeter rectum regimen, frictiones, & fixa diaphoretica votorum explebunt summam. In chronico singultu a refrigeratione suborto, & admodum refractario, potus vini Hippocratici levamentum praestat: praeterea divinae virtutis sunt balnea tepidiora, quae & diaphoresin revocant, & partes spasmo constrictas emolliunt, quemadmodum exemplo confirmat RIVERIUS *observ. insrequ.* 1.

§. V.

Exanthemata retropulsa sunt evocanda. Eadem medendi ratio obtinet locum in singultu a materia erysipelacea, arthritica, podagrica retrocedente, aut non satis foras pulsa suborto, in quo scilicet, praeter diaphoreseos per dicta § praecedente remedia obtinendam promotionem, materiam acrem ac tumicam a nervis phreniticis ad sua loca revocare expedit. Hoc fine blanda laxantia & clysteres divinae fere sunt virtutis, non minus rubefacientia, atque vesicatoria suris vel scapulis applicata, detrahendo serum acre, magnum ferunt levamen. Nec opera luditur, si in podagra retrocedente pediluvia tepidiora crebro adhibeantur, quare etiam TRALLIANUS *lib. cit. pag.* 386 atque RIVERIUS *prax. pag.* 407 manuum in aquam calidiorem immersionem laudant.

§. VI.

Singultus ab acri ac drastico remedio infecti curatio. Quandocunque a dato emetico, purgante, caustico remedio, veneno singultus excitatur, ea sunt adhibenda, quae vim veneni castrant, & enervant. Quae inter nihil praestantius est pinguibus, oleis amygdalarum dulcium, olivarum, mucilaginosis, ipso lacte, ejusque cremore, tempestive, priusquam inflammatio locum occupaverit, propinatis, & sic involuto veneno, effrenes motus dictis superius anodynis compescendi sunt. Si vero malum a veneno per contagium hausto, uti in peste, vel etiam morsu canis rabidi, ictu, ira efferescentis insecti provenit, tunc theriacalia, ipsa theriacalis aqua, theriaca coelestis cum antispasmodicis, nitrosis, camphora, cinnabari, diaphoreticis mixta optimum polliceantur levamen. Quae curandi ratio locum quoque obtinet, quando a materia caustica, exanthematica, maligna, ad interiora a corporis superficie repulsa malum incidit, quo casu pulvis ex camphorae aliquot granis & nitro compositus, nec non emulsiones ex amygdalis & seminibus quatuor frigidis majoribus, & aquis diapnoicis paratae, praestantissimam ferunt opem.

§. VII.

Singultus ex haemorrhagia curatio. Qui insignes cruoris vitalis effusiones insequuntur singultus, haud prius compescuntur, quam donec ipsis inanitionibus obex ponatur. Cohibere vero haemorrhagias enormes decet internis temperantibus, tonicis, adstringentibus, externisque praesidiis, quorsum in vulneribus commoda laesae partis deligationes pertinent. Sedato fluxu tutius anodynis insistendum, iisque efficacissima antiepileptica jungenda, & denique auxiliis analepticis, & alimentis reficientibus succurrendum.

§. VIII.

Roborantia usus. Nec insuper habenda sunt remedia roborantia, maxime sub morbi declinatione. Ex iis emineant olea roborantia macis, menthae, absynthii cum balsami vitae quibusdam guttulis combinata, ac in aquis spirituosis, tanquam commodo vehiculo exhibita. Tales sunt aqua spirituosa cinamomi, menthae, melissae, aqua vitae aromatica, nec non essentia carminativa Wedelii, aqua carminativa Dornchrellii, & ipse vini generosi haustus. Haec remediorum genera in singultu, qui a flatuum retentione, & facta ab iis ventriculi vellicatione proficiscitur, junctis clysmatibus carminativis, utramque curationis absolvunt paginam. Inter topica opem quoque pollicentur linimenta antispasmodica,

pa-

paregorica & anodyna, præcordiis admota, quæ habeant oleum macis, menthæ, absynthii, crocum, castoreum, camphoram &c. nec minus cerata ac emplastra nervina, scrobiculo cordis applicata, ac ipsæ denique partium affectarum per accommodata vincula constrictiones.

Cautelæ, cum cura speciali.

§. I.

Potus tepidus in usu. IN singultu, qui ab acrimonia vel viscriditate ventriculi suboritur, sæpius solo potu tepido, copiose sumto, votis potiri licet. hic enim involvit acrimoniam, diluit viscriditatem, & caussam stimulationis removet. Omnis vero frigidus potus malum exacerbat.

§. II.

Singultus diarrhœæ suppressæ. Pessimi successus est singultus diarrhœis, vel dysenteriis intempestive cohibitis superveniens: quare ipsi cito succurrendum. Tutissimum & efficacissimum hoc in casu remedium præbeat clysteres, ex emollientibus & leniter laxantibus, ipsa videlicet medulla cassiæ, vel extracto rhabarbari adjecto, & crebrius injiciendi: laxantia oretenus exhibere minus consultum est. Præstat potius biliosos acres humores contemperare, quod & magnesia, & alia absorbentia, & inprimis serum lactis dulce, potui datum efficerent, cumque jungere convenit interna anodyna, externaque paregorica.

§. III.

Singultus febrium acutarum. Febrium acutarum singultus, morbi primarii curationem, quæ æquale diaphoreseos promotione absolvitur, etiam curatur. Tum maximopere caveadum, ne adhibeamus remedia salina, multo minus laxantia, pilulas aloeticas, aut regimen justo calidius, vel potum calidissimum concedamus; uti enim frigus, ita & excessivus calor nervosis partibus, maxime si morbo affectæ sunt, est inimicus.

§. IV.

Singultus inflammationi accedentis curatio. Pari ratione in singultu a viscerum inflammatione inducto, huic prospiciendum est, ita, si recens fuerit inflammatio in corpore plethorico, protinus in pede vena, tumque datis interne discutientibus, aliisque, quæ sudorem movent, stagnantes succos resolvant; quibus, urgente nimis dolore, blanda conjungere licet anodyna. Cumprimis alvus injectis clysteribus, semper lubrica servanda, externe camphorata crocata, sacculique discutientes applicandi, & prudenti prognosi famæ consulendum.

§. V.

Singultus cachecticorum. Singultus cachecticis, & hepate affectis superveniens, curatur remediis bilem acrem corrigentibus, infusis resolventibus, hepaticis, attenuantibus, amaris & evacuantibus, hisque nondum satisfacientibus, nihil est, quod usum thermarum, aquarumque mineralium superet; de quibus notabilem casum allegat BONETUS *med. Sept. Lib. V. Sect. V. obs. 6.*

§. VI.

Hypochondriacis. Qui accedit hypochondriacis, & ut plurimum suppressis excretionibus sanguineis debetur, non cedit, nisi hoc primario profligato malo. Tum vero, si omnia fallunt, thermæ cumprimis Carolinæ, conjuncto ad roborandas partes balneorum Toeplicensium usu, operæ faciant pretium. Scorbuticis cura lactis asinini, acidulis Selteranis, tisque tepefactis nupti, egregium pollicetur auxilium: quod jam commendat PAULLINI *Onograph. Cur. Sect. IV. cap. 3. §. I.*

§. VII.

Singultus ex luxatione costarum, cartilaginis ensiformis. Si costæ, fractæ, distortæ, luxatæque singultum produxerunt, luxationis repositio, fracturæ consolidatio, ex chirurgico petenda foro, unicum spondent auxilium. Cartilagini ensiformi luxatæ, ac intus flexæ optime medebuntur, cucurbitæ cæcæ, scrobiculo cordis applicatæ, quas cum primis laudat VITUS RIEDLINUS *lin. med. anno 1695. mens. August. observ. 4.*

§. VIII.

Digitized by Google

§. VIII.

Anodynorum usus. Anodynorum in rompescendo singultu cautum oportet esse usum. Si multa materia peccat, hujus ante omnia studendum correctioni & ejus nationi; præsertim si fuerit acris, caustica, virulenta. Hac enim nondum excussa, anodynis uti, nihil est, nisi oleum camino addere. Sicuti in omni morbo, ubi anodyna & sapiente virtute opus est, ita quam maxime in affectibus spasmodico-convulsivis, cujuscunque generis sint, opiata cautissime sola, sed cum accommodatis evacuantibus sociata & tutissima & præstantissima sunt. Et hoc arcanum vehementem opii vim rimurandi revera est antiquissimum. Testatur id celebre illud medicamentum Asclepiadis, quod recenset GALENUS *Lib. VIII* de compos. medicam. *Cap. III.* & AVICENNA *Lib. IV Fen XIII. tr. 5. cap. 9.* & constat ex costo, rioco, spica, asaro, mastiche, aloe, & opio, atque ad ejus immutationem confectæ sunt pilulæ Rondeletii, Paterii, Plateri, Riverii, Wildeganssii, Starckii Anglicanæ. Nam in asthmate & tussi convulsiva, singultu & aliis doloriscis & spasmodicis morbis, pilulas aloephangunas, vel etiam nostras polychrestas, cum dupla vel tertia parte massæ pilularum de styrace vel de cynoglossa miscere, & rum fructu insignissimo usurpare consuevimus.

§. IX.

Singultus levior cura. Singultus a levioni causa exortus sine medicamentis sæpius feliciter sistitur, quando videlicet sub mora thoracis magis voluntaria ipsum diaphragma cogatur, adeo ut plus fibræ ejus motrices tendantur vel relaxentur. Illud fit fortiori inspiratione, per cursum, per saltum, per vehementem equitationem, hoc vero per exspirationem fortiorem, per variserationem, & si thorax fascia, seu zona constringatur, quod simplex & extemporaneum sæpe est remedium. Ejusdem generis est sternutatio, quæ uti spontanea, docente id Hippocr. Sect. 17. aphor. 13 singultum tollit, ita naturæ bene operantis minister, medicus, arte eam provocare debet. Et maxime, quando vel lenta & in flatus abiens materia ventriculi tunicis aut partibus proximis inhæresceret, ad eam ipsam per vehementem exspirationem, dum viscera abdominis & intimus ventriculus vehementer conquatitur, deniciendam; Minime vero sternutatio arte producta locum habet, ubi inflammatio vel subtilis caustica virulenta materia, altius nervosis partibus sese insinuaverit.

§. X.

Præservandi fine rectum rerum non naturalium usus, præsertim aeris frigidi evitatio, ex omni parte vitæ respondebit. Quia longo morbo partes solidas debilitatas habent, se præcavebunt, balneorum martialium prudenti usu, nec non remedis martialibus, conjunctis liquidorum potatione, motuque corporis sufficiente, usurpandis.

Præservatio.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Singultus chronicus nocturnus.

VIrgo annorum quindecim, intemperiorum adpetitu gaudens, & menstruorum fluxum nondum experta, varius autem molestus illarum causa pressa, per tria anni semestria singultum patitur. Ille vero nocturno duntaxat invadit tempore, & primum vix omni hebdomade semel recurrit. At novissime singula nocte tanta vehementia infestat, ut in virgineo conclavi dormientes singultuosam agitationem eum bus percipere possint. Notatu etiam dignum est, quod si ipsa ab acreotibus ministris excitetur, & corpus ipsius in lecto loco moveatur, cessat singultus: neque enim per diem invadit, licet sæpius nimium indulserit epulis. Ceterum sana vivit, & quoniam gravidora inde pertimescebat periculum, meum flagitavit consilium. Ego rebus probe pensitatis, causam hujus peculiaris pathematis plethoram ex

ex meoſium defectu judicans, primo omnium ſanguinis per ſectionem venæ in pede miſſionem adminiſtrandam duxi, deinde ad ſalutarem meoſium fluxum procurandum laborem & motum corporis ſufficientem & frequentem pediluviorum tepidiorum uſum, & circa noviluniu tempus pilulas noſtras polychreſtas, & alternative eſſentiam facem probe tartariſatam, præſtantiſſimi ad hunc ſcopum obtinendum uſus, ſemel de die aſſumendam commendavi. Quorum remediorum ope & auxilio etiam, ut audivi, factum eſt, ut virgo ab hoc malo liberata optime valeret.

Epicriſis.

Singultus tale eſt vitium, quod plures & diverſi generis agnoſcit cauſas, & compluribus etiam morbis tam acutis, quam chronicis ſeſe aſſociat. Quapropter quando medicus recte & circumſpecte vel de ejus eventu aut effectu, magis vel minus periculoſo judicare, vel ad hunc morbum, qui nunquam fere non mali quidpiam poſt ſe relinquit, emolliendum accommodatam vult medicinam præbere; opus omnino eſt, ut in ejus cauſas paulo accuratius inquirat. In caſu præſenti ſecundum Hippocratis ſententiam a repletione, per quam plethoram, ſive potius nimium repleta, a copioſius congeſto ſanguine, diaphragmatis vaſa intelligo, originem traxiſſe cenſui. Et hæc quoque fuit ratio, quare & venæſectionem, & menſtrualem, per accommodata medicamenta purgationem excitandam ſuaſi, non ſine ſubſequente egregio levamine.

Dignum præterea, quod obſervetur, in hoc caſu eſt phænomenon, quod per ſomnum vehementioris hujus inſultus facta ſæpe acceſſio, & conſeſtim per vigiliam ceſſaverit, cum alias ſingultuoſæ & convulſivæ hæ paſſiones in ſomno & quiete conquieſcere, per motum vero & vigiliam exacerbari conſueſcunt. Sed cum in convulſionibus aſthmaticis idem ſæpius evenire videamur, non ſine ratione colligimus, humorum & ſanguinis ſtagnationem, quam ſomnus procurat, pro vera horum malorum cauſa habendam eſſe.

OBSERVATIO II.

Singultus, ex cohibita per os prum diarrhœa.

Vir quinquagenarius, temperamenti cholerici, a multis annis arthritidi obnoxius, vino ſartus aliquando autumnali tempeſtate peregrinationem inſtituit, atque domum reverſus, præviis totius corporis horrore, ac laſſitudine, adpetituſque proſtratione, incidit in diarrhœam. Quæ cum multis mi veotris torminibus ſtipata eſſet, accitus medicus præſcripſit pulverem, qui coralliis rubra præparata, cornu cervi uſum, & laudani opiati granum unum habebat. Remiſerunt equidem inteſtinorum dolores; at preſſo pede ſequebatur ſingultus moleſtiſſimus, & cum virium inſigni jactura, perpetuiſque vigiliis, per tres inhærebat dies, adeo, ut mox per dimidiam, mox totam horam, miſerrime diſcruciaret ægrum, ſumto vero infuſo tepidiori per unum alterumque horæ quadrantem ſemper conquieſceret. Spernebat quoque cuncta, utut præſtantiſſima remedia; tandem vero, data, quod ex hordeo & cornu cervi compoſitum erat decocto, clyſterem ex decocto ſuprarum & oleo amygdalarum dulcium alto infundi, & præcordia cum abdomine, linimento ſpirituoſo, ex aqua Anhaltina, theriaca, caſtoreo, croco, camphora, oleo nuciſtæ, balſamoque Peruviano confecto inungi, atque ligaturis conſtringi juſſi, eo effectu, ut intra quinque dies æger convaleſceret.

Epicriſis.

1) Diſcimus ex hoc caſu, diarrhœas non ſolum a colluvie acri, pituitoſa, bilioſaque, tunicas inteſtinorum vellicante ſuborta poſſe; verum eaſdem non raro cohibitæ tranſpirationi debe-

ri, ubi converſus humorum, maxime ſetu-

ſeroſorum motus, ad inteſtina potiſſimum vergit, id quod in noſtro caſu horripilationes totius corporis præcedentes ſufficienter evincunt.

2) Male igitur egit Medicus, quod hanc criticam veluti, & ſalutarem evacuationem dato protinus opiato remedio conſopiverit. Inde enim via aliter fieri potuit, quia materia acris ac vinoſa per meraſtaſin ad alias nervoſas partes, maxime ſepta tranſverſi tranſferatur, ibidemque ſingultientes motus excitet, qui pertinaces, haud exiguum periculum, æqualem ſanguinis circulum per partes male affectas impediendo, poſt ſe trahunt.

3) Itaque non aliæ ſunt indicationes, quam ut primum alvus ad priſtinas receſſiones invitetur, deinceps liberior perſpiratio reſtituatur, & denique motus convulſivi diaphragmatis compeſcantur. Priori ſcopo ſatisfecimus clyſteribus, qui pure demulcentes & oleoſi, mentione vero ſaliori eſſe debent, ne villos inteſtinorum nimis vellicent alterum explevimus per decoctum tepidum, quo hauſto æger ſudavit egregie; & tertium obtinuimus illito præcordiis unguento nervino, & adplicatis ſubinde ligaturis; quas in hiſce caſibus veteres quoque inſigniter collaudarunt.

OBSERVATIO III.

Singultus ſe iſtatis febri ardenti ſuperveniens.

Vir annorum quinquaginta, temperamenti ſanguineo phlegmatici, obeſus, per longum tempus inſigni mœrore confectus, & per anni fere dimidium, nocturno imprimis tempore, magnam extremorum refrigerationem paſſus eſt. In hoc rerum ſtatu aliquando ſine cauſſa manifeſta, ſolita virium proſtratione, languore, ciborumque faſtidio prehendebatur. & quum naſu per conatu vomendi detineretur, dedit ipſi medicus lene emeticum. Quo ſumto ſeptes vomuit, & protinus tanta corporis debilitate, perpetuis vigiliis ſtipata, prehendebatur, ut lectum petere cogeretur, & quando ergere ſe volebat, animi deliquium morderet. Nullo de calore conquerebatur, attamen magnum ardorem circa ſuperius ventriculi orificium perſentiſcebat, extrema frigebant, & ſitis erat inexplebilis, & hæc ad ſeptimum uſque diem, veram febrem ardentem notanda, perdurabant. quo ſingultus vehementiſſimus accedebat, & per nychthemeron, paucis intervallis interruptus, rohærebat. Tandem præter omnem opinionem totius corporis convulſivi accedebant motus, hiſque vix horæ quadrantem explentibus, fruſtra datis bezoardicis, conſorrantibus, & antiſpaſmodicis, ex hac vita diſcedebat. Diſſecto cadavere, totum hepar, cum quadam ſepti tranſverſi, ac ventriculi parte, nigro colore tinctum, corruptum, & ſphacelaſum adparebat, ruvenis & arteriis parum cruoris reperiebatur, lien vero ſanguine craſſo turgebat, & cor penitus erat corruptum.

Epicriſis.

1) Singultum in hoc caſu ab inflammatione hepatis, ſtomachi & diaphragmatis ſuborta fuiſſe, extra omne poſitum eſt dubium. Teſtatur enim hoc dictarum partium ſideratio poſt mortem reperta, quæ ſemper præcurrentem habet inflammationem. Neque enim febris ardens aliam agnovit cauſſam, quam partium internarum inflammationem, cujus ſymptomata fuerunt ſitis inextinguibilis, & inſignis interiorum, extremis frigeſcentibus, ardor.

2) Docemur ex hac obſervatione, neutiquam ſecurum eſſe debere medicum, quando ægri abſque cauſſa evidenti de virium proſtratione, adpetitus jactura, agrypnia, pulſuque debili conquerunturur. hæc enim ſymptomata plerumque notabilem viſceris alicujus corruptionem, & vehementem indicant malignitatem. Quæ cum in noſtro ægrotante præſto fuiſſe videatur, non dubium eſt, quin datum emeticum,

ad

ad excitandam prorſus inflammationem, & ſequentem febrim ardentem per multum contribuerit.

OBSERVATIO IV.

Singultus chronicus. Vir quinque & ſeaaginta annorum, temperamenti phlegmatico melancholici, obeſioris habitus, nocturno tempore corpus ſæpius frigori exponens, cibis crudis, fumo induratis, potuque cerevisiæ frigido uti ſolitus, ſomno longius, motui corporis vetitum parum indulgens, ante aliquot annos ſingultu per quatuordecim dies durante, atque per acidulas Egranaa remoto laboravit. Abhinc de continuo in regione lienis gravativo dolore conquaſſatus, tres ante menſes rurſum incidit ſingultum, primum continuum, ac cum vomitu, alvique fluxu ſimul patum, dein intermittentem, & poſt uſum clyſterum, fontis Egranaei calide hauſti, anodynotum, maximeque laudani opiati, & maſſæ pilulatum de cynoglossa, nec non venæſectionis, intra duodecim dies conſopitum. Elapſo octiduo rurſus recruduit, itidem cum aliquali diarrhoea, & vomitu junctos & adhibitis antiſpaſmodicis mox conquievit, remanente quadam inquietudine. Verum non ita multo poſt redibat accedentibus præcordiorum anxietate, dolore iſchiadico, pulſu mox debili, mox forti, & inæquali, ottna ſedimentum mucoſum, ea albo & rubro miſtum deponente, ſuffocationibus cardialgicis, atque tuſſi aliquali. Obtinarunt medici aeidulas Egranas, cum ſale Sedlicenſi acuatas, eliauta ſtomachica, incidentia, reſolventia, diluentia, pilulaſque Becheri: nihilominus malum eo uſque contumaciter inhæret, & inde meum quoque conſilium deſideratum eſt. Ego hoc malum ex ingenti ventriculi & inteſtinorum atonia, & depravata alimentorum digeſtione, indeque flatuum prodeunte copia originem traxiſſe arbitratus ſum, & hinc conjeci, non adeo feliciter anodyna & opiata ad delendum ſingultum fuiſſe adminiſtrata, cum potius hæc remedia atoniam augendo, malum exaſperent. neque etiam adeo opportunum de acidulis bibendis fuit conſilium. Ordinavi itaque uſum liquoris mei balſamici, vitæ dicti, cujus unam cum tribus liquoris anodyni partibus miſcui, & exterius eodem abdomen inungendum curavi, quo ægrum inſigniter levatum audivi.

Epicriſis.

In ſenioribus, & qui ſexaginta jam annos tranſgreſſi ſunt, eadem cauſſæ, quæ altas in ætate juvenili vel virili inſtruxerunt hypochondriacum morbum pariunt, qui ſpaſmorum & diſtenſionum vehementia hypochondria, & in iis ſitas partes infeſtat, cum alvo ſtrictiori, vim & robur ventriculi & inteſtinorum magis deſtruendo agunt, & harum partium atoniam efficiendo, ob congeſtionem vitioſorum humorum flatibus, borborygmis, tuctibus, alvi nimia laxitate moleſtias creant. Et ob has etiam cauſſas ſingultus ſenili ætati familiaris eſt. Nam uti omnes convulſiones, ita etiam ſingultus vel ea nimia ſpaſtica ſtructura, quam Hippocrates manitonem vocat, vel ex nimia aroma five humorum præternaturali congeſtione & infarctu, quæ repletionis nomine venit, oritur: ex quo intelligitur, perperam convulſionum ſpecies, ſi in ſenes incidunt, narcoticis, & opiatis tractari.

OBSERVATIO V.

Singultus poſt ſuppreſſam tertianam. Generoſus vir triginta & aliquot annorum, macileotioris corporis & ſenſibilioris animi, patre natus podagrico & hæmorrhoidario, ante ſeca jam annos doloribus podagricis ſubinde vexatus, ſuperiori æſtate ex inconſiderato affectu & refrigeratione incidit in tertianam cum vomitu & inſigni æſtu jactam, & poſt quartam acceſſionem tranſmiſſo pulvere, quem ex cortice fra-

xini & clunx continuatus videbatur, paulo largius per vices tamen sumto, febris ex toto fuit sublata. Sex elapsis diebus admisso sub venatione, rui nimium indulget, frigore, consuetodie & hora accessionem febrilem rursus habuit, sed sine siti, sine vomitu, sine singulari æstu, sed horripilatione præcedente, de anxietate & dolore gravativo & constrictorio præcordiorum, nausea, cum extremorum frigore & magna inquietudine conquerebatur. Intercurrebant crebri & molestissimi singultus, alvus per aliquot dies nihil reddebat. Post quartum insultum a me petiit consilium, prostrato valde animo. Ego horum malorum causam, sentinam vitiosorum humorum in duodeno stabulantem judicans, maxime quia ner ante, nec post sumtum pulverem antifebrilem & cessantem febrem purgatus fuit, clysteribus & infuso mannato rhabarbarino, extrinsecus cataplasmata emolliente & carminativo, præcordiis applicato & spasmos sedare, & alvum apetite necessarium duxi, non omissis balsamicis & stomachicis. Quæ methodo feliciter cura expedita fuit.

Epicrisis.

Notabile in hoc casu illud fuit phænomenon, quod loco solennis febris tertianæ, spasmu tantummodo sine subsequente æstu circa præcordia, singultu admodum molesto stipate orti fuerunt; a materia febrili pulvere ejusmodi ratreo adstringente, quasi fixata & firmiter duodeni & ventriculi tunicis impacta. Erratum in eo maximopere fuit, quod silente febre post sumtum pulverem, per epicrasin purgatio, quæ rum summe est necessaria, fuerit omissa. Nam spasmis febrilibus per ejusmodi astringentia sublatis, si non accommodata evacuatio, ad fomitem febris, qui tantummodo circumatus fuit, foras ejiciendum offeratur, necesse est, ut si non redeat ipsa febris, aliæ per quam molestæ afflictiones inde sequantur. Quam observationem juniores practici recommendatam sibi habere debent.

OBSERVATIO VI.

Singultus ab humore serosocholerico.

Vir quadragenta annorum melancholico-cholericæ complexionis, ad animi motus inordinatos valde proclivis, post vehementiorem iracundiam, frigidam assumsit hausturn, & extrinsecus quoque corpus nimium refrigeravit. Incidebat interrianam continuam, quæ demum in hemitritæam desinebat, arcedebat septimo die singultus, sed leniori gradu. Vires valde erant prostratæ, adeo, ut etiam animi quædam defectio subreperet, præsertim si in erecta erat statura. Pulsus erat debilis & frequens, omnibus remediis & a me & ab alio medico, quem ægra consulebat, frustra adhibitis, die decimo quarto obiit.

Epicrisis.

Singultum febribus bilioso tam acutis, quam intermittentibus non raro supervenire, haud novum in arte nostra est observatum. Sed hoc forsan non omnibus æque notum, ejusmodi singultuosas affectiones breviter & non sine magna concussione corporis sucredi otes admodum pernitiosas esse. Sphacelo enim circa stomachum & diaphragma præsertim jam subinde orto, qui etiam post sectionem in oculos incurrit. Ita certum multoties observavi, senibus ex passione cardialgica, vel colica, aut marasmo, decumbentibus, singultum demum accedentem certum mortis esse prænuntium.

CAPUT V.

DE

MORBIS OESOPHAGI ET PHARYNGIS SPASMODICIS

THESES PATHOLOGICÆ.

§ I.

RAtior equidem in libris medicorum mentio, de affectu, quem ſpaſmum œſophagi dicimus, injicitur at ille admodum frequens eſt, & non modo graviorum egritudinum ſymptoma, verum etiam principalem, & ut vocant idiopathicum conſtituit morbum, ut ipſi merito peculiaris debeatur animadverſio. Definitio ſpaſmorum œſophagi. Definimus vero illum, quod ſit invita ac præternaturalis, vel ipſius cibalis fiſtulæ, quam Græci ἀναφάγον, nos gulam adpellamus, vel illius principii, pharyngis nomine denotati, vel denique utriuſque, & hinc totius œſophagi, late ſumti, conſtrictio, aut rigida diſtentio a muco irritante plerumque proficiſcens.

§. II.

Differentiæ ſpaſmorum œſophagi. Hinc mox adparet horum ſpaſmorum differentia. Quemadmodum enim totus œſophagus ab anatomicis in principium, ſeu pharyngem, & reliquum canalem diſpeſcitur: ita, conſulta experientia deprehendimus, illius ſpaſmum ratione loci diverſum eſſe, & mox pharyngem ſolum, mox reliquam ac inferiorem gulam obſidere. Quibus tertia ſpecies accedit, qua totus ille canalis, ima cum principio, ac reliquis vicinis partibus, gravi laborat diſtentione.

§. III.

Signa ſpaſmorum œſophagi communia. Omnes œſophagi ſpaſmi, quacunque in regione contingant, hæc & inter ſe, & cum reliquis partium ſuperiorum diſtentionibus, communia habent ſigna. Præſto ſunt extremorum, maxime pedum refrigerationes, externorum artuum tremores, ac rigores, alvinæ excretionis ſuppreſſiones, flatuum ad ſuperiora regurgitationes, imi ventris ſtricturæ, dolores, murmura, præcordiorum angustiæ, vomendi conatus, cardialgiæ, urinæ tenues, aquoſæ, pallidæ, pulſus duri ac magni &c.

§ IV.

Signa propria ſpaſmi pharyngis. Speciatim vero pharyngis ſolius ſpaſmi hiſce ſe proſunt notis. Deglutitio fit difficilis, dolore ſtipata, aut plane nulla, & nec ſolida, nec fluida transmittens; partium pharyngi cohæreuttium, linguæ, laryngis, atque totius colli rigida conſtrictio, impeditus motus, ac dolor urgent, vexat ſuffocativa moleſtia, ac ſenſatio pili faucibus infixi, ac ſi quicquam inde vellet proſerpere: vox perit: & hæc omnia ſæpenumero per intervalla adſunt, nec raro in univerſi generis nervoſi convulſiones terminantur.

§ V.

Spaſmi gulæ inferioris ſigna propria. Spaſmorum gulæ inferioris ſigna propria hæc ſunt. Alimentorum libere deglutitorum, quædam velut ſubſiſtentia percipitur in ipſo gulæ tubo, maxime circa ſuperius ventriculi orificium præſertim potibus frigidis obex quaſi in iiſdem regionibus videtur poſitus, majorque inſequi obſervatur eorum hauſtum conſtrictio: calidi vero potus ſæpenumero abſque ullo impedimento canalem illum pervadere, & ventriculum ingredi percipiuntur. Dolor ſentitur in ſpina dorſi inter ſcapulas jungitur non rato anxius vomendi conatus modo inanis, modo cum ipſo vomitu ſtipatus: nec infrequens eſt nauſea, ac ructuum moleſta exploſio: & denique ſæpiſſime muci ſimplici per os contingit rejectio, ab ipſa vomitione penitus diſtinguenda. Quæ ſymptomata, ſi cum iis, quæ priori periodo recenſuimus, concutiant, totum œſophagi canalem ſpaſmo contractum eſſe teſtantur.

§. VI.

Differentia spasmi pharyngis ab ejus atonia.

Quum vero hi affectus, cum aliis œsophagi morbis, ob similitudinem symptomatum facile confundi possint, explicanda erit illorum differentia. Primum quidem, spasmi pharyngis ab ejus atonia & paralysi sunt distinguendi. Namque in dicta atonia, deglutiendi perpetua vexat difficultas, ita tamen, ut solida liberius deglutiantur, quam fluida. conf. FORESTUS *Lib XV. observ. XXX Schol.* hæc enim sæpius in asperam delabuntur arteriam, & per os ac nares, summo cum suffocationis metu regurgitant. In perfecta paralysi, qualem TULPIUS *Lib I cap* 44. allegat, omnis deglutitio aboletur, ut ægri fame perire debeant; simulque faciei pallor, & partium vicinarum magna mollities, ac flacciditas præsto sunt. Contra vero sub spasmo pharyngis, æqualis & fluida & solida deglutiendi est difficultas, quæ per intervalla remittit; valorum faciei conspicitur intumescentia, vultus rubor, partiumque affectarum rigor, sæpius dolor sentitur.

§. VII.

α) a fauciū inflammatione.

Facilius pharyngis spasmus discernitur ab ejus & faucium inflammatione sub angina, ubi fauces internæ tument, rubent, ardore peracuto urentur, sitis est insignior, & gravis plerumque jungitur febris. Non minus medico imponere valet tumor, excrescentia, aut frustum quoddam pharyngi inhærens, aut laryngis præternaturale vitium, ut pro gnatum inde deglutitionis impedimentum spasmo tribuat: videas FORESTUM *Lib. XV. observ.* 26. Hoc in casu candela cerea faucibus intrusa, aut instrumentum ab HILDANO *Cent. I. observ.* 36 depictum, haud raro rem manifestabit & præterea in spasmo pharyngis cuncta signa, collectim sumta certitudinem parient.

β) a frusto aut tumore pharyngi inhærente.

§. VIII.

Differentia spasmi gulæ

Præterea spasmi etiam gulæ inferioris conveniunt cum aliis ejusdem affectibus, & subsistentiam ciborum, cum his commune habent symptoma. Tales sunt obstructio gulæ a frusto cibi solidioris ipsi impacto, Vid. CONSULT. MED *Tom I Sect II cas* 63 & FORESTUS *Lib XV. observ.* 28 dein tumores, excrescentiæ, fungi, verrucæ in canale œsophagi suborientes, conf. A N C. *dec I. anno 4 observ.* 47. *decur. 2. anno 8. observ. 96.* non minus glandulæ dorsales circa quintam dorsi vertebram œsophago adnatæ, in præternaturalem dolorem elevatæ, quemadmodum VERHAYEN *anatom. cap. X. de œsophago*, & HEISTERUS *compend anatom. pag* 184. adnotarunt. Hisce in casibus subsistunt equidem solidiores cibi, & removentur, potulenta vero & calida & frigida plus minus libero gaudent transitu. Verum, si subsit spasmodica contrictio, notabile est, quod liberior sit fluidorum descensus, frigidorum difficilior, dolor est in scapulis, & alia concurrunt signa, ab obturatione œsophagi per quamcunque rem præter naturalem facta, utique aliena.

ab ferie cet. ab aliis ejusdem affectibus.

§. IX.

Structura pharyngis.

Quo vero causæ & ratio mechanica horum symptomatum adpareant non alienum erit, fabricam œsophagi paucis perstringere. Ab ultimis nimirum faucibus incipiens canalis, quem œsophagum adpellant, latius & amplius in suo principio fertur cavum, quod græcis pharynx, latinis infundibulum audit, & antrorsum linguæ radici, ossi hyoidi, laryngique, retrorsum colli vertebris arctissime connectitur. Movetur variis musculis & dilatatoribus, qui elevant, dilatantque pharyngem, & constrictoribus, qui eundem claudunt. Horum unum revera par existit, quod tribus originibus ab osse hyoide, cartilagine cricoide, & thyroide exortum, pharyngem circum circa amplectitur, & œsophagei, vel sphincteris gulæ nomine venit. Illorum tria potissimum sunt paria, primum cephalo-pharyngæum, quod ab infima occipitis parte, & prima colli vertebra ortum, recta via in tunicas laryngis expanditur, alterum sphæno

pha-

pharyngæum, quod a proceſſibus oſſis ſphænoidei alaribus in latera pharyngis abit, & tertium ſtylo pharyngæum, quod ab apophyſi oſſium temporalium ſtyliformi, lateribus pharyngis inſeritur.

§. X.

Fabrica gulæ deſcripta. Finito pharynge, incipit œſophagus, inter aſperam arteriam, & colli dorſique vertebras primum recto, circa quintam dorſi vertebram dextrorſum, & circa nonam lævorſum flexo itinere, atque per medium thoracem, & muſculoſam ſepti tranſverſi partem progreſſus, e regione undecimæ thoracis vertebræ, cum orificio ventriculi ſuperiori unitur. Ipſe tubus ex quatuor conſtruitur tunicis extima membranacea, tenuis, vaſculoſa, atque celluloſa pleuræ ſuos debet natales, gulamque vicinis partibus adnectit. Altera carnea ſive muſculoſa, fibris orbicularibus vel annularibus, hiſque ſuper longitudinalibus prædita. Tertia nervea, oris, faucibuſque communis, ac totta ipſum ventriculum, ad trium digitorum ſpatium extenſa, glandulis ſpiſſe obſita, ad quas avetſa parte vaſa quædam tendunt, ex quibus accipiunt liquorem, ſaliva pinguiorem, in gulæ cavum ſtillaotem. Quarta denique acinarum lubrica mucagine obducta, valloſa, ac multis emiſſariis undique crebri inſtar perforata eſt. Præterea cibalis hæc fiſtula innumeras ſortitur glandulas, partim illas, quæ bombycum ovis longe minores, nerveam tunicam obtident, facile conſpiciendæ, ſi nervea tunica divulſa, carnea lucti opponatur, vel gula in aqua maceretur, partim alias extra tubum poſitas, e quibus notari mereotur dorſales, circa quintam dorſi vertebram gulæ adhærentes, & thyroidea, inter cartilagines thyro-cricoideam, atque œſophagum ſita, Conf. VERCELLONII *diſſert. de glandulis conglomeratis œſophagi*. Neque vaſis deſtitutus eſt hic canalis: arterioſa enim ſuperius ab externis carotidibus, media parte ab aorta & intercoſtalibus, inferius a gaſtrica accipit, venas ſuperiori parte a jugularibus, media a ramo ſine pari, & tuſerna a coronariis ventriculi mutuatur, nervoſa denique a pari vago adquiſcitur.

§. XI.

Pharyngis functio eſt deglutitio. Cujus hæc eſt mechanica. Dum dorſum linguæ ope muſculorum myloglofſorum, ſtyla gloſſarum, & ſtylo hyoideorum ad palatum adplicatur radix linguæ, os hyoides, ac laryux muſculis hute actiont ſervientibus antrorſum premuntur, pharynx vero poſterius a conſtrictis cephalo-pharyngæis elevatur, anterius a ſtylo, & ſphæno pharyngæis dilatarur. His harum partium actionibus, ante membranas, colli vertebras & pharyngem cingentes, ſub velo palatino, uvula, tonſillisque, & ſupra laryngem, atque pharyngem, amplius redditur ſpatium, majuſque cavum: tum vero deglutienda, dorſo linguæ impoſita, inter eam, & palati ſurficiem premuntur, & ſic preſſa, ſupra laryngis rimam, operculo cartilagineo ſeu epiglotride elauſam, veluti per ſubjectum poutem, in cavum illud faucium propelluntur. Tunc actio antagoniſtarum excipit: namque hæc eous elevata, antrorſumque compreſſa lingua, larynx, os ypſiloides priſtinæ reſtituuntur figuræ: laryngis quatuor cartilagines explicatæ ad pharyngem premunt, hacque actione deglutenda, in cavo hæreutia ulterius pellunt: quæ laxatis ſimul pharyngis dilatatoribus, conſtrictoque œſophageo magis protruduntur, & ſic conſtricto turſus pharynge, ſub hoc in cavum gulæ hærent.

Functio pharyngis.

§. XII

Tum excipit actio fiſtulæ cibalis, qua hæc per motum periſtalticum, vi tunicæ muſculoſæ ipſi propriam, & a parte ſuperiori deorſum naturaliter tendentem, aſſumta jam deglutita, & ſub pharyngis ſphincttere hærentia, ad ipſum perducit ventriculum. Namque dum hæc tunica & dilatatione & conſtrictione alternante, illa vi fibrarum longitudinalium, hac annularium

Functio gulæ intermixta.

peracta, œſophagum mox coarctat, mox dilatat, arridente hujus in hominibus perpendiculari ſitu, ſenſim deorſum premuntur, quæcunque aſſumta. Deſcenſus hic facilior redditur, rore glandularum, aſſidue in gulam ſtillante, eamque lubricante, ner non ciborum reſolutionem adjuvante. Protruſis ergo hac ratione ad ventriculi alimentis, caro muſculi inferioris diaphragmatis, gulam ibi tractum euntem ſtringens, hac parte ſtomachum claudit.

§. XIII.

Ratio formalis ſpaſmi pharyngis, ejuſque ſymptomatum.

His præmiſſis facillimum jam erit naturam ac formalem rationem ſpaſmorum œſophagi introſpicere. Si pharyngem primum conſideremus, mox patet ex ante dicta deglutitionis fabrica, quod ejus muſculis conſtrictis, ea fieri vix poſſit, quoniam læſo organo, ipſe actus læditur. Dum porro muſculi dilatatores, qui poſteriorem patillimum infundibuli regionem occupant, præternaturaliter convelluntur, & antrorſum magis in conglobatam figuram trahuntur, reſultat ſenſus infixi fauribus pali. Quando vero muſculus œſophageus, unarum cohærentibus laryngis, hyoidæ & oſſis hyoidei muſculis conſtringitur, loquendi fit difficultas, & ſuffocationis moleſtia. Quum vero omnium ſpaſmorum indoles ſit, ut mox gravius, mox mitius infeſtent, patet etiam, cur ſpaſmi pharyngis per intervalla exacerbentur.

§. XIV

Spaſmi gulæ inferioris, ejuſque ſymptomatum ratio

Pari modo, quum ſpaſmum gulæ inferioris, ut tunicæ, quæ ipſam ambit, muſculoſæ, ejuſque fibrarum orbicularium æque ac longitudinalium ſtrictura violenta ponimus, inde omnium, quæ ipſam comitantur, ſymptomatum rationem reddere poterimus. Dum enim in loco quodam vel pharyngi, vel ventriculo proprio, conſtrictio obtinet, omnino deglutita alimenta ſubſiſtunt in eo canale, eundemque aggravando, inverſo motu prioſtalſtico revomuntur. Si frigidus aſſumitur potus, more frigore ſolemni, ſpaſmum exacerbat & æque ut ſolida, ut ulteriori deſcenſu præpeditur; contra vero repidiora potulenta, demulcendo fibras ſpaſmo ſtrictas, libero in ventriculum gaudent itinere. Porro œſophagus vagus ligamentis, colli dorſique vertebris connectitur, hinc illo conſtricto, dolor ad membranas dorſi vertebras cingentes propagetur, nereſſe eſt. Inde liquet ratio doloris, qui inter ſcapulas in noſtro affectu ſentitur, de quo FORESTUS *Lib. XV. obſerv. XXXI. Schol.* dicit *Omnis œſophagi dolor in ſpinam dorſi incumbit, in quam gula quoque reclinat & adhæreſcit.*

§. XV

Differentiæ ſpaſmorum œſophagi idiopathici, & ſymptomatici.

Quæcunque cauſſæ vel pharyngis muſculos, vel tunicam œſophagi carneam vellicare ac ſtimulare valent, illæ horum ſpaſmorum mediatæ dicuntur. Quemadmodum vero illæ cauſſæ, vel immediate in eas, quæ ſedem morbi conſtituunt, partes, vel in alias remotiores agunt, a quibus illæ per conſenſum affiriuntur: ita ſpaſmi illi ſunt vel idiopathici, vel ſymptomatici. Quod ſi igitur ex larynge primario convulſo, ex ventriculo, ex inteſtinis, aliſque partibus, ſpaſmus ad pharyngem, adque gulæ canalem defertur: audit ille ſymptomaticus.

§. XVI

Cauſſæ ſpaſmorum œſophagi ſunt 1) animi affectus.

Ex cauſſis itaque, ſpaſmos œſophagi idiopathicos inducentibus, præcipuum locum ſibi vendicant animi paſſiones: inque primis gravis exeandeſcentia, maxime ſi paullo poſt largior potus frigidus aſſumatur. Inde convelli pharyngem, & hinc lædi deglutitionem obſervatione quadam inferius comprobabimus. Ex eadem vero, præſertim inter paſtum, gulam quoque inferiorem conſtringi, atque deglutitum bolum in ea obhæreſcere, nec non vomitu fœpius reddi, quotidiana innoteſcit experientia.

§. XVII.

1) Spaſmi a faſtidium.

Peculiarem in cibis gulæ, maxime inferioris diſtentionibus potentiam obtinet faſtidium adeo, ut hoc abſque dicto

dicto oesophagi spasmo controgere nunquam possit. Quod si enim hujus effectus, attentiori animo consideremus, docebit observatio, sub ea 1) mentri ideam rei alicujus ingratae suboriri, 2) ejusque aversationem, 3) hanc insequi valde deglutitionis impedimentum. 4) Vel assumtorum in oesophago subsistentiam, & stricturae sensationem. 5) Deinde saepe nauseam. 6) Haud raro accedere vomitum, & 7) ipsam animi defectionem. Si ergo fastidium definirem, dicerem, quod sit adversa rei cujusdam ingratae idea, cum spasmo oesophagi, & ventriculi conjuncta.

§. XVIII.

Imaginatio laesa. Ad pertinaces oesophagi spasmos, cum insigni aversatione stipatos, sola saepius imaginatio disponere solet. Notabilis hinc est observatio, quae in A. N.C. *centur. VII. observ. 61. pag. 125.* legitur, quod mulier quaedam per omnia sana, atque robusta, nec hystericis, nec spasmodicis affectionibus obnoxia, omnis quidem generis & esculenta, & potulenta, absque ulla difficultate assumere valuerit, simulac vero hostiam capere vellet, non solum ab ea insigniter abhorruerit, verum etiam, licet summa vi comminuta ac deglutita fuerit, eandem tamen in ventriculum non pertingentem, sed in gula persistentem vomitu reddiderit. Nec dissimilis casus exstat in iisdem A. N. C. *dec. III. ann. I. observ. 79.* de viro, qui ex nimio Tabaci usu, deglutitionis ac descensus ciborum illud incurrit impedimentum, quod pro ratione imaginationis mox fuit levius, mox gravius.

§. XIX.

Acria medicamenta. Eundem affectum progenerare valent medicamina, ac assumta, acria, planeque venenosa; quae vellicando eas nervosas ac musculosas partes, earundem stricturas inducunt. Sic HOECHSTEDERUS mentionem facit adstrictionis gulae ex poto vino Malvatico, in quo radix consolidae majoris infusa fuit *obs. dec. III.* Eo magis hoc contingit, si assumta caustica fuerint, ut adeo non mirum sit, quod juxta FORESTUM *Lib. XV. obs. 30.* puer quidam ex aquae fortis haustu, insignem pharyngis occlusionem, cum ipso suffocationis metu incideri. Praesertim mercurius sublimatus ejus est indolis, ut gravi faucium constrictione, sui assumtionem prodat, vid. FORESTUS *loc. cit. pag. 150.* Vellicando quoque gulae inferioris spasmum excitant insecta deglutita. Id quod adfirmant, de sanguisugis cum potu assumtis RHASES *Lib. 9. ad Almanz. cap. 56.* & RHODIUS *obs. cent. 2. observ. 72.* de lacertis fauces irrepentibus GESNERUS *Lib. 2. de histor. animal. C. de lacerta*, de pediculis devoratis HEURNIUS *de morb. cap. 7.* de anguilla viva deglutita PLATERUS *lib. 2. obs. &c.*

§. XX.

Praeterea spasmus & pharyngis, & gulae inferioris produci potest, a cruore vitali in iis partibus stagnante, vasaque distendente, quarum distentionum, fidissimus comes est spasmus. Tali ratione huic morbo obnoxii non raro sunt hypochondriaci, in quibus vi spasmorum ac flatulentiarum intestinalium, cruor vitalis ad superiora compellitur, facileque stagnat in oesophago. Cumprimis ex universali humorum, maxime serosorum dyscrasia id vitii contingere potest, si nimirum liquor ille lymphaticus, quem tot glandulae in gulam secernunt, fuerit viscidus, & acris, quo in casu multum mucosi vel viscidi exscreatur, cum mali levamine. Quorsum pertinere videtur exemplum a WEPFERO *observ. medic. pract. obs. 117. pag. 531.* recensitum, quod viro cuidam septuagenario, assumta ingesta quasi perstiterint gula, & eousque adhaeserint, donec vomitu fuerint reddita.

Stagnatio cruoris vitalis.

§. XXI.

Vi consensus, quem gula cum ventriculo, & intestinis fovet, ex horum vitio, gulae spasmus suboriri potest. Sic ex saburra acri, acida, biliosa ventriculi & intestinorum, id mali facile generatur, uti da lacte in ventriculo concre-

Spasmus oesophagi a vitio primarum viarum.

te teſtatur FORESTUS *Lib. XVIII obſerv. 13.* Vermes in ventriculo, vel inteſtinis hoſpitantes, ad eundem affectum contribuere auctores ſunt HERCULES SAXONIA *prol. pract. Part. II cap. 7 §. 4.* & HENRICUS ab HEER *obſ. 16.* & THONERUS *Lib. 2. obſ. p. 94.* In ipſa rultuum exploſione, atque vomitu concurrit ſpaſmus œſophagi; niſi enim hic ſua actione, & periſtalti inverſa, ejectionem humorum e ventriculo ſecundaret, fieri nulla ratione poſſet, ut tanta cum celeritate & impetu per ſuperiora rugens ſæpe humorum copia ex ventriculo, imo inteſtinis exturbaretur.

§. XXII.

Spaſmus œſophagi ſymptomatica. Per conſenſum quoque variis nervoſi generis ſpaſmodicis ac convulſivis affectibus jungi obſervatur ſpaſmus œſophagi. In ſuffocatione hyſterica ſemper ſumma colli ac faucium coarctatio, & conſtrictionis quidam ſenſus non ſecus, ac ſi laqueo intecto fauces præcluderentur, percipi docet experientia. Vid. ETTMULLERUS *Oper. practica P. II Sect. III cap. III. pag. 963* & HELMONTIUS *tract. de aſthmate & tuſſi* § 31. Gulæ porro conſtrictionem viris colica convulſiva, Coliquæ vocant, labrantibus evenire, non rarum eſt; & notari meretur ſingularis caſus, quem de colica gravem cephalalgiam ac triſtitiam cum coecitate, & impedita deglutitione inducente refert HOERNERUS *in Hercule medic. pag.* 185. Non minus ipſæ epilepticæ ac convulſivæ acceſſiones hoc ſecum vehunt ſymptoma, ut vel difficillima, vel nulla plane ſoleat eſſe deglutitio quem admodum præſertim in incubo obſervare licet, ubi præter ſtrangulationis ſenſum, lingoæ impotentia & deglutitionis impedimentum adſunt. Idem vitium opiſthotono familiare eſt, quemadmodum ex caſibus de his morbis a FORESTO *Lib. X. obſerv.* 112 & 113. recenſitis liquet. Nec hoc loco omittendi ſunt morbi acuti, præſertim febres malignæ, quibus non modo deglutiendi difficultas, verum etiam gulæ inferioris conſtrictio jungi ſolet.

§. XXIII.

Nauſea. Pauca adhuc meminiſſe juvat nauſeæ, quæ nihil aliud eſt, quam convulſio œſophagi levior, cum inverſo ejus motu peritaltico, & hinc pendente vomiturition, quin vomitu, aut ſaltem lymphæ plus minus viſcidæ ex gulæ glandulis rejectione ſæpius ſtipata. Pro cauſſa occaſionali agnoſcit omne id, quod vel ipſum œſophagum, vel tunicam ipſius nerveam, in ventriculum prolongatam ibidem vellicare poteſt; ex quo hæc conſtrictio per conſenſum ad gulam propagatur. Deprehendimus generatim 1) nauſeam plerumque nuociam eſſe conſequentis vomitus, 2) omnem vomendi conatum, ac cardialgiam comitari, 3) ejuſque ita cum ſequeli muci limpidi, qui nihil niſi lymphalis ros ex œſophagi glandulis vi ſpaſmorum expreſſus eſt, rejectione ſæpius occurrere; & non raro vermium in primis viis hoſpitantium præſentiam indicare. 4) Plerumque alias ventriculi eruditates conſequi; quæ cum jejuno ventriculo ſint actiones, tunc optimum nauſeam movent, ſumto cibo delinendam. 5) Antecedere graviores capitis affectus, vertigines, apoplexias, animi deliquia, maxime ſi per conſenſum ex ventriculi officio ortum trahunt: ubi quædam veluti aura ex ſtomacho ad caput aſſpirare videtur, tumque attoniti concidunt, ſenſuumque privantur exercitiis. 6) Ex eodem fundamento nauſea ſolicitat, hypochondriacis, aliſque morbis, quorum fomes in primis officinis exiſtit, laborantes. 7) denique in principio malignarum febrium accedere plerumque ſolet nauſea.

§. XXIV.

Prognoſis ſpaſmorum œſophagi. Quod prognoſin attinet, haud inſpecte habendi ſunt ſpaſmi pharyngis idiopathici, quoniam, accedente præſertim mala medicatione, in conſuetudinem degenerant habitum. Qui ab aſſumptis actionibus provenunt, periculo

non

non vacant, metumque ſuciunt inflammationis. & qui hyſtericas ſæpius invadunt, præſagiunt apoplexiam. In vulneribus, ſi ex convulſione accidat læſa deglutitio, malum, teſte EITMULLERO *Oper. practi. Part. I pag.* 57. Notabilis quoque eſt HIPPOCRATIS aphoriſmus, dum *aph.* 35. *Sect. IV. Si febre*, inquit, *detento repente collum intorqueat, ut vix deglutire queat, nullo exiſtente tumore lethale eſt.* Spaſmi gulæ inferioris, ex tracunda inter epulas provocati, viam choleræ, febribuſque biliosis facile ſternunt, & qui, univerſali humorum dyſcraſia, nervoſique generis debilitate ortuntur, chronicum malum conſtituunt, cum inſequente corporis tabe. Nauſea in malignis ſub initio accedens, robur naturæ indicat. In peſte vero maxime pernicioſa exiſtit, teſte FORESTO *Lib. XVIII. obſerv.* 14. *Schol.*

CURATIO.

§. I.

Ad cauſas occaſionales.

QUum ſpaſmi œſophagi, ſive in pharynge, ſive in media gula obtineſcant, neglecta temporis opportunitate, non modo in chronicum ſtatum tranſeant, ſed etiam denegata alimentorum cupiendi facultate, facile tabem poſt ſe trahere poſſint: digni omnino ſunt, qui tempeſtive congruis admotionibus oppugnentur. Hæc vero ex binis potiſſimum fontibus deſumuntur; quorum alter remedia ſpaſmum ſedantia, alter vero talia, quæ cauſſas eo contribuentes removere poſſint, præbeat.

§. II.

Externorum uſus.

Prior finis obtinetur per antiſpaſmodica, & anodyna, diſcutientibus cuta, tum roborantibus, quam externa. Quo autem gravior eſt conſtrictio, eo conſultius eſt ab externis curam ordiri: quoniam interna ſine maxima difficultate, vix deglutiri poſſunt. Ex iis quædam ſunt, quæ adſuxum humorum ad inferiora lenivendo, & circulum ſanguinis æqualem reddendo, ſpaſmi vim frangunt; quorſum pertinent clyſteres ac pediluvia. Illi ex emollientibus, additis roborantibus parari, & bis terve iterari, hæc tepidiora, immiſſis paullo profundius pedibus, adhiberi debent. Quæ autem loculia ad ipſam affectum partem adplicari poſſunt, ſunt fere linimenta paregorica, ſimulque nervina quæ parari poſſunt ex aqua Anhaltina, ſpiritu ſalis ammoniaci, Eſſentia croci, ouciſtæ, caſtoreo & camphora, balſamum quoque vitæ, ideque, vigente morbi impetu, liquore anodyno mineralis permixtum eſt quoque egregium. Quod etiam, paucis guttis ſacharo exceptum, & in ore detentum, aut lente deglutitum, operæ pretium facit; quo etiam ſine theriaca aliquot grana ſub lingua detenta, tumque rurſus reddita, laudem meretur. Nec denique in relaxando ſpaſmo deſtituitur fructu veſica bovina, decocto emolliente calido plena, & affectis locis admota.

§. III.

Interna anti ſpaſmodica.

Ex internis antiſpaſmodicis laude digna ſunt olea amygdalarum dulcium, olivarum, cum ſpermate ceti temixta, pulveres antiſpaſmodici, ex cinnabari, pulvere Marchionis, ſuccino præparato, extracto croci, & caſtorei parati, vel qui habent nitrum, & unum alterumque camphoræ granum, nec non liquor meus anodynus vel ſolus, vel cum eſſentia caſtorei, ſpiritu bezoardico Buſſii, aut cornu cervi ſuccinato remixtus, aut ſpiritus nitri dulcis, cum paucis guttulis olei chamæmeli veri, vel macis maritatus. Quibus in ſtatu magis chronico cum fructu alternis circiter diebus interponuntur pilulæ antiſpaſmodicæ, quas ex extractis millefolii, chamomillæ, hyperici, mithridatio, extracto croci, caſtorei, oleoque deſtillato macis vel menthæ parare ſoleo.

§. IV.

Sopitis paullulum ſpaſmis, cauſſis ma- Cor-
teralibus obviam iturus, circum ſtoma-

spectat, quænam earum in culpa sint. Quod si enim assumta acria, venena, purgantia ac emetica drastica malum produxerint, in principio statim eorum vis obtundenda mucilaginosis, oleosis, ipsisque lacticiniis: quare prosunt jus cula valde pinguia, aquæ tepidioris haustus ad nauseam continuatus, ut sub orto leni vomitu, venenum rursus expellatur. Interdum acida vim veneni castrant, quibus gulæ constrictionem, a sumto vino Malvatico cum consolida cocto subortam curasse se perhibet HOECHSTETTERUS *loco supra citato*, eandemque a potu aquæ fortis natam, mucilagine cotoneorum feliciter sanavit FORESTUS *loc. cit.*

In ab assumtis venenis cura.

§. V.

Spasmus gulæ ab ira inter pastum excitato.

Quando vehementior excandescentia inter ipsum pastum, gulæ spasmum infert, bilis plerumque effusio in ventriculum simul contingit. Quo in casu præter motuum sedationem, bilis contemperanda est, ne corrosivam ac virulentam acquirat indolem, tumque blandis emeticis, vel cholagogis exturbanda. Temperant vero bilem absorbentia, ac mucilaginosa, ut decoctum avenæ vel hordei, eliminant optime mannata, rhabarbarina sumta, vel per vomitum, eadem cum uno alteroque tartari emetici grano acuata, aut radix Ipecacuanhæ. Sed cavendum, ne mox ab ira sumatur purgans, aut emeticum.

§. VI.

Spasmus gulæ ab impuritate massæ sanguineæ et dyscrasia humorum.

Quod si vel totius humorum massæ dyscrasia, vel maxime primarum viarum colluvies acris ac viscida, diuturniori gulæ spasmo viam straverit, earum impuritatum & correctioni & evacuationi, illi quidem per incidentia, resolventia, digestiva, absorbentia, huic per mannata, rhabarbarina, pilulasque balsamicas peragendæ, omnis opera navanda est. Quum autem valde pertinax ac rebelle huic curationi sæpius sit malum, non præstantius aquis medicatis erit medicamen, quas inter Sedlicenses aquæ per quatuor circiter dies potæ, & his subjunctis grana ni- ximam merentur laudem. Non minus in hypochondriacis, ubi simul sanguineæ excretiones, per uterum, vel hæmorrhoides sunt cohibitæ, præter venæsectiones motum corporis &c. thermæ Carolinæ decenter usurpatæ omnem curandi paginam absolvunt.

§. VII.

Nauseæ curatio.

Nausea, quæ ab acribus, acidis, viscidis primarum viarum sordibus, originem ducit, eandem, quam brevi ante recensuimus, exigit curationem. Egregiam præ ceteris utilitatem præstant infusa ex herbis & radicibus, resolventibus, aromaticis, & evacuantibus parata vinosa. In nausea cum oris amaritie stipata, commendat GABELCHOVERUS *Cent. I. cur.* 14 radicem armoraciæ cum vino Rhenano infusam, & omni mane haustam. Si ab assumto foetido, sordidoque cibo nausea cum fastidio supervenerit, aut vomitum ciere juvat, aut cortices citri vel aurantiorum masticare, vel vino generoso uti. Quando inter grassantes febres malignas, quidam citra manifestam caussam, nausea corripiuntur, tum statim leve vomitorium, ex radicis Ipecacuanhæ granis quindecim propinare convenit: quo sæpius fit, ut exturbato contagio, aut ipsa febris prævertatur, aut saltem in suo decursu reddatur mitior atque benignior.

§. VIII.

Cur. spasm. chron. œsophagi.

Curatio spasmorum œsophagi chronicorum, qui ex nervosi generis debilitate nituntur, ac crebro recurrunt, magis diæteticis, ac alimentis, quam pharmacis potentioribus absolvetur. Seligenda scilicet pro potu ordinario eorum sunt decocta, ex scorzonera, cichoreo ac cinnamomo parata, vitanda cerevisia omnis, parce bibendum vinum generosum. Victus esse debet facilis, parcus, largior contra exercitatio corporis. Roborando ventriculo inservient Elixiria balsamica, absque spirituoso parata, necnon in sanguinis abundantia, statis ejus missionibus nunc

nunc-

Google

menda, & ſordium inprimis officinis geocratio, blandis laxantibus præpedienda. Cumprimis animi affectus, nutrices ſpaſmorum, omni ſtudio fugiendi; & denique fontes Carolini, ſubjunctis balneis Tæplicenſibus in uſum vocandi.

Cautelæ, practicæ.

§ I.

Cautio. Laxantia pediluvia.

QUi in ſpaſmis œſophagi ſopiendis, ad detrahendum a ſuperioribus humorum affluxum, pediluvia uti velit, videat, an pedes ut mis ſint frigidi: tum enim pediluvia ad tempus differre juvabit, atque pedes primum frictionibus, ac ſubpoſitis illis lagenis, aqua calida plenis probe fomentare. Quod etiam de venæſectionum uſu ſentendum eſt.

§. II.

Cautio venæſectionis.

Si faucium conſtrictioni, tuſſi faciei, vaſorum inflationes, & magnæ arteriarum capitis pulſationes jungantur, ob imminentis apoplexiæ metum, vena eſt ſecanda. Ubi porro hyſterica vel hypochondriaca ſymptomata, ac ſuffocationes veluti ſunt præſto, itidem ſanguis mittendus; ſed oculi quam in brachio, ſiquidem paroxyſmi inde exacerbantur; verum potius in pede.

§. III.

Curatio topica in ſpaſmo gulæ inferioris.

Quando ſpaſmus gulam magis inferiorem obſidet, linimenta ac externa reliqua non tam pectori ac præcordiis, quam potius ſpinæ dorſi ſunt adplicanda, id quod præſertim JOHANNES LANGIUS *epiſtol. medic. Part. II. epiſtol. 43 pag.* 178 ex Aetio, Galeno, & experientia commonſtrat. Namque cum œſophagi canalis, immediate cum ſpina dorſi conjunctus, vis remediorum, huc illitorum, eo certius ad illum penetrabit.

Topica in ſuffocationibus hyſtericis.

§. IV.

In paroxyſmis ſuffocativis hyſtericarum, ubi ſemi mortuæ jacent, ad eas excitandas, infimioris uſus ſunt, præter clyſteres, graveolentia, volatilia oleoſa, caſtorina &c. naribus adplicata, aut plumæ perdicum, aliaque fœtida accenſa, quippe quæ motus efferatos conſopiendi, egregiam vim habent.

§ V.

Purgantium uſus.

Ad exaſperandum, & magis confirmandum tam pharyngis, quam gulæ inferioris ſpaſmum, nihil magis contribuit, quam vehementiorum purgantium uſus. Præſtat his ſemper blanda laxantia, mannata, rhabarbarina, balſamica aut concurrentibus flatulentis, clyſmata oleoſa & carminativa ſubjungere.

§ VI.

Curatio ſpaſmorum œſophagi in ſcorbuticis.

Quæ febribus acutis ſuperveniunt, ſaucium conſtrictio præter convenientem regimen, medicinis antiſpaſmodicis, & antepilepticis ſublevanda eſt: quo ſpectant pulvis Marchionis, attrium cum camphora mixtum, tinctura bezoardica Michaelis cum mixtura ſimplici maritata &c. Opiata enim & craſſiora adſtrugenta his in caſibus, venenum inſtar ſe habent.

§. VII.

Curatio eorundem, a vermibus lædentibus.

Idem ſymptoma, ſi vermibus, primas vias obſidentibus, eaſque vellicantibus jungitur, non ceſſabit, niſi his eliminatis. Tum vero cum purgantibus cauto mercandum eſt: & ſi marcialia exhibeantur, protinus ſuper bibere juvat oleum amygdalarum dulcium, ne inteſtina ab illis nimium vellicentur.

§. VIII.

Clyſteres nutritii & eorum uſus.

Quandocunque adſtrictio œſophagi tanta fuerit, ut vel nihil alimentorum tranſmittat, & juſto diutius inhæreſcat: tunc, ne cachexia ægri, ano infundere convenit clyſteres lacteos ex nutrientibus, de quibus videas LANGIUM *in epiſtol. medic. Lib. I epiſt.* 80. *pag.* 361.

§ IX.

Clangores & convulſiones ſpaſmodicæ.

Ad convulſivos œſophagi motus, cumprimis pertinent pectoris clangores, conculſiones, quæ teneris infantibus inter epilepticas affectiones evenire, &

vul-

vulgo pro singultuosis commotionibus venditari solent. Re autem vera nihil sunt aliud, quam convulsivæ œsophagi, & vicinarum partium concussiones, & plerumque tristes sunt nuncii, cum morbo ad extrema ventum esse. Medico tunc nihil superest, quam ut blandis antepilepticis, anodynis, & analepticis pugnet, instantemq; mortem pronunciet.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Spasmus œsophagi.

VIR quidam dives Monasterii, ab obitu uxoris tristissimus semper olim hypochondriacis spasmodicisque moribus, caput potissimum in consensum trahentibus obnoxius, tota subito pectoris, gulæ, laryngisque constrictione prehendebatur, ut nec vocem edere, nec spiritum trahere, nec deglutire quicquam valeret, insuperque velut attonitus prosterneretur. Ab hac vero accessione media nocte invadente, per sponte secutos copiosissimos sudores prorsus liberatus, eandem tamen sequenti mane post assumtum *calidissimum* Theeboii potum rursus incidit & quanquam variorum externorum usu adminiculorum, ad rationis integritatem mox rediret, remansit tamen & loquendi impotentia, & deglutiendi, spirandiq; summa difficultas. Applicatis venæ sectione, frictionibus, spiritibus nervinis, theriaca sub linguam posita, masticantibus, interneque, quantum fieri poterat, datis anodynis, tenacissimus, ac copiosissimus mucus non ore solum reddebatur, verum etiam non quidem vomitu, sed anxio tantum vomendi conatu, eructabatur. Laxatis hinc per septem horas constrictis linguæ vinculis, sermonis quædam rediit facultas, ipsaque pharyngis rigida detentio aliquantulum soluta fuit, ut liberius deglutire valeret; spasmus tamen gulæ inferioris, & pectoris angustia adhuc urgebat, adeo, ut deglutita in ipso œsophago stagnare, nec ad ventriculi cavum pertingere posse viderentur. Nec vero ullæ medicinæ, nec antispasmodici pulveres, nec anodyni liquores, nec pediluvia, nec sperma ceti in oleo amygdalarum dulcium solutum, nec alia quicquam opis adferre valebant. At enim vero, cum camphoræ duo scrupuli, in oleo olivarum soluti, ex errore uno haustu assumerentur: sontica quidem insequebantur symptomata: æger vero ab omni constrictione faucium, brevique post a toto morbo liberatus fuit.

Epicrisis.

Ferax est hic casus utilissimis observationibus; quarum has notabimus.

1 Morbus hic generatim apoplexiæ levioris nomen meretur, quæ pro causa nullam nec sanguinis nec seri extravasationem agnoscit, sed sola spasmodica ac rigida detentione, nervosarum in cerebro, & circa nervorum principium sitarum, nec non vicinarum oris, linguæ, faucium, laryngis, œsophagi, totiusque sæpenumero pectoris partium absolvitur. Hæc vero debetur humorum crassiorum, plus minus viscidorum ad dictas partes congestioni & stagnationi: quare relaxato spasmo, mucus viscidus exspuitur, ac e gula eructatur. Atque talis apoplexiæ species, hypochondriacis admodum familiaris est, & hinc hypochondriaco-spasmodica appellari meretur.

2) Constricta in hoc affectu fuisse pharyngem, musculos linguæ, ossis hyoidis, ac laryngis, vel loquendi impotentia, spirandi ac deglutiendi difficultas indicant. Constrictio autem canalis gulæ inferioris, & ipsius superioris orificii ventriculi, ex assumtorum libere deglutitorum in medio œsophago subsistentia patet.

3) Obortis sudoribus, remittunt spasmodicæ constrictiones, a particulari humorum congestione factæ. Sub his enim æqualis succorum per totum corpus redditur circuitus, qui

so-

sopitis nondum spasmis, fieri nequit.

4) Sumto potu calidissimo redit paroxysmus. Quemadmodum enim magnum frigus nervos vehementer afficit, & ad spasmos proritat, ita etiam nimius calor, vellicando nervosas œsophagi ac faucium tunicas, ad easdem disponit molestias.

5) Adhibita remedia non contemnendi sunt usus, præsertim autem camphoræ tam insolita dosi usurpatæ effectus est peculiaris. Illius virtutem antispasmodicam, tutam, & ab omni commotione, uti vulgo creditur, vacuam, peculiari dissertatione de usu camphoræ interno jam demonstravi, & asseverare certa fide possum, quod id remedii genus granis circiter duobus cum nitro permixtum in discutiendis humorum stagnationibus, ad superficiem pellendis sudoribus, & exanthematibus, atque relaxandis nervearum partium constrictionibus divinæ fere sit virtutis.

OBSERVATIO II.

Spasmus Pharingis. Vir quidam admodum biliosæ constitutionis, ex nimia iracundia, & propterea insuper datis medicinis, post prævias quasdam adfectiones, in gravem demum incidit pharyngis constrictionem, & præsertim diarrhœam hisce potissimum notis manifestam. Per intervalla accessit magna deglutitionis difficultas, & molesta pili faucibus infixi sensatio, qua simul percepit, ac si quid ex ore foret ejiciendum, ac veluti proserpere vellet, ut etiam medicus cum ægrotante putaverit, vermem ibi residere & suum affectare exitum, atque ideo multa anthelmintica, & succum citri ordinaverit, quem æger in signi quantitate devoravit. In accessione partes extremæ, sub æstate etiam calidissima, valde frigescebant, & quandoque contremiscebant: malum ab admisso frigore semper ingravescebat, alvus erat sicca & obstructa, abdomen flatibus distentum, appetitus & somnus valde exiguus, pulsus durus, urina simplicia, insignis ad iram propensio; horumque omnium ab assumptio quodam purgante summa exacerbatio. Consultus ego, morbum hunc, jam ultra tres menses durantem oppugnaturus, ordinavi pro potu decoctum temperatum, & in illo quotidie cochlear unum olei amygdalarum dulcium sorberi jussi. Tum pilulas præscripsi antispasmodicas, quas § III. superius recensui, easque quotidie sumendas suasi: præbui etiam mixturam ex liquore anodyno, oleo cinnamomi vero, absynthii, & de cedro, bis quotidie capiendam, nec non pediluvia, & externam faucium & œsophagi cum balsamo meo vitæ inunctionem commendavi: quibus factum est, ut intra paucas hebdomades æger convalesceret.

Epicrisis.

1) Spasmus pharyngis, quem & deglutitionis impedimentum, & pili faucibus infixi sensatio prodont, in nostro casu debetur vehementi excandescentiæ, & perversæ medicationi. Siquidem purgantibus vehementioribus, ac spirituosis tractatum fuisse ab initio morbum percepi. Jam vero notissimum est, & iracundiam, & purgantia per spasmodicas canalis magni alimentaris, qui œsophago, ventriculo, ac intestinis absolvitur, constrictiones suum edere effectum, qui in præsenti casu circa pharyngem præcipue sese exseruit.

2) Hunc medicus, vermem, quem subesse putabat, accusaturus, cum multis irritantibus, anthelminticis, ac acidis, magis augeret, ac confirmaret, ansam quoque præbuit, ut per totum corpus propagaretur, & extremorum frigus, alvi adstrictionem, urinæ limpidæ mictionem, pulsumque durum post se traheret. Testatur quoque hic affectus spasmodicam suam indolem, 1) eo, quod per intervalla redierit, & 2) sub illo animus valde sensibilis, & ad iracundiam facillimus fue-

fuerit redditus quæ duo momenta spasmodicis morbis semper fere sunt propria.

3) Meretur hic pharyngis spasmus vocari idiopathicus, quem semper in constrictione musculorum dilatatorum pharyngis, qui sensum globi in faucibus producit, collocandum esse putamus. Tum enim vicinæ partes, lingua, os hyoides, & larynx spasmi vacuitate plerumque gaudent, quare in ejusmodi casu, nec linguæ impotentia, nec suffocationis ac laryngis constrictionis notæ adsunt. Contra vero symptomaticum vocamus, qui has vicinas partes, & in pharynge œsophageum saltem musculum tenet constrictum, unde quidem deglutitio æque ac in idiopathico difficilis est, at nulla pali sensatio, quoniam dilatatores a constrictione liberi sunt. Quamobrem si hunc casum cum præcedente conferamus, in hoc idiopathicum, in illo symptomaticum pharyngis spasmum ostendemus.

4) Curatio solis antispasmodicis, & stagnantes in pharynge humores discutientibus, ac derivantibus adornanda est. Prioris generis remedia fuere pilulæ, & mixtura anodyna tuberani, alterius balsamum vitæ extrinsecus illitum, & tertii pediluvia quorum ope in hisce casibus, ubi magis vitium motuum, quam humorum peccat, tantum non semper votis potiri licet.

OBSERVATIO III.

Spasmus gulæ inferioris, & ventriculi.

Vir quinque ultra sexaginta annos natus, strictioris habitus, & vasis capacioribus instructus, ex hæmorrhoidum suppressione, aut ad minimum irregulari fluxu, variis hypochondriacis molestiis, per aliquot annos sollicitatus, ventriculi post assumtionem parcissimi etiam cibi inflationem, alvi obstructionem, quandoq; profluvium, adpetentiam fere caninam, dorsique cruciatus toleravit. His demum omnibus, ea supervenit adflictio, ut libera quidem deglutitione cibos potumque devoraverit, cum autem ventriculum vellent ingredi, in œsophago quasi vinculis constricto hærere, nec ulterius progredi posse viderentur: ea tamen differentia, ut calidi potus libero gauderent transitu, frigidi autem malum exasperarent, & fere regurgitarent, quibus denique sæpenumero muci vomibunda accedebat rejectio. Ergo cum ex impedito sanguinis per viscera imi ventris circulo, & hinc facta ejus in canale intestinorum stagnatione, horum, ventriculi, & œsophagi spasmum derivandum esse putarem, ordinavi ad sanguinis progressum æqualem reddendum, infusum theiforme ex herbis salviæ, veronicæ, summitatibus millefolii, floribus chamomillæ, semine fœniculi, & aniso stellato confectum, maneque bibendum. Præbui pilulas meas balsamicas, quovis tertia die capiendas, atque pulverem, qui habebat radicem ari, pimpinellæ, corticem cascarillæ, cinamomi, succinum præparatum, sal tartari, nitrum depuratum, & oleum de cedro, circa prandendi tempus sumendum dedi, non minus liquorem anodynum, essentiæ castorei mixtum per vices propinavi. Flatulentias clysteribus oppugnavi, rectum victus genus, & pro potu decoctum temperatum commendavi, Et denique ad promovendas hæmorrhoides venæsectionem, ac hirudinum adplicationem suasi, eo effectu, ut redeunte ab his hæmorrhoidum fluore, sensim cum morbo in gratiam rediret ægrotans.

Epicrisis.

Quicunque symptomata in hoc morbo præsentia, cum signis, quæ supra §. V. spasmus gulæ inferioris proprie diximus, rite contulerit, facile deprehendet, pharynge a spasmis libero, inferiorem gulam iis agitatam, quæ constrictionem eam per totum ventriculum ac intestinorum canalem fuisse propagatam. Horum vero omnium prima origo debetur inordinato hæmor-

morrhoidum fluor, quo sanguinis primi ventris viscera, maxime intestina recitus impeditus fuit. Unde excepere spasmodici motus, hisque legitima chyli depuratio, & humorum excrementitiorum eliminatio perturbata est, hinc accumulatæ in ventriculo cruditates acidæ, biliosæque, vellicarent præsertim tunicam illam nerveam, quæ ab œsophago, per trium digitorum spatium in ventriculi cavum protenditur, ex qua spasmus ad gulam usque propagatus, constrictivum ibidem sensum procreavit, quo assumti cibi in ipso subsistere coguntur, & coacervati per os rursus expelluntur.

Tali igitur in casu sola antispasmodica ac anodyna mali caussam non tollunt, licet ad mitigandos motus spasmodicos, multum inserviant. Sed in tali subjecto, quod fluxum hæmorrhoidalem dispositum antea, & huic adsuetum fuit, huic revocando, omnis impendenda est opera. Cui quidem scopo, & hirudines, & venæsectiones, & pilulæ balsamicæ adprime satisfecerunt. Præterea in eundem finem, licet remotius, & proxime magis ad resolvendas & incidendas ventriculi cruditates, & æqualem humorum circulum restituendum, collimarunt reliqua medicamina.

OBSERVATIO IV.

Contractio œsophagi inferioris spasmus.

Femina, triginta annorum, pallido vultu, ac strictiori corporis habitu prædita, & chlorosi obnoxia, ante tres annos primum gravida, de capitis doloribus, præcordiorum angustiis, & pedum tumoribus conquesta fuit: quorum symptomatum priora duplici venæsectione, hoc sola pedum ligatura debellavit. Deinceps altera vice gravida, iisdem adflicta molestiis, iisdemque liberata remediis, feliciter superavit partum, lochiisque rite succedentibus, per decem abhinc septimanas, ab omni morbo vixit immunis. Hisce lapsis accessit œsophagi distentiones, quibus primum semel bisve duntaxat quavis hebdomade, & quidem post deglutitum ultimum bolum alimenta in gula hærere videbantur, & multo demum potu ad ventriculum deprimi debebant. Sed aucta paulatim est hæc molestia, & sub singulis se exserere cœpit epulis, adeo, ut solidis vesci nequiverit, nec nisi liquida assumere potuerit: quin linctibus, gargarismatibus, aliisque medicinis frustra adhibitis, res eodem eo pervenit, ut misera nihil plane nisi calidam cerevisiam deglutire valuerit. Videbatur enim ipsi tuberculum quoddam fauces obsidere, ac ciborum descensum remorari, quod tamen & per intervalla durabat, & non eodem semper sensit loco, dum modo in pharynge, modo in medio, modo infima œsophagi regione hærere observabatur. Juncti erant ructus, qui ex ventriculo ascendentes, & ad hoc sic dictum tuberculum pertingentes, statim recidebant, neque eructari poterant, denique assidua vexabat nausea. Accitus medicus, spasmum subesse ratus, propinavit interne potiunculam laxantem, & cremorem hordei cum oleo amygdalarum dulcium potari jussit: externe cataplasma emolliens, atque discutiens, & linimentum ex balsamo vitæ nostro, & spiritu vini adplicuit. Nec irritus horum fuit effectus, siquidem non solum omnibus liquidis liberum reddebatur iter, verum etiam, postquam absque ulla tussi, insignis viridæ pituitæ copia vomitu excernebatur, & tuberculi sensatio, & nausea, & ructuum molestia evanescebant. Neque vero minus solidiores cibi adhuc subsistebant, & denuo molesta œsophagi constrictio iterum accedebat, cujus adeo conscia erat ægrota, ut non solum clarissime sentiret, num œsophagus constrictus, anne relaxatus fuerit, sed quoque evidenter perciperet, ipsum post assumtos tepidiores potus relaxari. Et hæc adflictam cum copiosissima muci viscidi excreatione, oris perpetua amaritie, & colli, dorsique magno dolore

[illegible] nhæſit, donec adhibe- [illegible] nſilio, interne aquis Sedlicensibus & elixatis viſceralt Egenis, externe balſamo vitæ adplicato ſuerit debellata.

Epicriſis.

Quemadmodum omnis ſpaſmus vel in uno loco fixus, ſtabilis, ac rigidus eſt, vel per totum membrorum decurrit: ita hoc præſertim in œſophago obſervamus. Ad poſteriorem cluſem pertinent nauſea, ructus, vomitus, quin etiam ſingultus, qua affectus omnes abſolvuntur, motu œſophagi periſtaltico inverſo, & ſpaſmodice aucto, ubi ſcilicet ſpaſmum ob internam partem recipiens, ad fauces uſque decurrit. Contra vero rigida œſophagi conſtrictio, in eo potiſſimum morbo, quem nos ſpaſmum gulæ κατ' ἐξοχὴν vocamus, & ſupra deſcripſimus occurrit, atque reliquæ ſpaſmorum ſpecies ſymptomaticæ ſæpius junctæ deprehenduntur.

2. Talis morbus eſt ille, de quo præſens agit obſervatio, quæ pro cauſſa agnoſcit, cruditates viſcidas, acres, bilioſas in ventriculo ſubſiſtentes, reſtunc oris amaritie, nec non viſcidum humores in ipſis œſophagi vaſis ſtagnantes. Quod ſi vero & in horum cauſſam remotius inquiramus, nulla ſe offert alia, quam depravata digeſtio, unde etiam factum eſſe credo, quod, licet medicus, convenienti methodo ſpaſmum gulæ debellaverit, ille tamen recrudui, quoniam ad roborandum ventriculum nulla ſubinde cura ſuit directa.

3. Tuberculi in œſophago ſenſum, nihil eſt aliud, quam tunicæ muſculoſæ ſpaſmodica conglobatio, quæ propterea mox in hoc, mox altero loco eſſe exſerunt, & per hunc vagum ac incertum cucurtum ſe diſtinguit a præternaturali tumore, huic canali innato.

4. Videre etiam ex hoc caſu licet, quam pertinax ac magni poſſit eſſe gulæ conſtrictio, adeo, ut ne vapores quidem halitoſi, per ructus e ventriculo elevati, pervadere potuerint, ſed ad locum ſtricturæ devenientes, iterum relabi debuerint.

OBSERVATIO V.

Spaſmus gulæ inveterati, cui recidivæ multimodi.

Vir quidam, trium & quinquaginta annorum, valde pituitoſus, victus exactiſſimam ſervans rationem, vitæ vero ſedentariæ minimum deditus, nec unquam ſanguinis miſſionibus, per venæſectiones, aut ſcarificationes aſſuetus, & flatulentus admodum obnoxius moleſtus, ultra jam triginta annos tuſſi quidem cum levi aſthmate juncta, ſingulo mane multum pituitæ excutiente, laboravit; quæ vernali præſertim, & autumnali tempore exacerbata, per aliquot hebdomades, gravius adhæſit. Hic ante quatuor circiter menſes ex improviſo, eam incidit moleſtiam, qua ſumti cibi, utut minutiſſime conciſi, in œſophago, circa ſuperius ventriculi orificium ſubſiſtebant, nec niſi hauſto potu detrudebantur. Paullo vero poſt hæc adfectio ita invaleſcebat, ut cibi æque ac potus in gula, veluti detenti ſubſiſterent, ac cœcervati, vomitus quadam ſpecie rurſus eructarentur, attamen liquida, ſi repulſa fuerint, parca quantitate aſſumere valebat. Infeſtabat hoc incommodum per periodos, adeo, ut interdum etiam cibi ad ventriculum deferri potuerint; prorſus tamen, frullra adhibitis variis generis medicaminibus, cedere recuſabat. Verum tribus abhinc hebdomadibus, uſſumus caracterum ſubſiſtebat, nec cum potu ad ventriculum perduci, nec vomitu reddi poterat, magnamque creans moleſtiam. Tandem capiebat æger, propriis toſtinctis oleum olivarum, cum melle, & ab hoc ultra menſuram unam muci tenaciſſimi una cum detenta carne eructabat. Inde quidem melius habebat, adeo, ut ad minimum juſculum veſci potuerit, & ubi recidebat malum, eructare ſpontaneo muco, cujus excretionem adhibitus quidam ſpiritus

ani

anisatus cum sachato mixtus adjuvabat, rursus remittebat. Verum paullo post gravior reddebatur status siquidem constrictio gulæ, ciborum & potuum descensum impediens, majores capiebat vires, adeo, ut appetitu integro gavisus, nihil fere comedere posset, ideoque corpus sensim contabesceret. Accedebat virium collapsus, frequens corporis tremor, atque frigus, maxime si vel aeri liberiori se exponeret, vel in eructando muro occupatus esset. Præterea noctu præsertim mox in gula inferiori, circa stomachum, mox in superiori circa fauces, sentiebat tuberculum quoddam, instar ovi columbini, quod emissis ructibus evanescere quidem videbatur, mox vero recurrebat. Verum plerumque nec ructum edere, nec singultire valebat quod si autem hi motus succedebant, non solum levamen totius mali inferebant, verum etiam si assumtorum quidpiam in gula hærebat, illud vel per os reddebatur, vel in ventriculum deferebatur. Notabile etiam erat, quod quæ jam ingressa erant ventriculum, vomitu nunquam rejicerentur, sed hoc duntaxat mucus, cibus, vel potus in gula remoratus excerneretur. Affligebat insuper, post assumtum nuper purgans, gravis inter scapulas dolor, nec molesta erat ulla ventriculi gravitas. Quando vel frigidi potus potum ceperit, vel frigidum aerem inspiraverit, protinus exacerbabantur omnia.

Epicrisis cum consilio.

5) Quantum caussarum cognitio, ad curandum morbum, præstet momentum, vel hæc docet morbi historia. Medici enim, quorum plures consulebat æger, in varias quidem abierunt opiniones, nulla tamen rem confirmaverat. Quidam enim accusabant ventriculi atoniam, alii scirrhosum oesophagi tumorem, alii nimiam pituitam ventriculum, & oesophagum obsidentem. Priores duæ caussæ prorsus a veritate sunt alienæ, ut enim alia nomeutra ipsis contraria taceam, vel de eas refellit quod malum per intervalla revertatur. Tertia est motum remota, cui in accepris ferenda proxima, quam non aliam subesse judico, quam spasmum oesophagi pertinacem.

2) Testantur hanc cuncta symptomata. Primum quidem subsistentia ciborum in gula, potuum calidorum liber transitus, constrictionis remissio, & a frigore revocatio, dolor inter scapulas, sensatio tuberculi in gula, extremorum frigus, corporis tremor &c.

3) Notabile est, ructus solvisse constrictionem gulæ. Dum enim hæc in uno loco pertinax inhæret, ac fixa est, ructus vero non nisi inverso motu peristaltico, totius canalis absolvitur, facile patet, cur illa strictura vehementiori existente, & singultiendi, & ructus edendi potentia fuerit prohibita, item cur si ructuosi motus major vis fuit, hæc resistentiam fixioris stricturæ superaverit.

Cum hic affectus & huic similes fomitem & materialem suam, a qua progignuntur, caussam potissimum in ventriculo, sive potius duodeno stabulantem habeat, videlicet vitiosorum & crudorum acido-biliosorum humorum saburram, qui continuo pravas exhalationes in superjacentes nervosas partes emittunt, curandi methodum ego ita instituere solitus sum, ut pulvere absorbente & salino diuretico, leniterque nitroso, convenienti dosi & tempore, præmisso vel blandiori emetico ex radice ipecacuanhæ, vel pilulis, quæ ex nostris polychrestis & extracto panchymagogo Cr compositæ sunt, excretionem sufficientem materiæ peccantis promoveam, & demum convenientibus stomachicis roborantibus, digestionis negotium in meliorem & naturalem statum reducere annitar. Quæ remediorum genera si intentioni minus respondeant, quod fit, quando hypochondriaca vel hysterica sic dicta passio hujus morbi fundamentum est, tunc omnino ad validiora, usum videlicet

... et aquarum thermalium vel acidularum, ad balnea quoque, ad peregrinationes pro mutando aere & corporis motiones confugiendum erit, qua methodo etiam hic æger convaluit.

OBSERVATIO VI.

Spasmus gulæ ex muco impacto.

Vir illustris, annorum quinquaginta, constitutionis satis robustæ, victui duriori, carnibusque fumo induratis longo abhinc tempore adsuetus, & vini, nec non spiritus vini potui valde deditus, in animi excandescentiam proclivis, parum adpetit, & excusso mane somno, magnam in faucibus & ore percipit ariditatem. Tum e lecto surgens sub cordis scrobiculo quandam persentiscit molestiam, ob humore glutinoso, ibi firmiter impacto, qui tam vehementem caussatur irritationem, ut illustris æger magno impetu ac labore illum exscreando rejicere annitatur, non sine ingenti clamore, atque totius corporis concussione, rubore faciei, sudoreque totum corpus occupante. Tandem aliquot cochlearia, modo insipidi, & mucosi, modo biliosi & acidi humoris eructantur, idque jam per aliquot duravit menses. Consultus ego, primum ut a remediis stomachum roborantibus, & aquis vitæ spirituosis, quibus se absque ullo solamine permultis fuisse usum ferebat, nec non omni spiritus vini potu prorsus abstineret, monui, & porro suasi, ut victu molli, tenuique, ac acidulis Egranis, ineunte æstate uteretur, pro potu ordinario aquam thermalem Piperinam, quam in promtu habebat, usurparet, cenam intermitteret, atque pulverem nitrosum præcipitantem, cum haustu aquæ fontanæ, cubitum iturus caperet. Ex quibus consiliis insigne percepit allevamentum.

Epicrisis.

Non pauca in praxi medica occurrunt eorum exempla, quibus noctu humiditas mucosa, sive pituita in faucibus, ipsoque œsophago concrescit, & intus firmiter inhærescit, quam deinde magno, & sæpe frustraneo conatu expellere moliuntur. Humor hic non ex aspera arteria, ejusque glandulis, nec ex pharyngis, aut laryngis glandulosa tunica, nec ex prostatis, quæ basin narium involvit, sed ex glandulis ipsius œsophagi, quæ tunica nervea ablata, in conspectum veniunt, & pressæ per vasa excretoria ac foramina, quibus præditæ sunt, liquorem stillant, suam ducit originem. Hæ igitur glandulæ, si nimir a vaporibus acribus, aridis, vel etiam calidis, ex ventriculi vel duodeni situ elevatis vellicantur, fundunt lympham, quæ facile concrescit in mucum, qui tam mole, quam qualitate irritans tunicam musculoso nerveam, ad ejusmodi spasmodico convulsivum provocat motum. Hinc facile patet, tali in casu, nec calida & aromatica, nec spirituosa prodesse, quippe quæ lympham magis viscosam, & humores biliosos magis acres reddunt & volatiles, quibus temperandis longe majori efficacia potus diluentes, fontesque medicati potius inserviunt.

CAPUT VI

DE

MOTU VENTRICULI CONVULSIVO, SIVE VOMITU.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I

Definitio vomitus.

Vix quicquam in humana vita frequentius occurrit vomitu, namque nec ullus hominum erit, qui non vomuerit, nec pauci sunt morbi, qui vomitu, tanquam molesto complicantur symptomate. Nihil autem aliud est, quam œsophagi, ventriculi, & maxime duodeni motus peristal-

istalticus, præter naturam inversus, & ad convulsivam contractionem usq, auctur, quo contenta ventriculi, vel intestini simul duodeni per os rejiciuntur.

§. II.

Evemetorum & Dysemetorum descriptio

Non quidem obscurus est affectus qui, ut dignoscatur, signis egeat [illegible] nisi eo attentius contrariorum symptomata & affectiones observare conveniat, quo magis causæ id vitii genus producentes variant. Generatim sciendum est, quosdam ad vomendum valde faciles, a levissima caussa dispont, alios vero minus promtos, atque magis tarde, molestoque vomendi conatu urgeri. Illi e schola medica vocantur evemeti, & sunt inprimis infantes præ adultis, fœminæ præ viris, & viri laxioris habitus: hi dicuntur dysemeti, & sunt strictioris habitus corporis, brevioris colli, omnique robustiori nervorum systemate præditi.

§. III

Affinia vomitus.

Vomitum antecedere & comitari sæpius solet molestissima nausea, cum tensione & gravitate in epigastrica regione, oris amaritudine, ardore, morsu, inappetentia: adest quoque magna præcordiorum anxietas, inquietudo, multum salivæ tenuioris in ore stillat, multumque spumæ, accedit vertigo, oculorum caligo, & obtenebratio, capitis gravitas, faciei rubor, tremor inferioris labii, & cumprimis anxia cardialgia, atque tandem post laboriosam, & inanem eructationem, contenta in ventre extruduntur. Quæ adfectiones satis luculenter spasticam & convulsivam ventriculi & adnexarum nervosarum partium subversionem ostendunt.

§. IV

Diversæ materiæ per vomitum ejectæ.

Materia, quæ per vomitum rejicitur, dum varia est, diversas vomitibus imposuit denominationes. Saburra mucosa, chymosa, ciborum nondum penitus dissolutorum reliquiæ rejectæ, vomitum pituitosum constituunt; biliosa colluvies biliosum exhibet, eadem ab admixtione aliorum humorum, vel acidorum & corrodentium subnigra autem corruptum viridem, æruginosum, porrac eum spargit. Interdum vermes & insecta rejiciuntur, nonnunquam stercorea materia ex intestinis revoluta intestinis expellitur, quandoq, pus redditur & saniosa materia, quin carnosam instar polypi membranosam massam in ventriculo generatam, vomituq, expulsam fuisse testatur casus *Med. consul. T. IX. p. 207* insertus. Effertur non raro sincerus sanguis, & vomitus tunc dicitur cruentus, & interdum idem ater corruptusq, vomitur, tumq, morbus audit niger *Hippocratis*, cujus in in[illegible], non facimus mentionem: quia in parte systematis nostri therapevtica II. id jam factum est.

§. V

Sedes materiæ.

Sedes materiæ, quæ evomitur, proxime quidem ipsi inhæret ventriculo, cujus æque ac vicinarum partium præternaturali motu illa eliditur: at vero ex aliis & remotis etiam partibus, hepate, pancreate, per ductus, ex liene, ex ipsa quoq, sanguinis & humorum massa, ex habitu corporis, ut in tumoribus per vasa & glandulas huc adducitur. Causæ quæ sensibilem nervosam ventriculi substantiam ad systalticum & compressorium motum irritant, non tantum in ipso, sed etiam in aliis vicinis & remotis partibus nervosis, quærendæ sunt, cum subinde animadvertamus plurimis spasmodicis adfectionibus per consensum vomitum accedere. Quæ præcipua momenta ut clarius & rectius intelligantur, e re fore arbitror, ut accuratiorem ventriculi & duodeni fabricam secundum recentiorum & probatissimorum anatomicorum descriptionem præmittamus.

§. VI.

Fabrica ventriculi membranacea.

Primum igitur notandæ veniunt tunicæ ventriculi, quarum quatuor ipsi tribuuntur, extima est membranacea, a peritonæo oriunda, & cum tunica concavum diaphragma cingente continua, altera est muscularis, quæ duplici constituitur fibrarum serie, exterior quæ fibras habet longitudinales, longitudinē ventriculi abbreviantes, interior vero partim quasdam, a cardia ad pylorū excurren

rentes, & utraq; officia ad invicem coarctantes, partim alias circulares, latitudinem ventriculi amplectentes, hancq; contrahentes exhibet. Tertia, quæ huic subjacet, tunica audit nervea, fibris tendineis, oblique per ventriculum decurrentibus prædita, prioribus amplior, hinc rugas formans, & glandulis multis referta. Quarta dicitur villosa ex papillis nerveis, & extremis vasculis, villorum instar erectis concinnata, & mucagine, quam dictæ ploraant glandulæ, obducta. Ceterum inter tunicam exteriorem, & musculosam, hanc & nerveam, atq; hanc & villosam triplex conspicitur substantia cellulosa, vasa sanguifera copiosissima continens.

§. VII.

Fabrica vasculosa ventriculi. Deinceps considerari merentur vasa ventriculi. Arteriæ sunt duæ gastricæ, dextra, sinistraque & coronaria. Nam quæ postquam arteria aorta inferior, perforato circa spinam septo abdomen ingreditur, protinus spargit arteriam cœliacam, quæ in tres ramos dispescitur: prior est hepaticus, a quo suboritur 1) pylorica, 2) gastrica dextra, 3) duodena arteria: alter est coronarius, qui ventriculum innumeris ramificationibus amplectitur: tertius est splenicus, qui ad lienem tendens exhibet 1) arteriam pancreaticam 2) gastricam sinistram, quæ cum dextra constituit gastro epiploicam. 3) Ipsam epiploicam, 4) vasa brevia, quorum alterum est venosum. Pectinum arteriarum nexum patet, quantus sit humorum circulus per dictas partes consensus. Venæ sunt coronariæ, gastrica dextra, sinistraque, & alterum breve vas. Omnes oriuntur a vena portarum, cujus truncus sub duodeno ad pancreas tendens, primum venas cysticas, pyloricas, duodenales, dein tres, interdum duos ramos suppeditat, quorum primus splenicus dat coronariam, gastricam sinistram, pancreaticam, epiploicam, & vas breve venosum, alter mesaraicus major intestinales & gastro epiploicam, tertius hæmorrhoidalis internus, gastricam dextram, & duodenalem. Unde liquet, præpeditio sanguinis in uno viscere circuitu, illum ad alterum regurgitare. Lymphatica vasa comitantur venas, nervi arterias. Hi vero nascuntur partim a pari vago, partim intercostali ramo. Par vagum duobus ramus ab utroque œsophagi latere descendens, toti ventriculo innumeras ramificationes tribuit, tumque ad formandos nervi intercostalis plexus concurrit. Hic enim perforato diaphragmate, juxta arteriam cœliacam format ganglia semilunaria; unde in dextro latere aliquot plexus hepaticos, & renalis dexter, in sinistro nascuntur plexus lienaris, stomachicus & renalis sinister: ex hepatico & renali dextro, nec non ganglio semilunari suboritur plexus mesentericus superior, cujus interventu dicti in utroque latere quinque plexus adeo uniuntur, ut partes ab illis suos nervos mutuantes, arctissimo gaudeant consensu.

§. VIII.

Fabrica duodeni. Attendi potro meretur fabrica duodeni quod cum ventriculo ratione tunicarum, nervorum, vasorumq; convenit, & a pyloro incipiens, tres format flexuras. Prior occurrit, dum a ventriculo oblique, deorsum, simul retrorsum tendit, circa cujus finem inseritur ipsi ductus choledochus, bilem, succumque pancreaticum secernens. Deinceps cum dextrum ambit renem, alteram exhibet flexuram, qua accumbit pancreati, tandemq; juxta spinam, renis sinistro appropinquans, tertiam suppeditat, super qua feruntur & arteria, & plexus mesentericus superior: cujus constrictio protinus hoc intestinum afficit. Ceterum illud reliqua intestina capacitatis amplitudine, contra communem sententiam, qua angustius dicitur, longe superat.

§. IX.

Consensus ventriculi ac intestini duodeni cum aliis partibus. Hæ binæ partes, ventriculus nimirum, & intestinum duodenum, quod ventriculus minor non immerito vocari potest, insigni nexu non modo invicem, sed etiam tam aliis nerveo membranaceis gaudent partibus. Connectuntur enim 1) cum œsophago, per ipsarum tunicarum, quæ utrique parti eædem sunt,

ſunt, communicionem, & hinc cum ipſa fauces, & os ringente tunica cohæreot 2) cum toto inteſtinorum canale, non modo per tunicarum earundem protenſionem, verum maxime vi plexus ſuperioris meſenterii, e quo cuncta inteſtina ſuos nervos mutuantur. 3) cum omento, quod ventriculi parti anteriori firmius annectitur. 4) cum ſepto tranſverſo, per ramulos e nervo vago & intercoſtali, nec non tunicam exteriori & ſepti & ventriculi ſuperficiei communem, & illius reſpectu cum 5) certoſis, ac membranaceis pectoris partibus, nec non 6) muſculis abdominis 6.) cum ductibus biliferis, non tantum per choledochum canalem duodeno inſertum, verum maxime per plexum hepaticum, qui ſurculos dat duodeno, ac ventriculo, cumq; plexu ſtomachico, interventu meſenterici ſuperioris communicat. 7) cum pancreate, cui firmiter adhæreſcit duodenum. 8) cum renibus, per plexum renalem dextrum & ſiniſtrum, qui cum ſtomachico connectitur, 9) cum capite & cerebro, nec non corde per nervum vagum, qui his partibus communis eſt.

§. X.

Motus periſtalticus ejus.

Vi tonicæ muſculoſæ, ejusque fibrarum § VI. ſuperius recenſitarum, œſophago, ventriculo, cunctisque inteſtinis communium, proprius iſtis partibus eſt motus quidam vermicularis, quem etiam periſtalticum vocant. Hic conſiſtit in dictarum partium alternante conſtrictione ac relaxatione, & a parte ſuperiori deorſum tendit in ventriculo, variis modis cum contrahendo arctando, ſurſumque dilatando, diaphragmatis & muſculorum continuo, qui ſub reſpiratione fit, motu adjutus, ciborum & digeſtionem, & per pylorum expulſionem ſecundat in inteſtinis, humorum laudabilium per chylifera vaſa reſorptionem, & excrementitiorum ad inferiora protruſionem, & per anum eliminationem peragit.

§. XI.

Formatio vomitus.

Quandocunque vero hic periſtalticus motus, deorſum vergens, ad præternaturalem, ſpaſmodicam vel convulſivam intenditur motionem, oriuntur inteſtinorum tormina, dolores circa pylorum cardialgici, ſpaſmus ſic dictus ventriculi, colicæ paſſiones, & alvi profluvium. Quod ſi autem idem hic motus præter ſpaſmodicam contractionem invertatur, & ad ſuperiora tendat, cogit primum contenta ex inteſtinis in ventriculum, aut ſi jam in ipſo fuerint, ea ſurſum trudit, tumque fit vomitus. Sub hoc enim pylorus cum adnexo duodeno partter, ac anterior & inferior ventriculi portio, contracti violenter fibris longitudinalibus, & circularibus, ad ſuperius orificium contrahuntur, contenta ipſius ad hoc adpliçantur, continuante a tergo ſpaſmi impetu in œſophagum coguntur, & motu illo inverſo per totam gulam propagato, ad os feruntur, & excutiantur. Adjuvant hunc motum violenta diaphragmatis, & muſculorum abdominalium per conſenſum facta conſtrictio & parietum ventriculi facta inde compreſſio hinc poſt ſingulas vomitiones, difficilem ſpirationem adhuc continuare, & abdominis regionem plus minus gravi dolore affici, in comperto eſt, quid quod in animalibus poſt devoratum emeticum diſſectis, preſſionem ventriculi e diaphragmate ac muſculis abdominis rectis potiſſimum oculis intueri licet. Quidam ex medicis Anglis hac in opinione ſunt, fibras ſtomachi nihil prorſus ad vomitionis actū conferre.

§. XII.

Symptomatum deſcriptio & cauſa.

Verum quo debiliores ſunt ventriculi fibræ, & quo mobilior, majorque copia rejicienda ſaburra præſto eſt, eo facilior fit vomitus. Quod ſi vero robuſtiores fuerint fibræ, ut in dyſemetis, aut cauſſa vomitus in humore tenaci, viſcido, pluris ventriculi firmiter inhærente, vel materia acri, cauſtica omnis inſidente conſiſtat, tum gravis fit vomitio, atque ſonticis ſtipatur ſymptomatibus. Namque accedunt plurium graviſſimæ cardialgiæ, immanes nauſeæ, præcordiorum anxietates, inquietudines, laborioſæ,

ex inani eructationes, molestæ abdominis, continentarum partium, maximeque diaphragmatis concussiones, hunc singuli nostræ agitationes, claro documento, magnam subesse ventriculi convulsionem, ad expellendam noxiam materiam haud sufficientem. Frequentissimum tunc est, ut convulsio ventriculi ad ductus biliferos propagetur, & hinc fiat effusio bilis ad duodenum, & ventriculum, qua eructata, nihilominus continuat vomitio. Motus ille ascendit per œsophagum, & lympham ex ejus ac faucium glandulis exprimit, cujus multum sputur. Compressis porro per vehementissimas convulsiones ventriculi, & adjacentium partium vasis sanguiferis ibidem sitis, cruor majori copia & impetu ad superiores partes, atque caput compellitur, ejus vasa infarcit, membranas nerveas distendit, & ad similem spasmum provitat. Hinc fiunt faciei rubores, capitis dolores, oculorum caligines, vertigines, tremor inferioris labii, atque non raro totius nervosi generis convulsivæ, ac epilepticæ commotiones.

§ XIII.

Differentia vomitus in idiopathicum & sympathicum.

Caussa, quæ ad vomitum disponit, proxima est vellicatio vel stimulatio fibrarum ventriculi ac duodeni nervearum; vellicans autem materia hæret vel in ipsis illis partibus, vel in remotioribus, ut nervorum cum illis connexis. Hinc resultat differentia vomitus in idiopathicum, & sympathicum, ille caussam materialem in ipso ventriculo vel saltem duodeno habet, hic eandem remotius in inferioribus intestinis, ductibus biliferis, renibus, capite &c hærentem agnoscit, & consensuali magis vitio motum nititur. Idcirco facile patet, nullam esse monarchialem illam potestatem, quam suo pylori rectori tribuit HELLMONTIUS, a quo semper stricturæ, & inversi motus totum arcessendum esse putat. Quamvis enim nonnunquam illa fiat, attamen non raro ex infimis intestinis constrictionis principium suboritur, vel stercoreus tr[illegible] vomitus.

§ XIV.

Caussæ materiales 1) nimia assumtorum quantitas.

Inter caussas itaque vomitus materiales, in ipso ventriculo hærentes, accusanda primum venit nimia assumtorum quantitas, quæ fibras ventriculi nimium aggravat, & ultra sphæram elasticitatis distendit, donec, facto rapidiori fluidi nervei influxu & sanguinis adfluxu, in convulsivum motum actæ, nimiram sibi materiam expellere moliantur. Ex hac caussa obnoxii sunt vomitibus 1) helluones ob potum nimiis haustibus ingestum, 2) infantes teneri, ob lac copiosius sumtum, vel datos præmature solidiores cibos, quo in casu non sine ratione pylorum angustissimum, solidiora nondum transmittentem accusat KERKRINGIUS *spicileg. anat. obs.* 20. 3) homines a morbis, & tolerata sub iis inedia debilitati, in quibus parcior quoque ciborum, maxime solidiorum quantitas vomitum ciere potest, 4) Pueri voraces, qui & crebris vomitionibus, & frequenti singultu vexantur.

§ XV.

2) Saburra vitiosa.

Continuat deinceps vomitum saburra vitiosa in ventriculo contenta, quæ non raro a cibis crudis, dyspeptis, fumo induratis, salitis, aliisque incongruis non bene concoctis relinquitur. Hinc fiunt vomitus pituitosi, qui eveniunt 1) hominibus, qui debilitate ventriculi prædit sunt, simulque voraces, 2) qui mollioribus cibis adsueti, victum subeunt crassiorem, 3) qui gulæ indulgent, simul vero diuturniori somno, vitæque sine motu desidi sunt dediti. Eadem saburra, mora temporis acida redditur, & accedente ob iracundiam, aliasque forsan caussas, ex duodeno bile, acrior evadit, unde ex ventriculo fiunt biliosi vomitus.

§ XVI.

3) Humor biliosus in duodeno.

Omnes vero biliosi vomitus, maxime si vel chronici, vel periodici fuerint, fomitem suum in duodeno habent. Aptissimum fovendæ saburræ hoc intestinum est, propter flexuras, quibus pollet, & quoniam in eo bilis chymoso succo affunditur. Hæc si iners fuerit, vel languente intestinorum tono, stagna-

gnoverit, nec ille cibis permisceatur, aut accedentibus acidis humoribus magis in sua crasi pervertatur, acris ac vesuri caustica redditur, & vellicando parit vomitus biliosos, virides, æruginosos, quin & nigros. Namque bilis ob acido forti fit viridis, & si diutius substiterit, nigrum inducit colorem. Inde etiam acidissima evomi solet materia, quæ dentes stupefacit, atq; pavimenta, vasaque argentea arrodit. Talem vitriolacei saporis observavit HENRICUS ab HEER *observ.* 29. & ego in *Not. ad* POTERIUM *Cent.* 2. *casu* 93 recensui casum, ubi per vomitum materia instar aquæ fortis corrosiva fuit rejecta, quæ cum limatura martis, in verum abiit vitriolum.

§. XVII.

Vomitus hypochondriacorum.

Ejusmodi vomitibus ex duodeno originem trahentibus vexari solent 1) hypochondriaci ac melancholici, in quibus ob languidum intestinorum tonum, non modo cruditates acidæ ac viscidæ ex cibis in ventriculo & duodeno relinquuntur, sed bilis quoque iners est adeo, ut loco chyli generosioris, magnus fiat proventus humorum acrium, acidorum, cum bile corrupta, i. e. temporis mora nigra facta mixtorum, hinc nigrorum, quos veteres lienosa profecisci autumarunt. Hi vero humores summo vellicant duodenum, ac sensibilem pylorum, unde facile subvertitur ventriculus, maxime, cum hæ partes ad inversionem motus peristaltici per se sint pronæ. 2) Scorbutici, quorum tota humorum massa spissa est, ac impura. 3) cachectici, quorum bilis vappida existit, nec dissolvendis penitus cibis sufficit, unde in iis vomitus magis biliosi viscidi fiunt. 4) Infantes, lac impurum, a matris excandescentia acidum factum sugentes, quibus frequentissimi sunt vomitus prassini, æruginosi, virides. 5) Febre quartana affecti.

§. XVIII.

4) [illegible]

Concitant porro vomitum assumta qualitate noxia. Sic cibi nimium pingues, lentæ, fermentescibiles, maxime si saburra quædam biliosa in ventriculo scateat, acriorem fermentationem subeundo vomitum movent. Idem faciunt cibi ingrati cum fastidio assumti, eo magis, si nimium pingues ac oleosi fuerint. Huc quoque pertinent acria, ac principio subtili caustico prædita, sicuti sunt omnia vomitoria, nec non subjecta venenata, ova barbi piscis, de quibus conf. TIMÆUS a GULDENKLEE *Lib.* 3. *cap.* 7. nec non fungi venenati, quorum mentionem injicit HILDANUS *Cent. IV. obs.* 34. De venenis ipsis, arsenico, mercurio sublimato res notissima est, quippe quæ ob summe causticum principium, præter vomitus gravissima inducunt convulsivarum corporis symptomata, id quod de vomitoriis atque purgantibus acrioribus etiam est statuendum.

§. XIX.

5) Motus a acris per metastasin ad ventriculum delata

Non minus humor subtilis acris nervosis ventriculi partibus incumbens gravissimas excitat vomitiones. Transfertur ille nonnunquam per metastasin, a materia arthritica, erysipelacea, podagrica, scabiosa, ulcerosa, purpuracea, topicis intercepta, nec non a diarrhoeis ac dysenteriis cohibitis. Sic nati ab ulcere præmature consolidato vomitus, exemplum recenset JOH. RHODIUS *Cent.* 2. *obs.* 65. & de podagra retropulsa, ad id vitii genus disponente casum allegavi in CONSULT. MED. *Tom. II. Sect. IV. cas. CLXX pa.* 690. Eadem ratio est, quod in variolis, morbillis, febribusque malignis, ac exanthematicis, atrocissimi fiant vomitus, siquidem miasma horum morborum acre, & causticum, obsidendo nerveas ventriculi fibras, id mali infert. Huc quoque arcessenda est gravissimi vomitus in peste caussa, ubi in secto cadavere HELMONTIUS lib. quem inscribit *tumul. pest. pag.* 54. ventriculum eschara obductum, & DIEMERBROECK *de peste Lib. IV. hist.* 15. eundem carbunculo occupatum, se vidisse perhibent.

§. XX.

6) Sanguis

Cruor vitalis ad vasa ventriculi, & adnexarum partium, majori copia

ad ventriculo congestus. congestus, ea graviter distendendo, vomitum producere solet. Hinc illum patiuntur 1) fœminæ gravidæ, primis gestationis mensibus, dum nimirum ob retenta menstrua, cruor ad superiora regurgitat, qui grandescente fœtu, in quibusdam post quartum mensem plerumque cessat, qualem notabilem casum allegat PETRUS LOTICHIUS *Lib. V. obs. 7. pag. 442.* 2) fœminæ, quibus non fluunt menstrua. Sic PANAROLLUS *Sect. I obs.* 22. meminit puellæ, quæ nondum menstruata, per septem integros annos, simulac cibos caperet, illos revomuit, prodeuntibus vero menstruis, ab eo malo liberata fuit. 3) viri, quibus suppressæ sunt hæmorrhoides, ubi sanguis ad venam portæ majori copia refluit. Quibus in casibus non rarum quoque est, vomitum cruentum suboriri.

§ XXI.

Ani cir. dix vitio vomitum producit. Ipse ventriculus præter naturam constitutus, vomitum ciet. Primum quidem orificii ejus superius, vel spasmo, vel alia caussa præternaturali occlusum, similem parit affectum, qui vero non verus vomitus dici potest, & magis ad spasmum gulæ inferioris pertinet: siquidem cibi priusquam devenerint in ventriculum, cum muco in gula contento rejiciuntur. Similes casus videas apud WILLISIUM *pharm. rat. par. 1. sect. 2. cap. 1. pag. 17.* FERNELIUM *Lib. VI. pathol. cap. I.* & COITERUM *obs. chirurg. pag.* 121 ubi cardia scirrho, & tuberculo duro obturata fuit.

§ XXII.

Pylori vitium fit caussa vomitus. Alter fores habet cum pyloro, ex cujus præternaturali constitutione, ac obstructione, chronicæ, perpetuæque propullulant vomitiones, adeo, ut ferre regulæ instar sit, quod qui diu, maxime a lautis epulis vomuerunt, simulque contabescunt, pylorum habeant male constitutum. Sic ipsum præduratum, ac ita incrassatum fuisse, ut nihil ciborum transmitteret, refert SANCHEZ *L. obs. p.* 376. Eundem scirrhosum prorsus describunt SALMUTH *obs. 20 cent. 1.* WILLISIUS *Pharm. rat. P. I. Sect. 2. c. 1. p. 55.* A. MED. BEROL. *Dec. II vol. III p. 45.* nigricantem & arrosum MEIBOM *diss. de vomitu* § 31. a deglutito nummo obstructum KERKRINGIUS *spic. anat. obs.* 1. quibus in casibus ad finem vitæ molestæ venerunt vomitiones.

§. XXIII.

Sympathicus vomitus oritur a fistula ... Sympathicus vomitus oritur primum ab irritatione tam œsophagi, quam intestinorum. Hinc sæpissime fit, ut a pluma vel digito, faucibus tantum intruso, & œsophagi principium titillante, statim ventriculus, præsertim humorum copia onustus subvertatur. Deinceps conversi motus peristaltici nitium profundius ab intestinis ordiri sæpius, & per consensum ad ventriculum propagati, docent vomitus a doloribus intestinorum colicis, torminosis &c. prognati, quo in casu ingens sæpenumero humorum varii coloris & consistentiæ copia eructatur. Conf. HILDANUS *cent. IV. obs. 32. & 35. et* MARCELLUS DONATUS *hist. mirabil. Lib. IV. c. 3.* viginti saburræ libras, vomitu quotidie rejectas fuisse asserit. Ipse vidi in senibus herniosis, ubi ingens intestinorum portio prolapsa fuit, per plures annos insignem ac mirabilem amurcæ quantitatem quovis tertio vel quarto die, vomitu redditam fuisse.

§ XXIV.

Vomitus a colica, ileo, herniis, vermibus. Tali ratione intestinorum vitio vomitus superveniunt 1) eorundem distensionibus a flatibus & fæcibus, simile exemplum allegante DODONÆO *obs. med.* 37. 2) pertinaci colicæ spasmodicæ, teste experientia. 3) contumaci alvi obstructioni, uti fit in morbo spasmodico vago, in quo clysteres injecti una cum stercoribus per os redduntur. 4) in morbo ileo & herniis, 5) dysenteria, annotante PLATERO *observ. p.* 875. 6) vermibus, intestina ac ventriculum rodentibus. Vid. AMATUS LUSITANUS, *Cent. 1. curat. 5. cent. 3. cur.* 20. Ipse novi puellam septem annorum, quæ de immanibus cardialgiis, convul-

sio-

ſimilibus, continuiſque vomitionibus conqueſta, tandem grandem per os excrevit vermem, & paullo poſt defuncta eſt. His in caſibus ſæpenumero univerſalis motus periſtaltici eſt invertio, quæ ab inteſtino recto incipiens, ad fauces uſq; aſcendit, cuoctaque inteſtinorum contenta per ſuperiora vehit, & expellit.

§. XXV.

Vomitus a vitio ductuum biliferorum.

Per conſenſum quoq; gravis vomitus fit, a vitio ductuum biliferorum in hepate. Quemadmodum vero hi ductus eodem ac inteſtina modo, & conſtrictivo, & dilatatorio gaudent motu ita eorundem & præternaturalis conſtrictio, & nimia laxitas ad vomitum contribuit. Priori modo non modo ipſa bilis vinolenter in duodenum, & ex hoc in ventriculum, retrogrado itinere expellitur, hujus tunicas vellicat, & hinc revomitui, verum etiam ipſe dictarum canalium ſpaſmus, per plexus hepatici, & ſtomachici conſenſum, ad ventriculum propagatur. Poſteriori ratione per laxatos tubulos bilis nimia copia in duodenum effunditur.

§. XXVI.

Vomitus biliofi variæ cauſſæ.

Reſpectu hujus cauſſæ, vomitum movent 1) ipſa, emetica, atque purgatrix ſaburra, quæ tam ventriculum, quam ductus biliferos in ſpaſmum agunt, quibilem effundit in duodenum. 2) gravis iracundia, præſertim inter ipſum paſtum, quæ etiam abſtinenda matre, adfantem infantem, uberia trahentem pernicioſum edere valet effectum. 3) in ipſa febre tertiana ob ſpaſmum primarum viarum, vomitus biliofus cum euphoria fit. 4) nec non in cholera, febribuſq; biliofis. 5) in malo hypochondriaco, ubi ſpaſmi viarum primarum urgent. 6) denique calculi veſicæ felleæ, aut concretiones biliofæ in illa, ſpaſmum excitant, biboſos vomitus producentem, quales notabiles caſus in M. N. C. *anno VI. dec. 1. obſ.* 20. & SCULTETO *armament. obſ.* 21. *exſtant.*

§. XXVII.

Vomitus a calculo.

Nihil eſt familiarius, quam quod nephriticos & calculoſos affectus comitentur naufea, vomitus, & torminа inteſtinorum. eo magis ſi calculi hæreant in ſenſibilibus ureteribus, aut etiam renibus, quales obſervationes legi poſſunt apud BONETUM *ſepulch. obſ.* 60. Ita memini celebrem Medicum & Botanicum hujus loci ſexagenarium ex calculo in medio ureteris ſiniſtri ſitu miſſime hærente & impacto per trimeſtre ſpatium continuis vomitionibus cum cibi rum faſtidio perſeverantibus, ſubſequente tandem virium collapſu & corporis contabeſcentia, ante quindecim annos mortuum aliquot ſeptimanis ante obitum de corrupto & fœtido materiæ, quæ ejiciebatur, odore & ſapore querebatur, ipſe exiſtimans, utinoſum lacticem, qui pateris reddebatur, eſſe permixtum. Frequentiſſime etiam fit, ut a ſpaſmo ventriculi & inteſtinorum ſilentes hactenus nephritici paroxyſmi reſuſciteotur. Ratio in promtu eſt. Namque dum renſioſter per ſuum plexum nervoſum, interventu meſenterici ſupremi cum ſtomachico cohæret, dexter autem per ſimilem plexum immediate cum hepatico, & ſtomachico connectitur, & inſuper duodenum hujus renis ſiniſtri oneris ſit inter junctum, ſit facile patet, cur quidem utriuſq; renis, dextri tamen prę ſiniſtro ſpaſmi vomitum, ſæpenumero biliofum, tamq; vehementem moveant, quantum vix præſtiterit emeticum. Notabilis hunc in finem eſt obſervatio, quam MEIBOMIUS *diſſ. de vomitu* § *XXVII.* recenſet, quod calculi renibus impacti primum hotreodes induxerint vomitus, hiſque ceſſantibus tantum œſophagi concitaverint ſpaſmum, ut quaſi exiliere ex ore quid videretur.

§ XXVIII.

Vomitus capitis affectuum.

Vomitus quoque per conſenſum fit ex comites affectuum capitis, docuit jam HIPPOCRATES, dum *Lib. VI aph.* 50. *Quibus*, inquit, *diuturnum eſt ſcirrhum, his ſchirrhum, & biliaſum vomitum ſuperventurum eſſe eſt.* & 10 *Coac. prænot. cap.* 3. § 31. *quibus cerebrum vulneratur, febres plerumque ac biles vomitus accedit.* Et notum eſt naticuq, chirur-

gorum, rapitur rerebri, hujusq, membranarum, inflammationes, vulnera gravior atque contusiones, vomitum sequi neque minus idem accidit, gravioribus partium nervosarum capitis spasmis, ut cum primae in utroque illo dolore capitis, quem clavum vocant hystericum, in rebelli cephalalgia, hemitrania, vertigine, apoplexia spasmodica &c. Quae omnia per consensum, quem ventriculus vi parvi nervorum vagi, cum capite fovet, contingunt cujus etiam cum pari quinto connexio causa est, quod vomitus excitent difficilem deglutitionem.

§. XXIX.

Vomitus a causis externis. Ad externas magis causas, quae ventriculum comprimendo, ac irritando, vomitum movent, referri meretur mucronatae cartilaginis depressio, quales casus BARBETTE *anat. Lib. 1. c. 4. &* DECKERUS *prax. Barbet. p.* 126. recenset. Hanc ob causam virgines etiam, quae rigidiori lignis, quae Planchette dicunt, suum praecordia coarctare solent, ad vomendum sunt faciles. Huc quoq, pertinet vomitus imaginatorius, qui ex visis, aut tantum auditu perceptis ingratis rebus subortur. Non minus hoc loco commemoranda vomitio est, quae a frigore extrinsecus ventriculo admisso nascitur. Item quae a motu corporis vehementiori, & navi a non assuetis usitato profectis fit.

§. XXX.

Vomitus criticus. Datur vomitus criticus, quando scilicet naufragium materiae, quae ipsum produxit, ipso vomitu eliminatur, qui valde salutaris est, & interdum observatur in mulieribus, & cachecticis cholericis, nec non in febribus & intermittentibus & acutis, circa diem potissimum judiciales. Hac enim ratione ventriculus, duodenum, vasa hepatis biliaria, pancreas & intestinorum glandulae a sordibus & humoribus vitiosis iisdem collectis expurgantur, qui ullas mussam sanguineam ingredientes, varia inferre possent mala, quae ubi istis foras projectis timenda non sunt. De tali salutari vomitu egregia sunt, quae habet Celsus *l. 1. cap. 12.* vomitum utilem esse plenum & bilioso omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam sive plus est, quam quod concoqui possit, perturbari, ne erumpatur, non oportet, sive jam corruptum est, nihil commodius est, quam id qua via primum expelli potest, ejicere, itaque ubi amari tactus cum dolore & gravitate praecordiorum adsunt, ad hunc protinus confugiendum est.

§. XXXI.

Causarum diversitatem produnt concurrentia signa. Pituitosi vomitus, cum dolore circa ventriculum gravativo, eructationes in primis vim haerentes, indicant. Bilioſi chronici, & periodici, minimam ductuum biliferorum laxitatem significant. Chronici per multos annos durantes, tabor semper ostos simul eructantes, viscerum cujusdam laesionem ac scirrhum portendunt. A calculo suborti vomitum colligimus ex junctio in regione lumbari dolore, cum urinae immutato fluxu, & fabuli excretione. Complicati cum vulnere pallores, intestinorum dolores ac resolutiones, cum frequenti spatatione, cutisque pruritu, vermium suspicionem movent. Ceterum judicio opus est, ut ex aliis, quae concurrunt, symptomatibus veram vomitus causam exploremus. quoniam hac latente, palliativa tantum concedetur curatio. Causarum diagnosis.

§. XXXII.

Prognosis. Omnis critica vomitio salutaris, symptomatica, mala, & abstinentia subtili causitra, nervos vellicante, pessima. Omnis vehementior vomitus, periculo non vacat; movere enim potest abortum, excitare herniam, & non sine noxa ad retropulsionem materiae arthriticae, podagricae, ac erysipelaceae disponere. Inde ruptum esse omentum perhibent ACT. MED. BEROL. *dec. II vol. III p.* 33 ipsumq, ventriculum laceratum, auctor est SANCHEZ *obs. pract. pag.* 376. Bilioſi vomitus, maxime virides, porracei, aeruginosi, metu periculi terrent, & inflammationem mu-

minatur. Vomitus qui fit a vermibus, ventriculum arrodentibus, plerumque periculosus lethum prænunciat, quando lumbricus mortuus ejicitur & antea gravissima symptomata & atroces artuum convulsiones simul & semel cessant, quod evenit si sphacelus superveniat a quo etiam vermes enecantur. Omnis quoque fœtidus vomitus, quia internam corruptionem indicat, mali ominis est. Scorbuticus corrosivi acidi humoris copiam, qua pinguia coagulantur, in ventriculo generari & pleromque intolerabilem ardorem seu fœdam parere indicat.

Ubi ingens crassi instar bovinæ bilis bruno colore tincti humoris copia ad libram dimidiam vel unam vel sponte vel arte evomitur, quod non raro in lentis febribus accidit, primum o ventriculo intestinorum magna atonia adfectum esse, certum est indicium.

Vomitus ultra semestre spatium vel amplius continuus cum lento æstu & corporis extenuatione haud incertam ulcerosi ventriculi suspicionem alit, qualem casum ante quinquaginta annos, cum Mindæ Westphalorum artem exercerem, vidi & observavi dissecto post mortem corpore.

Methodus Curatoria.

§ I.

Indicationes curatoriæ.

QUemadmodum vomitus criticus, quo humores copiosi varii generis rejiciuntur, salutaris est, & nullam exigit fere curationem, ut potius promoveri nonnunquam debeat: ita symptomaticus, qui removendæ caussæ sæpius est minus accommodatus ac sufficiens, tanto magis sollicitam & providam exigit curam. Et hæc binis potissimum absolvitur indicationibus, ut scilicet primum convulsivam illam, ac effrænem ventriculi motionem provide consopiamus, & deinceps caussas materiales oppugnemus, atque modeamur.

§. II.

Quæ motum ventriculi convulsivum sopiunt.

Primæ indicationi satisfaciunt antispasmodica, roborantia, anodyna a lenioribus ad fortiora ascendendo. Sunt ejusmodi remedia crocus & castoreum in pulvere, essentiæ pariter, ac extracti forma, theriaca cœlestis, cum pulvere succini & absorbentibus, cornu cervi, cancrorum oculis, & coralliis rubeis mixtata. Ex his confecti pulveres, cum aquis spirituosis ac vinosis, quales sunt aqua florum tiliæ, liliorum convallium, chamomillæ, melissæ, menthæ, cerasorum nigrorum, cinamomi &c. non sine singulari fructu adhibentur. Inter roborantia laudem merentur nux moschata, flores macis, cardamomum, cinamomum, costus verus, caryophylli, cortices citri, & aurantiorum, radices gentianæ rubræ, calami aromatici, galangæ, herba majoranæ, rorismarini &c. & ex his parata olea pariter ac essentiæ. Omnibus vero in hoc malo appropriatis & specificis mentha crispa palmam præripit: nam ex ea paratum genuinum oleum mirifice & sedandi & roborandi fine omnibus ferme medicamentis potest admisceri. Ex anodynis efficacem non minus ac perquam intam virtutem liquori meo anodyno tribuere possum, maxime si cum balsamo vitæ meo permisceatur. Et si denique potentioribus opus fuerit anodynis, in usum vocari possunt pilulæ de styrace, Wildeganssii & Laudanum Sydenhami liquidum.

§. III.

Externorum usus.

Ubi hæc adhibentur, non sine fructu conjungi possunt, topica regioni epigastricæ admovenda, quæ motuum ferocitatem aliquantulum coercendi vim habent. Quo nomine commendari merentur, olea destillata roborantia menthæ, caryophyllorum, nucistæ, absynthii, macis, de cedro &c. cum balsamo Peruviano in unguentum redacta, nec non epithemata, ex spiritu matricali, theriacali, aqua reginæ Hungariæ, essentia croci, & cataplasma ex Spiritu vini camphorato, fermento panis,

aceto

aceto vini acerrimi, balſamico Peruviano additis aliquot olei macis & menthæ gutulis confici poſſunt. Non levioris virtutis eſt emplaſtrum de cruſta panis, cum balſamo Peruviano, & una alteraque olei cujuſdam deſtillati guttula maſſaratum: quibus denique ſuperimponere decet ſaculos calidos & reſolventes & robotantes. Perquam utile etiam eſt noſtrum vitæ balſamum, præcordiis & regioni epigaſtricæ illitum.

§. IV.

Vomitus per exquiſ. cauſſas.

At veto ludetur utique omni opera, ſi bis ſolum utamur, nec ad cauſſam materialem tollendam ſimul reſpiciamus. Vomitus itaque qui dicitur, pituitoſus, & a cruditatibus primarum viarum, biſque impacto muco viſcido dependet, optime curatur ipſo vomitu, maxime ſi ille ad eliminandam penitus ſaburram non ſit ſufficiens, & magis moleſto vomendi conatu, nauſea ac cardialgia vexat. Tunc enim præmiſſis incidentibus, ac digeſtivis, ut ſalibus neutris, radice ari, & cum primis ſquillæ, ſuccurrendum eſt lenti emetico, quale conſtituit aqua tepida, butyro inſulſo permixta, & copioſe hauſta, vel etiam radix hypecacuanhæ in pulvere propinanda. Infantibus vero ex lacte congrumato, vel meconio intra ſinum ventriculi contento vomitum tuentibus, convenit oxymel ſquillitium, cum ſyrupo de rhabarbaro mixtum exhibere.

§. V.

Quis vomitus biliosi.

Biliosi vomitus, qui a digeſtione labefactata proficiſcitur, & ſomitem ſuum in duodeno habet, præter abſorbentia & blanda laxantia prunata ac rhabarbarina, perfectam admittit ſanationem, ex inſtauratione roboris ventriculi ac inteſtinorum quam remota ſenſim ſaburra. Elixir noſtrum viſcerale, diutius, & cum conjuncta reſta vivendi ratione, & corporis exercitatione aſurpatum, feliciter præſtabit. Et uti hoc biliosi vomitus genus chronicum eſt, ita magis acuti, & ſepius ſontici eventus eſt illud, quod a vehementiori ventriculi ac ductuum inteſtinorum ſpaſmo, ab irritandis convitare, originem trahit. Tum convenit bilis acrimoniam diluentibus, acidulis remediis, ſpiritu nitri dulci, ac vitrioli, abſorbentibus, ebore ſaſſili, cancrorum lapidibus &c contemperare, ſpaſmodicos vero motus blandis antiſpaſmodicis ac anodynis cohibere, junctis evacuandi fine, potiunculis rhabarbarinis. Ubi vero ſubeſt coagulum aut calculus fellis, eaque ſolvendo non eſt præſtantior ſubſidium thermis Carolinis, aut acidulis quibuſdam tepide adhibendis. Ubi nimia vaſorum biliarium laxitas vomituum chronicorum cauſſa fuerit, conducunt roborantia, ex quibus palmarii obtinent cortex chinæ, caſcarillæ, eſſentia gentianæ, & tinctura martiales, tum aquis vinoſis propinandæ.

§. VI.

Vomitus ab acri, & veneno materiam ſubſequentis.

Qui ab acri materia, nervis ventriculi inſidente ſuboritur vomitus, & a retropulſa podagra, arthritide, aut intus actu erysipelate naturaliter curatur præter blanda ſedantia, & motus expulſivos, materiæ minus proportionatis coercentia, exanthematicæ materiæ revocationem expoſcit. Hanc obtinere licet, dato pulvere diaphoretico, qui ſeroſitatis morbum una cum peregrina materia foras educit, eo ſelicius, ſi refracta camphoræ doſis ipſi addatur, & externe clyſterer, frictiones, & pediluvia conjungantur. Ubi venena, vel venenati cibi malum produxerunt, nihil certius auxilium præbet, quam largiſſimus lactis, & pingvium potus, mox ab initio porrigendus, quo & ſpicula veneni obtundantur, & hoc una cum liquido vomitu rejiciatur. Hinc multis etiam medicis in motu eſt poſitum, ut vomitum, qui in peſte, febribuſque malignis a miaſmate, tunicas ventriculi ſtimulante concitatur, data cum potu tepidiori ſufficienti radice Ipecacuanhæ adgrediantur, tumque acida cum diaphoreticis maritata exhibeant, ſed cave, ne vomitum hoc in morbo coercer, ſi

jam

jam inflammatio ventriculi præſto fuerit.

§. VII.

Vomitus a ſabburra ad inteſtinorum volumen devoluta cum colicis doloribus vomitum excitat.

Sæpius ſaburra acris, acida, bilioſa ad inteſtinorum volumen devoluta cum colicis doloribus vomitum excitat, quo in caſu oretenus exhibere conveniunt 1) diluentia ac demulcentia, decoctum avenæ, cornucervi, ſerum lactis, vel oleatu amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia, 2) antiſpaſmodica, ex quibus liquor anodynus mineralis cum aliquot guttulis olei macis vel maritatus, & cum aqua frigida exhibitus, omnibus palmam reddit dubiam, poteſt quoque Laudanum Sydenhamii in uſum trahi, Atque etiam Spiritus vitrioli rectificatus vel ſalis vel cum Liqv. anodyno mixtus & cum aqua frigida propinatus, idoneum in vomitu, ſi temperamentum eſt cholericum, remedium exiſtit. 3) blanda laxantia, quæ inter clyſteres cunctis reliquis palmam eripiunt, junctis oretenus mannatis, rhabarbarinis, vel etiam ſalibus thermarum ſolutis. Clyſteres ex ſolo lacte parati, in vermium præſentia ſunt convenientiſſimi, quibus etiam clavum nondum eſt reſolventibus amaris, atque laxantibus mercurialibus, ſi modo ſub horum uſu ſufficiens lac aut oleum amygdalarum exhibeatur.

§. VIII.

Præſervativa methodus locum habet maxime, ubi ex nimia primarum viarum laxitate, eruditatum perpetuus fit proventus, & inde periodicæ eveniunt vomitiones. Tum regio ventriculi pariter, ac dorſi ea primam lumborum vertebram, cui per ligamentum quoddam annectitur ventriculus, ab omni frigore muniendæ eſt. Cibi ſalſi, acidi, crudi, infumati, dyſpepti ſtudioſe vitari, nec pro potu cerevifia, ſed decoctum quoddam conjuncto vini veteris generoſi, potiſſimum Burgundici uſu, adhiberi debent. Nocet quoque nimius ſomnus; magis vero utilis eſt moderata corporis exercitatio. Ad tempus ſub epulis, Elixirus viſcerales utt, nec non balnea martialia, & remedia liquida ex marte parata uſurpare expediet. Et denique per vices blando laxante canalem alimentarem purgare juvabit.

Præſervativa methodus.

Cautelæ practicæ.

§. I.

Cautelæ circa ſedantia, & roborantia.

VOmitiones, materia nondum remota, adſtringentibus & anodynis ſiſtere velle, pereictoſiſſimum eſt, ſopitis enim motibus, graviora ſuccedunt ſympromata, magnæ præcordiorum anxietates, cardialgiæ, inquietudines &c. Quam obrem roborantibus etiam ante exercendam materiæ datis, plane non cedere ſolet vomitus. Locum hæc remedia tantum habent, ubi motuum magis vitium ſubeſt; nec amplius peccat materia, ſive ratio motuum & materiam nulla eſt proportio, vel ſi hæc paulo ſubtilior, pareaque mole peccavent, & motus vomitorii fiunt vehementiores.

§. II.

Vomitus a tuſſi convulſiva provocati curatio.

Hinc ſi vomitus in infantibus præſertim ac pueris a tuſſi ferina convulſiva, ob conſenſum, quo ventriculus cum ſepto tranſverſo pollet, provocatur [illegible] expedit ſedantibus ac anodynis [illegible] Cui ſcopo ſerviunt ſyrupus papaveris albi, & rhœados, extractum cruet, oleum amygdalarum dulcium cum ſpermate cerr permixtum, nec non pulvis Marchionis, cum ſuccino, cinnabarr, & uno alterove grano theriacæ cœleſtis datus utiliſſimus erit. Extrinſecus alvo infundi poſſuat clyſteres, & pectus, atque regio epigaſtrica ungui linimento, quod habeat butyrum majale viride & rubrum, axungiam taxi, vulpis, pinguedinem caſtorei, & pauxillum olei hyoſcyami.

§. III.

Curatio vomitus a congeſtione ſanguinis ad ventriculum, qualis etiam in puellis, fœminiſque a menſtruorum retentione, & in viris ab hæ-

Vomitus ex haemorrhoidum suppressione ortus. hæmorrhoidum suppressione ortus; temperantibus, blandis laxantibus, clysteribus, roborantibus, & optime venæsectione, aut excretionum debita revocatione, profligari potest. Emetica bis in casibus data veneni instar sunt, & vel cruentam movent vomitionem, vel, uti mihi aliquoties videre licuit, inflammationem ventriculi caussantur funestam.

§. IV.

Emetica post iracundiam pessimi sunt effectus. Biliosus vomitus, qui post iracundiam, maxime inter pastum movetur cum spasmo præcordiorum, caute tractandus, curatio potissimum ad relaxandum spasmum dirigenda est. Multis in hoc casu familiare est, vomitoria vel purgantia propinare, sed etiam atque etiam omnes sinceros hortor medicos, ut ab his summopere abstineant remediis. Funesta enim non raro ex illis observavi symptomata, ac lethalem sæpenumero ventriculi inflammationem quod prolixius olim in dissertatione de vomitorio post iram veneno deduxi.

§. V.

Vomitus matutini curatio. Quando conatus ad vomendum, quin ipse vomitus circa tempus matutinum invadit, qui frequens esse solet iis, qui nimis spirituosis potibus, præsertim circa somni tempus utuntur: tum & pulveres præcipitantes, acidam cruditatem involventes & ea, quæ digestionem roborant, ut pulvis stomachalis BRICKMANNI, conditi cortices citri ac aurantiorum &c. conveniunt.

§. VI.

Vomitus chronici a mœrore curatio. A diuturno mœrore si chronicus, quem aliquoties observavi, certis intervallis enascitur vomitus præstantissimum auxilium deprehendi in analepticis & maxime omnium in balsamo meo sic dicto vitæ, ejusque interno pariter ac externo usu, præsertim si æquali portione cum liquore anodyno combinetur. Non minus proficit laxissimum embryonum, aqua cinamomi cydoniata, ac vinum generosum.

§. VII.

Quando vomitus, tanquam symptoma paroxysmus febrilibus jungitur, quod pluries evenit in quotidiana & simplici & duplici convenit, si nihil contraindicet, lene emeticum propinare. In variolis & morbillis facta eruptione critica sponte cessat & mixtura ex aquis destillatis, succo limonum vel citri, & sale absynthii concinnata egregiam quandoque operam præstat, quæ etiam in tertianis, suo usu haud caret. *Vomitus febrilis curatio.*

§. VIII.

Ex calculi dolore obortum vomitum instar omnium, liquor meus anodynus mineralis, vel spiritus nitri dulcis bene præparatus sedat ac consopit. Conveniunt quoque clysteres oleosi, balnea aquæ dulcis, nec non oleum amygdalarum dulcium, interne sumtum, atque antispasmodica. Vomitus herniosorum, ac iliacorum raro remittit, nisi emolliatur atque reponatur tumor herniosus. *Vomitus e calculo curatio.*

§. IX.

Equidem HIPPOCRATES *l. 6. Epid.* vomitum vomitu curari scribit; quia vero alias contraria contrariis curantur, nonnulli medicorum hoc dicto similia similibus curari posse existiment. Sed error est: si enim vomitu curatur, etiam per contraria fit sanatio: nam sæpe ille fit a vitiosa humorum ibi stabulante saburra & male concoctis in ventriculo succis, quos natura extrudere sua sponte molitur. Quod si non sufficienter valet præstare, arte adjuvanda. Quapropter monendi sunt tirones practici, ne hoc dicto abutantur, vel illud perperam applicando obsint. Nam pessime peccare posset, qui ubi acris caustica materia ventriculi tunicis inhærens, vel sanguis in vasis stomachi stagnans vomitus causa esset, eum vellet arte præsertim paulo activioribus proritare. *Ubi vomitus vomitu curetur.*

§. X.

Ad vomitum nimium sedandum plurimum juvat in lecto jacere & quiescere, nam corporis commotio proti- *Quid sedet vomitum.*

ous

nus eum irritat & auget: quæ observatio in praxi multum usus atque utilitatis adfert.

§. XI.

Vomitus febrium exanthematicarum.

In febrium exanthematicarum principio e. gr. pestis, erysipelatis, variolarum natura sæpius molitur vomitum, qui neutiquam sisti vel adstringentibus tractari debet: tum utilia sunt, quæ leniter cuticularem secretionem procurant: nam ubi exanthemata in corporis superficie apparere incipiunt, sponte vomitus cessant.

§. XII.

Vomitus hystericarum.

Vomitus hystericarum contumaces non repente debent cohiberi per medicamenta opiata vel adstringentia: vidi vehementes artuum convulsiones & miras præcordiorum anxietates successisse: quibus cessantibus vomitus redibent.

§. XIII.

Vomitus e ventriculi debilitate.

Ubi vomitus frequentiores stomachum infestant, eumque infirmum reddunt, ciborum & diætæ exacta est habenda ratio: præstat parum cibi & tantum idonei, concoctu facilis, sed crebrius assumere: quibusdam lac dulce cum pane candido confert, sed non omnibus: potum aquæ fontanæ purioris & frigidæ ad firmandum stomachum & a vomendi consuetudine præservandum plus, quam aliud potus genus conferre, experientia edoctus asseverare possum. Vinum Gallicum dictum Pontack generosum & adstringens, item Burgundiacum præ aliis & maxime vino Rhenano, quod hypochondriacis præsertim minus utile, eligendum est. Jusculaea carne assa meliora, illis quæ ex elixa parantur.

§. XIV.

Vomitus cutaneis repressis, inde suborti.

In morbis ubi natura motu quodam salutari critico in infesto humore ed corporis superficiem propellendo occupata est, sicuti evenit in arthriticis, erysipelaceis affectionibus, cautissime externa sunt applicanda, & inter hæc præcipue camphorata. Vidi non semel a spiritu vini camphorato, certis in casibus utilissime applicato, corporibus infirmis podagra, hepatitide, pleuritide spuria, quæ etiam rheumatismi species sunt, relegata inde materia nocente ad ventriculi & intestinorum nerveas tunicas vomitus, & cardialgias singultuoses summe anxias, inde obortas fuisse. Quo casu si quis imprudenter adstringentibus & opiatis vomitiones sistere, vel purgantibus vitiosam materiem per alvum depellere velit, is profecto quam facile in corporibus infirmioribus lethalem inflammationem inducere potest.

§. XV.

Curatio vomitus gravidarum.

Immoderatior & diuturnior gravidarum vomitus, qui prioribus maxime mensibus fit, præsertim in iis, quæ tum veneris usui nimium indulgent, & plethoricæ sunt, sanationem per spirituosa, stomachum roborantia, vel adstringentia, aut opiata minime recipit. Sed iteratas sanguinis missiones in talo & quietem animi & corporis exigit. Ego potu aquæ fontanæ purioris frigidæ, plus in eo si nimius est, & abortum minatur, sopiendo quam aliis remediis præstiti. Quando vero analepsi opus est, unicum cochlear aquæ cinamomi cydoniatæ a cibo sufficit.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

VIr triginta circiter annorum, iracundiæ supra modum indulgens, jam aliquot abhinc annis, magnis imi ventris torminibus, vomitione plerumque, stipatis agitatus fuit. Laxantia, & cumprimis pilulæ polychrestæ consopierunt quidem semper hoc malum, sed ex levi caussa iterum recrudunt. Et per novissimum semestre sævi in umbilicali regione dolores, cum gravi cardialgia, atque acidis vomitibus quotidie ferme invaserunt, adeo, ut licet interdum per unum alterumque diem conquiescerent, paullo tamen, post eo acerbius infestarent. Vomitu primum reddebantur ingesta minus digesta, post vero humores acidi, pontici,

stu-

stuporem dentium, ardoremque faucium inferiores eructabantur; quid? quod utger interdum vomitus magna in quantitate exciperet. Cunctis vomitu rejectis, levabantur dolores; breviter sumtis rerum cibis, statim redibant cum borborygmis, & fluctuatione abdominis conjuncti. Alvus subinde semper erat clausa, nec nisi suppositoriis excessita respondebat, & urinæ parum mejebatur. Si vomitus per aliquot successivo dies urgebat, lecto prorsus affixus erat miser; contra vero vomitibus per quosdam dies silentibus, mox recuperabat vires, & magno fruebatur appetitu. Tandem accedebant oedematosi pedum tumores, & abdomen circa umbilicum durum erat tensumque. Quo in rerum statu me accedebat, meamque anxius flagitabat opem. Ego nihil boni suspicatus, præter pulverem absorbentem, ordinavi blanda laxantia, & Elixir viscerale balsamicum, quod, licet primum levamen ferre deprehenderetur, paulo tamen post justo videbatur calidius. Hinc filum curationis abrumpebat, & mali sui majora indies persentiscebat incrementa.

Epicrisis.

1) Quoniam in præsenti affectu urina parcius redditur, alvus obstructa est, vires consumtæ, abdomen durum tensumque, & pedes tumidi sunt, justissime accusatur cachexia, in tympanitidem, vel hydropem ascitem vergens, & vomitus conjunctus recte vocatur cachecticus.

2) Tale malum suam originem a tono ventriculi & intestinorum prorsus dejecto & inverso repetit, nec paucam læsi hepatis aut lienis suspicionem movet. Hinc enim fit, ut primum omnium languescat digestio, qua tibi assumti mox indigesti redduntur, aut in cruditates viscidas, acidas, & a permixta bile, quæ stagnando iners redditur, nigras dehiscunt: quæ accumulatæ tormina intestinorum pariunt, tamque vomitum rejiciuntur.

3) Neque enim appetentia, qua sub vacuitate vomitionum gavisus est æger, a naturali ventriculi robore, atque vigore suos mutuatur natales, sed non nisi ab acidis primarum viarum cruditatibus derivanda est.

4) Si consulamus experientiam, deprehendemus, rarius convalescere cachecticos, vel etiam hydropicos, qui omnia ingesta, sive sint alimenta, sive medicamenta, ore rejiciunt. Namque ex alimentis nihil omnino retinetur, aut saue parum, & ne hoc quidem, quod in chylum commutatur, ob bilis ac liquoris fermentativi inertiam, motusque peristaltici debilitatem, in succos generosos ac spirituosos transire potest. Inde viscides humores acres redduntur, ac licciores, motuque intestinuo assidue perennante magis atteruntur: quamobrem calor tandem hecticus, ingens languor, & debilitas corporis, tabes, ac ipsa denique mors sequuntur.

5) In tali rerum statu, est quidem optimo medelæ locus, ubi nondum invaluit malum: quando vero omnia nimias jam cepit vires & viscerum quorum læsio accessit, frustranea certe est & irrita omnium medicaminum efficacia. Tum enim nec thermæ, quæ alias in ejusmodi morbis, adhuc tenentibus tollendis sunt efficacissimæ, tuto adhiberi possunt; tantum abest, ut earum usu hydropem, atque mortem magis accelleremus, quoniam debilitas partium solidarum impedimento est, quo minus hausta aquarum moles iterum excernatur.

OBSERVATIO II.

Virgo viginti annorum, vitæ sedentariæ addicta, & potu parciori, more sequiori sexui solemni usa, ob menstruorum minus ordinatum fluxum, sumsit aliquando per quosdam successive dies infusum purgans, quod folia Sennæ sine stipitibus, helleborum nigrum,

Vomitus post nimias alvi dejectiones.

grum, polypodium, herbas uterinas, cephalicas, & species aromaticas habebat. Inde alvum quidem copiose dejecit; ut quum absoluta potatione, ira exardesceret, paulloque post fructus horæos ingurgitaret, prehendebatur enormi vomitu. Hic enim per plurimos dies contumaciter infistebat, & assumta quævis, alimenta pariter, ac medicamenta eructabat, languentibus sensim viribus, & alvo existente obstructa. Quare consultus ego injiciendos curavi clysteres emollientes, cum liberaliori salis communis dosi, stimuli loco remixtos, & regioni præcordiali imponendum chartæ bibulæ, balsamo vitæ meo imbutum frustum. Interne eidem dedi pulveres temperantes ex lapidibus cancrorum, nitro, pauxilloque theriacæ cœlestis compositos, hosque cum liquore anodyno alternari jussi: quibus obtinui, ut pauco tempore hæc adfectio molestissima cessaret.

Epicrisis.

1) Notari in hoc casu meretur, quod alvi dejectiones a purgante concitatas, enormes exceperint vomitiones. Fieri hoc solet in ejusmodi potissimum subjectis, quæ impuros succos, & præsertim copiosam in hepate collectam sovent bilem, quippe quæ, si vita sedentaria, potus parcior, aut mensium defectus accesserint, ad vehementes tam per alvum, quam vomitum excretiones, valde sunt proclivia, longeque magis si levis irritatio, vel per sumtum purgans, vel vomitorium, vel excandescentiam, vel etiam cibos fermentescibiles facta fuerit. Tum enim fit, ut non modo contenta ventriculo & intestinis acta inhærentia rejiciantur; verum enim colluvies vitiosorum humorum ex toto corporis habitu, ad adfectam partem ruat, ibidemque subtiliorem serosam portionem remittat.

2) Idem contigit in nostro casu. postquam enim infuso laxante alvus nimium irritata fuit, hujus excretione cessante, remansit utrique aliqualis ventriculi ac intestinorum debilitas. Quam itaque gravis paullo post accessit iracundia, cujus vis in spasmodica primarum viarum strictura consistit, ac subinde fructus horæi assumti fuerint; hi, adaugendo motum fermentativum, stimularunt nervosas ventriculi tunicas. Unde non solum intestinorum peristalsis, testante alvi obstructione, inversa; sed omnis fere ex toto corpore humorum motus ad ventriculum directus est: quare non potuit non contumax ac diuturna infestare vomitio.

3) Quod si igitur tali in casu, injectis clysteribus, & hinc procurata alvi dejectione, humores a ventriculo derivemus, biliosam hujus saburram datis temperantibus obtundamus, effrænes motus, exhibitis blandis anodynis eosque sopiamus, & adspirato extrinsecus balsamo vitæ debilitatum ventriculi robur instauremus: vix fieri potest, quin brevi tempore nostris votis potiamur.

OBSERVATIO III.

Vir obesus, quinquaginta annorum, corpore aliquando insigniter calefacto, frigidum copiose ingerebat potum, ipsumque ventriculum frigidiori exponebat auræ: unde statim vehementer debilitatus, adpetitu dejiciebatur, æstu præter naturali urebatur, & assiduis torquebatur vomitionibus. Has fœdici coercere molientes, propinabant remedia adstringentia, opiata, & electuaria ex conserva rosarum, hæmatite, spirituque vitrioli parata. Verum increscebat magis malum, & per sex durabat hebdomades, tum enim vires prosternebantur, corpus contabescebat, frigoreque percellebatur, continuus circa ventriculum vexabat dolor, alvus contumaciter adstricta nihil ferme reddebat, & urina, quæ primum flammea erat, clara limpidaque sine sedimento mingebatur. Data nervina & anodyna ad tempus sistebant Ventriculi incōgru[illegible] lethalis,

vomi-

vomitum, ſed mox ſequebatur inſignis præcordiorum anxietas, non niſi a remittente rurſus vomitu mitigata. Injecti etiam clyſteres hunc revocabant. Quare ad ſuforem eliriendum, exhibebatur infuſum ralidum herbæ mentha, maturbis, ac cinnamomi, at ejus ne guttula quidem promanabat, licet antea magnam ſudandi prochvitatem haburrit. Adaugebat potius hoc infuſum vomendi vehementiam, accedebat vertiginoſa moleſtia, atque tandem mirum in modum emaciatus, tranſactis ſub hoc malo duoderim hebdomadibus, animam exſpirabat.

Epicriſis.

Nihil eſt, quod tam vehementer & tam ſubito naturalem ventriculi functionem, motumque & tonum valet deſtruere, ar valde frigidus potus, corpori calefacto & ſudore diſſluenti ropioſe ingeſtus, utpote qui ſanguinem in ventriculi vaſis mox congulat, ejuſque libernm progreſſum ſiſtendo, permulta & horrenda, quæ innumeris mihi conſtant exemplis incommoda, producit. Inde enim ſpaſtiræ & anxiæ circa præcordia ſtrictnræ & anguſtiæ, nauſea, inappetentia, vomitiones, philogoſes, & exæſtuationes ſanguinis moleſtæ ſurcedunt, quæ niſi convenienti medirina arceantur, velrtioin inflammationem vel in exulcerationem, ro hecticam febrem tranſrunient, aut in noſtrora ſactum, terminantur. Ex eo jam liquido patet, quam imperite & imprudrnter medici illi agant, qui mali originem non attendendo, crebras vomitiones & dolores adſtringentibus & opiatis compeſcere volunt, cum potius, ubi talis ſubeſt cauſa, quæ cruorem fundendo & reſolvendo, liberiorem ſanguinis per vaſa circuitum promovent, convenientia remedia & interne & externe cito admovenda ſint. Tanta ſnit in noſtro ægro ſpaſmi in ventrirnlo violentia, ut valde remotas etiam nervoſas partes, vias nempe urinarias, corticem corporis cutaneum & opticos in cerebro nervos in conſenſum ſive ſimilem ſpaſtirum motum prrtiaxerit. Veriſſimum enim HIPPOCRATIS eſt dictum. Ventriculi conſnſio omnium conſuſio.

OBSERVATIO IV.

Vomitus exhibit, in duodeno ſtagnito.

Generoſus vir triginta annorum, autoris ingenii & conſtitutionis cholericæ, profundis mentis meditationibus in Matheſi & Philoſophia ſupra modum inhærens, ingentem tuti corpori rontraxit imbecillitatem. In regione epigaſtrica per intervalla tenſivas & ſpaſtiras ronſtrictiones, & vamendi ronatus perſenſit, quæ pathrmata per exceſſum in vium non parum aucta fuerunt. Aliquot jam per annos de dolore renſivo & ardante in dextro hypochondrio verſus ſcrobiculum cordis ronqueſtus eſt. Tuſſi quoque catharali hyemali præſertim humido tempore rrebrius eſt obnoxius. Per annum vero & amplius ſingulis fere menſibus, vehemrnti in dextra hypochondria præcedente dolore & ſpaſmo, vomitus, quibus copioſa & viridis bilis ejicitur, experitur. Poſtea evacuata biliosa illa ſaburra appetit, & melius habet. Interdum etiam circa regionem lumbatem perſentit dolorem, & poſt largiorem vini potum multum ſabuli per nrinam ſecedit. Petur nuper huc eruditus vir, rum hanc urbem tranſiret, a me conſilium. Ego ſuaſi nt proximo vere vel acidulas Schwalbarenſes vel thermas Emſenſes ipſi virmas biberer, & a ſeriis ejuſmodi & profundis mentis ſtudiis abſtraheret, & aquam prn potu ordinaria cum quatta parte vini dilutam haberet. Cætetnm quia alvus erat adſtrictioris, frequentiorem paſſnlarum rhabarbarinarum nſum commendavi.

Epicriſis.

Cauſam hujus vomitus biliosi & periodici ego a bile in veſirnia felſea nimium congeſta & ſtagnante deduren-

dam

dam eſſe exiſtimo. Mea namque eſt ſeutentia, in hypochondriacis, in quorum numero etiam præſens ægerrſt, bilem viſcoſiorem nimia ſepius in quantitate in veſicula fellea colligi, ubi deinde mora acrior reddita, motu peristaltico, quo etiam gaudet hæc capſula, inverſo, copioſe in cavitatem duodeni effunditur, idque non tantum in veſicula fellea, ſed etiam in ductibus hepaticis biliosis fieri, ut nimis infarcti & diſteuti a ſtagnante humore bilioſo cum impetu & vehementia ſeſe iterdum eaonerent, autumo. Cumque ſæpe in ſimilibus a copia ſtagnantis bilis in ſuis receptaculis enatis affectibus, non ſine inſigni fructu aquis medicatis mineralibus, utpote quæ hepatis obſtructionibus reſerandis & capediendis aptiſſimæ ſunt, uſus ſum, ita quoque hic in vomitu bilioſo periodico tollendo egregium effectum ab earum uſu repetendum fore judicavi.

OBSERVATIO V.

Vomitus diuturni ex contractura peculiari ventriculi.

Splendida perſona, annorum quinquaginta, conſtitutionis reneriorıs a multo jam tempore ventriculi inflationibus laborabat, adeo ut circa ſcrobiculum cordis rumor inſolens gallinaceı conſpiceretur; & alvus ordinaria eſſet pigrior. Hic vir magni nominis æſtivis meuſibus obloct montattonem & peregrinationes frequentiores ſatis commode habebat. Cum vero autumno fructibus horæis ſuculentioribus, præcipue pomis Perſicis, & uvis maturis incredibili in quantitate veſcretur, per totam fere hyemem ægrotabat. Aliquot enim a prandio horas teoſiones circa præcordia cum vomendi conatu, extremorum frigore & corporis laſſitudine experiebatur, poſtea vomitus ſucceſſerunt valde pituitoſi, qui quando paulo largius vinum Rhenanum bibebat, erant acidiſſimi, ut dentes ſtupefacerent, & argentea vaſa viridi colore inficerent. Nunquam autem vomitus rhemcutiores fuerunt, ac ſi alvus adſtrictior, & conſtitutio aeris aquilonaris eſſet, aut ſi cibos crudiores, pingues, quibus delectabatur, ſupra modum aſſumeret. Vomitus interdum erant urgicantes, qui Medico & aſtantibus ſuſpicionem cruoris intermixti afferebant. Sed ego poſtea in conſilium vocatus, cum tales vomitiones & amurcam viſcidam ex bruno-nigram obſervarem, eam ab aqueo phlegmate liberavi, & in cochleari argenteo, facta evaporatione, exſiccavi, quæ flammæ admota ardebat, minime vero fœtorem ſalis volatilis, qualem ſanguis accenſus ſpargit, naribus exhibebat. Accuratiori itaque facta inquiſitione, ante quatuor dies decoctum ſuccolade ſplendidum hunc virum potaſſe intellexi. Quare ex hoc, vomitus, qui putabatur cruentus, cauſam clarius aperit, præſertim cum cognoſcerem ea familiaribus, crebrius ægrum uti hoc decocto, & vomitus ſemper eſſe graviores, quando triſtis catharralis infeſtaret, alvus eſſet ſtrictior, & ipſe ad ſomnum conciliandum deſtinatis uteretur pilulis. Ceterum integer erat appetitus, ſed vir ſplendidus non modo dietetices leges ſpernebat verum nec cujuſvis generis medicamina, utut ipſi profuturn aſſumere volebat. Interim optimum levamen a potu aquæ [illegible], pulvere lapidum cancrorum, & eſſentia cornuum cervinorum cum Julepo quodam ſumta perſentiſcebat; atque etiam a potu thermarum Carolinarum egregium experiebatur auxilium.

Epicriſis.

Frequentiorum, quibus hic ægrotans, adfectus eſt vomitionum origo non niſi magno ventriculi ac inteſtini duodeni atoniæ, ac debilitate, quam fructus horæi, inſigni copia comeſti omnium auxerunt, in accepta eſt ferenda. Quando enim virtus harum partium peristaltica deſtructa & labefactata eſt, ſtagnant ingeſta cruditates, ac biliosi humores, & ob eandem drutiuriorem moram, corruptionem potiſſimum ac-

acidam subeunt. Talis itaque mole pariter ac acrimonia nociva colluvies stimulat nervosas tunicas, easque ad motum præternaturalem, vomitus caussam proritat. Docemur præterea ex hoc casu, vomitus nigros non semper a sanguine, in ventriculum effuso, suos natales mutuari, nec quovis periculi metu terrere, sed sæpenumero ab alia caussa proficisci, quæ hic in affectu potui socoladæ debetur. Quapropter opus utique est, ut ejusmodi amurcam vomitu rejectam, medicus rerum physicarum atque medicarum probe peritus, per commoda experimenta rite examinet; tumque demum judicium de eo ferat.

OBSERVATIO VI.

Vomitus diuturnus a ventriculi debilitate post febrem ardentem relicta.

Vir annorum quadraginta, arti venatoriæ deditus, naturæ robustioris, ante quadriennium, vehementi motu & cursu diutius continuato defatigatus, sudoreque diffluens, ad restinguendum sitis incendium, frigidæ cerevisiæ haustum largiorem ingurgitavit. Inde vero factum est, ut protinus cunctis viribus dejectus, prævia horripilatione, in continuam ardentemque febrim, assiduis vomitionibus, præcordiorum anxietatibus, atque delirio stipatam incideret, quæ per sex integras perdurabat hebdomades. Quibus elapsis, naturæ magis beneficio, quam remediorum, quorum pauca assumserat, ope, divina favente gratia convaluit. Verum abhinc tanta infirmitate affectus permansit ventriculus, ut huc usque crebris vomitibus, cum nausea junctis fuerit obnoxius. Hi enim priori biennio, singulis binis hebdomadibus infestabant, posthac autem quovis mense redibant, & hunc morem adhuc dum servant, instar febrilium semper invadentes accessionum. Namque primum circa epigastricam regionem & hypochondria tensivum, atque gravativum persentit dolorem, quem horror & refrigeratio pedum manuumque, mox totius corporis excipit, hunc sequitur ingens cum vomitibus æstus, atque tum magna humorum, & interdam puræ lymphæ copia rejicitur, qualis paroxysmus per duodecim circiter horas affligit. Simulac alleviatur, lectum petere tenetur æger, seque quietum continere, quoniam ad levem corporis agitationem, cum crebrioribus vomitibus, majores junguntur præcordiorum anxietates. Reliquo tempore adest quidem aliqualis adpetitus, sed non nisi cibos coctu faciliores, jus cula, ova sorbilia, pultes ex oryza, milio, & lacte confectos aut fructus horæos & varias olerum species cocta assumere potest contra carnes, cumprimis infumatas atque pisces non solum magno aversatur fastidio, verum majores quoque ex illis sentit molestias. Si frigus admiserit corpori, aut vehementiori animi indulserit pathemati, protinus revocatur mali accessio, qua finita, satis bene habet, suoque commode fungitur officio. Qui cum meum peteret consilium, suasi, ut purum aquam simplicem cum quarta vini parte remixtam biberet, & ob alvi, de qua conquerebatur, segnitiem, infusum rhabarbarinum cum passulis interdum sumeret, præterea vero Elixirio meo viscerali, cum extracto absynthii, & aliquot balsami vitæ guttulis permixto uteretur.

Epicrisis.

Gravia sunt, & innumera mala, quæ a potu frigido, improvide, & corpori calenti ingesto proficisci deprehenduntur. In hoc enim ægrotante inde pullulavit febris acuta, vomitibus stipata, qui posthæc, sanata febre, certis paroxysmis redeuntes, per integrum durarunt quadriennium.

2) Deinceps ex hac morbi historia adnotare licet singulare robustioris naturæ exemplum, quin noster ægrotus febrem acutam, cum deliriis, & procul dubio ventriculi inflammatione junctam, perque sex hebdomades inhærentem, adhibitis paucis medicinis superavit, quam vel centum alii, absque vitæ discrimine haud potuissent sustinere.

3) Notabilis quoque est, post hunc

gra

gravem morbum relicta febrilis illa periodica affectio, quæ rectiſſime dici poteſt emetica. Nam originem ſuam repecit ex ventriculo, a ſcibile dicta acuta, debilitato, & per periodos ſpaſmodica conſtrictione, per totum corpus propagata, affecto. Ubi interim peculiaris, & quaſi individualis naturæ cujuſque eſt attendendus, quo, ſalutari placeconſilio, humores vitioſi, ob primarium viarum debilitatem toties collecti, atque a ſanguinea etiam maſſa ad eas conjecti, per vomitum expelluntur periodicum.

OBSERVATIO VII.

Vomitus ſtriduloſus eryſipelatoſus, lethalis.

Vir annorum quinquaginta, a continuis meutis laboribus, ac lucubrationibus valde defatigatus, & ad cachexiam fere perductus conſtitutionem, cal hariſq, & rheumatiſmis crebro obnoxius, noviſſime elapſo autumno, poſt vehementiorem excandeſcentiam, previis horripilationibus, præcordiorum anxietate, & ſcabiei vitio, gravi eryſipelate, totam dextri pedis tibiam occupante, corripiebatur. Vocatus chirurgus pulverem ex farina, ſabarum, ceruſſa, bolo cubica, & camphora paratum, pedi adplicabat, unde mitior exſtivuſque illius dolor evaneſcebat quidem, at anxietates præcordiorum conſtrictiones, ſummaſpiritus angustia, vomendi moleſti cogitus, ac denique, previo magno ſpaſmo, humorum limpidorum, ac pituioſorum vomitiones, preſſo ſequebantur pede. Has accerſitus medicus ſpecibus de hyacintho, cum terra Catechu, & aliquot extracti anodyni gcanis marmatis ſopire ſtudebat. ſed paullo poſt accedebat ſumma virium proſtratio, per aſſiduas vigilias, & inquietudines mirum in modum auctæ; mox exſpirabat ſingultus, per biduum tubescens, & undecima demum die mortis vitæ finem imponebat.

Epicriſis.

Vomitus hic eſt ſymptomaticus a materia eryſipelacea ad tunicas ventriculi retropulſa, eaſque ad ſpaſmos incitante ſubortus. Quemadmodum vero in arthritidis, rheumatiſmis, & eryſipelaceis, noxium, & œconomiæ animali infeſtum humorem, maxime per corporis peripheriam evacuare admittur: ita quoque ad abigendas, quæ a repulſa tali actri materia pravitate, moleſtias, nihil eſt convenientius, quam pro antiſpaſmodica & diaphoretica, eam ex loco, cui inſidet, rurſus excutere, & ad perſpirationem diſpoſcere. Cui ſcopo obtinendo ego certe non præſentius liquore meo anodyno, liquori bezoardico nupto, unquam inveni auxilium. Contra vero nihil eſt perniciosius, quam ope adſtringentium pugnare his in caſibus, maxime omnium in corporibus, quæ impuris ſcatent ſuccis, & vitium inſigni laborant imbecillitate; uti ſunt ſcœs, & gravi ac diuturno quodam morbo defatigati. Complures profecto novi, qui peccutempeſtivum extrinorum uſum, præſertim ſi interne copioſa ceſtigeri antia, ſalina, purgantia &c. ſuerunt adhibita, extra ſuam & medici opinionem rito occuburruut. Laudem quoque cenſeam merretur camphora, ejuſque ſpiritus, in tumoribus eryſipelaceis diſcutiendis, tantis nonnullis a vulgo chirurgorum paſſim ac medicorum undique deprædicatis. Quamvis enim non omnem in ejuſmodi affectibus camphoratis derogem virtutem, attamen vehementies obſtari vavi, quod ſi nimis matura, ubi in expellendo noxio humore adhuc occupata eſt natura, admota fuerint, vim exſcruerint repellentem, infeliei ſæpius ſucceſſu. Nihilo tamen minus coucedi optime eorum uſum poſſe cenſeo, ubi ad exitum propecat affectus, eo quidem hne, ut partibus pec decubicum matrimæ debilitatis priſtinum reddatur robur. Quod diſcrimen ut probe obſervare diſcant omnes artis navantes operam, diligenter hortor.

OBSERVATIO VIII.

Vomitus ex anguſtia duodeni ileoſa.

Vir ſeptuagenario major, nullis fere ob ſingulare naturæ robur per totam vitam ægritudinibus obnoxius, binis abhinc annis de dolore lumborum, inapperentia & laſſitudine cœpit conqueri. Hyemali ſuperioris anni tempore ob cauſſam coram judicio gerendam, Magdeburgum profectus, ob res ibidem non ea voto ſuccedentes, non modo perturbato ſuo animo, ſed accedentibus etiam ſub gelidiſſimo cœlo crebris occupationibus, domum redux, lugenti virium languore, ciborum laſtidio, atque anxio & conſtrictorio circa dorſum & cordis ſcrobiculum dolore, cum horridulis & æſtuoſis, quæ alternabant, commotionibus ſtipato prehendebatur. Jungebantur inteſtinorum tormina, & contumax alvi obſtipatio, ac denique vomitio, qua confecta & alimenta & medicamina reddebantur, accedebat. Dicebat enim æger, ſe intrinſecus infra ventriculum quandam perſentiſcere anguſtiam, quæ liberum ingeſtorum tranſitum impediendo, eorundem ad ventriculum regurgitationem efficeret; quod ſi vero, ex liquidis quædam in inteſtina deſcenderent, plurimum ventris ſequi tormina. Praterea ſupervenichat inquietudo continua, nec ulla utur alias efficaciſſima remedia, emollientia & antiſpaſmodica, tam interna quam externa, quicquam ſcribebant levaminis, ſed vomitu ſingulari & aphthis in œſophago & ore ſeuſim invalescentibus, per quatuor fere menſes preſſus ægrotans, & eandem viribus earneque plorſus exhauſtus, diem obiit ſupremum.

Epicriſis

Gravem hunc & immedicabilem affectum medici, vel ex calculo majori renibus inhærente derivabant, vel calculo cyſtidi, ac ductui felleo firmius impacto attribuebunt, eo potiſſimum ſymptomate ducti, quo æger ſpaſmum & dolorem in dextro latere circa cordis ſcrobiculum percepit. Verum ego neutra harum cauſſarum, deficientibus, quæ illarum præſertim judicarent, ſufficientibus ſignis, ſubſcribere potui; ſed potius quandam inteſtini duodeni circa flexuram, ob ſuæ ejus anguſtiam ac coarctationem, liberum ingeſtis ad inferiora inteſtina tranſitum denegantem, malo cauſſam præbuiſſe arbitratus ſum. Hæc autem anguſtia ingenti frigori, ad dorſum penetranti, non minus ac graviori excandeſcentiæ deberi videtur. Ubicunque enim continua & quotidiana ingeſtorum evomitiones infeſtant, cauſſam harum non tam in humorum intemperie, quam potius in vitio partium ſolidarum, & potiſſimum in anguſtia canalis, ſive in principio, ſive in fine inteſtini duodeni, vel etiam in ileo ponendam eſſe, multis rationibus convictus credo. Neque enim mihi, nec aliis auctoribus deſunt exempla, quod in duodeno, ileo, vel alio inteſtino, diſſectis corporibus, calloſa quædam obturatio lucem invenerit, quæ dum tranſmittendis humoribus obicem ponit, & motum peristalticum inverſioni anſam præbet, atrociſſima producit ſymptomata. Quemadmodum vero acre frigus ſenilibus corporibus generatim eſt inimicum, ita præſertim illi, qui valetudinarii, & ſpaſmo obnoxii ſunt, a frigoris & ventis aquilonaris ad lumbos acceſſu ſibi cavere debent. Ex anatome enim conſtat, quod circa initium lumborum ſirus & concurſus partium exquiſitiſſimo ſenſu prædituum reperiantur, quarum læſio, totam omnino vitalem œconomiam turbare poteſt & pervertere. Occurrunt ibidem ſira orificium ventriculi ſiniſtrum, tendines diaphragmatis, ſplenis & flexura duodeni, flexura coli, plexus meſentericus magnus, & ramus arteriæ meſaraicæ; quorum omnium texturæ ſtructuræ frigus eſt inimiciſſimum.

CA

CAPUT VII.

DE

DYSENTERIA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§ I.

AD ſpaſmodicos & convulſivos affectus ſummo jure etiam illa cruenta dejectio eſt referenda, quam, ſtrictius ſumto nomine, dyſenteriam vocant medici, & quam per rheumatiſmum inteſtinorum cum ulcere COELIUS AURELIANUS, per febrim ad inteſtina converſam ſolertiſſimus SYDENHAM haud inepte cognominarunt. Ea enim reapſe nihil eſt aliud quam motus inteſtinorum periſtalticus, ab inhærente eorundem tunicis humore cauſtico, exulcerante, ad convulſivum uſque gradum auctus, crebeam deſidendi cupiditatem, ipſamque frequentem ſordium mucoſo bilioſarum, plus minus ſanguine, vel ſanie tinctarum dejectionem, cum vehementibus tormentis, ac febrili commotione ſtipatam inferens.

Definitio dyſenteriæ.

§. II.

Diſtingui meretur hæc affectio ab aliis alvi fluxibus, utut tormineſis, quos vocare ſolent diarrhœas. Primum enimvero hæ tormina tanta ferocitate in canalem inteſtinorum nunquam ſæviunt, quanta quidem in dyſenteria ſolet eſſe. Neque in illis cruenti rejiciuntur humores, ſed vel pituitoſi duntaxat, vel bilioſa colluvie permixti; quia dyſentericis cruenti, ſanioſi, putridi, ac fœtidiſſimi redduntur. Quæ demceps ratione cholera diſcrepet a dyſenteria, ſequenti Capite oſtendetur.

a) a fluxu hæmorrhoidali.

§. III.

Majori opus eſt judicio ad dyſenteriam a fluxu hæmorrhoidali, maxime tormineſo diſtinguendam. Sanguis enim, qui ſub hoc effunditur, ſincerus plerumque exiſtit, & ſæpe eorum ſæpenumero committur dejectionem, cujus excretio tantum non ſemper inſigne ſanitatis poſt ſe trahit allevamentum. Contra vero in dyſenteria, ſanguis totet atrociſſima tormina, ac teneſmum moleſtiſſimum exprimitur dilutior, raro ſincerus, ſed putius cum materia ſaniola, ſpumida, ac fœtida remixtus, nec ſui rejectione ullum virium relinquit incrementum; tantum abeſt, ut in pejus ſenſim ruat valetudo. Raro etiam ab hac cruenta dejectione febris abeſt rheumatica & denique peculiare, quo graſſari ſolet, tempus, dyſenteriæ ſimul diſtinguit ab hæmorrhoidali fluxu.

§. IV.

Convenire porro cum dyſenteria videtur, attamen a illa diſcrepat affectus ille, qui Lutetiæ Pariſiorum endemius eſt, & quoſcunque fere corripit advenas. Hic enim conſiſtit in crebriori alvi dejectione, primum mucoſa, demceps cruenta, ſed in eo differt a fluxu dyſenterico, quod ei malignitate longe inferior, nec contagioſa, nec febre ſtipata ſit, quamvis anni tempore invadat, & per longius tempus detineat ægrotantes, ita tamen, ut in publicum prodire, ac ſuis fungi queant officiis: quæ in dyſenteria longe ſe habeant aliter.

b) ab affectu, ſe mal de Paris dicto.

§. V.

Ipſa vero dyſenteria dividitur in benignam atque malignam. Illa diutius moleſtat, mitius decurrit, & minus eſt periculoſa, hæc autem non modo contagioſam præſe ſert indolem, verum exitioſa quoque ſymptomata, ut febrem mali moris, ſummam virium jacturam, exanthemata maligna &c. habet conjuncta, & ad ſummum ægros perducit vitæ diſcrimen. Non minus diſtincta dyſenteriæ in rubram & albam notam meretur; in illa humores cruenti, in hac ſanioſi, filamentis carnoſis, & ulcerolis lineamentis, ab inteſtinorum tunicis abraſis permixti rejiciuntur.

Dyſenteriæ diſtinctio in benignam & malignam.

c) in rubram & albam.

§ VI.

Subiecta dyſenteriæ. Peculiaris profecto dyſenteria morbus eſt, quippe qui rariſſime ſporadicus, ſed utplurimum popularis exiſtit, rumque varios malignitatis gradus exhibet. Neque enim ulli ſexui, nec ætati parcit, ſed tam fœminas, quam mares, tam infantes & partos, quam adultos & ſenes infeſtat, adeo, ut nec teneri lactentes, in ipſis adhuc degentes incunabulis, a tam tyrannide ſint immunes. Cumprimis autem malo huic ſunt obnoxii plethorici, bibuli, & quorum ventriculus inſigniter labotat debilitate, nec non eos gravius vexat, qui inordinata uſi fuerunt dieta, fructuſque hotæos, immaturos præſertim, ac fermentiſcibiles larga comederunt quantitate. Præ aliis etiam dyſenteriæ ferociratem experimentur, qui ſeſe calefactos per noctes potiſſimum frigidiori exponunt auræ. Unde militibus in caſtris degentibus maxime familiaris eſt, & audit caſtrenſis, atque cum per Pannoniæ oras, ſæpius & atrocius graſſetur, quædam Pannonica ſolet adpellari.

§. VII.

Tempus quo gravius dyſenteria. Attentionem quoque meretur ea tempeſtas, qua dyſenteriæ ſtragem edere obſervantur. De qua ſi conſulamus HIPPOCRATEM, illi *ſect. III aph.* 2 hyemem plus juſto frigidiorem, & ſiccioiem, ver autem pluvioſum & auſtrinum, æſtatis dyſenterias præcedere, *& aph.* 12 hyemem admodum auſtrinam, & pluvioſam, ver autem ſiccum & aquilonium, iiſdem producendis, maxime favere ſcribit. Æſtas huic malo opportuna, deprehenditur ferventiſſima, ſub cutus finem, & autumni initium, menſe nimirum Auguſto, & Septembri, ubi poſt Immmum ſolis fervorem, interdiu moleſtum, noctes frigidiores, ventiſque borealibus fœtæ ſequuntur, malum excipit. Quare etiam, quo ralidiores ſunt regiones, eo frequentiores & graviores fovent dyſenterias: unde eædem Ægyptiis, Indis & Arabibus dicuntur endemiæ. Conf. BONTIUS *Lib. II hiſt. nat. Ind. orient.* Præterea etiam mali moris dyſenteriæ ſolent graſſari, quando ingens muſcarum, erucarum, aranearum, & aliorum inſectorum copia in aere obſervatur.

§. VIII.

Hiſtoria morbi. Qui hoc malo corripiuntur, ante plenariam illius eruptionem diu de corporis laſſitudine, ventre tumido ac moleſtis quibuſdam in eo motibus conqueruntur animadvertuntur. Quin imo jam a COELIO AURELIANO *Lib. IV. morb. chron. cap. 6.* olim obſervatum legimus, quod dyſenterias plerumque vel diarrhœa, vel cholera, vel ventris tumor antecedat. Ipſe morbus tantum non ſemper cum rigore febrili, aut ſaltem quadam corporis horripilatione incipit, quam calor, plus minus actis ac vehemens, cum pulſu celeri, ac intenſa ſiti ſequitur, totumque morbi decurſum comitatur. Rigorem febrilem, aut antecedunt, aut certe mox excipiunt atrocia imi ventris tormina; tum alvus fit lubrica, atque primum contentæ in inteſtinis fæces, cruditates, mucoſique humores; paullo poſt adipoſi, ac fere oleaginoſi ſuccι, & demque ſpumeſcens materia, cum ſanguine, vel ſanie ulcerola, ac pelliculis, filamentiſque tunicaveis remixta, mole ſæpius exigua rejiciuntur. Quibus ſubnata quadam onuſtus eſt ventriculus, illi nauſeam, vomendi conatum, ipſoſque vomitus patiuntur, & multos gravis cardialgia, & præcordiorum anxietas diſcruciat. Omnes adfligit perpetua deſidendi cupiditas, & tantus ani tenteſmus, ut non raro tædii plena ſequatur ejuſdem procidentia. Cnoctas vero dejectiones, quæ ſunt numeroſiſſimæ, & antecedunt, & comitantur, & ſequuntur crudeliſſima tormenta, non in uno loco fixa, ſed per totum inteſtinorum canalem vagantinere progredientia, & ſub quavis ſede ſtatim moleſtiſſimus omnium quaſi viſcerum deſcenſus. Adhæc pene omnis adpetitus, ſumma urget inquietudo, ſomnus præ dejectionum frequentia oculis eripitur, atque vi-

vires

res murum in modum proſternuntur.

§. IX.

Mali gravioris ſigna. Hæc ordinaria ſunt dyſentericorum ſymptomata, quibus malo intrepescente, nonnullis longe graviora junguntur. Namque quibuſdam extremis inteſtinis, interiora uruntur, ardorisque & pulſationis perpetuus intestina torquet ſenſus. Accedunt ſinguitus, ſudores frigidi, vultus pallor, corporis marres, & inflammationes ac aphthodræ faurium inquinationes. Quandoque, ſed raro indolentium dyſenteriarum caſus occurrunt, ut in ANC *dec.* I *anno* 2. *obſ.* 45. & ACT. MED. HAFFN. *vol. II pag.* 138. Interdum, ubi ad extrema ventum eſt, omnis dolor ſimul & ſemel ceſſat, ſitis veluti extincta perit, alvus præter voluntatem redditur, cum fœtore excrementorum graveolenti ac cadaveroſo, pulſus fiunt exiles, tumque mors procul dubio ſequitur. Notari adhuc circa dyſenteriæ hiſtoriam meretur, quod ſæpenumero contagioſa exiſtat: ſic enim ex ſola ſordium rejectarum odore, malum ad alios propagari, præter communem experientiam, ruſticus caſus teſtatur A. N. C. *dec. II. ann* 6. *obſ.* 25. Quin hæ etiam matronæ dyſentericarum, infantibus eandem labem affricare, perhibent eadem A. N. C. *dec. II ann* 6. *obſ.* 195.

§. X.

Sectiones dyſenteria peremtorum. Dum adhuc in hiſtoria dyſenteriæ tradenda ſumus occupati, utile erit, quædam obſervationes de ſectionibus dyſenteria peremtorum proponere. Omnesque ſcriptores teſtantur, in ejuſmodi ſubjectis inteſtina tam tenuia quam craſſa, vel inflammata, vel ſphacelata, vel exulcerata, atque bile ſuffuſa poſt mortem fuiſſe reperta: quemadmodum apud BARTHOLINUM *Cent. VI hiſt. II.* & BARBETTE *Lib. IV. Cap. III.* plagibus videre licet. Speciatim pylorum cum inteſtinis tenuibus inflammatum vidit JOANNES DE LA MONIERE *tract. de fluxu dyſenterico pag.* 4. Inteſtina tenuia extenus bile ſuffuſa, atque livida, intrinſecus gangrænata, adnotarunt ANC *dec II. ann VI. obſ.* 104. craſſa vero parte ratione livida, & gangræna affecta, obſervarunt PLATERUS *Lib. III pag.* 875. & RIVERIUS *Cent. III. obſ. II.* Idem PLATERUS *manuſſ. obſerv. pag.* 25. deprehendit, ſelleam ruſtridem bile prorſus vacuam; eadem vero inflicta inteſtina ileon, atque colon, quæ intrinſecus multis ſcatuerunt ulcuſculis. BONETUS humoribus in ſellea capſula reperit liquorem rhyſo ſimillimum, bilemque porraceam & ſere gramineam ro perfunctis hoc malo fuiſſe, teſtantur A. N. C. *Dec. II anno VI. obſ* 104. Nec denique exempla deſunt, quod in quibuſdam inteſtina plane coalita fuerint, inſtar eorum, qui fumto perierunt veneno.

§. XI.

Dyſenteriæ ſedes. Ex his autem, cum morbi noſtri ſymptomatibus rite collatis, ſtatim adparebit, quænam vera illius ſit ſedes. Hanc enim conſtituunt amplius inteſtinorum canalis, quæ, notante SYDENHAMIO *Sect. IV. Cap. III.* ſeriatim afficiuntur, donec tandem omnis mali vis in rectum decumbat inteſtinum. Nam hoc idem præ reliquis, & dolore mordicante, & moleſtiſſimo tenesmo, exercetur crudeliſſime. Neque vero negaverim, quin vicinæ partes, maximeque ſcrepar ac biliferi ductus, per conſenſum etiam experiantur malæ tyrannidem. Ipſa quod attinet inteſtina, determinari facile poteſt, quænam eorum potiſſimum diſcrucientur. Quod ſi enim proxime circa umbilicum atrox ſentitur dolor; ſique hunc tardior ſequitur dejectio; certum eſt tenuia laborare. Quando autem ad epigaſtricam regionem, ubi colon ſitum eſt, aut hypogaſtricam, atque hypochondria torquimur vis incumbit, ipſæque fæces brevi poſt rejiciuntur; craſſa laborare, ſo aprico eſt. Ac ubi denique aſſidua fere, ruſus tamen deſidendi vexat cupiditas, aut mucus fere tenax, viſcidus, pau-

cus, acer, & virulentus promanat, ulcus in recto consistere intestino, vero videtur simillimum.

§ XII.

Intestinorum fabrica.

Intestinorum quod attinet fabricam, non quidem nostri est loci, eam fusius explicare, multo minus eorundem varium situm, flexuras ac denominationes ample recensere, sed quædam duntaxat momenta, nostro scopo convenientia adnotabimus. Illa igitur tam gracilia, quam crassa componuntur, æque ac ventriculus ex quatuor tunicis, quarum musculosa binis fibrarum, una longitudinali, altera spirali construitur seriebus, earumque ope motum perficit peristalticum. Nervea tunica vasis sanguiferis scatet copiosissimis, adeo ut tunicam constituere videantur peculiarem, interne vero quam-plurimis obsita est glandulis, quæ per suos excretorios ductulos, ex massa sanguinea in cavum intestinorum assidue secernunt humorem seroso mucaginosum, non illum modo, qui glutinis instar villosæ adhærescit tunicæ, eamque pariter, ac substratam nerveam ab assumtorum acrimonia defendit, verum quoque alium, magis excrementitium. Notari enim probe meretur, quod humores, speciatim serosi, pro diversitate consistentiæ, in hoc vel illo loco, qui ratione magnitudinis pororum, magnitudini excernendarum particularum proportionatus est, secernantur. Sic subtilior portio per cutis spiracula exhalat, paullo crudior ad renes defertur, & quæ spissior adhuc est, ad intestina demandatur, tanquam amplam exassarum sordium latrinam.

§ XIII.

Formalis ratio, & caussa proxima dysenteriæ.

Quibus expositis, facilius jam erit, verum dysenteriæ genium introspicere, atque symptomatum eam concomitantium rationem suppeditare. Formalem illius rationem, motu peristaltico, ad summum & convulsivum gradum adaucto, & exacerbato absolvi, nemo est medicorum, qui negaverit, quoniam atrocissima, & horrenda, quibus eo morbo correpti homines agitantur, dolorum tormenta id testantur clarissime. Neque ullus est, qui inficias iverit, quin caussa dysenteriæ proxima, in humore quodam acerrimo, caustico, tunicas intestinorum vellicante ac stimulante consistat. Qualis autem hic humor proprie sit, & unde generetur, obscurum adhuc multis videtur, adeo, ut in varias inde abierint opiniones.

§. XIV

Auctorum opiniones de caussa dysenteriæ materiali tu- bere.

Veterum quam plurimi humorem illum colocynthidis naturam æmulari perhibuerunt, nec etiam, si effectus, quos sumta colocynthidis poma in corpus humanum edunt, quosque recenset STALPART VANDER WIEL *obs. XLI.* cum symptomatibus dysentericis rite contulerimus, multum a veritate abludere videntur. Deinceps communis plerorumque sententia est, materialem dysenteriæ caussam semper in cavo intestinorum contineri, & esse humorem acerrimum, ex fructibus horæis, maxime immaturis collectum, cum reliquis succis, præsertim biliosis confermentatum, atque nerveas tunicas vellicantem, arrodentem, & excoriantem. Verum, licet non negaverim, quin sæpissime hæc concurrat caussa, eandem tamen semper & unice peccare, præter contagiosam dysenteriæ indolem, & illi refutant homines, qui nullis omnino assumtis fructibus, eo rapiuntur morbo & teneri infantes, ubera adhuc matrum sugentes. Quamobrem alii ad miasma quoddam confugerunt plane specificum, cujus ea esset indoles, ut in cavitate intestinorum cum bile potissimum confermentaret, tumque arroderet intestina. At nec huic in totum subscribere possum opinioni, si vel id consideravero, quod nonnunquam tam acris per intestina effundatur humor, qui argentea corrodit vasa, inde vero nec tunicæ intestinorum excorientur, nec tam atrocia, uti in dysentericis, excitentur tormenta.

Ne

Neque enim sufficiens est exceptio, ac si in dysenteria primum villosa abradatur tunica, tumque vellicetur nervea: siquidem id ipsum ab alio quoque acri humore posset fieri, & praeterea experientia docet, tormina dysentericorum statim cum morbi initio, priusquam abradi potuit villosum involucrum, invadere.

§ XV.

[Caussa dysenteriae materialis, & symptomatum ratio.] Quamobrem, meo quidem arbitrio vera materialis dysenteriae caussa, cui crudelissima intestinorum tormina, & reliqua symptomata debentur, residet potissimum in vasis sanguineis, tunicam intestinorum nerveam obsidentibus, & est materia quaedam seroso lymphatica mucescens, & cum particulis salsis, acribus, ac sulphureis, in massa sanguinea fluctuantibus, in lentum ac causticum magma coalescens, & interdum cum miasmate quodam peregrino, ab extra corpori illato permixta. Haec enim motu quodam febrili, a constricto corporis ambitu, ad nerveum intestinorum canalem, vasculis sanguiferis plenam delata, partim acrimonia sua tunicas sensibiles nimium vellicat, roditque, & ad torminosas constrictiones provocat, partim dolore suo vasa, quibus inest, insigniter, & ad rupturam usque distendit. Unde patet origo convulsionum, atque torminum, quae eo redduntur atrociora, quo plus acris saburrae in ipsa cavitate intestinorum simul continetur. Sub tantis autem illorum contractionibus non fieri potest, quin, quae intus haerent, omnia effundantur. Postquam enim, quae ex cibis relictae adhuc restant crudirates, sunt eliminatae, continuante spasmo, ipsa mucago, villosam obducens tunicam, vi abraditur, & cum stillante ex intestinorum glandulis humore, plus minus noxio, in subpinguis ac oleaginosi muci forma exprimitur. Dum vero haec fiunt, & per consensum ductus quoque biliferi, cum cystide fellea vehementer corrugantur, hinc omnem suam bilem effundunt in canalem intestinalem, quae cum reliquo muco per alvum redditur. Praeterea perseverante membranarei istius canalis distentione, comprimuntur vasa sanguifera, cruore eo compulso jam turgida, impeditur sanguinei laticis per venas regressus; ejusdem, perennante a tergo affluxu, fit stagnatio, & demum vel pertuptio, ac extravasatio in intestina, unde stercora cruore tincta adparent, vel periculosa eorundem suboritur inflammatio, ardoris perpetui, ac pulsantis sensu doloris internoscenda. Haec inflammatio aut in ulcus saniosum abit, ipsam villosam depascens tunicam, tumque sanies ulcerosa cum carneis dejicitur filamentis, aut plane in gangraenam, & funestum desinit sphacelationem, qua praesente omnis dolor perit, & dejecta foetorem spargunt cadaverosum.

§ XVI.

[Caussae procatarcticae sunt 1) in tempestatis ratione.] Quae cum ita sint, explorandae jam veniunt procatarcticae caussae, quae producendo noxio humori, dysenteriae caussae, sunt opportunae. Atque tres earum potissimum classes esse statuo, quarum prior in ipsius tempestatis consistit ratione. Si videlicet aestas antecessit ferventissima ac siccissima; sub ejus finem, ubi plerumque post intensissimum, qui per diem est, solis fervorem noctes sequuntur frigidiores, grassantur dysenteriae, quales a nimia aeris siccitate subortas describunt A. N. C. *dec. II. ann. IV. obs.* 24. Tum vero malum ea potissimum invadit subjecta, quae per diem justo vehementius calefacta, sudoreque diffluentia, noctu auram frigidiorem, corpori minus tecto liberius admittunt. Cujus rei clarissima quoque est ratio. Per diuturnum enim aeris fervorem ac siccitatem, massa sanguinis insigniter resolvitur, colliquescit, & sudor promanat copiosus, unde tenuiores, fluidiores ac blandi succi dissipantur, quibus orbati reliqui humores mucescunt, acres, impuri atque sulphurei red-

redduntur, & ipſa debilitantur corpora. Quod ſi igitur corporis, ita qui aſperior eſt, liberalius admitta tur, conſtringitur inde cutaneus cortex; diffluvio ulterior ſordium adhuc tenuiorum ac ſulphureorum præpedi tur, hinc illæ cum mucoſcente lympha coeuntes, in lentum & acerrimum abeunt cruma, quod febrili motu ad inteſtina, tanquam ampliſſimum mucidarum ſordium colatorium delatum, parit dyſenteriam. Tali quoque ratione calli renſis generatur dyſenteria, & omnino abſque miaſmatis cujuſdam maligni externique concurſu evenire poteſt.

§. XVII.

2) in miaſmate contagioſo.

Quando vero cunque recenſitæ aeris conſtitutioni accedunt quædam virulentæ indolis exhalationes, quæ alteram cauſſarum procatarcticarum claſſem conſtituunt: tunc naſcuntur dyſenteriæ epidemicæ, plus minus malignæ, ac contagioſæ, quales deſcriptas lege apud BARTHOLINUM *Cent. II hiſt. anat. 65.* AMATUM LUSITANUM *Cent. III. cur.* 90 WILLISIUM *in pharm. rat. P. I. pag.* 119 *& in* MONIERE *tract. de fluxu dyſenterico*, nec non SENNERTUM *in praxi Lib. III part. II Sect. II. cap. VII.* Ejuſmodi lues epidemicæ longe lateque ſæpius vagantur, & longum terrarum occupant tractum: quid? quod FERNELIUS *de abd. rer. cauſſ. L. II. cap. XIII.* memoriæ dyſenteriæ anno 1538. poſt univerſam Europam populariter graſſantis. Generantur vero talia miaſmata vel in ipſo aere, ex malignis terrarum effluviis, ac peculiari ventorum conſtitutione, tumque per inſpirationem hauriuntur, & intra corpus ſuſceptum tui vel etiam cum cibis, maxime oleribus, ac fructibus horteis, venenata rubigine, vel inſectorum, quæ tum temporis copioſiſſima in aere obvertantur, maligni ovuli obductis aſſumuntur, & cum chylo maſſæ ſanguineæ permiſcentur. Notari vero nec retur, in tali aeris conſtitutione, ſuſcepta quandoque contagia per aliquod tempus intra corpus delitescere, & expectare, dum axat cauſſam quandam occaſionalem. Quamobrem adnotare mihi ſæpiſſime licuit, quod tum temporis leviſſima inteſtinorum ſtimulatio, vel ſumto purgante excitata, protinus efficiat dyſenteriam. Debetur porro malignis illis effluviis, ex corporibus dyſentericorum vel per ſtercora, vel lac, vel ſudorem exhalantibus, contagii cauſa atque origo.

§. XVIII.

3) in pervertendo ac nimio fluxu horrendo.

Tertiam cauſſarum procatarcticarum claſſem exhibuit, largius comeſti fructus, maxime ſi immaturi ſuerint, vel potus fermentativi deſuper ingetantur. Ex his vi noeiva emanent cenſa dulcia, mala perſica, pruna, maximeque flava illa, quorum frequentem noxam præter alios oſtendit FORESTUS *Lib. II obſ.* 23. Huc quoque pertinent potus fermentativi, mixtus defæcati, ut muſtum, vel cereviſiæ, quæ tum temporis ob nimium ſolis ardorem, plerumque male conſtituuntur, & vel recentes, impuræ, craſſæ, multiſque fæcibus refertæ, vel minimum acceſcentes ſunt, & copioſius bibuntur. Namque ejuſmodi ſubtecta, acri fermentante ſucco prædita, ſi in duodeno cum bile commiſceantur, acriorem, cum ea ſubeunt confermentationem, ex qua non modo vapores tenuiores acerrimi, intra humorum maſſam rapti, verum etiam ſordes reſultant craſſiores quidem, ſed cauſticæ indolis, quæ intra canalem inteſtinorum remanentes, nervoſam eorundem tunicam acerbe rodunt, atque tormina mirum in modum exaſperant. Hinc potiſſimum ſubortæ, in ventriculo ac duodeno ſtagnanti, debentur nauſea, vomendi conatus, ipſæque vomitiones, quæ junguntur interdum dyſenteriæ: a quibus ſymptomatibus

bus immunes ſunt, qui abſque hac concomitante cauſſa hanc morbum incurrerunt, ſicuti teſtantur dyſenteriæ anno 1726 noſtris in locis graſſatæ, quæ cum menſe jam Junio, ubi nulli nec maturi, nec immaturi adhuc fuerunt fructus, ſuam tyrannidem exercuerunt, a vomitionibus vacuæ exiſtiterunt, quemadmodum in diſſertatione de iis conſcripta fuſius oſtendi.

§ XIX.

Momenta quædam circa hanc cauſſam. Circa hanc vero cauſſam, notanda adhuc veniunt quædam momenta, nimirum 1) quod omnino ſolæ ſufficiant ad generandam dyſenteriam, quando videlicet vapores acriores, ex fructuum dictarum cum bile in ventriculo facta emfermentatione reſidrantes, in maſſam humorum abripiuntur, qui laudabiles ſuccos corrumpendo, ad producendam materiam, dyſenteriæ genetricem diſponant. Hæc vero, concurrente, tanquam occaſionali cauſſa, inteſtinorum a ſaburra in ſita ſtimulatione, motu quodam febrili ea ambitu corporis ad dictum canalem membranaceum devalvitur. 2) quod talium caſu ventriculi ac inteſtinorum accedere debeat quædam imbecillitas. Hinc enim ratio reddi poteſt, cur multi fructivori a dyſenteria ſint immunes, eorque e contrario alii, qui dictis fructibus aut plane non, aut ſaltem parcius veſcuntur, ea rapiantur morbo. Quod ſi enim firmitas ſuerit primarum officinarum robur, commiſſi etiam errores facillime corrigentur, & noxia ſaburra vegete proſcribetur; at, qui debiliori earum partium tono, acidaque jam ſaburra, ictus fidiſſimo comite, ſunt inſtructi, delitiarum ſuarum graviſſimas utique luere cogentur pœnas, 3) ſæpiſſime vero fructuum horræorum, ac putaum fermenteſcibilium immodicus uſus, tanquam concomitans dyſenteriæ cauſſa venit conſideranda, ita ut principalis vel a prohibita tranſpiratione, vel ſuſcepto contagio repeti debeat. Tum vero mali ſymptomata, unita binarum cauſſarum vi, mirum in modum exaſperantur.

§ XX.

Prognoſis dyſenteriæ. Quibus ita præmiſſis, ad tradendam gravis ac truculenti noſtri mali accedamus prognoſin. Dyſenteriæ igitur puerperis evenientes, ſunt periculoſæ, itidemque ſenes ac pueri freque utique pereunt, quam qui in media ſunt conſtituti ætate. Vid. HIPPOCRATES *ſect. II. textu* 30. SENNERTUS *L. III pag.* 243. Ubi malum cachecticos, ſcorbuticos, phtyſicos corripit, aut debiliores, & qui diuturnis animi perturbationibus ſe macerarunt, plerumque conclamatum de iis eſt. His quoque periculum imminatur, quorum inteſtina lumbrici obſidentur. Quæ dyſenteria cum vomitu ſe caſerat, & cui ſingultus accidit, magnum metum incutit, & pericolo inflammati ventriculi terret. neque minus mali eſt ominis, ubi excrementa viridia, nigra, & admodum graveolentia obſervantur, & veluti caranculæ deſiciuntur, notante HIPPOCRATE *ſect IV aph.* 26. nam abcus inteſtinorum deſignare ſolent. Quo magis vero, vel minus exulcerata ſunt inteſtina, eo gravior vel mitior eſt affectus. Peſſimum porro indicium eſt, quando infuſa clyſmata mox iterum relabuntur, aut anus tam arcte clauſa exiſtit, ut nihil poſſit ingeri. namque illud paralyſin inteſtinorum, maxime recti, hoc vehementem ſpaſticam eiuſdem ſignificat ſtricturam. Nihil etiam boni expectandum, ſi pulſu debiliori exiſtente, externa frigent, interna uruntur, aut his nullus inſit doloris ſenſus, mentis alienatio, faucium inflammatio, aphthæ, aut paralyſis totius œſophagi præſto eſt, ut aſſumta cum murmure delabantur. Illud quoque ſcire refert, malum hoc nunc celeriter movere, & ſi febris maligna præſertim ingraveſcat, ſæpe intra dies ſeptem vel novem vel quatuordecim necare, modo in plures, & ad quadrageſimum, ac ultra producat, longoque tempore, cum inveteraſcit, aut tollere hominem, aut etiamſi ſinatur, excruciare, uti obſervavit CELSUS *Lib. IV. cap.* 15. nec non ſœpius in hydro-

dropem ac lienteriam abire, advertente HIPPOCRATE *ſect. VI. aph.* 63. quin & coeliacam non raro, tabem ac hectiram inſanabilem mutari.

Methodus medendi.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

VIx morbus eſt quidam, ad cognoſcationalem curandum, majori opus eſt medentis judicio, quam quidem noſter dyſenterius. Quam plurima enim ſunt remediorum genera, quæ in illo commendantur, quæ vero non in omnibus ſubjectis eandem exhibent utilitatem, tantum abeſt, ut quæ huic proſunt, illi graviter nocere non rato deprehendas. Generatim hæ fere ſunt medendi indicationes, ut primum materia noxia, acris, rauſtica, qualiscunque fuerit, attemperetur, ac per emunctoria ipſi convenientia proſternatur, deinceps truculenta inteſtinorum tormina, ac feroces ſpaſmi conſopiantur, & denique ipſi inteſtinorum ſubſtantiæ, vel exulceratæ, vel nimis debilitatæ convenientibus ſuccurratur præſidiis.

§. II.

Evacuationum ac alvum purgantium uſus.

Quod ad priorem attinet indicationem, circumſpicere oportet prudentem medicum, num craſſiores in alimentari canale ſubſidant crudidates, quas partim commeſtus antea in victu error, & congeſta fructuum horræorum colluvies, partim naufea, cardialgia & vomendi conatus indicabunt. Quo in caſu multis laudibus radicem Ipecacuanhæ extollunt medici, ſi in morbi initio ad ſcrupulum unum vel drachmam dimidiam, cum lapidibus cancrorum maritata, hauſta deinper larga aquæ tepidæ quantitate, exhibeatur, & ejus ope vomitus excitetur, interdum iterandus. Neque vero minus per inferiora educere convenit ſaburram acrem & craſſam, & quidem felicitſimo cum ſucceſſu, per rhabarbarum in pulvere datum, & cum abſorbentibus permixtum: quippe quod poſt detergentem ac laxantem effectum, ut quoque blande roborante, & leniter tonica inteſtina ſolatur. Nec parum utilitatis exhibent piluiæ balſamicæ, ad Berhert, Stahlii, vel meam mentem paratæ, rumprimis ſi cum extracto rhabarbari communicentur.

§. III.

Acrimonia materiei morbi demulcanda.

Præterea operæ eſt pretium, ſaburræ inteſtina occupantis acrimoniam, & rodentem cauſticam indolem delimare ac demulcere. Quo quidem fine intus exhibenda ſunt mucilaginoſa, oleum amygdalarum dulcium recens & ſine igne expreſſum, ſperma ceti rerens minus rancidum, decocta hordei, avenæ, raſuræ cornucervi, raduris ſcoraoneræ, rhizæ &c. emulſiones ex amygdalis dulcibus, pineis, & aquis diaphoricis paratæ, atque etiam ſerum lactis dulce ad menſ confectum methodum, nec non ſons Selteranus, lacti neptus aſſintan. Haec enim & acrimoniam involvendo, & lubricas reddendo vias, votis factum ſatis, quem etiam ſcopum explent, ſimulque ſpecies ex craſſis pontibus inteſtinis educunt, clyſteres pure emollientes, quos ex aqua hordeacea cum ſuis furibus decocta, ex ſero lactis dulci, vitellis ovi, oleo chamæmeli, amygdalarum dulcium, ac ſevo hircino parare decet.

§. IV.

Diaphoretica promovenda.

Inſuper quoque ad impuritates ſubtiles, plus minus malignas ac contagioſas, in maſſa ſanguinis adhuc fluctuantes, attemperandas pariter, ac per corporis peripheriam educendas, febrimique conjunctum mitigandum, multa impendenda eſt cura, quoniam hac ratione aſſimxus talium ſordium ab inteſtinis revocatur. Et hoc nomine inſignem laudem merentur abſorbentia, cum fixis diaphoreticis mixta. Sic parari poſſunt pulveres ex cornucervi philoſophice præparato, uſto, ebore foſſili, terra ſigillata, bolo armena, antimonio diaphoretico, item martiali, ſuccino, lapidibus cancrorum, coral-

rallus rubris, matre perlarum, & præsertim chrystallo montana, quibus urgente nimio æstu ac siti, nitrum refracta dosi, & ad refrænandum dolorum imperum, cortex cascarillæ, aut unum alterumve theriacæ cœlestis granum pro dosi unica adjici potest. Cumprimis vero in expellendo miasmate maligno, per contagium admisso camphora, dimidii duntaxat grani pondere cum nitro & absorbentibus mixta, præclaram, ac excellentem possidet efficaciam.

§. V.

Motus efferenes sunt coercendi.

Proinde dictis hisce remediis, ad explendam secundam indicationem, & coercendos motuum nimios tumultus, interponi debent tutiora anodyna, & mitiora subadstringentia. Ex his vulgatissima sunt theriaca cœlestis, aqua theriacalis, diascordium Fracastorii, pilulæ de styrace, de cynoglossa, & Wildegansii, nec non laudanum liquidum Sydenhamii. Longe vero tutiorem & præstantiorem effectum quam plurimis in casibus exhibuit liquor meus anodynus, cum refracta balsami mei vitæ parte remixtus, quem ter vel quater de die ad guttas viginti, somno cum fructu porrigere suevi. Huc quoque ob antispasmodicam virtutem referri merentur, aquæ destillatæ liliorum convallium, florum sambuci, tiliæ, aurantiorum, menthæ, cerasorum nigrorum, & cascarillæ; ex quibus commendati superius pulveres propinari possunt. Neque etiam externorum paregoricorum usus insuper est habendus, ex quibus, si efferata sit torminum vehementia, linimentum componi potest, quod v. g. olei liliorum alborum unciam unam, menthæ destillati, absynthii, quod est magnum anodynum, nucistæ, carvi ana drachmam semis, camphoræ scrupula habeat. Quod abdomini inunctum egregia ac secura virtute sistet intolerabiles dolores; quo subinde reliquis medicaminibus caussa materialis eo commodius oppugnari, eaque felicius debellari queat.

§. VI.

Quæ tertiæ satisfaciant indicationi.

Educta sic noxia materia, & conquiescentibus spasmis, succurrendum est læsis intestinis, quorum si quædam adhuc restiterit exulceratio, præter internorum abstergentium continuationem injiciendi sunt crebro clysteres ex sevo hircino, cervino, vitello ovi, terebinthina, & balsamo Locatelli commixti. Plerumque tamen superato morbo restat adhuc intestinorum atonia, cui mederi licet exhibitione remediorum roborantium; ex quibus eminent cortex cascarillæ in essentia, pulvere, & extracto aquoso datus, sive etiam cortex chinæ, cum extractis abstergentibus ac roborantibus in electuarium redactus; aut Elixir nostrum viscerale, vel essentia corticum aurantiorum, cum essentia gentianæ rubræ & succini permixta. Non contemnendum quoque præstabit externa usum Spiritus vini tectificatus, vel aqua Reginæ Hungariæ aut spiritus florum chamomillæ Romanæ cum oleo menthæ destillato decenter mixtus.

§. VII.

Quale regimen observandum.

Vix autem votis respondebunt allegata præsidia, nisi accuratum regimen, victusque pertinax accesserit observatio. Cumprimis aeris calorisque æquabilis semper temperies conservari debet: sicuti enim omnis refrigeratio, sive per admissum ab extra frigus, sive per ingestos gelidiores potus, certissimum minatur damnum: ita quoque nimius calor & exæstuatio, & per conclavia valde calefacta, & per multam lectorum, stragulorumque impositionem, æstum febrilem & anxietates adaugendo, nunquam noxæ gravioris expers est. Quamobrem dysenterici se quietos, animique tranquillitati sedulo studentes, in temperato & lecti & conclavis calore continere debent. Potus oportet esse tepidos, nec convenit ulla cerevisia, sed potius decocta gelatinosa, infusa theiformia, serum lactis, & sub finem morbi, ad intestina roboranda, haustus vini generosi. Victus sit facillimus, cibique non nisi molles

con-

conveniunt, ex quibus oryza, ac vitelli ovorum merito sua extolluntur. Nec laude carent juscula, ex carne vitulina, gallinarum, radicibus scorzoneræ, cichorei, rhiœ, succo plantaginis & ranarris routusis parata, qui a nonnullis ad consolidanda intestinorum ulcera, magnis extolluntur encomiis.

§. VIII.

Præservatio. Præservatio hujus mali, ubi illud est epidemicum & contagiosum, fit, quando quis excessus omnes & subitas aeris mutationes effugiat & provide eos qui hoc malo laborant evitet. Certius ab eo, quod ex aliis originem trahit caussis, se omnino præservare poterit, qui aeris injurias vitaverit, a nimio & perverso fructuum horæorum, præsertim immaturorum usu abstinuerit, ac alvi perpetuam libertatem conservaverit. Cumprimis eo, quo dysenteriæ grassantur tempore, noctu corpus in lecto probe tegendum, ne prohibeatur transpiratio, & si corpus purgandum est, caveatur probe, ne id fiat acrioribus purgantibus, quippe quæ, uti superius dictum est, exritando tout agto, ipsique morbo producendo, caussam sæpenumero præbent opportunissimam.

Cautelæ & Monita Practica.

§. I.

Cautela circa opiata & adstringentia. Omni in dysenteria summa cum cura a crassis opiatis, adstringentibus, & stypticis abstinendum est, quoniam hæc in pejus malum provehunt, tantum abest, ut illud allevent. Namque si in morbi initio dentur, intus retenta caustica materia, summas præcordiorum anxietates, singultus, aphthas, & periculosas induruut inflammationes, in vigore morbi, & ubi nimium fractæ fuerint vires exhibita, facile fiunt nerrotica, & præsentem inflammationem in lethalem commutant sphacelum conf. THONERUS obs. Lib. III. obs. 8. pag. 167. M. N. C. dec. 2. anno 3. obs. 83. Denique eadem morbo adulto, & declinante propinata, affectus spasmodicos, œdematosos, languores, atque febrim relinquunt. GALENUS 2. simpl. 12. & 14. auctor est, dysenteriæ intempestive rohibitæ surcessisse melancholiam, & quod HOLLERIUS in schol. p. 353. observavit, epilepsiam, plenitidem, & ut MARTINI de morb. mes. testatur, inflammationes & abscessus mesenterii, ac plura graviora incommoda, mortemque ipsam arcelerare, ut multis ostendi exemplis posse scribit CRATO consil. XXII. l. 5. Quo quidem in casu operæ pretium est, infusis ano clysteribus, rohibitas dejectiones revocare, & internis absorbentibus ac diaphoreticis fixis imminentem præcavere inflammationem.

§. II.

Circa anodyna incitiva. Neque vero intelligi debent ex antimali regno depromta remedia, quæ sedativa & anodyna, eaque tutissima virtute his in morbis se commendant. Ex horum numero sunt spina & hepar viperarum, rasura dentis hippopotami, manati, priapi ceti, pulvis secundinæ humanæ exsiccatæ quippe quæ si cum lenioribus bezoardicis combinentur, ad sopiendas spasmas & convulsivas intestinorum stricturas, præclaros edunt effectus.

§. III.

Circa laxantia, & purgantia. Quamvis blanda laxantia, & alvum lenientia in dysenterico fluxu egregium levamen ferre deprehendantur, cautissime tamen cum iis mercari oportet. Namque primum acriora purgantia, ex Jalappiis, scammoniatis, colocynthide &c. parata, exacerbando spasmodicas motiones, vim veneni exserunt, id quod etiam de mercurialibus valet. Unde non mirari satis possum, quosdam, & præsertim BOYLEUM de S. M. V. pag. 52. mercurium dulcem in dysenteria commendare, quippe qui ejus est indolis, ut ab admixtione saltum acriorum, quæ in nostro morbo larga præsto sunt quantitate, caustitus reddatur. Nec etiam la

laxantia, quæ dulcia sunt, & facile fermentationem subeunt, hoc in malo conveniunt, unde omnino a decoctis prunorum, foliorum sennæ, syrupisque laxantibus abstinendum erit.

§. IV.

Spac p. v n ex capsulas pe lychra. stae.

Quanquam pilulæ polychrestæ, & temperare balsamicæ, leniter evacuando & corrigendo, primis morbi diebus, parciori & iterata dosi exhibitæ, egregiam afferant utilitatem, attamen ab iisdem, ubi morbus in plethoricis cum magno æstu, pulsuque celeriori invadit, sæpius notabilem observavi noxam. Tunc enim consultius est, ab omnibus, quæ vel levissime humores commovent, abstinere laxantibus, & potius decocto, quod ex sero lactis, tamarindis, rhabarbaro & manna conficitur, blandam moliri vacuationem. Præterea, ubi morbus statim ab initio, atrocioribus imi ventris cum torminibus incidit, ego solitus sum, anodynum evacuanti nuptum exhibere, eoque nomine pilulas aloephanginas, vel, quod melius, Becherianas æquali pondere cum massa pilularum de styrace remixtas, convenienti dosi bis vel ter intra nychthemeron, immo cum fructu propinare.

§. V.

Circa mannã in fine morbi datam.

Neque raro observavi, infusum laxans mannatum, finito jam penitus, qui diutius adfixit, morbo, sublatisque gravioribus symptomatibus nsur patum, tormina & alia soutrea mala revocasse. Caussa talis modi catastrophes procul omni dubio in toni intestinalis, qui per violentos spasmos valde dejectus fuit, destructionem collocanda est, qua eadem facile irritari possunt. Idcirco congruis roborantibus deperditum illud robur instaurare convenit.

§. VI.

Circa radicem Ipecacuanhæ.

Radix Ipecacuanhæ, quæ pro specifico antidysenterico a multis habetur, vid. M. N. C. *Dec. II anno X. obs.* 115. non omnino suo caret usu; licet etiam sæpissime sinistros producat effectus. Utilissime adhibetur in subjectis robustioribus æque ac humidioribus, veluti sequior est sexus, deinceps operæ pretium exhibet, ubi magna cruditarum illuvies primis inhæret regionibus, vel miasma contagiosum recens susceptum est, & hinc nausea, vomendi conatus, præcordiorum anxietas, & dolor gravativus infestant. Tum vero primis statim diebus hoc remedii genus porrigere expediet, & ejusdem usui, si plethora & febris urget, phlebotomiam præmittere. Quodsi autem, morbo existente adultiori, post jam factas crebro dejectiones mucidas pariter ac sanguinolentas exhibeatur, sistit quidem eas aliquantulum, sed majores parit circa præcordia anxietates, ut sæpius clysterum emollientium ope alvinam excretionem revocare, necesse sit. Præterea hanc radicem commodissime ad drachmam dimidiam cum decocto laxante, ex manna, rhabarbaro, & tamarindis parato exhibere licet, si magna cruditatum primas vias obsederit copia.

§. VII.

Circa salina remedia.

Summo quoque studio fugienda sunt illa remedia quæ intestina magis stimulant, veluti sunt cuncta salia, neutra ac digestiva, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, salia thermarum &c. Nihilominus nitrum, nec non sal prunellæ, quod præsertim RIVERIUS magnis extollit laudibus, ob vim refrigerantem atque temperantem quandoque commendari, & absorbentibus immisceri meretur pulveribus, utique, si æstus cum siti nimium urgeant, & subjecta cholericæ, biliosæque sint constitutionis.

§. VIII.

Circa venæsectionem.

Communis multorum medicorum ipsiusque HIPPOCRATIS & GALENI it. MARTIANI *comment in libr.* HIPPOCRATIS *de ratione victus in acutis pag.* 415 est opinio, alvo fluente non detrahendum esse sanguinem, & pro generali quidem in nostris regionibus monito practico id ipsum haberi potest. Verum ego multiplici ductus experientia statuo, quod in

in ſubjectis valde plethoricis, diætæ vinoſæ adſuetis, ſi dyſenteria cum febre continua corripiantur, omnino perquam ſit neceſſarium, venam ab initio morbi ſecare. Nam vanus eſt metus, ſanguinis miſſione vires imminui, & quum non modo plerique dyſentericorum, ex inflammatione inteſtinorum moriantur, verum quoque plethorici, ſi continuis infeſtentur febribus, non niſi ob nimiam ſanguinis molem, ad ſtaſes, gangrænam, & ſphacelum diſponentem pereant: non certe convenientius in his periculis avertendis, venæſectione reperitur præſidium. Neque deſunt teſtimonia ſcriptorum probatiſſimorum, qui hoc remedii genus inſigniter commendarunt. Sic JULIUS CÆSAR CLAUDINUS *Reſp. VI.* ſe plures dyſentericos venæſectione curaſſe perhibet, quales etiam obſervationes RIVERIUS *Cent. II. obſ. 37. & 44.* AMATUS LUSITANUS *Cent. II. obſ. 48.* ALTIMARUS *de medendis hum. corp. malis cap. 74.* BOTALLUS *Cap. IV.* SYDENHAM *Oper. med. Cap. de dyſent. pag.* 111. & ex recentioribus PASCOLI *in opp. ſuis pag.* 190. recenſent notatu digniſſimas.

§ IX.

Circa diaphoretica præſervandi ſic data.

In dyſenteria per caſtra maligne graſſante a perito caſtrenſi medico relatum mihi eſt, præſente contagii ſuſpicione, & non ambiguis illius ſignis, diaphoreticum ex cornu cervi uſti, & philoſophice præparato, antimonii diaphoretici, ſalis volatilis cornu cervi, & croci ana granis decem confectum, & cum calido ſumtum vehiculo, corpus ad ſudorem diſponendo, deſideratiſſimum & incomparabilem ediдiſſe effectum, adeo, ut poſt repetitas aliquot doſes in prima, uti dicunt, herba perniciaIis mali vis fuerit ſuffocata. Quod remedii genus, ubi ſordibus primæ viæ ſcatent copioſis, poſt opportunum evacuans demum exhibere, mea quidem ſententia longe ſecutius foret.

§ X.

Circa calida alexipharmaca.

Communis clinicorum, iſque peſſimus hoc loco taxandus eſt error, cum ad atrocis noſtri morbi curationem, remediis alexipharmacis & theriacalibus, veluti ſunt electuaria ex diaſcordio theriaci Andromachi, mithridatio, pulvere Pannonico rubro concinnata, eſſentiæ alexipharmacæ, tincturæque bezoardicæ, immoderatius utuntur. Vidi ſæpenumero a nimium exhibitis in dyſenteria populariter graſſante, ejuſmodi remediis calefacientibus, & exſiccantibus, ſymptomata fuiſſe exaſperata, cum auctis interno æſtu, febre & ſiti. Namque ipſa quoque dictitat ratio, ejus generis ſanguinem commoventia minus convenire in morbo, qui ob interno diuturniore æſtu, humores dulces ac temperatos in bilioſos & ſalino ſulphureos commutante, ſuam trahit originem.

§ XI.

Circa mucilaginoſa.

Plures porro medicorum in dyſenteria ad coercendam humorum acrimoniam, ulcerum pravitatem leniendam, & corroſam inteſtinorum ſubſtantiam conſolidandam, remediis glutinoſis & mucilaginoſis, tam interne, quam externe per clyſteres potiſſimum nimium uti ſolent. Talia ſunt lac variorum animantium, decoctiones pedum vel vitulorum, ſolutiones tragacanthæ, gummi Arabici, & gelatinæ animantium, ſperma ceti, radix conſolidæ majoris. Quamvis vero haud in totum improbari queant hæc remedia, monendos tamen eſſe duco medicos, ut in illis adhibendis cauti procedant, modumque ſervent. Nam fluida hæc glutinoſa per anum admiſſa faciunt lentorem, ulcera magis fœdant, & cicatrici reſiſtunt, efficiuntque ſæpius, ut compreſſo alvi profluvio, ventris colluvies magis cumuletur, & fermentando graviores ſpaſmos inducat ac tormina.

§ XII.

Circa ſal, &

Hoc quod attinet, illud ſolum, maxime ſi acida in primis viis abundet ſabur-

Google

[illegible] bursa, ob coagulum, quod ibidem facile subit, & inde metuenda symptomata non convenit in dysenteria. Verum idem coctum & cum aqua pura fluviali vel fontana, vel etiam acidulis Selteranis mixtum, aut serum lactis, quod jam HIPPOCRATES laudavit, ob vim sitim & aestum temperantem, & acrimoniam humorum aliquantulum obtundentem, multam meretur commendationem; id quod etiam RAYMUNDUS a FORTIS *Consult. cap. II. pag.* 245. & SYDENHAMIUS *Oper. med. pag.* 115 egregiis fundent elogiis. Praeterea etiam aqua pura fontana, cum cornu cervi usto, aut boli quadam specie cocta, vel chalybeata, junioribus aeque ac adultioribus, ad sitim & aestum extinguendum, & acres humores diluendos, potum praebere omnibus praestantissimum. Pertinet huc etiam decoctum SYDENHAMII ex aqua fontana, cornu cervi usto, mica panis similaginei cum saccharo paratum. vid. *opusc. ejus p.* 228. Nec ignotum est, quam celebres, & multis experimentis in curanda dysenteria approbatae sint aquae in Italia, Lucana dicta, item Villenses, Montiscadinae &c. de quibus legi meretur FALLOPIUS *de thermis*, & CAESALPINUS *in quaest. med.* 21. *l.* 2, *de medic. facult. cap.* X. Praestans porro nostrarum usus est acidularum, quibus curatam dysenteriam vide in A. N. C. *dec. I. anno* 2. *obs.* 213.

§. XIII.

Contagium praecavendi modus. Quum nullum morbi genus tam foetidum, tam sordidum, tam abominabile, quodque tam putridis exhalationibus aërem inficiat, & conspurcet, quam ipsa dysenteria sit; videndum est, ut non in ipso conclavi, in quo degit aeger, verum potius vicino, si vires patiantur, moderate calido fiant dejectiones, haeque statim removeantur. Nec minus suffimentis ex mastiche, & succino, noxia aëris corrigenda est qualitas, quo etiam fine in omnibus contagiosis morbis appendendam collo camphoram, modo aegrotantes ejus odorem ferre queant, admodum commendare solitus sum. Ubi vero vires permittunt, e lectis surgere, consultum erit, vas quoddam, recipiendis stercoribus opportunum lecto supponere, si prius decocto calidiori ex floribus malvae, sambuci, seminumque foenugraeci imbutum fuerit, in quod decumbentes alvum deponant.

§. XIV.

Noxa ex pedum refrigeratione. Vix datur ullus morbus, in quo pedum refrigeratio tam grave, imo mortis periculum, confirmante id experientia, injicit, quam dysenteria. Vidi hac ratione brevi post inflammationem intestinorum, quae in ipsam mortem transiit, esse sequutam; pedibus enim refrigeratis cutaneus cortex constringitur, & noxii humores majori copia ad intestina congeruntur. Quamobrem operae saepius est pretium, calidos lateres pedibus supponere.

§. XV.

Remedia contra tenesmum. Nihil gravius affligit dysentericos, quam perpetua desidendi cupiditas, & tenesmus molestissimus, quo vel nihil, vel perparum, plus minus cruentus egeritur mucus. Quo in casu ex artis praesidiis efficacissimum est fotus, qui ex lacte, floribus sambuci, & chamaemeli decocto paratur; vel potius mucilaginis psyllii, aut cydoniorum, aut olei amygdalini & vitelli ovorum, croco permixtis, frequenter ano infusa.

§. XVI.

Regimen convalescentis. Qui ex dysenteria diutius protracta convalescere, ac vires sumere incipiunt, illis, ut pristinum, & morbo labefactatum ventriculi ac intestinorum robur cum vi digestiva, recipiant, exquisita diaeta ac victus ratio praescribenda est. Quae si neglecta habeatur, lienteriam, febres lentas, tabem, aliosque chronicos affectus insequi, plus simplici vice licuit adnotare.

Google

Irritationes morborum.

OBSERVATIO I.

Dysenteria a Julio 1692

JUvencula viginti annorum mulier, succi plena, animoque valde sensibilis, menstruorum inordinato successu, & hinc frequentibus hystericospasmodicis agitudinibus obnoxia, tempore autumnali præscriptum a medico in pilularum forma sumebat purgans, quod præter alia extracti colocynthidis & diagrydii sulphurati aliquot grana habebat. Inde sex vel septem satis copiosæ sequebantur sedes, & paullo post crudeles imi ventris dolores, ac tormina excipiebant. Jungebantur quoque præter vomitiones, creberrimæ dejectiones, quibus excreta sanguine instar lotutæ carnis tincta, cum magnis anxietatibus, inquietudine, pulsuque celeriori reddebantur. Ego consultus, quum exacerbatos motus magis, quam sordium crassarum præsentiam suspicarer, interne non nisi pulveres absorbentes, cum theriaca cœlesti, castoreo, & nitro mixtos exhibui, & pro potu ordinavi decoctum ex rasura cornu cervi, radice scorzoneræ, pentaphylli, & cinamomi paratum; extrinsecus vero abdomini imponendum suasi sacculum, qui species carminativas, spiritu vini cum oleo menthæ & chamomillæ vero saturato, impregnatas habebat, quorum ope convaluit ægra.

Epicrisis.

1). Præsens dysentericus fluxus, uti principalem caussam in contagio, tum temporis epidemico agnoscit, ita a dato acriori purgante, tanquam a procatarctica caussa excitatus fuit. Notari enim probe meretur, quod testante crebra experientia, suscepta maligna miasmata nonnunquam diutius sine noxa in corpore possint tolerari, tumque quandam dispositionem ægrotandi generare, quæ accedente occasione in actum deducitur.

2) Comptimus viri hypochondriaci, fœminæque hystericæ ad affectum dysentericum valde proclives sunt, & ex dato purgante facillime illum incurrunt. Quum enim eorum ventriculus ac intestina jam antea spasmodicis contractionibus obnoxia reperiantur, eo magis ab acri purgante adeo irritari possunt, ut præsente dispositione, humores noxii, constricto corporis ambitu, ad ea compellantur, atque vera generetur dysenteria.

3) Vomitus dysentericorum non eandem semper præbet prognosin: mox enim salutaris ac velut criticus existit, si nimirum largior cruditatum in primis regionibus copia præsto fuerit, mox vero malæ est notæ, & periculosam intestinorum significat inflammationem. Hoc posteriori casu ardens pulsansque dolor, enormes anxietates, & pertinaces extremorum refrigerationes comitantur vomitiones, a quibus immunes sunt, si a solis proveniunt cruditatibus. In nostro casu non æque saburra quædam, nec inflammatio ventriculi, vomibundæ ipsius inversioni caussam præbuit, sed spasmodicorum motuum vitium venit accusandum; idcirco nec aliis, quam quæ hos præternaturales motus delinire, & humores ad cutim revocare, perque sudorem expellere valent, remediis opus fuit.

OBSERVATIO II.

Generosa mulier, quadraginta annorum, corporis tenerioris, diuturno mœrore obrigens per incendium domus inductum damnum, agitata, tempore, quo dysenteriæ in pago, in quo degebat, sæviter grassabantur, nullo quidem victus errore prævio, primum mucoso, post cruento ac dysenterico alvi fluxu corripiebatur. Frequentissimæ erant dejectiones, adeo ut intra nycthemeron tricesies & ultra alvum deponere cogeretur, non sine gravissimis torminibus, inquietudine, pulsu febrili, & insigni virium langUO-

Dysenteria feliciter sanata.

guore. Sordes excretæ per primum ſe-
ptiduum mucoſæ, deinceps cruruntæ,
mox viridi, mox exflavo pruno colore
tinctæ adparebant, & ſic per quatuor-
decim dies large fluebant. Sitis urge-
bat ingens, ſed ſimulac potus quidpiam
aſſumſiſſet, ſtatim alvum reddere co-
gebatur. præterea taſſis vexabat ſicca,
& corpus abſque ullo madore ac ſudore
ariditſimum erat. Adhibuerat varia
medicus, pulveres abſorbentes cum
chryſtallo montana, elixiria ſtoma-
chica cum eſſentia terræ Caterhu mi-
xta, nec non oleum camphoræ, quod
ex camphora in oleo amygdalarum
dulcium ſoluta conſtabat, ac decocta
varia, ſed in caſſum. Poſt hæc ad co-
hibendum quodammodo fluxum ordi-
natrat in ſuſum theriforme, ex herbis
vulnerariis, & adſtringentibus, coq.
ſolidæ ſaracenicæ, vincæ pervincæ, ſa-
niculæ, agrimoniæ, veronicæ, mil-
lefolii, menthæ, melliſſæ &c concin-
narum: ſed ab ejus uſu peſſime habuit
ægrotans, & ingentes circa præcordia
anxietates, indigeſtionem ventriculi,
ructus, extremorum frigus, animique
defectiones, non multum imminuta
deſiderii frequentia, paſſa eſt. Id circa
me vocavit in conſilium, & anxia
flagitavit opem. Dedi mixturam, quæ
habebat aquarum florum aceteſæ, ſam-
bucr, cardui benedicti ana uncias tres,
olei amygdalarum dulcium uncias bi-
nas, pulveris met bezoardicidrachmas
duas, liquoris anodyni guttas triginta
& balſami vitæ guttas duodecim, ſy-
rupti cydoniorum unciam ſemiſs atque
juſſi, ut hujus mixturæ, probe agita-
tæ ſingulis binis horis vaſculum, quo
ad ſorbillandum potum, theæ utimur,
aſſumeret. Toti abdomini aquam re-
ginæ Hungariæ calefactam, in cujus
uncia guttæ octo olei menthæ, & vi-
ginti balſami vitalis ſolvebantur,
pannis calidis inungendam curavi.
Pro potu dedi lac vaccinum, cum in-
fuſo theiformi ex ſeminibus car-
minativis, aque tincturis maritatum. Ab
horum uſu intra unius diei ſpatium, inſigniter fracta ſunt
ſymptomatum vehementia, & immi-
nuta dejectionum frequentia. Quare
propinavi remedium anodyno alexi-
pharmacum, quod ex liquoris anody-
ni uncia una, ſalis volatilis corniceri
drachma, ejuſdemque olei probe rec-
tif. guttis octo erat compoſitum. Cu-
jus cum quindecim guttas per aliquot
vices aſſumſiſſet, redibat lomnus, ſu-
dor per totum corpus erumpebat, &
alvus vix bis vel ter de die reddebatur.
Hinc ejus uſum continuavit, ſumſit-
que crebrius pulverem ex bezoardico
meo, & ſex corticis caſcarillæ grais
confectum: unde brevi tempore feli-
ciſſime conſanuit.

Epirriſis.

Cruentæ alvi fluxiones optimo jure
cum affectibus catharralibus, & rheu-
maticis comparari poſſe videntur:
quam plurimæ quippe ſuot memoratæ,
quæ hanc convenientiam demonſtrant.
Quemadmodum enim primum in co-
ryza ſerum pituitoſum ad glanduloſam
ſaurium, atque narium tunicam co-
pioſius defertur, ibidemque ſecernitur:
ita in dyſenteria ſerum ſanguinis bilio-
ſum, ſulphureumque ad primas regio-
nes demandatur, auctaque inteſtino-
rum, & ductuum biliferorum priſtal-
ſi evacuatur: id quod, ſi abſque læſio-
ne inteſtinorum fieri poſſet, in maxi-
mum ſanitatis cederet emolumentum.
Deinceps ſicuti affectus catharrales
plerumque a communi arris vitio, &
prohibita tranſpiratione originem du-
cunt, & nunquam fere non febriculam
quandam, utut mitem, & noctu præ-
ſertim exacerbatam, habent comitem:
ita quoque utrumque momentum cir-
ca fluxus dyſenteritos obſervari mere-
tur. Ut porro in rhrumate pernicio-
ſum eſt conſilium, excretionem ſeri
vitioſi mox ab initio morbi improvide
cohibere: ita illud idem in dyſenteria
exitiale eſt, & fontica poſt ſe trahit
ſymptomata, teſtante inter alia, &
præſenti exemplo. Quemadmodum
coryza, ſi quæ jam adſit diſpoſitio, fa-

to cirrhino, vel ptarmico, facile excitatur: itidem fit in cruento alvi fluxu post datum acre purgans. Et deinque utrumque malum eandem requirit præservandi rationem; quæ in eo consistit, ut tempore, quo grassantur ejusmodi affectus, omni cum cura atque studio salutaris transpiratio, noctu præsertim conservetur.

OBSERVATIO III.

Dysenteria in juvene, brevi curata.

Generosus juvenis, viginti circiter annorum, teneræ, ac macilentæ corporis constitutionis, Augusto mense per quadraginta milliaria noctu dieque continuatum fecit iter, sub quo corpus diurno solis calore, qui erat fervidissimus, valde calefactum, noctu vero eximio frigore affectum fuit: simulque varios potus, mox cerevisias lupulatas, mox recentes, dulces, atque triticeas assumsit. Domum redux conquerebatur de magnis imi ventris torsionibus, virium languore, & inappetentia stipatis, quas inter primo triduo pauciores ac moderatas sedes habebat. At quarta die, auctis mirum in modum circa umbilicum torminibus, copiosissimæ sequebantur dejectiones cum sincero permixtæ sanguine. Ille sibi solus consulturus, non nisi panem tostum, cum nuce moschata, & vino calefacto, sacharo remixto capiebat; sed cum nihil inde commodi sentiret, meam invocabat operam. Deprehendi ipsum valde languentem, inquietum, miris tormentis obnoxium, pulsumque debiliorem & celeriorem & quum obnixe rogaret, ut quanto ocyus profligarem molestum malum, hac usus sum medicatione. Præscripsi pulverem, qui corticem cascarillæ, cornu cervi philosophice præparatum, lapides cancrorum, matrem perlarum, antimonium diaphoreticum, & terram sigillatam habebat; cumque pondere unius drachmæ, una cum triginta liquoris anodyni mineralis, quindecim balsami vitæ guttis, & binis olei amygdalarum dulcium cochlearibus, ex decocto avenaceo pro una dosi capiendum curavi, utque singulis quatuor horis iteraret, suasi. Ventri præterea aquam reginæ Hungariæ calidam cum linteis duplicatis imponendam jussi: unde intra tres dies, imminuta torminum ac dejectionum frequentia, somnum, appetitum atque vires recuperavit, prorsusque convaluit.

Epicrisis.

Præsens morbus citra contagii, aut miasmatis cujusdam concursum, suppressæ sub itinere transpirationi, & usui potuum fermentescibilium unice debetur. Quemadmodum enim ex illo impuritates sulphureæ, acres, biliosæ in massa sanguinea cumulatæ, & constricto corporis cortice, ad intestina compulsæ fuerunt: ita ex hoc similis acris, caustica, ac fermentescibilis saburra in ipsa ventriculi ac intestinorum cavitate est generata. Jam quidem vetustissimum est monitum, ut medicus morbos non tuto & jucunde solum, verum quoque cito curare annitatur. Quod ultimum quomodo tum licet non semper citra manifestum noxæ metum a medico peragi possit, etiamen certis in casibus locum omnino invenit. Et in præsenti quidem casu sic sum ratiocinatus: Medendi indicationes in eo curando erant, ut acrimonia humorum acido biliosorum corrigeretur, dolores ac tormina intestinorum blande consopirentur; humorum affluxus ad ambitum corporis revocaretur, & tonus intestinorum restitueretur. His vero indicationibus recensitum remedium, quod ex temperantibus, diaphoreticis, antispasmodicis & roborantibus confectum erat, omnino respondebat: quod cum primis morbi diebus, ubi nondum læsio intestinorum invaluerat, repetitis sæpe vicibus adhiberetur, factum utique est, ut brevi tempore morbi vis [illegible]

me

me expugnatetur. Monendi vero hoc loco ſunt juniores practici, ut non putent, profligatum penitus eſſe malum, ſi forſan ceſſaverint tormina, dejectiones, ac æger melius habere videatur. Saepius enim anguis ſub herba adhuc delitescit. Sed tum demum certa reconvaleſcentiæ ſpes foveri poteſt, ſi conſopitis omnibus ſymptomatibus, ſomnus ac alperitus redeant, & vigor naturalis, vitæſque cito reſtaurentur.

OBSERVATIO IV.

Dyſenteria cruenta.

Generoſa fœmina triginta & ultra annorum, ſeneræ & macilentæ ſed vegetæ conſtitutionis, in vicina urbe, anno 1719 quo tu hiſce tractibus populariter graſſabatur dyſenteria, ingentia ſimul & ſemel ventris tormina cum magno vitium lapſu, extremorum refrigeratione, inquietudine, & alvi fluxu copioſo & per vices etiam cruento experiebatur. Summo a me petiit opere, ut, quam fieri poſſet brevilſime ipſam ſanarem, quia Regia ſolemnia tunc temporis Dreſdæ, ubi pater mariti magno officio ſalmorum erat, celebranda viſere animo valde geſtiebat. Ego opem omnem poſſibilem pollicitus, ita exhibeo. Præſcripſi nempe hanc mixturam: Recipe aquæ florum chamomillæ, millefolii, cum cerevisia triticea deſtillatæ, florum ſambuci, menthæ & chamomillæ cydoniatæ ana uncias quatuor, liquoris anodyni, ſpiritus cornucervi bene præparati ana gutras quadraginta, pulveris bezoardici drachmas tres, ſyrupi papaveris albi drachmas ſex, de qua bene agitata, ſumtæ ſuerunt uncia una ſingulis tribus horis. Deſuper vetabantur aliquot vaſculi infuſi Theæ, ſemine carvi & cymini nobilitati, corpus in lecto ad æqualem & placidum ſudorem diſponendum ſuaſi. Pro potu ordinario adhibitum decoctum hordei cum emulſione amygdalina mixtum. Externe vero fermentum panis cum aceto forti & ſpiritu chamomillæ Romanæ ſubactum, calide regioni epigaſtricæ ſunt applicatum. Inde optatus ſecurus eſt ſudor, qui continuato hinc cum per biduum & ultra probe ſucceſſit, & tertio die, ſymptomatibus fere omnibus evaneſcentibus, vis morbi remiſit. Nihilo tamen minus ſuaſi, ut non modo adhuc corpus a liberioribus domi defenderet, ſed & inſiſteret uſui mixturæ & elixirii mei ſtomachici. Sed hæc die poſt reconvaleſcentia tertio ſuſcepit iter, & neglecta diæta Dreſdæ recidivam cum cruentis fluxibus per aliquot dies perſeverantibus paſſa eſt, a qua tamen ope medicorum præſtantiſſimarum quarta demum ſeptimana liberata fuit.

Epicrisis.

Optime nos docet hic caſus, tempeſtive & mature oblata convenienti medicina, grave hoc & periculoſum malum cito poſſe ſupprimi, & huic ſcopo obtinendo medicamenta demulcentia, diaphoretica ac roborantia præ omnibus aliis veſtigari. Nam ſicut dyſenteria, ubi paulo ſubtilius ejus genium explorare volumus, non niſi rheumatiſmus inteſtinorum eſt, a decubitu & congeſtione ſeri ſalſi bilioſi, ob tranſpirationem prohibitam ad inteſtina, eorumque ductus ac glandulas converſi orundus, ita & eo profligando eadem ratione & exigentiæ convenientiſſima methodus hæc eſt: ut motum humorum ex interiore ventre ſurſus ad peripheriam corporis & priſtinum ſubcutaneum emunctorium congruis & naturæ amicis remediis revocemus, qualis curandi via in cathar-roſis etiam & rheumaticis affectionibus ſemper obſervata eſt optima; ſed ſi in ullo affectu, certe hic opus eſt, ut rectæ huic medendi rationi juſto tempore per diæteticæ æque ac pharmaceuticæ remedia inſiſtamus, niſi, quæ omnibus in principio neglectis rheumaticis affectionibus familiaris valde eſt, hujus diri mali recidivam, præcedente morbo ſemper graviorem,

curatuque locum dissi … iorem velimus expectare.

OBSERVATIO V.

Dysenteria ex animi pathemate nata.

Generosus juvenis duorum & viginti annorum, constitutionis cholerico-melancholicæ, propensus ad iram & animi affectus, inter studia & lucubrationes poculis interdum deditus, anno 1726 cum populariter hic grassaretur dysenteria, ex terrore, cum conspiceret funus juvenis hoc morbo sublati e domo sua deportari, corripso etiam corripiebatur. Brevi enim post invadebat eum præcedente horripilatione ingens circa præcordia anxietas, cum nausea & virium debilitate magna conjuncta, nox erat inquieta, & vehementibus venter torminibus una cum stimulis ad alvum deponendam frequentioribus afficiebatur. Ego postero die consultus cum ex pulsu sanguinis nimiam judicarem affluentiam, ægrumque sanguinis hoc tempore missionibus assuetum esse intelligerem, neque ipse in principio, de morbo, qualis evaderet, satis essem certus, ut vena brachii secta sanguis, qui satis erat crassus, detraheretur, consilium dedi. Mitigatæ inde anxietates præcordiales, & liberius transpirari æger. Alvi tamen fluxus semi cruentus sequebatur & in dies crescebat. Cui vero nullis aliis remediis obviam ivi, quam pulvere meo bezoardico cum sexta parte corticis Cascarillæ & nitri permixto; quem singulis quatuor horis exhibendum jussi cum decocto, quod ex radice chinæ, Scorzoneræ, ras. C. C. santalo rubro & semine fœniculi paratum erat. Externe linimentum ex olei amygdalarum dulcium uncia una, olei menthæ & camphoræ ana drachma dimidia conflatum applicandum curavi. Clysteres repudiabat, quos nec ego in hoc affectu valde necessarios judicavi. Et ita intra decem dies optime convaluit.

Eodem tempore in vicinia alius studiosus, sanguineo-cholericus, iræ, ambitioni, & studiis deditissimus, sanguine turgentibus venis præditus, in eundem ex contagio incidebat morbum. Consulebat hujus urbis Medicum non incelebrem, qui singulis tribus prioribus diebus bis pilulas polychrestas ad exemplar Becherianarum confectas ad usum commendavit. Cum omnia in pejus ruerent, me quoque, ut consilio succurrerem, rogavit. Invisi ipsum, & cum pulsum tangerem, illum valde magnum & celerem quadam duritie junctum deprehendi. Æger erat valde inquietus, somno penitus carebat, & de doloribus in epigastrio & umbilicali regione ardentibus cum continua nausea & propensione ad vomitum conquerebatur. Dejectiones erant creberrimæ, eæque semper aliquo sanguine permixtæ. Rebus ita constitutis nolui quidquam ad medendum proponere, nec venæsectionem, quam in initio morbi utilissimam habueram, admittendi jam tempus judicavi. Sed nono die, doloribus simul & semel ipsum deserentibus, moriebatur.

Epicrisis.

Quam securum & minus noxium venæsectio sit remedium, ex priori casu addiscere licet. Ego tamen nolim hoc præsidii genus generatim in hoc morbo commendare. Sed credo potius plus detrimenti quam emolumenti ab hac promiscue admissa esse expectandum. Nam ubi vigens succorum impurorum in sanguine abundantia, & intestinorum canalis magna vitiosorum colluvie humorum scatet, insuperque corpora sunt humidiora & spongiosiora, nequaquam venæsectione opus est. Sed aliter sentiendum in præsenti casu, ubi ex animi affectu in homine plethorico, nullo notabili in primis viis existente vitio, malum obortum fuit.

In altero casu hæc non omittenda videtur observatio, pilulas istas leniter balsamicas & ex extractis amaris concinnatas, in alvi fluxibus etiam

cruen-

rementis in principio præſertim exhibitas, non ſuo fructu carere, verumtamen in ſubjectis ſanguine plenis, & calidioribus, ubi virium plus eſt in ſanguine, quam in ſuccorum pravorum primis in viis abundantia, nullas video eas uſurpandi indicationes. Cum ratione potus & experientia duæ ea ſint ipſis commendanda, quæ inteſtinum ſanguinis motum temperandi & tranſpirationem promovendi pollent efficacia, & quæ libetiorem circuſum procurando inflammationes, & interna, quæ diutius hunc morbum trahunt, ulcera abarcent in quorum cenſu rempeſtiva & ægri naturæ conventicas primum omnino locum occupat venæſectio, quæ deinde aliis idoneis auxiliis poteſt ſecundari. Ad ſordes vero mucidas et acres bilioſas ex inteſtinorum rapale leniter evacuandas, ſerum lactis cum manna, cum rhabarbaro & tamarindis permixtum & primis diebus decenter uſurpatum omnibus reliquis evacuantibus eſt præferendum.

OBSERVATIO VI.

Dyſenteria an. 1684 epidemica.

Quum ſub primis praxeos Medicæ annis Mindæ Weſtphalorum Provincialis Mediri munere fungerer, graviter anno 1684. ob plane inſuetam & extraordinariam ſiccitatem & precalidam cœli conſtitutionem & quartana & dyſenteria graviter graſſabatur. Ver erat ſiccißimum, & tota æſtas ſicca & calidiſſima, adeo ut intra quatuor menſium ſpatium nulla pluvia obſervata fuerit. Malum vero his modis ſe prodebat. Præcedentem horripilationem dolores atroces modo infra, modo ſupra umbilicum ſequebantur. Dejectiones interdum carnium loturæ ſimiles, interdum ſanguinolentæ, quandoque etiam purulentæ erant, murum & inteſtinorum ramenta ſecum ferentes, cum frequentiſſima & fere intolerabili ad ſecceſſum cupiditate. Plures in una domo ſerpente contagio ægrotabant, ira tamen, ut pro diverſa corporum conſtitutione, robore etiam & regimine, nonnulli facilius & intra quatuordecim dies, alii vero intra quadraginta dierum ſpatium majorum molestiſſimo periculo evaderent. Nam in quibuſdam erat morbus acutus, in aliis valde longus. Memini enim ſeptimo & nono die quoſdam mortuos robuſtos viros, ſanguine turgentes, & qui in vita vino ejuſque ſpiritu paulo largius ſe ingurgitaverant, præſertim quando ſub ipſo morbo corpus refrigeraverint, vel gravis quidam animi affectus acceſſerit. Qui ad malignitatem arcendam & ſtomachum roborandum alexipharmacis, theriacalibus & ſtomachicis calidioribus ſpirituoſis atque etiam adſtringentibus utebantur, ii rarius evadebant, vel gravius & longius ægrotabant. Remedia, quæ tum deſideratum edidere effectum, erant rhabarbarina, in principio duobus vel tribus prioribus diebus data, una cum clyſteribus emollientibus & demulcentibus, deinceps potiones confectæ ex pura aqua fontana, menthæ, chamomillæ vulgaris, admixtis pulveribus ex carnucervi uſto, philoſophice præparato, bolo Armena, lapidibus cancrorum & ſyrupo rydoriorum, quales pulveres etiam frequentius uſurpati fuerunt, quibus interdum quoque unum vel alterum granum theriacæ cœleſtis admiſcebatur. Ruſſiri lacte cum aqua fontana mixto, vel ſero lactis per totum morbi decurſum non ſine ſingulari fructu utebantur. Graſſabatur etiam hæc lues toter milies præſidiarios, quibus præerat Chirurgus, qui in Indiis orientalibus per aliquot annos vixerat, cujus methodus hæc erat. Plethoricis & robuſtis in principio, interdum etiam in ſtatu morbi venam ſecabat. Aliis, quibus vitioſorum humorum in primis viis colluvies infeſta erat, vomitorium exhibebat. Aliis, ubi malignitas aderat, electuarium, quod arcana inſtar habebat, & cujus ingredientia erant roob ſamburi, theriaca, pulvis pyrius, cornu cervi uſtum, & quid-

quam camphoræ porrigebat. Pro potu nil niſi aquam fontanam leniter frigidam concedebat. Qui non reſpuebant medicinam, & patienter ſub æquali calore ſe continebant, iis ris benigne & optime morbus deceſſit.

Epicriſis.

Diuturnas veris & æſtatis ſiccitates & nimios calores, accendendo nimis ſanguinem & ex humoribus blandis intemperatos & ſulphureos falſos gignendo, accedente poſtea aeris paulo frigidiori & humidiori, liberam perſpirationem intercipiente, epidemice graſſantes varii generis ægritudines, maxime omnium vero dyſenterias & intermittentes anomalas, pleuritides quoque & alias rheumaticas affectiones prolucere, experientia per multa ſecula in hiſtoria Medica confirmarum habemus. Id quod etiam ab ipſo HIPPOCRATE *l. III. aph.* 16. obſervatum legimus. Ex hac inordinata & præternaturali temporum conſtitutione, ſupra modum ſicca & præcalida, Medicus rationalis, & qui non pure empiricæ una eademque methodo morbum tractat, facile perſpicit, ad ejuſmodi dyſenteriam epidemiam tum avertendam tum curandam, medicamenta calidiora, ſudorifera, & alexipharmaca minus proficua, ſed magis noxia eſſe, contra diluentia, temperantia, demulcentia, blande laxantia, & diaphoretica convenientiſſima, non ſine inſigni fructu propinari. In ejuſmodi morbis a vulgo ſæpius ex longa experientia meliora & commendantur & petuntur remedia, quam a magnifica ſæpe Medicis, qui ſufficienti peritia deſtituti & inſufficienti morborum rheoria inſtructi ſunt. Cum anno 1726 hic & in vicinis urbibus maxime Altenburgi ſæviret dyſenteria, qua multi perierunt, graſſaretur, ipſi ruſticis ſpretis omnibus pharmaceuticis, quæ maxima ex parte erant calidiora, ſero lactis item lacte ebutyrato per totum morbi decurſum utebantur, & præ aliis felicissime evaſerunt. Eſt dyſenteriæ medendi hæc ratio antiquiſſima. Nam ipſe HIPPOCRATES *libro de affect. ſect. V. n. 1. VII. epidem.* §. 6. in quo hiſtoriam dyſenteriæ operatu dignam cum cura præter morem prolixius recenſet, lac bubulum, ejus ſerum, aſininum quoque coctum & adlaxandam alvum & ad temperandos humores mirifice commendat.

Mentio quoque fit in hiſtoria noſtra venæſectionis, & quod in pluribus robuſtis & ſanguine pleni, ubi neglecta hæc ipſa fuit, acutus & lethalis fuerit affectus. Ego certe ſanguinis miſſionem cum judicio & diſcrimine in hoc morbo & præcavendo & curando inſtitutam, tanquam remedium & neceſſarium & ſaluberrimum, certa experientia & ratione ſufficiente ſultus cenſeo. Miror hinc indiſtincte a noſtri ſeculi medicis hoc auxilii genus in hoc malo ſperni & contemni, cum tamen peritiſſimi etiam antiquiores Medici, ut ſunt SYDENHAMIUS *vid. ejus opp. p.* 111. RIVERIUS *cent. II obſ.* 37. 34. AMATUS LUSITANUS *cent. II. obſ.* 48. & paſſim alii de ſumma venæſectionis in hoc morbo utilitate poſteritati obſervationes reliquerint præſtantiſſimas.

OBSERVATIO VII.

Quum æſtas anni milleſimi ſeptingenteſimi decimi noni per totam fere Germaniam & ſiccissima, & calidiſſima eſſet, menſibus Auguſto potiſſimum & Septembri popularem ſtragem dyſenteriæ pariter, ac febres intermittentes, incertæ tamen, & ad ſemitertianarum, quas hæmitritæum dicunt Græci, naturam accedentes, edederunt. Et dyſenteriæ quidem ſic habebant. Invadebant magis puerilia aq juniora corpora, & ex adultis eos, qui inordinatum vivendi genus egerunt, fructibus horræis, atque cereviſiæ nimius deſgeariſ nimium indulſerunt, & aeri

Hiſtoria dyſenteriæ anni 1719. epidemicæ.

& aeri veſpertino, qui humidus, nebulosus ac frigidus erat, ſe liberalius exposuerunt. Detocceps in illis regionibus, ac urbibus, quæ multa ſtagna, paludesque, ac flumina ipſas alluentia & pervadentia fovent, veloti eſt Lipſia, Berolinum &c. maximeque in illis domibus, quæ proxime ad flumen ſitæ erant, majorem ac crudeliorem exercebant tyrannidem. Contra vero urbes ac regiones in locis altioribus, & montoſis ſitæ, vel prorſus immunes ab hoc duo malo fuerunt, vel ſaltem illud mitiſſimum ſunt experta. Qui præſervandi fine acriora purgantia vel multa ſalina ſomebant remedia, prorſus incidebant fluxum dyſentericum, quem plerumque febri, tuſſi, quin & ſpirandi difficultate, in infantibus præſertim juniſtus obſervabatur. Non minus lumbrici ſæpius eum ſtercoribus reddebantur, & infauſtum exhibebant omen; teneſmus vehementer urgebat, & licet fæces crementæ eſſe deſinerent, nihilominus moleſtiſſime continuabat. Quibuſdam cruentæ quidem, & copioſiſſimæ, eæque ſummæ virium proſtrationi, continuoſque vigiliis ſtipatæ erant dejectiones, ſed omni dolore, conſtipique tormentis ſi carebant, his præceps eſtimus, ipſaque mors certe imminebat. Data ſub morbi initium adſtringentia, vel opiata, magnas inducebant noxas, & ſingultum, vel inflammationes oris, fauciumque & œſophagi, ſedato fluxu, movebant. Quoſdam malum per integrum imo ultra cruciabat menſem; & denique, cum Octobris accederet menſis, omnino ſævire deſiit. In hoc morbi genere præſtantiſſimam deprehendi hanc medendi rationem. Primis morbi diebus ad temperandam & evacuandam ſaburram biliosam acrem canſticam non ſine fructu dedi laxantia demulcentibus nupta, vel eram radicem Ipecacuanhæ, repetitis vicibus nonnunquam exhibitam. Ex laxantibus operæ pretium fecerunt vel rhabarbarina, vel etiam pilulæ noſtræ balſamicæ, quas numero novem bis de die, toto interpoſito pulvere bezoardico nitroſo, ac ſudorifero, nacti uſu propinavi. Non minus clyſteres oleoſi egregiam tulerunt opem, nec non pulvis meus bezoardicus, cornu cervi raſilis, æquali pondere nuptus. Quibuſdam enim inſigni, & ſubitaneo levamine præſcripſi mixturas, quæ ex aqua fontana, chamomillæ, menthæ, ceraſorum compoſitæ, inſuper continebant pulverem meum bezoardicum, corticem cervi raſilis, ſpecies de hyacintho, theriacam cœleſtem, olenm amygdalarum dulcium, ac liquorem anodynum Abdominiſ adplicandum curavi ſpiritum vini, in quo oleum menthæ erat ſolutum; & morbo diutius protracto, ſelicium ſuccenſa, potiones æque ac emulſiones analepticas ſubinnxi. Horum ſupe, ſi accedebat rectum & moderatum caloris regimen, plurimi convaluerunt niſi quod ſenibus infenſum ac mortiferum fuerit malum.

Epidemia.

Plura in hac epidemica conſtitutione occurrunt momenta, quæ aliquam omnino meretur attentionem. Primum notabile eſt, quod eum ineunte menſe Octobri morbus plane exſpiraverit, licet hic menſis fructuum, pomorum, & uvarum ſit feracissimus. Ex quo apparet, cauſſam hujus epidemiæ ſtragis in miſmate quodam maligno, ex peculiaribus terrarum effluviis, ac ventorum conſtitutione generato, maximam partem fuiſſe quærendam.

2) Docemur porro ex præmiſſa hiſtoria, nimium æſtum & fervorem ſolis mortalium corporibus longe majores & magis perniciosas inferre noxas, quam quidem frigus, utut ſit intenſiſſimum. Hinc nono 1709. & 1715. ubi gelidiſſimæ erant hyemes, longe minores hominibus incumbebant ægritudines. Præterea vero dignum eſt obſervatione, quod ingens ſolis ardor in locis paludoſis ac humidis, majorem edat ſtragem, quam quidem in altioribus & montoſis. In illis enim eo ipſo

ea

ealore multa effluvia, plus minus putrida ex aquis & ſtagnis generantur, quæ copiam miaſmarum malignorum inſigniter augent

3.) Occurrunt etiam in hac ſtrage epidemia exempla dyſenteriarum, quæ cum dolore careant, indoleotes vocare ſolent. Peſſimi ſunt illæ moris & eventus, ſiquidem ſphacelum partium internarum, maximeque inteſtinorum ſignificant. Sic etiam WEDELIUS in dyſenteria, anno 1669 per regionem Gothoam populariter graſſante, aliquot caſus adnotavit, ubi ægrotantes ab ipſo invaſionis momento per totum morbi decurſum, non de minimo quidem dolore ſuut conqueſti, nihilominus ſtatim ab initio cruenta dejecerunt, & certiſſime perierunt, vid. A. N. C. *dec. I. anno II. obſ. 43. & dec. III. anno I. obſ. 60.* His in caſibus maxima miaſmatis contagioſi accuſanda venit malignitas, & inſuper ipſa aegrotorum conſtitutio conſideranda, qui plerumque inſigni humorum labe ac ſcorbutica dyſcraſia laborare deprehenduntur. Unde fit, ut ſucci vitales protinus emortualem in inteſtinis ſubeant ſtaſin & corruptionem.

OBSERVATIO VIII

Dyſenteria anno 1726. ep demica.

Poſtquam in his noſtris regionibus annum milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo ſexto hyems anteceſſit ſicca & aquilonia, ver autem pluviofum & auſtrinum, & denique æſtas excepit ſiccior iterum ac calidiſſima factum eſt, ut hæc dyſenteriarum ſerax fuerit, quæ vero binis potiſſimum mentis a fluxu dyſenterico, ultas epidemico ſeſe diſtinxerunt. Primum enim contra morem ſolitum cum in eunte æſtate menſe Junio invaſerunt, & per ſequentes Auguſtum, Septembremque lavierunt; deinceps etiam contra conſuetum ordinem in montoſis ac celſioribus locis, majorem ac graviorem, quam quidem in planis & campeſtribus exercueruot tyrannidem. Ipſe morbus ſic habebat. Ægri ſtatim adpetitus jactura, & ſumma virium proſtratione correpti, atrociſſima tormina, & acutiſſimos in imo ventre perſentiſcebant cruciatus, quibus accedebant mſignes præcordiorum anxietates, graves cardialgia, atque vomendi conatus. raro enim ipſæ incidebaot vomitiones. Cum inter vagas horripilationes atque phlogoſes, moleſtiſſimus jungebatur tenеſmus, & frequens deſidendi cupiditas, ſiquidem quadrageſies, quinquageſies, & ultra fiebant quotidie dejectiones primum mucoſæ, poſt ſanguine paululum tinctæ, dein carneæ, tandemque cruentæ. Adhæc tres potiſſimum malt claſſes vel gradus adnotare licebat. priot admodum benigna, nec niſi vagis horripilationibus & caloribus ſtipata erat, ubi ægrotantes non ſemper in lectis decumbere debuerunt. altera minus maligna comitem habebat febrim vel quartanam, eamque continuam, vel ſemitertianam: tertia vero maligna, cum acuta, & veluti inflammatoria febre conjuncta, efferata ſymptomatum ferocitate affligebat, magnumque in alias propagabat contagium. & tantum non ſemper brevi lethalique ſolvebatur eventu. Præterea licuit potus frigidus noxam inferebat inſignem, ita præſertim cereviſia, utut calida ſuerit, majores anxietates & dolores, ac acerbiora in abdomine excitabat tormina. Refrigeratio quæcunque malum gravios, fomentationes vero, cumprimis regionis umbilicalis dolores reddebant majores. Adperitus potro dejectus gravem hunc affectum eſſe, graviorem vero, imo malignum, febris complicatio ſignificavit. non minus virium cum prima mali acceſſione ſumma proſtratio, ut plurimum funeſta fuit, illi, qui hauſto dyſenteriæ contagio, atrocibus mox torquebantur cruciatibus, erumpente poſtea largiſſimo ſudore, ſub eadem tormioum atrocia, & excretionum per inferiora parciori ſucceſſu, nauſea vero, & vomen-

mendi conatu majori, vix evaſeruut. Tandem quæ dyſenteria antea rum febre continua, deinceps febri hæ mirrtea, vrl corrupta alia ſtipabi tur, funeſtum utplurimum ſortita eſt eventum, vel ſalrem in leotam he ſticodramque febrim, cum tumoribus œdematoſis tranſiit. Qui medicorum, vel potius empyricorum, materie noxiæ & contagioſæ excretionem, datis improvide aſtringentibus & opiatis ſiſtere ſtuduerunt; ro præceps vitæ periculum conjecerunt ægrotantes. Curationem quod attinet, ea prout vel benignum, vel magis malignum fuit malum, duplici ratione inſtituta. Benignum dicta jam in præcedentibus obſervationibus ratione oppugnavimus, ubi autem oleum amygdalarum dulcium, aut olivarum, multo magis, ſi illud more communi cum ſpiritu vini, & aceto deſtillato mixtum fuerit, non ſine gravi noxa datum mrmorimus, illud enim ſolum adauxit mreſtinorum atoniam, cum ſpiritu vini mantatum, majores excitavit dolores. In maligna dyſenteria cum vehementi febre conjuncta, principaliſſima cura febri tributa fuit, quam pulveres abſorbentes, ar fixi diaphoretici, ultro nupti, ſeu ſoli, vel ex aquis diaphoricis propinati, non neglectis reliquis egregie nutrigarunt. Neque minus venæſectio ſub morbi rnitio adminiſtrata, plethoricis mitiorem reddidit morbum. Vomitoria autem, & purgantia, ipſæque polychreſtæ pluiæ, ob aloen, quam fovent, magis exaſperarunt. Pro potu ad ſitim, quæ vehemens erat, exſtinguendam, egregie miſervierunt, vel emulſiones ex amygdalis dulcibus, cum juſculo avenaceo paratæ, vel ſerum lactis dulce, vel etiam lac cum foute Selteranо maritarum. Denique declinante morbo roborantia, & ex his vinum Gallicum Bontac operæ ſecerunt pretium. Ad moleſtiſſimum illum trocſmum ſublevandum ſocus & vapors ex decocto lactis cum floribus ſambuci, malvæ, chamomillæ vulgaris ad poſteriora admiſſi, & murria gine ſrnrinis cydoniorum, plyllii, convenienti doſi auo crebrius radita omnium optime profuerunt.

Epicriſis.

1) Quodſi originem dyſenteriæ hujus epidemicæ riquiramus, eam a vitio quodam, in aere obverſante repetendam eſſe, tam late graſſans morbi impetus ſignificat. Verum non negligetur habendæ ſunt aliæ cauſſæ, & quidem primum tempeſtatis animadverſio debetur. Namque ſub hyeme ſicca, & aquiloura fibræ muſculares ſtrictiores ac rigidiores factæ, rmpuritatibus per cutis ſpiracula excludendis exitum denegarunt, quæ tuſequeote vere pluvioſo minium relaxatæ, apertis iterum cutaneis poris, varias ex atmoſphæra ſuſreperuur tutpuritates. Hæ demum accedente æſtate calida atque ſicca valde expanſæ, commoteque, reliquos etiam ſuccos in fermeotativam rndolem ſimul abrr puerunt: unde accedente quadam occaſionalr cauſſa, vel ſtimulo inteſtinorum, facile fuit, ſuboriri dyſenteriam.

2) Has verò inter procatarcticas cauſſas vitioſa magiſtorum, ac fructuum horizorum illuvies oullum habet lorum quoniam hoc tempore, cum Junio jam meuſe, malum graſſari cœperit, eorundem nulla ſum copia. Sed potius quicunque meoſis tempeſtatem fovent dyſenteriæ opperrunam; in iis, quamvis raro, graſſatur etiam rille morbus. Sic ACT. WRATISL. *Tent. VII. pag.* 288 dyſenteriam meuſe Martio, & DIEMERBROECK *obſ. med VI pag* 593 eodem prr Januarium & Februarium graſſantem memorant. Nrhilo tamen minus haud a veritate mr aberraturum credo, ſi potulentorum vitio in noſtro caſu multum tribuam. Quum enim per rempeſtates juſto caliriores rpſæ ſoutium aquæ putridæ ſoleant fieri, illæ præbent cerevilias minus ſalubres & acc-

ſco-

ſcentes, qua ab hoc morbo id temporis vehementer ſitientibus, copioſius hauſtæ, aerem ac biliosam in primis vias relinquunt ſaburram, mole ſæpenumero paucam, eo vehementiori rameo ſtimulo intestina afficientem.

3 Communiter dyſenteriæ locis in planis ac campeſtribus graviores eſſe ſolent, quam in montoſis, eo quod atmosphæræ impuritates in planitie non æque ac in celſis locis aeris libemoris tranſitu, & ventorum multiplicata ſpiramine diſſipari & removeri poſſint. In noſtra dyſenteria contrarium obſervare licuit, nec obſcura eſt ratio. Quod ſi enim verum eſt, aeri inesſe, eoque inſpirari contagium epidemicum, & pro varia ventorum natura atmoſphæræ inſinuari, veritati quoque reſpondet ratio, quæ aſſeſtimus, contagium recenſiti mali epidemicum, ventis fuiſſe adductum, & magis celſioribus, utpote ventorum flatibus admodum expoſitis, quam campeſtribus regionibus, eorum in. fultui non ita ſubjectis, fuiſſe inſinuatum.

4) Notari hoc loco meretur, dyſenteriam interdum abſque tempeſtatis vitio, popularem ſtragem edere, ex ſolo miaſmate maligno per aerem obverſante. Tum vero certis terrarum tractibus quaſi incluſus obſervatur affectus, tum quoque multa inſectorum copia in aere cernitur, & tum in montoſis magis tyrannidem exercet malum loris, quemadmodum, quod ex ſola tempeſtatis ſubita mutatione ſubortur, campeſtribus ac planis regionibus infenſius eſt.

CAPUT VIII.

DE

CHOLERA ET DIARRHOEA BILIOSA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§ I.

Definitio choleræ.

VAlde conveniens cum dyſenteria morbus eſt, quem a copioſa biliosæ ſaburræ per os pariter ac anum facta excretione, Græci choleram vocant, CÆLIUS vero AURELIANUS per ſelitiuam paſſionem interpretatur, & WILLISIUS *Pharm. rat. Part. I. ſect.* 3 *c.* 3 dyſenteriam incruentam adpellat. Ea autem eſt motus ventriculi ac inteſtinorum peristalticus, ab inhærente varo generis materia acerrima & cauſtica, ad convulſivam contractionem pronitatus, ex parte præter naturam inverſus, & eam immoderatis biliosæ ſaburræ tam per ſuperiora quam inferiora rejectionibus conjunctus.

§ II.

Differentia choleræ a dyſenteria.

Cujus ante omnia differentiam a fluxu dyſenterico notare conveniet. Illa enim ad acutiſſimos referri meretur morbos, & intra paucos dies, ad ſummum ſeptimo finiri ſolet, cum dyſenteria, niſi fuerit ſumme maligna, diutius durare deprehendatur. Neque ſubinde dyſenterico fluori ſemper conjunguntur vomitiones, niſi forſan in principio, aut vigente mali impetu, ſi acceſſerit ventriculi inflammatio, illæ nonnunquam occurrant; at cholera nunquam ſine vomitu eſt, ſed neutiquam utoleſto, uti dyſenteria, teneſmo ſtipatur, nec tam frequentes cruoris dejectiones exhibet, nec denique contagium, uti dyſenteria ſpargit.

§ III.

Differentia cholerę a diarrhœa.

Non minus diſcrepat cholera a diarrhœa biliosa. Quamvis enim utriuſque affectus eædem ferme deprehendantur cauſ-

Diarrhœa biliosa. causæ: attamen & diversa exhibent symptomata, & diversam præbent prognosin. Nam sicut diarrhœa biliosa nihil est aliud, quam copiosa saburræ biliosæ, vi motus peristaltici intestinorum in suo naturali, vel deorsum tendente itinere, spasmodice constricti per anum facta excretio: ita e contrario hæc diarrhœa nunquam in cholera quidem abest, sed præter eam adhuc inversio quædam peristalseos ventriculi potissimum ac duodeni accedit, & ideo conjunctæ semper sunt vomitiones.

§. IV.

Distinctio choleræ in siccam & humidam. Distinctio choleræ ipsius in siccam & humidam non insuper habenda est. Illa dicitur, si flatulentis vaporibus ventriculus ac intestina adeo distenduntur, ut illi non sine summis anxietatibus, copiosa quantitate supra infrave ejiciantur: cujus notabile exemplum recensetur in ACT. MED. BEROLIN. *dec. II. vol. III. pag. 73.* de quo nobis sermo non est. Humida vero vocatur, qualem § 1 descripsimus, quæ iterum vel cum febre, eaque gravi inflammatoria complicatur, quam medici ardentem seu causon appellant, & nos *Tom. IV. med. Syst. P. 2.* descripsimus, vel sine regulari febre, licet non sine [illegible] horripilatione, ac incerto æstu deprehenditur. Hæc plerumque est idiopathica: fieri etiam symptomatice nonnunquam accedat dentitioni difficili juxta SYDENHAMIUM *prax. med. pag. 754.* febribus malignis, secundum RIVERIUM *Cent. III. observ. 75.* & febri lipyriæ, quæ absque superveniente cholera non redire scribitur ab HIPPOCRATE *in Coac. aph. 123.* & DURETO *in Holler. de morb. int. L. I. Cap. 31. pag. 235.* quibus etiam morbis, non raro biliosum diarrhœæ alvi profluvium jungi solet.

§. V.

Subjecta choleræ & diarrhœæ biliosæ. Eadem fere utriusque morbi sunt subjecta, nimirum juniora, quæ biliosa, sicciori & cholerica gaudent constitutione, cont. HIPP. *Sect. III. aph. 30.* siquidem succulentiora, phlegmatica, & sanguinea, alvi magis pituitoso laborare solent profluvio. Cumprimis choleræ observantur expositi, qui succos vitales acrimonia quadam scorbutica contaminatos possident, aut saburram acidam in primis fovent viis, ut sæpe sunt hypochondriaci scorbutici, & cachectici, indole simul iracunda præditi. Æstivo quoque & fervidiori existente tempestate, morbus hic potissimum infestat, & quo calidiores sunt regiones, eo frequentior & gravior occurrit: unde incolis Indiæ, Mauritaniæ, Arabiæ, Americæ endemius scribitur a BONTIO *hist. nat. Ind. Lib. IV. cap. 6.* & THEVENOT *Itiner. par. II. Lib. II. cap. 20.*

§. VI.

Quod morbi historiam attinet: scire refert, choleram plerumque uno impetu invadere. Quamvis enim sæpius ructus acidi, nidorosi, dolores ventriculi ac intestinorum urgentes, ac cardialgici, & præcordiorum anxietates antecedant: tamen paullo post uno impetu & tempore sequuntur vomitiones æque ac dejectiones. Et primum quidem ciborum ejiciuntur reliquiæ, post humores biliosi, plus [illegible], mox flavi, mox æruginosi, mox nigri, plerumque acidissimi ac sæpe corrosivi, una cum copiosis ructibus & flatibus, nec non ipso nonnunquam sanguine, repetitis frequentissime vicibus redduntur. Præterea acutissimi dolores, torsiones, rosiones, morsicationes, inflationes, ac borborygmi sentiuntur in intestinis, maxime supra umbilicum: & vehementissimæ affligunt cardialgiæ. Malo ingravescente, sitis accedit magna, extrema refrigescunt, cor palpitare incipit, septum transversum singultuosis agitatur succussionibus, urinæ fluxus cohibetur, corpus gelidis perfunditur sudoribus, & non raro graves animi defectiones, sæpius syncopticæ, quin horrendæ totius corporis conjunguntur *Historia morbi.*

con-

convulsiones. Brevis quoque malis est exitus interdum enim tertio, vel quarto, vel, quod rarius est, septimo die solvitut, nec unquam diutius protrahitur, nisi in alium transeat morbum.

Historia morbi juxta veteres.

§. VII

Ex veteribus cholericæ passionis historiam accurate delinearunt ARETÆUS & COELIUS AURELIANUS. Hic enim *Lib III cap. XX* ita describit morbum: præcedit frequenter cholericos stomachi gravedo, rensio, anxietas, jactatio, vigiliæ, tormentum intestinorum cum sonitu, ventris dolor, atque per podicem ventris fluxus nihil relevans, ructationes fumosæ, nausea, salivarum fluor, gravedo thoracis. Surgente passione jugis vomitus, & primum corrupti cibi, & humoris atque fellis flavidi; deinde vitellis ovorum similis, tum prasii ac æruginosi, ultimo nigri, ventris turbatio cum dolore, & egestio vomitorum simulis, hoc est spumosa & acerrima, cum frequenti delectatione vomendi. Crescente passione aquatilis atque tenuis liquoris fit egestio, & aliquando similis luturæ carnis. Feruntur etiam cum his humoribus plerumque subalbida, despuitur, sentitur dentium pulsus, & articulorum frigus, atque vultus nigrore fuscatus, ardor atque sitis insatiabilis, spirandi celerima, contractio membrorum, cum nervorum tensione, ac surarum & brachiorum. Præcordiorum ad superiora raptus, cum dolore, hiatus simile: aliquando egestio ventris sanguinolenta, vultus in maciem deducti, oculi rubri & in ultimo singultus &c. ARETÆUS autem *Lib. II cap. V* ita scribit: Cholera est, vitium acutissimum: supra enim per vomitum erumpunt, quæ in ore ventriculi, & gula congesta fuerant, infra deferuntur humores in ventriculo, & intestinis natantes. In primis quæ evomuntur, aquæ similia sunt quæ anus effundit, stercorea, liquida, tetrique odoris sentiuntur, quod si per clysterem hæc eluantur, primo pituitosa, mox biliosa ferantur. Initio facilis morbus, dolore vacans, postea vero tensiones in ore ventriculi & gula, termina in ventre nascuntur. Si magis sævit morbus, anima deficit, membra resolvuntur, cibos exhorrent, animus consternatur, oculi tenduntur, tibiarum brachiorumque musculi convelluntur, digiti incurvantur, vertigo oboritur, singultiunt, ungues livent, algent extrema, totum corpus rigore concutitur. Si ad ultimum venit malum, tum ægrotus sudore perfunditur, bilis infra supraque prorumpit, convulsione impedita, vesica lotium cohibetur, voce privantur, arteriarum pulsatus nullus. Mors demum sequitur dolentibus plena & miseranda, per convulsionem, strangulatum & inanem vomitum.

Sectio anatomica cholera peremtorum.

§. VIII.

In cholera peremtorum cadaveribus, post mortem dissectis, intestina præcipue gracilia, speciatim duodenum, cum dextro ventriculi orificio intus gangrænata, extra olecus bile suffusa ac flava, ductus vero biliferos nimium relaxatos invenit, perhibent observationum medicarum scriptores, quos inter DOLÆUM *encyclop med Lib III cap. IV. pag.* 418 & BARTHOLINUM *hist anat Cent II obs.* 81 allegasse sufficiat. Præsertim RIOLANUS *anthropol. Lib. II cap* 20 cystidem felleam amplam, ductumque choledochum insigniter dilatatum adnotavit & A. M. BEROL. *dec II Vol VIII pag.* 80. ejusmodi lethalem choleræ casum allegatunt, ubi duodenum cum pyloro interpe gangrenatum, ac materia ex fusco nigra (quales vomitu rejecta, & examinata, non nisi bilis sanguine permixta sint) repleum: vasa venosa ventriculi cruore turgida, fellea cystis valde flaccida, & omentum versus ventriculum revolutum, conspectui sese obtulerunt.

Sedes & evacuata materies hic cholera.

§. IX

Quis inde non videt, sedem choleræ, siccui generatim in toto ventriculi ac intestinorum volumine ita speciatim in duodeno, atque vias biliferas quærendam esse? unde hæc pene numero unt

vel-

versum nervorum genus in tristem malorum rapitur consensum. Neque enim ratio aliam determinari potest sedem, si caussam affectus nostri spectremus materialem. Nam vomitibus æque ac alvo quæ redditur materia, tum tum non semper biliosa, licet non æque sincera ubivis bilis, existit, & modo humoribus acidis, pituitosis, salinis, aliisque peregrinis, nec non ipso cruore permixta cernitur: unde etiam varios colores modo flavum, modo viridem, modo nigrum, & alios sortitur. Ejusmodi vero bilis commixtio non in alio loco, quam intestino potissimum duodeno fieri potest: quippe quod partim ob sinuosum situm ac flexuras, partim affluentem ex ductu cholidocho, bilem æque ac pancreaticum succum, producendæ & fovendæ saburræ istiusmodi acerrimæ est opportunissimum.

§. X.

Caussa proxima, & ratio symptomatum.

Et inducta quidem ab ejusmodi caustica materia vellicatio tunicæ, quæ ventriculum & intestina cingit, nerveæ, caussam cholericæ præbet proximam; siquidem hanc statim excipit convulsiva eorundem constrictio, qua morbus absolvitur. Hæc enim, accedente materiæ peccantis erosione, dolores tendentes, pungentes, [illegible]tes, rodentes, mordicantes, ac cardialgicos producit, atque in ventriculo, ac duodeno contra naturæ ordinem sursum tendit; in reliquis vero intestinis deorsum procedit: unde vomitiones atque dejectiones simul fiant. Quemadmodum vero perpetuæ instar regulæ habendum est, quod ad vellicatas in corpore partes, major fiat humorum affluxus: ita quoque in nostro morbo succi vitales copiosius ad vasa ventriculi ac duodeni, tanquam primario affecta, ruunt. Dum autem hæ partes spasmo constringuntur, non possunt allati succi liberius per venas refluere, hinc eas infarciunt, ac primum subtiliores particulas, quæ ut plurimum sunt acres, serosæ, sulphureæ ac biliosæ, in affectæ partis cavitatem plorant: unde mira excretorum in cholera humorum copia derivanda erit. Ulterius mora ipsa vasa vel rumpuntur, cruoremque exstillant, cum saburra biliosa in nigrum criama coeuntem, vel stasin subeunt, ac lethalem inflammationem & gangrænam. Interim spasmorum tyrannis ad vicinas quoque regiones vi consensus nervorum propagatur; & sic omnium maxime ductus biliferi sævis agitantur motitationibus, ut bilem suam effundant in duodenum, ac cessante cum morte spasmorum impetu, flaccidi ac relaxati appareant. Porro si transeunt violenti motus ad cordis fabricam, ejus palpitationes; si ad diaphragma, singultus; si ad vesicam urinariam, mictus difficultas; si ad cutis ambitum, extremorum refrigeratio; si denique ad membranas cerebri & medullæ spinalis, epileptici ac convulsivi oboriuntur motus.

§. XI.

Caussæ choleræ mediatæ sunt 1) venena.

Quibus explicatis perscrutandæ jam mediatæ veniunt caussæ, a quibus producitur materia, tunicis tumultibus excitandis opportuna: quæ sive mole pauca, sive major fuerit, semper summe causticæ & acerrimæ debet esse indolis, ut morbum distinguat ab aliis excretionum per vomitum & alvum generibus. Atque hanc primum referunt venena, quippe quorum perniciosus in corpore effectus non alio, quam choleræ significari potest nomine, adeo ut cholera, & toxico interire, idem fere sit. Cuncta vero venena sale caustico acerrimo operari, notum est, quod licet parcissima sæpenumero quantitate corpus intret, vehementissimam tamen ventriculi ac duodeni, hinc & reliquorum intestinorum vellicationem ac convulsionem inferat: unde non ex sanguinis solum massa humores serosi ad eas partes feruntur, verum cystis quoque fellea, violenter concussa, effundit biliosum suum liquorem, qui prout hic vel ille jam præsto sit in primis viis humor, vario colore tinctas & vomitiones & dejectiones exhibet. Quam igitur tristissimam & plerumque letalem tragoediam, a sumto potissimum ar-

arsenico, quin etiam mercurio sublimato, Judi, quæ in dies proh dolor! observamus, & præsertim HILDANUS, DECKERUS *in not. ad Barbette*, & SALMUTH *Cent. I obs.* 40 exemplis illustrarunt. Et quæ ab auctoribus de dysenteria a fungis veneni excitata referuntur observationes, eas ad choleram omnes adplicandas esse puto.

§. XII.

x) Purgantia & emetica acriora.

Similem veneni vim possident purgantia & emetica acriora, majori dosi, aut minus opportune propinata, quippe quæ sal quoque foveant acerrimum. Effectus eorundem perniciosi vulgo hypercatharseos, vel hyperemeseos nomine exprimuntur; quæ si conjunguntur, uti plerumque fit, choleram omnino constituunt. Ejusmodi sunt esula, cataputia, semen Mezerei, vitrum antimonii &c. Ex antimonialibus haud rite præparatis, choleram vehementissimam notavit RHODIUS *Cent. II obs.* 73 ex helleboro albo, FORESTUS *Lib. XXVIII obs.* 44 ex colocynthide *idem obs.* 42 & STALPARTUS VAN DER WIEL *Cent. I obs.* 41.

§. XIII.

y) Cibi nimium dulces pingues ac fermentescibiles.

Præterea cibi nimium fermentescibiles, dulces, pingues, & qui facilioris sunt corruptionis, choleram excitare possunt, si vel cerevisia minus defæcata, aut etiam aqua iis superingeratur, & illi ab impuro corpore, cujus in ventriculo biliosa jam latet saburra, assumantur. Hæc enim subjecta cum bile coeuntia, & confermentata, generant acrimoniam veneno magis causticam: quo pertinent melones, pepones, cucumeres, fructus indorum ananas, mala persica, pruna, maxime cerea, uvæ, cerasa, panificia, cum multo butyro frixa, placentulæ mellitæ, fungi, ova pisces halec, mustum, vinum ac cerevisia recens, carnes omnium pingues &c. Sic cucumeres, pota desuper cerevisia, a vetula comesti, lethalem peperisse choleram, testis est FONTANUS *analect. Cap.* 21. *exemplo* 12, eandem a malis persicis excitatam recenset GULDENKLEE *Lib. III cap VIII.* quid? quod a lacte inopportuno usu productam refert HENRICUS AB HEER *obs. XV. pag.* 149.

§. XIV.

z) Gravis iracundia.

Nec excludenda sane ex caussis choleræ est gravis iracundia, quæ cumprimis ipsi progenerandæ potentissimam vim obtinet, si inter ipsum pastum, comestis cibis fermentescibilibus quis exarserit, aut statim post iram potest vel cibum, vel, quod pessimum est, emeticum, aut purgans aliquod sumserit. Namque neminem fugit, iræ efficaciam primis potissimum, atque biliferis viis esse infensissimam, utpote non solidas ac nervices has solum commovet partes, verum eo ipso orgastice bilis cum alia, quæ forsan adest, saburra effervescentiæ, amplam præbet caussam. Tali ratione choleræ ex ira, sumta desuper brassica subortæ exemplum allegant ACT. MED. BEROL. *dec. II vol. I. pag.* 36 eandemque a vehementiori ira lethalem recensent eadem ACTA *vol.* VIII. *pag.* 80. nec non PLATERUS *observ. Lib. III pag.* 754. & BORELLUS *Cent.* II. *obs.* 27. *pag.* 121. Atque non alius, quam choleræ morbus est, quem teneri infantes, ex nutricum ira excandescentium culpa, sæpenumero patiuntur, nunquam sine vitæ periculo. Provenit ille ex lacte, per iram matris orgastico facto, & in sensibili infantis ventriculo cum bile effervescente, tenerrima arrodente, ac plerumque in lethalem inflammationem abeunte.

§. XV.

Caussa mediata diarrhϾ biliosæ.

Quæ quidem hactenus recensitæ caussæ, si acrimonia gradu benigniori fuerint, & profundius intestinis inhæserint, solam diarrhœam efficient biliosam. Hæc vero alias adhuc agnoscit caussas, quæ quidem haud facile cholericam excitare solent passionem. Et comprimis notari meretur, critice nonnunquam fieri biliosam alvi fluxionem, in subjectis biliosis, si vel levis in victu error, vel iracundia, vel transpiratio-nis

d by Google

nis cohibitio præcesserit, quin eadem non raro sponte subsistit, idque æstivo potissimum tempore, & rite tractata in corporis vergit salutem. Non minus sæpissime fit, ut ejusmodi diarrhœa biliosa, critico motu per febres intermittentes biliosas, quales tunc pleræque tertianæ, incidat, corpusque insigniter sublevet.

§ XVI.

Causæ procatarcticæ. Sunt etiam causæ quædam procatarcticæ, quæ si concurrerint cum medicis, & choleram & diarrhœam biliosam eo certius progenerabunt. Ejusmodi sunt primum aëris fervidior constitutio, quæ uti omnes totius corporis succos, ita præsertim bilem in orgasticam deducere valet commotionem. Hinc derivandum esse credo, cur Indis, & Arabibus endemiæ dicantur choleræ, præsertim cum accesserit frequentior fructuum Ananas, qui in iis locis reperiuntur, & succo fermentante noxiosissimo præditi sunt, usus. Deinceps corporis quoque nimia refrigeratio, reprimendo serum acre biliosum, ad choleram disponit. Unde SCHENCKIUS *Lib. III. obs.* choleræ meminit, quæ ex pedum refrigeratione, accedente musti & fungorum usu, suborta fuit. Et utique cum SYDENHAMIO, gravi scriptore, *Oper. med. pag.* 216. frequentes crapulas tam vinosas, quam cerevisiarias tanquam occasionalem choleræ causam, in subjectis cholericis, omni jure accusamus: quippe quibus robur ventriculi, & intestinorum debilitatur, variæque cruditates acidæ in primis viis generantur, quæ accedente vel leviori bilis commotione, gravissimas in œconomia vitali producunt turbas.

§ XVII.

Progno. 1. Si denique prognosin recensitarum eo usque ægritudinum spectemus; ea in cholerica passione plerumque lethalis est. Nullus enim, nisi forte pestem, & febres pestilentiales exceperis, brevioris est exitus, tamque cito homines jugulat morbus, quam cholera, cumprimis si vel senes, vel infantes, vel longo morbo debilitatos invaserit. Quo magis caustica est rejecta materies, quo intensior sitis & æstus, eo certius periculum, & si bilis atra, sanguineque atro permixta dejeciatur, præsagit inevitabile exitium juxta HIPPOCRATEM *Lib. IV. aph.* 22. Non minus mortem significant, juncta animi deliquia, singultus, convulsiones, extremorum frigus, & sudores gelidi, nec bonum quidquam expectare licet, si compressis excretionibus reliqua persistant symptomata. Verum salutis affulget spes, si conquiescant vomitus, cum insequente somno, & levamine, atque ultra septimum morbus protrahatur diem. Diarrhœa biliosa, si brevis sit, & sine magnis torminibus affligat, salutariter decurrit, eandemque finiri, erumpentes denuo flatus indicant, nec non in tuto fere est, quæ siti & æstu caret. Contra vero fata sub alvo cibi cupiditatem perire, insuper utique si acutiora simul urgeant tormina, somnus eripiatur oculis, & vires insigniter prosternantur. Quandocunque sive dysenteriæ sive cholericæ passioni aut diarrhœæ biliosæ, vel biliosis vomitionibus febris semitertiana, quæ Græcis hemitritæa dicitur, & ex febre acuta inflammatoria & intermittente tertiana alternante sic paroxysmo est composita, jungitur, affectus hi non summa sunt experte periculi: optimum vero dictis in morbis signum præbent flatuum per inferiora eruptiones, ex quibus motus intestinorum peristaltici quodammodo restituti non facile fallax indicium potest sumi. In dysenteria ructuum eruptionem jam tum suo tempore HIPPOCRATES pro convalescentiæ signo cognovit.

Theses Therapeuticæ,

§ I.

Indicationes curativæ.

SI in omnibus morbis, certe in cholera nunquam locum habebit cura per expectationem siquidem juxta CORNELIUM CELSUM *Lib. IV.* 2. nulli morbo minori succurritur momento, & secundum TRALLIANUM *VII.* 4. exigua levisque curandi mora in eo est pessima. Quo igitur citius, & in principio succurritur choleræ, eo felicior evadit curatio. Hanc vero adgressuro tres potissimum occurrunt indicationes, nimirum ut ante omnia peccans & noxia materia corrigatur, contemperetur, ad exitum disponatur, & si opus fuerit, arte proscribatur, deinceps effrænes motus apte & convenienter sopiantur, & denique labefactatum nervosarum partium robur instauretur.

§. II.

Curatio choleræ ex ... vacuatione ... horum fermentescibilium.

Prima igitur cura esto, noxii humoris attemperatio, & adjuvanda excretio. Prout autem illi sunt varii, & vel magna cruditatum biliosarum copia, vel pauca nonnunquam materiæ subtilis, ejusque causticæ moles, tantorum tumultuum caussa deprehenditur ita paullo diversa exigitur medendi ratio. Quodsi igitur ab assumtorum nimia quantitate, cibis fermentescibilibus, cum bile in acerrimum magma abeuntibus, malum propullulaverit, promovenda erit vacuatio, si impeditior fuerit, nec quod probe notandum, vires nimium prostratæ sint. Neque vero emetica vel purgantia positiva hoc fine propinare conveniit, sed vomitum hausta copiosius aqua tepida, butyro infecta, vel oleosis ac mucilaginosis, large imbuta adjuvare, alvi vero successum, infusis ano clysteribus oleosis, & emollientibus, quibus serum lactis egregie inservit, promovere expedit. Non minus egregiam merentur laudem juscula pulli junioris, copiosius hausta, quæ a SYDENHAMIO potissimum commendantur. His, pretiosus jungenda absorbentia, terrea, noxiamque acrimoniam temperantia, veluti sunt pulveres ex lapidibus cancrorum, conchis citratis, matre perlarum, terra sigillata, corallis præparatis, succino, pulvere Marchionum, speciebus de hyacintho, terris bolaribus, cornucervi usto, spodio fossili, chrystallo montana, quam multi habent pro specifico, addito theriacæ cœlestis tantillo confecti. Ipsum quoque serum lactis, egregia temperandi, sitimque, quæ crudeliter sæpius vexantur, extinguendi virtute pollet. Et veteres quidem, sicuti COELIUS AURELIANUS *morb. acut. Lib. III. cap.* 21. & TRALLIANUS *Lib. VII. p.* 376. multis laudibus commendarunt potum aquæ temperate frigidæ de cujus utilitate recentius exemplum allegat BORELLUS *Cent.* 2. *obs.* 27. *p.* 131. & ego multis observationibus convictus sum.

§. III.

Curatio choleræ a materia ... stica, mole pauca suborta.

Ubi vero ex sumto veneno, vel mota hypercatharsi vel hyperemesi, in subjecto alias sano, cholericus emergit morbus, caussaque ipsius in pauca materiæ acerrimæ fibris ventriculi nerveis inhærentis mole consistit non quidem cohibere, neque vero adjuvare deret vacuationes. Omni potius studio in id erit incumbendum, ut causticus ac tenuis humor involvatur quo quidem fine larga quantitate oleosa, mucilaginosa, & pinguia sorbere juvat, veluti oleum amygdalarum dulcium, decocta cum radice cornucervi, avenæ, hordei, ipsumque etiam lac, quod eo præstantiorem vim exseret, si cum absorbente quodam fuerit commixtum. Præterea quoque pulveres absorbentes exhiberi, & cum acidulis remediis, quæ ad castrandam venenti vim mirifice inserviunt, alternari possunt, quæ inter eminent mixtura simplex, spiritus vitrioli dulcis, nitri dulcis &c.

§. IV.

Motuŭ præter.

His interponenda pariter, ac post evacuatam peccantem materiam subjun-

Google

Aliorum jungenda, præsertim si collabi nimium videantur vires, sunt remedia antispasmodica, imo analeptica specifica ex animali potissimum regno desumta, cujus generis sunt, hepar lupi exsiccatum, rasura priapi cervi, cranii humani, ungulæ alcis, cancri oculi fluviatiles, ossa humana calcinata, quæ ad convulsivas spasticas nervosarum fibrarum constrictiones æque in cholerica ac dysenterica affectione mitigandas non carere egregio suo fructu, plures medicorum peritissimorum confirmant. Et sicut semper, ita in hoc præsertim morbo anodynis tutissime utimur, si varianribus decenter sunt nupta; quemadmodum sunt pilulæ de styrace, de cynoglossa, WILDEGANSII, STARCKEGANÆ, quæ vacuantia simul fovent ingredientia, & si suspicio de præsente adhuc materia fuerit, motus tamen efferati omnino sint, illæ cum pilulis alocphanginis, vel nostris quoque balsamicis permisceri possunt. Pulveribus absorbentibus theriaca cœlestis, extractum castorei, cinnabaris addi merentur, & cumprimis operæ pretium faciet, liquor noster anodynus, quem cum oleo macis, vel etiam tinctura castorei maritatum vehementer laudo.

Margin: Aliorum remedia imperanda.

§ V.

Margin: Externorum usus.

Neque sua laude carent externa paregorica, & anodyna, quo fine celebrantur emplastrum de crusta panis, ceratum stomachale mastichinum Galeni, balsamum embryonum, spiritus theriacalis, linimenta ex oleis nervinis, absynthii, nucistæ, menthæ, balsamo Peruviano, castoreo, camphora parata, cataplasmata ex fermento panis, aceto rutaceo, & spiritu vini, nec non sacculi discutientes, & paregorici. Ubi quoque motus insigni ferocitate urgent, nec moli materiæ ullo modo respondent, non præstantius, nec efficacius, ad eos placide sistendos, & reliquam curationem sanitandam est præsidium oleo nucistæ expr cum linimentis nervinis ad ventriculi regionem adplicando. Non minus commendationem meretur balsamum nostrum vitæ dictum, cum linteis duplicatis affecto loco admovendum.

§. VI.

Margin: Tertia indicationi satisfaciendo roborantia, cum facili victu.

Horum ope excreta, quæ malum fovebat, materia noxia, & consopitis motibus, eo fructuosius erit, partes sub hoc morbo labefactatas convenientibus corroborare medicinis, quo magis earundem tonus destructus esse solet. Et huic scopo eadem conveniunt subsidia, quæ præcedente Capite commendavimus. Cumprimis vero superato morbo victu facili utendum, & ab animi pathematibus abstinendum, ne debiliori adhuc intestinorum robore existente, nova producatur choleræ recidiva. Cuncta ciborum genera virtute præstanti longissime superant juscula, ex carnibus vitulinis, gallinaceis, radicibus cichorei, petroselini, asparago, chærefolio, cancris contusis, succo citri parata; cum quibus etiam tincturæ martiales roborandi fine sumi poterunt.

§. VII.

Margin: Curatio diarrhœæ biliosæ.

Quod curationem diarrhœæ biliosæ attinet, ea si moderatior, viribus integris fuerit, vix eget medicatione. Sin impeditior successerit, clysterum externo, rhabarbarinorum interno usu, adjuvari desiderat. Si modum denique excesserit, ad acrimoniam temperandam pulveres absorbentes cum crystallo montana, ad spasmos sedandos, liquor anodynus ex aqua menthæ capiendus, extrinsecus balsamum vitæ abdomini imponendum, operæ facient pretium.

CAUTELÆ.

§ I.

Margin: Cautela circa potum aquæ frigidæ.

POtus aquæ frigidæ in passione cholerica, quo calidior tempestas, regio, ipsaq; ægrotantis constitutio fuerit, eo salubrior existit. Præter ejus internū autem usum, gelidam quoque aquam

extrinsecus ventriculo admovere velle, sicut a quibusdam veterum factum legimus, minus tutum ac periculosum censemus, eo quod hac ratione præmatura vacuationum cohibitio induci potest. Ex hoc etiam fundamento derivanda est virtus, quam acidulæ in cholera potæ, præstant, de quibus lectu digna est observatio in SPINDLERI *obs. med. not. ad obs. 42.*

§. II.

Cura lacte & absorbentibus.

Quemadmodum lac, his in casibus, qui a sumto veneno, vel acri purgante natales mutuantur, involvendo principium causticum, ac secum educendo, insignioris utilitatis deprehenditur: ita illud, ubi vel nimis acida saburra præsto, vel ejus excretio impeditior fuerit, caurissime propinari, vel ad minimum absorbente quodam permisceri debet. Contra vero, serum lactis vecem potus ordinarii & commodissime, & utilissime explebit, neque in sitim tantum extinguenda, verum acrimonia quoque temperanda usum exhibebit desideratissimum.

§. III.

Cura laxantibus non.

Laxantia oretenus data rarissime in cholera morbo exposcuntur, quod si autem vacuandi per alvum sit indicatio, eam optime clysteribus, vel internis rhabarbarinis explere licebit. Dulcia enim, mannata, syrupi laxantes, utut alias lenissima sint, hoc in affectu nunquam adhibere convenit.

§. IV.

Cura roborantia & anodyna.

Roborantia & spirituosa ante peccantis materiæ sufficienter factam excretionem, ad cohibendas forsan vomitiones usurpata, spem fallunt, tantum abest ut vomitus sistant, ut eosdem potius cum reliquis symptomatibus exacerbent. De anodynis quoque, & speciatim oleo hyoscyami notari meretur, quod ubi fractæ nimium sint vires, ac intestinorum inflammatio locum occupavit, neutiquam sint adhibenda, quoniam tunc lethalem soporem atque necrosin inferre possunt.

§. V.

Cura venæsectione.

Sicuti venæsectio in dysentericis, sanguinis nimia simul mole laborantibus ad præcavendam inflammationem & mitiganda symptomata egregium confert momentum: ita sub iisdem circumstantiis eadem in cholera quoque administranda venit, præsertim si viribus insit integrum robur. Multis encomiis illam commendat in hoc morbo, felix ille medicus RIVERIUS *pr. med. cap. IX. pag. 345.*

§. VI.

Cura laxantium in diarrhœa usum.

Diarrhœa biliosa uti alia omnis non statim sisti debet, sed prius lenire nimium humores temperandi sunt, quo in casu rhabarbarum leviter tostum ad scrupulum unum vel drachmam dimidiam cum aliquot granis nitri perquam utile est, dum humores vitiosos leviter educit, & postea intestinorum tunicas roborando leniter constringit. Nam partibus subtilioribus laxat, terrestribus adstringit, quæ prævalent in tosto.

§. VII.

Quæ bilis acrimoniam temperent.

In cholera æque ac diarrhœa biliosa ad temperandum humorum acrimoniam oleum nucistæ expressum ad drachmam dimidiam sive solum sive cum grano uno laudani opiati Helmontiani permixtum & cum jusculo exhibitum magnæ est efficaciæ. Emulsiones quoque ex amygdalis, semine papaveris albi, addito ejusdem syrupo, & aqua pura fontana paratæ dilutiores, eidem scopo obtinendo feliciter inserviunt.

§. VIII.

Diarrhœæ contumaciæ curatio.

Quando diarrhœa valde pertinax est, præmisso semper rhabarbaro tosto per aliquot dies, sudoriferum ex theriacæ recentis drachma una cum cornu cervi usto, antimonii diaphoretici & nitri purificati granis duodecim exhibere convenit. Extrinsecus vero calide applicitum præcordiali regioni cataplasma ex fermento panis, aceto & spiritu vini, additis aliquot guttulis olei menthæ & caryophyllorum, egregie non modo roborat subjacentes partes, sed & motum humorum ad pe-

peripheriam convertit, & cuticularem excretionem secundat.

§. IX.

Cholera ab arsenico suborta curatio.

Quando cholera ab arsenico excitata fuit, sine mora pinguia, ut oleum amygdalarum dulcium, oleum lini, butyrum insulsum, oleum olivarum cum aqua tepida exhibere oportet. Hæc enim præsentissimam opem ferunt, eo quod non modo vomitum procreant, quo ipsius magna arsenici pars foras ejicitur, sed quod inde etiam caustica acrimonia quæ fibras ventriculi nerveas vellicat, obtunditur, & spastice constrictæ partes relaxantur.

§. X.

Victus salubr. post ea.

Superato choleræ vel diarrhœæ biliosæ morbo expedit adhuc diæta emolliente ad tempus uti, ut nimium vellicatæ & sauciatæ ventriculi & intestinorum nerveæ fibræ quodammodo demulceantur, quo sine lac dulce, butyrum recens, hordeum excorticatum cum jure pulli aut lacte coctum, item serum lactis dulce optime conveniunt.

§. XI.

Lac in cholera cum febre nocet.

Quando cholera est cum febre conjuncta, non tam facile lac dandum est. Nam facile ex calore in caseum coalescit, unde majores cruciatus, viscerum tensiones, capitis dolores & cibi fastidium excitantur. Quare ut citra noxam febricitantibus exhiberi queat, præsertim pueris, magisque juvenibus quam ætate provectis, TRALLIANUS *l. VIII.* jubet lacti miscere aquæ fontanæ bonam partem, & ter quaterque ebullire, & tunc ab igne tolli. Atque ita lac dysentericis quoque febricitantibus non nocere ait.

§. XII.

Sudoriferorum noxa.

In cholera & diarrhœa biliosa præsertim quæ ab ira excitata fuit, maximopere a sudoriferis, & regimine sudorifero præsertim in principio cavendum est. Graves enim rheumatici vel arthritici inde oriri solent affectus.

§. XIII.

Contra choleram nitri usus.

Perquam memoratu digna est observatio, quam RIVERIUS *c. 1. obs. 33.* tradit his verbis: *Vir robustus & biliosi* *temperamento præditus, correptus est diarrhœa biliosa valde urgente, cum siti intensissima; utebatur ad eum præscripsi sal prunellæ in potu ordinario tum etiam in julepio ex aqua lactucæ & portulacæ parato, tertia die sumendo, & intra 24. horas convaluit.* Et profecto insignis est nitri, aut salis prunellæ in ejusmodi affectibus efficacia, siquidem non modo æstum contemperandi, verum inflammationes quoque præcavendi, vi pollet excellenti.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Cholera ex sumto poculo dulci arsenicali brevi tempore lethalis.

VIr quidam sex ultra quinquaginta annorum, ad iracundiam proclivis, nec ullis præter eructationes acidas, & flatulentias obnoxius morbis, equo aliquando facturus iter, hora prius matutina quarta, paratum sibi a filia, quæ justo familiarius cum servo vixerat, decoctum succoladæ, cum lacte, & cinnamomo sorbebat. Quo sumto mox de nausea conquestus, inceptum prosequitur iter, sed hora septima reversus, viribusque prorsus dejectus, mortuo similis in lectum defertur. Tum vero horrendis prorsus cruciari incipiebat vomitibus, quibus inter summas præcordiorum anxietates, & ineffabiles in ventriculi regione dolores, primum mucosam ac biliosam, paullo post viridescentem rejiciebat saburram. Accedebant subinde frequentes dejectiones, cum horrendis imi ventris torminibus stipatæ; summum ciborum fastidium urgebat; extrema perfrigescebant, pulsuumque ictus sensim evanescebant. Tandem inter frigidos sudores, ac spasmodicas præcordiorum revulsiones, singultus, hisque junctæ totius corporis convulsiones jungebantur; vultus cruore turgidus rubebat, vox peribat, ipsaque hora pomeridiana secunda, & a sumto potu nona, inter crudelissimos cruciatus mors sequebatur. Cadaver neutiquam intumescebat,

nec vultus colorem, nisi vivo similem exhibebat, sed ungues coerulei colore suffusi, scapulæ ac dorsum livens ejusmodi notata, pectoisque in latere sinistro punctis hinc inde ex atro rubicundis distinctum cernebantur.

Epicrisis.

Quæstio ex hac tristissima morbi historia resultat, num defunctus cholera ex sumto veneno, anne potius aliis magis naturalibus caussis laborta perierit. Ardua sane provincia ei imponitur, cui determinandæ ejusmodi quæstiones exhibentur, e quarum affirmatione, vel negatione fama, quin vita hominum dependet. Valde ancipites enim plerique de veneficiis sunt casus: cumprimis si anatomica defuncti corporis sectio deficit. Hac facta, si venenum in substantia adhuc totra ventriculum reperitur, res est clarissima: ubi vero illud haud deprehenditur, res adhuc dubia plena existit. Inflammationes enim ac sideratione intestinorum, in omni cholera, sive a veneno, sive aliis caussis enata, quin & in aliis morbis, dysenteria, colica convulsiva &c. vicę imponunt finem: nec idcirco certi quidpiam ostendunt. Nec ex omni dubio extricamur per intumescentiam externi cadaveris, aut maculas coeruleas ac livescentes hinc inde in corpore efflorescentes: quippe quę phœnomena in plerisque corporibus, quę sanguine turgent, ac subitanea abripiuntur morte, videre licet. Quamobrem in tali casu præter symptomata, & externas notas, animales quasdam circumstantias respiciendum est: unde BOHNIUS *in de effic. med. dupl. pag.* 652. rectissime scribit: *Si externa dari venena indicia, odium subdolum, & venena emisso concurrunt, & cuncta venena ab extra admissi signa, aut plura horum conspirant, hæc evidentem & certam venena data notitiam conciliare possunt.*

Quod si igitur præsentem curatus examinemus casum: vero sit simillimum, defuncto ex potu Succoladę venenum quoddam, & quidem arsenicum furtive exhibitum. Nam 1) valde imbecilla est assertio, ac si hæc cum Succolada assumtum, in ventriculo cum saburra acida, qua illum fuisse occupatum eructationes acidæ significant, coivisset, & sic, accedente sub pluviosa tempestate equitatione, ideoque transpirationis cohibitione, caussam materialem cholerę absque concursu venenti præbuisset. Cholera enim ex diętę virio producta, nec tam cito generatur, nec tam subitaneum sortitur eventum: qualis hoc in casu totra novem horas accidit.

2) Adsunt hibinde ea symptomata, quę datam arsenicum insequuntur, & hęc potissimum ab auctoribus perhibentur: 1) tussis post sumtum venenum nausea, 2) enormes vomitiones cum sammo vultus pallore, ut videantur moribundis similes, 3) refrigeratio extremorum, & subita virium prostratio. 4) horrendi in imo ventre dolores renidentes, pungentes ac lacerantes. 5) pulsus cessatio, proxime mortem antecedens, & 6) convulsiones quę omnia brevi temporis spatio, eoque nunquam ultra ephemeron prorensa, mors excipit. Conf. ZACHIAS *in quæst. med. leg. Lib.* 2. *Tit.* 2. *qu.* 7. *n.* 23. AMMANNUS *in praxi vuln. p.* 344. *& de med. crit. pag.* 303. FORESTUS *Libr. XXX. observ.* 5. *& diss. quam de erroribus circa venena vulgaribus conscripsi pagin.* 37.

3) Quę si ad præsentem casum adplicemus, simulque conferamus, quod filia, quę potum Succoladę paravit, uti relatum mihi fuit, odio parentem habuerit, arsenicum emerit, & familiarius servo usa fuerit: nullum est dubium, quin ea dato in potu Succoladę arsenico patrem interfecerit.

OB-

OBSERVATIO II.

Cholera falsa a veneno derivata.

Vir quidam consistentioris ætatis, hausto aliquando ab uxore parato jusculo, incipit statim male habere, nauseare, spiritum difficilius trahere, liquida aversari, interno ardore cruciari, & inter summas præcordiorum anxietates, perpetuo vomendi conatu urgeri. Vomuit quoque, sed parum æruginosæ bilis; & demum transacto inter dirissima dolorum tormenta biduo animam efflavit. Tertio post mortem die sepultum, sed quarto ob veneni suspicionem rursus effossum cadaver, exhibuit foetorem intolerabilem. Corpus intumefactum, & undique putredine fuit adfectum. Intestinum jejunum, mesenterium, hepar ac pulmones sphacelo penitus corrupta, cor flaccidum, atroque cruore infarctum, ventriculus undique inflammatus, prope pylorum sideratus, & totus materia viridescente plenus adparuerunt. Unde vir veneno, ab uxore cum jusculo ipsi propinato extinctus judicabatur. Verum explorata curatius morbi historia, hæc adnotare licuit momenta. Defunctus ille vir per integrum ante mortem annum morboso corporis habitu, livido fœdoque vultus colore, & appetitus prostratione præditus fuerat; inque primis pridie ante sumtum jusculum de ventris torminibus conquestus, ea ipse a gravi iracundia, qua aliquot ante diebus exarserat, & ab hausto desuper spiritu vini derivaverat. Quibus molestiis consultura uxor, dictum cum melle confecerat jusculum, ex quo pejus habens defunctus, potu spiritus vini, philonio Romano, remedioque fascinato calidiori se levari putabat. Verum exacerbatis magis magisque symptomatibus, supra recensitis, eandem diem obierat supremum.

Epicrisis.

Quum symptomata in hoc casu præsentia ita quidem comparata sint, ut sumti toxici effectibus consentiant; morales vero circumstantiæ refragentur huic suspicioni, nec in dissecto cadavere veneni ullum adparuerit vestigium: minus æquum esset uxorem veneficii ream agere. Vero potius simillimum videtur, quod affectus cholericus, quo vir ille extinctus fuit, ab aliis præter venenum extrinsecus illatum caussis, suam repetierit originem. Bilis in causticam & acerrimam indolem conversa, quam veteres internum vocabant venenum, magis malo caussam præbuit: de qua REYES *in camp. Elys. jucund. quæst. qu. 64. pag. 856. scribit: Quid ergo similius inveniri poterit aliis symptomatibus, quæ de veneno intoxicato describuntur? siquidem ea in cholera morbo,* ex amaro bile orto, *fere omnia observavi.* Nam defunctus corpus impuris succis refertum præ se diutius tulit, testante malo habitu, fœdoque vultus colore. Juxta ZACHIAM vero *cons. XII n. 6. ex corpore impuritate facile evenire potest, ut humores in tantum corrumpantur, ut ex ipsis sic corruptis generetur in corpore vivente venenum aliquod, afferens omnia symptomata veneni assumti & externi.* Qui ergo noster ita constitutus, vehementi exarserit iracundia, commota & in orgasmum acta fuit bilis, quin accedente vini adusti potu, nocivam subiit acrimoniam, tormina imi ventris, quibus pridie ante mortem cruciatus est, inducentem. Hæc vero mala uxor sedatura, bona intentione jusculum mellitum dedit, sed non nisi oleum camino addidit: siquidem bilis commota, si cum dulcibus permisceatur, acerrimam acquirit indolem: qua etiam in nostro casu imbuta, choleram induxit, cui jusculum illud procatarcticam præbuit caussam. Excitata sic cholerica passio, vomitibus potissimum crebris, ac alvi dejectionibus se exserere de-

debuisset, sed iis per datum phylonium Romanum cohibitis, inanes tantummodo vomendi conatus, & summæ præcordiorum angustiæ, una cum horrendis doloribus miserum erudeliter affecerunt. Retenta insuper intus acerrima materies ventriculum arrosit, ejusque inflammationem produxit, quæ intolerabili interiorum ardore se prodidit. Hinc vero ito putredinem denique sphacelosam abiit, quæ ob impuritatem totius humorum massæ citius ac latius diffusa, pleraque vitæ penetralia sphacelo infecit. Quæ eorum ita sint; *frustra minus evidentem ac magis dubiam quærimus caussam* (qua in nostro casu esset venenum) *ubi evidentem & manifestum habemus*, secundum ZACHIAM *loc. cit. n.* 8. *& 9.*

OBSERVATIO III.

Cholera a sumto arsenico nata.

Vir quidam gregarius viginti sex annorum, robustus & illibata semper sanitate gavisus, circa horam undecimam meridianam juscula, vehementissimis subito correptebatur vomitionibus, quas protinus atrocissima ventris tormina, nulla vero subsequente dejectione, extipiebant. Jungebantur insuper inenarrabiles præcordiorum anxietates, ardoris circa ventriculum acutissimi sensatio, inexplebile bibendi desiderium, ac perpetuæ inquietudines, quibus symptomatibus per triginta horas miserrime cruciatus obiit. Dissecto post mortem cadavere, ventriculus circa sinistrum orificium inflammatus, tunica villosa abrasa, & in ejus, ut & intestini duodeni cavitate ultra tres mensuras feri virtdescentis bilinsi, una cum pulvere albicante, & magna mercurii vivi quantitate adparuerunt. Reliqua intestina hinc inde gangrænata, & tribus in locis contorta convolutaque in conspectum prodierunt. Uxor, veneficii rea, se non nisi mercurium vivum ad excitanda tormina marito exhibuisse fatebatur; requisitus vero medicus putabat, defunctum accepisse mercurium sublimatum, qui in ventriculo, ejus calore solutus, in sua rediisset principia, unde mercurius vivus, & pulvis albicans, tanquam salinum illud mercurio adhærescens, in conspectum prodiisset.

Epicrisis.

Occurrunt in hoc casu momenta, insigniter observatione digna: quorum primum est, num defunctus dato venino perierit? Neque vero ullum hujus rei est dubium si consideremus 1) virum juvenem robustum, per omnia sanum repente turbillato jusculo, horrendis vomitionibus, torminibus, aliisque simium toxicum plerumque consequentibus symptomatibus correptum, ac intra triginta horas extinctum fuisse. 2) factam corporis sectionem, non modo eam ventriculi constitutionem, quæ exhibita venena sequitur, verum etiam ipsum in natura venenum ostendisse.

2) Deinceps, cum nullæ in nostro casu fuerint dejectiones, quæ ordinarium ut ab omni cholera, ita præsertim ea, quam venena excitarunt, nunquam abesse solent; ipsa quoque sectio hujus phænomeni caussam præbet clarissimam, quæ nulla est alia, quam convolutum intestinorum tribus in locis facta. Hinc vero simul patet, quanta torminum spasmorumque intestinalium fuerit, in nostro defuncto vehementia; quippe cui solæ convolutio illa debetur, qua fœcibus per alvum nullus exitus fuit permissus, & ideo symptomatum ferocitas acerbior redita.

3) Determinandum vero est, qualenam exstiterit assumtum venenum? Mercurium vivum solum velle reum agere, absurdum est. Quamvis enim mercurius ille vivus in subjectis, quorum primæ viæ impuris ac limosis scatent succis, gravia symptomata, faucium erosiones, cupriforem sali-

salivæ fluxum, tormina intestinorum excitare, quibusdam observationibus deprehendatur; ex illo tamen ipsam mortem tam brevi tempore subsequi tam esse, nemmi hactenus adnotare licuit. Nec in præsenti subjecto rerensira incommoda mole expectari potuerunt, quum illud per omnia sanum ac robustum fuit; & per experientiam constat, ileo morbo laborantibus, mercurium illum librarum pondere citra noxam propinari.

4) Neque vero probabile est, mercurium sublimatum defuncto exhibitum fuisse. Hor enim venenr genus, adstringrate, quum fauribus infert, effectu se facile prodit, & raro tam atrores vomitiones excitare deprehenditur. Inepta quoque est assertio ar illo calore ventriculr a salibus corrosivis liberatus, inque currentem redactus fuisset formam; hi enim effectus, non nisi per summam ignis torturam, & alrorum subjectorum additionem obtinri potest.

5 Quamobrem justissima remanet suspitio, defunctum non infrarsenico vita privatum fuisse. Nec falsa fuit siquidem uxor, torturæ subjecta, posthæc fassa est, se marito arsenirum, & paullo post metrurium virum exhibuisse. Cujus rei medirus statim rerror potuisset fieri, si inventum in vomitrirulo pulverem, quem pro salibus mercurii sublimati corrosivis habuit, recto subjecisset examini, illumque carbonibus injecisset; tum enim, si cutr pollicis factum fuit, fœtorem alium similem sparsisset, qui arsenico proprius est.

OBSERVATIO IV.

Cholera a commissi pabuli venenatis.

Communicavit ante aliquot annos mecum notabilem de cholera casum, Archiatr quidem celeberrimus, qui sit habebat. Comederat forte quodam cum uxore, & binis infantibus pastillos, quibus illius fratre, inspersio arsenico venenatr fuerunt, & rarr posthæc exhibitr, intra tres horas mortem intulerunt. Exinde omnes protinus nausea, vomendr conatibus, vomitionibus quoque ar dejectionibus violentis ar copiosissimis, præcordiorum anxietatibus, atrocissimis tormentibus, animi deliquiis, tremore artuum, ac summa virium prostratione infestati sunt. Sumtis contra hæc symptomata, quas Pharmacopœus enormes excretiones lædaturas dederat, medicinis fudorificis volatilibus, cum theriacalibus martialis, remisserunt quidem & vomitus, & alvi fluxus, sed tristia symptomata, accedente summa spirandi angustia, eo atrocius rasserebant. Uxor eadem efflorescentiam, purpuræ similem, cum insigni ardore pruritusque junctam, per totum corpus experta, una cum marito, & altero infantum, utut longo tempore convaluerunt. At horum natu major, duodecim annorum, ro horrendas incidit convulsiones, & tras inter vigesima quarta a comestis pastillis hora obiit. Secatum cadaver sequentia exhibebat. Externum corpus undique turgidum, & colore cæruleo virescente suffusum, inque dextro hypochondrio gangrænatum erat, ungues livescebant, & fauces inflammatæ apparebant. Pulmones colore cinereo imbuti, splaneloque corrupti cernebantur: ventriculus mirum in modum expansus, tunica villosa prorsus orbatus, tenuissimus, ac fere pellucidus, & variis hinc inde sugillationibus notatos, rontinebat amurcam ex arro brunam, fœtidissimam, eique internatatum lumbricum mortuum. Cystis fellea bilem fovebat æruginosam, & reliqua denique viscera omni præternaturali vitio carebant, nisi quod intestina æque ac ventriculus insigniter fuerint expansa.

Epicrisis.

Ferax hic est casus nobilissimarum observationum, quas ad illustrandum ulterius choleræ genium paucis proponemus. Primum quidem docet constans

stans experientia, veneno peremtos, brevi tempore insignem totius corporis sphacelosam subire corruptionem, quam celerrima ipsius post mortem intumescentia, unguium livor, cutis cæruleus, viridescens & fœdissimus color, & intolerabilis fœtor significant. Neque obscura hujus rei est caussa, venenorum enim, præsertim quæ ex minerali regno desumuntur, corrosivorum ea est indoles, ut non in ventriculo ac intestinis solum, sed aliis quoque partibus, ipsoque cutaneo ac musculoso corporis cortice vehementissimam excitent constrictionem, qua fit, ut sanguis in liberiori suo cursu retardatur, hinc subsistat, stagnet, & more ipsi consueto in sphacelosam abeat putredinem, Quod plerumque in externis quidem, quandoque vero in internis quoque contingit partibus, velut in præsenti casu pulmones sphacelati ostendunt.

2 Notari porro meretur, in veneno defunctis ventriculum ac intestina miri in modum sæpius deprehendi expansa. Namque quemadmodum omnibus spasmodicis morbis familiare est, ut partium quas affecerunt, atoniam relinquant: ita fit quoque in cholera a veneno, ut finitis per mortem ventriculi et intestinorum convulsivis motitationibus, summa eorundem relaxatio, ac velut paralysis excipiat. Qua quidem præsente, vapores ac halitus ex restitantibus ibidem humoribus pullulantes, liberam obtinent facultatem sese expandendi, simulque latera dictarum partium, mirum in modum dilatandi.

3) Venena varios edunt effectus ratione doseos, quæ assumuntur: unde petenda quoque erit ratio, quod in nostro casu solus puer perierit, & reliqui evaserint omnes; quoniam ille sub pastillis majorem forsan veneni, quam hi accepit quantitatem. Si ejus dosis ad necandum minus sufficiens, ac incompleta fuerit, atrocissima nihilominus symptomata, & diuturnam parit ægritudinem. Namque, nisi tempestivæ ferantur suppetiæ, rapitur venenum ad sanguineam massam, cumque hac per omnes nervosas corporis partes vehitur. unde salutari consilio in fœmina, cujus præmissa historia fecit mentionem, ad cutim in forma exanthematum purpuraceorum devolutum fuit. Quo in casu perniciosa sunt calidiora, volatilia, ac sudorifera remedia, quippe quæ exagitando humores, & veneni vim exaltando, cuncta reddunt ferociora. Præstat tum potius ubi nimirum venenum jam introivit humores, acidulis medicamentis, quæ virulentiam toxici castrant, ut est mixtura simplex, uti, & cum iis alternare fixiora bezoardica, blandis anodynis nupta.

OBSERVATIO V.

Vir quidam robustus, quadraginta & quod excedit annorum, militiæ deditus, post vehementiorem aliquando iracundiam, insignem musti copiam, sub aere quidem nimis humido frigidoque ingurgitabat. Postridie de ciborum fastidio, vomendi conatu, & dolore totius corporis contusorio querulus, subito vomitionibus & copiosissimis & vehementissimis, biliosis ac viridescentibus, inter summas inquietudines & præcordiorum anxietates corripiebatur; quas dejectiones eum crudelissimis tum ventris torminibus presso pede sequebantur. Vocatus medicus varii generis remedia stomachica, anodyna, roborantia ac diluentia, sed in cassum præscribebat: adeo ut æger per quatuor jam dies violentis doloribus confectus, dejectis cunctis viribus, pro deplorato haberetur. Quo in rerum statu desideravit ad delendam vehementem sitim ab amico aquam frigidam, eamque successivis haustibus, magna assumebat quantitate. Hæc ad intestinorum delata canalem cum magnis primum torminibus per alvum secedebat, continuato autem illius potu, tormina sensim conquiescebant, dejectiones fiebant rariores, & cutis, quæ antea aridissima erat, mollior reddebatur

Cholera per potum aquæ frigidæ curata.

tur

tur & humidior æger quoque somnum capiebat, vires recuperabat, & sic uotro hoc, quamvis simplicissimo remedio, a mortis faucibus ereptus convalescebat.

Epicrisis.

Veteres, quos inter CORNELIUS CELSUS, COELIUS AURELIANUS, TRALLIANUS, ARETÆUS, GALENUS, & AMATUS LUSITANUS eminent, aquæ frigidæ circumspectum usum in magnis morbis, nominatim cholera, dysenteria, colica biliosa, convulsiva & sanguinea &c. miris extulerunt elogiis. Acerbe vero dolendum est, quod recentiorum medicorum plurimi, veterum vestigia deserentes, simplicia ejusmodi ac domestica remedia, aliis velut supervacuis spernant, usque longissime præferant exotica, specifica, pretiosa ac pharmaceutica præsidia, quibus dictis in morbis plus damni afferunt, quam adjumenti. Pauccissimi enim sunt, qui agnoscunt, quantam & quam incomparabilem ad arcendos pariter ac sanandos graves morbos vilissimus ac simplicissimus rerum, ut sunt elementa, maximeque aër & aqua, tam frigida, quam calida, divina clementia tribuerit virtutem. Ego certe pluribus in ægritudinibus, ad eas tute debellandas, ad veterum placita recurrendum esse statuo, nec id ipsum sine singulari fructu me fecisse, eadem de testor.

Quod præsertim usum aquæ frigidæ in cholera ac dysenteria attinet, audiamus veteres, quos inter CORNELIUS CELSUS *Lib. IV. XV.* in *dysenteria*, inquit, *si plures hos dies alia remedia non juverunt, vetusque jam malum est, aqua bene frigida potui assumta adjuvat, & initium secundæ valetudinis facit.* AETIUS *tetrab. 3. serm. 1. cap.* 43. scribit: *in potu a principio quid in pluvia aqua utendum est, quod si pluvia optima non adsit, fontana utemur.* Et AMATUS LUSITANUS *Cent. II. curat.* 56. copiosa frigidæ potu dysenteriam biliosam observavit curatam. Non minus utilitatem aquæ frigidæ in cholera, egregie restatur descriptus supra casus, cui similem mihi, olim Mundæ medicinam facienti, licuit adnotare, quem in MED. SYSTEM. *Tom. IV.* recensitum legas. Virtutes autem, quas aqua in nostro morbo exserit, in eo potissimum consistunt, ut per illam ingens ardor, qui a vehementiori attritu & motu intestino partium sulphurearum suboritur, attemperetur & extinguatur; deinceps biliosa humorum in primis vias contentorum acrimonia diluatur, & infringatur, & denique tonus, atque robur partium solidarum, a vehementia morbi insigniter labefactatarum, rursus erigatur, instauretur-que.

OBSERVATIO VI.

Cholera potu sem laetis curata.

Vir generosus, quadragenarius, bono & robusto corporis habitu præditus, ad iram prochivis, sanguinis missionibus nunquam adsuetus, sed vinosis compotationibus data occasione supra modum deditus, & hinc febribus tertianis, narium-que hæmorrhagiis frequenter olim obnoxius, per aliquot jam annos circa vernale æquinoctium vel febre tertiana, vel ad minimum erysipelaceo dextri pedis tumore ardoreque cruciari cœpit. Præterea familiaris ipsi per multos annos fuit passio cholerica, quam æstate potissimum, si a sumto cibo gravior exardescceret forsan iracundia, protinus sibimet contraxit. Hunc valetudinis statum mihi, fontes aliquando Lauchstadienses frequentanti, quos ipse, dictos morbos præservandi fine accesserat, referebat, simulque indicabat, quod cholera affectus, omissis tandem omnibus, a peritioribus passim medicis commendatis remediis, cum velut semianimis jaceret, non præstantius, quam a fero lactis perceperit auxilium. Se enim hoc, ad sitim tantum extin-

guen-

gitendam laudatum, tam præsenti semper rum levamine potare consuevisse, ut mitescentibus sensim prr superiora ar inferiora variationibus, ejus solius ope intra paucos convalesceret dies. Petiit ergo a me consilium, quo ab erysipelacea, tertiana, & hac cholerica febri se præcavere posset: quod suppeditaturus suasi, ut bis quotannis venam præberet secandam, potibus spirituosis, ipsoque vino moderatius uteretur, & loco cerevisiæ aquam puram, cum quarta vini parte mixtam biberet. Præterea auctor fui suasorque, ut dum serum lactis ipsius constitutioni conveniruti simum judicarem, illud jam ad ipsum fontem per quatuor hebdomades, curæ loco, interposito quavis quarta die pulvere ea duobus rhabarbari unoque tartari vitriolati scrupulis constecto, adhiberet, & vespen in balneum temperate calidum descenderet. atque hæc singulis annis continuaret. Cui eum aures dederit consilio, factum est, ut ab illo tempore ner febre tertiana, nec erysipelate, ner hæmorrhagia amplius corripetetur.

Epicrisis.

Ostensum jam in superiore est Capite, quam incomparabili in fluxibus dysenterricis ac choleticis, & serum lactis, & hæ aquæ nuptum, polleat virtute, quod eo nomine non solum a vetustissimo HIPPOCRATE, ner non ab Italis mediris, maxime SYLVATICO, FORTIS, BAGLIVO, item celebri Angliæ practico SYDENHAMIO, verum etiam nostris temporibus ab illustri Batavorum medico, BOERHAVIO, multis in gravissimis morbis, magnis commendatur laudibus. Optassem vero, ut nostræ quoque Germaniæ medici id attendere velint, ita enim futurum esse sperarem, ut in sanandis & præcavendis chronicis passionibus, præsertim quæ a copia sett impuri scorbutici profluxuntur, & subjecta biliosæ ac sensibilioris naturæ invadunt, plus in-

dr levaminis experiemur, quam quod hactenus ab aliis, utut magni nominis remedis exspectare licuit. Illi enim ignores naturæ nostræ sunt amicissimi, sed notari meretur, curam per illos constitutam, conjuncto regimine prudenti, per mensem & ultra esse protrahendam; cujus rationem, qui amplius scire desideraverit, adeat binas dissertationes, quarum unam de utilitate seri lactis, alteram de connubio lactis cum sontibus medicatis confripsimus.

OBSERVATIO VII.

Cholera per fraga copiosius assumta producta.

Quum ante quinderim annos in thermis Carolinis, Principem quendam serenissimum comitatos degerem, accidit, ut illustrissima Comes, quæ ibidem commorabatur, ea improviso in cholericam incideret passionem, tanta quidem vehementia, virumque jactura adfligentem, ut intra octo horas plus quam triginta per alvum dejectiones, & viginti vomitus, usque vix desentes numerarentur. Tum ego vocabar, qui eum in causam indagarem mali, percepi, quod propter mensium suorum defectum per quinque jam dies thermales potasset aquas, pomeridie vero fraga hortensia paullo majori copia assumsisset, & inde statim naufeam, murmura in ventre, & inquietudinem nocte persensisset, subseruit, quæ præsentes adhuc erant, affectionibus. Ego ipsam, & illustrissimum maritum, qui valde dolebat, bono esse animo jussi, & mox hunc ordinavi pulverem. Recipe lapidum cancrorum, conchar um præparatarum, cornu cervi philosophice præparati, unicornu fossilis, succini ana drachmas duas, cinnamomi acuti drachmam unam, olei nucis moschatæ expressi grana decem rujus drachmam singulis horis cum mensura dimidia lactis vaccini sumsit. Ad sitim præterea, qua vehementer premebatur, me insciο frigidam bonorum levamine potavit aquam. & extrinsecus ex meo consilio spirarum vini re-

rectificatissimum cum oleo menthæ calide, quavis altera hora renovando, abdomini adplicuit. Sub hujus curationis initium, invalescere primum anxietates videbantur, & ea evomebat humores viridi bile tinctos, & in mucum quasi coeuntes, sed continuatis remediis, sensim remittebant vomitus, cum reliquis symptomatibus, & illustrissima Comes intra viginti quatuor horas recuperatis viribus perfecte convalescebat.

Epicrisis.

Sæpissime mihi licuit advolare, ab assumtis sub potu acidularum, vel etiam thermarum Carolinarum, fructibus horræis, vehementissima symptomata, cardialgias, vomitiones, alvi fluxus cum summa virium prostratione fuisse subsequuta. Hæc omnia a flatibus per fermentationem inductis æque ac inde orienda humorum in primis viis stabulantium acrimonia, quum viridescentes etiam produnt vomitiones, suos mutuantur natales: quare his in casibus congruis demulcentibus, ac acrimoniam involventibus, quale est lac, & ejus serum, vel eam absorbentibus acidum, & roborantibus interne & externe, vix inveni præstantiora subsidia.

OBSERVATIO VIII.

Cholera sicca cum humida Quum ante aliquot annos in aulam Guelpherbytanam pro valetudine serenissimi Ducis restauranda vocarer, accidit, ut generosus, & maxime reverendus Canonicorum Præfectus, sexagenario major, me in reditu ad ipsum invisendum, consilium petiturus invitaret. Laborabat enim gravi, eoque duplici morbo, uno oculorum, quorum hic gutta serena, ille cataracta incipiente affectus erat, altero imi ventris, quo per intervalla, crebris ructibus, & dejectionibus sursum deorsumque vehementissimis vexabatur. Ad sanandum oculorum affectum conquisita permulta peritissimorum & medicorum, & Chirurgorum, etiam Gallorum responsa consiliaque mihi monstrabat, affirmans, quod frustra per aliquot annos varii generis remediis, quæ maximam partem erant purgantia valde acria, mercurialia, cephalica cinnabarina, nervina &c. usus fuerit, sed inde potius ratione morbi posterioris pejus habuerit. Hic vero in eo consistebat: Tertia post prandium hora præviis hypochondriorum tensionibus, borborygmis totum abdomen occupantibus, lumborum dolore, & alvo adstrictiore, qua familiaris ipsi erat, accedebant anxietates cardialgicæ, cum sudore frigido, & tremore circa pylori regionem cum meore stipatæ: quæ per flatus magno cum impetu primo sursum, dein deorsum prorumpentes solvebantur. Interdum vero, quando vinum Rhenanum, aut quandoque rubrum Gallicum solito largius potaverat, & cibos duriores informatos assumserat, aut animi affectui, tristitiæ cum iracundia junctæ indulserat, in vomitus atque dejectiones tam copiosas simul incidebat, ut per viginti sedes, totidemque fere vomitiones, valde acidas ac viscidas, viribus mirifice fuerit exhaustus. Ego candide meorum ipsi meam aperte declaravi, quod adhibitis ad affectum oculorum jam diu desperatum tot variis, ventriculo ac generi nervoso infensis remediis, id grave malum sibimet accersiverit, saltem insigniter auxerit; adeoq; ad hoc potius vel abigendum, vel ad minimum sublevandum omnem curandi nervum dirigendum esse duxi. Inter alia ipsum potu vini rubri Gallici quod adstringentis, & in ejusmodi affectibus valde noxiæ est facultatis, interdixi, a crassiori quoque victu cum abstinere, & cibis, qui essent facilis concoctionis, & jusculis humectantibus frequenter uti jussi. Pro potu loco cerevisiæ commendavi aquam fontanam cum quarta parte vini Rhenani mixtam, vel si hanc ventriculus ferre non posset, eandem cum semine anisi leviter coctam, & denique, ut inter prandium ac cœnam eli-

xi-

xirium meum balsamicum viscerale, singulis autem septimanis pulverem ex lapidibus cancrorum, rhabarbaro, & semine cymini confectum sumeret, suasi.

Epicrisis.

Morbus hic paullo rarior, cholera sicca cum humida maritata adpellari meretur. Siccæ equidem cholerææ ideam HIPPOCRATES *Lib. de victu acutor.* §. 61 ita nobis proponit, quod nimirum venter admodum infletur, flatibus intus sint cum lateris lumborumque dolore, & postea flatus per os & alvum importune & maxima vi erumpant. Quando vero ventriculus, & intestinum duodenum maxime ac ileon crudorum & vitiosorum humorum colluvie premitur, sicca tunc cholera in humidam transit. Noster quidem Reverendissimus æger jam olim hypochondriaca passione infestatus fuit, quæ ventriculum ac intestina pro objecto spasmorum potissimum habet. quare nihil restat dubii, quin remediis ad sanandum oculorum vitium usurpatis minus aptis, & vehementioribus naturale robur dictarum partium, a quo præcipuum valetudinis dependet momentum, magis labefactarum fuerit, atque destructum. In ejusmodi vero intricata ægritudine nihil aliud agendum statui, quam ut idoneis dietetices ac pharmaceuticis subsidiis, humoribus blanda redderetur temperies, & peristaltica canalis alimentaris virtus roboretur ac confirmetur. Et quamvis vini Gallici, Pontac dicti, si bonæ fuerint notæ, ea est natura, ut parcius sumtum, & cum aqua dilutum ad conciliandum ventriculi robur admitti queat: attamen multiplici quoque edoctus sum experientia, ejus usum ob principium, quod fovet valde adstringens, largiorem ad gravis & spasticas nervosi generis disponere ægritudines, vel eas jam præsentes augere: adeo, ut eum magna cautione id vini genus in usum, præsertim quotidianum duci debeat.

OBSERVATIO IX.

Diarrhœa biliosa mista medicatrona, sanguinea chronica, cum permutata.

Vir viginti sex annorum, per omnia sanus, binis abhinc annis post gravem exeandescentiam in diarrhœam incidit biliosam, per tres hebdomades cum copiosissimis dejectionibus, & magna virium prostratione infestantem. Consultus medicus dabat adstringentia, & quum eorum usum, cohibito alvi fluxu, vehementiora tormina, & pungentes præcordiorum dolores exciperent, venam in brachio tundi jubebat, promanante pauco, eoque aterrimo cruore. Facta venæsectione, animi deliquium patiebatur æger, & ad se rediens, spiritum difficilius trahere incipiebat: sed dato laxante, melius iterum habebat, nec nisi de prostrato conquerebatur adpetitu. Quem ut instauraret, ex præscripto medici acidulas Pyrmontanas per quatuordecim potare debebat dies, & ante pariter ac post eatum usum pilulas purgantes, potenter alvum moventes assumebat. Verum abhinc eum sicca tussi, cruento alvi prehecodebatur profluvio, quo inter atrocissima circa umbilicalem potissimum regionem tormina, & ardoris sensationem, quotidie sexagesies & ultra desidere cogebatur. Et hæc sanguinea diarrhœa per integrum jam duraverat annum, nullisque obsecundaverat medicaminibus. Dejectiones enim frequentissimæ, & singulo die trigesies, & ultra repetitæ, semper sanguineæ vexabant, tenesmus simul urgebat molestissimus, adperitus quoque avidissimus, & vix satiabilis erat, & corpus denique perpetuo frigoris sensu, sub calidissima etiam æstate, afficiebatur, sæpiusque contremiscebat. Æger itaque meam imploravit opem.

Epicrisis cum consilio.

Non adeo vulgaris præsens est affectus, sed paullo rarior, & diarrhœa hæmorrhoidalis chronica, ab erosione

ne tunicarum intestinalium, culi præsertim & recti dependens vocari meretur. Cujus si primos natales consideremus, ira gravi iracundia, cur rudis sit, sunt repetendi. Hac enim factum est, ut commotis biliosis humoribus, illiusmodi quoque diarrhœa suboriretur, quæ si remediis temperantibus, acrimoniam demulcentibus, & leniter evacuantibus fuisset oppugnata, facile persanari potuisset. At male administratæ medicationes tam levem affectum, in gravissimum, & fere immedicabilem conjecerunt. Namque primum magnam merentur censuram data protinus adstringentia, quibus factum fuit, ut intus retenta acri biliosa materia, spasmi simul ad superiora sint revocati, & hinc præcordiorum anxietates, atque puncturæ excitatæ.

Deinceps perverso sane consilio sanguis ex tusa in brachio vena est eductus, unde evenit, ut præcordiales spasmi & angustiæ, irritatis magis ad superiora humoribus, recreverint, & ipsas animi defectiones habuerint comites, id quod in cardialgicis doloribus, ubi vena in brachio tunditur, sæpissime notare licet. Laxans subinde datum, revocando humorum liberam per alvum excretionem, operæ fecit pretium, & tum fuisset facillimum, restitantem inappetentiam, datis roborantibus, & continuato leniorum laxantium usu, profligare, sanitatemque restituere.

Verum hanc adhibitæ demum aquæ Pyrmontanæ una cum fortioribus purgantibus prorsus pessumdederunt. Nam illæ acidulæ frigore suo ad spasmodicas totius cutanei corticis constrictiones disposuerunt; & purgantia tunicas intestinorum nervosas violenter vellicarunt. Unde congesti ab ambitu corporis constrictione, ad intestina humores, acres, biliosi ac impuri, vascula sanguifera intra tunicam nervosam latitantia ad rupturam usque impleverunt, illa perruperunt, & ipsam denique tunicam arroserunt, cujus erosioni, diarrhœa chronica cruenta cum tenesmo debetur.

Si itaque quicquam auxilii in ejusmodi consummati & gravi morbo reliquum est, id certe unice in iis remediis, quæ acrimoniæ humorum deliniendæ, & erosioni tunicarum intestinalium consolidandæ dicatæ sunt, consistit. Quum vero præterea motus sanguinis & humorum ab ambitu corporis ad intestina tendunt, non præstantius perspirationis restitutione erit subsidium, quam balneorum vaporosorum frequenti & convenienti usu obtineri posse confido. Interne olei olivarum cum Spiritu menthæ æquali parte permixti frequentem usum, neque minus pulverem ex boli armeniæ p. iii. & corticis cascarillæ p. i. compositum item infusum theiforme ex mentha crispa, & pro potu decoctum sassafras & santali rubri usurpandum commendavi.

OBSERVATIO X.

Diarrhœa cum variis symptomatibus sopita.

Est in nostra civitate matrona quædam honesta, quadraginta sex annorum, temperamenti sanguineo phlegmatici, obesa, vasisque amplioribus instructa, quæ per octo jam annos menstruorum inordinato successu, atque hinc pendentibus hystericis & hypochondriacis laborat affectionibus. Nata nimirum est matre nephritica; victu longo abhinc tempore utitur lauto, ac pleno, ac præter aquam putam, cum pomis citri, & sacharo distemperatam, pro ordinario potu vino Gallico Pontac, venam ter secandam quotannis præbet, sed vitæ genus motus prorsus expers agit. Ante octo igitur annos suppressus primum per aliquot vices mensium fluxus, graviditatis suspicionem ipsi pariter ac consulto tum medico movebat, sed mox evanescebat illa spes, & nascebatur febris intermittens contumacissima, nullis cedens remediis, donec tandem sumta per octiduum corticis chinæ larga quantitate cohibe-

Digitized by Google

bebetur. At succedebant dolores lumborum & ossis sacri, ingens corporis languor, capitis dolores, aurium susurrus, atque tinnitus, oculorum caligo, & angustiæ præcordiales. Datis purgantibus, & instituta venæsectione, anxietates quidem cum capitis doloribus remittebant, & menstrua rursus profluere incipiebant; at reliquorum symptomatum vehementia persistebat, & quovis mane largi promanabant sudores. Me tandem consuluit, qui præparata per laxantia & antispasmodica corpore, usum balneorum Teplicensium commendavi, quibus nisi egregium sensit levamen, sed gravi terrore commota, priorem & graviorem incidit sanitatis labem. Domum redux febre biliosa cum purpura alba prehendebatur, qua percurata, ex meo consilio per duos successive annos balnea adhibuit Lanchiladiensia, egregio cum fructu. Sed accedentes crebri animi adfectus sanitatem, quæ imminebat, semper iterum destruxerunt, donec ante seu estive demum tempus, prævia excandescentia, graviora inciderent symptomata, dolores dorsi ac lumborum invalescerent, & sudores matutini magis increscerent. In tali rerum statu sumsit ad reserandam, qua obstructum erat, alvum, salis Sedlicensis unciam semidiam, unde factum est, ut alvus vigesies & ultra dejiceretur, & præterea graves præcordiorum anxietates, capitis & dorsi dolores, sanguinis ebullitiones, pulsusque celeres cum duritie juncti accederent. Suasi venæ in pede sectionem, sed eam in brachio, detracta sanguinis parca quantitate, institutam, major æstus, tantæque humorum ad caput exceperunt congestiones, ut in propinqua essent deliria. Adhibitis igitur temperantibus, venam iterata vice in pede tundendam, & largam cruoris copiam detrahendam curavi, unde remittebant congestiones ac æstus, sed dolor in dorso invalescebat, & septimo morbi die vehemens accedebat diarrhœa, cum perpetuo sudore & languore stipata. Hæc a libitis intus temperantibus, ac mixturis analepticis, exterue emplastro saponato cum oleo hyoscyami & camphora malaxato, nono die conquiescens, undecimo præter opinionem recrudescebat, & dato cum pulvere præcipitante liquore anodyno, extrinsecus admoto balsamo vitæ dicto, rursum feliciter expugnabatur. Sed dolores dorsi tantas sumebant vires, ut per viginti septem dies, omnem oculis eriperent somnum; qui tandem, continuatis interne anodynis & antispasmodicis, exterue dicto emplastro, cum oleo hyoscyami, nucistæ, camphora, & balsamo Peruviano permixto, debellabantur. Felicissimum etiam effectum in moderanda diarrhœa & mitigandis doloribus pulvis ex bolo Armeniæ, succino, & pulvere cascarillæ compositus, sed parca & repetita dosi, & cum aqua menthæ exhibitus præstabat. Præterea consilium dedi, ut acredente vere lacte asinino cum fonte Selterano permixto, interposito balneo aquæ dulcis, utatur.

Epicrisis.

Omnia illa mala, quibus cum usq; eo per longum tempus honesta illa femina conflictata est, nullam certe aliam causam, si primam originem spectemus, quam immoderatum vini adstringentis Gallici, & potus dicti Limonade acidi, & postea perversum ad longam & quotidianam febrem expugnandam corticis chinæ usum agnoscunt. Nam uti in totum, acida, quæ incrassant humores, & adstringentia, quæ minimos tubulos quam facile constringunt & obstruunt, iis talibus motibus, qui in libero per partes humorum progressu & convenientibus inde pendentibus se & excretionibus consistunt, valde sunt inimica, ita infaustum & noxium eorum effectum in sexu maxime sequiori, qui hisce rebus delectari solet, quotidie fere conspicimus, dum mensium negotium minuen-

muendo & turbando ad innumeras graves & diuturnas ægritudines diſponunt, præſertim ſi fœminæ complexionis phlegmaticæ & ſanguineæ fuerint, & plus juſto deſidiæ, vitæque ſedentariæ atque inordinatis affectibus deditæ, quale exemplum præſens morbi hiſtoria exhibet. Continuus ille lumborum primam vertebram, ubi plexus magnus meſentericus ſitum habet, occupans dolor non niſi ſpaſmi, qui ſeſe diffundit per totum inteſtinorum canalem, ejus functiones ſecundum naturam pervertentis ſpecies eſt. Crebrior ille & ſæpius recurrens alvi fluxus inteſtinorum motus naturalis deſtructi & humorum vitioſorum maxime acidorum ibi congeſtorum indicium eſt, utpote qui & mole ſua naturam ad excretiones ſtimulant, & acrimonia mucilaginem, qua tunicæ nerveæ inteſtinales tectæ ſunt, detergendo, eaſque ex parte arrodendo malo diuturnitatem & contumaciam adjiciunt.

CAPUT IX.

DE CONVULSIONE UTERI SIVE ABORTU.

THESES PATHOLOGICÆ.

§ I.

ARvum muliebre, omnium officina mortalium, non modo, ſi ſterile, fructuque vacuum extiterit, ſpaſmorum tyrannidi obnoxium eſt, ſicut in malo videre licet hyſterico, verum etiam fœcunda poſt [illegible] tum, graviſſimos ſæpenumero ſpaſmodicos ac convulſivos patitur [illegible] tus, utque horum non rara [illegible] bimet [illegible] ſpoliatur, quem [illegible] abortus nomine [illegible] gnare [illegible] ſcholam [illegible] abortus ſpaſmodico convulſivus uteri motus, quo fœtus immaturus & mortuus, præcedente utplurimum enormi ſanguinis profluvio, violenter excernitur.

Abortus definitio.

§ II.

Abortus differentia a partu ſeptimeſtri.

Dum immaturum, nondumque vitalem per abortum excerni diximus fœtum, illum a partu ſeptimeſtri, vel octimeſtri diſtinguimus. Hic enim utique vitalis exiſtit, & ego ipſe aliquot novi exempla, ubi editi fuerunt infantes, ſeptimanis adhuc quinque vel ſex deficientibus, imbecilliores quidem, ſed qui convenienti per calorem, ſomnum, quietem & tenerius alimentum regimine, non modo ad debitum robur & perfectionem, ſed etiam ad longam pervenere vitam. Notanda ſubinde hæc abortum inter, & partum ſeptimeſtrem eſt differentia, quod in hoc uteri hæmorrhagia factam demum fętus excluſionem ſequatur, in illo vero antecedat, tumque embryo, iſque mortuus excernitur.

§. III.

Abortus fiendi tempus.

Abortus plerumque fit inter ſecundum & tertium, interdum etiam inter tertium & quartum, rarius inter quintum & ſextum prægnationis menſem. Nam poſt quartum menſem, ubi fętus incipit moveri, ad verum partus tempus fętus dicitur mortuus, & majori ſemper cum difficultate fit, utplurimum circa id tempus, quo alias menſtrua fluere conſueverunt. Nota ſunt mihi plurima exempla, ubi tertio menſe circa tempus menſtruum fęminæ abortum paſſa fuerunt. Nonnunquam porro, ſed rariſſime contingit, ut circa ſeptimum menſem a violentia externa placentæ ab utero fiat avulſio, quam larga ſanguinis ex utero profuſio ſequitur, ſub qua infans [illegible] itur, & niſi naturæ robore cito [illegible] pellatur, ipſa mater in ſummo verſatur diſcrimine.

§ IV

Signa abortus

Signa immanentis abortus, & legitimi partus magna ex parte ſunt communia, nam in utroque caſu cum quadam præredeute horripilatione, & partium extremarum refrigeratione, dolor preſſorius in lumbis, qui ſeſe extendit ad imum ventrem, perreptat, poſtea ad os ſacrum, coxendices, & inguina deſcendit cum pulſu arteriarum auctiori. os uteri fit humidum, & relaxatur, & evacuatio aquæ inſtar loturæ carnium procedit. Speciatim vero in abortu antecedit expulſionem fœtus ſanguis purus cum grumis ſat larga ſæpius copia rum ſumma debilitate, & frequentius animi deliquio ejicitur, & tertio demum die fœtus expellitur. Præcedit utplurimum ſubitaneus corporis rigor & horror cum laſſitudine, inappetentia, nauſea, cordis palpitatione, lumborum dolore, rima pubem gravativus dolor atque in partibus genitalibus frigus. Quo grandior autem & adultior eſt embryo, eo acerbiores ſpaſmi, dolores ac majora ſymptomata non ſine periculo obſervantur. Signa abortus futuri HIPPOCRATES *l. II. de morb. mulierum § 6.* ita proponit, Ruber fluxus fiunt tales, quales ſanguis victimæ recens mactatæ, & grumi pellurentes. Aliquando vero etiam fluxum rubram emittit, & venter imus arrollitur & attenuatur, & impoteus fit & indureſcit, & ad contactum dolet, virtus uleere præſente & febris habet & dentium frenitus & dolor ad ipſa pudenda, & pubem & lumbos & femoris mollitudinem, & lumbos & femoris & ventrem & pectus & ſcapulas irruit. Et alias omnes partes dolor & impotentia ac puſillanimitas occupat, & rolor mutatur.

§ V.

Differentia inter hæmorrhagiam & abortum

Ab abortiva vero hæmorrhagia probe ille cruentus ex utero fluxus, qui multis prægnantibus fœmellis citra noxam, & aborſus metum contingere ſolet diſtinguendus eſt. Nam ſæpiſſime fit, ut quæ ſanguine abundant ſeminæ, ſecundo & tertio gravidatis menſe ſanguineum experiantur fluxum, citra dolores & ſpaſmos in regione lumbari & abdomine, citra debilitatem, & præcedentem horrorem & rigorem partium extremarum. Hoc autem in caſu ſanguis non ex uteri cavitate, ſed potius ex vaſculoſi agminæ uterinæ cum euphoria profluit. Atque nota vobis ſunt exempla, ubi a medio geſtationis tempore uſque ad ipſum partum ſanguis ex genitalibus effluxit, ſalvo nihilominus & vivari ſatis prodeunte fœtu. Quare fallit *aph. 60 Sect. V.* HIPPOCRATIS: Si mulier gravida fit menſtrualis, non poteſt ſanus eſſe fœtus.

§ VI.

Abortus non facile provocari poſſe, probatur rationibus auctorum.

Refert porro Trire, non omnes fœminas ad abortiendum proclives eſſe, & quibuſdam nec violentiſſimis remediis abortum provocari poſſe. HIPPOCRATES quidem *l. I de morb. mulierum* aſſerit abortum ſive medicamento, ſive potione vel cibo vel alia re quapiam contingere, & § 42 ſunt quæ fœtum corrumpant, ſi nare quid aut amarum ederint aut biberint præter conſuetudinem, dum adhuc parvus ſatus eſt parvulus. Is enim moritur & turbatur gravidæ venter, & fluxiones coacervantur. Verum in noſtris regionibus ubi corpora ſunt robuſtiora & minus ſenſibilia, id ipſum non obſervatur. Sic GUARENONIUS *Conſult. 636* ait vidi multas utero gereures, fortiſſimiſque medicamentis, & multis venæſectionibus curatas, & nulla ferme abortum. PLATERUS *prax. pag.* 213. in mulieribus diarrhœa laborantibus abortum minime factum fuiſſe teſtatur. ZACUTUS LUSITANUS *in praxi admir. obſ.* 43. 44. refert, per vehementiſſima purgantia, per ſexies, imo octies reperitas venæſectiones, unguenta fortiſſima & peſſaria utero adplicata, per longam inediam, nullos procuratos fuiſſe abortus. Spectat huc quoque notabilis alia obſervatio D. D SOMMERI, quam *Dec. 1 anno*

VI.

VI. obs. 106. M. N. C. inserit, mulierem quandam, centum guttas olei destillati juniperi per viginti dies, omni mane ad menses provocandos usurpasse, postea tamen filium peperisse. Qua de re fusius agit ALBRECHTUS *decad. I. anno VIII. obs.* 165. & recenset, fortissima emmenagoga, ut olea destillata sabinae, succini, myrrhatum, crocata, alterica ad foetum expellendum frustra fuisse propinata. Singularis etiam observatio est, quam habet BARTHOLINUS *M. N. C. anno* I. *dec.* I. *obs.* 52. de geminis gravidis, lue venerea laborantibus, quae a chirurgo, eas esse praegnantes, nesciente, mercuriali salivatione curatae, & nihilominus salvos foetus enixae sunt.

§. VII.

2) Variae observationes.

Ipse ego non semel, sed aliquoties observavi, gravidas quasdam vehementibus acutis febribus, nec non variolis, morbillis, diarrhoeis, imo dysenteriis laborasse, & foetum in utero vivum salvumque retinuisse. Novi etiam aliquot exempla feminarum generosi stemmatis, quae, quia non putarunt, se gravidas esse, ad mitiganda pathemata hypochondriaco hysterica integram curam Carolinarum per aliquot septimanas absolverunt [illegible], & postea Teplicensi balneo per septimanam & ultra usae, elapsis tribus vel quatuor mensibus, felici partu bene valentes & robustos excluserunt infantes, cum tamen ejusmodi curandi ratio gravidis minus tuta censeatur. Neque pauca mihi prostant exempla, quod utero gerentes per acclivia & declivia loca sine ulla noxa per dies noctesque fecerint itinera, & nimiis saltationibus immoderatum in modum se fatigaverint. Nec omnibus impraegnatis terror nocet; alias ob campanarum subito incendio sonitum inopinatum plures in amplis civitatibus deberent abortire, quod tamen rarius accidit.

§ VIII.

Subjecta abortus.

Quibus praemissis, eas mox subjungere observationes consultum erit, quas de subjectis abortus, attenta praebet experientia. Sic adnotamus, mulieres succulentas, pinguiores, mollioris & subtilioris corporis habitus, otiosas, opiparo lautoque vitae genere utentes, naturae imbecillioris ac sensibilioris, pathematibus hystericis obnoxias, quae ordinario menstruo vel copiosiora, vel inordinata fuerunt expertae, quae semel abortum passae, aut quarum matres ad abortiendum proclives fuere, longe faciliores ac opportuniores ad abortum esse, quam feminas musculosas, durioris fibrarum compage donatas, robustiores, plebejas, minus pingues, & quae valido exercentur labore, neque terrori & aliis animi intemperatis motibus nimium indulgent. Constat quoque experientia, illas feminas, quibus per priores praegnationis menses sanguis ex uteri vagina profluxit, quibus ciborum adpetentia languet, & quae odontalgiis, defluxionibus tussiculosis, variisque haemorrhagiis subinde expositae sunt, vel sanguinem semel bisve tempore graviditatis e vena mittunt, ad abortiendum minus [illegible] esse. Ceterum de differenti mulierum natura ad uteri morbos & adproclivitatem abortus insignis locus HIPPOCRATIS qui constat *de morbis mulierum l.* 11. *§ V.* meretur considerari.

§ IX.

Structura uteri vasculosa.

Hinc autem, cum in quibusdam vel levissimae caussae abortum moveant, quem in aliis nulla ars excitare valet, certissima sequitur conclusio, peculiarem uteri in facile abortientibus esse debere dispositionem. Quae ut innotescat, de uteri structura & usu quaedam praemonere, haud alienum erit. Scire igitur refert, 1) quod nulla in toto corpore pars tam numerosa vasorum copia sit instructa, quam ipse uterus, quippe qui,

teſtante injectionum artificio totus ferme alit vaſculoſus. Accipit enim vaſa ſua & arterioſa & venoſa partim a ſpermaticis, partim hypogaſtricis, partim etiam ab iliacis, 2) quod in nulla corporis parte venæ pariter ac arteriæ tam copioſis, quam in utero, gaudeant anaſtomoſibus. nam tuſſitus per ſpermaticas ventus mox in hypogaſtricas penetrat. 3) quod vaſa uteri in virginibus valde exilia, facta imprægnatione aden diſtendantur, ut minimi eorundem ramuli acquirant eam capacitatem, quæ majorem admittit ſtylum. 4) quod non recte, ſed valde anfractuoſo, tortuoſo, & velut ſerpentino ſexu per uteri ſubſtantiam diſcurrant, 5) quod venæ arteriis longe ſint capaciores, ac 6) valvulis plane deſtituantur. His ex oviſſimis tribus momentis clariſſime patet, circulum & cumprimis reflexum ſanguinis per venas uteri valde tardum in ſtatu etiam naturali eſſe, & hunc uterum præ aliis partibus, nimis humorum congeſtionibus, vaſorum infarctibus, diſtenſionibus & hæmorrhagiis obnoxium extitere ac aptiſſimum.

§. X.

Uteri cellulæ, & foramina ejus.

Id vero peculiare obſervat expoſita vaſorum uteri connexio, quod in plurimas cavernulas ſive cellulas mutuo communicantes canalium alvei deſinant, & finis ovalis figuræ efformeut, quæ ſubſtantiam ipſius uteri ſpongioſam & fungoſam reddant, atque in gravidis mire ampliantur; quo fit, ut uterus præſertim prægnans, tranſverſim ſectus, ampla & innumera fere exhibeat foraminula. Hac ſinuoſa & cavernoſa vaſorum commiſſura efficitur, ut non ipſe ſolum uterus in prægnantibus a ſanguine contento mirifice dilatetur, ejuſque teuſa & ſtricta antea compages laxior atque mollior reddatur, ſed orificia extremitatum vaſculoſarum, quæ in cavo oblique ſub membrana uteri hiant, & per quæ aer, canali cuidam inflatus, in ipſam cavitatem haud difficulter tranſmittitur, magis dilacerantur, ſicque perforata vaſculoſæ chorii membranæ filamenta accipiant, quo per illa ſanguis, ab utero ad fœtum, hunc nutriturus, tranſire poſſit.

§. XI.

Structura uteri fibroſa ejuſque virtus.

Demtreps notari meretur, uteri membranam fibris carneis eſſe præditam, earumque rogentem congeriem orbiculatim, imo ſtellar retis contextam, in uteri potiſſimum fundo conſpici. Harum ope peculiarem tonum, ſeu motum ſyſtalticum & diaſtalticum obtinet, quo ſeſe conſtringere, rurſuſque dilatare alterois valet vicibus. Et hoc motu recte, ſecundumque naturam ſeſe habente, liber & expeditus ſanguinis per uterum fit circuitus, omneſque illius functiones legitime ſuccedunt. Sed ſimul obſervatione dignum eſt, quod uterus vi dicti hujus motus mirifica & vix comprehenſibili potentia gaudeat elaſtica, qua ejus fibræ & vaſa incredibilem in modum diſtendi & explicari, ſicut fit in graviditate, ac excreta ſarcina, ſequente ceſſante diſtenſionis cauſſa, ſponte rurſus contrahi, coarctari, & ad priſtinum ſtatum, ac ſpatium redigi poſſunt.

§. XII.

Cauſſa proxima abortus.

His expoſitis, porro haud ignorari oporter, fœtum libere in cavitate matricis fluctuantem, & ab umbilicali funiculo pendentem, vi placentæ uterinæ, quam ſecundinas vocant, cum utero ita cohærere, ut illius extrema vaſcula, tanquam minimi villi foraminula atque ductus uteri §. X. deſcripti referantur, & cum iis laxe untantur. Jam ex ſupra dictis reperimus, quod fœtus in aborto ſit mortuus, illumque tantum non ſemper hæmorrhagia antecedat. Moritur autem fœtus in utero, ſi ſuccivirales, unicum illius nutrimentum non amplius ex orificus vaſorum uteri ad villos ſecundinarum feruntur, quod fit, ſi placenta uterina membranoſa valde ac vaſculoſa ab

uteri vasorum orificiis avellatur. Ergo præter naturalis placentæ avulsio perpetuam abortus caussam constituit. Avulsis enim secundinis non aliter fieri potest, quin vasa uterina cruore turgida distentaque copioso, hunc per hiantes ductus & patula orificia in materiæ effundant cavitatem, qui una cum cadavere, latera atque mulieris premente & molestante, (mortua enim corpora semper graviora sunt viventibus) carneas ad motus spasmodico-convulsivos protritat fibras, aut eos jam præsentes adauget; quibus constrictus, & ab omni latere pressus uterus, aperto interno orificio exprimit primo contentum cruorem & fluidum, & stagnando in grumos concretum, ipsumque tandem, ampliora facta apertura cadaveris fœtum.

§. XIII.

Caussæ abortus mediatæ sunt 1) externæ violentæ. Hæc dicta vero secundinarum avulsio, spasmorum abortivorum immediata caussa, a variis induci deprehenditur mediatis, quas inter primum locum occupant illatæ extrinsecus violentia, quippe quæ gravi et concutiendo abdomen, supturam coh erentium laxe villorum facillime inferunt. Hinc per gravem imi ventris percussionem, vel contusionem, sive per ictum & lapsum, sive vehementem corporis exercitationem, saltationem, vecturam fiat, vel nimiam abdominis in allevatione brachiorum, aut gravioris ponderis elevatione factam extensionem, provocari abortus, multis observationibus & exemplis habemus comprobatum. Eodem fundamento innititur abortio, quæ per frequentem & immoderatum coitum excitatur, cujus mentionem injicit GUILIELMUS FABRITIUS *Cent. II obs* 80.

§. XIV.

2) Defectus sanguinis. Deinceps dicta separatio fit ab inopia succi & sanguinis nutritii, per orificia vasorum uteri tunc apertos secundinarum villos instillari soliti. Nam si orificia vasorum uterino imi ob deficientem sanguinis affluxum exarescunt, fœtus nutrimento destitutus perit & corrumpitur, qui hoc in casu sæpenumero absque spasmis & doloribus ejicitur. Hinc dispositæ 1) in morbis gravioribus, febribus acutis malignis, nimiis diarrhœis, maxime dysenteriis, & quidem frequenter circa declinationem abortiant, 2) ex eodem fundamento abortum provocare valent immoderatæ sanguinis missiones, in subjectis sanguine non adeo abundantibus institutæ, rumpe mis in regionibus calidioribus unde HIPPOCRATES *aph XXX sect V.* recte dicit, quod venæsectio ad abortum disponat, siquidem ejus tempore ad animi usque deliquium sanguis mitti solitus est.

§. XV.

Frequentissimam autem abortuum caussam exhibet nimia sanguinis moles, quam Plethoram vocant. 3) Nimia sanguinis abundantia. Constat nimirum ex supra dictis, progressum sanguinis per vasa uteri venosa in statu naturali esse difficiliorem ac impeditiorem. Quod si igitur illa a copioso humorum affluxu ultra modum distenduntur, & sanguis in sinubus stagnat, sequitur spasmodica fibrarum uterinarum constrictio, tanquam perpetuus distensionis vasorum comes, qua fit, ut sanguis cum impetu ex orificiis arteriolarum eructetur, uteris hæserat, placenta secedat ab ejus filamentis & vasorum hiatibus, ac demum fœtus utplurimum secundo vel tertio ab hæmorrhagia die excludatur. Hinc enim SYLVIO *Cap VI. prax. med.* observamus, fœminas gravidas nona decimaque post cessationem menstruorum eruptionem hebdomade fluxum subinde pati sanguinis satis magnum, & una cum ipso excernere aliquid coagulati carneique, quæ eadem circa hebdomadem octavam post cessantia menstrua sanguine, nil simile in se animadvertunt, verum gravidæ manent, atque circa nonum mensem, vivum & vitalem pariunt fœtum. Unde recte concluditur, has priori-

bus quoque mensibus fuisse gravidas, posthabita vero redundantis sanguinis imminutione abortum fuisse passas, & hoc præsertim fœminis largo mensium fluxui obnoxiis evenit, nam quia fœtus tenerior est, facillime cum uteri hæmorrhagia profunditur. Hinc recte dicit HIPPOCRATES *Lib. de partu octimestri*, plurimas primis quadraginta diebus fieri abortiones.

§. XVI.

4) Omnes res, quæ uterum ad spasmos proritant.

Sæpius quoque abortionum caussæ fiunt omnes illæ res, quæ uterum ad spasmodicas concitare valent stricturas; quibus si præsertim robusta illa fibrarum series, in fundo uteri obvia, afficitur, secundinarum inducitur avulsio. Hoc nomine abortum provocandi potentia pollent 1) vehementiores animi affectus, præsertim gravis iracundia atque terror, præsertim si hæc graviora pathemata invicem jungantur, & unum alterum excipiat, maxime eo tempore quo menses olim fluere consueverant. 2) remedia ad pellendum fœtum destinata, quæ nimium sanguinis orgasmum incitando, & solidas commovendo partes, votis nonnunquam satisfaciunt: quo quidem sub titulo celebriora emmenagoga, ac diuretica celebrantur, cumprimis oleum succini, & sabinæ, radix filicis, conf. SCHROEDERI *pharmac. med. chym. Lib. IV.* 3) fortiora purgantia, scammoniata, colocynthidea, jalappina, aloetica, quæ spasmum intestinorum & totius nervosi systematis non raro inducunt. 4) vehementiora emetica, siquidem sub ipso diuturniori ac violento vomitu sæpe fiunt abortiones. 5) tussis ferina ac convulsiva, nec non omnes convulsivi, ac epileptici morbi, 6) fluor denique albus, qui non modo humore acri vellicante, verum etiam relaxando uteri fibras ad abortum disponit. Ex classe rerum non naturalium cibi & potiones adstringentes & maxime omnium, ex nostra observatione vina Gallorum rubra immoderatius assumta, liberiorem sanguinis cursum impediendo, ad largas hæmorrhagias & abortum quoque disponunt,

§. XVII.

In quo consistat abortiendi dispositio.

Verum enim vero, quum omnes hæ caussæ a multis impune ferantur, & hinc semper dispositio quædam ad abortiendum supponatur; quæstio jam est, in quo potissimum consistat illa dispositio. Hanc vero in nimia fibrarum musculosarum, & vasorum uteri elasticorum relaxatione, remissione & atonia collocandam esse, statuo. Namque sub tali insignior toni dejectione libera sanguinis & humorum progressio intercipitur, vasa venosa a nimio sanguinis confluxu valde distenduntur, fiunt varicosa, uterus ad spasmos enormes irritatur, quibus mediantibus extremitates vasorum aperiuntur, nutritio fœtus perit, atque avulsis secundinis, fœtus præmature expellitur. Et hæc omnia eo certius fiunt, si quædam caussarum mediatarum, brevi ante recensitarum accesserit: quæ, si debitum uteri robur, ac legitimus per illum sanguinis circuitus præsto fuerit, nihil ferme valebunt, testantibus §. VI. adductis exemplis. Hæc ipsa etiam humorum in relaxatis, ac distentis uteri vasis stagnatio caussa est, quod fœtus primis illico mensibus vitiatus atque corruptus in carneam sæpe massam variæ figuræ atque consistentiæ, quam molam dicere solent, degeneret, cujus ab utero avulsio & excretio cum magna symptomatum exacerbatione fieri observatur.

§. XVIII.

Confirmatur ex Hippocrate.

Ad ejusmodi præternaturalem a copia humorum uteri relaxationem, tanquam verum abortus caussam, antiquissimum nostræ artis Professorem respexisse, testatur *sect. V. aphor.* 45. ita se habeas: quæcunque moderate corpus habentes, abortiunt bimestres & trimestres, sine caussa manifesta, his uteri acetabula muco sunt plena, & non possunt fœtum continere præ gravitate, sed abrumpuntur. Conf. *etiam*

aph.

aph. 62. ejusdem sectionis, in quo uteri intemperaturam, si nimis siccus sit, accusat, quod ad fecundandum & nutriendum fœtum plane fit ineptus; laudat vero ejus temperatum & moderatum statum, quo nihil aliud, quam tonus & robur uteri æquabile, moderatum, & ad liberum sanguinis circulum aptissimum subintelligitur.

§ XIX.

Dispositio ad abortiendum acquisita ex jure hereditatis & consuetudine.

Hæc autem dispositio ad abortiendum varie acquiritur modo. Vel enim nativa fibrarum uteri debilitas subest, adeo, ut matres, quæ frequenter abortiverunt, filias generent, ad idem vitium proclives; vel etiam consuetudo meretur accusari, qua feminæ, quæ semel vel bis abortivere, crebrius in id malum incidunt, idque non raro eodem tempore, licet non semper fœtus, sed loco hujus informis ex sanguine mucoso concreta massa prodeat. Per hanc vero consuetudinem nihil aliud intelligo, quam pravam vasorum uteri laxitatem, & inde provenientem humorum stagnationem, ex abortiendi labore sæpius repetito inductam, ex qua subinde uterus in spasticos & convulsivos motus ex facili ac levissima caussa conjicitur.

§. XX.

a) Malo puerperarum regimine.

Relinquitur etiam utero abortiendi proclivitas, ex præpostero puerperarum regimine. Quod si enim post puerperium uterus non rite a lochiis & stagnante sanguine viscido mucoso liberatus, neque per convenientia remedia colluvies seri impuri e corpore per alvum vel alia excretoria detracta fuerit, neque hinc ad pristinum & naturalem tonum & constructionem ipse pervenerit, relinquitur ingens atonia, & imbecillitas vasorum, menses non procedunt legitime, non fiunt fecundi conceptus, fœtus non debite nutritur, sed ante tempus ejicitur immaturus.

§. XXI.

b) Tem[illegible]

Ipsa denique tempestatum vitiosa constitutio ad abortum disponere & omne epidemicum reddere valet. Unde HIPPOCRATES *sect. III aph. 12.* asserit, per hyemem pluviosam ac clementem, si ver sequatur aquilonare, mulieres ex facili occasione abortire, vel imbecillos, ac morbosos pueros parere; quia scilicet plethora in gravidis serosa, quæ fere ordinaria est, per præcedentem autumnum humidum & pluviosum, & succedentem ejusdem naturæ hyemem, immensum in modum increscit, superveniente autem aeris statu aquilonari, quo a superficie ad interiora pelluntur humores, necesse est, ut ad ipsum uterum nimia & impetuosa fiat seri excrementitii confluxio, secunda abortionis genitrix. Cui quidem observationi hanc subjiciendam reor cautelam, quod talis aeris status non omnes gravidas, sed eas potissimum, quæ sanguinei & humidioris temperamenti sunt, afficiat.

[illegible]

§ XXII.

Prognosis abortientium.

Omnis abortus est periculosus, eo magis, quo adultior fœtus existit. Cumprimis ille periculo non vacat, si mola cum ipso fœtu præsens est; quippe quæ, hoc excluso, utero firmiter alligata remanet, nec tam facile eliditur. Tunc nimirum dolor dorsi & ossis sacri semper urget, abdomen intumescit, vires consumuntur, lenta est febris, & pravus ex utero promanat humor, vitalesque universi corporis fatiscere incipiunt functiones. Multum sane hoc vitium medentibus facessere solet negotii, præsertim, quando ipsæ femellæ sensibilioris naturæ, ad animi commotiones valde proclives, & pathematibus hystericis obnoxiæ fuerint. Pathemata quæ abortum sequuntur, HIPPOCRATES *l. II. de morbis mulierum § V.* ita describit: Si fluxus ex utero abortus fuerit, sanguis multus fluit, & grumi compacti excidunt; & dolor occupat lumbos, & laterum multitudinem, ac imum ventrem & durus est venter, & ad contactum do-

let,

let, & rigor ac febris acuta corripit, debilitas oboritur, & omoru præter humeros ad scapulas doleot, & calor exurdit, & rubescit, & venæ duræ fiunt ac renitentes.

Theses Therapeuticæ.

§. I.

Indicatio curationis.

OMne plerumque consilium & auxilium, quod in abortionis negotio, a medente sperari & promitti potest, in eo duntaxat consistit, ut præcaveat imminentem abortum. Quod impetrare licet, si ope remediorum ex diætetico, pharmaceutico, & chirurgico fonte petitorum, eas caussas, quæ pravam abortiendi dispositionem utero inducere possunt, omni cura ac studio amovere nitatur, debitumque utero robur restituat.

§. II.

Venæsectionis necessitas & utilitas.

Quum igitur ex supra dictis perspectum habeamus, vasorum uteri a copiosiori sanguinis adfluxu infarctum primam & præcipuum abortionum caussam constituere facile patet, non certius, nec efficacius ad præcavendum id virii genus tempestiva sanguinis missione dari præsidium. Hoc & experientia, & creber usus peritissimorum medicorum a longo jam tempore stabilitum confirmatumque dedit, & nos eo solo complures femellas, quæ crebrius abortum perpessæ sunt, ad statum pariendi tempus deductas novimus. Sed probe quidem notari meretur, quod; cum creber abortus utplurimum circa finem tertii ab impregnatione mensis, propter largiorem sanguinis ad uterum affluxum, quem fetus ad sui nutritionem tunc nec requirit, nec ferre potest, incidat, tutissime circa id tempus, præsertim abortui jam adsuetis vena in brachio secetur: ea enim hoc in loco, suffragante omnis antiquitatis testimonio, securior, quam in locis inferioribus habenda est. Nihilominus in totum non negari potest, quin venæsectio etiam in pede gravidarum, præsertim ultimis circa partus tempus mensibus commodissime possit institui. Deinceps vero circumspecto præsentis medici judicio committendum est, quantum sanguinis emittere, & quoties ejus missionem iterare conveniat. Nam eam pro diversitate plethoræ, majorisque vel minoris sanguinis ad uterum congestione ret sæpe, vel quater intra graviditatis tempus esse repetendam, crebra nos docuit experientia. Vid. AMATUS LUSITANUS *cent. II. curat.* 95 it. MISC. NAT. CUR. *Dec. I. A. VI. obs.* 204 *A. IX. X. obs.* 48 ubi refertur, Medicum fœminam, quæ octies abortiverat, repetitis venæsectionibus circa initium quarti mensis, item circa septimum ab ulteriori abortu præservasse. Nec desinunt exempla, ubi singulis mensibus ex venæsectione petendum fuit auxilium: cujusmodi observationes apud STALPART VANDER WIEL, HILDANUM, BILLINGERUM, RIVERIUM *Cent. I. obs.* 53. VERSAZAM *Cent. I. obs.* 82. aliosque non sine fructu legi possunt. Quum optimis vero tunc opportunissime detrahitur sanguis, si naturam in movendo abortu esse occupatam, ex doloribus modicis, lumbos potissimum infestantibus, & ad ossa ischii, nec non os sacrum descendentibus, colligitur. Cujusmodi molimina ad abortum quoties occurrunt, toties, monente Clariss. BOERHAVE, sanguis e partibus superioribus mittendus est. Utilissimum hunc in rem FERNELII monitum, quod habet *l. 1 meth. med. c.* 12 inferiores prægnantium venas, scribentis, incidere minime tutum, quod impetu deorsum converso menses procedant, præcipiteturque fœtus.

§. III.

Alvi lubricitas præcavet abortum.

Quum porro gravidæ, quibus alvi constipatio familiarior est, & quæ insuper pathematibus hypochondriacis, vel hystericis obnoxiæ sunt, ad abortiendum admodum pronæ deprehenduntur eo respicere debet medicus, ut per totum gestationis tempus maxime

pro-

prioribus mensibus, aperram conve mentibus remedio servet alvum. Ego non semel quidem, sed sæpius observavi, quod, uti a sanguinis abundantia in gravidis, ita forumque imventris nimia repletione difficillime succedit alvina excretionis negotium, ita eadem, subtracta legitima sanguinis quantitate, ad pristinum mox redeat officium. Inter pharmaca vero, quæ hic alvinam excretionem toto adjuvant, eminent passularum, manna, inque primis rhabarbarina. Probatæ præ ceteris fidei est sequens electuarium. Recipe rhabarbari pulverisati uncias unam, mannæ uncias duas, cremoris tartari drachmas duas, solvantur leni calore in aquæ veronicæ libra dimidia, colaturæ addatur passularum minorum libra una, & infundatur leni calore in vase stanno, adjecta sub finem pulveris cinnamomi drachma una; cujus duo vel tria cochlearia circa prandium, vel somni tempus capiantur. His vero, quæ magis fero, quam sanguine abundant, proficuæ potus sunt pilulæ BECHERIANÆ, vel ad earum exemplar paratæ, quarum corrigendi cum virtus, ita ad infringendam, quam in nonnullis excitare solent ebullitionem, ipsis pulvis quidam absorbens, detergens & nitrosus exhibeatur. His etiam commodissime substitui possunt pilulæ macrocosmicæ pariter ac de succino Crationis.

§ IV.

Dispositio ad abortum ex malo post partum regimine quomodo evitanda.

Sæpius fit, ut neglecta uteri post partum a fordibus ipsi inhærentibus purgatione, remaneat ad abortum prochvitas, quam quidem præcavere licet per convenientia laxantia, balnea & tonica. Ex laxantibus præter dictas pilulas, usurpari potest infusum, quod paratur ex radicis aristolochiæ rotundæ, Zedoariæ, pimpinellæ, rhabarbari ana uncia dimidia, herbæ melissæ manipulo uno, florum cheiri, anthos, salviæ ana pugillo quarum, seminis cichorii, summitatum, cardamomi, corticum aurantiorum, baccarum lauri ana drachmas duas, fibrarum hellebori nigri, agarici trochiscati ana uncias semis, passularum minorum uncias tres, quæ infusa vini Rhenani mensuras una & dimidia, leni extrahatur calore. Decocta baloca aquæ dulcis convenient, in quibus, ad roborandum uterum, sacculos ipsicibus nervinis repletos ventri adplicare juvabit, quales sunt herba tormentillæ, pulegii, marrubii, artemisiæ, salviæ, majoranæ, summitates origani, serpilli, menthæ, flores chamomillæ vulgaris & Romanæ, & semina quatuor carminativa. Ubi vero balnea locum non habuerunt, summo cum fructu adplicatum vidi Emplastrum Restingii, vix satis commendandum, quod ex lithargyrio, oleo olivarum, cera, thericulina, oleo laurino, gummi galbano, opopanace, ammoniaco, bdellio, olibano, mastiche, myrrha, aloe & camphora, debita dosi permixti componitur, & olisi sacro, occasione regioni pubis diutius adplicatur.

§ V.

Abortus ex tempestatum vitio, quando præcavendus.

Quoniam denique secundum *aphor. sect. III.* HIPPOCRATIS australis, aut pluviosa diuturna hyems, epidemici abortus caussam ac occasionem subministrat providere oportet medicum, ut non modo victus & vitæ regiminis ratio, sed & corpus liberetur a sordibus copiosis, servata liberiori perspiratione, & alvo aperta. Unde de frigidæ aeris tempestati corpus exponatur, nec acida aut adstringentia ingerantur alimenta, probe cavendum est. Abstinere etiam tunc prælibata cœna largiori, carnibus, placentis, omnibusque esculentis pinguioribus, quippe quæ gravidarum adpetitui quidem, minime vero sanitatis integritati tunc temporis respondent.

§ VI.

Imminens aeris horrens quomodo evitandus.

Quod si vero, post prægressum terrorem, aut alias violentiæ caussas, abortum immineret, ex dolore lumborum, spasmis ad uterum tendentibus, extremorum frigore, & præcordiorum constric-

ctio-

ctiaque cognoscatur vena protinus in brachio secanda est, tumque spasmorum violentia demulcenda. Huic scopo inserviunt mixturæ analepticæ, blande diaphoretica & antispasmodica virture prædiræ, quales confici possunt ex aqua melissæ turcicæ, liliorum convallium, florum tiliæ, primularum veris, aqua cinamomi, pulvere marchionis, cornucervi philosophice præparato, tinctura corallorum, liquore nostro anodyno minerali, & syrupo acetositatis citri. Extrinsecus balsamum vitæ dictum, nec non embryonum, pani tosto infusum umbilicali regioni admovere juvat.

§ VII.

Hæmorrhagia aborti vi quo modo tractanda.

Quod si porro enormis jam facta hæmorrhagia fuerit, illa nunquam adstringentibus ac narcoticis sistenda est, quoniam ea remedia vel adstringentibus ac narcoticis sistenda est, quoniam ea remedia vel adstringendo, vel relaxando nimis uteri fibras, ad abortum magis disponunt. Potius, si ab ullo remedio auxilium sperandum est, id a venæsectione in brachio instituta, vel medicamentis nitrosis, leniter papaveraceis, antepilepticis, nec non liquore nostro anodyno, præ omnibus aliis exspectari potest. Præterea dantur etiam casus, ubi abortus, & ejus procuratio, valde salutaris, imo necessaria est, ad vitam gravidæ servandam: quando nempe enormis hæmorrhagia, mense septimo vel octavo ex utero prodit, nulla ratione sistenda, cumque animi deliquiis juncta, quam demum ipsa mors sequitur. Tunc est consultissimum, fœtum, qui plerumque mortuus est, vel medicamentis, vel manuali operatione cito expellere, qua de re perdocta BOHNII disputatio *de abortu salubri* legi meretur.

Cautelæ, & monita practica.

§ I.

Quomodo abortus in morbis acutis sit præcavendus.

SI morbus acutus, continua febris exanthematica, variolosa, aut etiam intermittens abortum in gravidis minatur, instituta in principio venæsectio magnam spondet utilitatem, adeo, ut, si negligatur, dolores, spasmi, & vehementes sanguinis commotiones quam facile abortum provocare queant. Insuper summopere a nimis calido regimine est abstinendum, & ea præbenda remedia, quæ nimiam humorum ebullitionem deprimunt. Ne etiam in declinatione horum morborum, quod non raro contigisse visum est, fœtus ob alimenti inopiam expellatur, consultum est, deficientes succos nutritios jusculis carnium juniorum animantium, præsertim vitulinarum, quibus incocta sunt hordeum, radix scorzoneræ, & vitelli ovorum, reparare, & pro potu aquam hordei, cum aqua cinamomi, succo citri, saccharo & vino permixtam exhibere. Hoc in casu, sanguinem velle detrahere, foret periculosissimum.

§. II.

Curatio specialis puerperarum.

Puerperas, ad repurgandum uterum, hac potissimum ratione tractare consuevi, vel infusum laxans internum evacuatione, eas per triduum in balnea descendere jusserim, tum rursus repetita purgatione, pari modo balnei usum subjunxerim, ac denique eandem methodum, si opus fuerit, tertia vice iteraverim. Ego profecto hac ratione plures, quæ ex abortu steriles fuerunt redditæ, vel informes polyposas carneas massas, vel concrementa ex sanguine & pituita coagulata, variæ figuræ in figuræ in utero progenita aliquot viribus exclusserunt, per Dei gratiam ad pristinæ sanitatis vigorem optime reduxi.

§ III.

Abortus, qui

Quam in dysenteria abortus propter tenesmum continuum ac vehementem po-

postissimum fit, huic primum omni um aptis remediis occurrendum, fotibus nimirum emollientibus, vel in eu o- ne clysterum, qui ex meris mucila ginosis sunt compositi v. g. ex semine psylii, fœnu græci, cydoniorum, vel suppositoriis ex sperma ceti, se vo hircino, cera alba, croco, & tantillo olei hyoscyami.

§. IV.

Abortus ex hysteric a pathematibus.

Quando pathemata hypochondriaca, vel hysterica frequentioribus caussam præbent abortibus, non facilis restitutionis spes est per remedia pharmaceutica, sed omne auxilium a convenienti tam interno, quam externo aquarum thermalium usu, quo etiam sterilitas nonnunquam sanatur, expectari debet.

§. V.

Cautela circa venæsectionem.

Quando post vehementem terrorem metus abortionis imminet, præsertim in sanguine plenis, & quæ jam olim huic malo fuerunt obnoxiæ, venam quidem secare convenit; sed cavendum simul, ne venæsectio statim a terrore instituatur, si extrema adhuc refrigerata, & præcordia constricta fuerint, sed exspectandum, donec natura remissis spasmis, incepe rit, sanguinem citatiori motu iterum ad extimas rursus propellere partes alias constans docet experientia, sanguinis sub ipso motuum vigore factam detractionem, ad promovendum potius, quam coercendum disponere abortum.

§. VI.

Mola rum præservatio.

Nonnunquam secundo vel tertio post partum mense fit, ut massæ informes membranaceæ, cum præcedente enormi hæmorrhagia & lipothymia utero excludantur, idque decima vel duodecima septimana repetatur, unde omnis conceptionis perit spes, quamobrem opus est, ut post abortum balnea ac pilulæ balsamicæ per aliquod tempus adhibeantur, usque uterus a sordibus ipsi inhærentibus, quæ molarum generationi caussam præbent, probe purgetur.

§. VII.

Regimen gravidarum.

Quæ gravidarum se ab aborto præmunire cupiunt, cavere sibi debent ab acidis, a frigore, a vino, nimiaque carnium copia. Fugere etiam debent adfectuum intemperantiam, præsertim subitum terrorem, nec non cuncta fœtida, maxime extinctarum candelarum fumos. Quæ alvi obstructione laborant, eam, vitatis purgantibus, per supra dicta lenientia lubricare debeat, quo nomine clysteres etiam laudari merentur.

§. VIII.

Adstringentia noxa.

Quandocunque jam facta est secundinæ ab utero separatio, testante id sanguinis ex uteri cavo grumosi profusione, imprudenter ad abortum præcavendum ageret Medicus, si interne adstringentia propinare vellet, siquidem fœtus jam separati vel etiam mortui retentio, & hinc ejus vel secundinarum orta putredo, atque etiam cruoris retenti coagulatio & corruptio gravia & periculosa minatur symptomata. De quibus docte egit B. SLEVOGT in *progr. de partus retardati nocumentis*, dissertationi de restitutione in vitam suffocatorum, præmisso Jen. 1705. Sed præstat tunc circumspecte & prudenter fœtus excretionem promovere. Quo nomine laudatissima efficacia pilulæ temperatæ balsamicæ, cujus generis sunt BECHERIANÆ, marocostinæ, aloephanginæ, item Cratonis, modo aloea succotrinæ dosis imminuta fuerit compluribus memorabilibus exemplis se usque eo commendarunt.

§. IX.

Cautela circa potum.

Ego non semel sed iterum fœminis sanguineo-phlegmaticis, a potu cerevisiæ spirituosæ & saturatioris valde nutrientis & nimias uteri hæmorrhagias & frequentiores abortiones cum observaverim, insigni cum fructu & felicissimo successu, potum aquæ simplicis vel ptisanæ quotidianum ad præcavenda hæc mala suasi sumendum.

§. X.

§. X.

Abortus ex sanguinis orgasmo imminentis tractatio.

Ubi ex nimia & orgastica sanguinis ebullitione in gravidis dolores in lumbis cum pulsuum celeritate, inquietudine, & vehementiori infantis in utero motu, abortum indicare videntur, præter quietam corporis continentiam, cum tranquilla mente & tenui diæta junctam pulveres temperantes, qui matrem perlarum, pulverem Marchionis, nitrum purificatum, solutionem oculorum cancrium cum acido citri factam recipiunt, & cum aquis leniter analepticis & antispasmodicis, cujus generis sunt aqua nucistæ, florum chamomillæ, liliorum alborum, convallium, melissæ, rubi Idæi, cerasorum nigrorum exhibitæ auxilium ferre solent promtissimum.

§. XI.

Cautela circa motum corporis.

Quamvis validior & diuturnior corporis motus & succussatio e. g. per vecturam iis non assuetis ad abortiendum occasionem non raro præbeat, attamen in assuetis id minime locum habet, ut potius frequentior & moderatior vectura circa octavum mensem nunquam non proficua sit, etiam iis, qui in proximo parturiendi studio versantur. Nam externo corporis motu motus sanguinis progressivi vitales promoventur, humores evadunt fluidiores, & superflui ac impuri per auctam spirationem excluduntur, obstructi quoque tubuli reserantur, ut deinde & facilior partus & felicior valetudinis in puerperio status inde fiat. Exempla etiam in vulgus nota sunt quod fœminæ, quæ laborioso motu vitam sustentant, semper fere felicius & partum & puerperii tempus peragant præ iis, quæ vitæ sedentariæ nimis deditæ sunt.

§ XII.

De Venæsectione præservatoria.

Quoniam in fine tertii mensis solenniter fere fœminæ abortire consuescunt, præsertim quæ extra graviditatem menstruis temporibus copiose per plures dies expurgantur, ad præoccupandum ejusmodi malum sanguinis missiones sunt utilissimæ. Neque ab hac sententia alienus est FERNELIUS *qui l. II. meth. med. cap. XII.* scribit: Multæ, nisi vena circa quartum mensem referetur, abortiunt, sed tale remedium etiam circa initium tertii mensis, si abortuum prodromi adfuerint, locum obtinet commodissimum. Accedit, quod cum ratione & prudentia, in gravidis, quæ plerumque in statu plethorico versantur, administrata venæsectio etiam saniores & vividiores fœtus reddat. Quod si auxilii genus omittatur, & debiliores & ad epilepsiam & ventris convulsiva tormina proniores sæpe numero infantes observavimus, cujus rei facilis potest reddi ratio: quia impuriori lympha, quæ ex plethora salutares excretiones impediendo gignitur, eorum corpus nutritur.

Enarrationes morborum.

OBSERVATIO I.

Abortus, cum insequente hæmorrhagia uteri, & multis excretionibus.

FOemina quinquaginta annorum, macilentæ ac tenerioris constitutionis aliquot liberorum mater, tertio novissimæ impregnationis mense ob vehementiorem terrorem, & intensius, cui se exposuit frigus, juncta enormi hæmorrhagia, & insigni virium prostratione abortivit. Ab hoc tempore perenne sanguinis ex utero continuavit profluvium, quod, licet interdum conquiesceret, mox tamen recruduit. Præterea ingens imi ventris intumescentia, multis palpitationibus ac volutationibus intus perceptis stipata remanebat, quæ primum novæ graviditatis suspicionem movebat, deiu vero, cum ultra annuum inhæreret tempus, ea spes evanescebat. Tumor ille potius mox tensus atque durus, mox vero mollis ac suppressus erat, pedes leviter, vespertino potissimum tempore intumescebant, & in hypogastrica regione perpetuum gra-

vi-

vitatis ac ponderis sensum percipiebat, persistente sanguinis continuo fluxu. Quo in rerum statu, cum varia carminativa, laxantia, clysteres, ac leniter constringentia in cassum fuissent adhibita, thermas tandem Carolinas adiit, quibus per triduum usurpatis, cruenta mox conquievit fluxio, & quum, continuato aquarum potu, copiosa viscida materia per alvum æque ac urinam redderetur, brevi tempore, abdominis subsedit tumor. Quamobrem ad balnea descendebat, hisque vix semel utebatur, cum vehementissimis doloribus ac spasmis, parturientium similibus corriperetur ac sub iis aliquot concrementa carnea & membranacea, quæ molas dicunt, excernerentur. Ex quo perfecte convaluit.

Epicrisis.

Abortum naturali partu periculosiorem esse, & gravissimos ex utero morbos post se trahere, indubitata constat experientia. Hujus autem rei hæc mihi videtur ratio, quod in partu ejusmodi immaturo, secundinarum quædam portio, plerumque remaneat in utero, quæ ad varia mala, inflationes ventris, dolores, mensium suppressiones, vel perpetuum fluorem, exulcerationes, molas, concretiones membranaceas, & polyposas, materialem caussam subministrat & occasionem, quin & ipsam interdum inferat sterilitatem. Quod etiam in nostro factum fuisse caso, nullum est dubium. Quare ad avertenda ejusmodi vitia, non præstantius est consilium, quam ut aliquot post abortum diebus, ea propinemus remedia, quæ facultate roborandi, & uterum, ab inhærentibus ipsi sordium reliquiis purgandi pollent. Hæc inter principem locum occupant pilulæ BECHERIANÆ, quippe quæ continuato usu in magna [illegible] in præcavendis uteri vitiis, & abortationibus præstant utilitatem. Ubi vero hæc negliguntur, & enata vitia diutius trahuntur, non certius ac præsentius illis tollendis præsidium, quam ex decenti interno pariter, ac externo thermarum usu reperitur, quæ eo insigniorem exserunt efficaciam, si pilulis balsamicis secundentur.

OBSERVATIO II.

Abortus venæsectione præservatus.

Fœmina adhuc junior sanguine plena, staturæ brevioris, habitus laxioris & spongiosioris, alvi ordinario adstrictioris, per quatuor jam vices, si gravida esset, semper inter tertium quartumque mensem passa est abortum. Cujus præcavendi caussa, medicus consultus, circa tertium quintæ impregnationis mensem, venam in brachio secandam, & quinque cruoris uncias detrahendas curavit. Quum ordinarium abortiendi tempus, quartus nimirum mensis accederet, sentit spasmodicos motus, flatulentias, & compressiones in lumbis & abdomine, adeo, ut iterum immineret abortus. Verum datis interne analepticis cum antispasmodicis mixtis, & exterius regioni umbilicali applicato pane tosto balsamo vitæ meo irrorato, retinebatur fœtus. Accedente subinde septimo mense, denuo atroces circa lumborum regionem percipiebat dolores, quos medici a calculo renum derivabant, sed remediis ad calculum pellendum destinatis frustra pugnabant. Octavo mense pedes & femora mirum in modum intumescebant, & nono partus vivus excludebatur felicissime, subsequente copiosissimo lochiorum & aquarum effluxu. Paulo post iterum concepit, durante que graviditate bis, tertio nimirum, & septimo mense, venam tundendam præbuit, unde factum est, ut licet dolores reverterentur, illi tamen mox conquiescerent, & illa legitimo tempore partum ederet felicem.

Ep-

Epicrisis

Spasmi, sicut generatim omnes, ita etiam illi, qui in gravidis, tanquam abortuum causæ occurrunt, monente jam HIPPOCRATE, vel ex repletione, vel inanitione proficiscuntur. Priori casu abortus fit e copia sanguinis in uteri vasis, & circa lumbos stagnantis, & subjecta tum plerumque deprehenduntur spongioso corporis habitu, venisque turgentibus prædita, bene adpetunt, sed parum moventur, & ex ipsa sanguinis in imo ventre stagnatione, alvi sunt segniores. Hic, præsertim si jam passæ fuerint abortum, ad hunc præcavendum, summo cum fructu vena, iterato secari potest, cujus operationis excellentem effectum, & præsentaneum testatur, & RAYGERUS in M. N. C. *anno IV. obs.* 204. illustri confirmat exemplo. Aliter se res habet, si ab inanitione, i. e. defectu sanguinis & nutrimenti producatur abortio, ubi corpus est gracilius, vasa minora, pulsus frequens & debilis, internus calor, appetitus jactura, virium imbecillitas. Hoc in casu, minime secanda est vena, tantum abest ut prosit, ut potius inde ad ipsum abortionis provocationem multum contribuat. Præstat potius alimentis nutritivis & analepticis medicinis, & matris viribus succurrere, & fœtui nutrimentum suppeditare.

OBSERVATIO III.

Partus septimestris post hæmorrhagias abortivas tardiores.

Juvenrula mulier, unius & viginti annorum, temperamenti sanguineo cholerici, præter variolas, sexto ætatis anno feliciter superatas, integra sanitate gavisa, obesa subinde sanguineque plena, menstrua ab anno decimo sexto justo tempore copiosa reddidit. Viro nupta bis feliri cum successu peperit, sed post primum puerperium corpore magis extenuata, post alterum mensium inordinatum, mox nimium, mox parciorem experta fuit fluxum. Paulo post mense Martio tertium utero concepit, testantibus mensium suppressione, nausea, vomitu, ciborumque fastidio, & circa finem Junii fœtus motitationem in utero sentiens, se ad dimidium gestationis tempus pervenisse putavit. Tertio post perceptum motum die, noctutno tempore ex improviso citra ullam caussam præviam uno impetu integra cruoris mensura ex utero profluebat, quamobrem postridie venam brachio secabatur continuato confortantium, temperantium, & præcipitantium interno, nervinorum externo usu, cum egregio levamine. Verum, novem elapsis diebus, eadem recidebat hæmorrhagia, & sic continuabat, ita tamen, ut per diem ab ipsa immunis existeret, noctu vero, prævio tensionis in capite & brachiis, atque formicationis in pedibus sensu, dorsique dolore, uno impetu sanguinis quidpiam promanaret, unaque simul & semel usque ad futuram noctem conquiesceret hæc cruoris fluxio; & ceterum, somnus pariter ac appetitus essent integri. Auxiliis pulvere antispasmodico, pilulisque balsamicis STAHLII intra aliquot hebdomades cessabat ea uteri hæmorrhagia, & ægra habebat optime. Sub finem Augusti mensis vero citra opinionem primum spasmi, horrendi in dorso ac lumbis dolores, hypogastricæ regionis tormina, & adfirmante obstetrice, pariendi tempus imminere, nebat. Hæc spes vota fallebat, siquidem perseverantibus per aliquot dies doloribus, excludebatur tandem vivus partus, sed ut ex calculo septimestris pariter ac ipsa tenelluli debilitate adparebat, septimestris, qui post unam alteramque horam exspirabat, matre salva manente, & ad pristinum sanitatis vigorem redeunte.

Epicriſis.

Attentione certe perquam digna eſt hæc obſervatio, quod medio geſtationis tempore, fœtu manente vivo & ſine abortu uno impetu, integra ſanguinis menſtrua ex uteri cavo profluxerit. Quæ ſubita & grandis hæmorrhagia ſine ſecundinæ ab utero minimum parnali avulſione & ruptura vaſis ſanguinei contingere non potuit. Quamvis autem idoneis ad abortum promovendum remediis uſque præſtantiſſimis datis fœtus ſalvus manſerit; tamen quia vas ſanguineum ruptum, ſub utero extenſo non coalescere vel conſolidari potuit, factum eſt, ut elapſis novem diebus hæmorrhagia licet non tam enormis iterum ſecuta fuerit. Et quoniam ob profuſionem ſanguinis debito nutramento fœtus fuit deſtitutus, ſeptimo demum menſe valde exrenuatus & imbecillus excluſus eſt, & poſt horam exſpiravit.

Res eſt alias periculi plenissima, quod multis poſſem confirmare exemplis, quando ſeptimo vel octavo menſe ex tale [illegible] tam copioſa & efficax hæmorrhagia fit. Nam niſi natura partum mox acceleret, vel ex cuniculata arte, quoad fieri poteſt, fœtus ex utero expellatur vel manibus extrahatur, de vita non modo infantis ſed & ipſius matris actum eſt. Ceterum in valde plethoricis fœminis tempeſtiva circa finem tertii menſis inſtituta ſanguinis miſſio ejuſmodi periculoſis hæmorrhagiis præcavendis convenientiſſima eſt. Cavendum vero an ejuſmodi caſibus eſt, a ſtrictoribus ad cohibendas hæmorrhagias ſtipticis tam internis quam externis, quorum ope reprimitur quidem cruor, quia abit in maſſam coagulatam, ſed horripilatio, dolor circa uterum & dorſum vagus, cum animi inquietudine, ac pavore ſuccreſcit, & niſi natura ipſa reſurgens validior propulſionem fœtus moliatur, exitioſa inde conſequi ſymptomata, non mirum videtur.

OBSERVATIO IV.

Abortum cum ſymptomatibus hypochondriacis.

Fœmina viginti octo annos nata, temperamenti cholerico ſanguinei, tenerioris ſtructuræque corporis habitus, ante quinquennium prævia vehementi excandeſcentia ſeptimeſtrem enixa eſt partum. Lochia ſub puerperio fluebant parciora, & hinc ab eo tempore hypochondriacæ acceſſerunt paſſiones, velut capitis dolores, vertigines, vomendi conatus, gravitas in ventriculo ſenſus, tormina imi ventris, alvi ſegnities, extremorum frigus, gelidaque in certo capitis ſpatio ſenſatio. Hæc ſymptomata per intervalla invadebant, nec prius remittebant, quam donec bilis æruginoſa vomitu redderetur. Binis poſt annis utero rurſus cœpit gerere, atque circa mediam geſtationis tempus recenſitorum malorum vacuitate gaudere. Sed hoc tempore ſucceſſit febris tertiana, & per novem inhæſit menſes. Neque tamen minus ſub ea ipſa partum feliciter debito tempore edidit, lochia ſufficienter fluxerunt, ſubinde menſtrua quoque legitime promanarunt. Tandem ſubiata febri, priſtina hypochondriaca recruduerunt pathemata, cum perpetuis vigiliis, & mentis inſigni conturbatione ſtipata. & a commendato ſub paroxyſmo aquæ frigidæ potu, datiſque pilulis aloeticis, magis invaluerunt. Neque remiſerunt per ſubſequentem graviditatis ſtatum; tantum abeſt, ut noviſſime tres menſes gravida, poſt gravem animi commotionem abortiret, & poſthæc malo ſuo ad hanc uſque diem vehementius adfligeretur. Appetitus ceterum juſto eſt avidior: & a ſuaveolentibus male habet. In hoc rerum ſtatu meum implorabat auxilium. Ego re paulo ſolertius expenſa judicavi roborantium Carolinatum uſum & poſtea balneum Tœplicenſe utiliſſimum tum ad obſtructiones &

in-

infarctus viſcerum, unde mali hyſteriri & hypochondriaci origo, ſubmovendos, tum ad uteri tonum valde debilitatum reſtituendum, abſoluta vero hac cura præter exactam dietam, & abſtinentiam per aliquod tempus a coitu, elixir meum vitale cum eſſentia ſuccini & rhabarbari mixtum ſingulis diebus bis ſumendum una cum decocto pro potu ordinario ex raſpato ligno ſaſſafras & paſtulis compoſito commendavi.

Epicriſis.

Pathemata hypochondriaca & hyſterica a fibroſa uteri quoad ejus tonum, robur, & elateren ſubſtantiæ læſa, quæ poſt partum & abortum ſit, niſi congruis remediis cito reſtituatur, originem ſuam ſubinde ducere, non novum eſt, ſed quotidianis exemplis confirmatur. Nam naturalem ſanguinis per vaſa uteri circuitum inordinatum & læſum, per nexum qui eſt inter vaſa ſanguinea univerſi corporis, non inordinatus & turbatus ſanguinis motus per univerſas & maxime nobiliores partes ſubſequitur. Inde fit, ut affectiones hypochondriacæ & hyſtericæ ſint ſyſtematicæ, in quibus omnes partes a naturali ſua functione deficiant. Et inde etiam accidit, ut quæ vehementiori gradu hyſterici & hypochondriaci mali laborant, fœtum vivum & ſanum debito tempore vix parere queant, & ad abortiendum valde ſint proclives. Sed quoniam febris tertiana & quartana rite ſuccedens & tractata, virium ſæpius medicinalem habet a multis impuritatibus, obſtructionibus & infarctibus corpus liberandi, factum inde etiam eſt, ut præſens fœmina ſub febre & fœtum removerit, & feliciter peperent. Poſtquam vero febris in noſtra ægra forſan per incongrua artificia ſublata fuit, non modo affectio hypochondriaca recruduit, imo exacerbata, ſed immatura etiam fœtus expulſio ſecuta eſt. Dici enim vix poteſt, quantam in curando prudentiam & judicium intermittentes febres, præſertim ſi chronicæ in fœminis factæ fuerint, exhibirent. Quæres ſi negligitur, ſtatum perpetuo valetudinarium inde ſæpius animadverti. Neque vero ego præſentius unquam auxilium quam in tempeſtiva & prudenti externo & interno aquarum thermalium uſu me deprehendiſſe, ingenue profiteor.

OBSERVATIO V.

Triginta annorum fœmina, robuſtior, & ſanguinea, præter binos infantes, quos ſub conjugii auſpicus feliciter exſuſit, bis ſeptimeſtres, quater quinquemeſtres paſſa eſt abortus, qui hunc in modum triſtem inſerunt ſcenam. Graviditate ad menſem tertium protracta, in dorſo & ſiniſtro hypochondrio tendentes ac lancinantes perſenſit dolores, qui tenſu ponderis rufuſdam ſtipati, ad regionem pubis excurrebant, enim ani tenſmo, alvi obſtructionr & flatulentia. Tum ropeſus, & cruoris ſanguinis ex utero fluxus excepit, qui per certa intervalla continuavit ad abortionis ſupradictæ uſque tempus. Fœtu, qui plerumque ſanguine totus ſuffuſus fuit, exſuſo, doloris in ſiniſtro hypochondriaco nihilo ſerius per aliquod adhuc tempus continuarunt. Quo in rerum ſtatu noviſſime turſus concepit & cum tertium impræginationis menſem explevit, recrudnr uterinus fluxus qui licet iterum evaneſcerit poſt ſuſam in brachio venam, adfligebant tamen dolores hypochondrii ſiniſtri, de urbitus ponderis ad pubis regionem, obſtructio alvi, flatulentiæ, tenesmus, & mammæ lacte turgebant. Ceterum extra prægnationis ſtatum non habebat, de quo conquereretur, & quamprimum conceptio facta eſt, crebris vexari ſolebat ſternutamentis. Ut igitur hac vice fœcunda gaudere prole poſſet, meam petiit opem.

Epi-

Epicrisis cum consilio.

Prima quam huic ægræ de sua valetudine me consulenti proposui, hæc fuit quæstio: Quo potus genere huc usque usa fuerit. Dixit, coqui in loco, ubi degebat, cerevisiam valde saturatam & spirituosam adeo, ut ex haustu duarum mensuratum homines inebrientur. Tetigi pulsum, qui valde erat magnus, conquerebatur de perpetuis fere lumborum doloribus, & a gravi terrore primum abortum excitatum esse edixit. Ego aquam puram fontanam, quam maritus asseveravit ibi esse saluberrimam, pro potu ordinario assumendam suasi. Deinceps dedi pulverem ex conchis præparatis, Cornu cervi philosophice præparato & nitro, singulis æquali pondere mixtis, cujus drachmam quotidie circa lecti introitum usurpandam commendavi. Dedi quoque emplastrum, quod erat saponatum BARBETTE cum oleo hyoscyami malaxatum, lumbis dolore & spasmo affectis applicandum. Demum ut elapso mensis spatio rursus venæsectionem admitteret, suasor fui. Quæ præcepta & monita cum accuratius observavit, factum est, ut feliciter consueto tempore pepererit. Ex quo clarissime apparere arbitror, ad plethoram, si hæc vel ad vires vel ad vasa frequentioris causa abortus fuerit, minuendam non tantum venæsectionem in auxilium vocandam, sed & aliis remediis ex diæta desumtis præcipue congruo potu opus esse.

OBSERVATIO VI

Abortus frequens. Foemina recens nupta sanguineæ & vegetæ constitutionis, prima vice per duos menses gravida, inopinato eoque sat vehementer percellitur terrore, quo fit, ut præmaturis gravibus abdominis correpta spasmis, foetum excluserit & per tres hebdomades ægre habuerit. Tempore, quo menses fluere consueverant, loco sanguineæ excretionis fluor successit albus, qui nullis obtemperavit remediis. Nihilo tamen minus iterum gravida facta, diu non modo ad terrorem & affectus animi proclivis, sed & de lumborum atroci dolore, qui plerumque animi turbas sequebatur, conquesta fuit. Non ita multo post ex improviso valde terrefacta iterum abortum passa est, qui nec venæsectione nec aliis convenientibus remediis arceri potuit. Ex quo tempore valde debilitata, levi ex caussa in terrorem rapitur, qui dormientem maxime exagitat, cum anxietate & interno ardore molestissimo.

Epicrisis cum consilio.

Magna certe motuum & affectionum animi cum ipso utero communicatio & mutua conspiratio observatur. Cujus rei luculentum, quæ in utero gerunt fœminæ, testimonium præbent. Nihil enim frequentius contingit, quam, quod gravi quadam in animo ex causa externa oborrenta motione uterus cum annexis partibus nervosis ad similes motus fertur & ejus nutritioni ac retentioni in utero minus amicos prorritetur, adeo ut abortionis etiam unicam causam ejusmodi animi pathemata constituant. Vicissim etiam observamus, quando vitium hæret in utero gravidarum, quod liberiorem sanguinis per ejus & infantis vasa impedit, animum ad plures inordinatos affectus, cujus generis sunt meticulositas, pusillanimitas, animi defectio, ex levi causa terror frequentissime disponi. Ex quo clarissime patet, Medicum qui fœminarum ex utero morbos recte curare velit, non modo ad corporis vitia, sed etiam ad animi inordinatos motus compescendos curam dirigere debere. Cum vero multoties experientia attentior doceat, frequentiores abortionis recidivas inde suam causam & originem petere, quod uterus cum annexis partibus & vasis post abor-

rtum a ſordibus ſtagnantibus non recte expurgatus, nec priſtinum robur ac tonus ipſi reſtitutum fuerit; ideo Medico incumbit peritia & ſolerti, ut ad convenientibus & efficacibus remediis recte perfriat. Jam vero non diffitendum eſt, pilulas illas, quas BECHERUS fortuito certe, quia artem Medicam vix calluit, invenit, & ex extractis amarescentibus & temperationibus balſamicis gummatibus, atque refracta gummoſæ aloes portionis doſi compoſuit, & quæ ad harum exemplar a clariſſimis noſtri ævi Mediris, inter quos primus fuit L. L. HERMARNUS, Profeſſor olim extraordinarius, a CL. STAHLIO, nobis aliſque præparatæ ſunt, ad præcavendos ulteriores abortus præ aliis ſpecificam ſibi efficaciam vindicare, Modo non empyrice, ſine habita ſubjecti vel circumſtantiarum ac cauſarum ratione in uſum ducantur. Atque ego plura innumera poſſem allegare exempla, complures ad abortum valde proclives recto harum pilularum, neque minus poſt factam uteri purgationem, convenienti thermarum & balneorum artificialium uſu, ſub legitimo vitæ regimine felicissimo fuiſſe reſtituras.

OBSERVATIO VII.

Abortus cum variis ſymptomatibus.

Judæa fœmina triginta trium annorum ante aliquod tempus, tertio graviditatis expleto menſe, ob vehementem terrorem abortivit, larga ſimul uteri hæmorrhagia, violentis vomitibus, & crebris animi deliquiis ſolicitata. Paulo poſt iterum concepit, uteroque per decem circiter hebdomades gerens, rurſus abortum, priſtinis ſymptomatibus ſtipatum, paſſa eſt. Quo exluſo male ſæpe habere, totum enim corpus inſigniter languebat, animus valde ſenſibilis, & ad pathetiras commotiones nimium pronus erat, omnemque graviorem excandeſcentiam gravativus abdominis lumborumque dolor exſipicbat. Alvus, quod notabile erat, ſua nunquam officio reſpondebat officio; digeſtiva autem ventriculi vis laborabat vitio, & varia ad hæmorrhoides molimina, nullo arcedente fluxu, urgebant. Notatu porro eſt dignum, ægram per quatuor jam annos perpetuo eborum faſtidio fuiſſe ſolicitatam; & præcordiorum quandoque torqueri anxietatibus. Quo in rerum ſtatu unam implorabat opem, idque auxilium, quo ab abortu præcaveri poſſet, deſiderabat. Fœmina hæc quia valde plethorica ac admodum ſpongioſi & repletionis erat corporis, parum levamenti atque emolumenti a pilulis, temperationibus ſupra laudatis percepit, ſed moderatiores & frequentiores ſanguinis miſſiones & repetitum thermarum Carolinarum uſum magna cum euphoria ferre potuit.

Epicriſis.

Utut pilulæ ſic dictæ BECHERIANÆ inſignem in morbis mulierum ſint uſus, tamen ubi plena ſanguinis in corporibus præſertim [illegible] mioribus vaſis ſunt abundantia, difficiliorem per totum corpus progreſſum efficit, & ubi ſimul in fœmina ad fluxum hæmorrhoidalem diſpoſitio adeſt, circumſpecte eas adhibere oportet; quia ſanguinis & humorum maſſam in præternaturalem orgaſmum quam facile conferunt, & deteriora reddunt ſymptomata. Tutiora hinc rhabarbarina cum ſalibus attrofis & detergivis juncta deprehendi. Et quia in hoc ſubjecto ingens motuum vitalium & animalium, item excretionum ataxia præcipua ſymptomatum cauſa & fons fuit, atque remedia obvia hiſce tollendis non ſufficiunt, totum omnino & certum auxilium contra ejuſmodi morbos in prudenti & rationali thermarum Carolinarum uſu ſeptus me invenuiſſe obteſtor.

OB-

OBSERVATIO VIII.

Molarū excretio.

Fœmina quadragenaria, ſanguinei temperamenti, habitus ſpongioſi, ob menſtruorum defectum, & abdominis totumeſcentiam per quinque menſes habebatur gravida. Quibus elapſis præter opinionem corripiebatur doloribus circa lumbos & inguina, & mox ſequente copioſiſſimo ſanguinis profluvio cum quo ſecunda die concrementum carneum, ex membranis conflatum, rubicundum inſignis moles excernebatur. Neque tamen minus ſanguinis fluxus, utut patetur, ad aliquot perſeverabat ſeptimanas. Tranſacto menſe eadem ludebatur ſcena, præviis enim & doloribus, & hæmorrhagia, excretio molis carneæ denuo ſequebatur. Abhinc cruentum profluvium ex toto non conquievit, ſed modo patetur, modo copioſius fluxit, donec poſt ſex hebdomades, rurſum carnea utero excluderetur moles, quæ intra octo menſes ſepties reddebatur. Notari autem meretur, poſt quartam ejectionem loco ſanguinis, ſerum purum limpidum magna copia quotidie effluxiſſe. Et hic lymphatici lactis fluor jam ultra annum ſtimulum perdurat, cui jungitur gravativus dolor, tumor atque duritiei quædam in ſiniſtro hypochondrio, & ejus lateris femur cum toto pede, œdematoſum exhibet tuiorem. Ceterum ægra expalleſcit, emacreſcit, cibos averſatur, pulſus fertur frequens & debilis, horrot quandoque corpus percutit, ſubſequente calore, & ſanguinis grumoſi ejectionem pletumque antecedit ejuſmodi horror.

Epexeſis.

Molæ, ſub quarum nomine concrementa veniunt carnea, a veteribus dividuntur in molas generationis & nutritionis. Hæ ſuboriuntur ex vitioſa nutritione, & ſuccı ſanguinei chyloſique ſtagnatione intra extremas uteri membranas, quæ plerumque Lochiorum vel menſtruorum per male ſeriatas artes ſuppreſſione debetur. Rariores profecto ſunt, & niſi ſtatim ab initio congruis debellentur ſubſidiis, increſcunt in prægrandes tumores, qui ſupra inteſtina porriguntur, & impregnationem vel hydropem mentientes, nullam admittunt ſanationem. Talem caſum videas in CONSULT. MED *ſect. III conſ. LXXI. pag.* 328.

Contra vero generationis molæ in ipſius uteri cavo producuntur, ubi loco veri conceptus moles carnea indigeſta, vaſculis, membranis, & fibris carneis prædita generatur. ſicut fere fit in fœminis conjugatis, cacheziæ obnoxiis. Simulat veram impregnationem ejuſmodi concrementum, ſiquidem menſtrua ſilent, venter graveſcit, mammæ turgent lacte, donec tandem circa quartum plerumque menſem cruor ex utero prorumpat, ſecumque ſæpius vehat talem informem maſſam. Interdum hæmorrhagia ſola continuat per aliquot menſes, abſque molæ iſthuſmodi rejectione, quæ longo demum poſt redditur tempore.

In noſtro caſu mola fuit generationis, quæ prima reliquarum generationi aulam præbuit. Utplurimum enim hæ concretiones quaſdam in utero relinquunt ſui partes, quæ facile in novam coeunt & attolluntur excreſcentiam. Videtur etiam in hoc caſu quædam læſio adeſſe, cui febris lenta eſt junctа, teſtante pulſu frequentiori. Et quoniam circulus ſanguinis per uterum, & vicinas partes ſimul eſt turbatus, compreſſis iliacis vaſis, enatus eſt pedum œdematoſus tumor, ex quo cacheziæ metus imminet, & inſaluberrima reſultat prognoſis.

OBSERVATIO IX.

Nimia ad ibtum proclivitas cum molarum excretione

Requirebat aliquando opem meam generoſa mulier, triginta octo annorum, quæ abortum paſſa, utero ſubinde non rite expurgato, quater adhuc, quovis menſe ab imprægnatione tertio aborſiverat. Quam abortiendi proclivitatem ut tollerem, hac uſus ſum medendi ratione: Per triduum quotidie quindecim pilularum balſamicarum veſperi deglutiendas, mane ſal aperitivum, quod cremorem tartari, lapides cancrorum, tartarum vitriolatum, ſal Epſomenſe, & nitrum depuratum habebat, propinavi. deinceps, ut per quinque dies balneis ex aqua fluviatili, croco, clavellatis, menitha, melliſſe, ſalvia, floribus chamomillæ paratis roſide ret, & ab his leniter ſudaret juſſi, atque hanc curationem alternando ter repeteret commendavi. Præterea, quum utero rurſus concepiſſet, alteris menſibus, venam in brachio tundendam curavi, ſuſque obtinui, ut valeret optime, & debito tempore felicem excluderet fœtum. Verum enim vero poſt aliquot annos, neglecta venæſectione, meſſus abortivi, & ablinc non modo hyſtericis obnoxia paſſionibus, verum etiam menſtrua primum parciora, deinde immodica fuit paſſa, quibus tandem animi deliquia, ac vomitus acceſſerunt, & denique moles carnea, membranaſea, aſpera, intus celluloſa prolapſa, qua excreta nimium ſanguinis profluvium conquievit. Quum vero majora inde mala timerem, me rurſus cohibuit. Ego itaque ſuaſi, ut commendata brevi ante curatione iterum uteretur, eamque ob inveteratam uteri malam diſpoſitionem, ad ejus robur inſtaurandum, quovis vere & autumno per aliquod tempus repeteret. Cererum dedi infuſum theiforme ex melliſſa, ſcolopendria, ſalvia, betonica, floribus millefolii, hyperici & aniſo ſtellato paratum, ſingulaque mane ſorbillandum, & eaſdem ſpecies cum cereviſia fermentatas, ad potum ordinarium præſcripſi.

Epicriſis.

Concrementorum, quæ utero excluduntur, varia ſunt genera. primum audiunt molæ, quas & generationis & nutritionis ſuperiori pertractavimus obſervatione. Alterum eſt cruor congrumatus, in magnis fruſtis, eccierus, cujuſmodi obſervationem allegat RUYSCHIUS *obſ. chir.* 29. Datur quoque concrementorum, quod, licet impropriè, feroſum vocant molam, & nihil eſt aliud, quam feroſa colluvies peculiari membrana incluſa; de qua & RUYSCHIUS *l. c. obſ.* 33. & HILDANUS *Cent. II obſ.* 53. inducunt mentionem. Noſtra ægrotans excluſit tam molar veras, quam cruorem congrumatum, quem magnis in fruſtis conſpicere licuit.

Hoc loco vero adhuc commemorare juvabit, quod ad excrementorum, quæ ex utero fluunt genera, referenda ſint oſſa & partes integræ intantum intra uteri cavum putrefactorum. Contingit id vitii genus, ubi uvulis ſecundinis fœtus grandior fuerit, aut ejus abortivi exclusio adſtringentibus impeditur: & videtur fœmellis, ſi ſub alvi exonerationem egetantur ejuſmodi fruſta, ac ſi ea ipſis eerent roteſtinis. Qui de his plura noſſe cupit, adeat SENNERTUM *prax. lib. IV. part. 2. ſect. 6. cap. 7.* TULPIUM *obſerv. Lib. IV. cap. 39.* & THOMAM BARTHOLINUM *hiſt. med. 14. Cent. IV.* Mihi ipſi licuit ejuſmodi caſum haud ita pridem in fœmina annotaſſe, cui præter alias convenientes medicinas, pilulas ac balnea ex aqua dulci, nec non thermas ſubinde Carolinas commendavi, fructu cum felicitate.

QE-

OBSERVATIO X.

De frequente abortu ab perpetua vomitione.

Fœmina trigiota annorum, habitus corporis pituitoſi, mediocriter pingois, ſeptimo decimo ætatis anno viro nupta, peperit in tempore fœtum vivum. Deinceps abortum paſſa fuit trimeſtrem; tumque ſucceſſive tres aut quatuor vivos fœtus in lucem edidit, quorum quemvis trium, aut ad ſummum quatuor menſium abortus ſubſequutus eſt. Hos abortus ſemper excepit admodum moleſta per oſtidium uteri hæmorrhagia; qua ceſſante fluor albus acceſſit, ad hanc uſque diem mhærens. Præterea ſupervenit nauſea atque vomitus, tantaque inhæſit pertinacia, ut nullis hucuſque remediis debellari potuerit, eoque non ſolum omnes cibi, maximeque ſolidi protinus rejiciantur, verum etiam ſub jejunio pituita miſpida quotidie eructetur. Quo in rerum ſtatu per annum noviſſimum bis iterum abortivit, perſiſtente vomitu, aliiſque hypochondriacis ſymptomatibus ſubinde cruciata. Conſultus ego commendavi primo balneum aquæ dulcis, cum origano, calamiotha, balſamina, mentha cattaria, meliſſa, floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ illis incoctis, eaque ut per aliquot hebdomades, extra graviditatis tempus, in uſum vocaret, ſuaſi. Verum triduo ante eorum uſum pilulas balſamicas propinavi, eaſque ſingulis ſeptem diebus balneis interpoſui. Præterea veſperi liquorem meum anodynum, atque ſub epulis eſſentiam corticum aurantiorum exhibui. Non minus vehementer laudavi rectam vivendi rationem, atque convenientes Venæſectiones; ac denique thermarum Carolinarum tam interiorum quam exterarum uſum commendavi.

Epicriſis.

Præſens affectus ſpaſmodico eſt convulſivus, qui eas potiſſimum nerveſas partes, quæ ad uterum atque ventriculum pertingunt, occupare videtur. Quod ſi illius cauſſas, & ex his remonores, perſcrutemur, ipſa ſe offert ægrotantis conſtitutio atque temperies. Ea enim habitum corporis præ ſe fert ſpongioſum, ſubpinguem, qui copioſis quidem, ſed exilioribus inſtructus ſolet eſſe vaſis. Horum autem anguſtia, & fibrarum nativa laxitas id ſecum vehunt incommodi, ut humorum vitalium progreſſus difficilior ſit ac languidior: cui ſi vel mediocria animi juncta fuerit ſenſibilitas, facillimum eſt, ut diſtentis a mole ſanguinis ductibus, ſpaſmodici ac convulſivi accedant motus. Ejuſmodi vero ſubjecta, ſi puerperiis fungantur, & uterus poſthæc non rite purgatus ſit, ad convulſivas ſub nova imprægnatione uteri ſtricturas, abortuum cauſſas prochvia eſſe, ex ſupra dictis patebit. Inde quoque ratio peti debet, cur in noſtra tot & puerperiis & abortibus fatigata, fluor acceſſerit albus. Hic enim primario uteri atonus, & unde cumulatis in ejus cavo ſordibus debetur, nec ceſſat, niſi reſtituto uteri robore, tantum abeſt, ut ipſe poſthæc fœcundæ conceptioni impedimento, & cauſſa abortionum fiat. Sub tanto partium ſolidarum languore, ſanguinis & humorum dyſcraſiam generari, teſtatur & experientia, & confirmat ratio, quam in noſtro caſu fuiſſe præſto, docent hypochondriacæ paſſiones, & vomitus. Hic nihil eſt aliud, quam ventriculi convulſivus motus, qui ſicuti a repletione, id eſt, ſanguinis in ejus vaſis ſtagnatione ſubnaſci poteſt, uti videmus in gravidis, circa tertium vel quartum potiſſimum ab imprægnatione menſem vomentibus, ita etiam ab evacuatione laboritur, & ideo profuſo copioſius ſangui-

m

ni ſupervenit. Cauſsa hoc in caſu non videtur alta, quam quod loco generoſi ſanguinis, humores impuri, ſalſi & acres ad membranas ventriculi deferantur, eaſque ſtimulando, fibras nerveas ad vomibundam ſubverſionem prorſus irritent. Neque enim inventu hunc difficilis eſt ratio, cur tam vomitus diuturnior exſiſtat, quam abortus frequentius redeant. Quamvis enim ægrotans noſtra multis variſque medicaminibus uſa fuerit, ea tamen pleraque cognovi eſſe talia, quæ vel nimis ealidiora ac ſpirituoſa, velut ſunt vulgaria carminativa, vel plane adſtringentia, vel ſaltem vivendi recta ratione neutiquam adjuta fuere. At enim vero in tam firmius radicata partium ſuarum diſcordia atonia perpetuæ inſtar regulæ habendum eſt, quod quo magis diæteticis, munuſque pharmaceuticis utamur ſubſidiis, eo ſcilicet ſemper ponamur effectu. Et præterea opus eſt patientia: quo enim diuturnior fuit morbus, eo diuturniorem oportet eſſe blandam, naturæque convenientem curationem. Hæc igitur in præſenti caſu vix alius, quam quas propoſuimus, medicinis obtinere poteſt, adeo ut illæ, non in noſtra ſolum, verum quoque plurimus, quæ noſtræ ſe tradiderunt curæ, ægrotantibus, nunquam non optatum ediderint effectum.

FINIS.

39947447

Google